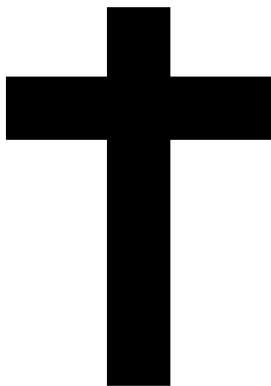

Kitapm ken Raa doko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm ken Raa dɔɔko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	71
Luk	114
Jan	187
Naabm jee kaan̄ naabm Isage	239
Rōmεge	313
1 Kōrint	346
2 Kōrint	377
Galat	398
Εpez	410
Pilip	421
Kōlōs	429
Tεsalonikη deete	437
Tεsalonikη γεν k-dige	444
Timote κεν deete	448
Timote γεν k-dige	458
Tit	465
Pilemon	469
Εbrege	471
Jak	496
Piεr deete	504
Piεr γεν k-dige	513
Jan deete	519
Jan γεν k-dige	527
Jan γεν k-mōtōge	529
Jud	531
Apokalips	534

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se ɓo jeel ɔk mɛtn Kitapm kɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɲ se. Matiye taad jeege tu ɔɔ Isa se, naan ɓo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dɔko ute jeege do dɔkiɲa taadn se. Taa naan se ɓo maakɲ taariɲ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dɔko ute jeege do dɔkiɲ se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔɔ jee kɛn Yaudge ey se kic ɓo naade took ɔkde ute naade. Ʉɛn Matiye ki num, Isa ɓo mɛl kɛn lee dooy jeege ute tɔɔgiɲa do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɲ se. Isa se naan ɓo al-Masi kɛn Yaudge inj aak kaak kaamiɲ se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔɔ: Raa se naan ɓo gaarge ɔɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapiɲ ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɣɔtɔ kaam mii aan ɣɔɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (kon 5-7).

*Mɛtjil Isa *al-Masi* (Lk 3.23-38)

¹ Kɛse ɓo mɛtjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔɔ goon *Abraam.

² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔɔ Yakub ooj Juda ute ɣɛnaangen gaabge*.

³ Juda ɓo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† ɔɔ gaangen se Tamar ɓo konde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.

⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.

⁵ Salmon ooj Booz ɔɔ ko Booz se ron Raab. Booz se ɓo ooj Obed ɔɔ ko Obed se ron Rut.

⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se ɓo ooj Gaar *Daud. Daud se ɓo ooj Salomon do mɛnd Uri ki.

* 1:2 Ʉɛnaangen gaabgen se ɓo kɛn ɓaado ted taa ɓee gaan *Israelgen sik-kaar-dio.

† 1:3 Naade se ronɣage.

⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.

⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.

⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.

¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.

¹¹ Josias ooj Yekonia ute genaangen gaabge

ɔɔ kaad ken se ɔo gaan *Israelege k'tos k'baande bulu taa naan
Babilon ki†.

¹² Ken naade ɔaa aan Babilon ki se jaay ɔo,
Yekonia ooj Salatiel ɔɔ Salatiel ooj Zorobabel.

¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.

¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se ɔo gaabm Mari ɔɔ Mari se ɔo ooj
Isan ken k'danin al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas
metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken iin do Daud ki bini k'tos k'baanden
bulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-ɔɔɔ. Ken naade
ɔaaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic ɔo aas metjili
sik-kaar-ɔɔɔ.

*Koojn Isa *al-Masi*
(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend
keesn Yusup, num ken naan ɔaa te ron ki ey sum ɔo, Mari ted
mendkaama ute toogn *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm keesin Yusup se,
debm ken lee ted nakge te doobina ɔɔ je an kooɔn metin naan
jeege tu eyo. Taa naan se ɔo naan je an rese taa nam 'booy
taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kooɔn
Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔɔ: «Yusup,
naai se metjil *Daud, onte beere Mari se okin 'tedn mendi, taa
Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba
ɔɔ goon se naai an dan Isa\$, taa naan ɔo debm utu kooɔn do
jeenge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dakin
ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga
doobin ki ken ɔɔ: ²³ 'Booyki! Goon mend ken gaaba ɔaa te ron
ki eyo, utu 'tedn mendkaama ɔɔ koojn goono ɔɔ goon se jeege an
dan Emanuel.* Ro Emanuel se je deekn ɔɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kooɔn
Meljege Raa taadin se. Gotn se, Mari se naan okin tedn
mendi. ²⁵ Num gan naan baate ɔaa ron ki bini Mari oojn
maak ki. ɔo goon j'oojin se, Yusup ondin ron Isa.

† 1:11 Aak 2Gar 24.12-16. § 1:21 Ron Isa je deekn ɔɔ: Meljege aajjeege. * 1:23
Aak Eza 7.14.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakɲ Isa

¹ Isa se j'oojin maakɲ gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki, do Gaar *Eɾɔd ki. Kɛn Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iinɔ kaam kaada tookɲo ɔɔ baa aan maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki. ² Kɛn naade jaay aan se, naade tɔnd metn jeege ɔɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookɲo ɔɔ naaje k'baado kɛrgɲ naanin ki.»

³ Kɛn Eɾɔd jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarɲa; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se ɓeere ɔkde. ⁴ Gɔtn se Gaar Eɾɔd dan tus magal *jee tɛdn sɛrke Raage tu paac ɔɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raa paac kɛn maakɲ jeunge tu ɔɔ naan tɔnd metde ɔɔ: «*Al-Masi do dɔkin Raa taad taa koojin se tap ɓo, j'an koojn gayo?»

⁵ Gɔtn se, naade tɛrlin ɔɔ: «Naan se j'an koojn maakɲ gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki, aan gɔɔ kɛn do dɔkin debm taad taar teeco taar Raa ki raaninɔ ɔɔ:

*⁶ Gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki se,
naai kic lɛ maakɲ gɛgɛrge tun magal magal kɛn taa naan Jude ki.
Taa maakɲ naanji ki se ɓo utu ade teecɲ magal kɛn utu 'tɔɔdn
Israel

jeemge aan gɔɔ debm gaama se .»*

⁷ Gɔtn jaay Eɾɔd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic ɓo jeel eyo. Kɛn naade aan ɔnin se, naan tɔnd metde ɔɔ: «Kɛn tap ki se, k-dijn se tap ɓo naase aakin ki nun ki?» ⁸ Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Baaki Betleem ki je ɔnjumkiro gɔtn goono se tak. Kɛn jaay ɔnjinkiroga num, 'tɛrl 'baakiro 'taadumki gɔtinɲa taa maam kic ɓo m'baa kɛrgɲ naanin ki.»

⁹ Kɛn naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin baa, ɔɔ kɛn naade baa baa se, k-dijn kɛn naade aakinɔ kaam gɔtn kaada tookɲo se, tɛr teec naande ki daala. K-dijn se tɔɔdde bini baa daar do ɓee kɛn goon maak ki se. ¹⁰ Kɛn naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Kɛn naade aan se, end maakɲ ɓee ki ɔɔ ɔɲ goono ute kon Mari. Naade erg naan goon ki ɔɔ tɔɔmin jaay ɓo naade tɔɔf taa ɓɔɔndege ɔɔ ɛdin nakgen bɛɛ bɛɛ: daab, nakɲ ooto, ute uubm ootn k'danin mir se†.

¹² Kɛn naade iin ɔɲ Mari sum se, *Raa ɔɔjde maakɲ nide ki ɔɔ j'ɔnten tɛrl kaal gɔtn Gaar Eɾɔd ki. Taa naan se ɓo naade uun doobm kuuy ɔɔ tɛrl baa taa naande ki.

Yusup ute mendin Mari ɔɔ goonde aan baa Masar ki

* 2:6 Aak Mis 5.1. † 2:11 Mir se kaagn k'tɛdn uubm ooto ɔɔ ɔɔnɔ j'ɔt ro deb kɛn ooyga kooyo taa ruum eyo.

¹³ Kɛn jee jeel k-dijge jaay iin̄ ɓaa sum se, kɔdn̄ Mɛljege Raa kalan̄ ɓaado taad̄ Yusup ki maakɗ niɗ ki ɔɔ: «Iin̄ ute mɛndi ɔɔ uun goono aan̄ ʼɓaaki taa naan̄ Masar ki. In̄g ɓɔtn̄ naane bini maam m'ai taad̄ jaay ɓo sɔm naai ade tɛrlɛ. Bɛrɛ, Gaar *Ɛrɔd se je je goono taa an̄ tɔɔɓɔ.» ¹⁴ Maakɗ nɔɔr ki se sum ɓo, Yusup iin̄ ute mɛndina uun goono ɔɔ aan̄ ɓaa taa naan̄ Masar ki. ¹⁵ Naan̄ tin̄g ɓɔtn̄ naane bini Gaar Ɛrɔd ooyo. Nakɗ se aan̄ doobiɗ ki aan̄ ɓɔɔ kɛn Mɛljege Raa taado ute taar debm taad̄ taar teeco taar Raa ki do dɔkiɗ ɔɔ: *Maam m'dan̄ m'ɔɔdo goonum gaaba naatn̄ taa naan̄ Masar ki.*‡

**Ɛrɔd tɔɔl gaan seemgen maakɗ naan̄ kɛn Betleem ki*

¹⁶ Kaad̄ kɛn se Ɛrɔd utu zɛɛrɛ; ɔɔ naan̄ kɛn se naan̄ ɓaado jeel ɔkga mɛtina kɛn jee jeel k-dijge dɛrlin̄ dɛrl se, ɓɔtn̄ se naan̄ maakiɗ taariɗ makɔn̄ɔ. Naan̄ und kulu ɔɔ num gaangen gaabgen ɔndo do ɓaar di ki jaay ɓɔɔyɔ ɓɔɔy paacɗ kɛn maakɗ gɛgɛr kɛn Betleem ki ute maakɗ naan̄gen cɛɛs ki cɛɛs ki se, k'tɔɔldɛ paac. Taa ɓaar di ese se tum te kaadn̄ kɛn jee jeel k-dijge taad̄ Ɛrɔd ki gen k-dijn̄ naadɛ aakiɗo. ¹⁷ Bin ɓo, nakɗ se aanga doobiɗ ki aan̄ ɓɔɔ kɛn debm taad̄ taar teeco taar Raa ki, ron̄ Jeremi, taad̄feno do dɔkiɗ ɔɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakɗ naan̄ Rama ki
jeege tɔɔyɔ ɔɔ eem nɔɔ dɛna.
Kɛse Rasɛl ɓo eem taa gɛninge,
naan̄ k'sɛlin̄ kic ɓo daar eyo gɛn tɔɔyɔ,
taa gɛninge utga.*§

Yusup ute mɛndina ɔɔ goonde dɛɛt ɔn̄ taa naan̄ Masar

¹⁹ Kɛn Gaar *Ɛrɔd jaay ooy sum se, kɔdn̄ Mɛljege Raa taad̄ Yusup ki maakɗ niɗ ki kaad̄ kɛn naan̄ utu taa naan̄ Masar ki. ²⁰ Naan̄ taad̄in̄ ɔɔ: «Iin̄ ute mɛndi ɔɔ uun goono ɔk 'tɛrl ʼɓaaki taa naan̄ *Israel ki taa jeegen kɛn je tɔɔl goono se, naadɛ ooyga.» ²¹ Ɔɔ Yusup iin̄ ute mɛndina, uun goono ɔɔ ɔk tɛrl taa naan̄ Israel ki. ²² Anum kɛn naan̄ booy ɔɔ Arkelɛɔs ɔsga gaar gɛn taa naan̄ Jude ɓɔɔ bubiɗ Ɛrɔd ki se, ɓɔtn̄ se Yusup ɓeere ɔkiɗ gɛn tɛrl ɓaa taa naan̄ Jude ki. Ɔɔ Mɛljege Raa taad̄in̄ maakɗ niɗ ki ɔɔ n'iin̄ ɓaa taa naan̄ Galile ki. ²³ Naan̄ iin̄ ɓaa in̄g maakɗ gɛgɛr kɛn k'dan̄in̄ Nazaret. Nakgen se aan̄ doobiɗ ki aan̄ ɓɔɔ kɛn jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiɗ ɔɔ: *Naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ kɔd Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)*

¹ Ken kaadın jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ɔɔ baag taadn taar *Raa do kɔd-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ɔɔ: ² «'Tɛrki maakse taa *maakn Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ!» ³ Taa Jan se ɔɔ, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do dɔkin ken ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔɔ:

*'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛdɪnsinki jiga 'toodn tal.**

⁴ Jan uuso kal k'daapın ute bɛɛkn ginji ɔɔ dɔɔk maakin te kol daara; nakn kɔsın iimi ute teeje. ⁵ Gɔtn se jeegen iino maakn gɛgɛr ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac ɔɔ ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade ɔɔadɔ gɔtn Jan ki. ⁶ Naade tɔɔd mɛtn *kusiɔdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakn ool magal ken k'danin Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena ɔɔadɔ ɔɔin taa naan aden batiz se, naan deekden ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen ara! Nanja jaay ɔɔ dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar Raa ken utu bɔɔy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔɔ naase se 'tɛrlikiga maakse, ⁹ ɔɔ ɔɔnte 'taadki ɔɔki: naaje se ɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic ɔɔ an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bɛɛɛ, alpasa se ɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tuun naatn ɔɔ j'aden tɔɔcn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane ɔɔ kɛse je deekn ɔɔ naase 'tɛrlikiga kingse; num gan debm utu ɔɔadɔ mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jɛn ki kic ɔɔ m'aas gen kɔɔdın eyo. Debm ese se ɔɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodɔ. ¹² Ute gɛrt magalin se naan utu tuuy teenina ɔɔ ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tɔsn kɔmb maakn giijn ki; num tesin se, naan utu an kɔmb maakn pood ken ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gɔtn se Isa iin taa naan Galile ki ɔɔ ɔɔadɔ maakn ool magal gen Jordan ki, ɔɔadɔ ɔɔ Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ɔɔ: «Maam se, naai ɔɔ am batiz ey ɔɔ, tɛr naai ɔɔ ɔɔadɔ gɔtn maam ki la!» ¹⁵ Isa tɛrlin ɔɔ: «Bɔrse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdn nakn ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gɔtn se Jan tooko. ¹⁶ Ken Isa k'batizin jaay ooko maakn maane ki sum se, naan ken se sum ɔɔ maakn raa ɔɔd wan ɔɔ naan aak *Nirl Raa bɔɔyo don ki tec aan gɔɔ dɛɛɛɛ. ¹⁷ ɔɔ gɔtn se k'booy mind deba taad maakn raa ki ɔɔ: «Naan se Goon maak-jema. Maam ɔɔ m'bɛɛr m'ɔɔdino taa naan tɔɔlumi.»

* 3:3 Aak Eza 40.3.

4

**Bubm sitange naam Isa
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Gōtn se *Nirl Raa tōd̄ baan ute Isa do kōd̄-baar ki, taa Bubm sitange aṅ̄ baa naama. ² Maakṅ̄ ḡiige tun si-sō se, nōōrō katara se Isa os te dīm eyo ḡ̄ ken ḡii si-sō jaay aas se, naaṅ̄ ḡo tōoliṅ̄a. ³ Bubm sitange, naaṅ̄ debm naam jeege se, ḡaado oṅ̄ Isa deekin ḡ̄: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad̄ koge tun se ai dēl nakṅ̄ kōsō.» ⁴ Isa tērliṅ̄ ḡ̄: «Taar se k'raaṅ̄iṅ̄a raan̄ do dōkin̄ ken ḡ̄: *Ken tēd̄ debkilimi iṅ̄ se kōsō kalin̄ ki sum eyo, num ute taargen paacṅ̄ ken teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tēr Bubm sitange baan ute Isa maakṅ̄ gēgēr ken *salal Jeruzalem ki, baa uun ḡlin̄ do *Bee Raa ki raan̄ lēṅ̄ lēṅ̄, ⁶ ḡ̄ deekin ḡ̄: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do ḡee ki ara se, iin̄ aal naaṅ̄ ki. Taa taara se k'raaṅ̄iṅ̄a raan̄ do dōkin̄ ken ḡ̄: *Raa 'kund 'kulu kōd̄iṅ̄e tu ḡ̄ naade ai caapm kōṅ̄ jidege tu, taa jēige se 'kōṅ̄ rōōṅ̄ ro ko ken gam eyo.†*»

⁷ Isa tērliṅ̄ ḡ̄: «Taar se kic k'raaṅ̄iṅ̄a raan̄ do dōkin̄ ken ḡ̄: *Bere, naai se 'kōṅ̄ 'naam Mēli Raa eyo.*» ⁸ Tēr Bubm sitange tōd̄ ḡaansin̄ do ko ken jērle ḡ̄ taad̄in̄ taa naaṅ̄ gaaringen do naaṅ̄ ki paac ute nakṅ̄ kaakṅ̄ bēedege. ⁹ Gōtn se naaṅ̄ deekin ḡ̄: «Ken naai jaay 'ḡaado ergga naanum ki ḡ̄ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin̄ kēda.» ¹⁰ Anum Isa tērliṅ̄ ḡ̄: «Iik naatn cēm ki Bubm sitange! Taa taar se k'raaṅ̄iṅ̄a raan̄ do dōkin̄ ken ḡ̄: *Mēli Raa kalan̄ tak se ḡo naai 'kērgṅ̄ naanin̄ ki ḡ̄ aṅ̄ 'tēd̄n naabiṅ̄a.‡*»

¹¹ Gōtn se Bubm sitange iin̄ ḡṅ̄iṅ̄a ḡ̄ *kōd̄n Raage ḡaado aakin̄ don̄ ki.

*Isa baag tēd̄n naabin̄ taa naaṅ̄ Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

¹² Jan-Batist se k'j'ōkinga dangay ki ḡ̄ ken Isa jaay booy ḡ̄ Jan j'ōkinga dangay ki se, naaṅ̄ iin̄ tēr̄l baa taa naaṅ̄ Galile ki. ¹³ Ken naaṅ̄ aan sum se, oṅ̄ gēgēr̄in̄ Nazaret ḡ̄ baa tinḡ maakṅ̄ gēgēr̄ ken Kaparnayum ki ken taa baar ki, taa naaṅ̄ Zabulon ki ute ḡen̄ Neptali ki. ¹⁴ Taa naaṅ̄ se ḡo nakṅ̄ ken debm taad̄ taar teeco taar Raa ki roṅ̄ Ezayi taad̄no do dōkin̄ se, aanga doobin̄ ki ken ḡ̄:

¹⁵ *Naase jee taa naaṅ̄ Zabulon ki ute jee taa naaṅ̄ Neptali ki ken sak kaam aak baar,
naase ḡo jee ken iṅ̄gi jēṅ̄ ool Jordan kaam naane ken taa naaṅ̄ Galile ken jeenge Yaudge ey se;*

¹⁶ *naase jeegen ken iṅ̄gi maakṅ̄ ḡōt ken ḡōd̄o utu aki kaakṅ̄ ḡōtō asen wōar kēlēṅ̄!*

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14.

Naasen ken injki taa naan ken daddaan gaajee ooyga kooy se, gōtn wōar, bēre, aanga. §

¹⁷ Kaad ken se sum bo Isa baag taadn taar Raa jeege tu do: «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se doogga gooro!»

Jee doo deet deetn ken iin ok metn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan baa lee taa baar ki do gōtn se naan aak genaage dio: deb kalan roñ Simon ken k'danin ute ro Pier kici do genaana se roñ Andre, tund tund gendde maan. Naade se jee toocn kenjge. ¹⁹ Naan deekden do: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tedn naase jee baa 'je jikilimge ade baa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar on genddege do daanina.

²¹ Utu iik naan ki coko se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaana Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se inj king maakn markabde ki daap daap genddege do gōtn se Isa dande.

²² Naade naar iin on bubde te markabde do naade daan Isa.

Isa dooy jeege do ed lapia jee koonge tu

²³ Ter Isa lee dood taa naan Galile se paac dooy jeege maakn *beedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa do jeegen ok koonge paac ute jeegen ken koonge tujdenga tuju maakde ki se, naan edden lapia. ²⁴ Gōtn se *nookin eem dood taa naan Siri se paac. Do jeege baano ute jee koonge paac ken dool koondege kaam kalan eyo do lee dabarde aan go: jee ok koon sitange, jee ok koon puputu do jee k'runGuyge, paac se, naan edden lapia. ²⁵ Jeege doolo dena ok metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegen iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki do jeegen iino jen ool Jordan ken kaam kaada tookno.

Isa dooy jeege do kos ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Ken Isa aak dool jeegen den ese se jaay baado ceen ki se, naan ookn inj do kos ki do jeegen metin ki baado onina. ² Gōtn se Isa uun taara do baagden dooyo deekden do:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakn Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun inj eem keeme, taa Raa utu aden sele.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naana se Raa utu adesin kedn naade ki.

- 6 Maak-raapo jeege tun ken je nakj ken tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakj naade je se, Raa utu adesiŋ kedn ute maraadiŋa.
- 7 Maak-raapo jeege tun ken εej do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keεjŋ dode ki.
- 8 Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakj Raa.
- 9 Maak-raapo jeege tun je ano ɓaa ute tɔɔse, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: gɛniŋge.
- 10 Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakj ken naade lee ted jaay tɔɔl Raa ki, taa maakj Gaar Raa se naade ki.
- 11 Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ talsen taar jig eyo ute taargen mɛt ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge. ¹² ɔŋki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakj raa ki se, Raa utu asen kɔŋj bedse den aak eyo. Bin ɓo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin ɓaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɓo kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gɛn do naaŋa

¹³ «Naase se ɓo aan gɔɔ kaatn gɛn do naaŋa. Num ken kaata jaay kingiŋ nijim se gɔtɔga num, j'an tedn j'ɔɔ dɪ jaay 'tedn nijim gɔtiŋ ki se? Ken nijimiŋ se jaay gɔtɔga num, naaŋ se tedga nakj cɛɛ, j'an ɓaa si naata ɔɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se ɓo gɔtn wɔɔr gɛn *dunia. Geger ken jaay j'ɔndiŋ do kɔs ki raan se, j'aakiŋ tal. ¹⁵ Ken j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul doŋ ki eyo, num j'an kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakj ɓee ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔŋki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naaŋ se ɓo jeege kaakj naabsen jigan ken 'lee tedki se, naade *'nookj Bubsen maakj raa ki.»

*Isa dooyjeege do *Ko Taar ken Raa εdo *Musa ki
(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakj Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ ɔɔ dooyno jeege do dɔkiŋ se, ɔŋten 'saapki ɔɔki maam m'ɓaado se taa Ko Taar se tedn gɔtɔ, naɓo maam m'ɓaado se taa m'an tedn 'kaasn doobiŋ ki. ¹⁸ 'Booyki bεε m'asen taada: kaad ken maakj raa ute do naaŋa utu deel te ey ɓort se, taar k'raaniŋ do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jaay naase iŋki do ki se, maakj taar ki se dimiŋ cɔkɔ kic ɓo, 'kɔŋ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiŋ ki. ¹⁹ Taa naaŋ se ɓo, maakj Ko Taarge tun ken Raa εdo Musa ki taad ɔɔ gɛn tɛda jaay debm baate tedn ken kalan cɔkɔ aan gɔɔ dɪ kic ɓo ɔɔ dooy jeege 'tedn aan gɔɔ ken naaŋ ted se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakj Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tediŋ paac te doobiŋa ɔɔ dooyjeege 'tedn aan gɔɔ naaŋ se, debm bin se utu 'tedn magala maakj Gaar Raa ki. ²⁰ 'Booyki m'asen

taada: ken nakɲ naase 'tɛdki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taado bubsege tu do dɔkin ken ɔɔ: *ɔɲte tɔɔl nam murs, ɔɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkɲ kɔlin gɔtn kɔjn bɔɔr ki.** 22 Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay tɛd taamooyo ro genaanaɲ ki se j'utu j'an kɔjn bɔɔrɔ don ki. ɔɔ debm jaay naaj genaanaɲ ɔɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛeki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se. ɔɔ ter debm jaay naaj genaanaɲ ɔɔ: «Naai se debm dɛrle» debm bin se, bɛeki num, j'an kɔkɲ kɔl poodn, gɔtn dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay 'ɓaa ɓaa kedn *serki gɔtn ken k'j'iin gen lee tɛdn serke Raa ki se ɔɔ gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num, 24 ɔɲ serki naai 'ɓaan ɓaa kɛda se ram ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa ɔk taasa te genaai jaay ɓo 'ɓaado kedn serki se Raa ki.

25 «Ken naai jaay ɔk taar dɪm te debm taamooyi se, ken utu 'ɓaaki ɓaa doob ki sum ɓo, 'naar 'daapiɲki taarse se ute naapa; ey num, ɓɛɛ, debm taamooyi se ai ɓaa kɔli gɔtn debm kɔjn bɔɔr ki ɔɔ debm kɔjn bɔɔrɔ se lɛ ai kɔkɲ kɛdɪ ji magal asgarge tu ɔɔ naanaɲ ai kɔli danɲay ki. 26 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic ɓo ɔg nanɲɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ danɲay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee ɛɛs mɛnd jeege

27 «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔɔ: *ɔɲte 'kɛesn mɛnd nam, ɔɲte 'kɛesn gaaba nam.*† 28 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay aak mɛnd nam ɔɔ dɔɲɲɲ te maakiɲ se, debm bin se aan gɔɔ toodnsinga. 29 Num ken 'kaami do ji daama ɓo ai kɔli maakɲ *kusiɲ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalaɲ se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac ɓo 'ɓaa maakɲ poodken gen daayum. 30 Num ken naai aak ji daami jaay ɓo ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, naai 'gaan undiɲ naatn. Ken roi kaam kalaɲ se jaay gɔtɔ num, bɛɛ cir ken roi paac ɓo 'ɓaa maakɲ poodken gen daayum.»

Isa tɔɔkɲ mɛtn taar piir gen gaaba te mɛnda

31 «Ter *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm ken jaay piir mɛndiɲ se an kedn maktubm gen piiriɲ jaayo.*‡ 32 Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mɛndiɲ se, ken mɛndiɲ ɛɛs kɛɛs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mɛndiɲ se, kɛse gɔɔ ɔɔdiɲ kɔɔd doobm gen kɛesn

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ɛdiɲ se je taadn ɔɔ j'undiɲ kulu gen kɔkɲ gaabm kuuy.

gaabm nam. Ɔo debm ok mɛnd nam k'piiringa piir se ɛ, kɛse naan aan goo debm ɛs mɛnd nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken oo: <Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tɛda se, onte kuum kaalin naan ki. Num gan do nakge tun paacn naai 'naamga naam taari naan Mɛli Raa ki se, naai an tɛdina.> ³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'oo: onten 'naamki rose. Onten 'naamki rose ute maakn raa, taa maakn raa se ɓo goɓn kaag do Raa ro ki; ³⁵ onten 'naamki rose ute do naanja, taa do naanja se goɓn tɔɔbm jɛ Raa; onten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se gɛgɛr gɛn Gaar MagalaŒ. ³⁶ Onten 'naam roi ute daan doi, taa bɛɛki doi ki se kalan tap ɓo, naai an kon tɛdin raap eyo ey ɛ ilim eyo. ³⁷ Ken taarse ɓo met ki ɛ oki: yɛɛ met ki; ken met ki ey ɛ oki: goɓo, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidin ziid do ki se iino goɓn *Bubm sitange tu.»

*Isa taad ute jee ken k'tɛdfega *kusiɓ num, je kogɓ seede*

³⁸ Isa taadden daala oo: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad oo: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'an tɔɔkn kaam naan kici*, oo *debm ken jaay tɛɛcga naan nam ɛ, j'an tɛɛcn naan naan kici*.* ³⁹ Num maam se m'deeksen m'oo: debm jaay tɛdsenga kusiɓ num onten 'terlinki kusiɓa. Taa naan se ɓo ken nam jaay ondiga metn bi ken do ji daama num, 'terlin ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay ɓaansiga naan debm kon ɓoor ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, oninsina. ⁴¹ Ken debm jaay ɔli taa tɔɔgo oo 'lee kilometir kalan se†, naai 'leen kilometir dio sɔɔk ute naanja. ⁴² Debm ken jaay tond metn dim goɓi ki num, ɛdin oo debm jaay je dem dimi num, onte 'kooɓina.»

Isa dooy jeege oo 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad oo: *Naai 'je naapi†* oo naase oki: <Debm taamooyi se oof undina.> ⁴⁴ Num gan maam se, m'deeksen m'oo: 'jeki jee taamooysege oo eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay ɓo aki tɛdn gaan Bubsen maakn raa ki. Taa Raa se naan ɓo debm lee ooko kaadin do jee kusiɓe tu oo do jeege tun bɛɛ. Ɔo naan ɓo lee eed maane do jeege tun tɛdn nakgen ute doobina oo do jeege tun ken tɛdn nakgen ute doobin ey se kici. ⁴⁶ Ɔo ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naan se 'saapki oo aki kon bedse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tokn miirge kic ɓo on tɛd bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tɛdki tɔɔse genaase tu sum num,

Œ 5:35 Gaar Magala goɓn ara se je taadn ute Raa. * 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † 5:41 Do dakin se asgar *Romege se naade ok doobo gen tond metn debm gay kic ɓo taa aden kuun daamde oo an ɓaa gen kilometir kalan. † 5:43 Aak Lb 19.18.

dīm jaay naase 'tɛdki jaay 'cir gɛn jeege se tap 60 ne dī? Taa jeegeen Yaudge ey kic ɛ lee tɛd tɔɔsɛ ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakɲ raa ki debm mɛc se, naase kic 'tɛdki jeegeen mɛc.»

6

Isa dooy jeege gɛn mɛtn taar kɛdn dīm jee daayge tu (Lk 11.2-4)

¹ Tɛr Isa deek daala ɔɔ: «Kɛn aki 'tɛdn naabm *Raa num, ɔntɛn 'tɛdnki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kɔɲ bɛdse gɔtn Bubse kɛn maakɲ raa ki eyo. ² Kɛn naai 'je kɛdn dīm jee daayge tu num, ɔntɛn 'tɛdn naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ gɛn jeegeen tɛd rode jee bɛɛ jaay lee tɛd maakɲ *bɛɛ kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun gɔtn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num adɛn tɔɔm se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naade se ɔɲga bɛdde do naan ki ara sum. ³ Num gan kɛn naai se jaay 'je kɛdn dīm jee daayge tu ute ji daama num, ɔnte kɔɲ ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakɲ naai ɛd nam ki jaay ɔyiɲ kɔy k'jeel gɔtiɲ ey se, Raa Bubi se aak nakɲ naai tɛdn se, naan 60 utu ai kɛdn bɛdi.»

Isa dooy jeege gɛn tɔnd mɛtn Raa

⁵ «Kɛn naase jaay aki tɔnd mɛtn Raa num, ɔntɛn 'tɛdki aan gɔɔ gɛn jeegeen tɛd rode aan gɔɔ naade 60 jee bɛɛ se. Taa kɛn naade jaay baaga maakɲ *bɛɛ kɛn Yaudge lee tusn maak ki, ey ɛ daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege adɛn kaaka. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee bin se naade ɔɲga bɛdde bɔrse do naan ki ara. ⁶ Num gan kɛn naai 'je keem Raa num, ɛnd maakɲ pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ gɔtn se 'tɔnd mɛtn Bubi Raa kɛn iɲg cɛɛi kɛn naai ɔɲ aakiɲ ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakɲ kɛn naai 'tɛdn ɔyiɲ kɔy jaay nam jeel gɔtiɲ ey se, utu ai kɛdn bɛdi.

⁷ «Kɛn naase aki tɔnd mɛtn Raa num, ɔntɛn 'dɔɔlki taargen rɛɲ rɛɲ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegeen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum 60 Raa adɛn booyo. ⁸ Anum naase ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakɲ naase 'jeki kɛn naase utu 'tɔndki te mɛtiɲ ey kic num. ⁹ Bin num kɛn naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:

Bubjen maakɲ raa ki,

ɔɲ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum 60 Raa.

¹⁰ ɔɲ naai 60 kɔsn gaara do jeege tu paac.

ɔɲ jeegeen do naan ki ara paac se,

ai tɛdn maak-jei aan gɔɔ gɛn jeegeen maakɲ raa ki.

* **6:3** Do ji jeele se je deekɲ ɔɔ: bɛɛ naai tɛd se, debm gɔɔr ute naai kic 60 ɔnte booyo.

11 Ǝɗjeno kɔsn kɛn ajen kaasn jaaki.

12 'Tɔɔlɗen *kusiŋjen naaje k'tujɗ naani ki, aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛɗn kaldɛ jeege tun kɛn tujjenga naaje ki kici.

13 Ɔɗte 'kɔɗje k'kɛnd maakɗ nakɗ naam ki, num ɔɔɗjen doje maakɗ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se gɛn naai gɛn daayum daayum. *Amin.]†»

14 Kɛn Isa jaay dooyɗen gɛn keem Raa aas se, tɛr naan taadden ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tɛɗki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakɗ raa ki asen tɔɔl kusiŋ naase kici. 15 Num gan kɛn naase jaay 'baateki 'tɛɗn kaldɛ jeege tu ɛ, Bubsen maakɗ raa ki se asen tɔɔl kusiŋse ey kici.»

*Isa taad metn taar kuun *siam*

16 «Kɛn naase uunki kuun siam num, ɔɗte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeege tɛɗ roɗe aan gɔɔ jee bɛɛ se. Kɛn naade jaay uunga siam num, tɛɗ daan-kaamɗe taa jeege aakɗega num 'ɗeeɗɗ ɔɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bɛɛ m'asen taada: naade se ɓɔrse ɔɗga bɛɗɗe do naan ki ara. 17 Num naai, kɛn 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔɔ 'tɛɗ uubu roi ki. 18 Bin ɓo jeege kaakɗ jeel eyo kɛn naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kaliŋ kɛn iŋg cɛɛi kɛn naai ɔɗ aakiŋ ey se ɓo, 'jeel sum. Ɔɔ Bubi Raa kɛn aak nakɗ kɛn naai 'tɛɗiŋ ɔyiŋ kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛɗn bɛɗi.»

Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakɗ raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

19 «Ɔɗten 'dabarki rose gɛn 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusiŋki do naan ki ara se, k-ŋɔɔge ute kuurge an kɔɗ tujɗ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic ɛ 'kɛnd ɓeene ɔɔ an kɔɗ ɓoogo. 20 Bin num 'tuski maalse maakɗ raa ki, gɔtn kɛn k-ŋɔɔge ute kuurge aden kɔɗ tuj eyo ɔɔ jee ɓoogge kic kɔɗ 'kɛnd jaay an ɓoog eyo. 21 Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapi iŋg ro ki kici.»

Kaama se naan ɓo aan gɔɔ ɓɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

22 «Kaama se naan ɓo ɓɔmpɔn gɛn roa. Bin num kɛn kaami jaay lapi se, roi te ɗeniŋ paac se, iŋg maakɗ gɔt kɛn wɔɔɔɔ. 23 Num kɛn kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɓo iŋg maakɗ gɔt kɛn ɔɔɔɔ. Kɛn nakɗ kɛn ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tɛɗga ɔɔɔ ɗɔrɔɔɔ num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey ɛ gurs

24 «Deb kalaŋ se 'kəŋ tɛdŋ naaba gətn mɛlge tu di eyo. Kɛn naaŋ ʋo tɛdŋ naaba gətə kaam di num, deb kalaŋ naaŋ aŋ kəɔdŋ kundu ɔɔ deb kalaŋ naaŋ aŋ 'jea; ey lɛ deb kalaŋ se, naaŋ aŋ kəkŋ ɔŋŋ ɔɔ kɛn kuuy se, naaŋ aŋ kaal maak ki eyo. Taa naaŋ se ʋo naase aki 'kəŋ tɛdŋ naabm Raa ɔɔ ute gɛn gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔŋten 'kuunki nirlse

25 «Taa naaŋ se ʋo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔŋten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kəɔɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔŋten 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu. Taa kose se, naaŋ cir nakŋ kəɔɔ ɔɔ rose se lɛ, naaŋ cir kala. 26 Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen gɛn kəj eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dɪm maak ki eyo. Ute naaŋ se kic ʋo Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? 27 Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin sum ʋo 'kəŋ ziidŋ bii kinŋin do naaŋ ki ne? 28 Num gɛn dɪ jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɔ kuub eyo ɔɔ ɔnd cɛk eyo. 29 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dəkŋ se ute maalin dɛn paac se kic ʋo, bii kalaŋ ŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo. 30 Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum ʋo j'utu j'an tɔɔc se kic Raa tamarin aak bɛɛ bɛɛ se ʋo, mɛt kando asen kəŋ kɛdŋ kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn aalki te maakse paac do Raa ki eyo! 31 Bin num ɔŋte 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap ʋo j'kəsn dɪ, j'kaay dɪ, ey lɛ j'tuusn dɪ? 32 Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ʋo daayum inŋ saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn naase 'jeki. 33 Kɛn deet deet se, 'jeki ʋo Raa kəsn gaara dose ki ute nakŋ kɛn tɔɔlin ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naaŋ asesiŋ kɛdŋ do ki. 34 Bin num ɔŋten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdŋ mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdŋ mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se ʋo aasga gɛn bii se sum.»

7

*Ŋnte 'kəjki bɔɔrɔ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

1 Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Ŋnten 'kəjki bɔɔrɔ do jeege tu, bin se naase kic ʋo j'asen kəŋ bɔɔrɔ dose ki eyo. 2 Taa *Raa se utu asen kəŋ bɔɔrɔ dose ki aan gɔɔ kɛn naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin ʋo nakŋ naase 'lee 'dɔɔŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dɔɔŋ bin kici. 3 Mu cəkən kɛn kaam gɛnaai ki ʋo naai ŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? 4 Ute naaŋ se ʋo naai 'kəŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama, 'ɛaado m'ai kəɔdŋ mu kaami ki. Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaaga kaami ki se kici! 5 Nakŋ naai 'tɛdŋ se,

met ki eyo. Bεεki num, ɔɔf met-gudum kaagn kaami ki se ram, jaay naai 'kaakɲ jiga ɔɔ tɛr kɔɔdn mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki kici!

⁶ «ɔnten 'kɛdki nakɲ *salal gɛn Raa se bεsge* tu, bεrɛ sɔm baa naade asen tɛrl dose ki ɔɔ asen doɲ nɛɛpm cɛrɛk cɛrɛk. ɔɔ meedgen te rode se ɔnte sideki kiɲzirge tu, sɔm baa naade lee do ki cɛrɛ.»

*'Tɔndki mɛta, 'jeki, 'tɔndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)*

⁷ «'Lee 'tɔndki mɛta ɔɔ j'asen kɛda, 'lee 'jeki ɔɔ naase aki kɔɲɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔɔ j'asen kɔɔɔ. ⁸ Deere, debm tɔnd mɛta se j'an kɛdɛ, debm je se 'kɔɲɔ ɔɔ debm tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'an kɔɔɔ. ⁹ 'Saapki tu, kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn mappa gɔti ki se, maakse ki se naɲa jaay an kɛdn koa? ¹⁰ Lɔɔbu kɛn gooni jaay tɔnd mɛtn kɛɲje num, maakse ki se naɲa jaay an kɛdn wɔɔɔ? ¹¹ Naasen jeegen kɛn jig ey se kic ɔɔ 'jeelki kɛdn nakɲ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubsen maakɲ raa ki 'kɛdn nakgen jiga jeege tun tɔnd mɛtiɲ ey ne!

¹² «Taa naan se ɔɔ, nakɲ paacɲ jaay naase 'jeki jeege asen tɛdn naase ki se, naase kic 'tɛdki jeege tu bin kici. Kɛse ɔɔ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dɔkiɲa.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Tɛr Isa aal naagn taara deek ɔɔ: «ɛndki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan ɔɔ kɛn ɔl jeege gɔtn kut ki ɔɔ jeege dɛna aal te doobm magal ese se. ¹⁴ Gan taa doobm kɛn ɔl jeege gɔtn kaaj ki se, naan se baata ɔɔ doobiɲ kic baat ɲɛlɛl, bin num jeegen jaay ɛnd te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeeliɲ ute koojiɲa

¹⁵ «ɔndki kɔnd te jeegen jig eyo tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado ɔɲse ɔɔ tɛd rode dalul aan gɔɔ baatge, num gan te maakde se naade jee *kusiɲ aan gɔɔ k-sogsogige. ¹⁶ Naase adɛki kaakɲ jeel ro naabde ki aan gɔɔ k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojiɲ se. 'Jeelki, koojiɲ mɔɲgɔ se j'an tuugn do tɔndɔm ki eyo. ɔɔ koojiɲ goyab se j'an tuugn do mɛrɛɲ ki eyo. ¹⁷ Kaagn jaay jiga se ooj koojiɲ kic ɔɔ jiga, ɔɔ kaagn jaay kɔɲ† se, ooj koojiɲ kic ɔɔ jig eyo. ¹⁸ Kaagn jaay jiga se, k'kɔɲ koojiɲ kaagn jig ey se do ki eyo. ɔɔ kaagn jaay kɔɲ se lɛ k'kɔɲ koojiɲ kaagn jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaagn paacɲ kɛn ooj koojiɲ jig ey se, j'an gaɲa ɔɔ j'an toocɲ naata. ²⁰ Bin

* **7:6** Bεsge ute kiɲzirge se, Yaudgen kɛn iɲg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, yɛɛmde yɛɛmɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔɔ jeegen baate tookɲ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔɔ bεsge ute kiɲzirge. † **7:17** Kɔɲ ara se taad ute dɪm ɛndga roɲ ki.

num, jeegen jig ey jaay tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tɛd se ɓo, naase adeki kaakɗ jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

²¹ «Jeegen ken danɗum ɔɔ: Mɛluma, Mɛluma se, naade se paac ɓo kɔŋ kɛnd *maakɗ Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken tɛd maak-je Bubum ken maakɗ raa ki se sum ɓo 'kɛndɛ. ²² Bii ken kaam mɔɔtn se jeege dɛna am deekɗ ɔɔ: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se ɓo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se ɓo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se ɓo, naaje k'tɛdo nakɗ-kɔɔbge dɛna!» ²³ Bii ken se maam m'aden taadn m'ɔɔ: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki naatn cɛem ki dɔko, naasen paacɗ jee tɛdn kusinge se!»

Beege dio

²⁴ Tɛr Isa aal naagɗ taara ɔɔ: «Debm ken jaay booy taaruma ɔɔ inɗ do ki se, naan se tec aan gɔɔ debm mɛteɗɗ ken iin been do ko ki. ²⁵ Bee se, ken maane eede ɔɔ oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔŋ ɓaado deeb ɓee se bat naɓo, ɔŋ ruiɗ te eyo, taa ɓee se k'jiinɗ do ko ki. ²⁶ Num gan debm booy taaruma ɔɔ inɗ do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm dɛrl ken iin been do kɛɛs ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic ɓo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔŋ ɓaado deeb ɓee se bat, ɔɔ ɓee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiɗa

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dengen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ɔkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ† ɔɔ tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadn tɔɔkɗ metn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ed lapi debm bikid ki (Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa ɓɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege dɛna ɔk metiɗa. ² Gɔtn se gaaba kalan ɔk kɔɔŋ bikidɗ ɓaado cɛɛ Isa ki, erg naaniɗ ki tɔnd metiɗ ɔɔ: «Mɛlje, ken naai 'je num, ɛdum lapi taa rom se daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ.» ³ Isa ɔl jin utiɗa ɔɔ deekiɗ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔŋ roi 'daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔŋ bikidɗ se ɔŋ lapi ɔɔ ron daap tood kɔlɔŋ kɔlɔŋ. ⁴ Tɛr Isa deekiɗ ɔɔ: «Iin 'ɓaao, naɓo ɔnte ɓaa taadn nam ki; num 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki se ɔɔ 'ɓaa ed *sɛrke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadiɗo maakɗ Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapi.»

† 7:29 Dooy naan ɔk tɔɔgɔ se je taadn ɔɔ naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

*Isa ed lapi debm tedn naabm bubm asgarge tu kalan
(Lk 7.1-10)*

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn geger ken Kaparnayum ki se do gotn se bubm asgarge kalan baado onina do eemiñ noo do: ⁶ «Melje, maam se m'ok debm tedn naabum kalan se koono dena tood tood beene. Koonin se terecin k'runGuyu do dabarin den aak eyo.» ⁷ Gotn se Isa terlin do: «Maam m'baa bei ki do m'an baa kedn lapia.»

⁸ Gotn se bubm asgar *Romenge se deekin do: «Melje, bere, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gotn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tedn naabum se 'kon lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ok asgarge kaam ji maam kici. Do ken maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'oo: «'Baa se» naan iin 'baa. Do m'deek deb kuuy ki m'oo: «'Baado se» naan iin baado. Do bulum ki se jaay, m'deekin m'oo: «'Ted nakn ese se» naan iin tedina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se okin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se do: «Naase 'booyki bee m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dende se kic bo, maam m'on te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan goo gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'oo: jeege dena utu ade kiin baa gotn kaam kaada tookno, do kaam kaada toocn ni, naade ade baa utu tusn 'king kosn bii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka do *Yakub *maakn Gaar Raa ki tele. ¹² Num gaangen gen maakn Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden koodo do j'utu j'aden komb naatn maakn got ken dood dorod. Gotn se bo naade baa keeme do taan naandege.» ¹³ Ter Isa deek bubm asgar *Romenge tu se do: «Ok 'terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakn naai 'tond meta ro ki se 'kon teda.» Do kaad ken se sum bo, debm tedn naabin se on lapia.

*Isa ed lapi jee koonge tu dena
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, on moom Pier menda se koono tood tood danjal ki do naan ron on kedek. ¹⁵ Gotn se naan ol jin utina do ron ong kedek se terer urlu do gotn se naan iin daara do baag tedn koso Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay goto ted ilim se, jeege baano ute jee koon sitange se dena gotn Isa ki. Ute taarin se sum bo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu do jee koonge se paac naan edden lapia kici. ¹⁷ Nakn Isa ted se aanga doobin ki aan goo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do okin ken do:

*Koonjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.**

* 8:17 Aak Eza 53.4.

Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee denge ol gurugin se, gotn se naan deek jeege tun metin ki ol k'gaan k'baaki jeh baar ken kaam naane. ¹⁹ Gan maakn jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko ceen ki deekin ol: «Debm dooy jeege, gotn naai 'baa gay gay kic bo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa terlin ol: «'Booyo! K-bukumboge kic bo ol bee tooddege, ol yeelge kic le ol kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ok gotn maam m'an kol dom eyo.» ²¹ Maakn jeege tun metin ki se, deb kalan kuuy se deekin ol: «Melje, onum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Gan Isa terlin ol: «On jeegen aan god ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa ol daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gotn se Isa ook maakn markab ki ol jee metin ki baa ute naana. ²⁴ Gotn se sum bo kuulu doob ol ol makon do baar ki. Kuulu se ted maane aal walak walak ol iin baa baa doocn markaba. Num naan ken se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee metin ki iiko ceen ki tond durina ol deekin ol: «Melje, naakje! Ey num bere, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden ol: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gotn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ol naan ken se, gotn baa tood dil. ²⁷ Ken naade jaay aak nakn ese se, paac okden taad eyo ol deek ol: «Aakki tu nakage! Kese tap bo nana bini ken taad kuulu ute maane ki kic bo tookn taarin se?»

Isa ed lapia gaabge tu dio ken ol koon sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jeh baar ken kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gotn se gaabge dio ol koon sitange teeco maakn iibge tun Yaudge tedino gen tal taal yodege se, baado doodina. Gaabgen di se naade kusina ol gotn naade ing se nam on aal te doobm se eyo. ²⁹ Ken naade jaay aakin se, gotn se naade baag toodn tooy ol: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa ondin se aas te ey bort sum bo, naai 'baado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dok cok se ol dool kinzirge dena k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem noo metn Isa ki, deekin ol: «Ken ajen tuur num, olje naaje k'baa kend maakn dool kinzirge tu se.» ³² Isa deekden ol: «'Teec 'baaki.» Gotn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ol baa end maakn kinzirge tu. Naan ken se sum bo dool kinzirgen te dende se doob rus ol naar aano girdi girdi booy baa si maakn baar ki ol naade ooy ut kap. ³³ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakn ted se, naade doob aan baa

maakŋ geger ki ɔɔ ɓaa taad metn taar nakgen deel se paac jeege tu nakŋ aan do gaabge tun di ken ɔk kooŋ sitange se. ³⁴ Gɔtn se jee maakŋ geger ki se paac teec ɓaado ɔŋ Isa. Ken naade ɓaado ɔŋiŋ sum se, naade seliŋ metiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se iin 'teec ɔŋjen naanje!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɣuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Ter Isa ook maakŋ markab ki, gaan baar ɓaa maakŋ gegeriŋ* ki. ² Gɔtn se jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodiŋ ki, ɔɔ ɓaano gɔtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɣuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn.» ³ Gan jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.» ⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakŋ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gen naase ki num ken gay ɓo ɔɔŋ ciri ken m'deekŋ m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisiŋga naatn» lɔbu ken m'deekŋ m'ɔɔ: «Iiŋi ɔɔ 'lea» se ɓo ɔɔŋ cir le? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔl kusiŋ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «Iiŋi, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'ɓaa bei ki!» ⁷ Gɔtn se gaaba se iin ɔɔ ɓaa been ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakŋ ese se, beere ɓaa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ɛd tɔɔŋ bin se jikilinge tu.

Isa dan Matiye
(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'daniŋ Matiye *debm tɔkŋ miiri ing king gɔtn tedn naabiŋ ki. Naan deekiŋ ɔɔ: «Iiŋi 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iin ɔɔ daaniŋa.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metiŋ ki ing ɔs kɔs ɓee Matiye ki se, *jee tɔkŋ miirge† dena te jee kusiŋge se ɓaado ing ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakŋ ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ing ɔs te jee tɔkŋ miirge ɔɔ jee tedn kusiŋge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kooŋge. ¹³ Bin num 'ɓaa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔŋŋ *serke sum eyo, num nakŋ maam m'je se, 'tedki bee ɓo jeege tu.*‡ Maam m'ɓaado se

* 9:1 Gegeriŋ ara se, taad ute Kaparnayum. † 9:10 Jee tɔkŋ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusiŋge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

gen dan jee ken saap do naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

14 Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado tōnd metn Isa deekin do: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» 15 Isa terlden do: «Jeegen baado kōkj mēnda jaay gaabm mēnda utu se, naade 'kōj king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kōj kuun siam eyo ken mel mēnda jaay utu te naade se. Num gan sii kalan kaadīn utu 'kaana gaabm mēnda j'an kōōdn naatn se jaay bo medīnge se 'kuun siam.

16 «'Booyki: nam kōj kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an neepm ute kal koono. Do gōtn neepin se 'tedn magal cir ken do dōkiṇa. 17 Do tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōj maakn k-leeṭerge tun koon eyo. Ey num tōtn koojn bin utu iin kiin se an dōōbm ute k-leeṭerge. Do tōtō se le kōōy naan ki cere, do k-leeṭerge se le tujn kici. Bin num, tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōmbin maakn k-leeṭerge tun kiji; taa bin se, tōtn maak ki se le tuj eyo do k-leeṭerge se le kōj 'dōōb eyo.»

*Isa ed lapi mēnd ki do dur goon mēnda daan yoge tu
(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)*

18 Kaad ken Isa utu taadden taad bōrt sum bo, maakn magal Yaudge tu se deb kalan baado oṇiṇa, erg naanin ki deekin do: «Goonum mēnda se te ooy kooy borse sum, 'baado kōnd ji don ki taa naan duru.» 19 Gōtn se Isa ute jee metin ki iin ok metiṇa. 20-21 Ken naade utu baa baa dōob ki se, gōtn se, mēnda kalan bin se gōtn moosin aan sum se oṇ daar eyo bini ted baar sik-kaar-dio, naan oko metn Isa do taad te maakin do: «Ken maam m'baa jaay m'utga taa kalin sum bo, m'utu m'kōj lapia.» Gōtn se naan baado naagn Isa ki ut taa kalina do naar oṇ lapia. 22 Isa ok terl aakiṇa do deekin do: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Do kaad ken se sum bo, mēnda se oṇ lapia.

23 Ken Isa jaay aan bee gaab ken magal Yaudge se, naan oṇ jee tuuy kaage do jee denge se le daar tōy tōy makōṇ. 24 Naan deekden do: «'Teecki naatn! Bere, goon mēnda se le ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gan gōtn se naade ooyin koogo metin ki. 25 Ken jee den jaay j'ōōdeno naatn se, Isa end maakn bee ki do ok ji goon mēnda do gōtn se goon mēnda se iini. 26 Gōtn se labarin se wōok dōōd taa naan gōtn ese paac.

Isa doo kaam jee kaam-tōkge dio

27 Ken Isa iin gōtn se jaay baa baa se, gōtn se jee kaam-tōkge dio ok metiṇa do tōōd tōy do: «Ejjen doje ki, naai *Goon Daud!» 28 Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-tōkge se baado oṇiṇa

᠔᠗ naan̄ deekden ᠔᠗: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'ok t᠔᠗᠔ gen tēdn nakḡ ese se?» Naade terlin̄ ᠔᠗: «Yee Melje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gōtn se Isa uun jin̄ tōndden kaamdege tu ᠔᠗ deekden ᠔᠗: «Aan g᠔᠗ naase aalkiga maakse dom ki se, nakḡ naase 'jeki se 'kaan̄ kaama.» ³⁰ Naan̄ ken se sum ᠖᠐, kaamdege naar t᠔᠗ taaka. Num gōtn ese se Isa aacden kaama ᠔᠗ deekden ᠔᠗: «᠘ndki kōndo: taar se, ᠗ḡte '᠖aa taadīnki nam ki.» ³¹ Num gan̄ ken naade jaay iin̄ ᠖aa ᠖aa sum se, nakḡ Isa tedden se, naade ᠖aa w᠔᠔kin̄ taa naan̄ ken ese paac.

Isa ed lapi debm ken ᠗ḡ taad taar eyo

³² Gan̄ ken jee kaam-t᠔᠔kgen di se jaay teec ᠖aa ᠖aa sum se, naan̄ ken se, naade ᠖aano gōtn Isa ki ute gaaba kalan̄ bin se, ᠔k k᠔᠗᠗ sitan ken ᠔lin̄ ᠗ḡ taad taar eyo. ³³ Gōtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ᠔᠗ gaabm ᠗ḡ taad taar ey se, baag taadn̄ taara cey. ᠔᠗ ken jee denge aak se nakḡ se deel dōde ᠔᠗ ᠔kden taad eyo ᠔᠗ deek ᠔᠗: «Maakḡ *Israel ki paac se, nakḡ bin se ᠖ii kalan̄ k'l'aak te eyo!» ³⁴ Gan̄ *Parizige se deek ᠔᠗: «Ute *Bubm sitange se ᠖᠐ naan̄ tuur sitange ro jeege tu.»

Isa εej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee ᠖aa maakḡ gεεgege tu ᠔᠗ maakḡ naan̄ge tu paac, lee dooy jeege maakḡ *᠖eege tun Yaudge lee tusn̄ maak ki. Naan̄ lee taadden Labar Jiga gen̄ *maakḡ Gaar Raa ᠔᠗ lee ed lapi jee k᠔᠗᠗ge tu paac ᠔᠗ jeegen paacḡ k᠔᠗᠗᠗ tujdenga tujū. ³⁶ Ken naan̄ aak jee denge se, naan̄ εejden dōde ki taa naade se ᠔᠗rga ᠔᠗ maakde tujga aan g᠔᠗ baatgen ᠔k debm gaam eyo. ³⁷ Gōtn se Isa deek jeege tun metin̄ ki ᠔᠗: «Maakḡ-gōtn tedga gen̄ k᠔᠗᠗ se dena, na᠖᠐ jee tēdn naabge se, baata᠖. ³⁸ Bin num, 'tōndki metn̄ Mēl maakḡ-gōt᠔ taa ade k᠔l jee tēdn naabge do ki gen̄ k᠔᠗᠗n̄ maakḡ gōtina.»

10

**Jee kaan̄ naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Ter Isa dan̄᠔ jee metin̄ ken sik-kaar-dio. Naan̄ edden t᠔᠗᠔ gen̄ tuur sitange ro jeege tu ᠔᠗ gen̄ kedn̄ lapi jee k᠔᠗᠗ge tu paac ᠔᠗ jeegen paacḡ ken̄ k᠔᠗᠗᠗ tujdenga tujū. ² Ken ara ᠖᠐ ro jee kaan̄ naabm Isagen sik-kaar-dio: ken̄ deet se, Simon k'dan̄᠗᠗n̄ Pier se ute gen̄aan̄ Andre; Jak ute gen̄aan̄ Jan, naaden di se gaan̄ Zebedege; ³ Pilip ᠔᠗ Bartelemi; Toma ᠔᠗ Matiye ken̄

᠖ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen in̄g aak kaak kaama j'aden taadn̄ labarin̄ ken̄ jiga se na᠖᠐ jeegen ᠖aa taad se, naade baata.

naabiñ təkñ miiri se; Jak goon Alpe ɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujñ naanina* ɔ Judas Iskariot, naan ɔo debm utu kutn Isa se.

*Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba
(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)*

⁵ Naade se ɔo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔlden naaba. Ken ɔlde kɔl se, naan dejde ɔ taadden ɔ: «ŋte 'ɔaaki maakñ naange tun melinge Yaudge eyo ɔo maakñ geger *Samarige tu se kalan kic ɔo ŋte 'kɛndki maak ki. ⁶ Num 'ɔaaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken 'ɔaaki ɔaa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔki: <Bere, *maakñ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!> ⁸ Edki lapi jee kɔɔnge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bee naan Raa ki ɔo 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le ŋki cere dey se, naase kic ɔo ediniki jeege tu cere.

⁹ «Ken naase 'ɔaaki ɔaa se, ŋte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakñ pɔs ki. ¹⁰ ɔo ken 'ɔaaki ɔaa doob ki se ŋte 'kuunki ɔɔɔɔ, ŋten 'tɔski kalge di dio, saage ɔo ŋten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, beeki num, j'an kɛdn kɔsiɔa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kɛnd maakñ geger ki ey le maakñ naan ki se, 'jeki debm bee ken asen dɔɔdn kɔkñ jiga. Naase inɔki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin ɔaa maak ki. ¹² Maakñ bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki tɔɔse. ¹³ Ken jee maakñ bee ki se jaay dɔɔd ɔksenga le, ŋ tɔɔse se king te naade. Num ken naade jaay dɔɔd ɔksen te ey le, ŋ tɔɔse se asen terl kɔñ gɔtin ki. ¹⁴ Ken maakñ geger ki ey le maakñ bee ken naase aki kɛnd maak ki jaay, naade baate dɔɔdn kɔkse se, ɔo baate booy taarse num, naase 'teec ŋndenki beede ey le maakñ gegerde ɔo ken teec 'ɔaaki ɔaa se, kudn jesege tu se kic ɔo 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bee m'asen taada: bii ken Raa 'kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu se, jee maakñ geger ken ese se ɔɔɔ koocñ do naade ki se aden tedn ɔoñ cir gen jee taa naan ɔɔɔm ute gen Gɔmɔɔt!»

*Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)*

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔɔ baatge maakñ k-sogsogige tu; naɔo naase se inɔki do metekse ki aan gɔɔ wɔɔjge ɔo 'tedki rose miskinge aan gɔɔ deerge. ¹⁷ ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkñ ɔaa gɔtn kɔjn ɔɔɔge tu, naade asen tɔnd ute meeje maakñ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkñ ɔaa naan magalge tu ɔo naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tedn saadumge naan naade ki ɔo naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ɔk k'ɔaansinga naan

* **10:4** Debm je naanin ara se je deekñ ɔo: debm je kuun naanin kaam ji jee wɔɔydege tu. Jee wɔɔydegen ara se je taadn ute *Romege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Romege. † **10:15** Aak Jen kɔñ 13, 18 ɔo 19.

tɔɔgge tu num, gɔtn naane se ɔnte 'beerki do taar ken naase aki ɓaa taada ɔ ute raay naase aki kɔŋ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa ɓo asen kedn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa ɓo asen kol naase aki taada. ²¹ Naan ken se, gena utu kol gena n j'an ɓaa tɔɔɓ ɔ bubu kici utu kol goonina j'an ɓaa tɔɔɓ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔ je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɓo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakŋ geger ken kaam kalan num, aan 'ɓaaki maakŋ geger ken kuuyu. 'Booyki beɛ m'asen taada: gegergen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔf ey sum ɓo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kɔŋ cir debm dooyin eyo; ɔ debm tedn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔŋ cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'ted aan gɔɔ debm dooyin se. ɔ debm 'ted naaba gɔtn deb ki se kic le, n'ted aan gɔɔ melin se. Taa debm ken mel ɓee se kic naade naajina ɔ naan ɓo Belzebul†, bin num met kando k'naajn jeegen maakŋ ɓeen ki se cir gen naan se daala!»

ɔnte 'beerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se ɓo jeege se, ɔnten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'oyinga kɔy se, utu 'toodn tal. ɔ nakŋ ɓorse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ²⁷ Nakŋ paacŋ maam m'taadseŋ maakŋ naɔr ki se, 'ɓaa 'taadinki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ ken naase 'booyinki k'taadŋ naan ki metn bisege tu se 'wɔɔkiŋki do ɓeege tu kici. ²⁸ ɔnte 'beerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kɔŋ tɔɔl ko ey se; num 'beerki ɓo Raa ki, naan ɓo debm ken ɔk tɔɔgɔ ken tɔɔl daa rose ɔ tɔɔl kose maakŋ poof ken gen daayum se. ²⁹ Yeelge seɛm seɛm di se k'dugin ute kɔɓɔɔ kalan sum ey la? Ute naan se kic ɓo ken maakde ki se jaay kalan 'koocŋ naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan naase se beekŋ dosege kic ɓo Raa jeelin kalan kalan. ³¹ Bin se, ɔnte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ. ³² Debm jaay taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakŋ raa ki m'deekŋ m'ɔ: naan se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakŋ raa ki kici.»

*Isa se ɓaano ute tɔɔse ɓo do naan ki eyo num ɓɔɔɔ
(Lk 12.51-53, 14.26-27)*

† **10:25** Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

³⁴ Isa taad doo: «Dn̄ten 'saapki dooki maam se m'baano ute lapia bo do naan̄ ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute booro. ³⁵ Deere, maam se m'baado gen:

*gaan goon gaaba ute bubina,
goon menda ute kona,
moom menda ute mend goonina.*

³⁶ *Jeegen maakn̄ bei ki se bo utu 'tedn̄ jee wooyige.* §

³⁷ «Debm̄ jaay je bubin̄ ute kon̄ cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm̄ maam eyo. Do debm̄ jaay je goonin̄ gaaba ute goonin̄ menda cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm̄ maam eyo. ³⁸ Do debm̄ jaay baate kuun kaagn̄ j'ansin̄ tupm̄ ro ki do ok̄ metum ey se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm̄ maam eyo. ³⁹ Debm̄ jaay je kaajn̄ kon̄ se, naan̄ utu an̄ kutu, do debm̄ jaay utu kon̄ taa maam se, naan̄ utu an̄ kaaja.»

Debm̄ aks̄en naase se aan̄ goo akum maama

⁴⁰ «Debm̄ jaay dood̄ aks̄en naase se, aan̄ goo naan̄ dood̄ akum maama do debm̄ dood̄ akum maam se le, aan̄ goo naan̄ dood̄ ok̄ debm̄ ken̄ olumo. ⁴¹ Debm̄ ken̄ jaay dood̄ ok̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ se debm̄ taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ 'kon̄ bedinā aan̄ goo gen̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm̄ jaay dood̄ ok̄ debm̄ ken̄ ted̄ naka ute doobinā, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ debm̄ daan̄ ki se, naan̄ se 'kon̄ bedinā aan̄ goo gen̄ debm̄ daan̄ ki se kici. ⁴² 'Booyki beε m'asen taada: maakn̄ gaange tun seεm seεm se, debm̄ jaay edga maan̄ kurlu cok̄o deb̄ kalan̄ ki, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ debm̄ maam se, debm̄ bin̄ se, beε naan̄ ted̄ se 'kutn̄ cer̄ eyo, num naan̄ utu 'kon̄ bedinā.»

11

Isa ute Jan-Batist

(Lk 7.18-35)

¹ Ken̄ Isa jaay dooy jee metin̄ ken̄ sik-kaar-di aas sum se, naan̄ iin̄ dn̄ gōtn̄ ese do baa lee taad taar *Raa jeege tun maakn̄ gegerge tun gen̄ taa naan̄ gōtn̄ ese do dooyde.

² Kaad̄ ken̄ Jan-Batist utu maakn̄ dangay ki se, naan̄ booyga nakn̄ paacn̄ ken̄ *al-Masi ted̄ se. Do naan̄ dan̄o maakn̄ jeege tun metin̄ ki se jeege kandum do alde gōtn̄ Isa ki. ³ Naade baa tond̄ metin̄ do: «Naai bo debm̄ ken̄ jeege inḡ aak kaama j'oo utu ade baa se lɔbu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa terlden̄ do: «'Baa taadki Jan ki nakn̄ naase mala aakin̄ki ute kaamse se do booyin̄ki ute bise se: ⁵ jee kaam-tookge le, kaamdege dood̄ taakga, jee cek̄ed̄ge le, leega talam talam, jee bikidge le, on̄ga lapia do rodege toodga kolon̄ kolon̄, jee duguyge le, borse booy booyo, jee ooyga kooy

kic le, duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin doo te doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakn nanja? Lodu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lodu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bee se ne? Goto. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakn bee gaaringe tu. ⁹ Lodu naase tap bo ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nabo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se bo debm ken k'raano metn taarin do dakin j'oo:

*'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.**

¹¹ 'Booyki bee m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, goto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan goo di kic bo, naan se bo magal† cir Jan. ¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan borse se, maakn Gaar Raa se jeege je kend ute taa too go. Do jeege ten ted naka ute taa too go se, je an kuun maakn Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakin se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade baa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kokn num, *Eli ken naase oki utu ade baa se, Jan se bo naana. ¹⁵ Debm jaay ok bi booyo num, booy ok taar se! ¹⁶ Jeege borse tap bo m'aden komb beye ute nanje? Naade tec aan goo gaangen ing boor ki jaay taad ute naapa do:

¹⁷ Naaje k'tuuyesen kaa
nabo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
nabo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num ken Jan baado se, naan je kos den eyo do aay totn‡ koojn bin eyo do jeege deek do: naan se debm sitan! ¹⁹ Ken *Goon Deba jaay baado se do do aaye, nabo jeege deek do: naan se debm kaam-koso do debm kaay-koono do ok mede ute *jee tokn miirge do ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken baano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taad do jee ken maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobina. ‡ **11:18** Maakn taa naan *Israelge tu se jeege ted toto ute teen eyo num ute koojn bin sum.

k'jeeliṅ naaṅ met ki se ute nakgen jikilimge tēda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki§.»

Jee maakṅ gēgerge tun ken baate tookṅ kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)

²⁰ Gōtn se Isa mooy jeegen maakṅ gēgerge tun ese dēna taa naade baate 'terl kingde, ey num gōtn ese se 60, gōtn naaṅ tēdno nakṅ-kōōbginge dēna. ²¹ Naaṅ deekden ɔ: «Utu asen kōōṅ aak eyo naasen jee maakṅ gēger ken Kōrōzin ki! Utu asen kōōṅ aak eyo naasen jee maakṅ gēger ken Betsaida ki! Taa nakṅ-kōōbgen tēd gōtse ki se jaay 'tēdoga tēd maakṅ gēgerge tun Tir ki ute ken Sidōṅ ki num, kaadn do dōkiṅ naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kōl doa ɔ bōoy burku dodege tu ɔ kōṅ kusinḍege. ²² 'Booyki, m'asen taada: 6ii ken Raa utu 'kōjṅ bōōrō dō jeege tu se, nakṅ utu 'kaan dose ki se utu 'kōōṅ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidōṅ ki se daala. ²³ Ɔ naase, jee maakṅ gēger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakṅ raa ki la? Gōtō! Naase se utu aki kooy '6aa gōtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakṅ-kōōbgen tēdō gōti ki se jaay 60 tēdoga tēd Sōdōm ki num, kaadn naane gēger Sōdōm se bōrse kic tēdn utu*. ²⁴ Taa naaṅ se 60, 'booyki m'asen taada: 6ii kōjṅ bōōr ki se, nakṅ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakṅ ken utu kaan do jeege tun taa naaṅ Sōdōm ki se.»

Isa tōom Raa
(Lk 10.21-22; 1Kōr 1.26-29)

²⁵ Kaad ken se Isa deek ɔ: «Bua, naai 60 Mēl maakṅ raa ute gen do naaṅa, maam m'tōomi taa nakgen se naai ɔyiṅga kōyō jee jeel-taarge tu ute jee metekge tu, ɔ bōrse naai 'taadga metiṅa gaan sēemge tu. ²⁶ Deere, Bua, kese 60 nakṅ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum edumsingā kaam jima. Ey num Goono se nam tap 60 jeeliṅ eyo; ken jeeliṅ se Raa Bubu kaliṅ ki sum. Ɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap 60 jeeliṅ eyo num ken jeeliṅ se, Gooniṅ kaliṅ ki sum ɔ Gooniṅ se 60 6aado taad Raa Bubu se jeege tu taa aṅ jeele.

²⁸ «'Baakiro gōtum ki, naasen paacṅ ken ɔrkiga kōōrō ɔ daamse deerse se ɔ maam m'asen kēdn gōtn tōol maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki ɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ōp rom baata ɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kōṅ gōtn tōol maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ō aki kuun se lē, naaṅ ɔṅ eyo, ɔ daamum m'ō aki kuun se kic lē, naaṅ cēpe.»

12

*Isa se naan̄ 6o Mēl *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad kēn se Isa deel maak̄n gōtn gēm ki bii sebit* ki ute jee mētiñ ki. Kēn naade deel deel se, jee mētiñ ki jaay, 6o tōalde se baag tēreçñ do gēmge ɔɔ ɔɔ. ² Kēn *Parizige jaay aak nak̄n ese se, naade deek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mēti ki se tēd nak̄n kēn j'und te kulu gēn tēd eyo bii sebit ki!» ³ Isa tērlēden ɔɔ: «Naase 'dooyiñki te ey la, nak̄n kēn *Daud tēd ute jeenge kaad kēn naade 6o tōalde se? ⁴ Gōtn se Daud endo maak̄n *kōrōr magal gēn *Raa ki ɔɔ tōs mappan j'ēdīnga kēd *sērke Raa ki, ɔɔ ɔɔ ēd jeenge tun mētiñ ki kici. Ey num mappan se naade kōñ kōs eyo; kēn 'kōs se, *jee tēdn sērke Raage tu kaldē ki sum. ⁵ Lōbu naase 'dooyiñki te ey la, maak̄n *Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se, bii sebit ki se jee tēd sērke Raage tu kēn tēd naaba maak̄n kōrōr magal gēn Raa ki kic 6o uum aal te bii sebit se naan̄ ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar kēn taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tajñ sērke eyo, num m'je se naase aki 'kēejñ 6o do naapge tu† ɔɔ kēn taar se jaay 'booy ɔkkiga mētiñ num, jee se, naase adeki tōkñ mindē eyo, taa naade se tuj te dīm eyo.* ⁸ Taa *Goon Deba se lē, naan̄ 6o Mēl gēn bii sebit.»

Isa ēd lapi gaab kēn jīñ ooyga kooyo

⁹ Isa iin̄ ɔñ gōtn se ɔɔ 6aa endo maak̄n *6ee kēn Yaudge lee tusn maak̄ ki. ¹⁰ Gōtn ese, naan̄ ɔñ gaaba kalan̄ jīñ ooyga kooyo. Taa *Parizige je dōobm an kōkñ mind Isa se, tōnd mētiñ ɔɔ: «Dōobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ɔk dōobo kēn kēdn lapi debm kōñ ki la?» ¹¹ Isa tērlēden ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan̄ sum, ɔɔ baatiñ se jaay ooc maak̄n gōɔ ki bii sebit ki num, an 6aa kōdīñ ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan̄ ɔñ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ɔk dōobo gēn tēdn bēē jeege tu.» ¹³ Gōtn se Isa deek gaab kēn se ɔɔ: «'Sēej jii!» Gōtn se naan̄ sēej jīñ ɔɔ gōtn ese sum 6o jīñ se ɔñ lapi aan gōɔ naapiñ se.

¹⁴ Gōtn se Parizige teeco naatn maak̄n 6ee kēn Yaudge lee tusn maak̄ ki se, 6aa tus dōok taarde gēn je dōobm an 'kutn Isa.

Isa se naan̄ 6o debm tēdn naabm kēn Raa bēer ɔdīño

¹⁵ Kēn Isa jaay booy ɔɔ naade dōokga taarde gēn tōliñ se, naan̄ iin̄ ɔñ gōtn ese se ɔɔ jeege dena ɔk mētiña ɔɔ naan̄ ēd lapi jee kōñge tu paac. ¹⁶ Num naan̄ aacden kaama ɔɔ j'ōnte taadn jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin 6o taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki roñ Ezayi taadno do dōkiñ se aanga dōobiñ ki, kēn ɔɔ: ¹⁸ «Kēn ara 6o debm tēdn naabum kēn maam Raa m'bēer m'ɔdīño.

* 12:1 Bii sebit se bii kēn Yaudge lee jamak̄n ro ki. † 12:7 Aak Oz 6.6.

Naan̄ 6o debm maak-jema ɔɔ tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo. Maam m'an̄ bɔɔy Nirlum se don̄ ki ɔɔ doobm maam daan̄ ki se, naan̄ an̄ taadɪn̄ jikilimge tu paac.

19 Naan̄ se lɛ mooy te nam eyo ɔɔ taad te makɔn̄ eyo.

Taar naan̄ se j'an̄ booyɪn̄ doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

20 Mu taa baar kɛn dug dug se kic 6o, naan̄ an̄ tɛɛɛ eyo.

Ɔɔ lɔɔmpɔn̄ poodɪn̄ 6aa 6aa kooyo se kic lɛ, naan̄ an̄ tɔɔl eyo.

Naan̄ tɛd nakge ute doobɪn̄ se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

21 Ɔɔ jee do naan̄ ki se paac kɔnd dode do naan̄ ki.†»

*Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan̄ la?*

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

*22 Gɔtn se jeege ɔk 6aano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan̄ ɔk kɔɔn̄ sitan ɔɔ kɔɔn̄ sitan se tɛdɪn̄ gaabm se tɛd kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔn̄ taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdɪn̄ lapia, kaamɪn̄ ɔɔd aaka ɔɔ naan̄ baag taadn̄ taara cɛy. 23 Ɔɔ gɔtn se jee denge paac aak nakn̄ se, deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?» 24 Num gan̄ kɛn *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔgɪ Belzebul[§], naan̄ kɛn Bubm sitange se.» 25 Gan̄ Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maakn̄ taa naan̄ gaar kɛn jeenge taarde ɔk metn̄ naap eyo ɔɔ baagga tɛdn̄ bɔɔrɔ ute naapa se, naan̄ se utu tɛɛɛɛ. Maakn̄ gɛgɛɛ, ey lɛ maakn̄ 6ee kɛn malinge tɛd taara ute naapa se kic 6o, malinge 'kɔn̄ king eyo. 26 Kɛn Bubm sitange jaay tuur naapɪn̄ Bubm sitange se, kese aan̄ gɔɔ naan̄ tɛd bɔɔrɔ ute ro naan̄ malɪna ɔɔ bin se naan̄ tɔpga ron̄a. Kɛn bin num, gaarɪn̄ se naan̄ an̄ kɔkɪ ɔɔ dɪo? 27 Naase ɔɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, kɛn ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nan̄a? Bin num naade mala se 6o asen kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki. 28 Kɛn deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakn̄ Gaar Raa se aanga gɔtse ki. 29 Kɛn nam jaay je kend kɔsn̄ 6ee debm tɔɔg se, debm se naan̄ ɔk dɔɔkinga jaay 6o, kɔsn̄ 6eeɲa. 30 Debm jaay ute maam ey se, naan̄ se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tustn̄ jeege ey se, debm bin se wɔɔkden wɔɔkɔ.*

*31 «Taa naan̄ se 6o 'booyki m'asen taada: *kusɪn̄ paacn̄ kɛn jikilimge tɛda ute naajɪn̄ kɛn naade lee naaj Raa se kic 6o, Raa adesɪn̄ kɔn̄ tɔɔlɔ. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusɪn̄ naan̄ se Raa an̄sɪn̄ tɔɔl eyo. 32 Anum debm jaay taad taar ɪng kus ro maam *Goon Deb ki kic 6o, Raa an̄ tɔɔl kusɪn̄ɪna. Num gan̄ debm jaay taad taar ɪng kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an̄ tɔɔl kusɪn̄ɪn̄ do naan̄ ki ara ki eyo ɔɔ 6ii kɛn kaam mɔɔtn̄ se ey kici.»*

Ko kaaga ute koojɪna

† 12:21 Aak Eza 11.12. § 12:24 Aak Mt 10.25.

³³ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki. Kaagɲ jiga se ooj koojiɲ kic ɓo jiga, num kaagɲ kɛn kɔɔɲɔ se, ooj koojiɲ kic ɓo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliɲ ute koojiɲa. ³⁴ Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naase ɛ jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadɲ nakɲ bɛɛ se? Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iɲno maakɔde ki. ³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛɲ se iɲno maakiɲ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɲ ki kic ɓo bɛɛ, ɔɔ debm *kusiɲ se, kusiɲiɲ se kic ɓo iɲno maakiɲ ki ɔɔ taar kɛn teec taariɲ ki kic ɓo iɲg kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: ɓiin Raa kɔjɲ bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadiɲ rɛɲ rɛɲ paac se, Raa utu ɓaa tɔnd metɔde. ³⁷ Taa ute taar kɛn 'teec taari ki se jaay ɓo ai daapa ey ɛ ai kutu.»

Jeege je kaakɲ nakɲ-kɔɔɓɔ
(Lk 11.24-32)

³⁸ Gaɲ gɔtn se jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakɲ naai ajen tɛɔɲ nakɲ-kɔɔɓɔm kɛn j'an kaakɲ jeel ro ki naai se iɲno gɔtn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee ɓɔrse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmdɛ naan Raa ki se je kaakɲ nakɲ-kɔɔɓɔ, naɓɔ nakɲ-kɔɔɓɔm naade an kaakɲ jeel ro ki se, tecɲ aan gɔɔ kɛn gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'danɲiɲ Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛɔɔ ɓii mɔtɔ maakɲ kɛɲj kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛɔɲ ɓii mɔtɔ maakɲ naan ki. ⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɓɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakɔde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii kɛn Raa an kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iɲno kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkɲ mind jeege duni kɛn ɓɔrse se. Taa naan iɲno gɔtn dɔkɔ gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tɛrlɔ gɔtiɲ ki

⁴³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔɲga nam se, naan ɓaa leedo do kɔɔf-baarge tu je gɔtn kingi, naɓɔ naan ɔɲo te eyo. ⁴⁴ Kɛn naan jaay ɔɲ te ey num, baag taadɲ ute maakiɲ ɔɔ: maam se m'kɔkɲ m'tɛrl gɔtn kɛn m'iɲɲno ro ki. Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔɲ ɓee se k'daapiɲga aak bɛɛ aac walak ɔɔ nam maak ki se gɔtɔ. ⁴⁵ Gɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɓaa ɔɲo sitangen kuuy cili kɛn kusiɲ ciriɲ naan se daala. Naade ɓaado tɛɛ end iɲg maakɲ gaab kɛn se ɔɔ king gaabm se tɛrl ɓaa tɛɔ kusiɲ cir kɛn deet se daala. Deere, naan se ɓo nakɲ kɛn utu kaan do jeege do duni kɛn ɓɔrse jig ey se.»

* 12:39 Aak Yunus 3.3-5. † 12:42 Aak 1Gar 10.1-13.

Genaa Isage ute konde
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu bɔrt sum ɓo, gɔtn se genaange ute konde daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalan baado taadin ɔɔ: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn ɔɔ naade se je ai kaaka.»]† ⁴⁸ Gan Isa terl deb ken j'olingo se ɔɔ: «Koyuma ute genaamge se tap ɓo nanje?» ⁴⁹ Ter gɔtn se, naan uun jin taj ro jeenge tun metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute genaamge. ⁵⁰ Taa debm jaay ted nakn Bubum maakn raa ki maakn jen ro ki se, naan se ɓo genaam gaaba, ken menda ɔɔ koyuma.»

13

*Kaal naagɗ taar gen debm kɔnd buru**
(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii ken se sum ɓo, Isa teec ɔn bea ɔɔ ɓaa ing taa baar ken Galile ki. ² Ɔɔ gɔtn se dɔɔl jeege dena tus ceen ki ɔlin naan iin ook ing maakn markab ki ɔɔ jee ute dende se daar do jɛn baar ki. ³ Gɔtn se naan taaddenga taarge dena ute doobm kaal naagɗ taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupina ɔɔ teec ɓaa kɔnd buru. ⁴ Ken naan jaay ɔnd kɔnd buriɗ se, kupm metin si jɛn doob ki ɔɔ yeelge booy baado tuun ɔsin naatn paac. ⁵ Kupm metin si do naan ken gɔtin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanin ceere. ⁶ Num gan ken kaada jaay baag tɔngɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔn end ɓaa te dɔk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakn ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɗ ute kɔrɔndɔ se teepe ɔɔ aayin taara. ⁸ Kupm metin si do naan ken jiga. Kupm se am tɔɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kengen metinge se ɔk kaama beɛ beɛ, kengen kuuy ɔk kaama dena ɔɔ kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.» ⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gen di Isa taadden ute kaal naagɗ taara

¹⁰ Jee metn Isa ki baado ɔninga ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Gen di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagɗ taara se?» ¹¹ Naan terlden ɔɔ: «Nakn j'ɔyinga koy maakn *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Gan jee kuuy se, nakn se Raa ɔn taadden te metin eyo. ¹² Taa naan se debm ken ɔk se j'an kɔmb do ki 'tedn dena, num debm ken ɔk ey se le, ken cɔkɔn naan ɔk se kic ɓo j'an tɔsn naatn. ¹³ Taa naan se ɓo, maam m'taadden ute kaal naagɗ taara se:
taa naade aaka ɔɔ ɔn aak ɔk eyo,
naade booyo ɔɔ ɔn booy ɔk taar se eyo.

† 12:47 Bersen ara se, maakn Kitapge tun do dɔkin se, metinge maakde ki se, gɔtɔ.

* 13: Taa naan Yaudge tu se geme se naade ɔɔcin se naade sin aan gɔɔ kɔnd buru.

¹⁴ Bin 60 taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadden do dakin se aanga doobin ki ken ɔɔ:

Taar se naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kək eyo
 ɔɔ *naase utu aki kaakɲ ute kaamse, nabo aki kaakɲ kək eyo.*

¹⁵ *Deere, jee se maakde mɔŋgɔ,*
naade tɔlga kamba bidege tu ɔɔ turumga kaamdege,
ey num naade 'kɔŋ kaaka, 'kɔŋ booyo,
 ɔɔ *ute maakde kic naade 'kɔŋ booy kuun jaay ade tɛrl ro maam ki,*
 ɔɔ *kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»*

¹⁶ Isa taad ɔɔ: «Gaŋ naase maakse raapo taa kaamsege ɛ aak kaaka ɔɔ bisege ɛ booy booyo! ¹⁷Booyki bɛɛ m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen tɛd nakɲ ute doobin se, je ɔɔ ade kaakɲ nakɲ ɔrse naase aakki se, nabo ɔŋ aakin te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakɲ ɔrse naase 'booyki se, nabo ɔŋ booyin te eyo.»

Isa taad tɔk mɛtn kaal naagɲ taar gɛn debm kɔnd buru

¹⁸ «Naase 'booyki mɛtn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kɔnd buru se. ¹⁹Jeegen booy mɛtn taar Gaar Raa jaay ɔŋ booy ɔkin ey se, tec aan gɔɔ kupm ken si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ɔɔddesin naatn maakde ki. ²⁰Num jee mɛtinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan ken maakin ɔk ko se; naade se ken booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo. ²¹Nabo naade se ɔŋ ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔŋdenga ey ɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum 60, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²²Kupm si maakɲ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, nabo uun nirdɛ do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se 60, baado maakɲ saapde ki ɔɔ gaasin taar Raa se ɔŋ tɛd naaba maakde ki eyo. ²³Kupm si do naan ken jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama dena ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama den cir se.»

Isa aal naagɲ taara ro dɛrɛŋgɛl† ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ute kaal naagɲ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ baa kɔɔcn maakɲ-gɔtin ki se. ²⁵Num kaad ken jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyin baado ɔɔc dɛrɛŋgɛlɛ maakɲ teen ken naan ɔɔcin se ɔɔ naan teec baa. ²⁶Ken teenɛ jaay baa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgɛlɛ kic baa tɔk kici. ²⁷Gɔtn se jee tɛdn naabge se baado ɔŋ mɛlde ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔco kupm

† 13:15 Aak Eza 6.9-10. ‡ 13:23 Dɛrɛŋgɛlɛ se jee mɛtinge danɲin biziri.

jiga 60 maakŋ-gŋti ki ey la? Num dɛrɛŋgɛl maak ki se tap 60 iinŋo gay?» ²⁸ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛse debm wɔɔyɔ 60 tɛdn naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛldɛ ɔɔ: «Jɛ dɛrɛŋgɛlge se j'aden 6aa tɔɔdn si naatn la?» ²⁹ Mɛldɛ deekɛn ɔɔ: «Dɛrɛŋgɛlge se ɔntɛ 'tɔɔdfɛki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛɛ. ³⁰ ɔndɛki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ɔ kɛn kaadn kɔjɔ aanga jaay 60 maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgɛlge se 'dɔɔk 'tusɛki kaam kalan taa adɛki tɔɔcn poodɔ. ɔɔ teenɛ se lɛ ɔj 'tusɛki kaam kalan '6aadɔ 'tɔnd ɔmbinŋi maakŋ giijum ki.»»

Isa aal naagŋ taar ute kaam nakŋ k'danŋ mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

³¹ Tɛr Isa taaddɛn ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danŋ mutard, kɛn gaaba kalan uun ɔɔcinŋ maakŋ-gŋtinŋ ki. ³² Kaam nakŋ k'danŋ mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num kɛn j'ɔɔcinga teecga se, naan teepe tɛd magal cir nakgen teec maakŋ 6ar ki se paac bini yeelgen kic 60 6aadɔ uj kujdege tɛlɛtinŋe tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ɔɔmɔ

³³ Tɛr Isa taaddɛn ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔɔm kɛn mɛnda jaay tɔsga rujŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ kɛn naan jaay deepingɔ ɔɔ ɔmbinŋa maak ki num, iinŋinŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taaddɛn ute kaal naagŋ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee dɛnge ute kaal naagŋ taara. ɔɔ dim jaay naan dooyɛn ute kaal naagŋ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin 60 taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki taadɔ do dɔkinŋ se aanga doobinŋ ki, kɛn ɔɔ:

*Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagŋ taara,
do nakge tun ko k'kɔyina do dɔkinŋ kaad kɛn Raa utu aalo kaal do
naanɔ se. §*

Isa taad tɔɔk mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgɛl ki

³⁶ Ganŋ gɔtn se Isa iinŋ ɔn jee dɛnge ɔɔ ɔk tɛrl 6aa 6eene. Jee mɛtinŋ ki 6aadɔ ɔnŋina tɔnd mɛtinŋ ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgɛl kɛn maakŋ-gŋt ki se?» ³⁷ Isa deekɛn ɔɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakŋ-gŋtɔ se lɛ do naanɔ ɔɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gen *maakŋ Gaar Raa, dɛrɛŋgɛlɛ se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔy ɔɔco dɛrɛŋgɛlɛ se, kɛse Bubm sitange*, kɔjɔ se lɛ taad te biin dunia an naanɔ, ɔɔ jee kɔjge se lɛ *kɔdn Raage. ⁴⁰ Aan gɔɔ dɛrɛŋgɛlɛ se k'tusinŋ jaay k'tɔɔcinŋ poodn se, biin dunia nan

se kic 60 utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin 60 maam Goon Deba m'ade m'kəl kɔdumge ɔ jeegen jaay ɔl jeege ɔn doobm Raa, ɔ ɔlde tɛd *kusiŋa se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakŋ gaariŋ ki. ⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakŋ baal poof ki, ɔ gɔtn se 60 gɔtn naade tɔɔyɔ ɔ taan naanɔge. ⁴³ Anum jeegen jaay tɛd naka ute doobiŋ naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan gɔɔ kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔtn k'j'ɔyiŋ maakŋ-gɔt ki ɔ deba baado rek ɔŋiŋa ɔ naan ɔyiŋ gɔtiŋ ki ɔ iŋ baa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan baa dugŋ ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔ ɔk tɛrl baado dug maakŋ-gɔtn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛdn suukŋ kɛn je meedgen zode ɔnɔ. ⁴⁶ Kɛn naan je ɔŋ meedn zon ɔn se, naan ɔk tɛrl baa dugno ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔ baado dug meedn ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gɛnde

⁴⁷ «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gɛnd j'undiŋ maakŋ baar ki ɔ tɔso napar kɛnjge dɛna. ⁴⁸ Kɛn gɛnde jaay tɔso kɛnjge dooc se, naade iik teecsŋ taar ki, iŋg naan ki, bɛɛr kɛngen jiga jiga ɔmb maakŋ ɛɛs ki ɔ kɛngen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin 60 6iŋ dunia an nan se tecŋ bini. *Kɔdn Raage utu baa nigŋ jeege kaam dio: jee *kusiŋge gɛn dode ɔ jee tɛd nakŋ ute doobiŋ se tɛdn gɛn dode kici. ⁵⁰ Jee kusiŋge se kɔdn Raage aden si maakŋ baal poof ki ɔ gɔtn se 60, gɔtn naade tɔɔyɔ ɔ taan naanɔge.»

⁵¹ Isa tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrliŋ ɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔ: «Debm jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyiŋa ute nakgen gɛn maakŋ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛl bɛe kɛn ɔɔd taa kɔrbɔtiŋ num ɔŋ nakgen kiji maak ki ɔ kɛngen do ɔkŋ se kici.»

*Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakde do Isa ki
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)*

⁵³ Kɛn Isa jaay dooy jee mɛtiŋ ki ute kaal naagŋ taarge aas se, naan iŋ ɔn gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naan iŋ baa maakŋ naanŋ ki† ɔ kɛn naan aan se, baag dooy jeege maakŋ bɛe kɛn Yaudge lee tus maak ki. ɔ kɛn jee se jaay booy taar kɛn naan dooyde se, tap 60 ɔkden taad eyo deek ɔ: «Jeel-taara ute nakŋ-kɔɔbgen naan tɛd se tap 60, ɔŋiŋo gayo? ⁵⁵ Naan 60 goon debm tirdn lee ɔɔc daap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Gɛnaange 60 Jak, Yusup, Simon ɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Gɛnaangen mɛndge 60 utu

† 13:54 Maakŋ naanŋ ki se ron Nazaret, gɔtn kɛn naan teepmno maak ki.

ting ute naajege ara ki ey la? Anum tap bo tɔɔŋ se paac naan ɔŋiŋo gayo?»⁵⁷ Kɛse bo nakŋ kɛn tɛdɛn naade ɔŋ aal maakde doŋ ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalin maak ki; anum jee maakŋ naanŋiŋ ki ute jee maakŋ been ki se bo aalin maak ki eyo.»⁵⁸ Taa naan se bo, gɔtn se, Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔbge den eyo taa naade baate tookŋ kaal maakde doŋ ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad kɛn se, Gaar *Eɾɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege ɔɔs kɔɔs maan Isa. ² Naan deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «Kɛse Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa ɛdɪŋga tɔɔgɔ gen tɛdn nakŋ-kɔɔbge se.»

³ Jeelki do dɔkiŋ se, Eɾɔd ɔl k'j'ɔk k'dɔɔko Jan ute ziŋziri ɔɔ ɔl k'baa k'j'ɔlin maakŋ dangay ki, taa Eɾɔdiad mɛnd gɛnaaŋ Pilip kɛn naan ɔkiŋ mɛnda se. ⁴ Taa Jan taadɪŋga taad ɔɔ gɛnaai utu te kaamin se, naai ɔk doobm jaay an kɔkŋ mɛndiŋ eyo. ⁵ Eɾɔd se je tɔɔl Jan, naɔo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakiŋ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalan gaar Eɾɔd tɛd tɛd maak-raapm gen bii koojiŋ se, goon Eɾɔdiad mɛnda se daam naan jeege tun k'danɛno baado gɔtn tɛdn maak-raap ki se ɔɔ daamin se tɔɔl Gaar Eɾɔd ki. ⁷ Gɔtn se Gaar Eɾɔd naam taariŋ naan jeege tu ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Nakŋ paacŋ naai tɔndga meta ro ki bo, maam m'ai kɛda.» ⁸ Kon ɔlin mɛtiŋ ɔɔ baa deekiŋ ɔɔ: «!Gaan ɛdumo maakŋ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar kɛn se gaarge maakiŋ tuju, naɔo naan le naamga naam taariŋ naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaanjo do Jan j'ɛd goon mɛnd ki se. ¹⁰ Gɔtn se naan ɔl deba baa maakŋ dangay ki baa gaanjo do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aaliŋo maakŋ supura ki, j'ɛdiŋ goon mɛnd ki se, ɔɔ goon mɛnd se uun baa ɛdiŋ kon ki. ¹² Jee mɛtn Jan ki baado uun baa duubiŋa, jaay bo baa taad mɛtn taar nakŋ deel se Isa ki.

Isa ɛd kɔsɔ gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Kɛn Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakŋ markab ki ɔɔ gaan baa do kɔd-baar ki kaliŋ ki. Kɛn jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakŋ gɛgɛrge tun cɛs ki cɛs ki ɔɔ uun jɛna aal te taa baar. ¹⁴ Kɛn Isa aan jaay bɔɔyo maakŋ markab ki se, naan aak jee denge se, naan ɛjden dode ki ɔɔ jee kɔɔndege se naan ɛdden lapi. ¹⁵ Aan tɛger se jee mɛtn Isa ki baado ɔŋiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bere, kaada se baaga, gɔto se kic le daaniŋ kɔd-baara dɔk ute bea. Jee denge se ɔŋde wɔɔkŋ baa maakŋ naanŋe tun cɛs ki cɛs ki baa dugŋ nakŋ kɔsɔ.»¹⁶ Gan

Isa terlden ɔɔ: «Jee se ɔaa eyo, naase mala ɔo ɛddɛki kɔsɔ.»
 17 Gɔtn se naade terlin ɔɔ: «Naaje se j'ɔk ɔo mappa mii ɔɔ kenjge di sum.» 18 Isa deekden ɔɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.»
 19 Ter Isa deek jee denge tu se ɔɔ j'ing naan ki do mu ki ɔɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔom Raa, dup mappa ɔɔ ɛdin jeege tun metin ki ɔɔ jee metin ki nigin jee denge tu. 20 Naade paac ɔs dɛrɛɲ te maraadde ɔɔ togn ɔɔp se k'tuunin se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio. 21 Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum ɔo ɔaa ɔaa nakj dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

*Isa lee do maane ki
 (Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)*

22 Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki ɔɔ k'j'ook maakj markab ki, k'gaan k'deel k'ɔaa naan ki jɛɲ baar ken kaam naane kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege ɔɔrt se. 23 Ken naan jaay wɔɔk jee denge aas sum se, naan iin ɔaa ook do kɔs ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ɔɔp kalin ki sum. 24 Markabm jee Isage maak ki se ɔaaga daan maan ki dɔkɔ ɔɔ ken kuulu jaay ɔl deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. 25 Ken gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa ɔaa kɔɲ jeege se, leedo do maane ki. 26 Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔɔ: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere ɔkden sum se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ. 27 Gan Isa naar taadden ɔɔ: «ɔkki maakse tɔɔgo. ɔnte 'beerki, kese maama!» 28 Gɔtn se Pier terlin ɔɔ: «Meluma, ken deer naai num, ɔnum m'lee do maane ki m'ai ɔaa kɔɲ.» 29 Isa deekin ɔɔ: «'Baado.» Pier iin ɔɔyɔ maakj markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa. 30 Gan ken naan jaay aak kuulu ɔl dena ɔɔ ken beere ɔaa ɔkin sum se, naan baag ɔɔy maan. Gɔtn se naan ɔɔd ɔɔy ɔɔ: «Meluma 'naakuma!» 31 Gan Isa naar ɔl jin ɔkina deekin ɔɔ: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» 32 Gɔtn se naade di paac ook maakj markab ki ɔɔ kuulu daara. 33 Jeegen paacj maakj markab ki se erg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ɛd lapi jee kɔɔnge tun taa naan Genezarɛt ki

34 Ken Isa ute jee metin ki gaan baar jaay aan taa naan Genezarɛt ki se, naade ɔaa daar jɛɲ ki. 35 Jee gɔtn se ɔaa aak jeel Isa, ɔɔ taa naan ken se paac, naade taad labarin jeege tu ɔɔ jeege ɔaano ute jee kɔɔnge paac gɔtn Isa ki. 36 Gɔtn se naade eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ n'ɔnde naade kutn taa kalin sum. ɔɔ jeegen paacj ut taa kalin se ɔɲ lapia.

15

Isa taad te nakɗ bubgen do dɔkiɗa
(Mk 7.1-23)

¹ *Parizige mɛtinge ute jee jeel taad tɔɔkɗ mɛtn Ko Taar Raagen mɛtinge iɗɗo Jeruzalem ki baado ɔɗɗ Isa ɔɔ deekiɗ ɔɔ: ² «Gen di jaay jee mɛti ki baate tookɗ gen tɛdn nakɗ bubjegen do dɔkiɗ se? Taa naade tug te jidege aan gɔɔ gen bubgen do dɔkiɗ ey sum ɓo ɔɔ.» ³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakɗ ken *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap ɓo, naase ɔɗɗinki ɔɔ 'tɛdki nakɗ bubsege ɓo cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: 'Sook koi ki te bubɗ ki* ɔɔ *Debm jaay naam koɗ te bubi se j'an tɔɔɓ.*† ⁵ Num gan naase se, 'taadki ɔɔki: «Debm jaay deek koɗ ki ey le bubɗ ki ɔɔ: nakɗ maam m'ai kɛd jaay ai noog se, maam m'ɛdɗinga *serke Raa ki.» ⁶ Naase ɔɔki debm bin se kɔɗ sookɗ koɗ ki te bubɗ ki eyo. Bin ɓo naase 'ɛsɗki ute doobm taar Raa ɔɔ 'tɛdki nakɗ bubsege ɓo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ: ⁸ *Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Ken naade baadoga kergɗ naanum ki gen keemum kic ɓo, ɕer sum, taa nakɗ ken naade lee dooy jeege se le, dooyde ute nakɗ ken jikilimge lee tɛd se sum.‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa danɗo jee denge ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booyki bɛɛ! ¹¹ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se, nakɗ ken naan ɔs jaay booy maakiɗ ki se eyo, num gan nakɗ ken naan saapiɗa ɔɔ teec jig eyo taariɗ ki se ɓo, tujɗa.» ¹² Gan gɔtn se jee mɛtn Isa ki baado ɔɗɗiɗa ɔɔ tɔnd mɛtiɗ ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?» ¹³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Kaaggen paacɗ Bubum maakɗ raa ki ɓo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔdn naatn§. ¹⁴ ɗɗdeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔɔ tɔɔd jee kaam-tɔɔkge. Ken debm kaam-tɔɔkɔ jaay tɔɔd naapiɗ se, naaden di paac se 'si maakɗ gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn kaal naagɗ taar se.» ¹⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtiɗ ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakɗ ken debkilimi ɔs paac jaay booy ɓaa maakiɗ ki se, tɛdga num, naan ɓaa naamiɗ ci naagɗ boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakɗ iɗɗo saapiɗ ki jaay teecga taariɗ ki se ɓo, ken tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iɗɗo maak ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛɗ rɛɗ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege.

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13.

§ 15:13 Ara ɓo Isa taad taa Parizige.

²⁰ Kεse 6o nakη ken tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num ken 6aa 6aa kəsə jaay tug te ji ey kic num, an kəη tujη naan Raa ki eyo.»

*Mend se mend Yaud eyo ə aal maakiη do Isa ki
(Mk 7.24-30)*

²¹ Isa iin ηη gətn se, ə 6aa taa naanη ken Tir ute gen Sidəη ki. ²² Gətn se mēnda kalan mend *Kanan inη taa naanη ken se 6aado ηη Isa ə baag təy metiη ki ə: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mēnda se ək kəηη sitan ə sitan se dabariη dēna.» ²³ Gaη Isa tərliη taar eyo. Jee metiη ki iiko cēēη ki ə deekiη ə: «Mēnd se 'tuuriη naatn, taa naanη lε təy ηη eyo ə ək metjege tak kaam məətn.» ²⁴ Isa tərldēn ə: «Maam se, Raa əlumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan gəə gaan baatge se.» ²⁵ Gaη mēnda se 6aado erg naaniη ki ə deekiη ə: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa tərliη ə: «Met ki eyo ken gaange əs dēreη te ey sum 6o k'təsn kēdn kəsē se gaan bεsge tu.» ²⁷ Mēnda tərliη ə: «Meluma, taari met ki, na6o gaan bεsge kic 6o əs kəsge si metn tabil mēldege tu.» ²⁸ Gaη Isa tərliη ə: «Mēnda, naai se aalga maaki paac dom ki! ņη Raa ai kēdn nakη maaki jea.» ņ kaad ken se sum 6o gooniη se ηη lapiā.

*Isa ed lapi jee kəənge tu dēna
(Mk 7.31-37)*

²⁹ Isa iin gətn se ə 6aa taa baar ken k'danηη Galile. ņ gətn se naanη ook 6aa inη do kəs ki. ³⁰ Dəəl jeege dēna 6aado ηηiηa. Naade 6aado ute jee cεkεdge, jee kaam-təəkge, jee dukurge, jee ηη taad taar eyo ute jee kəəndegen kuuy kic dēna. Naade 6aandeno naan Isa ki ə naanη edden lapiā. ³¹ Gətn se dəəl jeege se jaay aak nakη se, paac 6o əkden taad eyo, ken naade jaay aak jee ηη taad taar eyo baag taada, ə jee dukurge ηη lapiā, jee cεkεdge baaga lee talam talam ə jee kaam-təəkge baaga kaaka. Gətn se naade *nook Raa gen *Israel.

*Isa ed kəsə gaabge tun dupu-sə
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)*

³² Isa danə jee metiη ki ə deekden ə: «Jee se maam m'aakde ə m'εejdēnga dode ki, taa naade tēdga bii mətə ute maama ə dīm kəsde gətəga. Maam m'ade kəη naade 6aa te 6ode se eyo, ey num naade 6aa baatn doob ki.» ³³ Jee metiη ki deekiη ə: «Do kəd-baar ken ara j'akiro kəη mappa gay jaay j'aki kēdn jeege tun den se kəsē dēreη se?» ³⁴ Isa tənd metde ə: «Naase əkki mappa kando?» Naade tərliη ə: «J'ək cili ute kenjge sēem sēem kandum.» ³⁵ Gətn se Isa deek jee dēnge tu ə j'iηη naanη ki. ³⁶ Naanη təs mappan cili se ute kenjge se jηη ki, təəm Raa, dup edīη jeege tun metiη ki ə jee metiη ki nigīη jee dēnge tu. ³⁷ ņ gətn se jeege paac se əs dēreη ute maraadde. ņ jee metiη ki se təs toηη əp se, dooc gərnə cili. ³⁸ Jeege əs paac se gaabge

kaliñ ki dupu-ᵋᵋ ᵋᵋ mēndge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Kēn Isa jaay ᵋᵋ jee dēnge ᵋᵋa sum se, naaṅ ook maakṅ markab ki ᵋᵋ ᵋᵋmb gaan baar ᵋᵋa taa naaṅ Magadan* ki.

16

**Parizige ute *Sadusege tōnd mētn nakṅ-kōᵋᵋm aᵋe kiin maakṅ Raa ki*

(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ᵋᵋaado ᵋᵋ Isa. Naade je aṅ goom kōk se tōnd mētiṅ ᵋᵋ: «Naaje k'je ajen tēdn nakṅ-kōᵋᵋm kēn j'an kaakṅ jeel ro ki, kēn iinō maakṅ *Raa ki.» ² Naaṅ tērlēden ᵋᵋ: «Kēn aanga tēgēr kaada aki kooc jaay, naase aakki maakṅ raa aac aan gōᵋᵋ poodō se, naase 'taadki ᵋᵋki gōtō 'tēdn jiga. ³ ᵋᵋ tanōriṅ jaay naase aakkiga maakṅ raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ᵋᵋki: 'Jaaki se gōtō tēdn jig eyo.» Ute nakgen tēd maakṅ raa ki se ᵋᵋ naase 'jeelki nakgen utu 'tēda. Anum gēn ᵋᵋ jaay naase aak 'jeelki nakgen aan ᵋᵋrse ey se? ⁴ Jee ᵋᵋrse jig eyo ᵋᵋ 'tuj ᵋᵋrmdē naan Raa ki se. Naade je ᵋᵋ kaakṅ nakṅ-kōᵋᵋᵋ, naᵋᵋ nakṅ-kōᵋᵋᵋm naade an kaakṅ jeel ro ki se, tēcṅ aan gōᵋᵋ kēn gēn Yunus se sum.» Gōtn se tēr Isa iin ᵋᵋᵋde ᵋᵋ ᵋᵋa.

*ᵋᵋndki kōndō ute dooy gēn *Parizige ute gēn *Sadusege*

⁵ Kēn jee mētn Isa ki jaay gaan ᵋᵋmb baar ᵋᵋa jēṅ kēn kaam naane se, kēn naade ᵋᵋa ᵋᵋa se dirigo tōso te mapp eyo. ⁶ Gōtn se Isa deekden ᵋᵋ: «ᵋᵋᵋdki dose ᵋᵋ ᵋᵋndki kōnd ute ᵋᵋrōm* Parizige ute gēn Sadusege se!» ⁷ Jee mētiṅ ki baag taadn ute naapa ᵋᵋ: «Naaṅ taad bin se taa naaje k'tōskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaṅ Isa se jeelga saapde ᵋᵋ deekden ᵋᵋ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gēn ᵋᵋ jaay naase 'taadki ute naapa ᵋᵋki: 'Naaṅ taad bin se taa naaje k'tōskiro te mapp ey se?» ⁹ ᵋᵋrse kic naase 'booy ᵋᵋkki te ey rōk la? Naase 'saapinki tu, kēn ute mappa mii sum ᵋᵋ gaabge dupu-mii ᵋᵋso ᵋᵋ mēt kōᵋᵋpiṅ se, naase 'tōskiro gōrno kando? ¹⁰ ᵋᵋ gēn mappan cili jaay gaabge dupu-ᵋᵋᵋ ᵋᵋso se, mēt kōᵋᵋpiṅ se naase 'tōskiro gōrno kando? ¹¹ Taar maam m'taadsen m'ᵋᵋ: ᵋᵋndki kōnd ute ᵋᵋrōm Parizige ute gēn Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gēn ᵋᵋ jaay naase 'booy ᵋᵋkumki ey se?» ¹² Gōtn se jee mētn Isa ki se ᵋᵋa booy ᵋᵋkga taar Isan taadden se taa j'an kōnd ᵋᵋ ute ᵋᵋrōm k'tēd mappa se eyo, num j'an kōnd ᵋᵋ ute dooy gēn Parizige ute gēn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ᵋᵋ Isa se naaṅ ᵋᵋ *al-Masi*

(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

* 15:39 Taa naaṅ Magadan se ᵋᵋrse jeege jeel gōtiṅ eyo lē ᵋᵋaam, 'tēdn Magdala.

* 16:6 Ara se ᵋᵋrōm se je taad ute dooy kēn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

13 Kɛn Isa jaay aan taa naan̄ Sezare kɛn gen Pilip ki se, naan̄ tɔnd mɛtn̄ jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɔo nan̄a?» 14 Naade tɛrlin̄ ɔɔ: «Jee mɛtiŋge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtiŋge ɔɔ naai *Eli, kengen mɛtiŋge ɔɔ naai Jeremi ey lɛ debm taad̄ taar teeco taar Raa kɛn gam.» 15 Isa tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɔo m'nan̄a?» 16 Simon Pier tɛrlin̄ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛ.» 17 Gan̄ Isa deekin̄ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad̄ se, debkilimi ɔo taadio mɛtiŋ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɔo taadio taar se. 18 Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ *dɛlbɛ* ɔɔ do dɛleb kɛn ese ɔo, maam m'kiin̄ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔogin̄ se kic ɔo an̄ kɔŋ tɛdn̄ dim eyo. 19 Maam m'ai kɛdn̄ lɛkɛrlegen gen *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan̄ ki se, maakŋ raa kic ɔo Raa dɔɔkinga. ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutinga do naan̄ ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɔo Raa an̄ tuutu.» 20 Gɔtn̄ se jee mɛtiŋ ki naan̄ aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan̄ ɔo al-Masi se ɔɔ j'ɔŋte taadn̄ nam ki.

Isa taad̄ ɔɔ naan̄ utu 'kooyo ɔɔ duru

21 Naan̄ kɛn se, Isa baag taadn̄ jeege tun mɛtiŋ ki tal ɔɔ: «Maam se, bɛɛki num m'ɔaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɔee Yaudge, magal jee tɛdn̄ *sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mɛtn̄ Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dɛna, am tɔɔɔ ɔɔ ɔii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» 22 Pier dan̄ ɔaansin̄ cɛɛs ki ɔɔ baagin̄ mooyo ɔɔ: «Mɛluma, Raa ai ɔɔɔɔ! ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! ɔŋ Raa ai ɔɔɔɔ!» 23 Num gan̄ Isa tɛrl̄ aak Pier ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn̄ cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn̄ naabm kɛn Raa je ɔɔ m'an̄ tɛd se ɔɔ saapm naai se gen Raa eyo, kɛse saapm jikilimge.»

Isa se j'an̄ daan j'ɔɔ d̄i

24 Tɛr Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn̄ ron̄ mala, 'kuun kaagŋ yon̄a† jaay ɔo am daana. 25 Taa debm je kaajn̄ kon̄ se utu an̄ kutu naan̄ Raa ki ɔɔ debm ut kon̄a taa maam se, utu an̄ kaaja. 26 Kɛn debm jaay *duni ute magalin̄ ɔo kaam jin̄ kic num, kɛn naan̄ kutn̄ kon̄ naan̄ Raa ki se, naan̄ an̄ kɔŋ d̄i ro ki? Lɔ debkilimi se kon̄a se, naan̄ an̄ dugin̄ ute d̄io? 27 Taa naan̄ se ɔo, *Goon Deba utu adɛ ɔaa maakŋ gaar Bubin̄ ki ute kɔd̄ingɛ ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɔo naan̄ an̄ kɛdn̄ bɛd̄ina ro naabin̄ kɛn naan̄ tɛd̄a. 28 Deere, 'booyki bɛɛ m'lasen taad̄a: maakŋ jeege tun ɔorse utu ara se, mɛtiŋge se kooy ey sum ɔo utu kaakŋ Goon Deba adɛ ɔaa maakŋ gaarin̄ ki.»

† 16:24 Kɛse je deekŋ ɔɔ an̄ roi dabara bini kooy taa Isa.

17

Raa ooj ro Isa(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)*

¹ Ken bii mεε jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaən Jan. Naade 6aa do ko ki jεrle kaldε ki. ² Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj tεrliŋ rōna naande ki. Daan kaamiŋ se 6aa tεd raap aan gōō kaada ɔ kalingε kic 6aa tεd raap lak lak aan gōō gōtn wōōō. ³ Gōtn se jee mεtiŋ ken mōtō se naar aak *Musa ɔ *Eli, teec naande ki. Ɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gaŋ Pier deek Isa ki ɔ: «Mεluma, bεεki num, j'aki king gōtn ara. Maam m'taal daabge mōtō: kalaŋ naai ki, kalaŋ Musa ki ɔ ken kalaŋ Eli ki.» ⁵ Kaad ken naaŋ utu taad taad bōrt sum 6o, gapar wōōr gōtō se 6aado naar deebde bat. Ɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔ: «Naaŋ se Goonuma, Goon maak-jema ɔ naaŋ tōolum jaay maam m'bεεr m'ɔdfiŋo, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee mεtiŋ ki jaay booy taar se, nirdε teece, 6eere ɔkde se ɔ naade taal tooco ɔ tōnd naandεge naaŋ ki. ⁷ Isa 6aado iiko cεεde ki ɔ jŋ tuutde ɔ deekden ɔ: «liŋ 'daarki! Naase ɔnte '6eerki!» ⁸ Ken jee mεtiŋ ki jaay uun kaamde aak se, ɔp Isa kalin ki sum, nam kuuy gōtō. ⁹ Kaad ken naade utu bōyō bōy kon se, Isa dejde ɔ: «Bεε, nakŋ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

*Jee mεtn Isa ki tōnd mεtiŋ taa *Eli*

¹⁰ Gaŋ jee mεtn Isa ki tōnd mεtiŋ ɔ: «Gεn di jaay jee jeel taadn tōkŋ mεtn Ko Taar Raage taad ɔ Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?» ¹¹ Naaŋ tεrliden ɔ: «Deere, Eli utu ade 6aao ɔ naaŋ 6o utu tōnd ɔapm nakge paac ute dōobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lε 6aadoga, nabo jeege jeeliŋ te eyo, tεdinga nakŋ maakde je doŋ ki. Ɔ bin 6o *Goon Deba kic naade utu aŋ dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee mεtiŋ ki se 6aa booy ɔkga taar Isa taadden se, naaŋ taad ute Jan-Batist.

*Isa εd lapi goon ken ɔk kōōŋ puputu**(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee mεtiŋ ki jaay aan cεε jee denge tu se, gaaba kalaŋ 6aado erg naan Isa ki, ¹⁵ ɔ deekiŋ ɔ: «Mεluma, goonum se εεjŋ doŋ ki. Naaŋ se ɔk kōōŋ puputu ɔ lee dabariŋ dena, daayum ɔliŋ naaŋ tooc maakŋ pood ki ey lε maakŋ maane ki. ¹⁶ Maam m'6aansino gōtn jeege tun mεti ki, nabo naade ɔŋ εfiŋo te lapi eyo.» ¹⁷ Isa εεp taariŋa ɔ deek ɔ: «Jee do naaŋ ken bōrse se, jee naaj taarge ɔ jee bεεki eyo. Maam tap 6o m'king ute naase bini nuŋ ki? Maam tap 6o m'asen sεrkŋ bini nuŋ ki? Goono se ɔk '6aamsiŋkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama

sitan ken ted goono puputu se do n'teec naatn ro goon ki se. Do kaad ken se sum bo goono se on lapia. ¹⁹ Ter jee metn Isa ki dan baansin ces ki do tond metin do: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'j'on k'tuurin te ey se?» ²⁰ Isa terlden do: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan goo kaam koobi se num, naase aki deekn ko ken ese se do iin deete do ko se kiin deete. Nakn jaay asen cir se goto.» ²¹ [Ter Isa deekden do: «Napar sitan bin se ken naase jaay on uunki te *siam gen tond metn Raa ey num, naan se 'kon teec eyo.»]*

Isa taad daala do naan utu kooyo do duru

²² Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki do gotn se, Isa deekden do: «*Goon Deba se j'utu j'an kon kol ji jeege tu. ²³ Naade utu an tolo do sii k-motage tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

*Isa ute Pier og miir gen *Bee Raa*

²⁴ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan maakn geger ken Kaparnayum ki se, jeegen lee tok gursn miir gen Bee Raa se baado on Pier do tond metin do: «Melse tap bo, lee og miir taa gen Bee Raa lobo goto?» ²⁵ Pier terlin do: «Yee naan ago.» Ken jaay Pier baa been se, Isa bo uun taara deete do deekin do: «Gen naai ki num saap do di, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, ken lee ogden miiri tap bo nange? Jee maakn naandege tu lobo mertge?» ²⁶ Pier terlin do: «Mertge.» Isa kic terlin do: «Ken deer num, gaan nange se lee og miiri eyo! ²⁷ Nabo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan se bo Pier, 'baa taa baar ki und kuuyi maan, do kenj ken naai an kon deet deet se, eepin taarina do kon tamma kalan aas kon miir jeege dio. Uunina do 'baa edden taa tol bed gen miir maama do gen naai.»

18

*Maakn *Gaar Raa ki se nana bo tedn magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaad ken se jee metn Isa ki baado onina do tond metin do: «Nana bo 'tedn magal cir jeege paac *maakn Gaar Raa ki?» ² Isa dan goon coko baado daar daande ki, ³ do deekden do: «'Booyki bee m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo do 'tedki te rose aan goo gen gaangen seem ey se, naase aki kon kend maakn Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan se bo debm jaay dop ron baat aan goo goon cokon ese se, naan bo debm 'tedn magal cir jeege paac maakn Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm okga

* **17:21** Taargen ara se maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, goto.

goon cəkə jiga aan gəə goon ese se, kəse aan gəə naan əkum maam mala.»

*Ŋnte kəl gənaai maakŋ *kusiŋ ki*

⁶ «Gaŋ maakŋ gaange tun sɛɛm kɛn aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakŋ kusiŋ ki se, debm kɛn ɔliŋ se ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala ɔ k'dɔɔkiŋ mindiŋ ki ɔ j'uun j'undiŋ maakŋ baar kɛn jɛrlɛ. ⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tɛdn ɔŋ aak eyo taa nakgen kɛn utu kəl jeege maakŋ kusiŋ ki se utu 'tɛdn dɛn aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɓo ɔŋɔ deb kɛn 'kəl jeege maakŋ kusiŋ ki se. ⁸ Kɛn jii ey lɛ jɛi jaay ɓo ai kəl maakŋ kusiŋ ki num, gaŋ siden dɔkɔ. Kɛn ɔpi jii kalan ey lɛ jɛi kalan jaay kɔŋ kaaja se, bɛɛ cir kɛn 'kiŋg te jige dio ey lɛ jɛige dio ɔ ɓaa maakŋ pood kɛn gɛn daayum. ⁹ Kɛn kaami jaay ɓo ai kəli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔf und naata. Kɛn ɔpi kaami kalan jaay kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se, bɛɛ cir kɛn 'kiŋg te kaamige dio ɔ ɓaa maakŋ pood kɛn gɛn daayum.»

Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔŋiŋa

¹⁰ «Ŋndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic ɓo ɔŋte aakiŋki aan gəə nakŋ cɛrɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'ɓaado se taa kaajŋ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɓo 'saapiŋki ɔki di? Kɛn deba jaay ɔk baatge kaaru ɔ maakde ki se kɛn kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kuuy se naan adɛ kɔŋ maakŋ ko ki taa 'ɓaa je kɛn kalan iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naan jaay je ɔŋiŋa se, naan maakiŋ raapm dɛna do baat kɛn se cir do kɛnge tun si-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kɛn iig te ey se. ¹⁴ Taa naan se ɓo Bubsen maakŋ raa ki kic num, je ɔ maakŋ gaange tun sɛɛm se, nam kalan tap ɓo kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Kɛn gənaai jaay tɛdiŋa *kusiŋa num, 'ɓaa ɔŋiŋ kali ki ɔ 'mooyiŋa. Kɛn naan jaay booy uunga taari num, kəse naai 'daapiŋa. ¹⁶ Kɛn naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl 'ɓaa ɔŋo deb kalan ey lɛ jeege dio taa naan jeege tun dio ey lɛ mɔtɔ se ɓo, ai tɛdn saadiŋe ɔ ute naade se ɓo, naase aki naŋ taarse†. ¹⁷ Kɛn jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'ɓaa 'taadn mɛtn taar se *egliz ki. Ɔ kɛn jee egliz ki ɓaa ɔŋiŋ jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gəə debm jeel *Raa mal eyo ey lɛ aan gəə *debm təkŋ miiri. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ paacŋ jaay naase

* **18:11** Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, metiŋge maakde ki se, gɔtɔ.

† **18:16** Aak Dt 19.15.

'dɔɔkiŋkiga do naan̄ ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa an̄ dɔɔkɔ. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naase 'tuutinga do naan̄ ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa an̄ tuutu.

19 «'Booyki m'asen taadn̄ daala: do naan̄ ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan̄ ɔɔ tɔnd metn̄ dim se, nakŋ naade je se, Bubum ken̄ maakŋ raa ki adesiŋ keda. 20 Deere, taa gɔtn̄ jaay jeege dio ey le mɔto jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

21 Gaŋ Pier baado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, ken̄ genaam jaay tedumga kusina num, m'an̄ tedn̄ kaldɛ met kando? Bin num m'an̄ tedn̄ dɔɔl cili ne?» 22 Isa terliŋ ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn̄ taar debm seɛ baate tedn̄ kaldɛ genaanaŋ ki

23 «Taa naan̄ se ɓo 'booyki m'ɔɔ: *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken̄ tus jee tedn̄ naabiŋge taa kaakŋ seɛŋ do jeege tu.

24 Ken̄ naan̄ utu baag baag kaakŋ gursiŋ sum ɓo, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan̄ ken̄ an̄ kɔŋŋ gurs dupu-kaar kando kando‡.

25 Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naan̄ an̄ kɔŋŋ seɛŋ gɔto dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugiŋki naana, mendina, geninge ɔɔ nakŋ naan̄ ɔk paac se, k'dugiŋa ɔɔ gursiŋ se k'baado k'j'ogum seɛma.» 26 Gɔtn̄ se gaabm ese se baado ooc metn̄ jɛŋ ki ɔɔ erg naan̄ meliŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se paac m'utu m'aisiŋ kɔŋɔ!»

27 Gɔtn̄ se meliŋ ɛjiŋ don̄ ki, ɔɔ tɔɔl te seɛŋ se naata ɔɔ ɔŋiŋ iŋŋ ɓaa. 28 Ken̄ gaabm ese jaay teec ɓaa ɓaa se, ɓaa dɔɔd ute mɛdiŋ kalan̄ ken̄ naade ted naaba kalan̄. Debm se ɔkoga kɔkŋ seɛŋ tamma kaaru§. Gɔtn̄ se naan̄ ɔkiŋ bɔrliŋ ki ai karat ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Ɔgumo seɛma!»

29 Gɔtn̄ se mɛdiŋ se ooc metn̄ jɛŋ ki ɔɔ eemiŋ nɔɔ metiŋ ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se maam m'utu m'aisiŋ kɔŋɔ!» 30 Gaabm se baate, ɔk mɛdiŋ se ɓaa ɔliŋ danŋay ki kɔr naan̄ an̄ kɔŋŋ nan̄ seɛŋ se. 31 Mɛddegen k'ted naaba kalan̄ jaay aak nakŋ ken̄ gaabm ese ted se, naade paac maakde tuju ɔɔ ɓaa taad taar se melde ki. 32 Gɔtn̄ se melde se ɔl k'danŋo gaabm ese se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum ɓo seɛige se, maam m'tɔɔliŋsiŋo naatn̄. 33 Aan gɔɔ maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do mɛdi ki ey la!»

34 Ken̄ meliŋ jaay maakiŋ tuj se, gaabm se naan̄ ɔk ɔliŋ danŋay ki taa j'an̄ ɓaa dabara bini kɔŋŋ nan̄ seɛŋ se maak ki.»

35 Gɔtn̄ se Isa deekden ɔɔ: «Ken̄ naase jaay debm ɔŋ ted te kaldɛ genaanaŋ ki te maakiŋ paac ey se, Bubum maakŋ raa ki kic an̄ tedn̄ kaldɛ ey bin kici.»

‡ 18:24 Gurs naan̄ an̄ kɔŋ se aas gen̄ kɔŋŋ debm ted naaba gen̄ ɓaara sik-kaar-mii.

§ 18:28 Gurs naan̄ an̄ kɔŋ se aas gen̄ kɔŋŋ debm ted naaba gen̄ ɓii kaaru.

19

*Isa taad metn taar piiri**(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)*

¹ Ken Isa taad nan taariñ se, naan iin on Galile oo baa taa naan Jude ki, kaam aak jen ool k'danin Jordan ken kaam naane. ² Dool jeege dena ok metina oo gotn se naan edden lapia. ³ *Parizige metinge se baado on Isa je doobm an goom kok se, naade tond metin oo: «Deba se, do taar dim ken gay kic bo, naan ok doobo ken 'piir mending la?» ⁴ Isa terlden oo: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raaniño maakn Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mel Kaala aalo gaaba ute menda, ⁵ oo deek oo: *Taa naan se bo gaaba teecn kon kon te bubina, baa tum te mendina, oo naaden di se tum tedga daaro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tedga aan goo jee di eyo, num aan goo deb kalan sum. Nakn jaay Raa dookinga dook se, debkilimi onte tuutina!»

⁷ Parizige tond metin oo: «Gen di jaay *Musa deek oo gaaba raan maktubm gen piiri, kedn mending ki jaay an piir se?» ⁸ Isa terlden oo: «Kese taa do-mangse bo, Musa oodsen doobm piir mendsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mending se, ken mending ees kees gaabge jaayo, oo ken naan jaay okga mend kuuy se, naan se aan goo debm ees mend nam.»

¹⁰ Jee metn Isa ki deekin oo: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan se ken debm ok te menda ey kic num bee kaca!» ¹¹ Isa terlden oo: «Jeege paac se kon booy kokn taar se eyo. Jeegen an booy kok se, jeegen ken Raa eddenga jeele gen booy kokn metn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen tokn mendge se dena: jee metinge se j'oojde bo rode goto, jee metinge se le jikilinge bo tedde rode ted goto, oo kengen metinge se taa taar Raa bo naade baate tokn mendge. Debm kon booy kokn taar se num, onin an booy koko!»

*Isa ood booro gaange tu**(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ Gotn se jeege baano ute gaangen seem goon Isa ki taa naan aden tond jin dode ki oo tond metn Raa taa naade, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gan Isa deekden oo: «Ondefeki gaangen seem se ade baa gotum ki, onte 'gaasdeki, taa *maakn Gaar Raa se gen jeegen tec aan goo gaangen seem se.» ¹⁵ Ken naan jaay tond jin dodege tu aas se, naan iin on gotn se, oo baa.

*Isa ute debm maala**(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)*

¹⁶ Gan gaaba kalan baado on Isa oo deekin oo: «Debm dooy jeege, bee maam m'ted jaay am kedn *kaajn gen daayum se,

* 19:5 Aak Jen 2.24.

ken gay?» ¹⁷ Isa terlin̄ ɔɔ: «Gen di 'tɔnd metum ro nak ken bεε se? Ken bεε se, Raa kalin̄ ki sum. Ken naai jaay 'je 'kɔŋ kaajn̄ gen daayum num, 'tɛdn̄ nakŋ ken Raa taad̄ ɔɔ gen tɛda se.» ¹⁸ Gaaba se deekin̄ ɔɔ: «Ken gayo?» Isa terlin̄ ɔɔ: «*Ŋnte 'tɔɔl nam, ŋnte 'kεεsn̄ mɛnd̄ nam, ŋnte 'kεεsn̄ gaabm̄ nam, ŋnte 'boogo, ŋnte 'tɔkŋ taar-kɔɔbɔ do nam ki,* ¹⁹ 'sook koi ki te bubi ki†^{ɔɔ} 'je naapi aan̄ gɔɔ ro naai mala.‡»

²⁰ Gaaba se terlin̄ ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tɛd̄inō tɛd̄ paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?» ²¹ Isa deekin̄ ɔɔ: «Ken naai jaay je tɛdn̄ debm̄ bεε mala mala naan̄ Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'baa 'dugin̄ naatn̄ ɔɔ gursin̄ se 'nigin̄ jee daayge tu. Ken tɛd̄inga bin se, ai toodn̄ kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. Ɔɔ naai le, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kɔdɔ se jaay booy taar ken Isa taad̄in̄ se, ɔk terl̄ baa baa se maakin̄ tuj kasak kasak, taa naan̄ debm̄ nak dɛna. ²³ Isa deek jeege tun metin̄ ki ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: debm̄ nak dɛna se kendin̄ kɔɔŋɔ *maakŋ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dɔɔlsen daala: ken gin̄ji jaay deel ute bee lupp̄ara se ɔɔŋɔ; naɔɔ debm̄ nak dɛna jaay 'kɛnd̄ maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naan̄ se daala!» ²⁵ Ken jee metin̄ ki jaay booy taar se, ɔkden taad̄ eyo deek ɔɔ: «Ken bin num nan̄ja jaay 'kɔŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamin̄ aakde ɔɔ deekden ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔɔŋɔ, num Raa ki se, ne d̄im̄ ɔɔŋin̄ gɔtɔ.»

²⁷ Gɔtn̄ se Pier deek Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan̄ naai, num naaje tap ɔɔ j'kɔŋ di?» ²⁸ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: kaad̄ ken Raa utu tɛdn̄ nakge paac 'tɛdn̄ kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'kinḡ do kaag do ken iin̄o gɔtn̄ Raa ki ɔɔ naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki kinḡ do kaag do ken sik-kaar-dio gen kɔjn̄ bɔɔrɔ do taa bee gaan̄ *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ Ɔɔ debm̄ jaay ɔŋo beenge, genaangen gaabge ute kengen mɛndge, bubina, kɔna, genainge ey le maakŋ-gɔtinge taa maam se, nakgen se paac se naan̄ utu aden̄ kɔŋ den̄ cir ken naan̄ ɔŋo, ɔɔ 'kɔŋ kaajn̄ gen daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun ɔɔrse naan̄ ki se, dɛnin̄ utu kɔɔpm̄ mɔɔtn̄. Ɔɔ maakŋ jeege tun ɔɔrse mɔɔtn̄ se, dɛnin̄ utu tɛdn̄ jee naan̄ ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mel̄ jin̄ene ɔɔ jee tɛdn̄ naabinge

¹ Ter Isa deek daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ mel̄ bee ken iin̄ tanɔɔrin̄ nɔɔrin̄ je jeege taa aden̄ kɔl baa tɛdn̄ naaba maakŋ jin̄enin̄ ki. ² Mel̄ jin̄ene se taad̄ dɔɔk taarin̄ ute jee tɛdn̄ naabge se ken naade tɛd̄ naaba lekga se, deba kic ɔɔ

naan̄ an̄ kɛdn̄ tamma* kalan̄ kalan̄. Bin̄ jaaȳ 60 naan̄ ɔlden̄ maakn̄ jin̄enin̄ ki. ³ Ken̄ aan̄ kaadn̄ mɛs̄ ki se, naan̄ teeco been̄ ki ɔn̄ jeege inḡ kinḡ cɛrɛ. ⁴ Gɔtn̄ se naan̄ deekden̄ ɔ: «Naase kic̄ 'baa 'tɛdk̄i naaba maakn̄ jin̄enum̄ ki ɔ maam̄ m'asen̄ kɔgn̄ te ɔoobiŋa.» ⁵ Gɔtn̄ se jee tɛdn̄ naabge se iin̄ 6aa maakn̄ jin̄enɛ ki. Ken̄ aan̄ katar ki tir se, tɛr naan̄ teeco ɔ katar do tɛgɛr ki kic̄ naan̄ teeco. ɔ ken̄ naan̄ teeco jaaȳ ɔn̄ jeegeen̄ kuuȳ inḡ kinḡ cɛrɛ daal se, naan̄ ɔlden̄ ɔ k'baa tɛdn̄ naaba maakn̄ jin̄enin̄ ki kici. ⁶ Ken̄ aan̄ tɛgɛr se, naan̄ teeco daala ɔ ɔn̄ jeegeen̄ inḡ kinḡ cɛr se, naan̄ deekden̄ ɔ: «Gɛn̄ d̄i jaaȳ naase inḡ 'lɛkki cɛr se?» ⁷ Naade tɛrlin̄ ɔ: «Nam̄ ajen̄ kuun̄ gɛn̄ naaba 60 gɔtɔ.» Naan̄ deekden̄ ɔ: «Naase kic̄ 'baa 'tɛdk̄i naaba maakn̄ jin̄enum̄ ki.» ⁸ Ken̄ aan̄ tɛgɛr kaada 6aa 6aa kooco se, mɛl̄ jin̄enɛ se deek debm̄ tɛdn̄ naabin̄ ki ɔ: «'Baa 'dan̄o jee tɛdn̄ naabge se paac ɔ naŋa naŋa kic̄ 60 ɔgin̄ nakin̄ nakiŋa. 'Baag do jeege tun̄ kaam̄ mɔɔtn̄ bini 'kaan̄ do jeege tun̄ ken̄ 6aadɔ deete.» ⁹ Gɔtn̄ se jeegeen̄ jaaȳ baag tɛdn̄ naaba kaam̄ mɔɔtn̄ dɛs se, 6aadɔ ɔ naŋa kic̄ 60 j'ɛdin̄ tamma kalan̄ kalan̄. ¹⁰ Ken̄ gɛn̄ kɔgn̄ jeegeen̄ baag naaba deet se, naade saap̄ ɔ kaadn̄ naane, naade 'kɔn̄ cir naapdege. Na6o deba kic̄ 60 ɔn̄ tamma kalan̄ kalan̄ sum. ¹¹ Ken̄ naade jaaȳ aak bɛdden̄ j'ɛddɛn̄ se, maakde taarde mooȳ naan̄ ki dir dir do mɛl̄ beɛ ki se. ¹² ɔ deekin̄ ɔ: «Jee se 6aadɔ kaam̄ mɔɔtn̄ ɔ naaba kic̄ 60 naade tɛd lɛr kalan̄ sum, ɔ naai ɔgden̄ aas kaas ute naajen̄ ken̄ k'dabar k'lɛk tɛc maakn̄ kaad ki.» ¹³ Gan̄ mɛl̄ jin̄enɛ se deek deb kalan̄ ki ɔ: «Mɛduma, maam̄ m'tuji te d̄im̄ eyo ɔ taarje se lɛ k'taad̄ k'tɔolin̄oga tɔɔɔ m'ɔ ken̄ jaaȳ naai 'tɛdn̄ naaba lɛkga num, m'ai kɔgn̄ tamma kalan̄ se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Bɔrse, ɔk bɛd̄i ɔ 'baa 6ei ki. ɔ debm̄ tɛdn̄ naabm̄ baag kaam̄ mɔɔtn̄ se, ken̄ maam̄ m'je se maam̄ m'an̄ kɛdn̄ bɛdin̄ aan̄ gɔɔ gɛn̄ naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakn̄ maam̄ m'je 60 m'an̄ tɛdn̄ ro ki ey la? Lɔɔu do bɛɛ ken̄ maam̄ m'tɛd se, naai 'maaki ilim̄ ro ki la?» ¹⁶ Taa naan̄ se 60 Isa deek ɔ: «Jeegeen̄ kaam̄ mɔɔtn̄ se, utu tɛdn̄ jeegeen̄ naan̄ ki. ɔ jeegeen̄ naan̄ ki se lɛ, utu kɔɔpm̄ kaam̄ mɔɔtn̄.»

Isa taad̄ gɛn̄ k-mɔtɔge tu ɔ naan̄ utu kooyo ɔ ade dur daan̄ yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Isa ook 6aa Jeruzalem̄ ki ɔ ken̄ naade 6aa 6aa ɔoob ki se, naan̄ dan̄ jee mɛtin̄ sik-kaar-di kalde ki ɔ deekden̄ ɔ: ¹⁸ «'Booyki, bɔrse naaje k'j'ook k'6aaki 6aa Jeruzalem̄ ki ɔ *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kɔkn̄ kɔl̄ ji *magal jee tɛdn̄ serke Raage tu ute jee jeel taadn̄ tɔɔkn̄ mɛtn̄ Ko Taar Raa. Naade utu an̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ don̄ ki ɔ an̄ kɔl̄ j'an̄ 6aa tɔɔɔ. ¹⁹ Naade an̄ kɔkn̄ kɔl̄

* **20:2** Tamma kalan̄ se aas kɔgn̄ debm̄ tɛd naaba gɛn̄ bii kalan̄.

ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meje jaay an tupm taal ro kaag ki. Oo bii k-motoge tu se, naan afe dur daan yoge tu.»

*Jak te genaaj Jan konde tondde meta gotn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

²⁰ Gotn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina. ²¹ Ken Isa aakin se deekin oo: «Naai tap bo 'je di?» Menda se terlin oo: «On genumgen di naani ki se maakn gaari ki se, on deb kalan 'king do ji daami ki oo ken kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa terlden oo: «Nakn naase 'tandki meta ro ki se, naase 'jeel okki te metin eyo. *Koom dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kon kaasn gen kaayin la?» Naade terlin oo: «Yee, naaje j'an kon kaasa.» ²³ Isa deekden oo: «Deere, koom dubarum se naase anki kaayina, naoo gen gotn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, olum maam eyo. Gotn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

²⁴ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do gena naapge tun di se. ²⁵ Gan gotn se Isa danjeno paac oo deekden oo: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu oo magalgen k'tandde se ted jeege te taa taogo. ²⁶ Num naase se onte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, on ron tedn debm kaan naabse. ²⁷ Ken maakse ki se jaay nam je tedn naanse se on ron asen tedn bulse. ²⁸ Taa *Goon Deba baado se, taa jeege bo an tedn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tedn naaba jeege tu oo kedn kon gen dugn do jee dena.»

*Isa ed lapi jee kaam-taokge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dena ok metina. ³⁰ Gotn se naade on jee kaam-taokge di ing king jen doob ki. Ken jee kaam-taokge se booy jaay oo Isa bo deel deel se, naade baag taadn taayo oo: «Melje, *Goon Daud eejjen doje ki!» ³¹ Gotn se jee denge uunde kaamde oo deekden oo: «'Doki!» Gan jee kaam-taokgen se ter taad taoy makon daala oo: «Melje, Goon Daud eejjen doje ki!» ³² Gotn se Isa ok daara, danjeno oo deekden oo: «Naase 'jeki m'asen tedn di?» ³³ Naade terlin oo: «Melje, on kaamjege 'taadn taaka!» ³⁴ Gotn se Isa eejden doode ki, uun jin tondden kaamdege tu oo kaamdege naar taad taaka oo naade ok metina.

21

*Isa end Jeruzalem ki aan goo gaarge
(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)*

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan goor ute Jeruzalem, see naan ken k'danin Betpaje do *kōsn alib ki se, gōtn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa al jeege di naaba. ² Naan deekden do: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, do naase aki baa naar kōn ko buuru k'dōōkinga dōōko ute goonin see ki. Kon se 'tuutinkiro do naade di paac 'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlinki do ki: Kese Melje bo jede. Do naan asenin naar kōn do naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raaningo do dōkin se kaan doobin ki, ken do: ⁵ *'Deekki jeege tun maakn gegēr ken Sion* ki do ki:*

Aakki, gaarse te baaseno kōn,
naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

do do goonin ki ken kon k'lee k'j'uun daama se.†

⁶ Gōtn se jee metn Isa ki iin baa do baa tedin aan goo ken Isa taaddeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina do baandeno. Gōtn se naade tōōd taal kal magaldege do buurge tu† se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dena tōōd taal kal magaldege doob ki do jee metinge gaan doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee te dende paacn daanin se, jee naan ki, jee mōōtn dōōb do do:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tedn beēn do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn gegēr ken Jeruzalem ki se, jee maakn gegēr ki se paac taad gajalan do taad ute naapa do: «Naan se tap bo nanja?» ¹¹ Jee dengen oko metin se terlin do: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iino Nazaret ken taa naan Galile ki.»

*Isa tuur te jee lee tedn zogen daan boor *Bee Raa ki*

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan boor Bee Raa ki do gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tal tuun te tabil jee pelek n gursge naatn do tot tal te nakgen jee tedn zo dēerge lee ting do ki se kici. ¹³ Do deekden do: «Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki j'oo: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme,§* num gan naase 'tedinki tedga gōtn jee boogge!*»

¹⁴ Gōtn se jee kaam-tōōkge ute jee cekedge baado on Isa daan boor Bee Raa ki do naan edden lapia. ¹⁵ Ken *magal jee tedn serke Raage tu, ute jee jeel taadn tōōkn metn Ko Taar Raage

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9. ‡ 21:7 Deere maakn Matiye ki se taad do Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad do Isa se ooko do goon buur ki sum. § 21:13 Aak Eza 56.7. * 21:13 Aak Jer 7.11.

jaay aak nakη-kəəbgen Isa tədō se, əə booy gaangen jaay təəd təəy daan bəə Raa ki əə: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gətn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Əə naade taad Isa ki əə: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa tərlden əə: «Yee, m'utu m'booyo. Num naase tap 60 'dooyinki te ey la, taar ken Kitap əə:

Ute taar gaangen seeme əə kengen k'taacege se 60, naai 'nook roi aan gəə ken naai maaki jen ro ki?†»

¹⁷ Gətn se Isa iin əndə əə 6aa tood naan ken Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Metbeenki tanəərin ken Isa iin Betani ki jaay ək tərlo 6aado 6aa Jeruzalem ki se, naan naam 60 təəliṇa. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cee doob ki. Naan 6aado metn ko ba ki se, na60 əṇ kamba sum. Gətn se naan taad ko ba ki se əə: «Naa ki se, məətn naai kooj ey sum!» Əə gətn se sum 60 ko ba se naar tuutu. ²⁰ Ken jee metin ki jaay aak nakη Isa təd se, əkden taad eyo, deek əə: «Təd əə dī jaay ko ba se naar tuut yəkəd bin se?» ²¹ Isa tərlden əə: «'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki əə əkki naaja maakse ki ey se, naase aki kəṇ tēdn nakη maam m'təd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekη kəs ki əəki: «Iin ooc maakη baar ki» əə naan 'kiin kooco. ²² Ken nakη paacη naase 'təndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kəṇə.»

Magal Yaudge dem təəṇṇ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa 6aado end daan bəə Raa ki əə baag dooy jeege. Gaṇ *magal jee tēdn serke Raage tu əə magal taa bee Yaudge 6aado əṇṇa əə tənd metin əə: «Naai tap 60 təəgi se əṇṇo gay jaay əli 'təd nakgen bin se? Ken undi kulu təd nakgen se tap 60 nanja?» ²⁴ Isa tərlden əə: «Maam kic m'ək taara kalan m'je tənd metse. Ken naase jaay əṇ 'tərlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tēdn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: ken əlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa ləbu jikilimge le?» Naade baag taad ute naapa əə: «Ken k'taadkiga j'əəki: Raa 60 əliṇo le, naan əjeki deekη əə: Gen dī jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Ken k'deekkiga j'əəki: «Jikilimge 60 əliṇo» le, jee deṇge əjeki kəṇ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gətn se naade tər l Isa ki əə: «Naaje se k'jeel eyo.» Tər Isa kic deekden əə: «Maam kic num, m'asen kəṇ taadn debm ken undum kulu gen tēdn nakgen se eyo.»

Isa aal naaṇṇ taara ro gaange tu dio

28 Ter Isa deekden daala ɔ: «Saapm naase ki num ɔki di: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɔa ɔn gooniɔ deet se ɔ deekiɔ ɔ: <Goonuma, jaaki se 'ɔaa tɛdo naaba maakɔ jiniɛ ki.> 29 Gooniɔ terliɔ ɔ: <Maam m'ɔaa eyo.> Naan iɔg ɔkɔ se taar naan taad se saapiɔ jig eyo, ɔ naan iin ɔa maakɔ jiniɛ ki. 30 Ter bubde ɔaado ɔn gooniɔ kuuy se taadiɔ aan gɔɔ ken naan taado gooniɔ ken deet se kici. Gooniɔ se terliɔ ɔ: <Yɛɛ, maam m'ɔaao> naɔo gaɔ baate ɔa. 31 Maakɔ gaange tun di se ken gay ɔo took uunga taar bubina?» Naade terliɔ ɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee tɔkɔ miirge ute mɛnd kɛɛsn gaabge se, kend *maakɔ Gaar Raa ki dose ki. 32 Deere, Jan-Batist se ɔaado taadsenga doobm gen tɛdn nakgen ute doobina, naɔo naase 'tookiro te taariɔ eyo. Ey num *jee tɔkɔ miirge, ute mɛnd kɛɛsn gaabge se kic ɔo, tookga taariɔa. Gaɔ naase se, ken aakdeki naade took taariɔ se kic ɔo, naase 'baate 'terlki maakse ɔ ɔn 'tookki te taariɔ eyo.»

*Isa aal naagɔ taara ute jee tɛdn naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

33 Ter Isa taadden ɔ: «'Booyki kaal naagɔ taar kuuy daala! Gaaba kalan tɛd jiniɛ biɔ, iin gurugiɔ te durdur, naan ud gɔɔ do ko ki gen rii koojɔ biɔina ɔ iin gɔto jɛrle gen king bɔɔbm jiniɛina. Gɔtn se maakɔ jiniɛiniɔ se, naan ɔniɔ kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔ naan iin ɔaa mɛrte. 34 Ken kaadɔ kugɔ koojɔ biɔ jaay aan se, naan ɔl jee tɛdn naabiɔge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jiniɛiniɔ kaam jide se, taa aɔo kɔkɔ bɛdiɔa. 35 Num gaɔ jee ken naan ɔnde jiniɛiniɔ kaam jin se tɔk jee ken naan ɔldeno se. Deb kalan naade tɔnd dɛrɛɔniɔna ɔ deb kalan kuuy se naade tɔliɔna ɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund tɔliɔ te koa. 36 Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, naɔo naade se kic ɔo, naade tɛdden bini. 37 Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno gooniɔna, taa naan saap ɔ: <Goonum mala se naade utu tookɔ kuun taariɔa.> 38 Gaɔ ken naade jaay aak gooniɔ se, naade taad ute naapa ɔ: <Naan se ɔo ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mel jiniɛɛ se! Bin num 'ɔaakiro k'tɔliɔnki ɔ jiniɛɛ se le, ajenki kɔɔpm naajege tu!» 39 Gɔtn se naade ɔk ɔɔdo goono se maakɔ jiniɛ ki se naata ɔ ɔa tɔliɔna.» 40 Gɔtn se Isa tɔnd mɛtde ɔ: «'Booyki mɛtn taar se: ken mel jiniɛɛ se jaay ɔaadoga num, jee tɛdn naabgen maakɔ jiniɛ ken ese se naan aden tɛdn ɔ di?» 41 Naade terliɔ ɔ: «Jee tɛd bɛɛ ey bin se, naan aden kɛɛjɔ dode ki eyo ɔ aden tɔl naatn ɔ jiniɛɛ se le, naan aɔ kɛdn ji jeege tun kuuy taa aɔsiɔ kaaka. ɔo ken aanga kaadɔ koojɔ biɔ ki se, jee se aɔo kɔkɔ bɛdiɔa.» 42 Isa terlden ɔ: «Naase 'dooyiɔnki te ey la taar ken Raa taad maakɔ Kitap ki se ɔ:»

Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se bo tedga ko ken 'gakη bea; ke se bo naabm Meljege Raa do naajege tu se j'aakin ki se okjeki taad'eyo. †

43 «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *maakη Gaar Raa se j'utu j'asesin koo naatn jise ki do Raa utu an kedn jeege tun anga tedn naabina. 44 Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'terεε do debm ken ko se oocga don ki le, an daala.» 45 Num *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagn taar ese se, naade baa jeel okga rode ki kaal naagn taar se taad ute naade se. 46 Gotn se naade je doobm an koka, nabo naade beer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagn taara ute jee k'dandε gōtn kōs ki bii kōkη mēnd ki

(Lk 14.16-24)

1 Ter Isa baagden taadn ute kaal naagn taara daala do: 2 «*Maakη Gaar Raa se tec aan go gaar ken ted kōsō dena bii kōkη mēnd gooniη ki. 3 Naan ol jee tedn naabiηge taa ade baa dan jeegen k'dandεno gōtn kōkη mēnd ki se, nabo jee se baate baado. 4 Ter naan ol jee tedn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'dandεno se do: «Borse kōsō se beεga, kōs taarunge ute maalungen teer se m'tōldεnga. Do bere, kōsō se ooyga, 'baakiro aki kōsō!» 5 Nabo jee se taar se naade an dim eyo do wōk baa naabdege tu. Deb kalan baa maakη-gōtin ki do ken kalan baa gōtn tedn zo nakiηge tu. 6 Jeegen kuuy se kic iin tōk jee tedn naabge se dabarde do tōldε naatn. 7 Gōtn se gaarge maakiη taariηa, ol asgariηge gen baa tōl jeegen tōlo jee tedn naabiηge se do tōoη gεgεrde se naatn. 8 Gōtn se naan deek jee tedn naabiηge tu do: «Kōsō se ooyga, nabo jeegen k'dandεno se oη aasiη te gen kōsn kōsn ese se eyo. 9 'Baaki gōtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacη naase oηdekiga bo 'dandεkiro ade baa gōtn kōkη mēnd ki se.» 10 Jee tedn naabge se baa daan doobge tu do dan tuso jeegen naade oηdeno paac se kaam kalan, ken jee beε, ken jee beε eyo; do baandεno maakη beε ken jeege utu an kōsn maak ki se do maakη beε se jee ken k'dandεno se baado doociη tal. 11 Gōtn se gaarge end maakη beε ki gen kaakiη jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen baado gōtn kōkη mēnd ki se eyo. 12 Gōtn se gaarge deekiη do: «Meduma, ted do di jaay naai endo gōtn ara? Naai le ok kal tec aan go jeegen baado gōtn kōkη mēnd ki ey se.» Num gaabm se ok taar ken an terl eyo. 13 Gōtn se gaarge deek jee tedn naabiηge tu do: «Gaabm se, 'dōakinki jingiηge ute jēnge do

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

uun undiŋki naatn maakŋ gət kən ɔɔɔ, ɔɔ gətŋ se ɔɔ gətŋ naan an tɔɔyɔ ɔɔ an taan naanina.» ¹⁴ Tɛr Isa deek ɔɔ: «Deere, *Raa se danja jeege dɛna, nabo jeegeŋ naan bɛɛr tɔɔɔdɛŋga tɔɔɔ se baata.»

Mɛtn taar kɔŋŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gətŋ se *Parizige ɔɔa tus dɔɔk taarde gɛn goom kɔkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁶ Naade ɔɔl maakŋ jeege tun mɛtn Parizige tu ute jee *ɛrɔɔɔge kandum se gətŋ Isa ki ɔɔ naade ɔɔa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar mɛt ki. ɔɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute kən mɛt ki ɔɔ naai lɛ taar jeegeŋ kuuy se naai 'tɛɔn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kɔŋŋ miiri lɔɔu gətɔ?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔɔ: «Naase se jeegeŋ 'tɛɔki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se. Gɛn di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gɛn kɔŋŋ miiri se, m'an kaaka.» Gətŋ se naade uun taadiŋ tamma kalaŋ. ²⁰ Naan tɔnd mɛtɔɔ ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kən k'raanŋ ro ki se tap ɔɔ gɛn nanja?» ²¹ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Gɛn Sezar.» Gətŋ se Isa deekden ɔɔ: «Kɛn bin num, nakŋ gɛn Gaar Sezar se ɛɔiŋki nakiŋa ɔɔ gɛn Raa lɛ ɛɔiŋki nakiŋ kici.» ²² Kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gətŋ se Isa se naade ɔniŋa ɔɔ iin ɔɔa.

Jee naaj mɛtn taar jeegeŋ ade duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii kɛn se sum ɔɔ, jeegeŋ k'dandɛ *Sadusege kɛn taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se ɔaado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakŋ Kitap ki ɔɔ: kɛn deba jaay ɔk mɛnda ɔɔ ooy ɔŋ te goon ey se, ɔŋ gɛnaan kɔkŋ mɛndina ɔɔ koojŋ mɛtjili gɛnaan kɛn ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se gɛnaage cili kɔndɛ kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda nabo ooy ooj te goon eyo, ɔɔ mɛnda se ɔɔp gɛnaan gɔɔsiŋ ki. ²⁶ Gɔɔsiŋ kic ɔaado ɔk mɛnd se ɔɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Tɛr debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɔɔ ɔaado ɔk mɛnd se ɔɔ naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kɛn gɛn k-cilige tu. ²⁷ Kɛn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtŋ se mɛnda se kic ɔaado ooyo. ²⁸ Bin num bii kɛn jaay jeegeŋ ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakŋ gɛnaage tun cili se, mɛnd se tap ɔɔ 'tɛɔn mɛnd nanja? Taa naade paac lɛ tɔk naaminga naam mɛnd se.» ²⁹ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase se, ɔɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔŋŋ Raa kic lɛ naase ɔndki te mɛtiŋ eyo. ³⁰ Taa bii kɛn jaay jeegeŋ ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔɔn Raagen maakŋ raa ki. ³¹ Gɛn jeegeŋ ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakŋ Kitapiŋ ki se,

naase 'dooyiŋki te ey la ken ɔɔ: ³² *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔɔ m'gɛn *Yakub.** Raa se, naan̄ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan̄ se, Raa jee zɛɛɛɛ.» ³³ Ken jee dɛnge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap 60 ɔkden taad eyo.

*Kese taar magal cir paac maakɲ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)*

³⁴ Ken *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔɲ aasiɲ te ro Isa ki ey se, naade dan̄ tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan̄ se debm jeel taadn̄ tɔɔkɲ mɛtn̄ Ko Taar Raa, je doobm an goom kɔkɲ Isa se, baado tɔnd mɛtin̄ ɔɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakɲ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taar gɛn tɛda ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «*Mɛli Raa se, 'jen̄ ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kese 60 taar deet deetn̄ gɛn tɛda ken cirde paac paac. ³⁹ Tɛr ken mɛtin̄ ki tecin̄ tec se ken ɔɔ: *'Je naapi aan̄ gɔɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakɲ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don̄ 60 ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Aan̄ gɔɔ *Parizige lɛ tusga dey se, Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: ⁴² «Gɛn naase ki num, al-Masi se tap 60 nan̄a? Naan̄ tap 60 goon nan̄a?» Naade tɛrlin̄ ɔɔ: «Naan̄ se mɛtjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔɔ: «Num tɛd ɔɔ dɛ jaay *Nirl Raa ɔl Daud dan̄in̄ ɔɔ: Mɛluma? Ɔɔ naan̄ mala taadga taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

⁴⁴ *Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ɔɔ:*

'Baado in̄j do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden̄ tɛdn̄ naai utu 'kin̄j dode ki. §

⁴⁵ Ken Daud jaay dan̄ al-Masi ɔɔ Mɛluma, anum tɛd ɔɔ dɛ jaay Mɛlin̄ 'tɛdn̄ goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an̄ tɛrl taara kalan̄ Isa ki kic 60 gɔtɔ ɔɔ naan̄ ken se mɔɔtn̄ nam tɔnd te mɛtin̄ do taar dɛm ken kuuy ey sum.

23

*Isa deek ɔɔ j'ɔnd kɔnd ute jee jeel taadn̄ tɔɔkɲ mɛtn̄ taar Raage te *Parizige*

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee dɛnge tu ute jeege tun mɛtin̄ ki ɔɔ: ² «Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔkɲ mɛtn̄ Ko Taar Raage se, naade se 60 ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tɛdki nakgen paacɲ naade lee taadsen se. Naɔo ɔɲten 'tɛdki aan̄ gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔɲ tɛdin̄ eyo. ⁴ Naade dɔɔk daam deere ɔɔ

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

tənd do jeege tu əə naade malinge tap 6ə baate kutin te goon jide. ⁵ Naabden naade tɛd paac se je taa jeege aden kaaka. Əə taar Raagen məttingen k'raan jaay naade əəsin aan gəə laaye əə lee dək do naandəge tu ey lɛ keydəge tu se, naade tɛdin magal magal cir gən jeege. Əə taa kaldege se, naade təəə ziidin taar ki tɛdn jərɫ cir gən jeege*. ⁶ Kən k'dandənga gətn kəs ki se, naade je gətn king naan ki. Əə kən 6aaga maakŋ 6eege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gətn king naan ki kici. ⁷ Kən aanga bəə ki kic lɛ, naade je j'aden tɛdn təəə naade ki 6ə deete əə je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase ənten 'kənki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se gənəage əə debm dooyse lɛ kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se ənten 'dan ki nam əki: *Bubje*, taa naase əki Bubu kalan sum əə naan kən inŋ maakŋ raa ki. ¹⁰ Ənten 'kənki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mɛl dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹ Debm jaay tɛdn magala maakse ki se, ən ron tɛdn debm tɛdn naabse. ¹² Taa debm magal ron se utu kəəpm baata, əə debm jaay əəp ron baat se, ron utu kookŋ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen kən 'tɛdki rose aan gəə jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn əəŋ aak eyo; taa naase 'gaaski dəəbm *maakŋ Gaar Raa jeege tu. Əə naase mala kic lɛ baate kəndki, əə jeegen je kəndɛ se lɛ, naase 'gaasdəki dəəbo. ¹⁴ [Naasen jee taadn təkŋ mɛtn taar Raage ute Parizigen kən 'tɛdki rose aan gəə jee taadn taar mɛt ki se utu asen tɛdn əəŋ aak eyo! Taa naase əski ji mɛnd daayge əə təndki mɛtn *Raa əŋki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se 6ə bəəə utu kooçŋ dose ki se utu asen tɛdn əəŋ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen kən 'tɛdki rose aan gəə jee taad taar mɛt ki utu asen tɛdn əəŋ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu əə gəə 6aa se paac əə jeki aki tɛdn jeege 'tɛdn Yaudge aan gəə naase se əə kən naase əŋkiga deb kalan jaay uunga dəəbse se, debm se naase 'tɛdinki debm aas gən 6aa maakŋ pood ki mɛt dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-təkŋgen jee təədn jeege utu asen tɛdn əəŋ aak eyo! Naase taadki əki: «Kən nam jaay naam te ro *Bee Raa se tɛd dīm eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakŋ Bee Raa ki se, kɛse 6ə kən əəŋ.» ¹⁷ Naase jee kaam-təkŋgen jee dərɫge ara! Kən gay 6ə əəŋ ciri? Daab ləbu Bee Raa kən k'6aanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd gən Raa se ne? ¹⁸ Tɛr naase 'deeki əə: «Kən nam jaay naam ron te *gətn k'l'iin k'daapin gən tɛdn sɛrkɛ do ki se, tɛd dīm eyo, num kən naan

* **23:5** Nakŋ naade tɛd se k'raaninoga raan maakŋ Ko Taar kən Raa ɛdə Musa ki na6ə naade se tɛdin magal magal əə jərɫ taa jeege aden kaaka aan gəə naade 6ə jee daan Raa cir jeege. † **23:14** Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dəkŋ se, məttinge maakdə ki se, gəə.

jaay naam ron te nakn k'baano do ki gen tedn *serke Raa ki se, kese bo ken onn. > ¹⁹ Jee kaam-tokge 'taadumki tu: nakn k'baano gen tedn serke se bo cir lobu, gotn k'jiin k'daapin gen tedn serke do serkn k'j'ombinga do ki num, taad do serkn se tedga gen Raa se bo cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam ron te gotn k'jiin daapin gen tedn serke do ki se, kese naan naam te ro nakgen paacn k'baano gen tedn serke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam ron te Bee Raa se, kese naan naam ron te ro melin Raa ken ing maak ki se kici. ²² Debm jaay naam ron te maakn raa se naan naam ron ute kaag do Raa do ute melin ken ing do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan go jee taadn taar met ki se, utu asen tedn onn aak eyo! Nakgen naase okki seem seem ken 'lee 'tombki maakn taadsege tu ken tedn nijim se kic bo, naase 'lee 'niginki gotn kaam sik do ken kaam kalan se edki Raa ki. Na bo taargen maakn Ko Taar ken Raa edo *Musa ken bee bee tap bo, naase aalinki maak ki eyo ken taadsen do 'tedki nakn ute doobina, keejn do jeege tu do gen tujn orm eyo. Kese bo nakgen, beeki num, anki lee teda do nakgen ken naase lee gaandeki gotn kaam sik jaay ken kalan edki Raa ki se kic bo onten 'diriginki kici. ²⁴ Jee kaam-tokgen 'lee tokki jeege! Naase ooyki maanse te reese taa botor kalan booy maak ki eyo, gan naase tap bo tulki ginjge†.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tedki rose aan go jee taad taar met ki se, asen 'tedn onn aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki do onki se aac walak, num gan maakin tap bo, naase 'doocinki ute nakgen naase 'boogkiro do 'tujkiro gen jeege. ²⁶ Kod Parizi naai se debm kaam-tokk! 'Tug 'daap maakn naki ken naai lee aay maak ki se jaay bo naagin kic 'tedn aak bee.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan go jee taad taar met ki se, asen tedn onn aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tedden raap kaar kaar aak bee kaam ki, gan maakdege dooc te cen jeegen ooyga kooyo do ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tedki rose jee bee, gan maakse dooc te taar met ki eyo do te *kusiina.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan go jee taad taar met ki se, asen tedn onn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiina, do jeegen ken leedo ute ken

† 23:24 Maakn nakge tun seem seem ken Yaudge lee yeemde se botoro se bo ken baat cirde do maakn daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se bo ken magal cirde.

met ki se, naase 'tamardeki do baaddēge aak bεε bεε. ³⁰ Ɔ tεr naase 'deekki ɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num naase mala ɔ 'taadki ɔki naase se ɔ metjil jee ken tɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num 'baaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanjinki sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔ metjil k'mɔrpɔpgen ara! Naase aki kɔŋ kaan kɔtn dubar pood ken gen daayum se ɔ di? ³⁴ Taa naan se ɔ 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-targe ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metinge utu adeki tɔlo ɔ jee metinge adeki tupm tɔl ro kaag ki, jee metinge utu adeki tɔnd te mεεjε maakŋ *ɔeege tun naase lee tusnki maak ki. Ɔ kengen metinge adeki tuuru ɔ adeki lee je maakŋ gεgεge tu. ³⁵ Ɔ jee ken lee ute ken met ken naase tɔldeki jaay moosde ɔy do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔlinŋi daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn sεrke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bεε m'asen taada: moosn jeegen k'tɔldε paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɔrse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɔ, naai ɔ debm tund tɔldε! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔrɔŋj ken lee tus geninge taa bεekŋ keyiŋ ki tu, naɔo naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se ɔ 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekŋ ɔki: *Ɔŋ Melje Raa tɛdn bεεŋa do deb ken utu baado ute ro naan!*§»

24

*Isa taad ɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔkɔ*

(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakŋ Bee Raa ki ɔ ken ɔaa ɔaa se, jee metiŋ ki baado ɔŋiŋa taa an taadn Bee Raa ken k'jiiniŋa aak bεε se. ² Isa tɛrlden ɔ: «Bee se paac aakiŋki se jiga daamo? Naɔo 'booyki bεε m'asen taada: ɔee daar aak bεε se jeege utu an ru nan tak. Kongen rεes aak bεε bεε se, utu wɔkŋ kalan kalan ɔ ko tap ɔ 'kɔŋ toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan̄ ken se, Isa ing do *kəsn ɔlib ki. Gətn se jee mətɪŋ ki baado ɔŋɪna ɔ tənd mətɪŋ ɔ: «'Taadjən tu nakgen se 'kaan nun̄ ki? Ɔ naan̄ se 'tɛdn ɔ dɪ jaay ɔ naaje j'an kaakɪ jeel ro ki gɛn bii kaani ɔ ɔiɪn dunia an nan̄ se?» ⁴ Isa tərlden ɔ: «ɔndki kəndɔ nam ɔnten 'dɛrlse!» ⁵ Taa jeege dɛna utu adɛ ɔaa ute roma ɔ naŋa kic utu asen taadn̄ ɔ: maam ɔ *al-Masi! Ɔ ken naade 'tɛd bin se utu 'dɛrl jeege dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gətn bɔɔɔ ɔ jeege utu asen kəɔsn maan bɔɔɔ, anum ɔɛɛ, ɔndki kəndɔ, ɔnten 'beerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɔɔ duni se 'kɔŋ nan̄ ey ɔɔrtɔ. ⁷ Jee taa naan̄ kaam kalan̄ utu kiin̄ bɔɔɔ ute jee taa naan̄ kuuy. Taa naan̄ gaar kaam kalan̄ utu kiin̄ bɔɔɔ te taa naan̄ gaar ken kuuy. Maakɪ naan̄ge tun mətɪŋ naan̄a utu 'tea ɔ gətn mətɪŋ ɔ utu tɔɔl jeege. ⁸ Aan gɔɔ mɛnd ken maakin̄ tuunin̄ gɛn koojo se, nakgen se paac kic ɔ baaga kaana num, kɛse jɛ taadn̄ ɔ dunia ɔɔpga gɔɔɔ.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dɛna ɔ j'asen tɔɔɔ. Ɔ taa maam se jee do naan̄ ki se paac utu asen kəɔdn̄ kundu. ¹⁰ Gan̄ kaad ken se jeege dɛna utu an rɛsn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan̄ tɔɔgge tu ɔ tɔɔdn̄ tund naapa. ¹¹ Jee tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu adɛ ɔaa dɛna ɔ dɛrl jeege dɛna. ¹² *Kusin̄ se ziidn̄ ɔaa ute naan̄ɪna ɔ jeege dɛna maakjedegɛ utu tɛdn̄ baata do naapge tu. ¹³ Naɔɔ debm jaay aayga kaamin̄ bini aanga do taar tɔɔlin̄ ki num, naan̄ se utu 'kɔŋ kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gɛn *maakɪ Gaar Raa ese se j'utu j'an̄ taadn̄ jeege tun do naan̄ ki paac, kɛse tɛdn̄ saada jeege tun ɔaa se paac jaay ɔ sɔm kaam mɔɔtn̄ duni nan̄a.»

Dubar ɔŋ utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakɪ Deb tuj deelga te gətin̄ se utu kɛnd king maakɪ *Bee Raa ki, gət ken *salal se, aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki, ron̄ Daniel, taado do dɔkin̄ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n̄'booy n̄'ɔkin̄ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se ɔŋ jee ken ing taa naan̄ Jude ki se, k'j'aaŋ j'look maakɪ koge tu. ¹⁷ Debm ing king do ɔɛɛn̄ ki raan se, n̄'ɔntɛ bɔɔyo naan̄ ki gɛn tɔsn nakin̄gen maakɪ ɔɛɛn̄ ki. ¹⁸ Debm jaay ɔaaga maakɪ-gətin̄ ki kic ɛ, n̄'ɔnten tərlo ɔɛɛn̄ gɛn kuun kalɪna. ¹⁹ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndegɛ aay kaay si se, aden tɛdn̄ ɔŋ aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn̄ kuul ki eyo ey ɛ *ɔbii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege utu dabar dɛna ɔ dubar se gətn Raa aal dunia tap ɔ nam naam te eyo, ɔ mɔɔtn̄ dubar naan̄ ki jaay 'kɔɔŋ cir naan̄ ese se gətɔ. ²² Num Raa se ɔbii dubar ese se, naan̄ gaan̄ɪnga duuku taa jeege naan̄ ɔɛɛ tɔɔdde se. Ken ɔiigen se jaay naan̄ gaan̄den te duuk ey num, nam 'kɔŋ kaaja tap ɔ gətɔ. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔ: 'Baado aakki, *al-Masi

utu ara ey le taadsen do: Naan utu naane! Onten 'tookki taarina. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken ted rode do naade bo al-Masige ute jeegen ted rode do naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tedn nakn-koo bge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Do jee ken Raa beer too ddenga too d se ken naade onga doobo num, aden kaan dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bere, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'oo: Al-Masi utu do kod-baar ki naane num, onten baaki. Ey le ken j'oo: naan utu oom ara! Num onten 'tookki taarde. ²⁷ Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tecn aan goo maan aalo kaam kooko wusuk bini dook te gotn kaada too cni. ²⁸ Bii kaanum kic tecn aan goo gotn daa dim gam ooyga jaay bo marlge kic lee booy tus ro ki se.

²⁹ «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tedn ilim dib do laapa se le woar eyo.

K-dijgen maakn raa ki ade si naan ki

do nakgen ok too go maakn raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gotn se jeege an kaakn nakn jeel maakn raa ki ken taad do Goon Deba utu baado do jeegen do naan ki paac keem noo an kaakn Goon Deba ade booy maakn gapara ki ute too gn Raa do goto woar kelon. ³¹ Pulu 'keem makoo maakn raa ki do Goon Deba ade kol kodinge taa te 'tusn jee ken naan beer too dde metn naan ken kaam soo do ken ing metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagn taara ute ko ba

³² «Naase ondko doa te ko ba: ken naan jaay baaga koodn taa-oomo do doob kamba se, naase 'jeelki okki met-kijiri aanga do bara dopga gooro. ³³ Bin num naase kic bo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan onsega goor kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bee m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum bo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taar maam se 'kon deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se goto

³⁶ «Num gan ken gen kaadin ute biin *Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. *Kodn Raage maakn raa ki kic le jeel eyo, do Goono kic le jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade baa se, 'tecn aan goo nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan ken naane se, kaad ken maan magala booyo goob te jeege ey bort se, jeege so, aaye, tok mendge, tok gaabge do ol gendenge kic bo tokn naapge bini aan bii ken Noe end maakn markab ken magala. ³⁹ Gotn se jeege se, nakn utu kaan do de ki se, naade ond eyo bini maan magala

* 24:29 Aak Eza 13.10 do 34.4. † 24:37 Aak Jen kon 6-8.

baado gōob tōalde paac. Ken Goon Deba ade baa se kic bo 'tecn bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio tēd tēd naaba maakŋ-gōtde ki se, deb kalan j'an kuunu ðo deb kalan 'kōopō. ⁴¹ Ōo mēndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu ðo deb kalan 'kōopō. ⁴² Inŋki zεεε daayum, taa naase kic bo 'jeelki eyo biin Melse ade baa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mēl bee jaay jeel kaadn debm boogo ano baa nōor num, naan toodn bi eyo ðo kōn debm boogo an tεεcŋ been eyo. ⁴⁴ Taa naan se bo naase kic 'daapki rose, inŋki do mētekse ki, taa Goon Deba jaay ade baa se ε, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

*Debm tēdn naabm mēteke ðo tuj ōrmin eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek ðo: «Debm tēdn naabm mēteke ðo tuj ōrmin ey se ken gay? Naan bo debm ken mēlin ōnin jee tēdn naabgen kuuy kaam jina, ðo ken aanga kaadn ki num, lee εdden kōso. ⁴⁶ Maak-raapo debm tēdn naabm ken mēlin aan jaay ōnin naan utu tēdn tēdn naabm ken naan ōninsin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bee m'asen taada: debm tēdn naabm bin se, mēlin utu an kōn nakiŋge paac kaam jina. ⁴⁸ Num gan ken naan bo debm tēdn naabm jig eyo ðo taad ute maakin ðo: Mēlum se ade kōn tērl yōkōd eyo, ⁴⁹ ðo gōtn se iin baag tōnd jeengen k'tēd naaba tel se, naan ðo ðo aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mēl gaabm ese se, biin jaay naan ano tērl se, naan ōnd eyo ðo kaad ken naan aan kaan kic ε, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tēdn naabm bin se, ken mēlin jaay aanga num, utu an tuur naata ðo an kōlin 'dabar ute jeegen tēd rōde aan gōo jee taad taar mēt ki. Ōo gōtn se bo gōtn naade tōyo ðo taan naandēge.»

25

Isa aal naaŋ taara gen gaan mēndgen sik

¹ Tēr Isa aal naaŋ taara deek ðo: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan tec aan gōo gaan mēndgen sik tōs lōompdege ðo teec baa dōōdn gaabm baa kōkŋ mēnda*. ² Num maakŋ gaan mēndge tun sik se, jee mii se mēnd dērlge ðo kēngen kuuy mii se mēnd mētekege. ³ Mēnd dērlge se, tōs baan te lōompdege ōk uubu maak ki, nabō uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mēndgen mii mēnd mētekege se tōs baan te lōompdege ōk uubu maak ki ðo tē ōk maakŋ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gōo gaabm mēnda ε aan yōkōd ey dēy se, gaan mēndgen se bi baa tōalde ðo naade paac tood'bia. ⁶ Ken aan daan bee se k'booy nam baag taadn makōn ðo: 'Booyki! Gaabm mēnda se, bēε, aanga. 'Teec baa 'dōōdnki! ⁷ Gōtn se gaan mēndgen sik se paac iin duru ðo tōc tōl tōnd daap lōompdege. ⁸ Num gan mēnd dērlge se tōnd mētn mēnd

* **25:1** Gaabm baa kōkŋ mēnda se, mēnd naan baa kōkō se maakŋ gaan mēndge tun sik se eyo.

metekge se ɔ: «Edjekiro uubsege se cɔkɔ, ey num lɔmpjege se uubin̄ ɓaa ɓaa nan̄a.»⁹ Gan̄ m̄end metekge se terlden ɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔn̄ kaasn̄ k'paacki eyo! Naase 'ɓaa 'dugkiro gɔtn̄ jee zoge tu.»¹⁰ Kaad̄ ken̄ m̄end d̄erlge se iin̄ ɓaa gen̄ dugn̄ uubu se, gan̄ gaabm̄ m̄enda se iin̄ aana. Ɔɔ naan̄ ɔn̄ gaan̄ m̄endgen̄ m̄end metekge se inḡ aak kaak kaamina. Naan̄ end̄ ute naade maakn̄ ɓee m̄end m̄arɔb̄ ki se ɔ ken̄ naade jaay end̄ se, kaam-taara se k'gaasiɲa. ¹¹ Cɔkɔ se, m̄end d̄erlge se aana ɔɔ baaḡ tɔnd̄ kaam taara deek ɔ: Melje, Melje, ɔɔɗjen̄ kaam taara! ¹² Gan̄ naan̄ terlden ɔ: 'Booyki b̄ee m'asen taada: ɓere, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Ter̄ Isa taadden ɔ: «Taa naan̄ se ɓo, inḡki zere! Taa ɓii ute kaad̄n̄ maam m'ano ɓaa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naaḡn̄ taara ute jee t̄ed̄n̄ naabgen̄ m̄ɔɔ
(Lk 19.12-27)

¹⁴ «Ter̄ daala, k̄ese tec aan̄ gɔɔ debm̄ ɓaa ɓaa m̄erte jaay dan̄ tus jee t̄ed̄n̄ naabinḡe ɔɔ ɔn̄den̄ maalin̄ paac se kaam jide. ¹⁵ Deb̄ kalan̄ naan̄ ed̄in̄ gɔkɔl† daab magal magal mii, debm̄ kuuy naan̄ ed̄in̄ gɔkɔl daab magal magal dio, ɔ ken̄ kuuy naan̄ ed̄in̄ gɔkɔl daab magal kalan̄. Nan̄a kic ɓo naan̄ ed̄in̄ kaam do ron̄ ron̄a, jaay ɓo naan̄ naar̄ iin̄ ɓaa gɔtn̄ m̄ertin̄ ki. ¹⁶ Debm̄ j'ed̄in̄ gɔkɔl daab magal magal mii se, naan̄ naar̄ ɓaa t̄ed̄in̄ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm̄ j'ed̄in̄ gɔkɔl daab magal magal di se, naan̄ kic ɓaa t̄ed̄in̄ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Nabo debm̄ ken̄ melin̄ ed̄in̄ gɔkɔl daab magal kalan̄ se, naan̄ ɓaa uf̄ gɔɔ duubin̄ naan̄ ki, nam̄ jeel gɔtin̄ eyo.

¹⁹ «Gɔtn̄ m̄ertin̄ ki se, melde se ɓaa inḡoga den̄ jaay ɔk ter̄l ɓaado. Ɔɔ ken̄ naan̄ jaay aan̄ se, dan̄ tɔnd̄ metde do gɔkɔl daabge tun̄ magal magal ken̄ naan̄ nigdesin̄ se. ²⁰ Debm̄ ken̄ j'ed̄in̄ gɔkɔl daab mii se iiko c̄een̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔ: «Meluma, naai ed̄umo gɔkɔl daab mii ɔɔ maam m't̄ed̄in̄ oojga ken̄ kuuy mii do ki daala.» ²¹ Melin̄ deekin̄ ɔ: «K̄ese jiga. Naai se debm̄ t̄ed̄n̄ naabm̄ b̄ee ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakn̄ maam m'edi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai k̄ed̄n̄ nakge den̄a kaam ji. 'Baado 'ted̄ maak-raapo ute maama.» ²² Debm̄ ken̄ j'ed̄in̄ gɔkɔl daab di se kic iiko c̄een̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔ: «Meluma, naai ed̄umo gɔkɔl daab dio ɔɔ maam m't̄ed̄in̄ oojga ken̄ kuuy di do ki daala.» ²³ Melin̄ deekin̄ ɔ: «K̄ese jiga! Naai se debm̄ t̄ed̄n̄ naabm̄ b̄ee ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakn̄ maam m'edi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɓorse maam m'ai k̄ed̄n̄ nakge den̄a kaam ji. 'Baado 'ted̄ maak-raapo ute maama.»

† 25:15 Gɔkɔl se ɔn̄ den̄a kaam kɔn̄n̄ deba laapa kando kando.

24 Debm ken j'edīn gōkōl daab kalan se, naan kic iiko cēēn ki oō deekin oō: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali oōnō. Maakn-gōtn naai oōc te ey kic 60, naai o j naai ki oō gōtn naai duub te ey kic 60, naai o jō. 25 Bin num maam se beere okuma. Taa naan se 60 gōkōl daabi ken naai edumsin se, maam m'6aa duubino naan ki oō bōrse ara ok naki.» 26 Gan melin terlin oō: «Naai se debm tedn naabm jig eyo oō debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakn-gōtn maam m'oōc te ey kic 60, maam m'o jō oō gōtn maam m'duub te dim ey kic 6, maam m'o j maam ki. 27 Beeki num, gōkōl daabum se, naai ano kōmb maakn ban ki ki; oō kōr maam m'ade terl se, m'an kōnjn am koojn ziidn do ki. 28 Gōkōl daabm jin ki se, uuninki oō edīnki deb ken ok gōkōl daabge sik se. 29 Taa, debm ken ok se, j'an kedn do ki, taa nakin an ziidn tedn dena. Num gan debm ok ey se 6, ken naan ok cōkōn se kic 60, j'an kuun naatn. 30 Num debm tedn naabm jaay tōl ser ey se, ok undinki naatn maakn gōt ken oōdō. Oō gōtn se 60 gōtn tōyo oō gōtn taan naan.»

Bii kōjn bōr kaam mōatn

31 Isa deek daala oō: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade bōyo maakn gaarum ki ute kōdumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. 32 Jee do naan ki paac tus naanum ki oō maam m'aden nigj aan gōo debm gaam nigj baatinge ute beņinge se. 33 Baatge se, maam m'aden kal do ji daamum ki oō beņge se 6, do ji jeelum ki. 34 Gōtn se maam gaarge m'deekj jeege tun do ji daamum ki m'oō: «'Baakiro, naasen ken Bubum tedsenga tedn beēn se; endki maakn gaarin ken naan daapsesinga daap do dōkina, kaad ken naan utu aalo kaal do naan se. 35 Taa maam 60 tōlumo oō naase edumkiroga kōsō; maane tōlumo oō naase edumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gōtse ki oō naase okumkiroga jiga. 36 Ken maam met-beere, naase edumkiroga kal kuusu. Ken maam m'kōnō naase '6aa aakumkiroga. Ken maam j'okum dangay ki, naase '6aa aakumkiroga.»

37 «Gan jeegen tedo nakj ute doobin se utu an terl oō: «Melje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 60 tōlio jaay k'j'edio kōsō se? Ey 6 ken maane tōlio jaay k'j'edio maan kaaye se? 38 Naai ingo merte gōtje ki nun ki jaay naaje k'j'okkio jiga se? Ey 6 nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 'met-beere jaay naaje k'j'edio kal tuusu se? 39 Nun ki jaay naai ooco kōnō ey 6 maakn dangay ki, jaay naaje k'6aadō k'j'aakkiga se?» 40 Gōtn se gaarge aden terl oō: «'Booyki beē m'asen taada: maakn genaamge tun se debm baat aan gōo dī kic jaay, naase 'tedīnkiroga beē se, kese gōo 'tedīnkiro maam ki.»

41 «Ter gaarge utu deekj jeege tun do ji jeelin ki se oō: «Iikki naatn cēm ki dōkō, naasen jee *Raa naamsenga naam

se! 'Baaki maakŋ pood kɛn gɛn daayum kɛn Raa tɛdɪŋ gɛn *Bubm sitange ute kɔdɪŋge. ⁴² Taa maam ɓo tɔlumoo ɔɔ naase ɛdumkiro te kɔs eyo; maane tɔlumoo ɔɔ naase ɛdumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'ingoo mɛrtɛ gɔtse ki ɔɔ naase dɔɔɔ ɔkumkiro te eyo. Maam mɛt-beere ɔsumoo kic ɓo, naase ɛdumkiro te kal kuus eyo; kɛn m'oocoo kɔɔŋɔ ɔɔ j'ɔkumoo dangay kic ɓo, naase 'ɓaa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gan jee do ji jeeliŋ ki utu an tɛrl ɔɔ: «Mɛlje, nuŋ ki jaay kɛn naaje k'j'aaki naai ɓo tɔlio, ey lɛ maane tɔlio, kɛn mɛrtɛ, kɛn mɛt-beere, kɔɔŋɔ ey lɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'ɓaado k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gɔtn se naan utu adɛn tɛrl ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asɛn taada: maakŋ gaange tun sɛɛm se, debm baat aan gɔɔ dɪ kic jaay naase 'tɛdɪŋkiro te bɛɛ ey se, kɛse gɔɔ naase 'tɛdumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeeliŋ ki se utu ɓaa tiŋg maakŋ dubar ki gɛn daayum, ɔɔ jeegeŋ kɛn tɛd nakgen ute doobiŋ se lɛ, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum.»

26

Jee magalge ɛnd tɛl kutn Isa (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Kɛn Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: ² «'Jeelki *laa Paak gɛn Yaudge se ɔɔpɓa bii di sum ɓo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade an ɓaa tupm tɔɔl ro kaag ki.» ³ Gɔtn se *magal jee tɛdɪŋ sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa bɛɛ Yaudge tus maakŋ bɛɛ magal debm tɛdɪŋ sɛrke Raa ki kɛn ron Kayip se, ⁴ naade tus dɔɔk taarde je doobm an goon kɔkŋ Isa taa an ɓaa tɔɔɔ. ⁵ Naade taad ute naapa ɔɔ: «J'ɔntɛ kɔkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiŋ gɛn tɛdɪŋ taara ɔɔ gɔtɔ tujɔ.»

Mɛnda ɓaado ɔɔy itir do Isa ki (Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad kɛn Isa Betani ki maakŋ bɛɛ Simon kɛn k'danjiŋ debm bikidi se, ⁷ mɛnda kalan ɓaado ɔŋɪna. Naan se ɔk naka kalan aan gɔɔ k-bɔkɔɔ, nakŋ se ko ɓo k'cɔɔɔ k'daapiŋa. K-bɔkɔɔ se k'danjiŋ *albatir*. Ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔŋɔ. Naan ɓaado ɔɔyɪŋ do Isa ki, kaad kɛn Isa ing ɔs kɔsɔ. ⁸ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakŋ mɛnd se tɛd se, maakde tujɔ ɔɔ baag taadn ute naapa ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay itir se naan tujɪŋ bin se?» ⁹ Itir se j'an dugiŋ te zo ɔŋɔ ɔɔ gursiŋ se j'an nigɪŋ jee daayge tu.» ¹⁰ Kɛn Isa jaay booy taarde se, naan deekden ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase 'tɛrɛcki mind mɛnda se? Nakŋ naan tɛdum maam ki se, kɛse nakŋ jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔŋ kiŋg te naase eyo. ¹² Itir mɛnd ɔɔyɪŋ rom ki se, daapumga roma gɛn kɛnd maakŋ ɓaad ki. ¹³ 'Booyki bɛɛ,

m'asen taada: do naanja ute magalin se gotn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakn ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kosn maanina do saapm do nak ken naan ted ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naan maakn jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa ono *magal jee tedn serke Raage tu, ¹⁵ do deekden do: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gotn se naade med edin gurs tamma si-moto. ¹⁶ Naan ken se sum bo Judas baag jee doobm an kutn Isa.

*Isa ted *laa Paak gen Yaudge ute jee metin ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ok otom ey se, jee metn Isa ki baado tond metin do: «Kosn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden do: «'Baaki maakn geger ki, gotn gaab ki kalan bini do deekin ki do ki: «Debm dooyje deek do bere, kaadin dopga goro do naan ute jee metin ki se je baa tedn laa Paak se bei ki.» ¹⁹ Jee metin ki baa tedin aan go do ken Melde taaddeno do naade baa ted kosn gen laa Paak se gotn ese.

Isa taad jeege tun metin ki do deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger goto baa ok jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado inj os do tabil ki. ²¹ Kaad ken naade inj os kos se, Isa deekden do: «'Booyki bere m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.» ²² Gotn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak do nana nana kic bo baag tond metn Isa do: «Meluma, lo nakn se tedn maam le?» ²³ Isa terlden do: «Debm ken ol jin maakn baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan go do ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num gan onn deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo bere kaca.» ²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tond metin do: «Debm dooyje, lo nakn se tedn maam le?» Do Isa terlin do: «Aan go do ken naai deekin se.»

Isa edden kosn taad metn taar yona

²⁶ Kaad ken naade os kos se, Isa uun mappa jin ki, tom Raa do dup edin jeege tun metin ki deekden do: «Ok oski, kese roma.» ²⁷ Ter naan uun *kooop dooc te totn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, tom Raa do eddesina, deekden do: «Paacki se, nana nana kic bo ok aaye aaye, ²⁸ kese moosuma ken taad do *Raa dookga ute naase. Moosn se ooy taa jee dena, taa Raa aden tol *kusinge. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: totn ese se, mootn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn bin kiji ute naase se maakn gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ɔɔ Pier utu aŋ baate

³⁰ Kɛn naade aar kaa gɛn keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kɔsn ɔlib ki. ³¹ Kɛn naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, Isa taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Maakŋ nɔɔr kɛn jaaki se, naase paacki utu amki kaan rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakŋ Kitapiŋ ki ɔɔ: *Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge, ɔɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.*» ³² Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen ɓaa booy taa naan Galile ki.» ³³ Gɔtn se Pier deekiŋ ɔɔ: «Kɛn jee mɛti ki jaay rɛsi paac kic ɓo, maam se m'ai kɔŋ rɛs eyo!» ³⁴ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: maakŋ nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai am 'baatn dɔɔl mɔtɔ 'deekiŋ ɔɔ 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekiŋ ɔɔ: «Maam se kɛn am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» Ɔɔ jee mɛtiŋ kɛn kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gɛn Pier se.

*Isa tɔnd mɛtn Raa Getsemane ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)*

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeegen mɛtiŋ ki aan gɔt kɛn k'danŋiŋ Getsemane ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Inŋki gɔtn ara, kɔr maam m'kiikŋ ɔkɔ m'ade ɓaa tɔnd mɛtn Raa se.» ³⁷ Naan ɔk ɓaan ute Pier ɔɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakiŋ baag tuju ɔɔ taar maakiŋ ki nan tak. ³⁸ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se inŋki gɔtn ara; ɔɔ ɔŋten 'toodki bia, inŋki zɛɛɛ ute maama.» ³⁹ Naan iin iik naan ki ɔkɔ se, ɓaa erg ɔnd naaniŋ naan ki ɔɔ baag tɔnd mɛtn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, kɛn naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɓo 'tɛd aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam ɓo m'je se eyo.»

⁴⁰ Kɛn naan ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ jee mɛtiŋ kɛn mɔtɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan deek Pier ki ɔɔ: «Lɛr kalan kic ɓo naase ɔŋ aasiŋki te gɛn kiŋg zɛɛɛ te maam ey ne? ⁴¹ Naase inŋki zɛɛɛɛ, 'tɔndki mɛtn Raa, taa naase aki koocŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, naɓo daa ron ɓo ɔŋ aasiŋ eyo.»

⁴² Tɛr naan ɔk tɛrl gɛn k-dige iik naan ki ɔkɔ daala ɔɔ ɓaa tɔnd mɛtn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsiŋ kiik eyo ɔɔ kɛn m'aŋ kaay tak num ɔŋ maakje naai ɓo 'tɛda!» ⁴³ Kɛn naan ɔk tɛrlo daal se, ɓaado ɔŋ jee mɛtiŋ ki tood tood bia ɔɔ kɛn bi ɔkde se, kaamdɛ kic ɔŋ aak eyo. ⁴⁴ Isa iin ɔnde kɛn naan iik naan ki ɔkɔ se, naan baag tɔnd mɛtn Raa gɛn k-mɔtɔge, ɔɔ maakŋ tɔnd mɛtiŋ ki se naan inŋ dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Tɛr naan ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ jee mɛtiŋ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakŋ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛɛ,

* 26:31 Aak Zak 13.7. † 26:39 Kɔɔpm ara taadn ute kaadn kɛn naan utu dabara dɛna do kaag ki aan gɔɔ debm kusiŋa.

bεεga, kaadin aasga ɔ *Goon Deba se j'an kəkη kol ji jee tɛdn kusinge tu. ⁴⁶ Iinki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad ken Isa utu taad nanj te taarin ey sum ɔo, ganj maakj jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dɔol jeege dena metin ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔ te sirddege. Jee se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ɔo oldeno. ⁴⁸ Judas, naan ɔo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔo: «Debm jaay maam m'an baam kəkɔ ɔo m'kaay ciilin se, kɛse ɔo naana! ɔkin ki.» ⁴⁹ Judas naar baado cεε Isa ki ɔo deekin ɔo: «Debm dooyje, tɔɔse!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔo aay ciilina. ⁵⁰ ɔo Isa terlin ɔo: «Mɛduma, nakj naai 'baado tɛda se, 'tɛdina.» Gɔtn se jee denggen k'baado tɛl se, iij-ɔkina. ⁵¹ Ganj ken Isa jaay j'ɔkin se, maakj jeege tun metin ki se, deb kalan ɔodo gɔrd-jerlina ɔo ɔg gaanj te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekin ɔo: «Gɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakj saapin ki gɔtin ki. Taa jeegeen tɔol jeege ute gɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tɔol ute gɔrd-jerlege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tɔndga metn Bubum num, naan am naar naakj ute dɔol kɔdinge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki ɔo dɔo?» ⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denge tu se ɔo: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔo te sirdsege jaay, 'baamkiro kəkɔ aan gɔo debm ɔoogo se. Ey num ɔii-raa maam m'lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔj ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num ganj nakj se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo maakj Kitap ki do dakin se, 'kaan doobin ki.» Ganj gɔtn se, jee metin ki paac baatina ɔo aan resina.

*Isa j'ɔk k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge*

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansino bee Kayip ki, naan ɔo *magal debm tɛdn serke Raa ki. ɔo maakj bee naan ki se ɔo jee jeel taadn tɔokj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon dəkɔ, daanino bini aan daan bɔɔr bee magal debm tɛdn serke Raa ki. Pier endo ɔaa injg ute jee tɛdn naabge, taa kaakj nakj ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacj jee kaakj metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kəkη mindin num j'an ɔaa tɔɔɔ, ⁶⁰ naɔo naade ɔj te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado tɔlin taar-kɔɔɔ doj ki taa an kəkη mindina.

Cɔkɔ se maakɔ naade ki se jeege di baado, ⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔɔkɔ naatn ɔɔ maakɔ biige tun mɔtɔ sum bo m'an kiinɔn gɔtin ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶³ Gan Isa do dek ɔɔ terlin taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se taadin daala ɔɔ: «Ute ro Raa zɛrɛ m'tɔnd meti, 'taadjɛn tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terlin ɔɔ: «Kese naai bo 'deekiɔa. Nabo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakɔ *Goon Deba se, inɔ king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan afe booy se afe king do gapar ki.» ⁶⁵ Gɔtn se magal debm tɛdn sɛrke Raa ki iin nɛɛpm te kaliɔa ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee den se terlin ɔɔ: «Deere, naan se nakin yoa!» ⁶⁷ Gɔtn se naade tupin booro daan-kaamin ki ɔɔ tɔndinɔa. Jee kuuy se tɔndin metn bin ki, ⁶⁸ deekin ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjɛn tu: debm ken tɔndi se, nanɔa?»

Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan ken se, Pier ɔɔp inɔ naata daan boor ki. Gɔtn se mɛnda kalan, mɛnd tɛdn naaba, baado ɔɔɔɔna ɔɔ deekin ɔɔ: «Bɛrɛ, naai kic bo debm Isan kɔd Galile.» ⁷⁰ Gan naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin ɔɔn gɔtn se ɔɔ baa baa kaam taa doob ken magal se, mɛnd tɛdn naabm kuuy aakiɔa ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bɛrɛ, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazaret se!» ⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taarin ɔɔ: «Bɛrɛ, gaabm se maam m'jeelin eyo!» ⁷³ Ken naade jaay inɔ cɔkɔ se, jeege paacɔ inɔ gɔtn ese se iiko cɛɛn ki deekin ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa taari taad se kic bo tec gen naade!» ⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taarin ɔɔ: «Bɛrɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeelin eyo!» Gan gɔtn se sum bo kɔrɔɔnɔ naar ɔɔɔɔ. ⁷⁵ Gɔtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadinɔ ɔɔ: «Kɔr kɔrɔɔnɔ tɔɔy ey sum bo, naai am baatn dool mɔtɔ.» Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keem gab gab.

27

Isa j'ɔk k'baansin naan tɔɔg ki ron Pilat

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, *magal jee tɛdn serke Raage tu paac, ute magal taa ɓee Yaudge tus dɔɔk taarde kalan gen tɔɔl Isa. ² Gɔtn se naade ɔl j'ɔk k'dɔɔk Isa ɔɔ naade ɓaa ɛdiŋ magal *Rɔmɛge tu, roŋ Pilat.

Kooy Judas

(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'ɔkinga gen ɓaa kutu se, gɔtn se naan niriŋ teece. Gursn tamman si-mɔtɔ ken j'ɛdiŋ se, naan ɔk terl ɓaa ɛdiŋ *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge tu gɔtiŋ ki. ⁴ Naan deekden ɔɔ: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te diŋ ey se!» Gan naade terliŋ ɔɔ: «'Baa tɛdn gam naane, kese ɔljen naaje eyo!» ⁵ Gɔtn se Judas ɓaa sin te gurs se maakɗ *Bee Raa ki ɔɔ naan maliŋ ɓaa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tɛdn serke Raage tu tɔs gursn se ɔɔ deek ɔɔ: «Gursn se naaje j'ɔkki doobm jaay j'aŋki kɔmb maakɗ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dɔɔk taarde kalan ɔɔ gursn se naade ɓaa dugɗ maakɗ-gɔtn debm kɔɓm dukulge ɔɔ maakɗ-gɔtn se naade ɔŋiŋ gɔtn duubm mɛrtge. ⁸ Taa naan se ɓo maakɗ-gɔtn se ɓorse kic naade utu danjiŋ *Maakɗ-gɔtn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Jeremi taadno do dɔkiŋ se, aanga doobiŋ ki ken ɔɔ: *Naade took ɔkga tamman si-mɔtɔ se, kese ɓo zo ken gaan *Israelge jen ro ki*, ¹⁰ ɔɔ gursn se naade dugɗ maakɗ-gɔtn debm kɔɓ dukulge ɔɔ *kese ɓo taar Meljege Raa ɔlum ɔɔ m'aden taada*.*

Pilat tɔnd mɛtn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'l'ɔk k'ɓaansiŋ naan magal *Rɔmɛge tu roŋ Pilat ɔɔ naan tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» Isa terliŋ ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekiŋ se.» ¹² Gɔtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɓee Yaudge ɔkiŋ mindiŋa, naɓo naan terlden taar diŋ eyo. ¹³ Gɔtn se Pilat se deekiŋ ɔɔ: «Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɗ mindi se?» ¹⁴ Naɓo do taarge tun k'tɔliŋ doŋ ki se, taar diŋ tap ɓo Isa terliŋ te eyo. Ken magal Rɔmɛge jaay aakiŋ se paac ɓo, ɔkiŋ taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak ɓo, magal *Rɔmɛge se lee tɔɔf talden tɔl debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad'ken se, naade ɔk debm dangay kalan ken jeege jeeliŋ paac, roŋ Isan Barabas. ¹⁷ Gɔtn se Pilat tɔnd mɛtn jee dengen tus se ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen kɔɔdn kɔl naŋa: Isan Barabas lɔɓu

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 ɔɔ Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

Isan k'danin *al-Masi se?»¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi bo ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gotn kojn boor ki se, mendin olo jeege baado taadin oo: «Gaabm ese se naan debm bee oo tuj te dim eyo! Bere, onten kol doi maakn taarin ki taa maakn noor ken deel se, maakn nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol metn jee denge oo k'tond metn Pilat num aden koodn kol Barabas oo Isa se le, k'toolin naatn. ²¹ Magal Romage se eep taarin daala oo: «Maakn naade ken di se, 'jeki m'asen koodn kol nana?» Naade terlin oo: «Barabasi.» ²² Pilat tond metde oo: «Num debm k'danin Isa al-Masi se m'an tedn m'oo di?» Naade paac terlin oo: «K'tup k'toolin ro kaag ki!» ²³ Pilat tond metde oo: «Naan tap bo tujga di?» Ter naade doob ooy makon cir daala oo: «K'tup k'toolin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kon tedn dim eyo, oo jeege le tooy dook taara on ey se, naan uun maane, tug jin naan jee denge tu oo deekden oo: «Yo gaabm se olum maam eyo. Kese naase mala aakin ki!» ²⁵ Jeege paac se terlin oo: «On moosn naan se ajen koom mindje ki oo mind genjege tu!» ²⁶ Gotn se Pilat ol k'baa k'j'ood j'olden Barabas. Gan gen Isa se, naan ol k'j'ondin ute meeje oo ok olin ji jeege tu taa j'an baa tupm tool ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

²⁷ Gotn se asgargen gen magal *Romage ok baan te Isa maakn bee magalde ki maak ki naane, oo gotn se dool asgarge paac baado tus ol gurugina. ²⁸ Naade toodn te kalinge naata oo uun uusin kal kuuy aac bon†. ²⁹ Ter naade uj daapo jeeke gen korondo baado ondin don ki oo edin naka aan goo naala ji daamin ki. Gotn se naade erg naanin ki oo tooyin koogo metin ki oo: «'Tosse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin booro ron ki oo uun kaagn tec naala se, tondin don ki. ³¹ Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, naade ok oodn naatn te kal aac bon ken naade uusin se, oo tuusin kal naange gotin ki, jaay ok baansin naata taa j'an baa tupm tool ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge oko Isa teecsinoo teec naatn maakn gegere ki se, naade dood ute gaaba kalan kod Siren k'danin Simon. Naade okin taa too go gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki. ³³ Naade ok baansin got ken k'danin Golgota; Golgota se je deekn oo: gotn kaadn do deba. ³⁴ Gotn se naade edin n'aay totn koojn bin deep te yorlb, nabo ken Isa jaay uum naamin se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup toolo Isa ro kaag ki oo uun daarin raan se,

† 27:28 Kal aac bon j'uusin se kese kal gaaringe.

kalinge se naade tēdīn salatia jaay 60 nigina ɔɔ debm oocinga 60 uunu uunu. ³⁶ Ter naade ing naan ki gōtn ese ɔɔ bɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan ɔlin kaam don ki metn taar ken naade tɔlsin ro ki ɔɔ: Kese 60 Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gōtn se asgarge tup jee 6oogge dio ro kaagge tu cee Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki.

³⁹ Jee deel deel gōtn se jaay daar aakin se, naade siik dode ɔɔ naajina, ⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai 60 ken ɔɔ tɔɔkɔ *Bee Raa ɔɔ an kiin kuuy daan 6iige tun mɔtɔ se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔyɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tēdn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se kic, tooyin koogo metin ki ɔɔ deek ɔɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔn aasin gen kaajn ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, n' bɔɔyɔ naatn 6orse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookɔ kaal maakje don ki. ⁴³ Naan ɔɔ aal maakin do Raa ki, ɔɔ ken Raa jaay 60 jen deer num, ɔn 6orse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee 6ooggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic 60 naajin bin kici.

Kooy gen Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se gōtɔ 6aa tēd ilim dib bini aan katar do teger ki. ⁴⁶ Aan katar do teger ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔn ute taar naajina ɔɔ: «Eli, Eli†, lēma sabaktani?» Taar se je deekɔ ɔɔ: Raama Raama, naai 'resum gen dīš? ⁴⁷ Maakɔ jeege tun daar gōtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan 6aa uuno naka kalan ken uun maane, ɔlin maakɔ tɔtn koojn bin ken mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. ⁴⁹ Jee metinge ɔɔp se taad ɔɔ: «Ŋki jaay sɔm j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade 6aa an kaajin se!» ⁵⁰ Gōtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔn daala ɔɔ ɔn kon teece. ⁵¹ Gōtn se, kal deer k'gaan maakɔ *Bee Raa se neepo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ linge tɔp pak pak. ⁵² Taa 6aadn jeegen *salal ooyga kooy do dɔkin se tɔɔd kalde ki ɔɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔɔ teeco maakɔ 6aaddege tu. ɔɔ ken Isa jaay ooy duro se, naade 6aa end maakɔ geger ken salal Jeruzalem ki, ɔɔ jeege dena aakdenga. ⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar bɔɔb Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, 6eere ɔkde taad ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

† 27:46 Maakɔ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naajina ken k'danin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

Isa j'ɔlinga maakɲ baad ki
(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn se mɛndge dɛna daar dɔkɔ aak Isa. Mɛndgen se, baago kɔkɲ mɛtɪn̄ taa naan̄ Galile ki ɔɔ naade tɛdɪn̄o naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari kɛn̄ iin̄o Magdala ki, Mari ko Jak ute gɛn̄ Yusup ɔɔ ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Kɛn̄ kaada ɓaa ɓaa kooco se, gaaba kalan̄ debm maala, kɔd̄ Arimate ron̄ Yusup ɓaado. Naan̄ kic debm maakɲ jeege tun mɛtn̄ Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se ɓaa ɔɲ Pilat ɔɔ tɔnd̄ mɛtɪna taa an̄ kɔn̄ ro Isa se naan̄ an̄ ɓaa kɔl maakɲ iib̄ ki. Gɔtn se Pilat tooko undɪn̄ kulu ɔɔ k'ɓɔɔyɪnsɪno. ⁵⁹ Yusup uun̄ ro Isa se ɔɔ teelin̄ ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan̄ uun̄ ɓaa ɔl aalin̄ maakɲ iib̄ kɛn̄ j'ɔɲ ko sum ɓo j'ud* k'daapɪna ɔɔ ɓaadn̄ se ɛ kiji, ɔɔ dircil aalin̄ ko magal taar ki jaay ɓo naan̄ ɓaa. ⁶¹ Mari kɛn̄ iin̄o Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu ɪŋg dɔk ɔkɔ ute taa ɓaada.

Asgarge bɔɔb do ɓaadn̄ Isa

⁶² Bii kɛn̄ Yaudge daap daap rode gɛn̄ *ɓii sebit jaay deel se, mɛtbeen̄ki se, *magal jee tɛdn̄ sɛrke Raage tu ute *Parizige tuso naapa ɓaado ɔɲ Pilat, ⁶³ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Jaamus, naaje k'saap j'ɔɲga taar kɛn̄ debm taar-kɔɔɓm se taado kaad̄ kɛn̄ naan̄ utu zɛɛr se ɔɔ: «Maakɲ ɓiige tun mɔtɔ se maam m'utu m'ade dur daan̄ yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bɔɔbm̄ taa ɓaada se bini kaan̄ ɓii k-mɔtɔge tu, ey num sɔm jee mɛtɪn̄ ki se ade ɓaa te an̄ ɓoogo ɔɔ taadn̄ jeege tu ɔɔ: «Naan̄ duroga daan̄ yoge tu!» Kɛn̄ bin̄ num taar-kɔɔɓm naade tɛd̄ se 'cir kɛn̄ deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden̄ ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin̄ num ɔldeki asen bɔɔbm̄ do ɓaada aan̄ gɔɔ kɛn̄ naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade ɓaa daap rode gɛn̄ bɔɔbm̄ do ɓaada se, ɔɔ ko magal kɛn̄ naade dircil aalin̄ taa ɓaad̄ ki se, naade gaasn̄ taa ɓaada tak tak tɛdɪn̄ nakɲ kaakɲ jeele ro ko kɛn̄ naade gaasin̄ se ɔɔ ɔl asgarge daar bɔɔbɪna.

28

Isa duroga daan̄ yoge tu
(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kɔr 15.4-7)

¹ Kɛn̄ *ɓii sebit jaay deel se, ɓii dumas ki tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, Mari kɛn̄ iin̄o Magdala ki ute Mari kɛn̄ kuuy se, naade ɓaa gɛn̄ kaakɲ taa ɓaada. ² Gɔtn ese sum ɓo naan̄a naar te makɔn̄ ɔɔ kɔdn̄ Mɛljege bɔɔyo maakɲ raa ki ɓaado dircil ko taa ɓaad̄ ki se ɔɔ ɪŋg do ki. ³ Naan̄ se ron̄ wɔɔr gɔtɔ aan̄ gɔɔ maan̄ aal wusuk wusuk ɔɔ kalɪn̄ kic ɓo raap lak lak aan̄ gɔɔ kuubu. ⁴ Anum asgargen̄ daar bɔɔb do ɓaada gɔtn ese se, kɛn̄ naade aakin̄ se,

* **27:60** Yaudge se ud̄ ɓaada maakɲ koge tu se. † **27:64** Isa tɛd̄ ron̄ ɔɔ naan̄ ɓo *al-Masi kɛn̄ utu ade ɓaa. Kɛse ɓo taar-kɔɔɓm kɛn̄ Yaudge saap ɔɔ Isa taad̄ jeege tu deet deet se.

beere okde se, rode ook marga jεg jεg ɔɔ si naan ki aan gɔɔ jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kɔdn Raa se deek mendge tu se ɔɔ: «Naase se, anten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se. ⁶ Bere, gɔtn ara se naan gɔtɔ! Naan se duroga daan yoge tu aan gɔɔ ken naan mala taado. 'Baado aakki gɔtn ken j'ɔl j'aalsina. ⁷ Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki ɔɔki: naan se duroga daan yoge tu ɔɔ ɔndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mendge beere okdega, naɔo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baadki naar aan baa taadlabar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ɔɔ: «'Tɔɔse ki.» Gɔtn se, naade iiko ceɛn ki, baam ok jɛna ɔɔ erg naanin ki. ¹⁰ Gɔtn se, Isa taadden ɔɔ: «ɔnte 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gɔtn naane bo, naade utu am kaakɔ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bɔɔb do baada

¹¹ Kaad ken mendgen ese iino taa baad ki jaay ok terlo terle aan te ey sum bo, gan asgargen jee bɔɔbm do baada se, metinge baa maakɔ geger ki, ɔɔ baa taad *magal jee tedn serke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa bee Yaudge. Naade dɔɔk taarde kalan, uun gurs dena ɔɔ ed asgarge tu, ¹³ dejde ɔɔ: «'Baa 'taadki ɔɔki num: «Nɔɔr kaamje ok bi sum bo, jee metin ki baado boog ɔɔd uun baansinga.» ¹⁴ ɔɔ ken taar se jaay oocga bi magal *Rɔmεge tu kic bo, naaje j'an kurl maakina ɔɔ taar dim tap bo 'kooon dose ki eyo.» ¹⁵ Gɔtn se asgarge took uun gurs ɔɔ baa taad jeege tu aan gɔɔ taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyina ɔɔ borse kic bo taar se j'utu k'lee k'taadin taada.

Isa al jee metin ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken Galile ɔɔ baa ook do ko ken Isa taadden ɔɔ k'baa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔɔ erg naanin ki. Naɔo maakde ki se, jee metinge maakde naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko ceɛde ki ɔɔ deekden ɔɔ: «*Raa edumga tɔɔgɔ do nakge tu paac ken maakɔ raa ki ɔɔ ken do naan ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naan ki se paac ɔɔ 'teddeki naade tedn jee metum ki. *Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooydeki naade tookɔ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini bii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Mark raanɔ se, jee kɛn naan raandɛn se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn jee kuuy raanɔ se, Labar Jigan kɛn Mark raanɔ se, naan duuk cirde paac. Taa naan se bo maakɔ kitapiɔ ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan kɛn lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic bo gɔtɔ maakɔ kitapiɔ ki. Num gan j'ɔɔ bo mɛtn taargen kɛn naan ɛdlapia ute naan kɛn naajo ute jeege se gɔtɔ kaam dɛna. Ɔo gɔtn mɛtin se, taar kɛn naan taad se, maakɔ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔtɔ. Mɛtn taar kɛn Mark raanɔ se, taad jeege tu ɔ: «Isa se tap bo naɔa?» Mark noog jeege cɔkɔ cɔkɔ bini 'jeel kɔkɔ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadn ɔ Raa ɛdɔnga tɔɔgɔ do nakge tu paac ɔ ɣɛn kɔɔn boɔɔ do jeege tu ɔ ɣɛn tɔɔl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɔ ɔ Isa se, debkilim mala mala. Kɛse je taadn ute nakgen k'jeel mɛtin eyo kɛn taad ro Isa ki ɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔ Isa se naan Goon Raa (kon 1.1) ɔ do taar tɔɔl taarin ki se, naan raan ɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki (kon 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege*

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɔ Kitapiɔ ki do dɔkin kɛn ɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔ:

*'Daapki doobm Mɛljege ɔ 'tɛdɔnsinki jiga 'toodn tal.**

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadn se, naan bo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadɛn ɔ: «'Terlki maakse ɔ ɔn j'asen batizi ɔ Raa asen tɔɔl *kusinsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɔ iino maakɔ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, naade baado gɔtn

* 1:3 Aak Eza 40.3.

Jan ki. Naade tɔɔd mɛtn kusinɔdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizɔde maakɲ ool magal kɛn k'danɲɲ Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapɲɲ ute bɛɛkɲ ginɲi ɔɔ dɔɔk maakiɲ te kɔl daara; nakɲ kɔsinɲ iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade ɔaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɔo m'aas gɛn no tuutiɲ eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɔo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔɔ *Bubm sitange naamina*
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)

⁹ Anum, maakɲ ɔiige tun se, Isa iino maakɲ gɛgɛr kɛn Nazaret, kɛn taa naan Galile ki, ɔaa ɔɲ Jan-Batist ɔɔ Jan *batizɲɲ maakɲ ool Jordan ki. ¹⁰ Kɛn Isa jaay teeco naatn maakɲ maane ki sum ɔo, aak maakɲ raa ɔɔd wan ɔɔ *Nirl Raa ɔɔɔyo don ki tec aan gɔɔ dɛɛɛɛ. ¹¹ Naan booy mindi taad maakɲ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'bɛɛr m'ɔɔdɔo taa naai 'tɔɔlumi.»

¹² Gɔtn se Nirl Raa naar tɔɔd ɔlinɲ do kɔd-baar ki. ¹³ Naan ting ɔii si-ɔɔɔ do kɔd-baar ki. Maakɲ ɔiige tun se, Bubm sitange ɔaado naamina. Naan inɲ ute daagen maakɲ kaag ki ɔɔ *kɔdn Raage ɔaado ɔɲina ɔɔ naade aakiɲ don ki.

Isa bɛɛr tɔɔd jee mɛtin ki ɔɔɔ
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Kɛn Jan-Batist k'j'ɔkinga dangay ki jaay ɔo Isa iin ɔaa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkɲ Labar Jiga gɛn Raa se jeege tu ¹⁵ ɔɔ: «Kaadin aasga, Gaar Raa se ɔaadoga gɔɔɔɔ. 'Terlki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar kɛn Jiga.»

¹⁶ Kaad kɛn Isa deel deel taa baar kɛn Galile ki se, aak Simon ute gɛnaan Andre tund tund gɛndɔde maan. Naade se jee toocɲ kɛɲje. ¹⁷ Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! 'Borse maam m'asen tɛdn naase jee ɔaa 'je jikilimge ade ɔaa ɔoobm Raa ki.»

¹⁸ Naade naar ɔɲ gɛndɔdege ɔɔ daanina. ¹⁹ Utu iik naan ki ɔɔkɔ se, naan aak Jak te gɛnaan Jan; naade se gaan Zebedege inɲ king maakɲ markabɔde ki, daap daap gɛndɔdege. ²⁰ Gɔtn se Isa naar danɔde. Naade iin ɔɲ bubɔde Zebede maakɲ markab ki ute jee tɛdn naabinge ɔɔ naade ɔaa mɛtn Isa ki.

Gaaba kalan ɔk kɔɔɲ sitan
(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakɲ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ute jee mɛtin ki. ɔɔ kɛn *ɔii sebit jaay aan se naan end maakɲ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. ²² Jeegen booy taar kɛn naan dooyɔde se, ɔkden taad eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakɲ ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔɲ

sitan naar endo gōtn se ɔɔ ɔɔɔ ɔɔyɔ, ²⁴ ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap ɔɔ naaje j'ɔŋ dī ute naai? Naai se 'ɔɔaado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa ɔɔ ɔɔlio.» ²⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» ²⁶ Gōtn se sitan baag tiikŋ gaaba se zak zak, ɔɔɔ ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ teec naatn roŋ ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkden taad eyo ɔɔ naade tond metn naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ taar ɔɔ dīo? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tɔɔgiŋ mala. Naan taad sitange tu ɔɔ sitange kic ɔɔ tookiŋ taariŋa.» ²⁸ Gōtn se nookiŋ naar eem dɔɔɔ taa naan Galile ute magaliŋa.

Isa aaj jee kɔɔŋge dɛna

²⁹ Ken naade iin teec naatn maakŋ *ɔɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se sum ɔɔ, Isa ɔɔaa ɔɔee Simon te gen Andre ki. Jak ɔɔ Jan daaniŋa. ³⁰ Gōtn se moom Simon mɛnda se kɔɔŋɔ, tood tood danal ki, naan roŋ ɔŋ kedɛk. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadiŋ taa mɛnd se. ³¹ Naan iik cɛɛŋ ki, ɔk jina, uun daariŋa. Gōtn se roŋ ken ɔŋg kedɛk se tɛɛɛ urlu, naan iini ɔɔ baagden tɛdn kɔɔɔ.

³² Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛɛɛ ilim se, jeege baag ɔɔaano te jee kɔɔŋge ute jee ɔk kɔɔŋ sitange paac. ³³ Jeegeen maakŋ gɛgɛr ki se paac tus taa ɔɔee ken ese. ³⁴ Gōtn se Isa ɛɛɛ lapija jee kɔɔŋge tu dɛna ɔɔ kɔɔŋdege se napariŋ dɛna. ɔɔ naan tuur sitange dɛna ro jeege tu. Gaŋ sitange se Isa ɔŋden doobo gen taadn taar eyo, taa naade se jeeliŋa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Metbeenki tanɔɔriŋ-nɔɔriŋ gɔt utu ilim sum ɔɔ, Isa iin teec naatn maakŋ naan ken se, ɔɔaa do kɔɔɔ-ɔɔaar ki gɔtɔ kaam kalan. Gōtn se, naan iŋg eem *Raa. ³⁶ Simon ute mɛɛɛŋge teec ɔɔaa lee jeŋa. ³⁷ Ken naade jaay ɔŋiŋ se, deekiŋ ɔɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔɔ: «K'ɔɔaaki maakŋ naange tun kuuy ken cɛɛɛ ki cɛɛɛ ki, m'ɔɔaa taadn Labar Jiga gōtn naane kici. Anum, taa naan se ɔɔ maam m'teecn m'ɔɔaado se.» ³⁹ Naan lee dɔɔɔ taa naan Galile ute magaliŋa, taadɛn taar Raa maakŋ *ɔɔeedege tun ken naade lee tusn maak ki ɔɔ naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ɛɛɛ lapija debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ɔk kɔɔŋ bikidɛ ɔɔaado cɛɛ Isa ki, ɛrg naaniŋ ki, eemiŋ nɔɔ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Ken naai 'je num, ɛɛɛ lapija taa rom se daapm 'toodn kɔɔŋ kɔɔŋ.» ⁴¹ Isa aakiŋ se, ɛɛɛŋ don ki, ɔl jin utiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔŋ roi daapm 'toodn kɔɔŋ kɔɔŋ!» ⁴² Gōtn se sum ɔɔ, gaabm se bikidɛŋ ɔŋiŋa ɔɔ roŋ daap tood kɔɔŋ kɔɔŋ. ⁴³ Gōtn se, Isa aaciŋ kaama ɔɔ naar tuuriŋa, ⁴⁴ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «'Booy bɛɛ: ɔŋte ɔɔaa taadn nam

ki. Num ganj 'baa 'taad'roi *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki ɔɔ ɛd *sɛrkɛ Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadɪno maakɪ Kitap ki, taa naai roi daapga toodga kɔlɔn kɔlɔn se. Bin ɔɔ jeege paac 'jeele, naai se ɔɔga lapi.»

⁴⁵ Num kɛn gaabm se jaay iin baa se ɔɔ gɔtɔ baa se paac naan baag taadn labar nakɪ aanin don ki se jeege tu. Taa naan se ɔɔ, naan jeege tu se Isa ɔɔ ɛnd te maakɪ gɛgɛr ki eyo, num baa ting do kɔd-baar ki ɔɔ jeege iinɔ gɔtɔ baa se paac, baado ɔɔɪɪɪɪ.

2

Isa ɛd lapi debm k'runɒuy ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kɛn tɛd bii kandum se, Isa ɔk tɛrl maakɪ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, k'booy j'ɔɔ naan utu ɔeene. ² Jeege baado tus dɛna ɛnd dooc maakɪ ɔee se tak, bini aan kaam taar ki kic ɔɔ gɔtɔ gɔtɔ. Gɔtn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad kɛn Isa utu taad taad ɔɔrt se, jeege baano ute debm k'runɒuy. Daandɛ ki se gaabge ɔɔ ɔɔ uuninɔ. ⁴ Taa jeege dɛn dɛn se, naadɛ ɔɔ baansin te gɔtn Isa ki eyo. Gɔtn ese naadɛ ook do ɔee ki, ud buut do ɔee kɛn Isa inɒ maak ki ɔɔ uun bɔɔyo debm k'runɒuy do nakɪ toodɪn ki. ⁵ Kɛn Isa jaay aak naadɛ aal maakɛ don ki se, deek debm k'runɒuy ki ɔɔ: «Goonuma, *kusiɒige se, maam m'tɔɔlisinga naatn.» ⁶ Gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage kandum utu inɒ gɔtn ese jaay booy taar Isa taad se, naadɛ taad ute maakɛ ɔɔ: ⁷ «Gaabm se, je taadn ɔɔ dɪo? Naan naaj naaj Raa. Kɛn 'kɔɒ tɔɔl kusiɒ deba se Raa kalin ki sum ey la?» ⁸ Num ganj taar naadɛ taad ute maakɛ se, Isa naar jeelga ɔɔ deekden ɔɔ: «Taa dɪ jaay naase 'taadki ute maakse bin se?» ⁹ Gen naase ki num, kɛn gay ɔɔ ɔɔɒ ciri: kɛn m'deekɪ debm k'runɒuy ki m'ɔɔ: «Kusiɒige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» lɔbu m'deekɪ m'ɔɔ: «Iini, uun nakɪ toodi se ɔɔ 'lea» se ɔɔ ɔɔɒ cir lɛ? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔl kusiɒ jeege do naan ki ara.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɒuy ki ɔɔ: ¹¹ «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakɪ toodi ɔɔ 'baa bei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakɪ toodɪɪɪ ɔɔ teec naan jeege tun te dɛndɛ se. Jeege inɒ aakin se, nakɪ se ɔkden taad eyo. Naadɛ tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakɪ bin se bii kalan j'aak te eyo.»

Isa danj Lebi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tɛrl jɛɪ baar kɛn Galile ki daala. Jeege dɛna baado ɔɔɪɪɪɪ ɔɔ naan dooyɛ ute taar Raa. ¹⁴ Kɛn naadɛ deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamin aak Lebi goon Alpe, *debm tɔkɪ miiri, inɒ king gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «Iini 'daanuma.» Gɔtn se sum ɔɔ Lebi iini ɔɔ daaniɪɪɪɪ.

15 Bii kalanj Isa ute jee metin ki inj as kos bee Lebi ki se; *jee takj miirge dena te jee *kusinge se baado inj as te naade, taa jeege dena oko metn Isa. 16 Jee jeel taadn takj metn Ko Taar Raagen maakj *Parizige tu se aakin naan inj as kos ute jee kusinge as te jee tedn miirge se, deek jeege tun metin ki as: «Aakki tu naan inj as kos te jee takj miirge ute jee kusinge!» 17 Ken Isa jaay booy taarde se, deekden as: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee koonge. Maam m'baado se gen danj jee ken saap as naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Dooy Isa se tec aan goo dooy *Parizige eyo*

18 Bii kalanj se jee metn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tond metn Isa as: «Jee metn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun ey se?» 19 Isa terlden as: «Jeegen baado kakj menda jaay gaabm menda utu se, naade kuun siam as dio? Met ki eyo. Naade se kon kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. 20 Num gan bii kalanj kaadin utu 'kaan se gaabm menda j'utu j'an koodn naata. Kaad ken se jaay bo, medinge se 'kuun siam.

21 «Booyki, nam 'kon kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an neepm ute kal koono as gotn neepin se 'tedn magal cir ken do dakin. 22 Os totn koojn bin utu iin kiin se, j'ombin maakj k-leeterge tun koono eyo. Ey num totn koojn bin se an doobm ute k-leeterge se naatn. Totn se le 'kooy naan ki cere as k-leeterge se le, 'doobm tuj. Num gan beeki num, totn koojn bin utu iin kiin se, k'j'ombin maakj k-leeterge tun kiji.»

*Isa taad taa *bii sebit
(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)*

23 Bii kalanj bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakj gotn gem ki. Ken naade deel deel se jee metin ki baag terecn do gemge. 24 Ken *Parizige aak nakj ese se, taad Isa ki as: «Aaka, jee meti ki ted nakj ken j'und te kulu gen ted eyo bii sebit ki!» 25 Isa terlden as: «Bii kalanj naase 'dooyinki te ey la, nakj ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade ak nakj kos eyo as bo toalde se? 26 Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tedn serke Raa ki. Gotn se Daud endo maakj *koror magal gen Raa ki, tos mappan j'edinga ked *serke Raa ki se as as. Ey num, ken ak doobm 'kos se jee tedn serkge Raa ki sum. Gan Daud tos edjeege tun metin ki se kici.» 27 Ter Isa deekden daala as: «Bii sebit se, Raa tedn taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tedn taa bii sebit eyo. 28 Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Mel gen bii sebit.»

3

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gɔtn ese, ɔk gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gɔtn se ɔnd kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapia gaab ken se *6ii sebit ki num, taa naade an kɔkn mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se ɔ: «Ini, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tɔnd metn jeegen ing aakin se ɔ: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lɔbu, gen tedn *kusiɲ le? Ɔɔ ɔɲ deba num an kaaj, lɔbu an tɔl le?» Gan naade se do dek. ⁵ Gɔtn se Isa uun kaamin aak dɔɔdde paac. Naan maakin taarin dode ki ɔ bɔɔbde makɔnɔ. Ute do-mɔngde se, naade tuj nanin maakin tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ɔ: «!Sej jii!» Ɔɔ gaabm se seɛj jina ɔ gɔtn ese sum ɔo jin ɔɲ lapia. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakɲ bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dɔɔk taarde ute jee *Erɔdge taa naade je doobm an 'kutn Isa.

*Jeege dena ɔk metn Isa**(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)*

⁷⁻⁸ Isa iik tɔk baa te jee metin ki jen baar Galile ki. Gɔtn se jeege dɔɔl dena ɔko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dɔɔl jeege jaay booy nakgen naan lee ted se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakɲ geger ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, ɔ kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane ɔ kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidɔɲ ki. Naade baado ɔɲina. ⁹ Gɔtn se naan taad jeege tun metin ki ɔ k'daapiɲ markaba kaam jina taa jee denge se an kɔtn kɔl kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapia jee kɔɔnge tu dena. Taa naan se ɔo, jeegen paacɲ ɔk kɔɔnge se baado tooc ron ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ɔk kɔɔn sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki tɔɔd tɔɔy ɔ: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makɔnɔ ɔ j'ɔnte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer tɔɔdjee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gɔtn se, Isa baa ook do kɔs ki ɔ dan jee ken naan jede ɔ naade baado ɔɲina. ¹⁴ Maakde ki se naan beer tɔɔd gaabge sik-kaar-dio, ken naan danɔde jee kaan naabinge, taa 'king te naana ɔ aden kɔl gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ ɔ naan edden tɔɔgɔ gen tuur sitange. ¹⁶ Kese ɔo ro jee sik-kaar-di ken naan beer tɔɔdde: Simon naan ɔndin ron Pier*, ¹⁷ Jak te genaɲ Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danɔde ute ro Bonerges ken je deekɲ ɔ: jeegen se tec aan gɔɔ raa taata. ¹⁸ Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe,

* **3:16** Pier se je deekɲ ɔ: delbe.

Tade, Simon debm je kujn naanina, ¹⁹ ɔɔ Judas Iskariot, naan ɔɔ debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea
(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

²⁰ Isa tɛrl ɔɔ baa beene. Gɔtn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gɔtn naade 'kɔn jaay an kɔs kic ɔɔ gɔtɔ. ²¹ Kɛn taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kɔknj baa beene, taa naade taad ɔɔ: «Isa se don biga.»

**Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo*

²² Jee jeel taadn tɔɔknj metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad ɔɔ: «Naan se ɔk Belzebul†.» ɔɔ: «Ute Bubm sitange se ɔɔ naan tuur sitange ro jeege tu.» ²³ Kɛn Isa jaay booy taarde se, naan danɔeno cɛɛn ki ɔɔ taadɔden ute kaal naagn taara ɔɔ: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur ɔɔ dio? ²⁴ Kɛn maakn taa naan gaar kɛn jeege taarde ɔk metn naap ey se, naade 'kɔn king kalan eyo. ²⁵ Jee maakn ɔɔ ki jaay taarde ɔk metn naap ey se, jil jee se kingde kɔn baa eyo. ²⁶ Kɛn Bubm sitange jaay baagga tɛdn bɔɔɔɔ ute ro naan malin se bin se naan tɔpga ron, naan se tɔogin tɛdn gɔtɔ ɔɔ gaarin kic lɛ 'tɛdn gɔtɔ.

²⁷ «Kɛn nam jaay je kɛnd kɔsn ɔɔ debm tɔɔg se, debm se naan ɔk dɔkinga jaay ɔɔ, 'kɔsn beena. ²⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: *kusin kɛn jikilimge tɛd paac ute naajn kɛn naade naaj Raa se kic ɔɔ, Raa adesin tɔɔɔ. ²⁹ Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusin naan se mɔɔtn Raa ansin tɔɔ eyo, anum kusin naan se, an ting yemina.» ³⁰ Isa taadɔden bin se taa naade taadga taada ɔɔ naan n'ɔk sitan.

Gɛnaa Isage ute konde
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Gɔtn se gɛnaa Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ɔɔ ɔɔ k'danɔeno Isa. ³² Gɔtn ese jeege dena inj gurug Isa, k'deekin j'ɔɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaigen mɛndge ute kɛn gaabge utu naatn, je ai kaaka.» ³³ Isa tɛrlɔden ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap ɔɔ nanɔge?» ³⁴ ɔɔ naan uun kaamina aak jee inj gurugin se, deek ɔɔ: «Aakki, jee se ɔɔ koyuma ute gɛnaamge. ³⁵ Taa debm jaay tɛd nakn Raa maakin jen ro ki se, kese ɔɔ gɛnaam gaaba, kɛn mɛnda ɔɔ koyuma.»

4

Kaal naagn taar gɛn debm kond buru
(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

† 3:22 Belzebul ro kuuy gɛn Bubm sitange lɔbu Iblis, naan kɛn tɔk mind jeege.

¹ Ter daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeegen tus ron ki den se bo, alin naan ook ing maakn markab ken do maane ki. Oo jee ute dende se le, daar do jey baar ki. ² Gotn se naan dooyden te nakge dena ute doobm kaal naagn taara. Maakn dooyin ki se, naan deekden oo: ³ «'Booyki! Deba kalan tos kupina oo teec baa kond buru. ⁴ Num ken naan jaay ond kond burin se, kupm metin si jey doob ki oo yeelge booy baado naar tuun osin naatn. ⁵ Kupm metin si do naan ken gotn maakin ok koa. Kupm se naar teeco yokodo taa gotn se, naanin ceere. ⁶ Num gan ken kaada jaay baag tongo se, naan lawaka oo tuutu, taa gotn se iirin on end baa te dok eyo. ⁷ Kupm metin se si maakn ji kaag ken ok korondo. Ji kaagn ute korondin se teepe oo aayin taara oo bur se, on ooj te eyo. ⁸ Num kupm metin se si do naan ken jiga. Gotn se naan teece, teepe, am tok doa oo ok kaama. Do kalan ok kaama bee bee, kengen kuuy ok kaama dena oo kengen kuuy se ok kaama den ciri.» ⁹ Gotn se Isa deekden oo: «Debm ok bi booyo num, booy ok taar se!»

¹⁰ Ken Isa iik tok naatn ceere jee denge tu se, jee ceeri ki ute jee metin ken sik-kaar-di se tond metin oo n'aden taadn tokn metn kaal naagn taargen se. ¹¹ Naan terlden oo: «Nakn j'oyinga koy maakn *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan goo kaal naagn taara, ¹² taa naan se bo:

*Naade aaka nabo on aak ok eyo,
naade booyo nabo on booy ok eyo.*

Ken naade booy okga num, daan naane,

*naade terlga maakde do Raa ki oo naan aden tol *kusiinde.* »*

Isa tok metn kaal naagn taar gen debm kond buru

¹³ Gotn se, Isa deekden oo: «Kaal naagn taar maam m'taadsesin ese se jaay naase 'booy okinki ey se, num kaal naagn taar ken kuuy paac se, anki 'booy kokn oo di? ¹⁴ Debm kond buru se le tec aan goo debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee metinge se tec aan goo kupm ken si jey doob ki se. Ken naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar baado ood taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee metinge se, tec aan goo naan maakin ok koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar okin maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Nabo naade se on okin toog eyo, on taar Raa ol iiri maakde ki eyo, taa naade on on te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ondenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum bo, naade naar resn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee metinge se, tec aan goo gotn ok jii kaagn ute korondina. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ nabo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

doṅ se. Nakgen se 60, 6aado maak-saapde ki ɔ gaasiṅ taar Raa se ɔṅ tɛd naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naaṅ kɛn jiga se tec aan gɔɔ jeeṅ booy taar Raa ɔ took aal maakde do ki. Ɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtiṅge se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtiṅge tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛna ɔ kɛngen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Kaal naagṅ taar gɛn lɔmpɔ
(Lk 8.16-18)

²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga lɔmpinṅ num, deebiṅ dukulu doṅ ki ne? Lɔ ɔndinṅ mɛtn danjal ki la? Bɛɛki num, aṅ kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa di nakṅ ko k'kɔyiṅ se utu toodn tal, nakṅ kɛn jeege jeel mɛtinṅ ey se, jeege utu 'jeel mɛtinṅ paac. ²³ 'Booyki bɛɛ. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!» ²⁴ Isa tɛrl deekden daala ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar kɛn Raa ɛdsesiṅ se, utu asesiṅ dɔɔjɔ, ute nakṅ kɛn naase 'lee 'dɔɔjnṅki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesinṅ dɔɔjnṅ doocṅ cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ɔk se j'anṅ kɔmb do ki, num debm ɔk ey lɛ, kɛn cɔkɔn naaṅ ɔk se kic 60, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagṅ taar gɛn nakṅ teec kalinṅ ki
(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tɛrl taad daala ɔɔ: «*Maakṅ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakṅ ese: deba kalaṅ 6aa kɔnd buru maakṅ gɔtinṅ ki. ²⁷ Kɛn maakṅ nɔɔr kɛn naaṅ tood toodo lɔ, katar kɛn lɛk lɛkɛ, gɔtn se kupu teec kalinṅ ki ɔ teepe, gaṅ naaṅ jeel mɛtinṅ eyo. ²⁸ Naaṅ se, tɛd kupu teec kalinṅ ki, teepe, am tɔɔk doa ɔɔ do se ɔk kaama jiga. ²⁹ Kɛn debm maakṅ-gɔtɔ jaay aak nakiṅ aacga se, naaṅ uun gɔrdɔ, baag kɔjnṅ nakiṅa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagṅ taar gɛn kaam nakṅ k'danjinṅ mutard

³⁰ Tɛr Isa taad ɔɔ: «*Maakṅ Gaar Raa se maam m'anṅ kɔmb bɛyɛ ute di? Ɔɔ ute kaal naagṅ taar gay jaay maam m'anṅ taadinṅ jeege tu se? ³¹ Maakṅ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakṅ k'danjinṅ mutard. Kɛn j'utu j'ɔɔcinṅ kɔɔc naaṅ ki se, naaṅ baat cirr kaam nakgen do naaṅ ki se paac. ³² Num gaṅ k'j'ɔɔcinga num, naaṅ magal cirr nakgen teec maakṅ 6ar ki se paac. Naaṅ teep tɛd magala, tɔp tɛd lɛtɛ ɔɔ bini yeelge kic 60 6aado uj kujdege do ki.»

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagṅ taarge dɛna tec aan gɔɔ napar naaṅgen ese se ɔɔ naaṅ taadden Taar Raa kɛn naade aṅ kɔṅ kaasn gɛn booy kɔkɔ. ³⁴ Naaṅ dooy jeege ute kaal naagṅ taara salal. Num kɛn naaṅ ɔɔpga kalinṅ ki ute jee mɛtinṅ ki num, naaṅ inj tɔɔkden mɛtiṅa.

Isa ək daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kən se sum 60, aan teger se, Isa deek jee metin ki ɔ: «K'gaanj k'baaki jɛɲ baar kən kaam naane.» ³⁶ Jee metin ki se iin ɔɲ jee den se ɔ naade uun markabm kən Isa inɲ maak ki se ɔ baansina. Gɔtn se markabgen kuuy kic 60 6aa te naade. ³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ makɔɲɔ, ɔl maane aal walak walak ɔ iin ɔooc ɔooc maakɲ markaba. ³⁸ Ganj Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakɲ markab ki. Jee metin ki tɔnd durina deekin ɔ: «Debm dooyje, 6εε, naajege j'aki kutu ɔ naai 'tɔnd met ey bin se gen dio?» ³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki ɔ deek maane ki ɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu ɔara ɔ gɔtɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekden ɔ: «Gen di jaay naase '6eerki bin se? Bɔrse kic 60 ɔɲ aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakɲ Isa ted se, nirlde teece ɔ gɔtn se naade baag taadn ute naapa ɔ: «Kese tap 60 nanja bini, kən kuulu ute maane ki kic 60 tookin taarin se?»

5

Isa ed lapia debm kɔɔɲ sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gɔtn se naade aan taa baar Galile kən kaam naane taa naan jeege tun k'dandɛn Gerazɛnige. ² Kən Isa ute jee metin ki jaay bɔɔyo naatn maakɲ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalan naar teeco maakɲ iibge tun Yaudge tedino gen ɔl taal yodege se ɔ naan 6aa dɔɔd Isa. Gaabm se ək kɔɔɲ sitan. ³ Naan ting maakɲ iibge tun se ɔ gaabm se k'dɔɔkin ute zinziiri kic 60, ɔɲ əkin eyo. ⁴ Daayum j'aalin dɔkɔdɔm maala jɛɲ ki ɔ jin k'dɔɔkin te zinziiri, num ganj naan gaanj ute dɔkɔdɔm maala ɔ tɔnd terɛɲn ute zinziiri se naatn. Nam nam tɔɔg jaay an kɔkɲ ɔaar se gɔtɔ. ⁵ Nɔɔrɔ katara, daayum, naan ting maakɲ iibge tu ɔ do kɔsge tu, naan tɔɔd tɔɔyɔ ɔ tɔnd gaanj ronj ute koge. ⁶ Kən naan aak Isa met dɔk se, naan aan 6aa erg naanin ki, ⁷ ɔ naan ɔɔd ɔɔy makɔɲɔ ɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔɲ di ute naai? Bεε, m'aali Raa mindi ki, ɔɲte 'dabaruma.» ⁸ Kən naan taad bin se taa Isa taadɲga taada ɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kən sel!» ⁹ Ter Isa tɔnd metn gaaba se ɔ: «Naai roi nanja?» ɔ naan terlin ɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naan eemin nɔɔ metin ki kɔni kɔni ɔ n'ɔɲte tuurde naatn maakɲ taa naan kən ese se.

¹¹ Kaam metn kɔs ki se ək dɔɔl kinziirge dena gaam gaama. ¹² Gɔtn se sitange eem nɔɔ metn Isa ki deekin ɔ: «ɔlje naaje se k'6aa kend maakɲ kinziirge tun ese se.» ¹³ ɔ naan undden kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab kən se ɔ 6aa end maakɲ kinziirge tu. Dɔɔl kinziirgen te dende se dɔɔbɔ rus ɔ naar aano

girdi girdi bɔɔy ɓaa si maakɲ baar ki ɔ paac maane ɔsde. Kinzirge se ɓaa ɓaa nakɲ dupu-dio. ¹⁴ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ tɛf se, naade dɔɔb an ɓaa taad nakɲ se jeege tun maakɲ gɛgɛr ki ute jeegen ing ɓee naatge tu. Ɔ jeege se ɓaado aak nakɲ ken tɛf se. ¹⁵ Ken naade aan ɔɲ Isa se, naade aak gaabm ken dɔɔl sitange ingo roŋ ki se, naan metekga ɔ ing king ute kaliŋ roŋ ki. Ken naade aakiŋ se, ɓeere ɓaa ɔkde. ¹⁶ Jee ken aako nakɲ aan do gaab ken ɔk sitange ute gen kinzirge se, naade ɔɔs maaniŋ jeege tu, ¹⁷ ɔ jee se ɓaa eem nɔɔ metn Isa ki ɔ ɲ'iin ɲ'ɔɲden taa naanɗe.

¹⁸ Ken Isa ook maakɲ markab ki ɓaa ɓaa se, gaabm tɛfo kɔɔɲ sitange se eemiŋ nɔɔ metiŋ ki ɔ ɓaa te naana. ¹⁹ Gɔtn se Isa undiŋ te kul eyo, gan naan deekiŋ ɔɔ: «'Baa ɓei ki ɔɲ jeeige se, 'taadden nakgen paacɲ Raa tɛfi naai ki se, ɔ keejɲ ken naan ɛɛji doi ki se.» ²⁰ Ken naan jaay ɓaa ɓaa se, baag taadn jeege tun taa naan ken k'daniŋ Gɛgɛrgen-Sik taa ɓɛɛ paacɲ ken Isa tɛfiŋ naan ki se. Ɔ jeegeŋ booy taar se, paac se, ɔkden taad eyo.

Isa tɔɔg cir kɔɔɲɔ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Isa iin gɔtn se ook maakɲ markab ki ɔ ɔk tɛrl ɓaado jɛɲ baar ken kaam naane. Ken naan jaay aan se, jee dɛnge se ɓaado tus cɛɛɲ ki. ²² Gɔtn se gaaba kalaŋ k'daniŋ Jayrus, naan se magal gen ɓee Yaudgen lee tusn maak ki, ɓaado jaay aak Isa se, ɛrg metn jɛɲ ki. ²³ Naan eemiŋ nɔɔ metiŋ ki kɔni kɔni ɔ deekiŋ ɔɔ: «Maam se, goonum mɛnd baat se ɓaa ɓaa kooyo. 'Baado ɔnd ji roŋ ki, taa naan 'kɔɲ lapi ɔ 'kiini.» ²⁴ Isa tooko ɔ ɓaa te naana. Ɔ jee te dɛnde se ɔk metiŋa ɔ tuuriŋ kaam ara kaam ara.

²⁵ Gɔtn se mɛnda kalaŋ bini, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔɲ daar eyo. Moosiŋ se, ɔkga ɓaara sik-kaar-dio roŋ ki. ²⁶ Naan lee dabarga roŋ dena gɔtn jee dawage tu ɔ utga jin paac naɔo ɔɲ te lapi eyo. Num gan kɔɔɲiŋ se ciriŋ cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan booyga ken j'ɔɔs maan Isa se, taa naan se ɓo, naan taad ute maakiŋ ɔɔ: «Ken maam m'ɓaa jaay m'utga kaliŋ sum ɓo, m'utu m'kɔɲ lapi.» Naan end daan jeege tu, ɓaado naagɲ Isa ki ɔ ut kaliŋa. ²⁹ Naan ken se sum ɓo, moosiŋ nɔɲ daara ɔ naan naam ɔk roŋa. ³⁰ Gɔtn se Isa naar naam tɔɔgɔ teec roŋ ki se, naan tɛrl aak jee dɛnge ɔ tɔnd metde ɔɔ: «Nanɲ jaay ut kalum se?» ³¹ Gan jee metiŋ ki tɛrliŋ ɔɔ: «Aaka, jeege ɓo tuuri kaam ara kaam ara, jaay tɛrl naai 'tɔnd meta ɔɔ: «Nanɲ ɓo utum se?» Gen di?» ³² Num gan Isa tɛrl aak jeegen gurugiŋ se, taa kaakɲ nam jaay utiŋ se. ³³ Gɔtn se mɛnda se ɓeer ɓaa ɔkiŋa ɔ roŋ ook marga, taa naan jeel nakɲ aan roŋ ki se. Naan ɓaado ooc metn jɛɲ ki ɔ taadiŋ nakɲ ken aan doŋ ki se paac.

³⁴ Isa deekin ɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia; kɔɔni se ai tɛdn dim ey sum.»

³⁵ Kɛn Isa utu daar taad taad bɔrt se sum ɔ, jeegeen iino ɔee Jayrus ki, naan kɛn magal *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, ɔaado taadin ɔ: «Bɛɛ, gooni mɛnda se lɛ, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin kaam kalaɲ.» ³⁶ Gaɲ taar naade se Isa tɔnd met eyo. Naan deek Jayrus ki ɔ: «ɔnte 'ɔeere; ɔnd maaki kaam kalaɲ.» ³⁷ Isa ɔn nam ɔk metin eyo ɔɔp Piɛr, Jak, ute gɛnaaɲ Jan sum. ³⁸ Kɛn naade jaay aan maakɲ ɔee kɛn gɛn magal ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee mɛtinge eem keeme, kɛngen mɛtinge tooy tooyɔ se. ³⁹ Isa ɛnd maakɲ ɔee ki se deekden ɔ: «Gɛn di jaay naase eemki ɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bɛɛ, goon se lɛ ooy te eyo; naan tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gɔtn se naade baagin tooy koogo metin ki. Gaɲ Isa tuur ɔɔd jee se paac naatn, ɔɔp bubm goono ute kɔna ɔ jeegeen ɔaado ute naan se. Gɔtn se, Isa ɛnd maakɲ ɔee kɛn j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan ɔk ji goono ɔ deekin ɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekɲ ɔ: m'deeki m'ɔ goon mɛnda, iini!

⁴² Gɔtn se goon mɛnda naar iini ɔ baag lea. Goon mɛnda se goon ɔaara sik-kaar-dio. Kɛn jeege jaay aak nakɲ se, ɔaa deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ⁴³ Gaɲ Isa deɲden ɔ: «Nakɲ se, j'ɔnte taadn nam ki.» Tɛr deekden ɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdin kɔɔ.»

6

Jee Nazarɛt aal Isa maak ki eyo (Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

¹ Isa iin ɔn gɔtn se ɔaa maakɲ naanin ki ɔ jee metin ki ɔaa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan ɛnd maakɲ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔ baag dooy jeege. Jee den ing booy taar naan ing taad se, taar se tap ɔ ɔkden taad eyo. Naade taad ɔ: «Nakgen se tap ɔ naan ɔniɲo gay? ɔ jeel-taar se naɲa ɔ taadinɔ, jaay ɔlin tɛd nakɲ-kɔɔɔgen bin se? ³ Naan se debm tirdn goon Mari, kɛn lee ɔɔc daap nakge se ey la? Naan se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? ɔ gɛnaangen mɛndge ɔ utu ting te naajege ara ki ey la?» Kɛse ɔ nakɲ kɛn tɛdden naade ɔn aal maakde don ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taadden ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num kɛn aalin maak ki ey se, jee maakɲ naanin ki, taasinge, ute jee kɛn maakɲ ɔeeɲ ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔn tɛd te nakɲ-kɔɔɔm gam eyo, naɔo tɔnd jin ɔ do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔ naade se ɔn lapia. ⁶ Kɛn Isa jaay aakde naade baate tookɲ kaal maakde don ki se, tap ɔ, ɔkin taad eyo.

Isa ol jeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gōtn se Isa iin̄ baa lee dooy jeege maakn̄ naan̄ge tun cee geger Nazaret ki. ⁷ Naan̄ dan̄o jee metin̄ ken̄ sik-kaar-di se baagde tal naaba jeege di dio. Gōtn se naan̄ edden̄ tōogō gen̄ cir sitange, ⁸ ɔɔ deɣden̄ ɔɔ: «Ŋnte 'kuunki dīm gen̄ kōkn̄ doobo; ɔnte 'kuunki kōsɔ, ɔnte 'kuunki bōɔnɔ, ɔnte 'kuunki gurs, num̄ ken̄ 'baaki baa se, 'tōski sirdge ɔo jisege tu sum. ⁹ 'Tōlki saasege jesege tu num̄ gan̄ ɔnte 'tōski kalge di dio.»

¹⁰ Ter naan̄ deekden̄ daala ɔɔ: «Ken̄ naase aankiga jaay, endkiga ɔee nam̄ ki num̄, ingki gōtn̄ ese sum̄ bini anki kiin̄ baa maak ki. Ŋnte baaki ɔee nam̄ ken̄ kuuyu. ¹¹ Gōtn̄ naase 'baaki jaay jeege baate dōɔdn̄ kōkse se ɔɔ baate booy taarse num̄, naase 'teec ɔndeki naan̄de ɔɔ ken̄ 'teecki teec se, 'kudn̄ jesege tu kic ɔo 'tupdenki naatn̄. Taa keese aden̄ tedn̄ saada.» ¹² Ken̄ naade jaay baa se taad̄ taar *Raa jeege tu deekden̄ ɔɔ k'terl̄ maakde. ¹³ Naade tuur sitange dena ro jeege tu ɔɔ jee kōn̄ge dena naade ɔden̄ uubu rode ki ɔɔ naade edden̄ lapia.

**Erōd tōl Jan-Batist*

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Erōd se booy jeege ɔɔs maan̄ Isa, taa nookin̄ eem dōɔd̄ gōtɔ baa se paac. Jee metinge ɔɔ: «Jan-Batist ɔo duroga daan̄ yoge tu. Taa naan̄ se ɔo Raa edinga tōogō gen̄ tedn̄ nakn̄-kōɔbge.» ¹⁵ Jee metingen̄ kuuy se deek ɔɔ: «Naan̄ ɔo *Eli*.» Ŋo jeegen̄ kuuy daala deek ɔɔ: «Naan̄ se debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki tec deb kalan̄ maakn̄ jeejege tun̄ taad̄ taar teeco taar Raa ken̄ do dōkin̄ se.» ¹⁶ Gan̄ ken̄ Erōd booy j'ɔɔsin̄ maan̄ Isa se, deek ɔɔ: «Keese Jan-Batist ken̄ maam̄ m'ol k'gaan̄ don̄ se ɔo duroga daan̄ yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Ken̄ naan̄ taad̄ bin̄ se taa naan̄ ɔkga kōk Erōdiad, mēnd gen̄aan̄ Pilip. Num̄ gan̄ Jan̄ baado deekin̄ ɔɔ: «Kōkn̄ naai ɔk mēnd gen̄aai se doobin̄ eyo.» Taa naan̄ se ɔo, Erōd ɔl k'l'ɔk k'dōko Jan̄ ɔɔ ɔl k'baa k'l'ɔlin̄ maakn̄ dangay ki. ¹⁹ Taa naan̄ se ɔo, Erōdiad kic ɔo ɔk Jan̄ ute taar-maaka. Naan̄ je doobm̄ an̄ tōl ɔo, gan̄ ɔn̄ eyo. ²⁰ Erōd se aal Jan̄ maak ki taa naan̄ jeele Jan̄ se ted̄ nakge te doobina, naan̄ se debm̄ *salal. Taa naan̄ se ɔo, Erōd aakin̄ don̄ ki. Ken̄ Jan̄ jaay baaga taadn̄ taara num̄, doobm̄ roŋ tap ɔo, naan̄ jeel eyo. Ute naan̄ se kic ɔo, ken̄ Jan̄ jaay baaga taadn̄ taara num̄, Erōd booy se, maakin̄ raapo. ²¹ Gan̄ bii kalan̄ se, Erōdiad ɔn̄ doobm̄ gen̄ tedn̄ nakn̄ ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki, kaad̄ ken̄ Erōd ted̄ ted̄ maak-raapm̄ bii koojin̄ se. Erōd ted̄ kōsɔ te kaaye dena, dan̄o jee magalgen̄

* 6:15 *Eli se debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki do dōkina ɔɔ naan̄ se Raa uun̄ baansinga maakn̄ raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

ceen ki, magal asgaringe do magalgen taa naan Galile ki kici. ²² Ken jeege jaay tus maakn bee ki gen tedn maak-raapde se, gotn se goon Eradiad mendanda se, baado end onde do baag daama. Ken Erad te jeenge jaay aakin naan daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan se, gaarge taadin do: «Nakn naai maaki je se, 'tond metuma, m'aisin keda.» ²³ Naan deekin do: «Maam se m'naam roma, nakn naai 'je di di bini ceesn taa naanum kic bo, m'aisin keda.» ²⁴ Do goono se teec baa tond metn kona do: «Kaaya, maam se m'tond metn nakn gay?» Gan kon terlin do: «'Baa 'deek do: maam se m'je do Jan-Batist.» ²⁵ Gotn se, goono naar end baa on gaarge, deekin do: «'Gaan edumo yokodo do Jan-Batist se maakn supura ki.»

²⁶ Ken gaarge jaay booy taar se, maakn taju. Nabo aan goo naan naamga naam taarin naan jeege tu se, doobm naan an kodn dona se, goto. ²⁷ Gotn se sum bo, gaarge naar ol asgar taa ano baa ute do Jan-Batist. Asgar se iin baa gaano do Jan-Batist maakn dangay ki. ²⁸ Naan uuniho do Jan se maakn supura ki, baado edin goon mend ki do goon mend se uun baa edin kon ki. ²⁹ Ken jee metn Jan jaay booyo do melde ooyga se, naade uun baa duubina†.

Isa ed koso jeege tun dupu-mii

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage baado tus ceen ki do taadin nakgen paacn naade tedo do dooy ken naade dooyo jeege. ³¹ Gotn se ok jeege dena, jee baa baao, jee terlo terle, gotn naade an kos kic bo goto. Taa naan se, Isa deekden do: «Naase se, iik 'tok 'baaki do kod-baar ki taa aki baa tol kor se coko.» ³² Gotn se naade ook maakn markab ki do gaan baa do kod-baar ki kalde ki. ³³ Gan naade jaay baa baa se, jee den se aak jeeldega. Gotn se naade naar teeco maakn gegerge tu paac, naade aan deel naan ki te jede. Gotn naade baa baa se, naade bo non aan deete.

³⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki, taa jeege se tec aan goo baatgen ok debm gaam eyo do gotn se naan baagde dooy ute taarge dena. ³⁵ Gotn se, jee metin ki aak kaada baa se, baado onina deekin do: «BerE, gotn ese daanin kod-baara, dok ute bea do kaada le kic bo baaga. ³⁶ Jeege se onde wookn baa bee naatge tu ute maakn naange tun goor goor ute gotn ese se, gen baa je dugn nakn koso.» ³⁷ Gan Isa terlden do: «Jeege se, naase mala eddeki koso!» Gotn se naade deekin do: «'Je j'ade baa dugn mappa gen tamma kaaru di† jaay j'aden kedn naade kos la?» ³⁸ Isa deekden do: «Naase okki mappa kando? 'Baa aakiñki tu!» Ken

† 6:29 Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tal taalin maakn iige tu. † 6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'ogin gen gii kaaru dio.

naade 6aa aakiñ se, ɛrl 6aadɔ taadiñ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk mappa mii ute kenjge dio.»

³⁹ Gɔtn se Isa taad jeege tun metiñ ki ɔɔ jee se paac gaanɗeki dɔɔɔ dɔɔɔ ɔɔ k'j'ing do mu zεεge tu. ⁴⁰ Naade ing rεεs se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gɔtn se Isa tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamiñ raan, tɔm Raa, mappa se naan dupiña ɔɔ ɛdiñ jeege tun metiñ ki ɔɔ naade 6aa nigin jeege tu. Ɔɔ kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² Ɔɔ gɔtn se naade paac ɔs dεɛɛn ute maraadde. ⁴³ Togh mappan naade ɔs ɔɔp se, k'tuuniñ se ɔɔoc gɔrnɔ sik-kaar-dio ɔɔ kenjgen naade ɔs se kic 6o ɔɔpga. ⁴⁴ Jeegen ɔs paac se, naade gaabge dupu-mii.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)*

⁴⁵ Naan ken se sum 6o, Isa deek jeege tun metiñ ki ɔɔ k'j'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'6aa do jεɛn ken naane kaam aak gεger Betsaida kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wɔɔk jeege aas se, naan iin 6aa ook do kɔs ki gen keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada 6aaga ɔɔ Isa ɔɔp do jεɛn ki kaliñ ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ɔl deeb dode ki se. Ken gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa 6aa kɔɛn jeenge se, leedo do maane ki, sakde ɔmb beye aan gɔɔ adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakiñ se saap ɔɔ nirl nam. Gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo, ⁵⁰ taa naade paac aakiña, keese 6o teedɛn nirlde. Gan Isa naar taadden ɔɔ: «Ɔkki maakse tɔɔgo. Ɔnte '6eerki, keese maama.» ⁵¹ Naan ook maakñ markab ki ute naade. Gɔtn se kuulu ɔaara, num nakñ se deel dode ɔɔ ɔkɛn taad eyo. ⁵² Taa nakñ-kɔɔbm naan tɛd ro mappa ki se, naade ɔnd te te metiñ eyo, taa bide ɔɛn booy ɔk metn nakñ se eyo.

Isa ɛd lapia jee kɔɔnge tun taa naan Genezarɛt ki

⁵³ Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezarɛt ki se, naade 6aa ɔaar jεɛn ki ɔɔ dɔɔk markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay bɔɔyo maakñ markab ki naatn se, jee se naar 6aa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wɔɔk taa naan ken se paac ɔɔ tuuno jee kɔɔnge do nakñ tooddege tu ɔɔ 6aano gɔtn naade booy j'ɔɔ Isa utu se. ⁵⁶ Gɔtn naan aanga tak se, ken maakñ gεεge tu, maakñ naan baat ki, ken maakñ naan magal ki, ɔ ken 6ee naat ki, jeege 6aano ute jee kɔɔndege bɔɔr ki. Ɔɔ naade sel metn Isa ɔɔ n'ɔnde num naade kutn taa kaliñ sum. Ɔɔ jeegen paacñ ut taa kaliñ se, ɔɛn lapia.

7

Isa taad te nakɲ bugɲ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

1 *Parizige ute jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage kandum iinɔ Jeruzalem ki, ɓaadɔ tus ɓɔtɲ Isa ki. 2 ɓɔtɲ se naade aak jee mɛtiɲ kɛn mɛtinge se, tug te jidege aan ɓɔɔ ɓɛn bugdege ey sum ɓo, baag kɔsɔ. 3 Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakɲ bugdege. Kɛn naade jaay tug te jidege aan ɓɔɔ ɓɛn bugdege ey se, naade ɔs dɪm eyo. 4 Kɛn naade ɓaaga suuk ki jaay ɓaadoga num, naade tug rode jaay baag kɔsɔ. Num naan se sum eyo, tɛd nakɲ bugdegen kuuy kic dɛna aan ɓɔɔ kɛn ɔɔp kɔɔpdege, nakɲ takɲ maandɛge ɔɔ gidirdɛge.

5 Parizige ute jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage se tɔnd mɛtɲ Isa ɔɔ: «Taa dɪ jaay jee mɛti ki baate kuun nakɲ bugjege se? ɓɛn dɪ jaay naade tug te jidege aan ɓɔɔ ɓɛn bugjege ey sum ɓo, baag kɔsɔ se?» 6 Isa tɛrlɛɛn ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dɔkɪɲ kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:
Jeeɓen ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.

7 Kɛn naade ɓaadoga kɛrɓɲ naanum ki ɓɛn keemum kic ɓo, ɕɛr sum,
taa nakɲ kɛn naade lee dooy jeege se le,
dooyde ute nakɲ kɛn jikilimge lee tɛd se sum.*

8 Nakɲ kɛn *Raa taad ɔɔ ɓɛn tɛda tap ɓo, naase ɔɲki ɔɔ uunki nakɲ jikilimɓen lee tɛd se ɓo ciri.»

9 Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakɲ kɛn Raa taad ɓɛn tɛda tap ɓo, naase 'rɛsiɲki naatɲ ɔɔ 'tɛdki ɓo nakɲ bugsege. 10 Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubɪ ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koɲ te bubɪ se k'tɔɔlina.‡*

11-12 «Num ɓaɲ naase se, 'taadki ɔɔki nakɲ kɛn deba kɛɛɲ koɲ ki ey le bubɪ ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekɲ ɔɔ: nakɲ se ɔɔpɓa ɓɛn Raa. ɔɔki, debm bin se kɔɲ nooɓɲ koɲ ute bubɪ ey sum. Kɛn bin se naan je tɛɛɲ bɛɛ koɲ ki ute bubɪ ki kic num, naase 'gaasiɲki. 13 'Tɛdki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege ɓo ute nakɲ bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakɓen kuuy dɛna tec napar nakɓen se.»

Nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki

14 ɓɔtɲ se Isa danɔ jee dɛnge daala ɔɔ deekɛn ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar kɛn maam m'asen taad se! 15 Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se nakɲ naan uun ɔl taariɲ ki jaay ɓaa maakiɲ ki se eyo, num ɓaɲ nakɲ iinɔ saapiɲ ki jaay teec taariɲ ki se ɓo,

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16.

ken tujin naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki bεε, debm ok bi booyo num, 'booy ok taar se.]§

¹⁷ Ken Isa jaay iin on jee denge do baa been se, gotn se jee metin ki tond metina do: «'Taadjfen tu metn kaal naagn taar se.» ¹⁸ Do naan terlden do: «Naase kic taar se 'booy okki metin ey ne? Naase 'jeelki ey la nakn ken debkilimi os jaay booy baa maakin ki se an kon tujin naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakn debkilimi jaay os se, booy baa maakin ki do tedga num, baa naamin ci naatn.» Ken Isa taaf bin se do nakn kos paac se ok taar eyo, debkilimi 'kon kos. ²⁰ Isa terl taadfen daala do: «Nakn iin saapm debkilim ki jaay teec taarin ki se bo, ken tujin naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakn debkilim ki. Kese bo ken ol jeege lee εεs naapa ren ren, boogo, tol jeege, ²² εεs mend jeege do gaabm jeege, ted jee tamage, ted *kusin baa ute naande, aan jeege dala, ted nakn maakde jea, ted maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode do olde naade ted jee derlge. ²³ Nakgen kusin ese paac se teeco saapm debkilim ki, kese bo ken tujin naan Raa ki.»

Mend se mend Yaud eyo do aal maakin do Isa ki
(Mt 15.21-28)

²⁴ Ken Isa taaf nan taarin se, naan iin on gotn se do baa taa naan Tir ki. Naan aan se, end maakn bee ki. Naan je nam jeel gotin eyo, nabo on te gotn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ Gotn se menda kalan bini, mend Yaud eyo. Naan se mend Penisi ting taa naan Siri ki do naan ok goon menda do goonin se ok kon sitan. Mend se booyga j'os kos maan Isa, gotn se naan naar baado onina, erg metn jen ki do tond metin do n'tuurin sitan ro goonin ki se naatn. ²⁷ Gan Isa taadin do: «On gaange se os aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange os deren te ey sum bo k'tasn kedn kosn se gaan besge tu.» ²⁸ Num gan menda se terlin do: «Deere Meluma, kosn si ji gaange* tu metn tabil ki se bo gaan besge tuun os.» ²⁹ Isa terlin do: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec oninga.» ³⁰ Ken menda jaay terl aan been ki se, on goonin sitan teec oninga ron tolinga, tood tood danal ki.

Isa ed lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)

³¹ Naan ken se, Isa iin on taa naan Tir do terl baa taa naan Sidon ki do naan aal kaam taa naan ken k'danin Gegergen Sik jaay ok terlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gotn se j'ok k'baano ute debm duguyu do debm duguy se ken taaf kic bo j'on k'booy k'j'ok mec eyo, jeege eem noo metn Isa ki do n'ond jin don ki taa

§ 7:16 Bersen ara se maakn kitapgen metinge se goto. * 7:28 Gaan Yaudge se naade ted rode aan goo gaangen maakn bee ki do jee metjil naade ey se naade aakde aan goo besge.

an̄ kɛdn̄ lapia. ³³ Isa ɔk gaabm se, ɔaansin̄ dɔk ute jee dɛnge, ɔl jin̄a bin̄ ki ɔɔ tɛrl̄ tup ɔoro jin̄ ki ɔɔ ut rɔɔn̄ina. ³⁴ Gɔtn̄ se naan̄ uun kaamin̄ raan̄ ɔɔ ɔl kon̄ pirr̄ ɔɔ naan̄ deek gaab kɛn se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekn̄ ɔɔ: ɔɔdɔ! ³⁵ Gɔtn̄ se gaaba naar booyo, rɔɔn̄in̄ tɛrl̄ɛ ɔɔ naan̄ baag taadn̄ cɛy. ³⁶ Isa taadden ɔɔ j'ɔnte taadn̄ nam ki. Gan̄ jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakn̄ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Naan̄ se tɛdn̄ nakgen paacn̄ jig aak eyo. Tɛd jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔn̄ taad taar ey kic ɔo taada!»

8

Isa ɛd̄ kɔsɔ jeege tun dupu-sɔɔ

(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakn̄ ɔiige tun se, jeege ɔaado tus dɛn daala num d̄im naade kɔs kic ɔo gɔtɔ. Gɔtn̄ se Isa dan̄o jee metin̄ ki ɔɔ taadden ɔɔ: ² «Jee dɛn ese maam m'aakde se m'ɛɛjdɛnga dode ki, taa naade tɛdga bii mɔtɔ ute maama ɔɔ d̄im kɔsde gɔtɔga. ³ Kɛn m'ɔn̄den naade ɔaaga ute ɔode num, naade ɔaa baatn̄ doob ki, taa jee metinge se iin̄o gɔtn̄ dɔkɔ.» ⁴ Jee metin̄ ki tɛrlin̄ ɔɔ: «Gɔtɔ ɛ dɔk ute ɔea; gɔtn̄ ara se j'ade kɔn̄ mappa gay jaay j'ade kɛdn̄ naade kɔsn̄ dɛrɛn̄ se?» ⁵ Isa tɔnd̄ metdɛ ɔɔ: «Naase tap ɔo ɔkki mappa kando?» ɔɔ naade tɛrlin̄ ɔɔ: «Naaje k'j'ɔk cili.» ⁶ Gɔtn̄ se Isa deek jee dɛnge tu ɔɔ k'j'inḡ naan̄ ki. Naan̄ tɔs mappan̄ cili se jin̄ ki, tɔom̄ *Raa aas se, naan̄ dup ɛdn̄ jeege tun metin̄ ki ɔɔ naade ɔaa nigin̄ jee dɛnge tu. ⁷ Naade ɔk kɛnjige sɛɛm sɛɛm kandum bin̄ kici. Taa naan̄ se Isa tɔom̄ Raa kici ɔɔ deek jee metin̄ ki ɔɔ ɔaa nigdesin̄ki kici. ⁸ Gɔtn̄ se jeege ɔs dɛrɛn̄ ute maraadɛ. ɔɔ togn̄ ɔop se, jee metin̄ ki tɔs ɔmbin̄ maakn̄ gɔrnge tu cili. ⁹ Jeegen ɔs se ɔaa ɔaa nakn̄ dupu-sɔɔ. Jaay Isa ɔlden̄ k'wɔk k'ɔaa. ¹⁰ Gɔtn̄ se naan̄ naar ook maakn̄ markab ki ute jee metin̄ ki ɔɔ gaan̄ ɔaa taa naan̄ kɛn k'dan̄in̄ Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige ɔaado baag naajn̄ ute Isa. Naade je an̄ goom kɔkn̄ do taarin̄ ki, tɔnd̄ metin̄ ɔɔ n̄'tɛddɛn̄ nakn̄-kɔɔɔm̄ kɛn iin̄o gɔtn̄ Raa ki. ¹² Isa ɔl kon̄ pirr̄, deek ɔɔ: «Jee duni kɛn ɔorse jaay je nakn̄-kɔɔɔ se gɛn̄ d̄i? 'Booyki bɛɛ, m'asen taada, jee se j'aden̄ tɛdn̄ nakn̄-kɔɔɔm̄ gam eyo.» ¹³ Gɔtn̄ se Isa ute jee metin̄ ki iin̄ ɔndɛ, ook maakn̄ markab ki ɔɔ gaan̄ deel ɔaa jen̄ kɛn kaam naane.

*ɔndki kɔndɔ ute dooy gɛn̄ *Parizige ute gɛn̄ *ɛrɔd*

¹⁴ Kɛn naade ɔaa ɔaa te markabdɛ do maane ki se, jee metin̄ ki aak se ɔɔpdɛnga mappa kalan̄ sum, taa naade dirigidɛnoga

* **8:10** Dalmanuta se naan̄ gɛgɛr ute baar Galile ki se, naan̄ sak kaam kaada toocn̄ni.

taso te mapp eyo. ¹⁵ Gōtn se Isa baagdē deje ə: «Dōdki dose ə əndki kəndə ute ərəm Parizige ə ute gēn Erəd se.» ¹⁶ Gōtn se jee mētiŋ ki baag naajŋ ute naapa se, taa naadē taso te mapp eyo. ¹⁷ Gaŋ Isa jeelga maak-saapdē se deekden ə: «Taa dī jaay naase 'naajki ute naapa ə k'juunkiro te mapp ey se? Borse kic 60 naase aak əkki te eyo ə 'booy əkki te ey rək la? Ləbu 'booy əkki te mētn taar se ey ɛ? ¹⁸ Nakŋ maam m'tēd se, naase aakiŋkiga na60 aak əkiŋ te eyo ə nakŋ maam m'taadsen se 'booyki na60 'booy əkiŋ te eyo. Naase 'saapki tu, ¹⁹ kēn m'dup mappan mii jaay m'ēd gaabge tun dupu-mii əs se, kēn əp se naase 'tuun 'doockiro gōrnə kando?» Naadē tərliŋ ə: «Sik-kaar-dio.» ²⁰ «Də kēn m'dupo mappagen cili jaay m'ēd jeege tun dupu-sə əs se, mēt kəpini se naase 'təskiro gōrnə kando?» Naadē tərliŋ ə: «Cili.» ²¹ Gōtn se Isa tərli taadden daala ə: «Te naaŋ se kic 60, naase 'booy əkki te ey bərt la?»

*Isa ed lapia debm kaam-təək ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)*

²² Isa ute jee mētiŋ ki jaay aan naaŋ kēn Betsaida ki se. Gōtn se jeege ək 6000 ute debm kaam-təək ə eemiŋ nə ə n'əl jiiŋ n'utiŋa. ²³ Isa ək ji debm kaam-təək ə təəd teecŋsiŋ naata maakŋ naaŋ kēn se. Də naaŋ baagiŋ tupm 6000 kaamiŋ ki ə ənd jiiŋ doŋ ki ə tənd mētiŋ ə: «Naai aak dīm ləbu gətə?» ²⁴ Debm kaam-təək se əəd kaamiŋa ə deek ə: «Yee, maam m'aak jeege lee lea, na60 m'aakden tec aan gə kaagge.» ²⁵ Gōtn se, Isa tərli ənd jiiŋ kaam gaab kēn se daala ə gaabm se əŋ lapia, kaamiŋ əəd aak kēleŋ. ²⁶ Isa taadiŋ ə: «Dŋte 'kaal ute maakŋ bea ə uun doobi, '6aa 6ei ki.»

*Pier taad ə Isa se naaŋ 60 *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)*

²⁷ Isa iin 6aa ute jee mētiŋ ki, 6aa maakŋ naange tun cee geger Sezare kēn taa naaŋ Pilip ki. Kēn naadē 6aa 6aa doob ki se, Isa tənd mētdē ə: «Gēn jeege tu num, maam se tap 60 m'naŋa?» ²⁸ Naadē tərliŋ ə: «Jee mētiŋge ə naai Jan-Batist, jee kuuy ə naai *Eli; kengen kuuy taad ə naai se deb kalaŋ maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋ se.» ²⁹ Num Isa tənd mētdē daala ə: «Gēn naase ki num, əki maam tap 60 m'naŋa?» Pier tərliŋ ə: «Naai 60 al-Masi.» ³⁰ Gōtn se Isa aacden kaama ə taar se j'əntē 6aa taadn nam ki.

Isa taad taa yona ute gēn duriŋa

³¹ Gōtn se, Isa baag dooy jee mētiŋ ki ə bēeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusiŋ aak eyo. Magal taa 6ee Yaudge, *magal jee tēdn sərke Raage tu, ute jee jeel taadn təəkŋ mētn Ko Taar Raage, naadē se utu aŋ kəədn kundu ə utu aŋ təə. Naaŋ ooy, tēdga bii mətə jaay 60 səm, ade duru. ³² Taar se naaŋ taaddeŋ

tal tal. Gan gōtn se Pier dan baansin cees ki ɔ baagin mooyo. ³³ Num gan Isa terl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin ɔ: «*Bubm sitange, iik naatn ceeem ki gam naane! Taa saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilinge.»

Isa se j'an daan j'ɔ dī

³⁴ Gōtn se Isa dan jee denge ute jee metin ki, taadden ɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagn yona† jaay ɔ am daana. ³⁵ Taa debm jaay je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki, ɔ debm ut kon taa maama ɔ taa Labar Jiga se utu an kaaja. ³⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin ɔ kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kon dī ro ki? ³⁷ Ey num debkilimi se kon se, naan an dugin ute dio? ³⁸ ɔ jee dunia ken ɔorse tedga jee *kusinge ɔ tujga ɔrmde naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm ted ɔkɔnɔ taa maama ɔ taa taarum se, maam *Goon Deba kic ɔ ɔkɔnɔ utu am tɔl taa naan kici, diin m'ade ɔaa maakn Gaar Bubum ki ɔ ute gen kɔdingen *salal se.»

9

¹ Gōtn se Isa deekden daala ɔ: «Deere, 'booyki bee, m'asen taada: maakn jeege tun ɔorse utu ara se, metinge se kooy ey sum ɔ utu kaakn maakn *Gaar Raa ken ade ɔɔy te tɔɔgina.»

**Raa ooj ro Isa*

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken bii mee jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute Jan ɔk ɔaande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj terlin rona naande ki. ³ Kalinge ɔaa ted raap lak lak ɔ ɔmb met ki birin birin. Debm do naan ki jaay kecn kɔɔdn kalin aan gɔ naan se, gɔtɔ. ⁴ Gōtn se, jee metin ken mɔtɔ se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki ɔ: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gōtn ara ki ɔ jiga; ɔn j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan naai ki, kalan Musa ki ɔ kalan Eli ki.» ⁶ Ken naade ɔeere jaay ɔaa ɔkde se, taar ken Pier taad se kic ɔ taad ren sum, jeel metin eyo. ⁷ Gōtn se, gapara naar ɔaado deebde bat. ɔ maakn gapar ki se, k'booy mind deba taad ɔ: «Naan se Goonuma, ken maam jena. 'Booy uunki taarina!» ⁸ Gōtn se, jee metin ki naar terl aak ceesde ki se, nam gɔtɔ ɔp Isa kalin ki ɔ ute te naade sum. ⁹ Kaad ken naade utu ɔɔyɔ ɔɔy kon se, Isa dejde ɔ: «Bere, nakn naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gōtn se naade uun taarina, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad ɔ utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap ɔ, je taadn ɔ dī?

† 8:34 Kese je deekn ɔ naai 'tookn dabar bini gen kooy taa Isa aan gɔ ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

¹¹ Gōtn se naade tōnd metin̄ ɔ: «Gen dī jaay jee jeel taadn̄ tōokj̄ metn̄ Ko Taar Raage taad̄ ɔ Eli ade ɓaa jaay *al-Masi ade ɓaa se?» ¹²⁻¹³ Naan̄ terlden̄ ɔ: «Deere, Eli utu ade ɓaao ɔ naan̄ ɓo utu tōnd daapm̄ nakge paac ute doobin̄ jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se l̄ ɓaadoga, naɓo jeege tediŋga nakj̄ naade maakde je don̄ ki, aan̄ gɔɔ ken̄ Kitap taado do d̄okiŋa. Num ter maakj̄ Kitap ki se, Raa taadga taad̄ kic ey la ɔ Goon Deba se, utu dabar kusinā ɔ jeege utu an̄ baate.»

Isa ed lapia goon ken̄ ɔk̄ kɔɔn̄ sitan
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken̄ Isa ute jee metin̄ ken̄ m̄otɔ jaay ɓaado ɔj̄ jee metingen̄ kuuy se, naade aak jeege denā in̄g gurugde. Gōtn se jee jeel taad̄ tōokj̄ metn̄ Ko Taar Raage kic ɓo utu daan̄ jeege tun se. Naade in̄g naaj naaj ute jee metin̄ ken̄ se. ¹⁵ Ken̄ jeege jaay aak Isa utu ɓaado se, naade paac d̄arlb̄ ɔ aan̄ ɓaado tediŋ t̄ɔɔse. ¹⁶ Isa tōnd metde ki ɔ: «ɔŋki dī jaay naase in̄g 'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan̄ maakj̄ jee denge tu se deekin̄ ɔ: «Debm̄ dooy jeege, maam se m'ɓaano ute goonum gaaba ɔ goonum se ɔk̄ kɔɔn̄ sitan gaasin̄ ɔj̄ taad̄ taar eyo. ¹⁸ Gōtn metin̄ se ken̄ sitan ɔkinga tak ɓo, uun undin̄ naan̄ ki, tediŋ taarin̄ tiin̄ gupiyu, ɔlin̄ taaŋ naan̄jinā, tediŋga num, ron̄ buj̄ bin̄. Maam m'tōndo metn̄ jee m̄eti ki m'ɔ am tuur sitan ro goonum ki, naɓo naade ɔj̄ aasin̄ te eyo.» ¹⁹ Isa deekden̄ ɔ: «Naase jee do duni ken̄ ɓorsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap ɓo m'kinḡ ute naase bini nun̄ ki jaayo? Maam tap ɓo m'asen serkj̄ bini nun̄ ki? Goono se ɔk̄ 'ɓaamsin̄kiro!» ²⁰ Naade jaay ɔk̄ ɓaano ɓaa ute goono se ɔ ken̄ sitan jaay aak Isa se, baag tiikj̄ goono, uun undin̄ naan̄ ki ɔ dircilin̄a ɔ taarin̄ tiin̄ gupiyu. ²¹ Isa tōnd metn̄ bubiŋa ɔ: «Kɔɔnin̄ se t̄esiŋ nun̄ ki?» Bubm̄ goono se terlin̄ ɔ: «Kɔɔnin̄ se t̄esiŋ baatin̄ ki. ²² Gōtn metinge sitan se iin̄ga num ɔlin̄ naan̄ tooc maakj̄ poof̄ ki ey l̄ maakj̄ maane ki taa je an̄ t̄ɔɔɓ. Eejjen doje ki, 'noogje ken̄ naai jaay an̄ kaasin̄ num.» ²³ Gan̄ Isa terlin̄ ɔ: «Gen dī jaay naai taad̄ ɔ: «Ken̄ an̄ kaasin̄ num» se? 'Booyo, ne d̄im̄ ɔn̄ cir deb ken̄ aal maakin̄ do Raa ki se ḡotɔ.» ²⁴ Gōtn se, bubm̄ goono naar ɔd̄ ɔyɔ ɔ: «Maam m'aal maakuma naɓo 'ɓaado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don̄ ki.»

²⁵ Ken̄ Isa jaay aak jeege denā aan̄ ɓaado ɔŋde k̄ɔŋ se, naan̄ aac kaama sitan ki ɔ: «Naai sitan debm̄ tediŋ jeege duguyu ɔ gaasde ɔj̄ taad̄ taar ey se, m'deeki: 'teec naatn̄ ro goon ki se ɔ m̄ɔɔtn̄ 'ɓaado eyo!» ²⁶ Num sitan se t̄ɔy mak̄ɔn̄ɔ, tiikin̄ zak zak, jaay teece. Gōtn se jeege baag taadn̄ ɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin̄ naan̄ toof̄ p̄eyed. ²⁷ Gan̄ Isa ɔk̄ ji goono, uuniŋa ɔ goono se iin̄ daar te j̄ɛŋa. ²⁸ Ken̄ Isa jaay ɔk̄ terl̄ ɓaa been se, ɔpiŋ kalin̄ ki ute jee metin̄ ki sum se, naade tōnd metinā

ɔɔ: «Gen di jaay ɔo sitan se naaje j'ɔŋ k'tuurin te ey se?» ²⁹ Isa tɛrlɔn ɔɔ: «Napar sitangen bin se, kɛn k'tɔnd te mɛtn Raa ey num, ɔŋ teec eyo.»

Isa taad taa yona ɔɔ taa durin daala
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin ɔŋ gɔtn se ɔɔ gaan ɔaa taa naan Galile ki. Naan kɛn se, Isa je jeege 'jeel gɔtin eyo, ³¹ taa naan dooy dooy jee mɛtin ki ɔɔ taadden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jeege tu. Naade utu an tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» ³² Num gan jee mɛtin ki se, taar se, naade ɔŋ booy ɔk te mɛtin eyo, gan naade ɔeere gen tɔnd mɛtiŋa.

Maakjege tu se nana ɔo magal ciri
(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Kɛn naade jaay ɛnd been se, gɔtn se Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gan naade do dɛk, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ɔɔ maakde ki se, nana ɔo magal ciri. ³⁵ Gɔtn se, Isa inŋ naan ki ɔɔ danjo jee mɛtin kɛn sik-kaar-dio deekden ɔɔ: «Debm jaay je tɛdn magal se, n'ɔɔp ron baata ɔɔ n'tɛd debm tɛdn naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon ɔkɔ ɔaano daarin daande ki, uun ɔkiŋ kaadin ki deekden ɔɔ: ³⁷ «Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kɛse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala. ɔɔ debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm kɛn ɔlumo.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

³⁸ Gɔtn se Jan deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan lɛ, lee ute naajege eyo.» ³⁹ Gan Isa tɛrlɔn ɔɔ: «ɔŋte 'gaasiŋki, taa debm jaay tɛd nakŋ-kɔɔɔ te rom se, kɔŋ naar tɛrl taadn kusiŋ rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan kaaye ɔkɔ taa naan jeelin naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tɛd se 'kutn ɔer eyo, num naan utu 'kɔŋ bɛdina.»

*ɔŋte kɔl genaai maakŋ *kusiŋ ki*

⁴² «Gan maakŋ gaange tun sɛɛm kɛn aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakŋ kusiŋ ki se. Debm kɛn ɔlin se, ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala k'dɔɔkiŋ mindin ki ɔɔ j'uun j'undin maakŋ baar ki. ⁴³ Kɛn nakŋ naai 'tɛd te jii sum ɔo ai kɔl maakŋ kusiŋ ki num, jii se 'gaan und naata. ɔɔpi jii kalan ɔɔ kɔŋ kaaja gen daayum, bɛɛ cir kɛn 'king te jii dio ɔɔ

'Ḅaa maakṅ pood kēn gēn daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Kēn nakṅ naai 'tēd te jēi jaay ai kəl maakṅ kusinṅ ki num, jēi se 'gaanṅ und naata. Ḑopi jēi kalanṅ ḑo kəṅ kaaja gēn daayum se, bēe cir kēn 'lee te jēi dio ḑo 'Ḅaa maakṅ pood kēn gēn daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Kēn 'kaami jaay ḑo ai kəli maakṅ kusinṅ ki num, kaami se ḑoḑ und naata. Ai kəḑpm kaami kalanṅ ḑo 'Ḅaa *maakṅ Gaar Raa ki bēe cir kēn 'lee te kaami dio ḑo j'ai 'Ḅaa kundi maakṅ pood kēn gēn daayum se. ⁴⁸ Ḑo gətn naane se: *kuurge lee tās daayum jee roḑe tinḡ aan gəḑ ruumga ruumu ḑo inḡ maakṅ pood kēn gēn daayum se.*† ⁴⁹ Ey num aan gəḑ poodo daap nakge se, Raa kic ḑo ḑṅ dubar, taa daapm debkilimi tēdn bēe naaninṅ ki.

⁵⁰ «Kaata se naanṅ nakṅ jiga, num kēn nijim kaata se nanḡa num, j'anṅ tēdn j'ḑo di jaay nijim gətinṅ ki se? Bin se, naase kic ḑo 'tēdki jee jiga aan gəḑ kaatn inḡ bēe se ḑo inḡki lapia te naapa.»

10

Isa taad metn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Tēr Isa iinṅ gət kēn se ḑo Ḅaa taa naanṅ Jude ki, kaam aak jēṅ ool k'daninṅ Jordan kēn kaam naane. Jee dēnge Ḅaado tus cēeṅ ki daala ḑo naanṅ baagdē dooyo aan gəḑ kēn naanṅ lee dooy jeege. ² Gətn se *Parizigen mētinge Ḅaado taa anṅ naama. Naadē tənd mētinṅ ḑo: «Deba se j'undinḡa kulu gēn piir mēndinṅ la?» ³ Naanṅ tərlden ḑo: «Do taar kēn se, *Musa tap ḑo taadseno ḑo di maakṅ Kitap ki?» ⁴ Naadē tərliṅ ḑo: «Musa se und kulu ḑo k'raanṅ maktubm gēn piiri, j'ēd mēnd ki jaay ḑo j'anṅ piiri.» ⁵ Gaṅ Isa taadden ḑo: «Taa do-məṅgse ḑo Musa raanṅsen taar se. ⁶ Ey num do kupm mēt ki se, *Raa aalo gaaba ute mēnda.* ⁷ *Taa naanṅ se ḑo gaaba teecṅ kəṅ koṅ te bubinḡa, Ḅaa tum te mēndinḡa, ⁸ ḑo naaden di se tum tēdga daa ro kalanṅ.*† *Bin se naadē se tēdga aan gəḑ jee di eyo, num aan gəḑ deb kalanṅ sum.* ⁹ Nakṅ jaay Raa ḑoḑkinḡa ḑoḑk se, debkilimi ḑṅte tuutiṅa!» ¹⁰ Kēn naadē jaay aan been se, jee mētinṅ ki tənd mētinṅ do taar kēn se daala. ¹¹ Naanṅ tərlden ḑo: «Kēn deba jaay piir te mēndinḡa ḑo ḑk mēnd kuuy se, aan gəḑ debm teec ḑṅ mēndinḡa ḑo Ḅaa ees mēnd nam. ¹² Ḑo mēnda kic ḑo, kēn piir te gaabinḡa ḑo ḑk gaabm kuuy se, naanṅ se aan gəḑ mēnd teec ḑṅ gaabinḡa ḑo Ḅaa ees gaabm nam.»

Isa ḑoḑ booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

* **9:44** Bersen ese se maakṅ Kitapgen mētinge se, gəḑo. «Gətn naane se, kuurge lee tās daayum jee roḑe tinḡ aan gəḑ ruumga ruumu ḑo inḡ maakṅ pood kēn gēn daayum.» † **9:46** Aak berse 44. † **9:48** Aak Eza 66.24. * **10:6** Aak Jēn 1.27.

† **10:8** Aak Jēn 2.24.

¹³ Gōtn se, jeege baano te gaangen seeme gōtn Isa ki, taa ade tōnd jin dode ki, naḅo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Ken Isa jaay aak nakn naade ted se, maakin tuju, deekden do: «Ōnki gaangen seem se ade baa gōtum ki, onte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gōo gaangen se ḅo utu 'kōn gōto *maakn Gaar Raa ki. ¹⁵ 'Booyki bēe, m'asen taada: debm jaay took te Raa kōsn gaar doḅn ki aan gōo goon cōkō ey se, naan se 'kōn kend maakn Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gōtn se naan tuun tōkde kaadin ki, tōnd jin dodege tu do doḅden ḅooro.

*Debm maala baado oḅ Isa
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)*

¹⁷ Ken Isa jaay baa baa doob ki se, gaaba kalan aan baado erg naanin ki do tōnd metina do: «Debm dooy jeege, naai debm bēe se, maam tap ḅo m'tedn m'oo di jaay m'kōn *kaajn gen daayum se?» ¹⁸ Isa terlin do: «Gen di jaay naai do maam debm bēe se? Debkilim bēe se tap ḅo gōto; ken bēe se, Raa kalin ki sum. ¹⁹ Naai le 'jeele nakn ken Raa taad gen ted se, ken do: *Onte 'tōol nam, onte 'keesn mēnd nam, onte 'keesn gaabm nam, onte 'ḅoogo, onte 'tōkn taar-kōḅḅo do nam ki, onte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.*» ²⁰ Gaabm se terl Isa ki do: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gōtn m'iin baatum ki tap ḅo, maam m'lee m'tedin ted tap.» ²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakin jena do deekin do: «Ḍopiga naka kalan sum. Nakn naai ok paac se, 'ḅaa dugin naatn do gursin se 'ḅaa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn kōrboto maakn raa ki. Ḍo naai le, 'ḅaado 'daanuma.» ²² Num gan ken gaaba jaay booy taar se, roḅ terēcin bardak, ok terl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena.

²³ Isa uun doḅa aak jee metin ken ing cēen ki se, deekden do: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakn Gaar Raa ki se doḅn aak eyo!» ²⁴ Jee metin ki jaay booy taar se okden taad eyo, num Isa terl deekden do: «Genumge, kend maakn Gaar Raa ki se doḅn aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute ḅee luppaa se doḅo; naḅo debm nak dena jaay 'kend maakn Gaar Raa ki se, doḅn cir naan se daala!» ²⁶ Jee metin ki jaay booy taar se, okden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa do: «Ken bin num, nanja ḅo 'kōn kaaja?» ²⁷ Isa uun kaamin aakde do deek do: «Gen jikilinge tu sum num nakn se doḅo, num Raa ki se, ne dim doḅin gōto.» ²⁸ Gōtn se Pier taadin do: «Anum 'booyo, naaje se k'j'ōnoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlin do: «'Booyki bēe, m'asen taada. Ken nam jaay ono ḅeege, genaagen gaabge ute kengen mēndge, koa, bubu, gaange ey le maakn-gōtinge taa maama do taa Labar Jiga se, ³⁰ nakgen se paac se, naan utu aden kōn met kaaru ḅeege, genaagen gaabge ute kengen mēndge, koge, gaange, maakn gōtge, do ute dubar ken jeege utu an dabar taa maam se. Ḍo ken kaadin jaay aanga

num, naan 'kəŋ kaajŋ ɣɛn daayum. ³¹ Maakŋ jeege tun ɔɔɔse naan ki se, deniŋ utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakŋ jeege tun ɔɔɔse mɔɔtn se, deniŋ utu 'tɛdn jee naan ki.»

Isa taad ɣɛn k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan kɛn se, naade uun doobo ɣɛn kookŋ ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ kɛn naade jaay ɔaa ɔaa se, Isa deel naande ki. Jee metiŋ ki se nakŋ se deel dode ɔɔ jee den ɔk metiŋ se ɛ, ɔeere ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metiŋ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ baagden taadn nakŋ utu kaan don ki se daala. ³³ Naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔɔɔse naaje k'j'ook k'ɔaaki ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute ji jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage. Naade utu an kɔjŋ ɔɔɔɔ don ki kɛn j'an ɔaa tɔɔɔ ɔɔ utu an kɔkŋ kɔliŋ ji jeege tun Yaudge eyo. ³⁴ Naade se utu an tooy koogo metiŋ ki, an tupm ɔooro ron ki, an tɔnd te mɛɛje ɔɔ utu an tɔɔɔ. Anum, kɛn ooy tɛdga bii mɔtɔ se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jak ute ɣɛnaan Jan tɔnd meta gɔtn Isa ki

(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege ɔaado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Debm dooyje, beeki num, nakŋ naaje k'je k'tɔnd meti ro ki se, naai ajen tooko.» ³⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn di?» ³⁷ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Kɛn naai ade tɛrl maakŋ gaari ki se, ɔŋjen deb kalan king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalan do ji jeeli ki.» ³⁸ Gan Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakŋ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiŋ eyo.» Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔŋ kaasn ɣɛn kaayiŋ la? Lɔ *batem maam m'utu m'tɛd se, naase anki 'kəŋ kaasn ɣɛn tɛdiŋ la?» ³⁹ Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔŋ kaasa.» Naɔo Isa deekden ɔɔ: «Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm kɛn maam m'utu m'kaay se ɔɔ utu aki tɛdn batem aan gɔɔ kɛn maam m'utu m'tɛd se. ⁴⁰ Naɔo ɣɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki, ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Kɛn jee metn Isa kɛn sik jaay ɔaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danɔeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔlde gaarge do metjil jeege tun ɔaa se paac se, naade ing dode ki ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔɔ. ⁴³ Num daan naase ki se ɔŋte 'tɛdn bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔŋ ron tɛdn debm kaan naabse. ⁴⁴ Ɔɔ maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔŋ ron asen tɛdn bulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba ɔaado se, taa jeege ɔo an tɛdn

naab eyo; num naan̄ baado se taa naan̄ bo tēdn̄ naaba jeege tu
 ɔɔ kēdn̄ kon̄ gen̄ duḡj do jee dēna.»

Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk kēn rōn Bartime
 (Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Isa te jee metin̄ ki aan maak̄j gēgēr kēn k'danj̄n̄ Jeriko
 ki. Kēn naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dēna ɔk
 metde. Gōtn se naade ɔj debm kaam-tɔɔkɔ jēj̄n̄ doob ki inj̄ baay
 baaya rōn Bartime, goon Time. ⁴⁷ Kēn naan̄ booy jaay j'ɔɔ Isan
 Nazaret bo deel deel se, naan̄ baag tɔɔy ɔɔ: «Isa, naai *Goon
 Daud†, εεjum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dēna uuniñ kaamiña ɔɔ ŋ'doa,
 gañ naan̄ tɔɔd tɔɔy mak̄n̄ɔ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, εεjum
 dom ki!» ⁴⁹ Isa ɔk daara ɔɔ deek ɔɔ: «'Danj̄msin̄kiro.» Naade
 baa ɔjina, deekin̄ ɔɔ: «Isa dani. Ɔk 'maaki tɔɔgɔ, iini.» ⁵⁰ Gōtn
 ese debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔd und te kal magalina, naar iin̄ kirit ɔɔ
 baa gōtn Isa ki. ⁵¹ Isa tōnd metin̄ ɔɔ: «'Je m'ai tēdn̄ dī?» Debm
 kaam-tɔɔkɔ tērlin̄ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɔdum kaamuma.» ⁵² Isa
 taadin̄ ɔɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ɔjga lapia.»
 Gōtn se kaamiñ naar ɔɔd aaka ɔɔ naan̄ ɔk doobo ute Isa tēl.

11

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
 (Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

¹ Kēn Isa te jee metin̄ ki jaay aan gōɔr te Jeruzalem se, naade
 aan do *kɔsn̄ ɔlib ki kēn cēε naanje tun k'danj̄de Betpaje te
 Betani. Gōtn se maak̄j jeenge tun metin̄ ki se, Isa ɔl jeege di
 naaba. ² Naan̄ deekden ɔɔ: «'Baaki maak̄j naan̄ kēn naanse ki
 se. Kēn naase endki kēnd se, aki kōj goon buuru k'dɔɔkinga
 dɔɔkɔ ɔɔ nam bii kalan̄ ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansin̄kiro.
³ Kēn nam jaay deeksenga ɔɔ: gen̄ dī jaay naase 'tēdki nak̄j se?
 'Tērlin̄ki ɔɔki: Mēlje bo jēna ɔɔ tēdga sum bo, asesin̄o naar tērl
 gōtin̄ ki.» ⁴ Kēn naade jaay baa aan se, ɔj goon buuru doob
 ki k'dɔɔkinga dɔɔk taa bēe ki ɔɔ naade tuutiño. ⁵ Jee kēn naade
 ɔjde gōtn ese se, jee mētinge aakde se deekden ɔɔ: «Goon buuru
 se, 'tuutin̄ki gen̄ dī?» ⁶ Naade tērlēn̄ aan gɔɔ kēn Isa taaddeno
 ɔɔ jee se ɔjde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk baansin̄
 Isa ki, tɔɔd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa inj̄ do ki.
⁸ Jeege dēna tɔɔd taal kal magaldege doob ki. Ɔɔ jee mētinge
 gaarj̄o doomo maak̄j kaag ki, baado tōmbin̄ doob ki se kici.
⁹ Jee deel naaniñ ki ɔɔ jee ɔk metina dɔɔb ɔɔy ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tēdn̄ bēēñ do deb kēn baado te ro Mēljege Raa!»

¹⁰ «Raa tēdn̄ bēēñ do deb kēn ɔs gaar gen̄ bubjege *Daud!»

† **10:47** Goon Daud se gooniñ mal eyo, num taad̄taa *al-Masi kēn adē teec̄n̄ maak̄j
 metjilin̄ ki. * **11:9** Ozaana se je deek̄j ɔɔ: Raa aaja.

«Ozaana *Raa ken raan maakŋ raa ki!*»

¹¹ Isa end maakŋ geger ken Jeruzalem ki so naanŋ baa end maakŋ *Bee Raa ki. Ken naanŋ beer aak doof nakge paac aas se, kaad ken se kaada baaga. Gotn se naanŋ teec baa ute jee metin ken sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam so tooŋina. ¹³ Ken naanŋ jaay uun kaaminŋ aak ko ba daar daar te kambinŋ dok naane se so kaadn naane konŋ koojinŋ kosso. Nabo ken naanŋ jaay baa metinŋ ki se naanŋ onŋ kamba sum taa kaadn koojnŋ ko ba se ute borto. ¹⁴ Gotn se Isa taad ko ba ki se so: «Naan ki se moonŋ nam kosn naam kooji ey sum.» Ganŋ taar naanŋ taad se jee metinŋ ki se booyga.

*Isa tuur jee tedn zogen maakŋ *Bee Raa ki*

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki so gotn se, Isa baa end daan boor Bee Raa ki so naanŋ baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa so jeegen baado dugu gotn ese se. Naanŋ tot tol tuun te tabil jee pelekŋ gursge naatn so tot tol te nakgen jee tedn zo deerge lee tinŋ do ki se kici. ¹⁶ Naanŋ gaasde so nam onte deel baano ute ne dim daan boor Bee Raa ki. ¹⁷ Gotn se naanŋ dooyde, taadden so: «Raa taad maakŋ Kitap ki so:

Bee maam se tedn bee ken metjil jeegen baa se paac ansum keeme.†

Num ganŋ naase 'tedinki tedga gotn jee boogge!‡»

¹⁸ *Magal jee tedn serke Raage tu so ute jee jeel taadn tooŋŋ metn Ko Taar Raage jaay booy nakŋ ken Isa ted se, naade je doobm anŋ tooo. Nabo naade beerinŋ beere, taa jee denggen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, okden taad eyo. ¹⁹ Ken aan teger goto ok jinŋ se, Isa te jee metinŋ ki teec naatn maakŋ geger ken Jeruzalem ki se.

Metn taar ko ba ken tuutu

²⁰ Metbeenki tanooŋinŋ-naoŋina, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naaminŋ se, tuutga nes. ²¹ Gotn se Pier saap do taar ken Isa taado se, deekinŋ so: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naaminŋ se, tuutga nes.» ²² Isa terl taad jeege tun metinŋ ki so: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki bee, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki so: 'Iini ooc maakŋ baar ki' so debm se jaay ok naaja maakinŋ ki eyo so aal maakinŋ do taar ken naanŋ taad se, nakŋ se Raa ansinŋ konŋ teda. ²⁴ Taa naanŋ se so, maam deeksen m'oo: nakŋ paacnŋ naase 'je aki tond meta gotn Raa ki se, aalki maakse aan goo onjinkiga so Raa aseninŋ keda. ²⁵ Ken naase iinŋ daarkiga raan

† 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

'baaki 'baa tond metn Raa jaay, okki taar te nam num, 'baa okiŋki naagin jaayo. Bin jaay Bubsen maakŋ raa kic 6o asen tɔɔl *kusiŋsege.»²⁶ [§]

*Magal Yaudge dem tɔɔŋh Isa
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)*

²⁷ Isa ute jee metiŋ ki terl 6aado Jeruzalem ki daala. Kaad ken naan lee 6aa kaam ara daan boor *Bee Raa ki se 6o, *magal jee tedn serke Raa ki, jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se 6aado ŋŋina. ²⁸ Naade tond metiŋ ɔɔ: «Naai tap 6o ken undi kulu gen tedn nakgen se tap 6o naŋa? Ey le ken edi tɔɔgɔ gen tedn nakgen se, tap 6o naŋa?» ²⁹ Isa terlden ɔɔ: «Maam m'je tond metse naka kalan sum. Ken naase jaay 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, naŋa jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa lɔbu jikilimge le?» ³¹ ɔɔ gɔtn se naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se j'anki terl ɔɔ diŋ? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: <Raa 6o ɔliŋo> le, naan ajeki deekŋ ɔɔ: <Gen di jaay baate tookŋ kuunki taar Jan se?» ³² Anum ken k'taadkiga j'ɔɔki: <Jikilimge 6o ɔliŋo> le? A-a.» Taa naade se 6eer 6eer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala. ³³ Gɔtn se naade terl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se eyo.»

12

*Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

¹ Gɔtn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan ted jinen bin, iin gurugin te durdur, ud gɔɔ do ko ki gen rii koojŋ binina ɔɔ iin gɔto jerle gen king boobm jinenina. Gɔtn se maakŋ jinenin se naan ŋniŋ kaam ji jee tedn naabge tu ɔɔ jee tedn naabge se tedga num utu kɔŋ bedde ɔɔ gɔtn se naan iin 6aa merte. ² Ken kaadn kugŋ koojŋ bin jaay aan se, naan ɔl debm tedn naabin se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinenin kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ bedina. ³ Num ken debm tedn naabin jaay aan jineni ki se, jee se ok tond derenina ɔɔ tuurin ŋniŋ 6aa jin sik. ⁴ Ken mel jineni jaay aakin naan 6aado jin sik se, naan ɔl debm tedn naabm kuuy daala. Naan kic ken 6aa aan se, naade ok tondiŋ don ki ɔɔ naajina. ⁵ Naan ken se, ter debm jineni ɔl debm tedn naabm kuuy daala. Naan se naade ok tɔliŋa. Ter debm jineni se ɔlo jee tedn naabgen kuuy den daala. Naade

§ 11:26 Bersen ese se maakŋ kitapgen metinge se naan gɔto. «Ken naase jaay 'baateki kɔkŋ naagŋ naapge le, Bubsen maakŋ raa ki kic 6o asen kɔŋ tɔɔl kusiŋsege eyo.»

se kic 6o jee metinge naade tond dɛɛɛnde ɔ kengen metinge naade tɔalde. ⁶ Debm ken ɔpiɛ se, keɛe goon maak-jeɛa. Naan saap ɔ: «Goonum mala se naade utu tookɛ kuun taariɛa.» Taa naan se 6o, naan ɔliɛo kaam mɔɔtn. ⁷ Gaɛ jee tɛɛn naabgen ese jaay aakiɛ se, baag taadn te naapa ɔ: «Naaɛ se 6o ken bubin ooyga num utu 'tɛɛn mel jineɛe se; ken bin num '6aakiro, k'tɔɔliɛki ɔ jineɛe se ajeki kɔɔpm naajege tu.» ⁸ Gɔtn se naade ɔkiɛa, tɔɔliɛa ɔ maakɛ jinen ki se, naade uun undiɛ naatn.»

⁹ Num Isa tond metde ɔ: «Ken mel jineɛe jaay 6aadoga num, jee se naan aden tɛɛn ɔ di? Ken naan 6aadoga num, jee se naan aden tɔɔl naatn ɔ jineɛiɛ se ɛ, naan an kedn kaam ji jeege tun kuuy. ¹⁰ Naase 'dooyiɛkiga te ey la taar ken *Raa taadn maakɛ Kitap ki se ɔ:

*Ko ken jee kiɛ beege baatiɛ se,
naan se 6o tɛɛga ko ken 'gakɛ bea;*

¹¹ keɛe 6o naabm Meljege Raa

ɔ naajege tu se j'aakiɛki se ɔkɛki taad eyo!*

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagɛ taar ken Isa taad se, taad te naade. Gɔtn se naade je doobm ken an kɔkɔ, nabɔ naade beer jee dɛnge tu. Gɔtn se naade iɛɛ ɔɛiɛa.

*Metn taar kɔgɛ miiri gen Gaar magal ron Sezar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)*

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen metinge te jee *Eɛɔdgen metinge, taa 6aa goom kɔkɛ Isa do taariɛ ki. ¹⁴ Naade 6aado taadiɛ ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar met ki ɔ taar jeegen kuuy se naai 'tɛɛn naaba ro ki eyo ɔ jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli dim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa met ki. Bɔɛse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gen kɔgɛ miir Sezar ki lɔbu gɔɔ? J'an kɔg lɔbu j'an kɔg ey ɛ?» ¹⁵ Num gaɛ Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔ: «Gen di jaay naase oomumki bin se? Uun '6aankiro te tamma kalaɛ, m'an kaak tu.» ¹⁶ Naade uun 6aano te tamma kalaɛ ɔ Isa tond metde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raaniɛ ro ki se tap 6o gen nana?» Naade tɛɛliɛ ɔ: «Gen Gaar Sezar.» ¹⁷ Gɔtn se Isa tɛɛɛɛɛ ɔ: «Ken bin num, nakɛ gen Gaar Sezar se ɛɛiɛki nakiɛa ɔ nakɛ gen Raa ɛ, ɛɛiɛki nakiɛ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

*Jeege naaj metn taar jeegen utu kooy duru
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)*

¹⁸ Jeegen k'dandɛ *Sadusege ken taad ɔ jeege ooyga num dur ey sum se, 6aado gɔtn Isa ki ɔ tond metiɛ ɔ: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakɛ Kitap ki ɔ: ken deba ɔk mɛnda

* 12:11 Aak KKR 118.22-23.

jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bεεki num, gɛnaaŋ se 'kəkŋ mɛndiŋa taa koojŋ metjili gɛnaaŋ kɛn ooy se. ²⁰ Num 'booyo, gɛnaage cili, konde kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda naɓo ooy ooj te goon eyo. ²¹ Debm metiŋ ki ɓaado ɔk mɛndiŋa ɔɔ naaŋ kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se, naaŋ kic ɓo ooy ooj te goon eyo kici. ²² Ɔɔ naaden cili se paac tɔkŋ naamga mɛnd se, naɓo naade paac ooyo ɔɔ goono kalaŋ kic ɓo nam ooj te eyo. Ɔɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic ɓaado ooyo. ²³ Bin num, bii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛɗn mɛnd naŋa? Taa naaden cili se ɛ, tɔk naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase se, bεε, iigkiga, taa taar Raa se ɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔŋ Raa kic ɛ, naase ɔndki te metiŋ eyo. ²⁵ 'Booyki, bii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔɗn Raagen maakŋ raa ki. ²⁶ Gɛn metn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakŋ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyiŋki te ey la kɛn ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki ɔɔ maakŋ pood kɛn se Raa taadiŋ ɔɔ: *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔɔ m'gɛn *Yakub?*† ²⁷ Raa se, naaŋ Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naaŋ se, Raa jee zεεɛ. Naase se, bεε, deer deer iigkiga.»

*Maakŋ *Ko Taar Raa ki se kɛse ɓo taar gɛn tɛɗa kɛn magal cir paac*

(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad kɛn Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raa kalaŋ bini utu te naade. Kɛn naaŋ jaay booy Isa taad tɔk metn taara nijim bin se, naaŋ iiko cɛɛŋ ki ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Maakŋ taarge tun kɛn Raa taad ɔɔ k'tɛɗ paac se, kɛn gay ɓo cirde?» ²⁹ Isa tɛrlin ɔɔ: «Taar cirde paac se kɛn ɔɔ: 'Booyki gaan *Israelge, Mɛljege Raa se, naaŋ kaliŋ ki sum ɓo Raa. ³⁰ Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.‡»

³¹ Tɛr kɛn metiŋ ki ɔɔ: «'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala. § Maakŋ taarge tun kɛn Raa taad ɔɔ gɛn tɛɗa se, kɛn cir taargen ese se gɔɔ.» ³² Debm jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, kɛse jiga. Taar naai 'taad se taar met ki. Raa se naaŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Raa kuuy se, gɔɔ. ³³ Debkilimi je Raa se, an je te maakiŋ paac, ute saapiŋ paac, ute tɔɔgiŋ paac ɔɔ je naapiŋ aan gɔɔ ro naaŋ mala. Taargen se cir *sɛrkŋ kɛn naaŋ ɛɗ Raa ki ɔɔ cir sɛrkŋ kɛn naaŋ tɔɔ ɔɔ tɔɔciŋ se.» ³⁴ Isa jaay booy taar gaabm tɛrlin nijim bin se, naaŋ

† 12:26 Kɛn Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naaŋ ki se, jeegen do dɔkiŋ se utu zεεɛ. ‡ 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18.

deekiñ ð: «Naai se 'dɔk te *maakŋ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te mɛtiŋ ɣɛn taar dɪm kuuy ey sum.

**Daud dan *al-Masi ð: Mɛluma*

(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

³⁵ Gan ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naan tɔnd mɛtde ð: «ɣɛn dɪ jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage taad ð al-Masi naan goon Daud se? ³⁶ Daud mala kic ɓo *Nirl Salal ɔliŋ deek ð:

Mɛljege Raa taado Mɛlum ki ð:

'Baado iŋ do ji daamum ki,

*bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'kiŋg dode ki.**

³⁷ Daud mala kic ɓo danŋ ð: Mɛluma, anum 'tɛdn gooniŋ se, 'tɛdn ð dɪ daala?»

Ken jee den jaay booy taar se edden maak-raapo.

Isa deek jeege tu ð j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se

(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)

³⁸ Ter Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se ð: «ɔndki kɔndɔ te jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege ɣɛn magal rode ð ken baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. ³⁹ ɔ ken naade jaay aanga maakŋ *bee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gɔtn naan ki. ɔ ken aanga gɔtn kɔs ki kic ɛ, naade je gɔtn naan ki. ⁴⁰ Naade se ɓo ken baagga keem Raa num, eem ɛk tɛc tɛd aan gɔɔ naade ɓo jee bee taa jeege aden kaaka ð naade ɓo jee ken ɔs nan ji mend-daayge. Num gan naade se, bɔɔr utu kooɔn dode ki se ɔɔŋ aak eyo.»

*Mend-daaye ed *serke Raa ki*

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Gɔtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki, Isa utu iŋg cɛɛ tukul kaag ken jeege lee tɔmb serke maak ki ð naan aak jee den gen baado ɔmb serke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. Gɔtn se jee maalge ro naap ki baado ɔmb gurs dena. ⁴² Gɔtn se, mend-daay kalan baado ɔmb tammage seem seem dio ð tammagen se kɔbɔɔ kic ɓo aas eyo. ⁴³ Gɔtn se Isa dan jee mɛtiŋ ki ð deekden ð: «'Booyki bee, m'asen taada. Mend-daay ken daay nan takŋ ese se, nakŋ naan ɔmb maakŋ tukul kaag ki se den cir ɣɛn jee baa se paac. ⁴⁴ Taa jeegen se ed do nak den dege tu, gan mend-daay se ute daayiŋ se kic ɓo, nakŋ naan ɔkŋ ken an tiŋg se ɓo, naan baado ɔmbiŋ paac.»

* 12:36 Aak KKR 110.1.

13

Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu aŋ tɔɔkɔ

(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)

¹ Kaad kɛn Isa teeco teec maakŋ Bee Raa ki se, maakŋ jeenge tun mɛtiŋ ki se, deb kalan ɔekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bɛɛ kɛn j'iin ɔee se! Aak tu ɔee se j'iininga aak bɛɛ aak eyo!» ² Isa tɛrlin ɔɔ: «Aaka, ɔee magal daar aak bɛɛ bɛɛ ese se, jeege utu aŋ ru nan tak. Konŋen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔɔkŋ kalan kalan ɔɔ ko tap ɔo 'kɔŋ toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan kɛn se, Isa ook inj do *kɔsn ɔlib ki ɔɔ ɔl kaamin aak kaam sak *Bee Raa. Gɔtn se jee mɛtiŋ ki se, Pier, Jak, Jan ɔɔ Andre naade se sum ɔo ute te naana ɔɔ naade tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: ⁴ «'Taadjɛn tu, nakgen se 'kaan nuŋ ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ di jaay ɔo naaje j'an kaakŋ jeel ro ki kɛn nakgen se jaay kaadin 'kaan se?»

⁵ Gɔtn se Isa baagden taada ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'kɔŋki nam ɔnten 'dɛrlse. ⁶ Jeege dena utu ade ɔaa ute roma ɔɔ asen taadn ɔɔ: «Maam ɔo *al-Masi!» Ɔɔ kɛn naade 'tɛdn bin se utu 'dɛrl jeege dena. ⁷ Kɛn 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan bɔɔrge, kɛn gɔɔr utu naase lɔɔu 'dɔkɔ, anum ɔere, ɔnten 'ɔeerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naɔo duni se 'kɔŋ nan ey ɔɔrtɔ. ⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ te taa naan gaar kɛn kuuy. Maakŋ naange tun mɛtiŋ naana utu 'tea ɔɔ gɔtn mɛtiŋ ɔo utu tɔɔl jeege. Aan gɔɔ mɛnd kɛn maakin tuunin gen koojo se, nakgen se kic ɔo baaga kaana num, kɛse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁹ Num naase jee mɛtum ki se ingki do mɛtek se ki. Taa jeege se utu asen kɔnd bɔɔrɔ ɔɔ asen ɔaa tɔnd dɛrenj maakŋ *ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tɔkŋ ɔaa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tɛdn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bɛɛki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Kɛn j'ɔk k'ɔaanse ɔaa gɔtn kɔjn bɔɔr ki se, nirlse ɔnte kaay se do taar kɛn naase aki ɔaa taada, taa taar kɛn naase aki ɔaa taad kaad kɛn se naase mala eyo, num *Nirl Salal ɔo asen kɔl naase aki 'taada. ¹² Naan kɛn se genaa utu kɔl genaana j'an ɔaa tɔɔlɔ ɔɔ bubu kici utu kɔl goonina j'an ɔaa tɔɔlɔ. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu ɔɔ je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.»

*Dubar ɔn kusina utu baado**(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)*

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakɛ Debm tuj deelga te gɔtin se utu 'kɛnd king maakɛ *Bee Raa ki, gɔt kɛn *salal se, kɛn bɛɛki num, naan kɛnd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Kɛn jaay aakkiga nakgen se num, ɔn jee kɛn ing taa naan Jude ki se, k'j'aaɔ j'ook maakɛ koge tu. ¹⁵ Debm ing king do beɛn ki raan se, kɛn naan bɔɔy jaay aan kaan se, n'ɔnte bɔɔyo gɛn tɔsn nakingen maakɛ beɛn ki. ¹⁶ Debm jaay maakɛ gɔtin ki kic ɛ n'ɔnte tɛrlo beene gɛn kuun kal magalina. ¹⁷ Bii kɛn se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, adɛn tɛdn ɔn aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadin kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad kɛn se jeege utu dabar dɛna ɔ dubar se gɔtn Raa aal dunia tap ɔ nam naam te eyo ɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se gɔtɔ. ²⁰ Num Mɛljege Raa, ɔii dubar se, naan gaanjiga duuku taa jeege naan bɛɛr tɔɔdɛ se, kɛn ɔiiigen se jaay naan gaanɛn te duuk ey num, nam kɔn kaaja tap ɔ gɔtɔ. ²¹ Kaad kɛn se jaay nam taadsenga ɔ: <'Baado aakki, *al-Masi utu ara!> Ey ɛ taadsen ɔ: <Aakki! Naan utu naane!> Naase, ɔnten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeege kɛn tɛd rode ɔ naade ɔ al-Masige ute jeege tɛd rode ɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu adɛ baao. Naade utu 'tɛdn nakɛ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔdɛnga tɔɔd se kɛn naade ɔnga ɔoobo num, adɛn kaan dal kici. ²³ Num, naase se ɔndki kɔndɔ! Bɛɛɛ, taar se ɛ, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

**Goon Deba utu adɛ tɛrlɛ*²⁴ Tɛr Isa taadden daala ɔ:

«Kɛn ɔiiigen gɛn dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tɛdn ilim dib
ɔ laapa se ɛ wɔɔr eyo.

²⁵ *K-dijgen maakɛ raa ki adɛ si naan ki*

ɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɛ raa ki paac se, utu 'tea.*

²⁶ «Gɔtn se j'kaakɛ *Goon Deba adɛ bɔɔy maakɛ gapara ki ute tɔɔgɛ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kelɛn. ²⁷ ɔ Goon Deba se adɛ kɔl *kɔdn Raage ɔ naade utu 'tusn jee kɛn naan bɛɛr tɔɔdɛ, mɛtn naan kɛn kaam ɔɔ, gɔtn do naanja iin ro ki bini daar ro ki ɔ bini gɔtn mɛtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagy taara ute ko ba

²⁸ «Naase ɔndki doa te ko ba: kɛn naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔ bara ɔppga gɔɔrɔ. ²⁹ Bin num naase kic ɔ, kɛn aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan

* 13:25 Eza 13.10 ɔ 34.4.

əŋsega gɔɔr kaam-taarse ki. ³⁰ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: jee duni ki bɔrse se 'kooy nan ey sum ɓo, nakgen se utu 'kaana. ³¹ Maakŋ raa ute do naan̄a se utu 'deele, num taar maam se 'kɔŋ deel eyo.»

*Raa kaliŋ ki sum ɓo jeel bii kaan *Goon Deba*

³² «Num gaŋ kɛn gɛn kaadŋn ute biiŋn Goon Deba ano ɓaa se, nam tap ɓo jeel eyo. Kɔɔgen maakŋ raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔɔ Goono kic ɓo, jeel eyo. Nam jeel biiŋn se, gɔtɔ. Kɛn jeel se, Bubu kaliŋ ki sum. ³³ ɔndki kɔndɔ, ɔŋte 'toodki bia, taa kaadŋn Goon Deba ade ɓaa se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kɛse tec aan gɔɔ debm ɓaa ɓaa mɛrtɛ. Naan̄ ɔŋ been̄ kaam ji jee tɛdŋn naabinge. Nan̄a kic naan̄ taadŋn naabiŋn naabiŋa ɔɔ debm bɔɔbm taa doobo se naan̄ taadŋn ɔɔ ŋ'ɔŋte toodŋn bia. ³⁵ Inŋki zɛɛɛ daayum, taa naase kic ɓo 'jeelki eyo kaadŋn kɛn mɛl ɓee ade ɓaa se, kɛn naan̄ ɓo 'kaan tɛgɛr, daan ɓea, do-mɛtbɛɛki, lɔ tanɔɔriŋa. ³⁶ ɔndki kɔnd ey num sɔm naan̄ asen kaan kɔŋ pirsil kaad kɛn naase utu toodki tood bia. ³⁷ Taar kɛn maam m'taadsen se, m'taadŋn jeege tu paac: daayum inŋki zɛɛɛ.»

14

Jee magalge end tel kutn Isa

¹ ɔɔpga bii di sum ɓo, Yaudge 'tɛdŋn *laa Paak ute laa mappan ɔk ɔɔm eyo. Gɔtn se *magal jee tɛdŋn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadŋn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage je doobm an goon̄ kɔkŋ Isa taa an̄ ɓaa tɔɔlɔ. ² Naade taad ɔɔ: «J'ɔŋte 'kɔkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiin̄ gɛn tɛdŋn taara ɔɔ gɔtɔ tujɔ.»

Mɛnda ɓaado ɔt itir ro Isa ki (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa ɓaa maakŋ naan̄ kɛn Betani ki ɔɔ kaad kɛn naan̄ inŋ ɔɔ kɔsɔ maakŋ ɓee Simon kɛn k'dan̄in̄ debm bikidi se, mɛnda kalan̄ ɓaado uuno naka aan gɔɔ k-bɔkɔlɔ kalan̄ ɔɔ nakŋ se ko ɓo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-bɔkɔl se k'dan̄in̄ *albatir*. ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔɔŋɔ ɔɔ k'dan̄in̄ *nard*. Mɛnd se ɓaado tɔɔk k-bɔkɔlɔ se ɔɔ ɔɔy itir maak ki se do Isa ki. ⁴ Jee mɛtŋngen inŋ gɔtn se aak se, maakde tujɔ ɔɔ baag taadŋn te naapa ɔɔ: «Gɛn di jaay itir se naan̄ tujin̄ bin se? ⁵ Itir se jaay k'ɓaa k'dugin̄a num, ano ɓaa te tamma cir kaar-mɔtɔ ɔɔ gursn se j'an̄ nigin̄ jee daayge tu *!» Taa naan̄ se ɓo naade taad taargen inŋ kusu ro mɛnd kɛn se.

⁶ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Mɛnda se ɔŋin̄ki jɛlek, ɔŋte 'tɛrɛin̄ki mindiŋa. Nakŋ naan̄ tɛdum maam ki se, nakŋ jig aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ɔɔ kɛn naase 'jeki num adeki kɔŋ tɛdŋn bɛɛ. Num gaŋ maam se m'kɔŋ kin̄g te naase daayum

* 14:5 Tamman kaar-mɔtɔ se aas te gursn debm kɛn tɛd naaba ɔŋ maakŋ ɓaar ki.

eyo. ⁸ Ey num, mēnd se naan̄ tēdga bēē ken naan̄ kōŋ tēdā. Ɔo itir naan̄ ɔtum se daapungā roma ken tēdga num j'utu j'am kəl maakŋ ɓaad̄ ki se. ⁹ 'Booyki bēē, m'asen taada: do naan̄a ute magaliŋ se gōtn gay gay kic ɓo, ken jeege utu 'taadn̄ Labar Jiga se, nakŋ ken mēnd se jaay tēdum se, jeege paac utu kōɔsn maaniŋa ɔo saapm do nakŋ ken naan̄ tēdn̄ ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariot se, naan̄ maakŋ jee mētn̄ Isa ken sik-kaar-dio. Naan̄ iin̄ ɓaa taad̄ *magal debm tēdn̄ sērke Raage tu taa naan̄ je aden taadn̄ doobm ken naade an kōkŋ Isa. ¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔo naade taadfiŋga taad̄ ɔo utu an̄ kēdn̄ gurs. Naan̄ ken se, Judas baag je ɓo doobm an kutn̄ Isa sum.

*Isa ɔl jee mētiŋ ki tēdden kōsn̄ gen *laa Paak*

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹² Bii deet deetn̄ gen laa mappan ɔk ɔrɔm eyo jaay aan se, bii ken se ɓo k'tōjn̄ gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. Jee mētn̄ Isa ki tōnd mētiŋ ɔo: «Kōsn̄ gen laa Paak se, naai 'je j'aisiŋ tēdn̄ kaam gay?» ¹³ Gōtn̄ se Isa ɔl maakŋ jeege tun mētiŋ ki se jeege dio, deekden ɔo: «'Baaki maakŋ gēger ki ɔo ken 'ɓaaki ɓaa se, naase aakki dōɔdn̄ ute gaaba uuno kōɔyɔ dooc te maane se. Ɔkki mētiŋa, ¹⁴ ɔo gōtn̄ naan̄ an kēnd maak ki se, 'taadki mel ɓee ki se ɔoki debm dooy jeege ɔljeno, ɔo k'tōnd mēti ɔo ɓee gay jaay ɓo naan̄ an kōsn̄ kōsn̄ laa Paak te jee mētiŋ ki se? ¹⁵ Gōtn̄ se naan̄ asen taadn̄ ɓee magala ken do ɓee ki raan, ɔo maakŋ ɓee ki se, nakiŋge paac aas kart. Gōtn̄ ese ɓo ajeki tēdn̄ kōsn̄ gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee mētiŋ ki jaay ɓaa aan maakŋ gēger ken ese se, naade ɔŋ nakge se paac aan gōɔ ken Isa taaddeno. Gōtn̄ se ɓo naade tēd kōsn̄ gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan teger gōtɔ ɓaa ɔk jiŋ se, Isa ɓaad̄o ute jee mētiŋ ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay iŋg gōtn̄ kōs ki baag kōsɔ se, Isa deekden ɔo: «'Booyki bēē, m'asen taada: maakse ki se, debm iŋg ɔs kōs te maam se ɓo utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gōtn̄ se nan̄a nan̄a kic ɓo baag tōnd mētn̄ Isa ɔo: «Lɔ, nakŋ se tēdn̄ maam lē?» ²⁰ Isa tērd̄en ɔo: «Maakŋ naase ken sik-kaar-di se, debm ɔl kəl jiŋ maakŋ baay ki ute maam se ɓo, naan̄a. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gōɔ ken *Raa taadno maakŋ Kitap ki, num gan̄ ɔon̄ deb ken an̄ kut se! Debm bin se ken j'oojiŋ te ey kic ɓo, bēē kaca.»

Isa ed̄ kōsn̄ taadn̄ mētn̄ taar yon̄a

²² Kaad̄ ken naade ɔs kōs se, Isa uun mappa jiŋ ki, tōɔm Raa ɔo dup̄ ed̄iŋ jeege tun mētiŋ ki deekden ɔo: «Ɔk ɔski, kese roma.» ²³ Tēr naan̄ uun *kōɔp dooc te tōtn̄ koojn̄ kaagŋ k'dan̄iŋ biŋ se

jin̄ ki, tōom Raa, eddesinā ð naade paac nan̄a kic 60 ðk aaye aaye. ²⁴ Isa deekden ð: «Kese moosuma ken taad ð *Raa dōokga ute naase. Moosn se ðy taa jee dena. ²⁵ 'Booyki bee, m'asen taada: tōtn koojn̄ bin̄ ese se, mōōtn maam m'kaay ey sum, bini m'6aa kaay tōtn koojn̄ bin̄ kiji se, *maakn̄ Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec 6aa ook do *kōsn ðlib ki.

Isa taad ð Pier utu an̄ baate

²⁷ Gōtn se Isa taad jeege tun metin̄ ki ð: «Naase 'paacki utu amki kaan̄ rese, taa Raa taadga taad maakn̄ Kitap ki ð:

Maam m'utu m'tōol debm gaam baatge,

ð ð baatinge se le utu 'kaan̄ wōōkō.†

²⁸ Num ken maam jaay m'oooy m'duroga num, maam m'kōnd naana, m'asen 6aa booy taa naan̄ Galile ki.» ²⁹ Gōtn se Pier deekin̄ ð: «Ken jee meti ki jaay aan̄ resi paac kic 60, maam se m'ai kōn̄ res eyo.» ³⁰ Gan̄ Isa terlin̄ ð: «'Booy bee, m'ai taada: maakn̄ nōōr ken jaaki se, kōr kōrōnjō 'kōoy dōol di ey sum 60, naai 'naajn̄ dōol mōtō 'deekn̄ ð naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan̄ Pier deekin̄ ð: «Gōtō! Maam se ken am kaan̄ te yoa kic 60, m'ai baati eyo!» ð jee metin̄ ken kuuy se kic 60 paac taad aan̄ gōō gen Pier se.

Isa tōnd metn̄ Raa Getsemene ki
(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan̄ ken se, naade aan̄ gōt ken k'dan̄jn̄ Getsemene. Ken naade aan̄ se, Isa taadn̄ jee metin̄ ki ð: «In̄gki gōtn ara, kōr maam m'ade 6aa tōnd metn̄ Raa se.» ³³ Naan̄ ðk 6aan̄ te Pier, Jak ð Jan. Gōtn se nirlin̄ baag teece ð taar maakin̄ ki nan̄ tak. ³⁴ Isa deekden ð: «Maam se maakum tujga ð nirlum teecga aan̄ gōō m'aki kooyo. Anum naase se in̄gki gōtn ara ð ðnten 'toodki bia.» ³⁵ Naan̄ iin̄ iik naan̄ ki cōkō, ooc naan̄ ki ð baag tōnd metn̄ Raa deek ð: «Ken naai 'je num, kaadn̄ dubar ken utu kaan̄ dom ki se, iikin̄ naatn̄ dōkō.» ³⁶ Naan̄ terl̄ taad daala ð: «Abba, Bua, nakn̄ ðn̄ ciri naai ki se, gōtō. Iikum *kōōpm dubar se rom ki naata. Num gan̄ 'ted̄ aan̄ gōō ken naai maaki jen ro ki, aan̄ gōō ken maam 60 m'je se eyo.» ³⁷ Ken naan̄ terl̄ 6aadō ðn̄ jee metin̄ ki se, kaamde ðkga bia. Naan̄ deek Simon Pier ki ð: «Simon, naai 'tood tood bi la? Ler kalan̄ kic 60 naai ðn̄ aasin̄ te gen kinḡ zēer ey ne? ³⁸ Naase in̄gki zēere, 'tōndki metn̄ Raa, taa naase aki kooçn̄ maakn̄ nakn̄ naam ki eyo. Maakn̄ debkilimi se je ted̄n̄ nakn̄ bee, na6o daa roñ 60 ðn̄ aasin̄ eyo.»

³⁹ Ter Isa iik naan̄ ki cōkō daala, 6aa tōnd metn̄ Raa, naan̄ in̄g dōol taar ese sum. ⁴⁰ Ken naan̄ ðk terlo daal se, 6aadō ðn̄

† 14:27 Aak Zak 13.7.

jee metin ki tood tood bia ə kən bi əkdə se, kaamdə kic əj aak eyo. Gətn se taar naade an taad kic 60 jeel eyo. Isa ək tər1 6aa tənd metn Raa daala. ⁴¹ Kən naan tər1 6aadə əjđe gen k-mətəge se, deekden ə: «Maakj toodn bise ki se naase utu 'tood 'təəlki təəl kəorse rək la? Bəega, kaadin aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kəkj kəl ji jee tēdn *kusinge tu. ⁴² Iinji, k'6aaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'əkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Kən Isa utu taad nanj te taarin ey sum 60, gətn se Judas aana; naan se maakj jeege tun metn Isa kən sik-kaar-dio. Naan 6aadə ute dəəl jeege dēna metin ki kən ək gərd-jərldəge ə te sirdəge. Jee se, *magal jee tēdn sərke Raage tu, jee jeel taadn təəkj metn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge 60 əldeno. ⁴⁴ Judas, naan 60 debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se ə: «Debm jaay maam m'an baam kəkə ə m'kaay ciilin se 60, kəse 60 naana! Ək '6aansinji ə 'bəəbinji jiga.» ⁴⁵ Kən Judas jaay 6aadə aan se, naar 6aa cee Isa ki ə deekin ə: «Debm dooyje!» Gətn se naan baam əkiņa ə aay ciilin. ⁴⁶ Jee kuuy k'6aadə təl se ə iij-əkiņa. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb kalan ədə gərd-jərliņa, əg gaanj te bi debm tēdn naabm magal debm tēdn sərke Raa ki se. ⁴⁸ Ganj Isa deekden ə: «Naase 'teeckiro ute gərd-jər1sege ə te sirdsege se, aan gəə '6aakiro kəkj debm 6oogo. ⁴⁹ Ey num 6ii-raa maam m'tinjo ute naase daan bəə *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, na6o naase əj əkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'6aamkiro kəkə se, taa taar k'raanjo maakj Kitap ki do dəkij se, 'kaan dəəbinji ki.» ⁵⁰ Ganj gətn se, jee metin ki paac baatiņa ə anj rəsina. ⁵¹ Anum, gətn se goon kədə kalan bini ək metn Isa ə naan aal kal kuulu sum 60 roņ ki. Jee se əkiņa, ⁵² na6o naan an əjđe kalin jide ki, anj 6aa met-beere.

*Isa j'ək k'6aansin naan magal Yaudge tun *jee kaakj metn taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ək 6aan te Isa 6ee *magal debm tēdn sərke Raa ki. Gətn se magal jee tēdn sərke Raage tu, magal taa 6ee Yaudge ute jee jeel taadn təəkj metn Ko Taar Raage se, paac tus gətn ese. ⁵⁴ Pier əko metn Isa daande goon dəkə, end 6aa bini aan daan bəə 6ee magal debm tēdn sərke Raa ki. Gətn se naan inj riib riib poodo te jee tēdn naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tēdn sərke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacj jee kaakj metn taarge se, naade je təl taara do Isa ki taa an kəkj mindin num, j'an 6aa təələ, na6o naade əj te taar dīm eyo. ⁵⁶ Ey num saadge dēna 6aadə təlin taar-kəəbə don

ki, nabo saaddege ak metn naap eyo. ⁵⁷ Jee metinge uun taar met ki eyo, alin don ki taa an kəkη mindina, deek o: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan taad o: «*Bee Raa ken jeege bo iinin te jide se, maam m'an təkη naatn o daan biige tun mətə se, maam m'kiin ken kuuy gotin ki. Bee maam m'an kiin se, jikilimge bo an kiin te jide eyo.» ⁵⁹ Ute naan se kic bo, saadgen baado taad taar se, taarde ak metn naap eyo. ⁶⁰ Gotn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daar daan jeege tu o tond metn Isa o: «Naai tap bo terlden taar dim ey la do taarge tun naade toli doi ki se?» ⁶¹ Gan Isa do dek o terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki tond metin daala o: «Naai bo *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tomin se la?» ⁶² Isa terlin o: «Yee, kese maama. O naase utu aki kaakη *Goon Deba se, inj king do ji daam Sidburku ki o ken naan ade booy se ade king do gapar ki.» ⁶³ Gotn se magal debm tedn serke Raa ki, iin neepm te kalinge o deek o: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! ⁶⁴ Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki oki di?» Jee gotn ese paac ajin booro don ki o: «Naan se nakin yoa!» ⁶⁵ Jee metinge baagin tupm booro ron ki, teelin kaamina, tondin ute kutupu o tond metin o: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tondi se, naja?» Gotn se asgarge kic bo ak baansina o tondin metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaad ken Pier jaay utu nen daan boor ki se, maakη mendge tun jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalan baado. ⁶⁷ Ken naan aak Pier inj riib riib poodo se, gotn se naan ondin kaama tak, deekin o: «Bere, naai kic bo debm Isan kod Nazaret se.» ⁶⁸ Gotn se Pier baag naaja deek o: «Gaabm se maam m'jeelin eyo o taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ok metin eyo.» Gotn se Pier iin teec naatn baa maakη bee ken taa doob ki. [Gan gotn se sum bo koronjo ood ooy]†. ⁶⁹ Num menda se terl aakina o baag taadn jeege tun inj gotn ese o: «Gaabm ese kic bo metn naade!» ⁷⁰ Gan Pier terl naaj daala. Ter coko sum bo, jee inj gotn ese deekin daala o: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic bo kod Galile.» ⁷¹ Num Pier baag naam taarin o: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'oo: gaabm se maam m'jeelin eyo o ken m'taadga taar-koo kic bo on Raa am naama.» ⁷² Gan gotn se sum bo koronjo ood ooy gen k-dige o Pier naar saap do taar ken Isa taadino o: «Kor koronjo kooy dool di se, naai am baatn dool mətə.» Gotn se naan saap do taar ken se, naar teeco o baag keeme.

† 14:68 Taara se maakη kitapge tun metinge se gotə.

15

Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Tanöörin nöörin se, *magal jee tēdn serke Raage tu, ute magal taa bee Yaudge öö jee jeel taadn töökj metn Ko Taar Raage, naade se öo magal Yaudgen *jee kaakj metn taarge, naade paac tus taad döök taarde kalan. Ken naade taarde tēd kalan se, götn se öl k'j'ok k'döök Isa öö ök öaa edin Pilat ki. ² Ken naade aan se, Pilat tönd metn Isa öö: «Naai öo Gaar Yaudge la?» Isa terlin öö: «Yee aan göö ken naai 'deekin se.» ³ Magal jee tēdn serke Raage tu se tōlin taarge dena don ki taa an kökj mindina. ⁴ Ter Pilat tönd metin daala öö: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kökj mindi se?» ⁵ Num gan Isa terlin te taar dim eyo. Ken Pilat aakin se, ökin taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak öo, jeege se öaado tönd metn Pilat öö j'ööd j'ölden debm dangay kalan ken naade jenga ro ki. ⁷ Naan ken se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ökin dangay ki te sawarge. Kaad ken jeege teec sawar se, naade tölga deba. ⁸ Gan bii ken se sum öo, jeege dööl öök öj Pilat öö tönd metin öö ade köödn debde kalan aan göö ken naan n'lee n'tēda. ⁹ Pilat terlden öö: «'Jeki m'asen köödn köl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee tēdn serke Raage tu jaay ök öaano ute Isa se, naade tēd tēd maak-kilimi öo ron ki. ¹¹ Anum magal jee tēdn serke Raage tu öl metn jee denge öö k'tönd metn Pilat num, taa j'aden köödn köl Barabasi. ¹² Öö jeege se, Pilat tönd metde daala öö: «Num gaabm naase 'danin ki Gaar Yaudge se, m'an tēdn m'öö di?» ¹³ Götn se, ter jeege dööl öoy caa öö: «Naan se, 'tup 'töolin ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat terlden öö: «Naan tap öo tujga di?» Num gan jeege se töoy döök taara öj eyo öö: «Naan se, 'tup 'töolin ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakj jee denge se, öl k'öaa k'j'ööd j'ölden Barabas. Gan gen Isa se, naan öl k'j'öndin ute mēje öö ök ölin asgarge tu taa j'an öaa tupm tööl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

¹⁶ Asgarge ök öaan te Isa daan böör öee ken maak ki öö öee se gen magal taa naan götn ese. Götn se naade danjo dööl asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac böj öö uj öapo jēke* gen kööndö, öaado öndin don ki. ¹⁸ Naade baagin tēdn tööse öö: «Tööse naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ Gan götn se, naade töndin don ki te kaagj tec naala, tupin öooro ron ki, öaado

* 15:17 Jēke se laatin gaaringe.

tεργε οο no naanin ki. ²⁰ Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, kal aac bon se naade oodin naatn oο tuusin kal naange gotin ki jaay ok baansin naata, taa j'an baa tupm tool ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ Gotn se, gaaba kalan k'danin Simon kod Sirεn. Naan se bubm Alekzander te gen Rupus. Naan iino naatn oο deel deel te doobm se. Asgarge okin taa toogo gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki se. ²² Naade ok baan te Isa got ken k'danin *Golgota*; Golgota se je deekn oο: gotn kaadn do deba†. ²³ Naade εdin totn koojn bin deep te dawa k'danin mir, gan Isa baate kaaye. ²⁴ Gotn se, naade tupin ro kaag ki oο uun daarin raan oο kalinge se, asgarge tedin salatia jaay bo niginα oο debm oocinga bo uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mes ki. ²⁶ Naade tupin aas se, raan olin kaam don ki metn taar ken naade ansin toob, naade raan oο: Kεse bo Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin tup jee boogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki oο deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. ²⁸ [†]

²⁹ Jee deel deel gotn se jaay daar aakin se, naade siik dode oο naajin oο: «Waya! Naai bo debm oο 'tookn *Bee Raa oο an kiin kuuy daan biige tun moto se, ³⁰ aaj roi mala; 'booy do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa oο tooyin koogo metin ki oο: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, on aasin gen kaajn ro naan mal eyo. ³² Naan *al-Masi ken Gaar *Israelge dey se, n'booyo naatn borse ro kaag ki oο ken naaje jaay j'aakinga naan booyoga num, j'kaal maakje don ki.» Jee booggen k'tup k'toolde do kaagge tun cesn Isa ki se kic bo naajina.

Isa ooyga

³³ Ken kaada jaay aas katar tir se, do naanja te magalin se goto baa ted ilim dib bini aan katar do teger ki. ³⁴ Aan katar do teger ki se, Isa ood ooy makon ute taar naajina oο: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekn oο: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*§

³⁵ Maakn jeege tun daar gotn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa oο: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» ³⁶ Gotn se deb kalan aan baa uuno naka kalan ken

† 15:22 Golgota se kosn baata oο ken aakin num tec aan goο kaadn do deba.

‡ 15:28 Kitap gen metinge ziidn naan se: Taa naan se bo, taar ken Raa taadn maakn Kitap ki se aanga te doobina ken taadn oο: «Naan se, j'aakin aan goο debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 oο Luk 22.37 kici. § 15:34 Aak KKR 22.2.

uun maane, əlin̩ maakŋ tətŋn koojŋ biŋ kən mooyo jaay, uun əlin̩ taa gard ki ə ə uun əlin̩ taar Isa ki taa ŋ'suubu. Ter deek ə: «Əŋki jaay səm j'aakinki, kən Eli jaay utu ade ɓaa an̩ bəəyiŋ naatn ro kaag ki se num.»³⁷ Gətn se, Isa əd əəy makəŋə ə kəŋ tece.

³⁸ Naan̩ kən se, kal deer k'gaan̩ maakŋ *Bee Raa se, nɛɛpo raan bini aan naan̩ ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalan̩ kən daar kaadŋ Isa ki se, jaay booy Isa əd əəy ə kaakŋ naan̩ aak kooyiŋ se, deek ə: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!»⁴⁰ Gətn se mɛndge daar dəkə ə aakiŋa. Maakde ki se Mari kən iin̩o Magdala ki, Mari ko Jakŋ baata te gen Yoze ə ute mɛnda ron̩ Salome. ⁴¹ Kən Isa utu Galile ki se, naade leedo te naan̩ ə tɛdiŋo naaba. Gətn se mɛndgen kuuy kic dɛna ɓaado te naan̩ Jeruzalem ki tɛle.

Isa j'əlin̩ ɓaadŋ

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii kən se ɓo, Yaudge daap daap rode gen *bii sebitn kən 'baagŋ tɛger kən gətə əkga jin̩ se. Kən kaadŋ tɛger jaay aan se, ⁴³ gaaba kalan̩ bini kəd Arimate ron̩ Yusup ɓaadə. Maakŋ magal Yaudge tun jee lee kaakŋ mɛtn taarge se, naan̩ kic ɓo debm k'jeel jeel gətina. Ə naan̩ kic iŋg aak kaak kaam *maakŋ Gaar Raa kən utu 'kaan se. Naan̩ aay kaamiŋ ɓaa ɛnd əŋ Pilat ə tənd mɛtiŋa taa an̩ kəŋ ro Isa se naan̩ an̩ ɓaa kəl maakŋ ɓaad ki. ⁴⁴ Kən Pilat jaay booy j'ə Isa ooyga se, əkiŋ taad eyo. Naan̩ əl k'daŋo bubm asgarge tənd mɛtiŋ ə: «Isa ooy se daaniŋ dəkga la?»⁴⁵ Kən bubm asgarge jaay deekiŋ ə: «Yɛɛ» naan̩ kən se jaay Pilat əŋ Yusup ɓaa əd ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iin̩ dugo kal duubu, bəəyo ro Isa naatn ro kaag ki ə teeliŋ te kal se, uun əlin̩ maakŋ ɓaad kən j'əŋ ko ɓo j'ud k'daapiŋa ə dircil aaliŋ ko taar ki. ⁴⁷ Mari kən iin̩o Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gətn j'ə j'aalsiŋa.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Kən *bii sebit jaay deel se, Mari kən iin̩o Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakŋ oot nijimi gen ɓaa kətn ro Isa ki aan gəə kən Yaudge lee tɛda. ²⁻³ Num ɓii dumas* ki tanəriŋ nəəriŋ, naade iin̩ ɓaa ɓaa taa ɓaad kən j'ə j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ə: «Nan̩ jaay ajeki dircil ko taa ɓaad ki se?» Kən naade jaay aan taa ɓaad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Kən naade jaay uun kaamde aak se, ko taa ɓaad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bɛɛ eyo. ⁵ Kən naade aan se,

* 16:2-3 Maakŋ suuk kalan̩ ki se ɓii dumas se ɓo ɓiin̩ baag deet deet.

end maakŋ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kɔdɔ inŋ ute kalin raap raapo. Ken naade aakin se, dɔrlɔ ɔ nirlde teece. ⁶ Gan goon kɔdɔ se taadden ɔ: «ɔnten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kɔd Nazaretn ken k'tup k'tɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔtɔ. Aakki tu, kɛse ɔ gɔtn ken j'ɔl j'aalsina. ⁷ Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee metn Isa ken kuuy se ɔki: naan se ɔndsenga naana, asen baa booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se ɔ, naase anki 'baa kaaka, aan gɔ ken naan taadseno.» ⁸ Naade teec aan ɔn taa baada taa naade se nirlde teecga ɔ rode kic ɔk marga jɛg jɛg. Ken beere ɔkde se, taar dim kic ɔ naade ɔn taad nam ki eyo.

*Isa teec naan jeenge tu
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)*

† ⁹ Isa duro daan yoge tu se bii dumas ki tanɔrin nɔrin. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan ɔ ken Isa tuurino sitange cili ron ki. ¹⁰ Mend se baa taad jeege tun tinŋo te Isa ɔ ken naan ɔnde se, naade maakŋ kɔl do ki ɔ inŋ eem keeme. ¹¹ Ken naade jaay booy taar naan taadden ɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookŋ taarina.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, jee metin ken dio baa baa bee naata. Ken naade jaay baa baa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy. ¹³ Jee se terl baado taad jeedege tun kuuy ɔ jee se kic ɔ naade baate tookŋ taarde.

¹⁴ Ter Isa baado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade inŋ ɔ kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔ taa do-mɔngden ken ɔlde naade baate tookŋ taar jeegen baado taadden ɔ naan duroga ɔ naade aakinga te kaamde se. ¹⁵ Naan taadden ɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm took aalga maakin se j'an *batizi ɔ naan kɔn kaaja, num debm baate tookŋ kaal maakin le bɔɔr utu kɔjn don ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔn tuur sitange te roma ɔ naade kɔn taadn taar naanŋen kuuy. Naade tɔkn wɔɔjge te jide ɔ ken aayga kaagn tɔlɔ kic ɔ, ade kɔn tɛdn dim eyo. Naade tɔnd jidege do jee kɔnŋe tu ɔ jee kɔnŋe 'kɔn lapia. Kɛse ɔ nakŋ-kɔɔbgen naade tɛda.

*Isa ɔk terl gɔtn *Raa ki*

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun baansin maakŋ raa ki ɔ naan inŋ do ji daamin ki. ²⁰ ɔ jee metin ki se baa gɔtɔ baa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ɔ

† 16:8 Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakŋ kitapge tun metinge se taar se gɔtɔ.

Melje Isa noogde maakn naabde ki, naade tedga nakgen deel
do a taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Luk Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Luk

Luk ken raan Labar Jigan ese se, naan bo debm ken raan kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakn kitap ken deet deet ken naan raanin se, naan raan medin Teopil ki oo ute doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo oo naade taad taar Gerek. Naan taad tookden metn taar nakgen naade jeel ok metin eyo ute king Yaudge. Bin bo jeege Yaudge ey goto baa se paac se 'jeele Isa se naan bo Mel Kaajde. Maakn raanin ki se, nakn ken naan onin jiga cir paac se, metn taar ken Isa dooy jeege ute kingina naan oo: Raa olo goonin Isa al-Masi se taa kaajin jeege ken tookin taarina. Jee ken jeege aalde maak ki ey se, Isa okden onoo aan goo: jee kusinge, gaan seemge, jee daayge, jee koonge oo mertge. Jee al-Masigen Luk raanden taar ara ese se, jee metinge jee maalg. Taa naan se bo naan raande metn taarge dena ken Isa taad taa maala, aan goo metn taar ken j'onin maakn kon 12.16-21 oo kon 16. Taa naan se bo, Luk taad jee al-Masige tu oo maalde se k'tedn naabm Raa oo k'noogj jeege. Maakn kitapin ki se Luk taad oo: Isa se naan bo Mele.

*Metn Taar Jigan gen Isa *al-Masi ken Luk raano
(Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹Teopil, jeege dena raanoga metn taar nakgen deel daanjege tu se. ²Jeege baado taadjeki metn taar nakgen deel ese se oo naade se bo jee saadgen metn-jiki aako ute kaamde, borse naade se bo ken tedga jee lee wook taar *Raa se. ³Taa naan se bo, Jaamus, gotn nakn se jaay uuno metin sum se, maam m'tuuro metin tak tak jaay bo maakin toolumi oo m'je m'aisin raan te doobina. ⁴Bin bo do nakge tun k'taadio metin se, naai 'jeele kese bo taar met ki.

**Kodn Raa baado taad taar koojn Jan-Batist*

⁵Kaad ken *Erod ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tedn serke Raa ki k'danin Zakari. Naan se metn jee Abi-age oo mendin se ronza Elizabet; naan kic metjil gen *Aarunge. ⁶Naaden di se paac jee bae naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar ken Raa edo *Musa ki oo nakgen ken Raa oo k'ted se, naade paac tedin te doobina. ⁷Gan naade se ok gaange eyo, taa mendin Elizabet se mendkarta oo naade di se le paac goolga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenje gen baa tedn *serke maakn *Bee Raa ki. ⁹ Aan goo jee tedn serkgen naan Raage tu ken lee ted do dakin se, ken kaadin jaay aanga num, naade beer ood deb kalan te salatia gen baa kend bee Meljege tu Raa ki oo taa 'baa tooon nakn oot nijim naanin ki. ¹⁰ Kaad ken jaay Zakari end maakn Bee Raa ki gen tooon nakn oot nijim se, jee den se ing naatn eem keem Raa. ¹¹ Gotn se, kodn Meljege Raa teec naan Zakari ki oo naan daar do ji daam ki gotn ken k'lee k'toon nakn oot nijim se. ¹² Ken Zakari jaay aakin se, nirlin teece oo beere okina. ¹³ Gan kodn Raa deekin oo: «Onge 'beere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mendi Elizabet se utu ai koojn goon gaaba oo naai an kond ron Jan. ¹⁴ Goon se ai tedi naai maaki ute raapm den aak eyo oo bii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tedn debm magala naan Meljege tu. Totn koojn bin ute totn te oromin se, naan 'kaay eyo. Num ken naan utu maakn kon ki sum bo, Raa utu an doocin te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an tooon baa ute gaan *Israelge dena naan Melde Raa ki. ¹⁷ Oo naan utu 'lee naan Raa ki ute tooon *Eli oo ute Nirl Raa ken booyo don ki se, taa naan 'tedn bubge ute gaange se 'koken taasa ute naapa, oo jeegen ken baate tookn taar Raa se le, naan aden terl maakde 'tedn jee ken ted nakge ute doobina. Bin jaay bo, naan 'tedn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kodn Raa ki oo: «Naan se maam m'an m'jeelin m'oo dio? Taa maam le m'goolga oo mendum kic le goolga goolo.» ¹⁹ Gotn se kodn Raa terlin oo: «Maam bo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tedn naabina. Naan bo olumo taa m'taadn te naai oo m'ai taadn labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan goo naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, nafo 'kon taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobin ki.»

²¹ Kaad ken se jee den se ing aak kaamina oo nakn se deel dode ken Zakari end maakn Bee Raa ki jaay teeco yokod ey se. ²² Ken naan teeco sum se, naan on taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga oo Zakari aakoga ne dim maakn Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jina, on taadga ute taarin ey sum. ²³ Ken bii tedn naabin jaay aas se, Zakari ok terl baa been ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mending Elizabet ted mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakn laap ken mii se, naan on ron maak ki oo taad te maakin oo: ²⁵ «Kese bo bee ken Melum tedum maam ki oo sokonum se, naan oodumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kodn Raa taad metn taar koojn Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Kɛn Elizabet jaay uun maaka ɔɔ ɔk laapa mɛɛɛ se, tɛr Raa ɔlo kɔdɪn Gabriel daala taa naan Galile ki, maakɪ gɛgɛr kɛn k'danɪn Nazaret, ²⁷ gɔtn goon mɛnd ki. Ɔɔ goon mɛnd se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm kɛɛsin se ron Yusup ɔɔ Yusup se, naan mɛtjil *Daud. ²⁸ *Kɔdn Raa ɛnd ɔɪɪn beɛn ki ɔɔ deekiɪn ɔɔ: «Tɔɔsɛ Mari, naai se ɔɪ maaki raapm sakan. Taa Mɛljege Raa se naan tɛdɪga bɛɛ ɔɔ naan utu te naai.» ²⁹ Kɛn Mari jaay booy taar ese se, taar se deel donɔ ɔɔ naan taad te maakiɪn ɔɔ: «Kɛsɛ ɓo tɛdn tɔɔsn ɔɔ dɪo bini?» ³⁰ Kɔdn Raa tɛrlɪn ɔɔ: «Mari, ɔɪtɛ gɛn ɓeere, taa naai se ɔɪga bɛɛ naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tɛdn mɛndkaama utu 'kooɪn goon gaaba ɔɔ goon se an kɔnd ron Isa. ³² Naan utu 'tɛdn magala naan Raa ki ɔɔ j'an danɪn Goon Raa Taaro. Mɛljege Raa utu an kɛdn gaar ɓugin Daud. ³³ Naan 'kɔsn gaara gɛn daayum do gaan *Israelge tu ɔɔ gaar naan se 'kɔn nan eyo.» ³⁴ Mari tɔnd mɛtn kɔdn Raa ɔɔ: «Nakɪ se tap ɓo 'tɛdn ɔɔ dɪo? Maam lɛ m'jeel te gaab ey ɓɔrtɔ.» ³⁵ Kɔdn Raa tɛrlɪn ɔɔ: «*Nirl Salal utu adɛ ɓɔɔy doi ki, ɔɔ tɔɔgɪ Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlɪn bat. Taa naan se ɓo, goon naai an kooj se 'tɛdn goon *salal ɔɔ naan se j'an danɪn Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet kɛn mɛndkarta se kic ɓo do gɔɔlɪn ki se, tɛdga mɛndkaama ɓɔrsɛ ɔkga laapa mɛɛɛ. ³⁷ Bɛɛɛ, ne dɪm jaay ɔɪn Raa ki se, gɔtɔ.» ³⁸ Gɔtn se Mari deek ɔɔ: «Maam se m'bul gɛn Raa. Maam m'tooko do taari ki. Ɔɪn 'tɛdn aan gɔɔ kɛn naai 'taadum ro ki se.»

Ɔɔ gɔtn se kɔdn Raa iɪn ɔɪɪna.

Mari ɓaa kaakɪ Elizabet

(1Sam 2.1-10; KKR 113)

³⁹ Naan kɛn se, Mari naar ook ɓaa maakɪ koge tun taa naan Jude ki maakɪ gɛgɛr ki kalan bini. ⁴⁰ Naan ɓaa ɛnd ɓee Zakari ki ɔɔ tɛd tɔɔsɛ mɛndɪn Elizabet ki. ⁴¹ Kɛn Elizabet jaay booy tɛdn tɔɔsn Mari se, goon maakiɪn ki kic ɓo baag tɔɔbm ronɔ ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɪ kon Elizabet. ⁴² Gɔtn se naan ɔɔdɔy makɔɪɔ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakɪ mɛndge tu se,
naai sum ɓo kɛn Raa tɛdɪga bɛɛ cir paac
ɔɔ goon kɛn maaki ki se kic ɓo, Raa tɛdɪnga bɛɛɪna!

⁴³ Maam ara ɓo m'nanɔ kaca jaay ɓo
ko Mɛluma ɓaadɔ ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: kɛn jaay maam booy tɛdn tɔɔsn naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakiɪn ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar kɛn Mɛljege taadɪ se, taa nakɪ naan taadɪ se utu 'kaan doobɪn ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Mɛlum Raa ute maakum paac.

47 Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mel Kaa-juma.

48 Maam m'bulin ken jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se, utu am danum mend maak-raapo.

49 Taa Raa Sidburku se teddumga nakgen bee den aak eyo do ro naan se, ro ken *salal.

50 Daayum naan ted beena do jeege tun beerin.

51 Raa se taadga toogina

do jee ken magal rode se, naan wookdenga.

52 Gaaringen toogin k'jeel jeel gotde se, naan tuurdege naatn maakn gaardege tu.

Num gan jee dop rode baat se, naan uundega rode raan.

53 Jee bo toode se, naan eddenga koso ute maraadde

do jee maalge se le, naan tuurdega te jide sik.

54 Raa se naan dirig te gen tedn been jeeunge tu eyo

«do naan baadoga noogin jee tedn naabingen gaan *Israelge.

55 Kese bo nakn ken naan taado bubjege tu

do utu 'tedn *Abraam ki ute metjilin ki gen daayum daayum se.»

56 Ter gotn se, Mari ting te Elizabet se baa baa nakn laapa moto jaay, ok terl baa been ki.

Bii koojn Jan-Batist

57 Bii ken Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba.

58 Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bee ken Raa tedin se, naade ted maak-raapo ute naana.

59 Ken ooj jaay ok bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *koin pond. Gotn se jeege do goono se j'an danin ute ro bubin Zakari. 60 Gotn se kona eep taarina do taadden do: «Bin eyo! Goono se j'an danin Jan.» 61 Naade terlin do: «Taa beese ki se nam rona bin se, bere, got.» 62 Do naade tond metn bubina ute jide, taa n'aden taada goono se tap bo naan je j'an danin nana? 63 Bubin taadden ute jina do k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki do: goono se ron Jan. Jeegen paacn ing gotn ese jaay aak nakn se tap bo okden taad eyo. 64 Gan gotn se sum bo, Zakari, Raa eepin taarina baag taadn taara do naan toom Raa. 65 Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa okde do jeegen ing maakn koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee dos maana do nakge tun deel se. 66 Jeegen paacn booy metn taar nakgen ese se, taar se naade okin maakde ki do naade taad ute naapa do: «Goon se tap bo 'tedn goon do di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

* 1:63 Kaagin paak paaka se nakn raan ro ki aan god gen paakarmajige.

Zakari tōom Raa

67 Gōtn se, Zakari bubm Jan se, maakiñ dooc ute *Nirl Salal
 67 Nirl Salal se ɔliñ taaf ɔɔ:

68 «K'tōomki Mɛljege, naan ɔo Raa gɛn gaan *Israelge,
 taa naan ɔaadoga kaakɲ jeenge ɔɔ dugdenga dode.

69 Maakɲ ɔee gɛn ɔulin Gaar *Daud se,
 naan ɛɔjekiga Debm Kaajɲ tōogɔ.

70 Kɛse ɔo taar kɛn jeegen *salal kɛn taaf taar teeco taar Raa
 ki
 taado do dɔkiñ jeege tu se.

71 Naan taadjekiga ɔɔ
 naan utu ajeki kɔɔɔn dojege maakɲ ji jee taamooyjege tu
 ɔɔ ji jeege tun paacɲ jejeki eyo.

72 Taa naan tɛɔga bɛɛ do bubjege tu
 ɔɔ naan se saapga do *dɔɔk kɛn salal kɛn naan dɔɔko ute naade
 se,

73 aan gɔɔ kɛn naan naamo taariña bubjege tu *Abraam ki.

74 Kɛn naan jaay ɔɔɔjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se,
 naan utu ajeki tɛɔn bɛɛ ɔɔ naajege j'an̄ki keem kic ɔo j'an̄ki
 ɔeer eyo,

75 ɔɔ daayum naaniñ ki se j'aki tɛɔn jee salal,
 j'aki kɔkɲ taariñ ɔɔn̄ɔ ɔɔ j'aki tɛɔn nakge ute doobiña.

76 Anum, naai goonum se,
 j'utu jaay dani debm kɛn taaf taar teeco taar Raa kɛn Taaro.
 Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa an̄ ɔaapm doobiña,
 77 ɔɔ naai 'tɛɔn jeenge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiñɔe
 ɔɔ naan ɔo debm adɛn kɛɔn kaaja.

78 Taa Raa naajege se, naan debm bɛɛ dɛn aak eyo.
 Taa bɛɛ naan se ɔo, naan utu ajekiro kɔl gōtn wɔɔro
 taa ajeki wɔɔr gōtɔ aan gɔɔ bɔɔr kaadn utu ooko kook se.

79 Naan utu wɔɔr jeegen ing maakɲ gōt kɛn ɔɔɔ
 ɔɔ jee kɛn ing taa yo ki,
 taa naan ajeki tōɔn te doobm kɛn j'an̄ki kɔɲ lapia.»

[Gōtn se Zakari taaf nan̄ taariñ bini†.]

80 Goono se teepe ɔɔ mɛtɛk ɔaa te naaniña. Naan ɔaa ing do
 kɔɔ-ɔaar ki ɔɔ ting bini aan ɔii kɛn naan baag tɛɔn naabiñ naan
 gaan *Israelge tu.

2*Kaadn koojɲ Isa*

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

1 Kaad kɛn se, Gaar magal ing *Rōm ki kɛn k'daniñ Sezar
 Ogust se, ɔlo ɔɔ jee taa naaniñ ki paac se j'aden 'ɔaa mɛɔɔ.

2 Mɛɔn deet deet bin se baag kaad kɛn Kirinius ɔo magal jee

† 1:79 Taargen ara se maakɲ Kitap ki eyo.

taa naan̄ Siri ki. ³ Jeege paac, nan̄a nan̄a kic 60 iin̄ 6aa maak̄n naan̄in̄ ki taa j'añ 6aa mēdē. ⁴ Taa naan̄ se 60 Yusup iin̄o maak̄n gēgēr kēn Nazaret kēn taa naan̄ Galile ki, naan̄ kic ook 6aa maak̄n gēgēr kēn Betleem kēn taa naan̄ Jude ki. Betleem se, gōtn̄ j'oojn̄ Gaar *Daud. Kēn òlin̄ Yusup jaay 6aa naane se, taa naan̄ kic iin̄o met̄jil Daud ki ò teeco kaagn̄ 6ee naan̄ ki. ⁵ Naan̄ 6aa ute mēnd̄ kēsin̄ Mari mēnd̄kaama maak̄in̄ magalga magala taa j'añ 6aa mēdē.

⁶ Kēn naade aan̄ Betleem ki se, kaad̄ kēn naade tinḡ naane se 60, 6ii kēn Mari an̄ kooj se, aasa. ⁷ Gōtn̄ se Mari ooj goon̄ paragin̄ gaaba. Naan̄ teelin̄ ute kala ò uun̄ aalin̄ maak̄n̄ kōlay ki taa naade òn̄ te gōt̄ eyo maak̄n̄ 6ee tood̄n̄ mert̄ge tu se.

**Kōdn̄ Raage baado òn̄ jee gaam baat̄ge*

⁸ Maak̄n̄ taa naan̄ gōtn̄ ese se naat̄n̄ cēs ki cēs ki se, jee gaam baat̄ge tinḡ lee gaam baat̄dege nōor. ⁹ Gōtn̄ se sum 60 kōdn̄ Raa naar teec naande ki, ò Mēljege *Raa ted̄den̄ gōtō wōor kēlēn̄ ò naade nirl̄de teece. ¹⁰ Num kōdn̄ Raa se deek̄den̄ ò: «Ōn̄ten '6eerki! 'Booyki: maam 6aanseno ute Labar Jiga kēn utu 'raapm̄ maak̄n̄ jeege paac dēn̄ bēē eyo. ¹¹ Taa nōor jaaki ara se, j'oojsega Debm̄ Kaaja maak̄n̄ gēgēr gēn̄ Gaar *Daud ki. Naan̄ 60 *al-Masi kēn Raa taadō mētn̄ taarin̄ do dōkina. Naan̄ se 60, Mēljege. ¹² Kēn naase jaay 6aa aankiga se, naase aki kōn̄ goon̄ k'taace se k'teelinḡa teel̄ ute kala ò j'aalinḡa tood̄ tood̄ maak̄n̄ kōlay ki. Kēse 60 nak̄n̄ kēn naase anki kaak̄n̄ jeel ro ki.» ¹³ Gōt̄ kēn se sum 60 kōdn̄ Raagen̄ kuuy dōlō naar 6aado òn̄ deb̄de se ò baaḡ tōom̄ Raa tēē ute kaa ò:

¹⁴ «*K'nookki Raa kēn̄ in̄ḡ raan̄ maak̄n̄ raa ki.

Naan̄ 60 debm̄ ed̄ tōōse jeege tun̄ do naan̄ ki kēn naan̄ jede.»

¹⁵ Kēn kōdn̄ Raage jaay iin̄ òndē ò òk̄ tērl̄ 6aa maak̄n̄ raa ki se, gōtn̄ se jee gaam baat̄ge baaḡ taad̄n̄ ute naapa ò: «K'6aaki 6orse Betleem ki j'aki 6aa kaak̄n̄ nak̄n̄ kēn tēd̄ jaay Mēljege taadjekiro mētin̄ se.» ¹⁶ Gōtn̄ se naade naar iin̄ 6aa. Kēn naade aan̄ se òn̄ Mari, Yusup ò goon̄ k'taace tood̄ tood̄ maak̄n̄ kōlay ki. ¹⁷ Kēn naade jaay aakin̄ se, naade baaḡ kōōsn̄ maan̄in̄ jeege tu taar kēn kōdn̄ Raa taaddēno ro goon̄ ki se. ¹⁸ Ō jee paac̄n̄ kēn booy maan̄ jee gaam baat̄ge paac se, naade booy taar se òk̄den̄ taad̄ eyo. ¹⁹ Gan̄ Mari se, taargen̄ deel̄ paac se, naan̄ òkin̄ maak̄in̄ ki tak̄ ò tinḡ saap̄ do ki. ²⁰ Gōtn̄ se jee gaam baat̄ge òk̄ tērl̄ uun̄ dōobm̄ baat̄dege. Kēn naade 6aa 6aa se, nook̄ Raa ò tōomin̄ ute kaa taa nak̄gen̄ naade aako ò booyo se, taa nak̄gen̄ se paac, naade 6aa òn̄in̄ te dōob̄ina aan̄ gō ò kēn kōdn̄ Raa taaddēno se.

²¹ Kēn goono k'j'oojin̄ jaay òk̄ 6ii marta se, kēse 60 6ii kēn j'ōjin̄ pōndō. Goono se j'ōndin̄ roñ̄ Isa, ro se 60 kēn kōdn̄ Raa taaddēs̄in̄ kaad̄ kēn̄ koñ̄a utu aam te ey 6ōrtō.

*Isa j'uun k'baansiŋ maakŋ *Bee Raa ki*

²² Kɛn nakgen se jaay deel paac se, kaadɪŋ aas se naade baado maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ɛnd maakŋ Bee Raa ki gɛn tugŋ daapm rode. Naade tɛdɪŋ aan gɔɔ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taadno. Ɔɔ kaad kɛn se ɔo naade uun baano ute goono baado taadɪŋ naan Mɛljege tu Raa ki kici. ²³ Taa maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se k'raaŋga raan j'ɔɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ɛdɪŋ Mɛljege tu Raa ki.* * ²⁴ Taa naan se tɛr Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se taad ɔɔ gɛn tɛdn *sɛrke Raa ki se j'ano ɔaa ute: *dɛerge dio ey lɛ napar gaan dɛergen kuuy dio.* †

Simɛon tɔɔm Raa taa Isa

²⁵ Anum maakŋ Jeruzalem ki se, gaaba kalan roŋ Simɛon. Naan se debm daan ki ɔɔ ɔk doobm Raa ɔɔŋɔ. Naan ɪŋg aak kaam debm kɛn utu 'kaajŋ gaan *Israelge ɔɔ *Nirl Salal utu te naaŋa. ²⁶ Nirl Salal taadɪŋoga taada ɔɔ: «Naai se 'kooy eyo 'tiŋg bini utu 'kaakŋ ute kaami *al-Masi kɛn Mɛljege Raa utu aŋo kɔl se jaayo.» ²⁷ Nirl Salal ɔl Simɛon ɪiŋ ɔaa maakŋ *Bee Raa ki ɔɔ kaad kɛn se ɔo bubm Isa ute koŋa baansiŋo naan Raa ki gɛn tɛdn nakŋ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'tɛd se. ²⁸ Gɔtn se Simɛon uun Isa jɪŋ ki ɔɔ tɔɔm Raa deek ɔɔ:

²⁹ «Bɔrse Mɛluma, taar naai 'taadum se aanga doobiŋ ki, ɔŋ ɔuli se 'kooy ɔaa ute lapia.

³⁰ Taa kaamum se aakga Debm-kaajŋ kɛn naai ɔliŋo se.

³¹ Kɛse ɔo Debm-kaajŋ kɛn naai ɔlo jeege tu paac.

³² Naan ɔo debm kɛn utu wɔɔr gɔtɔ

ɔɔ tɛdn jeegen Yaudge eyo 'jeel Raa

ɔɔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookŋ raan.»

³³ Taar kɛn Simɛon taad ro goon ki, jaay bubɪŋ ute koŋ booy se, taar se tap ɔo ɔkden taad eyo. ³⁴ Gɔtn se Simɛon ɔɔddɛn ɔooro ɔɔ deek Mari koŋ ki ɔɔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den mɛtiŋge se, utu 'kiigi ɔɔ jee mɛtiŋge se utu 'kaaja. Taa naan ɔo 'tɛdn debm kɛn jeege an jeel Raa, naɔo jeegen mɛtiŋge se 'took eyo. ³⁵ Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu aŋ 'tɛdɪŋ 'toodn tal ɔɔ naai, Mari koŋ se, utu 'dabara aan gɔɔ debm k'j'ɔɔsiŋ ute gɔrd-jɛrlɛ.»

*Ann ɔŋ Isa maakŋ *Bee Raa ki*

³⁶ Gɔtn se mɛnd gɔɔlɔ kalan se, roŋ Ann. Naan se, goon Paniel, mɛtjil gen Aserge. Naan se mɛnd taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabiŋ se, naade tiŋgo ɔaara cili sum. ³⁷ Gɔtn gaabiŋ ooy sum se, naan ɔɔp mɛnd-daaye ɔɔ kaad kɛn se naan baariŋ sik-marta-kaar-ɔɔɔ naan lee maakŋ Bee Raa ki daayum gɛn tɛdn naabm Raa. Ɔɔ nɔɔrɔ katara naan eem Raa ɔɔ ɪiŋga num lee uun *siam. ³⁸ Num kaad kɛn jaay k'baano ute goon

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

Isa naan Raa ki se, naan baag tɔɔm Raa ɔ taad metn taar goon se jeege tun paacn ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'kɔɔdn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ɔk tɛrl ɓaa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay tɛd aas nakn ken *Ko Taar ken Mɛljege Raa ɛdo *Musa ki jaay aas se, naade ɔk tɛrl ɓaa taa naan Galile ki, maakn gɛgɛrde ken Nazaret ki. ⁴⁰ Goono se teep ɓaa ute naaniɓa ɔ naan metɛke ɔ jeel-taara dɛna ɔ daayum Raa se tɛdin bɛɛɓa.

Isa aas goon ɓaara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga ɓaara tak ɓo, ko Isa ute gaabin se lee ɓaado Jeruzalem ki gen tɛdn *laa Paak gen Yaudge. ⁴² Ken Isa jaay ɓaarin aas sik-kaar-di se, naade ɔk ɓaansin Jeruzalem ki gen tɛdn Laaden ken naade lee tɛd se. ⁴³ Ken bii Laa Paak jaay nan sum se, naade ɔk tɛrl ɓaa Nazaret ki. Num goonde Isa se ɔp ing Jeruzalem ki, naɓo kon ute bubin se, gɔtn goonde ɔp se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gen kon te bubin ki num ɔ kaadn naane, naan utu ɓaado ute jeedegen k'ɓaado ɓaa kalaɓ se. Ken naade lee lek tɛc se jaay ɓo naade ɓaa saap don ki ɔ gɔtn se, naade baagin je gɔtn jee jeeldege tu ɔ gɔtn taasdege tu. ⁴⁵ Ken naade jaay je bini ɔnin ey se, naade ɔk tɛrl ɓaan je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jen bii mɔɔ jaay ɓo ɓaa ɔnin maakn *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tɔkn metn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde ɔ do taardege tu se naan tɔnd metde. ⁴⁷ Jeegen paacn ing ud bi do taar ken naan tɛrlɛn se, naade booy jeelin se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ⁴⁸ Ken konge jaay ɔnin se, naade aakin se tap ɓo, ɔkden taad eyo. ɔ gɔtn se kon deekin ɔ: «Goonuma, kɛse naai 'tɛdjen nakn-kɔɔbm di bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔ: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la ken maam m'ɓaado tap ɓo gen maakn ɓee Bubum se?» ⁵⁰ Gan taar ken naan taadden se, naade ɔn booy ɔk te metin eyo. ⁵¹ Gɔtn se naan iin booy ɓaa ute naade Nazaret ki ɔ daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacn ese se, kon se ɔkin maakin ki.

⁵² ɔ Isa se teepe ɔ jeel-taara ɓaa te naaniɓa. Ken Raa aakin se, tɔlin ɔ tɔl jeege tu kici.

3

Jan-Batist daap doobm Mɛljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rɔm ki, jaay ɔk ɓaara sik-kaar-mii maakn gaarin ki se ɔ naan ken se Pons Pilat ɓo magal gen taa naan Jude ɔ *Eɛɔd se gaar gen taa naan

Galilee doo genaana Pilip se gaar geen taa naana Ituree ute taa naana Trakonitis doo Lisaniyas se gaar geen taa naana Abilena. ² Kaad kenna se Annan ute Kayip bo *magal jee tedn serke Raage tu. Naana kenna se bo *Raa baado taad Jan goon Zakari kenna ing do kod-baar ki se. ³ Do Jan se baa lee taa naana ool magal kenna Jordan ki se paac doo naana taad jeege tu do: «Terlki maakse do on j'asen *batizi doo Raa asen tool *kusiñsege. ⁴ Aan goo kenna Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raano do dokiña maakna Kitapiñ ki kenna do:

K'booy mind deba taad makona do kod-baar ki do:

'Daapki doobm Meljege do 'tediñsinki jiga 'toodn tal.

⁵ *Goo gen daan koge tu se, k'tuurumde naata*

do koge ute kasge se k'tookde naatn.

Do doobgen dug dug se k'tedde 'toojn 'toodn tal

do doobm kenna ok koge karcam karcam se kic le k'daapde 'toodn kolon.

⁶ *Bin jaay jeege paac utu kaakna debm kenna Raa utu adeno kolajaay aden kaaj se.*»*

⁷ Gona se jee denge baado tedn *batem gona Jan ki se, naana deekden do: «Aakumki tu woojgen ara! Nana jaay bo dejseno taa aki kaana kona maak-taar geen Raa kenna utu booy do jeege tu se?

⁸ Naana ki se, 'tedki nakgen jiga kenna 'taadn jeege tu do naase se 'terlkiga maakse do Raa ki do onte 'taadki oki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se kenna Raa je kic bo ana delin 'tedn gaange Abraam ki. ⁹ Bere, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacna jaay ooj jig ey se, j'aden toon tund naatn do j'aden toocn poodn.»

¹⁰ Gona se jee denge baado tond metn Jan do: «Naaje tap bo k'tedn roje do dio?» ¹¹ Jan terlden do: «Maakse ki se, debm ok kal di se uun ed kalan se deb kenna ok eyo doo debm ok nakna koo kic bo nigin ute debm kenna ok eyo.» ¹² Gona se, jee tedn miirge kic baado taa j'aden batizi do naade tond metin do: «Debm dooy jeege, naaje tap bo k'tedn roje do dio?» ¹³ Naana terlden do: «Miir kenna k'taadsen j'oo aki koka gona jeege tu se, onte 'ziidinki dim do ki.» ¹⁴ Asgarge baado tond metin do: «Naaje kic bo k'tedn roje j'oo dio?» Jan terlden do: «Onte 'kuunki gursn nam ute taa toogo do onte 'tolki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm kenna utu baado metin ki

¹⁵ Aan goo kaad kenna se jeege ing aak kaak kaam nakna utu 'ted se doo kenna naade jaay aak Jan se, gona se naade saap-maakde ki do: «Kese bo 'tedn *al-Masi le daam?» ¹⁶ Jan terlden naade ki paac do: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm kenna utu baado metum ki se, naana magal ciruma. Maam se

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

kəl saan̄ kic 6o m'aas gen no tuutiñ eyo. Debm ese se 6o utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ̄ ute poodo. ¹⁷ Ute gert magaliñ se naan̄ utu tuuy teenina ɔ̄ ken naan̄ jaay tuuy aasga num kaam teenin̄ se, naan̄ utu an̄ tɔsn kɔmb maakñ giijin̄ ki, num tɛsin̄ se, naan̄ utu an̄ kɔmb maakñ pood̄ ken ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan̄ taadd̄en se t̄er Jan dejd̄enga ute taar-gen kuuy kic d̄ena. Gɔtn ese se naan̄ taadd̄en Labar Jiga se jeege tu.

**Erɔd ɔk Jan-Batist dangay ki*

¹⁹ Num ken Gaar Erɔd jaay ɔk Erɔdiad m̄end genaana ɔ̄ do ken se t̄er t̄ed̄n nakgen kuuy kusiñ kici, gɔtn se Jan taad̄insin̄ tal. ²⁰ Na6o do *kusiñ ken naan̄ lee t̄ed̄ se, t̄er do ken se naan̄ iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

**Bat̄em gen Isa*

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹ Ken jeege paac jaay k'batizd̄e aas se, Isa kic 6o k'batizina. Ken naan̄ eem keem Raa se, gɔtn se maakñ raa ɔ̄d̄wan̄. ²² Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan̄ gɔɔ d̄eere baad̄o b̄ooy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad̄ maakñ raa ki ɔ̄: «Naai se 'Goonuma. Maam 6o m'b̄eer m'ɔ̄d̄io ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

²³ Kaad̄ ken Isa baagn̄ naabin̄ se, naan̄ ɔk 6aara 6aa 6aa si-m̄ɔtɔ. Jeege se saap ɔ̄ naan̄ goon Yusup, Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat, Matat se goon L̄ebi, L̄ebi se goon M̄elki, M̄elki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup, ²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Am̄ɔs, Am̄ɔs se goon Naum, Naum se goon Ēsli, Ēsli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat, Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin, Semeyin se goon Ȳɔsek, Ȳɔsek se goon Ȳɔda, ²⁷ Ȳɔda se goon Ȳɔanan, Ȳɔanan se goon R̄esa, R̄esa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salat̄iel, Salat̄iel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon M̄elki, M̄elki se goon Addi, Addi se goon K̄ɔsam, K̄ɔsam se goon Elm̄adam, Elm̄adam se goon Er, ²⁹ Er se goon J̄ezu, J̄ezu se goon Elīez̄er, Elīez̄er se goon Ȳɔrim, Ȳɔrim se goon Matat, Matat se goon L̄ebi, ³⁰ L̄ebi se goon Sim̄eon, Sim̄eon se goon Juda, Juda se goon Yusup, Yusup se goon Ȳɔnam, Ȳɔnam se goon Eliakim, ³¹ Eliakim se goon M̄el̄ea, M̄el̄ea se goon M̄enna, M̄enna se goon Matata, Matata se goon Natan, Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon J̄ēse,

Jεεε se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Εzρm,
 Εzρm se goon Περεζ, Περεζ se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor, ³⁵ Naor se goon Seruk,
 Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Πελεγ,
 Πελεγ se goon Εber, Εber se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lemek, ³⁷ Lemek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Ενok, Ενok se goon Yered,
 Yered se goon Maalalael, Maalalael se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon Ενos, Ενos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

**Bubm sitange naam Isa*

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Gōtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki do Nirl Salal se tōof olin do kōd-baar ki. ² Maakη biige tun si-sō se, Bubm sitange baado naamina. Nōro katara se Isa os te dim eyo do ken biigen si-sō jaay aas se, naan bo tōlina. ³ Gōtn ese se, Bubm sitange deekin do: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakη kōso.» ⁴ Do Isa terlin do: «Taa se Kitap taadga taada do: *Ken ted debkilimi inj se kōso kalin ki sum eyo.**»

⁵ Ter Bubm sitange tōof olin gōtn raan. Gōtn ese sum bo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶ Do Bubm sitange deekin do: «Maam m'ai kedn tōgo paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'edumsinga ked maam ki do maam m'an kedn deb ken maakum jena. ⁷ Do ken naai jaay 'baado ergga naanum ki do 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸ Isa terlin do: «Taa Kitap taadga taad do: *Meli Raa kalan tak se bo naai 'kerγη naanin ki do an 'tedn naabina.†*» ⁹ Ter Bubm sitange tōof baansin maakη geger ken Jeruzalem ki do baa uun olin do *Bee Raa ki raan lej lej do deekin do: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad do:

Raa 'kund 'kulu kōdinge tu ai bōbo

¹¹ do *naade ai caapm kōkη jidege tu*

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14.

taa jεige se 'kəŋ rəəkŋ ro ko kən gam eyo.†»

12 Isa tərliŋ ə: «Kitap taadga taad ə: Bεε, naai se 'kəŋ 'naam Mɛli Raa eyo. §» 13 Kən Bubm sitange naamiŋ kaam ara kaam ara jaay aas se, naaŋ iin əŋiŋa ə booy bini aan kaad kən Raa mala əndiŋ se jaayo.

Isa aan taa naaŋ Galile ə baag tɛdn naabiŋa

14 Gətn se Isa dooc te təəŋ *Nirl Salal, ək tərɪ ɓaa taa naaŋ Galile ki ə nookiŋ eem dəəd taa naaŋ gətn ese paac. 15 Naaŋ lee dooyde maakiŋ *bεeεe tun kən Yaudge lee tus maak ki ə jeege paac təəmiŋa.

Jee Nazaret ki baate Isa

16 Isa tərɪ maakiŋ gεgεr kən Nazaret gətn naaŋ teepmno ro ki. Kən *bii sebit jaay aanga num, aan gəɔ daayum naaŋ lee ɓaa maakiŋ *bεe kən Yaudge lee tusn maak ki gən keem Raa dey se, naaŋ end maak ki ə bii kən se ɓo, naaŋ iin daara gən dooy Kitap naaŋ jeege tu. 17 Gətn se j'uun j'ɛdiŋ Kitapm gən debm taad taar teeco taar Raa ki kən k'daŋiŋ Ezayi. Naaŋ wərgiŋa, ə əŋ gətn kən k'raaŋiŋ j'ə:

18 *Nirl gən Mɛljege se, utu maakum ki, taa naaŋ bεεr ədumo gən taadn Labar Jiga se jee daayge tu. Naaŋ əlumo taa m'taadn bulge tu se j'utu j'aden kəədn dode*

ə jee kaam-təəkge se utu 'kaaka

ə jee kən j'ədde yεεbde cεε se, j'utu j'aden kəədn dode,

19 *ə maam m'baado se m'asen taadn baar kən Raa tɛdn bεεŋ jeege tu kici.**

20 Kən naaŋ jaay dooy Kitap aas se, naaŋ teeliŋa†, ə ɛdiŋ gaab kən tɛdn naaba gətn ese se ə naaŋ tərɪ iŋg gətiŋ ki ə jee iŋg maakiŋ ɓee kən gətn ese paac əndiŋ kaama. 21 Gətn se naaŋ baagden taada ə: «'Booyki, taar Kitapm kən naase 'booyiŋki jaaki se, aanga doobiŋ ki.»

22 Gətn se jeegeŋ paacŋ iŋg booy taariŋ se taad taargen jiga roŋ ki ə taariŋ nijim kən naaŋ taadden se, əkden taad eyo. Naade deek ə: «Kese tap ɓo goon Yusup ey la?» 23 Gətn se Isa deekden ə: «Deere, kaaŋ kaa taar kən jeege lee taad se utu amsiŋki tɛdn dom ki kən taad ə: «Kən naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn ə: nakiŋ naaje k'booy kən naai 'tɛdo maakiŋ gεgεr kən Kaparnayum ki se, ɓorse naai 'tɛdiŋ maakiŋ naaŋi ki ara kici.» 24 Tεr naaŋ taadden ə: «Deere, 'booyki m'asen taada: ɓii kalaŋ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'əkiŋ te əŋŋ maakiŋ naaŋiŋ ki eyo. 25 'Booyki bεε m'asen taada: do dəkiŋ do *Eli ki se, *Israel ək

† 4:11 Aak KKR 91.11-12. § 4:12 Aak Dt 6.16. * 4:19 Eza 61.1-2. † 4:20 Kitap do dəkiŋ se k'teeliŋ teele aan gəɔ raaga.

mënd-daayge dēna ɔ kaad kēn se baara mətɔ ute laapa mēce se, maane baate keede ɔ ɔ tɔl tɛd daama maakŋ naaŋ ki. ²⁶ Num gaŋ Eli se, Raa ɔliŋ te gɔtn mēnd-daay kēn gam kēn maakŋ taa naaŋ Israēl ki se eyo; num ɔliŋ gɔtn mēnd-daay kēn iŋg maakŋ gēgēr kēn k'daŋiŋ Sarepta kēn taa naaŋ Sidɔŋ ki. ²⁷ Do dɔkiŋ do Elize ki kēn debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɔ, Israēlge se ɔk jee bikidge dēna. Naɔo maakde ki paac se, deb kalaŋ kic ɔ Elize eɔiŋ te lapi eyo; num gaŋ eɔ'lapi ɔ gaab ki kalaŋ kēn k'daŋiŋ Naaman kēn kɔd Siri.»

²⁸ Kēn jee maakŋ ɔee kēn Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar kēn naaŋ taadden se, naade maakde taarde doŋ ki pirin. ²⁹ Aan gɔo gēgēr se lē do ko ki se, naade iin iij-ɔkiŋ teecnsin naatn ɔ baansin taa aŋ 'kɔtn kɔl ziri ki. ³⁰ Num gɔtn se naaŋ iik uj jide ki ɔ but aal daande ki se ɔ uun doobiŋ ɔaa.

Isa taad tɔogiŋa

³¹ Gɔtn se Isa booy ɔaa maakŋ gēgēr kēn Kaparnayum kēn taa naaŋ Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naaŋ ɔaa dooy jeege. ³² Jeege booy taar kēn naaŋ dooyde se ɔkden taad eyo, taa naaŋ dooyden ute tɔogiŋ mala.

³³ Jee iŋg maakŋ *ɔee kēn Yaudge lee tusn maak ki gɔtn ese se, gaaba kalaŋ se ɔk kɔoŋ sitan. Kēn naaŋ aak Isa se ɔɔd ɔy makɔŋ ɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap ɔo naaje j'ɔŋ dī ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kēn Raa ɔo ɔlio.» ³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔ: «'Doal 'Teec naatn ro gaab kēn se!» Gɔtn se gaabm se ooc daan jeege tu ɔ sitan se teec naatn roŋ ki ɔ tediŋ te dim eyo. ³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, ɔeer ɔkde ɔ lee taad ute naapa ɔ: «Kese taar ɔo dī ɔo bini! Gaabm se ute tɔogiŋ se, naaŋ taad sitange tu ɔ naade teec aana.» ³⁷ Gɔtn se nookiŋ eem dɔɔd taa naaŋ gɔtn ese paac.

Isa eɔ'lapia jee kɔoŋge tu

³⁸ Kēn Isa jaay teeco maakŋ *ɔee kēn Yaudge lee tusn maak ki se, naaŋ ɔaa ɔee Simon ki ɔo ɔŋ moomin mēnda se roŋ ɔŋg kēdɛk kēdɛk. Gɔtn ese naade tɔnd mētn Isa ɔo ŋ'saapm doŋ ki. ³⁹ Isa ɔaado no doŋ ki aac kaama kɔoŋ ki ɔo roŋ ɔŋg kēdɛk se terec urlu. Gɔtn ese sum ɔo mēnda se naar iin daara ɔo baagden tediŋ kɔo.

⁴⁰ Kaad kēn jaay kaada ɔaa ɔaa kooco se, jeege dēna ɔaano ute jee kɔoŋge napar napar gɔtn Isa ki ɔo nana nana kic ɔo naaŋ ɔndiŋ jin doŋ ki, ɔo jee kɔoŋgen se paac ɔŋ lapia. ⁴¹ Gɔtn ese kic sitange dēna teec naatn ro jeege tu ɔo kēn naade teec teec se tɔɔd tɔy makɔŋ ɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama ɔo j'ɔŋte taada, taa naade se jeeliŋa naaŋ ɔo *al-Masi.

Isa ɔaa taad Labar Jiga taa naaŋ Jude ki

⁴² Tanɔɔriŋ-nɔɔriŋ se, Isa iin teec ɓaa do kɔd-ɓaar ki gɔto kaam kalan. Gɔtn se jee dɛnge se iin taa jɛna ɔ kɛn naade jaay ɔŋiŋ se, jee se je naan aɗe kɔnɔ eyo, num 'kɔɔpm king ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bɛɛki se, m'ɓaa taadn Labar Jigan gɛn Gaar Raa se, maakŋ gɛgɛrge tun kuuy kici. Taa naan se ɓo Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *ɓeege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki kɛn taa naan Jude ki se paac.

5

*Jee ɔɔ deet deet kɛn took gɛn tɛdn jee mɛtn Isa ki
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)*

¹ Bii kalan, Isa daar daar taa baar kɛn k'danŋiŋ Genezarɛt se ɔɔ gɔtn se jee dɛnge ɓaado deebiŋ bat gɛn booy taar *Raa. ² Gɔtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocŋ kɛŋjgen ɓɔɔyo maak ki se daar tug tug gɛnddege. ³ Gɔtn se Isa ook maakŋ markab kɛn kalan ɔɔ markabm ese se gɛn Simon. Naan taad Simon ki ɔɔ: «Iik 'ɓaa naan ki cɔkɔ.» Gɔtn se Isa iŋg maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee dɛnge.

⁴ Kɛn naan jaay taad nan taariŋ se, naan deek Simon ki ɔɔ: «Iik 'ɓaa gɔtn kɛn maaniŋ jɛrlɛ, ute jeeige se, 'tuunki gɛndsege maan gɛn toocŋ kɛŋjge.» ⁵ Simon tɛrliŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, daan nɔɔr ki ute magaliŋ se, naaje k'dabarga dɛna naɓo j'ɔŋ te dim eyo. Num gaŋ do taari ki se, gɛndge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Kɛn naade jaay tuun gɛnddege maan se, naade uuno kɛŋjge dɛna; bini gɛnddege kic ɓo ɓaa ɓaa nɛɛɛ! ⁷ Naade dan mɛddɛgen maakŋ markab kɛn kuuy se te jide taa aɗe ɓaa num, aden noogo. Mɛddɛge jaay ɓaado ɔŋde se, markabɛgen di se paac naade doociŋ tal tal ute kɛŋjge, bini ɓaa ɓaa duubm maan.

⁸ Kɛn Simon Pier jaay aak nakŋ ese se, naan ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, iik naatn cɛɛm ki; taa maam se m'debm *kusiŋa.» ⁹ Taa kɛŋjgen dɛn kɛn naade uuno se, Pier ute mɛdŋge se ɓeeere ɓaa ɔkɗe. ¹⁰ Mɛdŋgen Jak ute Jan kɛn gaan Zebedege se aak se, ɓeeere ɔkɗe kici. Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «ɔŋte ɓeeere! Naan ki se, naai 'ɓaa je jikilinge ɓo andeno ɓaa doobm Raa ki.» ¹¹ Markabɛge se naade tiik ɓaano taa jɛŋ ki ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, naade rɛsn te nakɗege paac ɔɔ daaniŋa.

*Isa ɛd lapiia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)*

¹² Bii kalan Isa iin ɓaa maakŋ gɛgɛr kɛn kalan ɔɔ gɔtn se debm bikidɪ ɓaado ɔŋiŋa. Gaabm se ron paac taal aace. Kɛn naan aak Isa se, naan ooc mɛtn jɛŋ ki ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛlje, kɛn naai 'je num, ɛdum lapiia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔŋ

kólɔŋ.» ¹³ Isa ɔl jin utina ɔɔ deekin ɔɔ: «Yee, maam m'jea, ɔŋ roi daapm 'toodn kólɔŋ kólɔŋ!» Gɔtn se sum ɔɔ, gaabm se kɔɔnin ɔŋina. ¹⁴ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «ɔnte ɔaa 'taadn nam ki. Taa naai ɔŋga lapi se 'ɔaa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ɔɔ 'ɔaa ɛd *serke Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadino maakŋ Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kólɔŋ kólɔŋ se. Bin ɔɔ, jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapia.» ¹⁵ Gɔtn se jeege baag kɔɔsn maanin gɔtɔ ɔaa se paac ɔɔ jeege dena lee tusu gɛn booy taarina ɔɔ jee kɔɔnge se ɛ ɔaado se gɛn je lapia rode. ¹⁶ Gaŋ Isa se teec ɔaa do kɔd-baar ki kalin ki gɛn tɔnd metn Raa.

Isa ɛd lapia debm k'runɣuy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalan Isa dooy dooy jeege ɔɔ maakŋ jeege tun naan dooyde dooy se ɔk *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage. Naade se iino maakŋ naanɣe tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki ɔɔ ute kengen iino maakŋ geger kɛn Jeruzalem ki. Gɔtn se Isa ute tɔɔgŋ Meljege se, ɛd lapi jee kɔɔnge tu. ¹⁸ Gɔtn ese sum ɔɔ jeege uuno debm k'runɣuyu do nakŋ toodŋ ki. Kɛn naade aan se, naade je doobm an kɛnd kɔŋ Isa. ¹⁹ Naɔ taa jeege den den se naade ɔŋ te doobm an kɛnd kɔŋ Isa eyo. Taa naan se ɔɔ naade uun ookŋsin do ɔee ki raan ɔɔ ɔɔd taa ɔɔɔ ɔɔ naade ɔɔɔyino do nakŋ toodŋ ki naan Isa ki daan jeege tu. ²⁰ Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek ɔɔ: «Gaaba, *kusiŋige se, maam m'tɔɔlisinga naatn.»

²¹ Kɛn jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajŋ te naapa ute mind naan ki ɔɔ: «Naan se tap ɔɔ naŋa jaay naaj Raa bin se? Kɛn 'kɔŋ tɔɔl kusiŋ deba se, Raa kalin ki sum ey la?» ²² Aan gɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naan ɛrlɛn ɔɔ: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ²³ Gɛn naase ki num, kɛn gay ɔɔ ɔŋ ciri, kɛn m'deekŋ m'ɔɔ: «Kusiŋige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» ɔɔbu m'deekŋ m'ɔɔ: «Iini ɔɔ 'lee» se ɛ? ²⁴ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiŋ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'ɔaa ɔee ki.»

²⁵ Gɔtn ese se sum ɔɔ, gaabm se, iin daara naan jeege tu, uun nakŋ toodina ɔɔ ɔaa ɔee ki. Kɛn naan ɔaa ɔaa se naan tɔɔm Raa. ²⁶ Jee gɔtn ese paac nakŋ se deel dode ɔɔ naade tɔɔm Raa kici. Gɔtn se naade ɔee ɔkde se, taad ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen kɛn deel do aak eyo!»

Isa dan Lebi
(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tɔkŋ miiri ron Lebi inɣ kinɣ gɔtn tɛdn naabin ki. Naan deekin ɔɔ:

«Iini 'daanuma!»²⁸ Gōtn se sum 60 Lēbi iini, ɔŋ nakinge paac ɔɔ daan Isa.

²⁹ Gōtn se Lēbi tēd kɔsɔ dēna ɔɔ dan Isa beēŋ ki gēn 6aa kɔsɔ. Ɔɔ jeege dēna inŋ ɔs te naade ɔɔ maakde ki se *jee tɔkŋ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰ Gōtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tɔkŋ mētn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir ɔɔ taad jeege tun mētn Isa ki se ɔɔ: «Gēn dī jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ jee *kusinge se?» ³¹ Isa tērlēden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kēn je daptor se, jee kɔɔŋge. ³² Maam m'6aado se gēn dan jee kēn saap ɔɔ naade aak bēē naan Raa ki se eyo, num maam m'6aado se gēn jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'tērl maakde do Raa ki.»

*Mētn taar *siam*

³³ Naan kēn se jeege 6aado taad Isa ki ɔɔ: «Jee mētn Jan-Batist ki ute jee mētn *Parizige se tēdga num lee tuun siam ɔɔ tōnd mētn Raa. Num jee mētn naai ki se ɔsɔ ɔɔ aaye.» ³⁴ Isa tērlēden ɔɔ: «Jeegeen 6aado kɔkŋ mēnda jaay gaabm mēnda utu te naade se, kaad kēn se naade 'kɔŋ kuun siam la? Mētn ki eyo. ³⁵ Num gan 6ii kalan kaadīn utu kaana gaabm mēnda se j'utu j'an kɔɔdn naata ɔɔ naan kēn se jaay 60, mēdīnge se lee tuun siam gēn tōnd mētn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala ɔɔ: «Nam ɔk kala koono nēēpga nēēp se, ade kɔŋ nēēpm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin kēn k'nēēpo se cēre sum, ɔɔ kēn j'aalinga kic num, naade se kɔŋ tum eyo. ³⁷ Ɔɔ tōtn koojŋ biŋ utu iin kiin se, j'ɔmbiŋ maakŋ k-lēēterge tun koono eyo; ey num tōtn koojŋ biŋ se, an dɔɔbm ute k-lēēterge se naatn. Ɔɔ tōtn koojŋ biŋ se lē 'kɔɔy naan ki cēre ɔɔ k-lēēterge se lē, dɔɔbm tujŋ kici*». ³⁸ Num gan bēeki num, tōtn kaam ki se j'an kɔmb maakŋ k-lēēterge tun kiji kici. ³⁹ Ɔɔ debm aayga kaay tōtn† coodi tɔɔlum se lē, tōtn kaam ki se, 6on tɔɔliŋ ey sum. Taa naan deek ɔɔ: kēn nijim cir paac se tōtn kēn coodi tɔɔlum se.»

6

*Isa se naan 60 mēl *6ii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan 6ii sebit ki se, Isa ute jee mētiŋ ki deel maakŋ gōtn gēm ki. Gōtn se jee mētiŋ ki tērec do gēmge ɔɔ ɔɔd kaamin maakŋ jide ki ɔɔ taane. ² Num *Parizigen kandum gōtn ese taadden ɔɔ: «Gēn dī jaay naase 'tēdki nakŋ kēn j'und te kulu eyo gēn tēd 6ii sebit ki se?» ³ Isa tērlēden ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ kēn *Daud tēd ute jeenge kaad kēn naade 60 tɔɔlde se?»

* 5:37 Yaudge se tɔmb tōtdegen gēn koojŋ biŋ se maakŋ k-lēēterge tu. † 5:39 Tōtn Yaudge se daayum taad ute tōtn koojŋ biŋ se sum.

⁴ Naan endo maakŋ *kərər ɣen *Raa ki, ɔ tɔs mappan j'ɛdɪŋga kɛf *sɛrke Raa ki, ɔso ɔ ɛfɔ jeenge tun mɛtɪŋ ki kici. Ey num, kɛn ɔk doobm 'kɔsn se jee tɛdn sɛrke Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Ɔɔ tɛr Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se lɛ, naan ɔ Mɛl ɣen bii sebit.»

⁶ Kɛn aan bii sebit kɛn kuuy se, Isa ɔaa end maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se ɔ dooy jeege. Gɔtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka kɛn n'kɛdn lapia gaab kɛn se bii sebit ki num, bin se naade an kɔkŋ mindɪŋa. ⁸ Aan gɔɔ Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab kɛn jin ooyga kooy se ɔɔ: «lini 'daar naan jeege tu.» Ɔɔ gaabm se iin daara. ⁹ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Maam m'je tɔnd mɛtse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu ɣen tɛdn bɛɛ lɔɔu ɣen tɛdn *kusiŋ lɛ? Ɔɔ ɔŋ deba jaay dim an don ki num, an kaaj lɔɔu an kɔniŋ naan 'kut lɛ?» ¹⁰ Gɔtn se Isa uun kaamin aak doodde paac ɔ deek gaabm kɛn jin ooyga kooy se ɔɔ: «'Sɛɛj jii!» Ɔɔ gaabm se sɛɛj jin ɔ gɔtn ese sum ɔo jin ɔŋ lapia. ¹¹ Kɛn Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ se, maakde taarde don ki pirin ɔ taad ute naapa do nak kɛn naade utu 'tɛdn do Isa ki.

*Isa bɛɛr tɔɔd jee kaan naabingen sik-kaar-dio
(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)*

¹² Kaad kɛn se sum ɔo, bii kalan Isa ɔaa ook do ko ki ɣen keem Raa ɔo maakŋ nɔɔr kɛn te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Kɛn gɔtɔ jaay iip se, naan dan jee mɛtɪŋ ki ɔo maakde ki se, naan bɛɛr tɔɔd jeege sik-kaar-dio kɛn naan danɔde jee kaan naabinge. Kɛse ɔo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se ɣenaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak ɔo Judas Iskariot, naan ɔo debm utu kutn Isa se.

*Isa dooy jeege ɔɔ ɛd lapia jee kɔɔnge tu
(Mt 5.2-12)*

¹⁷ Kɛn Isa jaay bɔɔy do ko ki ute jee mɛtɪŋ kɛn sik-kaar-di se naan ɔŋ gɔtn tood tal jaay naan daara ɔo gɔtn se naan ɔŋ jee den mɛtɪŋ ki ute jeege dooɔ dɛna iino taa naan Jude ki, kɛngen iino maakŋ ɣɛɣɛr kɛn Jeruzalem ki, ɔo kɛngen kuuy se iino taa naan Tir ute ɣen Sidɔŋ ki kɛn inɣ maakŋ ɣɛɣɛrge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade ɔaado se ɣen booy taariŋa ɔo ɣen je lapi rode, ɔo jee ɔk kɔɔŋ sitangen kɛn lee dabarde se kic ɔo ɔŋ lapia. ¹⁹ Jee denɣen tus paac se nanja nanja kic ɔo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tɔɔg Isan 'teec ron ki se, ɛdden lapia.

Jee maak-raapge ute jee kɛn aden kaan nakŋ ɔɔŋɔ

²⁰ Gɔtn se Isa uun kaamina aak jee mɛtɪŋ ki ɔo taadden ɔɔ:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakŋ Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee 6o tɔɔsɛn ɓɔrse se,
taa naase utu aki kɔsn dɛrɛŋ te maraad se!

Maak-raapo naase kɛn ɓɔrse maakŋ kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase kɛn jeege jese eyo, ɔɔd undse naatn,
naajse ɔɔ tɔɔsɛn taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Kɛn nakgen se jaay aanga dose ki num, ɓii kɛn se ɔŋki
maakse 'raap sakan ɔɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakŋ
raa ki se, Raa utu asen kɔŋŋ bɛdse dɛn aak eyo. Bin 6o
ɓugdegen do dɔkiŋ se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa
ki se bin kici.

²⁴ «Num gan asen kɔɔŋ naasen jee nak denge
taa ɓɔrse naase ɔŋkiga dose.

²⁵ Asen kɔɔŋ naasen kɛn ɓɔrse ɗim daaysen ey se,
taa naase 6o utu asen tɔɔɔ.

Asen kɔɔŋ naasen jee inŋ 'tooyki koogo ɓɔrse,
taa naase se maakse utu 'tjuu ɔɔ utu aki keeme.

²⁶ Asen kɔɔŋ naasen kɛn jeege paac taad taargen nijim rose ki
sum se,

bin 6o ɓugdegen do dɔkiŋ se tɛdɔ ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ
jee taad taar teeco taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gan maam m'taadsen naase kɛn inŋ booyki taarum se,
m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege, 'tɛdki bɛɛ jeege tun jese eyo.

²⁸ Ɔɔdki ɓooro do jeege tun naamse ɔɔ eemki Raa taa jeegen
kɛn dabarse se. ²⁹ Kɛn nam jaay ɔndiga mɛtn bi ki num, 'tɛrlin
kɛn do ji kuuy se kici. Kɛn nam jaay uunga kali magal se, kali
baatn maak ki se kic num, ɔŋte 'kɔɔgin. ³⁰ Debm kɛn jaay tɔnd
mɛtn ɗim gɔti ki num, ɛdɛŋ ɔɔ nam jaay uunga ɗimi num, ɔŋte
'6aa baayina. ³¹ Bɛɛ kɛn naase 'jeki jeege asen tɛdse, naase kic
num, 'tɛdki jeege tu bin kici.

³² «Kɛn naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakŋ
jaay j'asen tɔɔm ro ki tap 6o gɔtɔ. Taa jee *kusinge kic ɛ je
naapa bin kici! ³³ Ɔɔ kɛn naase jaay 'tɛdki bɛɛ jeege tun 'tɛdsen
bɛɛ naase ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se
tap 6o gɔtɔ. Taa jee kusinge kic ɛ lee tɛd bɛɛ ute naapa kici!

³⁴ Kɛn naase jaay ɛdki sɛɛ 6o jeege tun utu asesiŋ tɛrl kɔŋŋ
gɔtiŋ ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap
6o gɔtɔ. Taa jee kusinge kic 6o lee ɛd kɛd sɛɛ ute naapa, taa
naade jeele j'adesiŋ kɔŋŋ gɔtiŋ ki! ³⁵ Num gan naase se, 'jeki

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

jee taamooysege; 'tedki bεε jeege tu ɔɔ ken εdkiga sεε jeege tu num, ɔnte 'saapki ɔɔki j'asesin̄ kɔgɔ. Bin ɔo Raa utu asen tɛdn̄ bεεn̄ dɛn̄ aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen dan̄ gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan̄ debm̄ jiga ɔɔ naan̄ tɛd̄ bεεn̄a do jeege tun̄ k'tɛdd̄en̄ bεε kic ɔo naad̄e jeel eyo ɔɔ tɛd̄ bεε jee kusin̄ge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan̄ gɔɔ Bubsen maakn̄ raa ki, kercel se.»

Ɔnten 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu

(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)

³⁷ «Ɔnten 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic ɔo j'asen kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki eyo. Ɔnten 'kɛndki tel nam̄ gen̄ kutin̄a, bin se naase kic j'asen kɔn̄ kut eyo. Ken naase jaay 'lee ɔkki naagn̄ naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusin̄se. ³⁸ Eɔki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn̄ naase ki kici: ute gɔrn̄ ken naase 'lee 'dɔɔjn̄ki jeege tu se, Raa utu asenin̄ dɔɔjn̄, dɔocn̄ kɔnd̄ gazagaza ɔɔ asenin̄ dɔɔjn̄ cir cir. Bin ɔo ute nakn̄ ken naase 'lee 'dɔɔjn̄ki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin̄ dɔɔjn̄ bin kici.

³⁹ «Ter Isa taadden̄ ute kaal naagn̄ taara kuuy daala ɔɔ: debm̄ kaam-tɔɔkɔ 'kɔn̄ tɔɔdn̄ naapin̄ debm̄ kaam-tɔɔkɔ la? Naad̄en̄ di paac se 'si maakn̄ gɔɔ ki ey ne? ⁴⁰ Debm̄ lee metn̄ deb ken̄ dooyin̄ se 'kɔn̄ cir debm̄ dooyin̄ eyo. Num gan̄ debm̄ metn̄ deb ki jaay melin̄ dooy ɔkinga se, naan̄ utu 'tɛdn̄ aan̄ gɔɔ melin̄a.

⁴¹ «Mu cɔkɔn̄ ken̄ kaam̄ gen̄aai ki ɔo naai ɔn̄ aakin̄a. Num gen̄ d̄i jaay naai ɔn̄ aak gudum̄ kaagn̄ kaami ki ey se? ⁴² Ute naan̄ se ɔo, naai 'kɔn̄ d̄eekn̄ gen̄aai ki ɔɔ: Gen̄aama, 'ɔaado m'ai kɔɔdn̄ mu kaami ki. Nakn̄ naai 'tɛdn̄ se, met ki eyo! Ey num naai ɔk met-gudum̄ kaagn̄ kaami ki se kici! Bεeki num, ɔɔd̄ met-gudum̄ kaagn̄ kaami ki se ram, jaay ɔo kaami 'kɔɔdn̄ kaakn̄ jiga bin jaay 'kɔɔdn̄ mu cɔkɔn̄ ken̄ kaam̄ gen̄aai ki se!»

Kaaga ute koojin̄a

⁴³ «Kaagn̄ jiga se koojin̄ aak kus eyo ɔɔ kaagn̄ kɔɔn̄ɔ le ɔn̄ ooj koojin̄ jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojɔge: taa naan̄ se ɔo j'kɔn̄ tuugn̄ koojn̄ mɔn̄gɔ do kaag ken̄ ute kɔrɔndin̄ eyo ɔɔ kɔn̄ tuugn̄ koojn̄ k-yoooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm̄ bεε se, bεεn̄ se iin̄o maakin̄ ki, ɔɔ debm̄ *kusin̄ se, kusin̄in̄ se kic ɔo iin̄o maakin̄ ki. Taa taar ken̄ jikilimge lee taad̄ paac se iin̄o maak̄e ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase in̄g 'dan̄um̄ ki: Meluma, Meluma. Num gen̄ d̄i jaay ɔo naase 'baateki gen̄ tɛdn̄ nakn̄ ken̄ maam̄ m'taad̄sen̄ m'ɔɔ aki tɛd̄ se? ⁴⁷ Debm̄ ɔaado gɔtum̄ ki, booy taaruma ɔɔ in̄g do ki se, 'booyki m'asen taad̄n̄ nakn̄ ken̄ naan̄ tecin̄ tece. ⁴⁸ Naan̄ se tec aan̄ gɔɔ debm̄ ɔaa kɔbm̄ bεeɔn̄a: naan̄ uɔ gɔɔ jɛrlɛ bini aan̄ do

ko ki jaay 6o ɔndo metn beena. Ken naan jaay iinɪn aas sum se, maane eed dena ɔo oolge kic 6o dooco ɔo ɔoy makɔno baado deeb bee se bat nabo, ɔɪ tɛdɪn te dim eyo, taa bee se k'j'iininga jiga. ⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔo ing do ki ey se, naan se tec aan goo debm ken ud te goo ey sum 6o iin beena. Ken oolge dooco jaay ɔoy makɔno ɔo baado deebiɪn bat se, bee se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge (Mt 8.5-13)

¹ Ken Isa jaay taad nan taariɪn naan jeege tu aas se, naan 6aa end maakɪ geger ken Kaparnayum ki. ² Gɔtn se bubm asgarge se ɔk bulu kalan bin se naan jen den aak eyo. Nabo buliɪn se ooc kooɔo kaam yoa. ³ Ken gaabm se jaay booy j'ɔos maan Isa se, gɔtn se naan iin ɔl magal Yaudge kandum taa 6aa sel metn Isa num, ade 6aa utu kedn lapia buliɪn ki se. ⁴ Ken magal Yaudge jaay aan gɔtn Isa ki se, naade eemiɪn noo ɔo: «Bee ki num, gen tɛdn bee se, 'tɛdn gaab ken se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dena ɔo naan mala 6o iinjeki bee ken k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gɔtn se Isa 6aa ute naade. Num ken naan aan te ceɛ bee magal asgarge tu ey sum 6o, bubm asgar *Romege ɔlo medinge taa an taadn ɔo: «Meluma, ɔnte dabar roi gen baado beem ki, taa maam se m'aas dim naani ki eyo. ⁷ Taa naan se 6o, maam m'ɔɪ m'6aa te gɔti ki ey se. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 6o, debm tɛdn naabum se 'kɔɪ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalan ki m'ɔo: 'Baa se, naan iin '6aa. ɔo m'deek deb kuuy ki m'ɔo: 'Baado se, naan iin baado. ɔo bulum ki se jaay, m'deekiɪn m'ɔo: 'Tɛdn nakɪ ese se, naan iin tɛdɪna.» ⁹ Ken Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkiɪn taad eyo. Gɔtn se naan terl aak jee dengen baado metiɪn ki se ɔo naan deekden ɔo: «'Booyki m'asen taada: maakɪ gaan *Israelge tun ute dende kic 6o maam m'ɔɪ te nam jaay aal maakiɪn do *Raa ki aan goo gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kor jee naan ɔldeno naaba jaay aan been se, naade ɔɪ bul se ɔɪga lapia.

Isa dur goon mend-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin 6aa maakɪ geger ken k'danɪn Nayn. Jee metiɪn ki ute jeege dena 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakɪ geger ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔo ken ooy se goon mend-daaye ɔo naan kaliɪn ki sum 6o maakɪ koɪ ki. Gɔtn se jeege dena daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan ejiɪn don ki ɔo deekiɪn ɔo: «ɔnte 'tɔoyɔ.» ¹⁴ Gɔtn se Isa iiko ceɛ jeege tun

uuno yo se, ɔnd jin do baranjal ki ɔ gɔtn se, jee ɓaan ɓaa ute yo se ɗaara ɔ Isa ɗeek goon kɔd ki se ɔ: «M'ɗeeki m'ɔ, iini!»¹⁵ Gɔtn se goon kɔdn ooyga kooy se duru iin ing ute metina ɔ baag taadn taara. Ɔ Isa ɔk ɛdin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, ɓeere ɓaa ɔkde paac ɔ naade *nook Raa ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, ɓere, ɓaadoga daanjege tu. Kese Raa mala ɓo ɓaadoga kaakn jeenge!»¹⁷ Taa naan se ɓo jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cees ki se, paac se ing ɓo gen kɔsn maana do nakge tun ken Isa ɛdo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki ɓaadɔ taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ ɔ ɔlde gɔtn Melje Isa ki taa 'ɓaa tɔnd metin ɔ: «Naai ɓo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔ utu ade ɓaa se lɔɓu k'booy nam kuuy ɛ?»²⁰ Ken naade jaay aan gɔtn Isa ki se, jee se taad ɔ: «Naaje se Jan-Batist ɓo ɔljeno gɔti ki ɔ k'tɔnd meti: naai ɓo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔ utu ade ɓaa se lɔɓu k'booy nam kuuy ɛ?»²¹ Naande ki se sum ɓo, Isa ɛdlapia jee kɔndege tu dena. Maakde ki se jeegen ken kɔndɔ tujdenga tuju ute jee ɔk kɔndɔ sitange se kic naan ɛdden lapia ɔ jee kaam-tɔkge den se kic ɓo naan ɔdden kaamdege. ²² Gɔtn se Isa ɗeek jeege tun Jan ɔldeno naaba se ɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakiniga ute kaamse ɔ booyiniga ute bise: jee kaam-tɔkge ɛ aakga, jee cekedge ɛ leega talam talam, jee bikidge ɛ ɔnga lapia ɔ rodege ɛ toodga kɔlɔn kɔlɔn, jee duguyge ɛ ɓorse booy booyo, jee ooyga kooy kic ɛ duroga daan yoge tu ɔ Labar Jiga se ɛ, k'taadinga jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk terl ɓaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔ: «Do kɔd-baar ki se naase tap ɓo ingkiro kaakn nana? Lɔɓu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen ɓaansin kaam ara kaam ara se la?»²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lɔɓu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak ɓee se ɛ? Gɔtɔ. Jee lee tus kalgen aak ɓee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn ɓee gaaringe tu. ²⁶ Lɔɓu naase tap ɓo ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɓo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se ɓo debm ken Raa taado taarin do dakin maakn Kitap ki ɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki,
taa ai 'daapm doobi.**

* 7:27 Aak Mal 3.1.

28 «'Booyki m'asen taada: maakŋ jeege tun mɛndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ di kic ɔo, naan se ɔo magal cir Jan.

29 «Jee denge ute *jee tɔkŋ miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tednaka ute doobiŋa. 30 Num gan *Parizige utu jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookŋ do nakge tun ken Raa je ɔɔ aden tedn naade ki se. Bin ɔo, naade baate tookŋ ken Jan aden batizi.»

31 Ter Isa taadden ɔɔ: «Jee ɔorse tap ɔo, m'aden kɔmb beye ute nanje? Naade tap ɔo tec nanje? 32 Naade se tec aan gɔɔ gaangen ing ɔɔ ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

Naaje k'tuuysen kaa

naɔo naase 'baate daamki.

Naaje k'j'aarsen kaa yoa

naɔo naase 'baate keemki.

33 «Ey num Jan-Batist baado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtn koojn bin eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! 34 Ken *Goon Deba jaay baado se ɔɔ ɔɔ aaye, naɔo naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛde ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! 35 Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiŋa.»

*Isa ute mɛnd tedn *kusiŋa*

36 Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, dan Isa been ki, gen baa kɔsn ute naana. Ken Isa jaay baa been ki se, gɔtn se naade tood ute cɛesde jaay ɔo baag kɔsɔ do tabil ki. 37 Mɛnda kalan iino maakŋ gɛgɛr ken se ɔɔ jeege paac jeelin naan se, mɛnd tedn kusiŋa. Naan baado ɔnde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu ing ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Ken naan baado baa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-ɔkɔlɔ kalan ko ɔo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-ɔkɔl se k'daapiŋ ute nakŋ ken k'danŋ albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir. 38 Naan baado kaam jɛ Isa ki ɔɔ naan eeme ɔŋ kaa-maaniŋ se neet jɛ Isa ɔɔ naan ɔtiŋsiŋ ute beekiŋa ɔɔ baam ɔk aay jɛŋ se ute maak-raapo ɔɔ ɔyiŋ itir do jɛŋ ki.

39 Kɔd Parizi ken dan Isa been ki jaay aak nakŋ bin se, taad ute maakiŋ ɔɔ: «Ken gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd baado utiŋ se, naan an 'jeelin naan se, mɛnd tedn kusiŋa.» 40 Gɔtn se Isa taadiŋ ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan terliŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.» 41 Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee seɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgŋ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se le ey num an kɔgŋ tamma si-mii. 42 Num gan dim naade aan kɔgŋ seɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan tɔalden seɛdege se naata.

† 7:37 Albatir se napar koa aama ken k'cɔɔc k'daapiŋa gen kɔmb itir.

Num maakŋ naade kɛn di se, debm ɛddɛn sɛɛ se kɛn gay ɓo an 'je cirɪ?» ⁴³ Simon tɛrlɪŋ ɔɔ: «Gɛn maam ki num m'ɔɔ, debm kɛn sɛɛŋ dɛn jaay ɓo k'tɔɔlɪnsɪn se.» Isa deekiŋ ɔɔ: «Kɛse naai 'taadga taar mɛt ki.»

⁴⁴ Gɔtn se Isa uun tɛrl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'ɛndo ɓei ki se, naai ɛdum te maan tugŋ jɛm eyo; num ganj mɛnd se neetum jɛm ute kaa-maaniŋa ɔɔ ɔtumsɪŋ ute bɛɛkiŋa. ⁴⁵ Ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se kɛn maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jɛma ute maak-raapo sum se, ɔnum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jɛm ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusɪŋɪŋɛn dɛn se, Raa tɔɔlɪsɪŋa naatn. Taa naan se ɓo, naan jɛm dɛn se. Ganj debm k'tɔɔlɪŋ kusɪŋɪŋ baat se, naan kic ɓo ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Tɛr Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusɪŋɪŋɛ se maam m'tɔɔlɪsɪŋa naata.» ⁴⁹ Jeegeŋ ɪŋg ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap ɓo naŋa jaay taad taa 'tɔɔl kusɪŋ jeege se?» ⁵⁰ Isa deek mɛnd ki ɔɔ: «Mɛnda, ute kaal maaki kɛn naai aal dom ki se, aajiga. Iɪŋi, 'ɓaa ute lapia.»

8

Mɛndgen lee mɛtn Isa ki

¹ Naan kɛn se jaay Isa ɓaa lee maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naange tu. Naan taad wɔɔk Labar Jigan gɛn Gaar Raa se jeege tu. Gɔtn se jee kaan naabɪŋɛn sik-kaar-dio, ² ute mɛndge kandum se lee ute naana. Mɛndgen se ɓo kɛn naan ɛddɛno lapia gɛn kɔɔŋ rodege tu ɔɔ tuurdɛno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iɪŋo Magdala ɔɔ ro naan ki se ɓo, Isa tuuriŋo sitange cili se. ³ Ɔɔ Yoanna kɛn mɛnd Kuza, gaabiŋ se Gaar *ɛrɔd ɔŋɪŋ maaliŋ paac kaam jiŋa ɔɔ Suzaan ute mɛndgen kuuy dɛn kici. Naade se ɓo kɛn lee noog Isa ute jee mɛtiŋ ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagŋ taara te debm kɔnd buru

(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dɛna iɪŋo maakŋ gɛgɛrge tu paac ɔɔ ɓaado tus gɔtn Isa ki ɔɔ naan taaddɛn ute kaal naagŋ taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalan deba kalan teec ɓaa kɔnd buru. Kɛn naan jaay ɔnd kɔnd burɪŋ se, kupm mɛtiŋ si jɛŋ doob ki; gɔtn se jeege tuumiŋa ɔɔ yeelge ɓaado tuun ɔsiŋ naatn paac. ⁶ Kupm mɛtiŋge se si gɔt kɛn naanɪŋ maakiŋ ɔk koa. Kɛn naan jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gɔtn se naanɪŋ cɛɛɛɛ. ⁷ Kupm mɛtiŋ se, si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ se, naan tece naɓo aan gɔɔ teep maakŋ ji kaag ki se, ji kaaga aayiŋ taara. ⁸ Num kupm kɛn si do naan kɛn jiga se, gɔtn se naan teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama dɛn

aak eyo.» Do taar ken se, Isa uun mindin raan deekden ɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee metn Isa ki se tɔnd metin ɔ: «Kaal naagɲ taar ken naai 'taad se tap ɔ je deekɲ ɔ dɔo?» ¹⁰ Isa tɛrlden ɔ: «Nakɲ j'ɔyinga kɔy *maakɲ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Num gan jee kuuy se k'taaddɛn ute kaal naagɲ taara se, taa:

*Naade 'kaakɲ ute kaamde naɔo 'kaakɲ kɔk eyo,
'booy ute bide naɔo 'booy kɔk eyo.* »*

Kaal naagɲ taar se, Isa taad tɔɔk metina

¹¹ «'Booyki kaal naagɲ taar ese se je deekɲ ɔ: kupm maam m'taadn se, kɛse taar Raa. ¹² Kupm ken si jɛɲ doob ki se, kɛse taad ute jeegen booy taar Raa naɔo *Bubm sitange ɔaado ɔɔd taar se maakde ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kɔɲ kaaja. ¹³ Kupm ken si gɔtn naanɲ ɔk ko maak ki se, kɛse taad te jeegen metn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naɔo naade ɔɲ ɔkiɲ tɔɔg eyo. Kaad ken gɔtɔ utu bɛɛ se naade ɔk taar Raa se ɔɲɔ, gan nakɲ naama jaay aanga dɔde ki num, naade rɛsn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakɲ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ se, kɛse taad te jeegen booy ɔk taar Raa naɔo, naade uun nirdɛ, je maal *dunia ɔ je nakɲ ken daa rodɛ ɔ jea. Kɛse ɔ tɛddɛn kaal maakde ɔaa tɛdn nakɲ cɛɛ sum se. ¹⁵ Num kupm ken si do naan ken jiga se, kɛse taad te jeegen maakde bɛɛ, booy uun taar Raa ɔ ɔkiɲ maakde ki jiga ɔ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ɔ tɛdn nakgen jiga.»

Isa aal naagɲ taar ute lɔompɔ

(Mk 4.21-26)

¹⁶ «Nam 'kɔɔcn lɔompɔ jaay an deebm dukulu don ki, ey lɛ an kɔl kɔnd metn danal ki se, gɔtɔ. Gan lɔompɔ se k'j'ɔcinga num, j'uun j'ɔlin raan ro kaag ki taa jee end gɔtn ese se, 'kaakɲ gɔtn wɔɔɔ. ¹⁷ Taa nakɲ j'ɔyin kɔy se j'utu j'an kaakɲ 'toodn tal ɔ nakɲ jeege jaay jeel metin ey se jeege utu 'jeel metin paac ɔ j'utu j'an kaakɲ kaam kaad ki utu 'toodn tal. ¹⁸ Bin se ken aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey se lɛ, ken nakɲ naan saap ɔ ɔk se kic ɔ, j'an tɔsn naatn.»

Gɛnaa Isage ute kɔnde

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Gɔtn se gɛnaa Isage ute kɔnde ɔaano kaaka, naɔo taa jeegen den se, naade ɔɲ aan te gɔtin ki eyo. ²⁰ Nam ɔaado taad Isa ki ɔ: «Koi ute gɛnaaige se utu naatn ɔ naade je ai kaaka.» ²¹ Isa tɛrlden ɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se, kɛse jee ken booy taar Raa ɔ took inɲ do ki.»

* 8:10 Aak Eza 6.9.

*Isa ɔk daar kuulu**(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)*

²² Bii kalan se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee metiŋ ki ɔɔ naan deekden ɔɔ: «K'gaan k'baaki jɛŋ baar kɛn kaam naane.» Ɔɔ gɔtn se naade iin baa. ²³ Kɛn naade baa baa do maane ki se, gɔtn se Isa kaamiŋ baa ɔk bia. Kaad kɛn se guduray dɔɔbɔ do baar ki ɔɔ ɔl maane end dooc dooc maakŋ markaba se ɔɔ naan kɛn se gɔtɔ baa tedden ɔɔŋɔ. ²⁴ Naade iiko cɛɛ Isa ki, durina ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, bɛrɛ, naajege j'aki kutu!» Kɛn naan jaay iin se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gɔtn se, kuulu ute maan se ɔk daara ɔɔ gɔtɔ do dil. ²⁵ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɓo gay?»

Kɛn naade jaay aak nakŋ ese se, ɔkden taad eyo ɔɔ beere baa ɔkde ɔɔ gɔtn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɓo nanja bini, kɛn taad kuul ki ute maane ki kic ɓo tookiŋ taarin se?»

*Isa ɛd lapia debm kɔɔŋ sitan ki**(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)*

²⁶ Gɔtn se naade baa aan taa naan jeege tun k'danŋden Gerazenige kɛn sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Kɛn naade aan taa jɛŋ ki jaay Isa booy booy naan ki se, gɔtn se gaab kalan bini ɔk kɔɔŋ sitan iinɔ maakŋ gegɛr kɛn ese ɔɔ baado dɔɔd Isa. Ɔɔ gaabm se, naan tiŋg been eyo ɔɔ lee ute kal ey se daaniŋ dɔkga, num naan se tiŋg maakŋ iibge tun Yaudge tedino gen tol taal yodege se. ²⁸ Kɛn naan jaay aak Isa se, ɔɔd ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ baado ooc metn jɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? M'eemi nɔɔ meti ki, ɔŋte gen dabaruma!» ²⁹ Kɛn ɔlin taad bin se, taa Isa deekiŋga deek ɔɔ ŋ'teec naatn ro gaab kɛn se. Taa sitan se, iinga num ted gaabm se kusiŋa ɔɔ ɔl k'dɔkiŋ ute sɛsɛrɛ ɔɔ j'aaliŋ dɔkɔdɔm maala se kic ɓo, naan gaan naatn ɔɔ sitan se ɔlin aan teec baa do kɔd-baar ki. ³⁰ Ɔɔ Isa tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai, 'roi nanja?» Naan terliŋ ɔɔ: «Maam rom Dɔɔl asgarge,» taa gaabm se ɔk sitange ron ki dɛna. ³¹ Gɔtn se sitange eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Ɔŋte 'tɔkŋ kɔmbje maakŋ gɔɔ kɛn jɛrl zuzu se.»

³² Gan gɔtn se ɔk dɔɔl kiŋzirge dɛna lee gaam gaam do kɔs ki. Gɔtn se sitange se sel metn Isa ɔɔ: «Ɔŋje naaje k'baa kɛnd maakŋ kiŋzirge tu se.» Gɔtn se Isa tookden. ³³ Ɔɔ sitange se teeco ro gaab kɛn se baa end maakŋ kiŋzirge tu se ɔɔ dɔɔl kiŋzirgen te dɛnde se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi booy baa si maakŋ baar ki ɔɔ maane ɔsde paac.

³⁴ Kɛn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ ted se, naade dɔɔb aan baa taad jeege tun maakŋ gegɛr ki ute jeege tun inŋ bee naatge tu. ³⁵ Kɛn jeege jaay baa booy se, naade baado gen kaakŋ nakŋ ted se. Kɛn naade jaay aan ɔŋ Isa se, ɔŋ gaabm

debm sitan se, sitaninge se teecga naatn ron ki oo naan ing king metn je Isa ki oo tusga kala ron ki jiga jiga. Ken naade jaay aakin se, beere baa okde. ³⁶ Jeegen aako nakj se ute kaamde se, baado taad jeege tu nakj ken Isa tedo do gaabm ken debm sitan jaay bo oj lapi se. ³⁷ Gotn se jee ing taa naan Geraze ki paac se, ken naade jaay beere baa okde se, naade taad Isa ki oo: «Inj onje, 'baa dok.» Gotn se Isa ook maakj markab ki gen terl baa. ³⁸ Gaabm ken sitange teec onin se, tond metn Isa oo: «Onum m'baa ute naai.» Gan Isa taadin oo: ³⁹ «'Terl baa bei ki oo taad nakj paacj ken Raa tedi naai ki se.» Ken gaabm se jaay ok terl baa been ki se, baa taadin jeege tun maakj geger ki se paac nakj ken Isa tedinoo naan ki se.

Isa ed lapia mend ki oo dur goon Jayrus menda daan yoge tu (Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge doodina, taa naade se ing aak kaak kaamina. ⁴¹ Gaaba kalan k'danin Jayrus; naan se magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn je Isa ki eemin noo oo n'baado been ki. ⁴² Taa naan ok goon menda kalan lak, baarin baa baa sik-kaar-dio oo goonin se tood koonoo kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gotn goon mend ki se, jeege dena tus ron ki oo gotn lee kic naan oj eyo. ⁴³ Maakj jee denge tu se, menda kalan bin se, gotn moosin aan sum se oj daar eyo okga baara sik-kaar-dio ron ki. Naan utga jin paac gotn jee dawage tu, nabo nam oj edin te lapi eyo. ⁴⁴ Mend se baado naagn Isa ki oo ut taa kalina oo gotn ese sum bo, moosin naar daara. ⁴⁵ Isa tond meta oo: «Ken ol jin utum se naana?» Aan goo jeege paac baaga naaja se, gotn se Pier deek Isa ki oo: «Meluma, aaka jeege bo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gan Isa deek oo: «Num nam olga jin utumga, taa maam m'naamga toogn ken teec rom ki se.» ⁴⁷ Ken mend se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa okin se ron ook marga oo baado ooc metn je Isa ki. Gotn se naan taad naan jeege tu paac nakj ken olin jaay bo, naan ol jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden oo: «Maam m'naar m'ut kali sum bo, m'oj lapi.» ⁴⁸ Gotn se Isa deekin oo: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapi.»

⁴⁹ Ken Isa utu daar taad taad bort se sum bo, deb kalan iino gotn Jayrus ki oo baado taadin oo: «Bere, gooni menda se le ooyga. Onje dabar Debm dooy jeege se cere.» ⁵⁰ Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki oo: «Onje beere; ond maaki kaam kalan. Gooni menda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gotn se oop Pier, Jan, Jak oo ko goono ute bubm goono sum bo end ute naana. ⁵² Jeege paac eeme oo tooy makoonoo do yo ki se. Num gan Isa deekden oo: «Onje 'keemki. Goono se ooy te eyo;

naan̄ le tood̄ tood̄ bi sum.» ⁵³ Ken̄ naadē jaay booy taarin̄ se, naadē baag tooy koogo metin̄ ki taa naadē jeele goon menda se le, ooyga deere. ⁵⁴ Gōtn se Isa ok̄ jin̄a, uun mindin̄ raan̄ o: «Goonuma, iin̄i!»

⁵⁵ Gōtn se sum 6o goono se duru o naar iin̄ dāara. Ter̄ Isa taadden̄ o: «Goono se, j'ed̄in̄ kōso.» ⁵⁶ Ken̄ bubin̄ ute kon̄ jaay aak nak̄ se, nak̄ se 6aa deel dode o ok̄den taad̄ eyo. Gōtn se Isa dējden̄ o nak̄ deel se, j'ōntē 6aa taadin̄ nam ki.

9

Isa ol̄jee kaan̄ naabinge sik-kaar-di se naaba (Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan̄ Isa tus jee kaan̄ naabingen̄ sik-kaar-dio o naan̄ edden̄ tōogō do sitange tu paac o edden̄ tōoḡ gen̄ ked̄n lapia jee kōonge tu. ² Naan̄ olden̄ naaba se taa '6aa taad̄n labar gen̄ *maak̄n̄ Gaar Raa se jeege tu o gen̄ ked̄n lapi jee kōonge tu. ³ Naan̄ taadden̄ o: «Ken̄ '6aaki 6aa merte se, ōnte 'kuunki d̄im, ōnte 'kuunki sirdi, 6ōōnō, kōso o ōnte 'kuunki gurs kici. Oo maakse ki se, nam ōnte 'tōsn kalge dio. ⁴ Bee ken̄ naase 'bōoykiga maak̄ ki se, 'tood̄ki gōtn ese, bini anki kiin̄ 6aa maak̄ ki. ⁵ Gōtn naase '6aaki jaay jeege baate dōōdn̄ kōkse num, ken̄ naase 'teecki teec maak̄n̄ gēgērdē ken̄ ese se, kud̄n̄ jēsege se kic 6o 'tupden̄ki naatn̄, kēse aden̄ tood̄n̄ saada.» ⁶ Bin̄ 6o, *jee kaan̄ naabm̄ Isage se 6aa lee maak̄n̄ naan̄ge tu, taad̄ Labar Jiga jeege tu o gōtō 6aa se paac, naadē ed̄ lapia jee kōonge tu.

*Nook̄n̄ Isa se ed̄ saapm̄ maaka *Erōd̄ ki (Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Ken̄ Gaar Erōd̄ Antipas naan̄ 6o magal taa naan̄ Galile se jaay booy j'ōos maan̄ nakgen̄ deel se, taar se 6aa deel don̄a taa jee metinge deek̄ o: «Kese Jan-Batist 6o duroga daan̄ yoge tu.» ⁸ Oo jee metingen̄ kuuy taad̄ o: «*Eli do dōkin̄ se 6o, 6aad̄oga.» Oo kengen̄ kuuy kic taad̄ o: «Kaad̄n̄ naane maak̄n̄ jeege tun taad̄ taar teeco taar Raa ki do dōkin̄ se 6o, deb kalan̄ duroga daan̄ yoge tu.» ⁹ Taa naan̄ se 6o ol̄ Erōd̄ taad̄ o: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala 6o m'ol̄ k'gaan̄o ute don̄a. Num kēse tap 6o debm̄ gay daala jaay m'booy tēd̄ nakgen̄ bin̄ se?» Gōtn se naan̄ je Isa taa an̄ kaaka.

Isa ed̄ kōso gaabge tu dupu-mii (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken̄ *jee kaan̄ naabm̄ Isage jaay terl̄ 6aa ōn̄ Isa se, taadin̄ metn̄ nakgen̄ naadē tēdo paac se. Gōtn se naan̄ ok̄ 6aandē cēs ki kaam gēgēr ken̄ sak Betsaida. ¹¹ Ken̄ jee dēnge jaay booy labar se, naadē ru 6aa metin̄ ki. Oo Isa dōōd̄ ok̄de o gōtn se,

naan taadden taar *maakŋ Gaar Raa ɔ jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapia.

¹² Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadin ɔ: «'Deek jeege tu se k'wɔk k'baa maakŋ naanŋe tu ɔ maakŋ bee naatge tun gɔr gɔr se. Taa gɔtn naane se, naade 'kɔŋ nakŋ kɔsɔ ɔ 'kɔŋ gɔtn toodo kici. Ey num gɔtn ara se, naajege k'do kɔd-baar ki.» ¹³ Gan Isa terlden ɔ: «Naase mala eddeki kɔsɔ.» Gɔtn se naade terlin ɔ: «Mappan j'ɔk se ɛ cir mii eyo ɔ kenjge kic ɛ k'j'ɔk di sum. Ken jee se jaay 'kɔŋ kɔsɔ paac num, naan se naaje j'ade baa dugŋ kɔsɔ kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gɔtn ese paac se, gaabge kalde ki sum ɔ baa baa nakŋ dupu-mii.

Gɔtn se Isa taadjeege tun metin ki ɔ: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki ɔ 'gaanŋdeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, tɔm *Raa, dup mappa ɔ edin jeege tun metin ki taa 'kɛdn jee denge tu. ¹⁷ Naade paac ɔs dɛrɛŋ ute maraadde ɔ togŋ ɔp se k'tuun k'tusin maakŋ gornge tu sik-kaar-dio.

*Pier taad ɔ Isa se naan ɔ *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)*

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took cɛɛs ki kalin ki gen tɔnd metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gɔtn se naan tɔnd metde ɔ: «Jee denge tap ɔ taad ɔ maam m'nanja?» ¹⁹ Naade terlin ɔ: «Jee metinge ɔ naai Jan-Batist ɔ jee kuuy ɔ naai *Eli ken do dakin ɔ kengen kuuy daala ɔ naai se kaadn naane maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se ɔ, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ ɔ Isa deekden ɔ: «Ken maak-saap naase ki num ɔki maam m'nanja?» Pier ɛɛp taarin ɔ: «Naai ɔ al-Masi ken Raa ɔ.» ²¹ Gɔtn se Isa aacden kaama ɔ taar se j'ɔnte baa taadn nam ki. ²² Ter naan taadden metin ɔ: «Bɛɛki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage, naade se utu an kɔdn kundu ɔ utu an tɔɔɔ ɔ daan bii k-mɔtoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gɔtn se naan taadden paac ɔ: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala ɔ bii-raa 'kuun kaagn yona jaay ɔ am daana. ²⁴ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki ɔ debm ut kona taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin ɔ kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kɔŋ di ro ki? ²⁶ Taa naan se ɔ, debm jaay ted sɔkɔnɔ taa maama ɔ ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic ɔ, biin m'ade baa maakŋ *nookum ki gen

Bubum ki ɔɔ ute gen kɔdɪŋen *salal se, maam kic sɔkɔŋɔ utu am tɔɔl taa naan̄ kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakŋ jeege tun bɔrse utu ara se, mɛtɪŋge se kooy ey sum ɔɔ, utu 'kaakŋ Raa 'kɔsn gaara dode ki.»

Raa oojo ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken Isa taad aas taariŋ jeege tu jaay ɔk nakŋ ɔaa ɔaa ɔii marta se, naan̄ ɔk Pier, Jan ɔɔ Jak ɔɔ naade ook do ko ki gen ɔaa keem Raa. ²⁹ Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamiŋ ɔaa terl kuuy ɔɔ kaliŋ se ɔaa ted raap lak lak ɔɔ ɔmb met ki biriŋ biriŋ. ³⁰ Gɔtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa ɔɔ jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ ɔɔ gɔtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tedɪŋ gɔtɔ wɔɔr kelɛŋ. Gɔtn se naade taad metn taar ken tedga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Gaŋ Pier ute mɛdɪŋge se bi ɔaa cirde. Num ken naade duro maakŋ bide ki se, naade aak Isa se ron̄ wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ ɔɔ naade aak jee di se daar daar cɛɛŋ ki. ³³ Ken Musa ute Eli jaay iin̄ ɔŋ kɔŋ Isa se, Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛki num, j'aki king gɔtn ara ki ɔɔ jiga; ɔŋ j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔɔ kalan̄ Eli ki.» Gaŋ taar naan̄ taad se tap ɔɔ, ɔnd te metiŋ eyo. ³⁴ Ken Pier utu taad taad sum ɔɔ, gapara naar ɔaado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara ɔaa deebde se, ɔeere ɔaa ɔkde. ³⁵ Ter naade booy mind deba taad maakŋ gapar ki ɔɔ: «Kese goonum ken maam m'beer m'ɔɔdɪŋɔ. 'Booy uunki taariŋa.» ³⁶ Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kɔr naade aak ɔk se, ɔɔp Isa kaliŋ ki sum. Nakŋ naade aakiŋ paac se, kaad ken se naade taadiŋ te nam ki eyo, num naade ɔɔɔbiŋ maakde ki.

Isa ed lapia goon gaab ki ken ɔk kɔŋ sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ ɔɔ metbeenki se, ken naade ɔɔɔyɔ ɔɔɔy do ko ki se, jeege dena ɔaado dɔɔdɪŋ Isa. ³⁸ Maakŋ jeege tu se, gaaba kalan̄ danj̄ makɔŋɔ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'eemi nɔɔ 'ɔaado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum ɔɔ kalan̄ ese sum. ³⁹ Gɔtn metiŋ se ken sitan ɔkinga tak ɔɔ, goono tɔɔy makɔŋɔ, uun undiŋ naan̄ ki, tiikiŋ zak zak ɔɔ taariŋ kic ɔɔ tiin̄ gupiyu. Ken sitan se jaay ɔkinga num, tedɪŋ ɔŋ jaay teec ron̄ ki dabariŋ bini nanj̄ tɔɔgiŋ jaay ɔŋina. ⁴⁰ Maam m'tɔndo metn jee meti ki m'ɔɔ am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade ɔŋ aasiŋ te eyo.» ⁴¹ Isa deekden ɔɔ: «Naase jee do naan̄ ken bɔrse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajŋ taarge ɔɔ jee bɛɛki eyo! Maam tap ɔɔ m'king ute naase se bini nun̄ ki ɔɔ m'asen serkŋ bini nun̄ ki? ɔk ɔaano ute gooni se ara.»

⁴² Kɛn goono jaay k'baano ɓaa ɓɔtn Isa ki se, sitan uun undin naan̄ ki ɔɔ naan̄ baag tiikɲ zak zak. Gan̄ kɛn Isa jaay aakiɲ se, naan̄ aac kaama sitan ki ɔɔ sitan teec ɔɲ goono. Ɔɔ goono se, Isa uun ɛdin̄ bubiɲ ki. ⁴³ Kɛn jeege jaay aak nakɲ tɛd se, ɓaa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar kɛn utu 'kaan don̄ ki

Kaad̄ kɛn jeege paac utu aak kaak nakɲ kɛn Isa tɛd jaay ɔkden taad ey se, Isa deek jeege tun mɛtin̄ ki ɔɔ: ⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar kɛn maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kəkɲ kol ji jeege tu.» ⁴⁵ Num gan̄ jee mɛtin̄ ki se, taar se, naade ɔɲ booy ɔk te mɛtin̄ eyo; taa taar se mɛtin̄ ute don̄ naade ɔnd te eyo. Ɔɔ ɓɛn tɔnd mɛtin̄ ɛ, naade beeriɲ beere.

Jee mɛtn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee mɛtn Isa ki baag naajɲ ute naapa ɔɔ maakde ki se, nan̄a ɓo 'tɛdn̄ magalde. ⁴⁷ Aan ɓɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naan̄ uuno goon ɔkɔ ɓaado ɔndin̄ cɛɛɲ ki. ⁴⁸ Ɔɔ naan̄ deekden ɔɔ: «Goon ese se jaay debm ɔkiɲ jiga taa maam se, kɛse naan̄ ɔkum maam mala. Ɔɔ debm ɔkum maam se, naan̄ ɔk debm kɛn ɔlumo. Taa naan̄ se ɓo, maakɲ naase kɛn paac se, debm ɔɔp ron̄ baat se, naan̄ ɓo asen 'tɛdn̄ magalse.»

Jee tɛdn̄ naaba ute ro Isa

⁴⁹ Ɔɓtn̄ ese Jan ɛɛp taariɲ deekiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔɲo deb kalan̄ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan̄ ɛ lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Gan̄ Isa deekiɲ ɔɔ: «Ɔɲte 'gaasiɲki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan̄ se debm naase.»

*Jee *Samari baate dɔɔdn̄ kəkɲ Isa naan̄de ki*

⁵¹ Kaadn̄ naan̄ aan kiɲ kɔɲ do naan̄a jaay aan se, Isa uun doa ute maakiɲ paac ɓɛn ɓaa Jeruzalem ki. ⁵² Ɔɓtn̄ se naan̄ ɔl jeege naaniɲ ki ɔɔ jee se jaay ɓaa aan maakɲ naan̄ kɛn kalan̄ ɓɛn taa naan̄ Samari ki se, naade je an̄ daapm ɓɔɔ. ⁵³ Num gan̄ taa naan̄ ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, jee se baate kəkiɲ ɓɔɔde ki. ⁵⁴ Kɛn naade jaay aak nakɲ ese se, jee mɛtin̄ kɛn Jak ute Jan se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, kɛn naai je num j'aki 'tɔnd mɛtn̄ Raa ade ɓɔɔy poodo dode ki taa aden kɔsn̄ nan̄a.» ⁵⁵ Kɛn Isa jaay booy taarde se, naan̄ ɔk tɛrl mooyde. ⁵⁶ Ɔɓtn̄ se naade uun dɔobm naan̄ kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Kɛn naade ɓaa ɓaa dɔob ki se, deb kalan̄ deek Isa ki ɔɔ: «Ɔɓtn̄ naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa tɛrliɲ

Jee maakŋ geger ken baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Korazin ki ɔɔ utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔɔbgen ken tedo gɔtse ki se, jaay 'tedoga ted maakŋ gegerge tun Tir ki ute ken Sidɔŋ ken jee *kusinge se num, kaadn do dɔkiŋ naade terldega maakde do Raa ki, naade tuusn kal kɔl doa ɔɔ booy burku dodege tu. ¹⁴ Deere, bii ken Raa utu 'kɔjŋ boɔɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔŋ ki se daala. ¹⁵ Ɔɔ naase jee geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy 'ɔaa bee yoge tu.»

¹⁶ Ter Isa taadden ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm ken baatum maam se, baate debm ken ɔlumo se kici.»

Jee metiŋ ken sik-cili-kaar-di se ɔk terl baado

¹⁷ Ken jee metn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay nanɔ naabde se, naade ɔk terl baado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Melje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɔo tookjeno taarje.» ¹⁸ Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange booy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan ken aal wusuk wusuk se. ¹⁹ Booyki, kɛse ɔo tɔɔgŋ ken maam m'edsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔɔ ute tɔɔgŋ se, naase anki cir jee wɔɔysege ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ tedn dim eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔntɛ raapo taa sitange ɔeersenoga ɔɔ booyesenoga taarse, num gan 'tedki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋga raanŋ maakŋ raa ki.»

*Maak-raapm gen Isa
(Mt 11.25-27)*

²¹ Naan ken se sum ɔo, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gɔtn se maakiŋ-raap sakan ɔɔ baag tɔɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai ɔo Mel maakŋ raa ute gen do naanɔ, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee metɛkge tu, ɔɔ ɔorse naai 'taadga metiŋa gaan seemge tu. Deere, Bua, kɛse ɔo nakŋ jigam ken naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum ɛdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɔo jeeliŋ eyo; ken jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. Ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɔo jeeliŋ eyo num ken jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɔo je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gɔtn se Isa terl aak jee metiŋ ki ɔɔ taadden naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ ken naase aakiŋki ute kaamse se. ²⁴ Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute gaariŋgen do dɔkiŋ den se, je ɔɔ ade kaakŋ

nakŋ ken borse naase aakki se, naʒo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ aʒe booy nakŋ borse naase 'booyki se, naʒo ɔŋ booyiŋ te eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute kɔd *Samari debm bεε*

²⁵ Bii kalaŋ debm jeel taadŋ tɔɔkŋ meŋn Ko Taar Raa kalaŋ bini iin ɔaar tɔnd meŋn Isa taa aŋ naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'teɔn m'ɔɔ dɪ jaay m'kɔŋ *kaajŋ ɣen daayum se?»

²⁶ Isa teŋliŋ ɔɔ: «Do *Ko Taar ken Raa eɔo Musa ki se k'raaŋo j'ɔɔ dɪ? Ken naai 'dooyiŋ se 'booy ɔkiŋ ɔɔ dɪo?» ²⁷ Gaaba se teŋliŋ ɔɔ: «Ken maam dooyiŋ se deek ɔɔ: *Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan ɣɔɔ 'je ro naai mala.†*»

²⁸ Isa teŋliŋ ɔɔ: «Taar se, naai 'teŋlinga ute doobiŋa. 'Baa 'teɔn naaŋ se ɔɔ naai 'kɔŋ kaajŋ ɣen daayum.»

²⁹ Num gaaba je ɔaapm taariŋ se tɔnd meŋn Isa ɔɔ: «Naa-pum tap ʒo naŋa?» ³⁰ Isa deekiŋ ɔɔ: 'Booy m'ai taadŋ meŋn taara kalaŋ. Bii kalaŋ se, gaaba kalaŋ iino maakŋ ɣeɣer ken Jeruzalem ki bɔɔy ʒaa ʒaa maakŋ ɣeɣer ken Jeriko ki. Ken naaŋ ʒaa ʒaa se, ʒaa ooc ji jee ʒoogge tu. ɣɔtn se jee ʒoogge se ɔkiŋa, tɔɔdŋ te kaliŋ naatŋ, ɔɔ tɔnd aaliŋ par kaam yoa; jaay ʒo naade aaŋ reŋsiŋa. ³¹ Num ɣɔtn se, *debm teɔn serke Raa ki kalaŋ bini, ʒaado ʒaa te doobm se reŋ sum ʒo, ɣaŋ ken naaŋ aak gaabm tood par se, naaŋ aal cees ki dɔkɔ uun doobiŋ ʒaa. ³² Teŋ kɔd Lebi‡ kalaŋ bin kic, aalo te doobm se. Num ken naaŋ jaay aan ɣɔtn se, naaŋ aak gaabm tood par se ɔɔ naaŋ kic aal cees ki dɔkɔ ɔɔ uun doobiŋ ʒaa kici. ³³ Num ɣaŋ kɔd Samari§ kalaŋ bin kic ʒaa ʒaa mertε ute doobm se. Ken naaŋ jaay aak gaabm tood par se, naaŋ eŋjiŋ doŋ ki. ³⁴ Naaŋ ʒaado ɔŋiŋa, tugiŋ taan-duŋa ute tɔtn koojŋ biŋ, ɔtiŋ uubu ɔɔ saamiŋsiŋa; jaay ʒo uun ɔndiŋ do buuriŋ ki ɔɔ ʒaansiŋ ʒee bɔɔy mertge tu ɔɔ iŋɣ doŋ ki. ³⁵ Meŋbeenki se, naaŋ ɔod tamma dio, eɔ debm teɔn mertge tu se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Gaabm se, aakiŋ doŋ ki. Nakŋ naai utga cir naaŋ se num, maam m'teŋloga se, m'utu m'aisiŋ kɔŋɣ ɣɔtiŋ ki.»

³⁶ ɣɔtn se Isa tɔnd meŋn debm jeel taadŋ tɔɔkŋ meŋn Ko Taar Raa se ɔɔ: «Maakŋ naai ki num, maakŋ jeege tun mɔto se, gaab ken jee ʒoogge tɔndiŋo se ken ɣay ʒo naapiŋa?» ³⁷ Naaŋ teŋl Isa ki ɔɔ: «Jaay debm ken teɔ bεε deb ken jee ʒoogge tɔndiŋ se.» ɣɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Naai kic 'ʒaa 'teɔ bin kici.»

Isa ʒaa ʒee Mart ute ɣen Mari ki

³⁸ Ken Isa jaay ʒaa ʒaa doob ki ute jee meŋtiŋ ki se, naaŋ ʒaa eŋd maakŋ naaŋ ki kalaŋ bini, ɔɔ ɣɔtn se meŋda kalaŋ roŋ

† 10:27 Aak Dt 6.4-5. ‡ 10:32 Lebiga, naade se meŋtijl Lebi ki se ɔɔ naade lee noog jee teɔ serke Raage tu maakŋ Bee Raa ki. § 10:33 Samarige se ute Yauage se taarde ʒaa eyo.

Mart dɔɔf əkɪŋ beən̄ ki. ³⁹ Naan̄ ək genaa roŋ Mari ɔ Mari se, ɓaado inŋ mɛtn̄ jɛ Mɛljege tu ɔ naan̄ inŋ booy booy taar Mɛljege taad̄ se. ⁴⁰ Kɛn Mart jaay naaba ɓaa deel doŋ se, naan̄ ɓaado deek Isa ki ɔ: «Mɛluma, aaka genaam se. Naaba se paac ɔn̄umsɪŋ dom ki. Kese tap ɓo naai an d̄im ey ne? 'Deekiŋ 'ɓaado utu am noogo!» ⁴¹ Num Mɛljege tɛrlɪŋ ɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacŋ kɛn naai tɛd̄ se; taa naan̄ se ɓo naai 'baate roi tak tak ɔ 'tɛd̄i ɓaa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan̄ sum ɓo jiga cir paac. Kɛn se ɓo Mari bɛɛr uunga. Num nakŋ Mari bɛɛr uun se, nam an̄sɪŋ kɔŋ kɔɔd̄ eyo.»

11

*Isa dooy jee mɛtɪŋ ki gen keem *Raa* (Mt 6.9-13, 7.7-11)

¹ Bii kalan̄ Isa inŋ gɔtɔ kaam kalan̄ bini, gen keem Raa. Kɛn naan̄ jaay eem Raa aas se, maakŋ jeege tun mɛtɪŋ ki se, deb kalan̄ ɓaado tɔnd mɛtɪŋa ɔ: «Mɛlje, 'dooyje gen keem Raa aan gɔɔ kɛn Jan dooy jee mɛtɪŋ ki se.» ² Isa taadden ɔ: «Kɛn naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:

Bua, ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

Ɔŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

³ Ɔd̄jeno kɔsn kɛn ajen kaasn ɓii-raa.

⁴ 'Tɔɔlje *kusɪŋje taa naaje kic ɓo k'tɛd̄n kaldɛ jeege tun paacŋ kɛn tujjenga naaje ki kici.

Ɔŋte 'kɔŋje k'kɛnd maakŋ nakŋ naam ki.»

⁵ Gɔtn se Isa deekden daala ɔ: «Kɛn maakse ki se jaay, deb kalan̄ ək mɛdɛ ɔ mɛdɪŋ se ɓaado ɔŋɪŋ daan nɔɔr ki ɔ tɔnd mɛtɪŋ ɔ: «Mɛduma, ɛdumo tu mappa mɔtɔ, ⁶ taa maakŋ mɛdumge tu se, deb kalan̄ ɓaadɔga mɛrtɛ gɔtum ki, naɓo maam m'ək d̄im m'aŋ kɛd̄ eyo.» ⁷ Num kɛn debm maak ki se jaay, tɛrlɪŋ ɔ: «Ɔŋnum, m'toodn̄ kaam kalan̄. Bɔrse kaam taarum lɛ m'gaasinga, ɔ maam m'ute genumge paac kic lɛ, k'toodga. Bin num, maam se m'kɔŋ kiŋ jaay m'ai kɛd̄n mapp eyo.» ⁸ Gan̄ 'booyki m'asen taada: naan̄ 'kiŋ an̄ kɛd̄ se taa gaaba se mɛdɪŋ sum eyo, num taa naan̄ dɔɔk taar tɔnd mɛta ɔŋ ey se ɓo, naan̄ 'kiŋi an̄ kɛda.

⁹ «Maam m'deeksen m'ɔɔ: 'lee 'tɔndki mɛta ɔ j'asen kɛda, 'lee 'jeki ɔ naase aki kɔŋɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔ j'asen kɔɔd̄ɔ. ¹⁰ Deere, debm tɔnd mɛta se j'aŋ kɛdɛ, debm je se 'kɔŋɔ ɔ debm tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'aŋ kɔɔd̄ɔ. ¹¹ 'Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniŋ tɔnd mɛtn̄ kɛŋje gɔtɪŋ ki num, naan̄ an̄ kɔŋ kɛd̄n wɔɔɔ ne? ¹² Ey lɛ, kɛn tɔnd mɛtn̄ kaaɓm kɔrɔŋɔ se, an̄ kɔŋ kɛd̄n iŋi ne? ¹³ Naasen jeegen kɛn jig ey se kic ɓo 'jeelki

kɛdn nakɲ bɛɛ gɛnsege tu. Num mɛt kando Bubm kɛn maakɲ raa ki 'kɛdn *Nirl Salal jeege tun tɔnd mɛtiɲ ey ne!»

*Isa ɔɔ *Bubm sitange*

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

¹⁴ Gaaba kalan bini ɔk kɔɔɲ sitan ɔɔ naan ɔɲ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriɲ sitan se naatn roɲ ki. Kɛn sitan jaay teec ɔɲiɲ se, gaabm ɔɲ taad taar ey se baag taadn taara cɛy. Ɔɔ kɛn jee dɛnge aak se nakɲ se deel dɔdɛ ɔɔ ɔkden taad eyo.

¹⁵ Num gan maakde ki se jee kandum deek ɔɔ: «Ute Belzebul, naan kɛn Bubm sitange se ɓo, naan tuur sitange ro jeege tu.»

¹⁶ Mɛtingen kuuy se je an naam se, tɔnd mɛtiɲ ɔɔ n'aden tɛdn nakɲ-kɔɔbm kɛn naade an kaakɲ jeel ro ki, kɛn bɔɔyo maakɲ raa ki. ¹⁷ Gan Isa jeel maak-saapde dey se, deekden ɔɔ: «Maakɲ taa naan gaar kɛn jeenge taarde ɔk mɛtn naap eyo ɔɔ baagga tɛdn bɔɔrɔ ute naapa se, naan se utu tɛrɛɛ ɔɔ gɔtiɲ utu 'toodn kuudu. ¹⁸ Naase ɔki: ute tɔɔgɲ Bubm sitangen Belzebul se ɓo, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Kɛn Bubm sitange tɛd bɔɔrɔ ute ro naan maliɲ se, bin se naan tɔpga roɲa. Kɛn bin num, gaariɲ se naan an kɔkɲ ɔɔ dio? ¹⁹ Naase ɔki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, kɛn ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nanja? Bin num naade mala se ɓo asen kɔjɲ bɔɔrɔ dose ki. ²⁰ Num gan kɛn maam jaay m'tuur sitange ute tɔɔgɲ Raa deer num, kɛse *maakɲ Gaar Raa se bɔɔy aanga gɔtse ki. ²¹ Kɛn debm gaabm bɔɔrɔ jaay iɲg ute bɔɔriɲ been ki ɔɔ kɛn naan jaay bɔɔb been jiga se, maalinge se 'kɔɲ kut eyo. ²² Num gan debm kuuy kɛn tɔɔg ciriɲ jaay ɓaado oociɲga ɔɔ ciriɲa jaay tɔsn ute bɔɔringen naan ɔndo do ki se num, maalinge se, naan an tɔsn nigiɲ jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tusn jeege ey se, debm bin se wɔɔkden wɔɔkɔ.»

Sitan ɔk tɛrl gɔtiɲ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔɲga nam se, naan ɓaa leedo do kɔd-baarge tu je gɔtn an tɔɔl maakiɲa naɓo naan jaay ɔɲo te ey se. Kɛn naan jaay ɔɲ te ey num, baag taadn ute maakiɲ ɔɔ: «Maam se m'kɔkɲ m'tɛrl gɔtn kɛn m'iɲno ro ki.»

²⁵ Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔɲ ɓee se j'ɔtiɲga aac walak ɔɔ nakiɲge se k'rɛɛs k'daapiɲga ute doobiɲa. ²⁶ Gɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɓaa ɔɲo sitangen kuuy cili kɛn kusiɲ ciriɲ naan se daala. Naade ɓaado tɛɛ end iɲg maakɲ gaab kɛn se ɔɔ king gaabm se tɛrl ɓaa tɛd kusiɲ cir kɛn deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Kɛn Isa jaay utu taad taad taariɲ se, mɛnda kalan uun mindiɲ raan daan jee dɛnge tu ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Mɛnd kɛn ooji

naai ɔ ken naai aayo siŋ se, ɔŋ maakiŋ 'raapm aak eyo.»
 28 Gaŋ Isa ɛrlin ɔ: «Jeegen booy taar Raa ɔ ɔkiŋ maakde ki se ɔ ɔŋ maakdege 'raapm cir daala.»

*Isa uun maan nakŋ-kɔɔbm ken Raa ɛdo ute Yunus
 (Mt 12.38-42)*

29 Aan gɔɔ jeege baag tus ɛdn den se, Isa baagden taad ɔ: «Jeegen duni ken ɔrse se, jee jig eyo. ɔ naade je kaakŋ nakŋ-kɔɔɔ, naɔo nakŋ-kɔɔbm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ ken gen Yunus se sum. 30 Aan gɔɔ nakŋ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakŋ jeel ro ki Raa ɔo ɔliŋo gɔtde ki se*, *Goon Deba se utu 'ɛdn bin kici, taa 'taadŋ jeege tun duni ken ɔrse se, an 'kaakŋ jeel ro ki naan kic Raa ɔo ɔliŋo. 31 Bii ken Raa an kɔjŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se, nɛelgen iinɔ kaam kaam ɔɔɔɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔrse se. Taa naan iinɔ gɔtn dɔkɔ gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔ 'booyki, debm jeel-taara se, cir Salomon se daala. 32 Bii ken jaay Raa an kɔjŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔ ɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

*Kaama se aan gɔɔ ɔɔmpɔn roa
 (Mt 5.15, 6.22-23)*

33 ɛr Isa taadden ɔ: «Nam jaay ɔɔcga ɔɔmpɔ num ɔyiŋ metn dim ki eyo ey ɛ deebiŋ ute dim eyo, num j'uun j'ɔliŋ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn ese 'kaakŋ gɔtn wɔɔɔɔ. 34 Kaami se, naan ɔo ɔɔmpɔn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac kic inŋ maakŋ gɔt ken wɔɔɔɔ. Num ken kaami jaay kɔɔɔɔ num, roi ute denin paac kic maakŋ gɔt ken ɔɔɔɔ. 35 Bin se, ɔnd kɔndɔ ute gɔtn wɔɔr ken naai ɔkse, ɔnte kɔniŋ 'ɛdn gɔtn ɔɔɔɔ. 36 Ken kingi jaay paac inŋ gɔt ken wɔɔr se ɔ ken dim ɔɔɔ cɔkɔ kic gɔtɔ roi ki num, bin se, kingi ute denin paac se, 'ɛdn gɔtn wɔɔɔɔ aan gɔɔ ɔɔmpɔn ken lee wɔɔri gɔtɔ kelɛŋ se.»

*Isa mooy *Parizige
 (Mt 23.1-36)*

37 Ken Isa utu taad taad ɔɔrt sum ɔo, kɔd Parizi kalan bini danŋ ɔ k'ɔaa kɔsn been ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute cɛɛsde jaay ɔo baag kɔsɔ do tabil ki. 38 Ken kɔd Parizi jaay aak Isa tug te jin aan gɔɔ ken naade lee tug se ey sum ɔo, baag kɔsɔ se, naan aak se ɔkiŋ taad eyo. 39 Gɔtn se Mɛljege deek kɔd Parizi ki ɔ: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ɔ ɔsnki se aac walak, num gaŋ maakiŋ tap ɔo

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13.

ɔnɪŋki dooc ute saapm gen ɔoogo ute nakgen *kusina. ⁴⁰ Kale jee dɛrlge! Raa ken ɔbo daa roi se, ken maak ki kic naan ɔo debm kɔɔɪŋ ey la? ⁴¹ Nakɪ naase ɔkki maakɪ baay kɔssege tu se, ɛɔɪŋki *sɛrke jee daayge tu, bin jaay ɔo maakse 'tɛɔn aak bɛɛ naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak eyo, taa nakgen naase ɔkki sɛɛm sɛɛm ken 'lee tɔmbki maakɪ taadsege tu ken tɛɔɪŋ nijimi ute naksegen maakɪ jinɛn ki se kic ɔo, naase 'lee 'nigɪŋki gɔtɔ kaam sik ɔɔ ken kaam kalan se, naase 'lee ɛɔɪŋki Raa ki. Naɔo naase 'tɛɔki nakge ute doobɪŋ eyo ɔɔ 'jeki Raa eyo. Bɛɛki num, naase aki tɛɔn nakgen ute doobɪna ɔɔ aki je Raa jaay ɔo, naksegen ken naase 'lee ɛɔki sɛrke Raa ki sɛɛm sɛɛm se kic ɔo, ɔɪten 'dirigɪŋki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak eyo, naasen ken 'baakiga maakɪ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki ɔɔki naase ɔo aki king naan ki. ɔɔ ken aankiga bɔɔr ki kic ɛ, 'jeki ɔɔki jeege ɔo asen tɛɔn tɔɔsɛ naase ki ɔo deete.

⁴⁴ «Utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak eyo, naasen ken 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubde maakɪ ɔaad ki ken jeege ɔɪ aakde eyo, jaay lee do ki se†.»

⁴⁵ Gɔtn se debm jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raa kalan bini deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, taar ken naai inɟ 'taad se, kɛsɛ naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Gan Isa tɛrlɪŋ ɔɔ: «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage se utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak ey kici, taa naase 'tuun 'tɔndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic ɔo utɪŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak eyo naasen 'lee iɪŋ 'daapki do ɔaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa ɔɔ naade se bugsege ɔo ken tɔɔldeno. ⁴⁸ Ken bin num, naase ute bubsege se taarse kalan; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade ɔo jee tɔɔldeno ɔɔ naase ɔo jee kiɪŋ do ɔaaddege. ⁴⁹ Taa naan se ɔo, Raa ken jeel-taar mala mala se taado ɔɔ: M'utu m'aseno kɔl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan naabumge ɔɔ mɛtɪŋge naade utu aden tɔɔɔ ɔɔ mɛtɪŋgen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan se ɔo, jee duni ken ɔorse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan utu aden kɔkɪ mindde do yodege tun baago kaad ken Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ ken iɪŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, ken k'tɔɔliŋo daan *gɔtn ken k'lee k'tɛɔn sɛrke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni ken ɔorse se Raa utu aden kɔkɪ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage se utu asen tɛɔn ɔɔɪ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm ken 'kɔl

† 11:44 Do dɔkiŋ se Yaudge jaay leega do ɔaad ki num, saap ɔɔ naade tɛɔga aak kusu naan Raa ki.

jeege gōtn Raa ki ɔ naase malinge le 'baate kēndki, ɔ jeegen je kēndε se le, naase 'gaasdeki dōobo.»

⁵³ Kēn Isa jaay taad naŋ taariŋa ɔ teeco teec gōtn ese se, jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage ute Parizige se iin roŋ ki cey ɔ naade baag tōnd mētiŋ do taarge tu dēna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomiŋ kēn naan jaay taad tuiŋga num, naade an kōkŋ mindiŋa.

12

Jee taad tal ɔ naade se jee Isage
(Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad kēn se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gōtn se Isa baag taadn jeege tun mētiŋ ki se ɔ deete deekden ɔ: «Naase se, ɔndki kōndɔ ute ɔrɔm *Parizige. ɔrɔm naade se je taadn ɔ naade tēd rode aan gɔ naade ɔ jee taad taar mē ki.

² «Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'oyiŋga kōy se, utu toodn tal. ɔ nakŋ ɔorse k'jeelki mētiŋ ey se, j'utu j'anŋki jeele. ³ Bin ɔ, nakŋ paacŋ naase 'taadnŋki maakŋ nɔɔr ki se, 'ɔaa 'taadnŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ kēn naase 'booyiŋki k'taadsen naan ki mētn bisege tu maakŋ ɔee ki se, 'wɔɔkiŋki do ɔeege tu kici.

⁴ «Mēdumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'ɔeerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, num mɔɔtn asen kōŋ tēdn dīm ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm kēn naase anŋki ɔeere: 'ɔeerki deb kēn ooykiga kic ɔ, naan ɔk tōɔŋŋ kēn asen kōl maakŋ pood kēn gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kēse ɔ debm kēn naase anŋki ɔeere.

⁶ «'Jeelki, yeelge sēm sēm mii se k'dugin ute kɔɔɔ di sum ey la? Ute naan se kic ɔ, *Raa ɔŋ dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num gan naase se bini ɔeekŋ dosege se kic ɔ, Raa jeeliŋ kalan kalan. Bin se, ɔnte 'ɔeerki! Naan Raa ki se naase 'cirŋi yeelge se dɔkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic ɔ maam m'taadn naan *kōdn Raage tu m'ɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm kēn baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatiŋ naan kōdn Raage tu. ¹⁰ ɔ debm kēn tuj taariŋa ro Goon Deb ki se, Raa an tɔɔl *kusiŋiŋ ese se; num debm kēn jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tɔɔl kusiŋiŋ se eyo. ¹¹ Kēn naase jaay k'tɔk k'ɔaansenga maakŋ *ɔee kēn Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaariŋge tu ɔ gōtn tōɔgge tu se num, naase ɔnte 'ɔeerki do taar kēn naase aki ɔaa taadn naande ki kēn anŋki nakŋ kōdn dose. ¹² Taa kaad kēn se, Nirl Salal ɔ asen kōl naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm dərle

¹³ Maakñ jee denge tu se, deb kalan bini baado ɔŋ Isa ɔo deekiñ ɔo: «Debm dooy jeege, genaam se ɔl nam baa 'taadiñ, ñ'baado num maal bubje se ɔŋ naai bo ajesiñ nigi.» ¹⁴ Gɔtn se Isa terlin ɔo: «Debm ken ɔndum gen kaakñ metn taarsege ey le gen nigñ maalsege se, tap bo nanja?» ¹⁵ Ter naan taad jeege tu paac ɔo: «ɔndki kɔndɔ! ɔo naase se ɔndki dose daan ki, bɔɔbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maalin den aan gɔo di kic bo, ken ɔlin ing se, maalin eyo.» ¹⁶ Gɔtn se ter Isa taadden ute kaal naagñ taara ɔo: «Debm maala kalan bin se, maakñ gɔtiñ ooj tuun karat karat. ¹⁷ Ken naan aak nakiñ jaay ooj den se, naan baag taadn ute maakiñ ɔo: <Baar jaaki tap bo, maam m'tedn rom m'ɔo di? Berε, gɔtn am kaasn m'an kɔmb nakumge se le gɔto.> ¹⁸ Ter naan taad ute maakiñ ɔo: <Borse, kεse bo nakñ maam m'utu m'tɛda: giijumge se m'aden tɔokñ paac naatn ɔo m'kɔbm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'ɔbdenga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusn kɔmb maak ki. ¹⁹ Gɔtn se maam m'deekñ rom ki m'ɔo: ai roma, 'tɔol kɔori gen baara baara, taa kɔso ute kaayi le, dena. Taa naan ki se maam m'kɔso, m'kaaye ɔo m'tɛd nakgen ken maakum jea.> ²⁰ Num gan Raa deekiñ ɔo: <Kale debm dərle, maakñ nɔor ken ese sum bo, naai le 'kooyo; num nakigen naai 'tusiñ se, tap bo 'kɔɔpm nan ki?> ²¹ 'Booyki! Kεse nakñ ken utu 'kaan do deb ken tusn maala dena do duni ki, naɔo naan Raa ki se, naan ɔk ðim ey se.»

*Aalki maakse do Raa ki
(Mt 6.19-34)*

²² Gɔtn se Isa taad jeege tun metiñ ki ɔo: «Taa naan se bo, maam m'deeksen m'ɔo: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakñ naase aki kɔso ɔo taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakñ kɔso ɔo rose se le, naan cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le ɔoc eyo ɔo ɔk teen gen kɔj eyo ɔo giiji le, naade ɔk eyo ɔo gɔtn kɔmb kɔrbɔtde kic bo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic bo, Raa ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun niriñ sum bo 'kɔñ ziidn bii kingiñ do naan ki ne? ²⁶ Ken ese jaay naase ɔŋ aasiñki te ey num, gen di jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔɔp baa se?

²⁷ «Aakki tu pɔɔñ nakgen taak bεε maakñ kaag ki se; naade se ɔb kuubu eyo ɔo ɔnd cekε eyo. Naɔo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkiñ se, ute maalin den paac se kic bo, bii kalan ɔŋ uus te kal aak bεε tec aan gɔo gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakñ kaag ki ɔo metbeeki sum bo j'utu j'an tɔoc se kic bo Raa tamarin aak bεε bεε se, met kando asen kɔñ kedn kal tuusu naase ki ey ne? Berε, naase se jee ken aalki te maakse

paac do Raa ki eyo. ²⁹ Ɔo ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakɲ naase aki kɔsɔ ɔo aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɓo daayum ing saap do ki. Ey num, Bubsen maakɲ raa ki se jeele nakɲ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki ɓo Raa kɔsn gaara dose ki ɔo nakgen ɔɔp se, naan asesiɲ keɗn do ki. ³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakɲ raa ki se, nakɲ ken tɔɔliɲ naan ki se, naase utu aki king ute naana maakɲ gaariɲ ki.»

Kɔrbɔtn maakɲ raa ki

³³ «Bin se, nakɲ naase ɔkki se, dugiɲki naatn ɔo gursiɲ se, ɛɗiɲki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔɲ 'tuj eyo ɔo daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakɲ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɓoogo gɔtɔ ɔo k-ɲɔɔ kic ɓo an kɔɲ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapse ing ro ki kici.»

Ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Ingi daayum ute kal teɗn naabse rose ki, ɔo ɔnte 'kɔɲki lɔompsege 'kooyo. ³⁶ Ɔo naase ingki aan gɔɔ jeegen ken ing aak kaak kaam mɛlden ken utu aɗe tɛrl gɔtn kɔkɲ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔo tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɗɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛlde ɓaado ɔɲdega jaay naade utu ing king zɛɛr se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal teɗn naabiɲa aden kɔɲ naan ki ɔo naan ɓo aden keɗn kɔsɔ. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do mɛtbeeki ken aden kɔɲ naade utu ing zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mɛl ɓee jaay jeel kaadn debm ɓoogo ano ɓaa num, naan 'kɔɲ ɓeeɲ se debm ɓoogo an tɛɛɛ eyo. ⁴⁰ Naase kic 'daapki rose, ingki do mɛtɛkse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay aɗe ɓaa se lɛ, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtiɲ ɔo: «Mɛluma, kaal naagɲ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lɔbu ute jeege paac lɛ?»

⁴² Mɛljege tɛrliɲ ɔo: «Debm teɗn naabm mɛtɛke ɔo tuj ɔrmiɲ ey se ken gay? Naan ɓo debm ken mɛliɲ utu an kɔɲ jee teɗn naabgen kuuy kaam jiɲa ɔo ken aanga kaadiɲ ki num, aden lee 'nigɲ nakɲ kɔsɔ. ⁴³ Maak-raapo debm teɗn naab ken mɛliɲ aan jaay ɔɲiɲ naan utu teɗiɲ teɗn naabm ken naan ɔɲiɲsiɲ kaam jiɲ se. ⁴⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm teɗn naabm bin se, mɛliɲ utu an kɔɲ nakiɲge paac kaam jiɲa. ⁴⁵ Num gan ken debm teɗn naabm se jaay taad ute maakiɲ ɔo: Mɛlum se aɗe kɔɲ tɛrl yɔkɔɗ eyo, ɔo gɔtn se naan iɲ baag tɔnd jee teɗn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔsɔ ɔo aay oono. ⁴⁶ Gan mɛl gaabm ese se, ɓiɲ jaay naan ano tɛrl se, naan ɔnd eyo ɔo kaad ken naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo. Ken mɛliɲ

jaay aanga num, utu an tuur naata ð an kolin 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷ Debm tedn naabm ken jeel naabm ken melin maakin jen ro ki se, nabo on tedin te ey se, naan se melin utu an kond den aak eyo.

⁴⁸ «Num gan debm tedn naabm jeel eyo naabm ken melin maakin jen ro ki se, ken naabin se jaay tujga kic num, j'an kondin kaam doodin ki sum.

«Taa naan se bo, debm ken j'edinga nakge den num, k'je gotin ki kic bo dena ð debm ken j'oninga nakge den kaam jin se, j'utu k'tond metn nakge dena gotin ki kici.»

*Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege
(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Isa taad ð: «Maam se m'baano ute poodo do naan ki ð m'je poodn se 'koko. ⁵⁰ Kor naan se kaan se, maam m'ok *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se bo, nakn deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tedn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «On ten 'saapki ðki maam se m'baano ute lapia bo do naan ki. Got! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado bo gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se bo, naan ki se, jee maakn beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mota taarde 'kon kon metn naapa ute jee di eyo ð jee di se kic bo taarde 'kon kon metn naapa ute jee mota eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ð goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin menda ð goon menda se, utu 'gaan ute kon kici. Moom menda se, utu 'gaan ute mend goonina ð mend goono se, utu 'gaan ute moomin menda kici.»

Jee se jeel kaakn kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ð: «Ken naase jaay aakkiga gapara asga metn raa ki num, borse sum bo naase naar ðki maane utu ade baao. Do maane se baado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kol baa kaam kaam berde se*, naase ðki, jaaki se gotu utu 'kongu ð gotu baado ong deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakn jeel kaadn nakgen ken ted do naan ki, ute ken tedn maakn raa ki num, 'ted ð di jaay 'jeel okki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap okki metn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen di jaay naase on aak okki metn nakgen gen ted ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se bo, ken naai 'baa baa gotn kon bor ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, berε, naan ai baa keli gotn debm kon bor ki ð debm kon bor se le ai keli gotn asgarge tu ð asgarge se,

* 12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad toocni.

ai kəkŋ kəli danɣay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kəbərə kic ɓo ɔg nanjɪ te ey se, naai 'kəŋ teecŋ maakŋ danɣay ki eyo.»

13

*Bərse 'terlki maakse do *Raa ki*

¹ Kaad kən se, jee mətɪŋge ɓaado taad Isa ki taa Galilegen ɓaado tɛdŋ *sɛrke jaay ɓo, Pilat tɔalde kaad kən naade tɛd tɛd sɛrke se. ² Gətn se Isa tɛrlɛden ɔ: «Saapm naase ki num, ɔki Galilegen kən Pilat tɔalde se ɓo, tɛdga jee *kusɪŋ cir Galilegen ɓaa se paac la? ³ Gətɔ! 'Booyki m'asen taada: kən naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegen sik-kaar-martn ɓee jɛrlɛ k'danɪŋ Siloe kən ooc dode ki jaay tɔalde se, gɛn naase ki num, jee Jeruzalem ki te dɛnde se, ɔki naaden kən ooy se ɓo, jee kusiŋge cir jee ɓaa se paac la? ⁵ Gətɔ! 'Booyki m'asen taada: kən naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagŋ taara ro ko ba kən ooj eyo

⁶ Gətn se Isa taad ute kaal naagŋ taara ɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakŋ jinɛniŋ ki ɔ naan ɓaado je koojiŋa, naɓo ɔŋ te koojiŋ eyo. ⁷ Gaŋ naan deek deb kən tɛdiŋ naaba maakŋ jinɛniŋ ki se ɔ: «Aaka, ko kaagŋ se maam m'leega ɓaara mɔtɔ ɔ m'je koojiŋ naɓo m'ɔŋ eyo. Bərse ɔg 'gaan undiŋ naatn, taa naan lɛ ɗaar gaas gətɔ cɛɛ sum.» ⁸ Num debm tɛdŋ naaba se tɛrlɪŋ ɔ: «Mɛluma, ɔŋumsiŋ gɛn ɓaara kalan daala; maam m'aŋ kudŋ mɛtiŋa ɔ m'utu m'aŋ kəmb yɛɛŋɛ. ⁹ Bin sum ɓo ute naan se kər ɓaar kuuy se, sɔm utu 'koojo ɗaam; kən naan jaay ooj te ey lɛ, aŋ kəgŋ kund naatn.»

*Isa ɛd lapia mɛnd ki *ɓii sebit ki*

¹⁰ Bii kalan, ɓii sebit ki se, maakŋ *ɓeege tun kən Yaudge lee tusn maak ki se, gətn se Isa ɓaa ɛnd maakŋ ɓee kən kalan ɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gətn se, mɛnda kalan ɔk kɔɔŋ sitan ɔ gətn kɔɔŋiŋ ɔkiŋ sum se, ɔkga ɓaara sik-kaar-marta. Ɔ kɔɔŋiŋ se ɔkiŋ duruniŋki tɛdiŋ tap ɓo ɔŋ sɛɛj eyo. ¹² Kən Isa jaay aakiŋ se, danɪŋa ɔ taadiŋ ɔ: «Mɛnda 'booyo, maam se m'ɔɔfiŋa doi maakŋ kɔɔŋi kən lee dabari se.» ¹³ Gətn se Isa ɔnd jiŋa do mɛnd kən se, ɔ mɛnd se naar ɔŋ lapia, iŋ ɗaara sɛɛj tal ɔ baag *nookŋ Raa. ¹⁴ Gaŋ magal ɓee kən Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ɛd lapia mɛnd ki, ɓii sebit ki se, naan maakiŋ taariŋa. Gətn se naan uun mindiŋ raan taad jeege tu ɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki ɓii mɛɛɛ gɛn tɛdŋ naaba. Bin se, debm je lapia roŋ num, ŋ'ɓaado daan ɓiige tun se. Ey num ɓii sebit se, ɓii tɛdŋ naab eyo.» ¹⁵ Gaŋ Mɛljege tɛrlɪŋ ɔ: «Aak jeegen kən tɛd rode aan gɔɔ jee taad taargen mɛt ki ara! Maakse

ki se, nanja jaay aanga bii sebit ki num, kəŋ kəŋ maranina ey le buurina metn belən ki ə əŋ tuutn gen baa kədn maan ey se? ¹⁶ Num mənd se le, naan metjil *Abraam mala, ə aaka, gətn *Bubm sitange əkin sum se əkga baara sik-kaar-marta. Bəeki num, bii sebit ki se 60, j'an kədn doŋa maakŋ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Kən jee taamooyinge jaay baa booy taar se, səkəŋə baa təldə; gaŋ jee dengen aak nakŋ-kəbgen paacŋ naan təd se, maakdə raapo.

Isa aal naagŋ taara ute kaam nakŋ k'danin mutard
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Gətn se, Isa tər taaddən daala ə: «Kən Raa utu 'kəsn gaar do jeege tu tap 60 'tecn aan gə ə di? Maam m'an kəmb bəyε ute di? ¹⁹ *Maakŋ Gaar Raa se, tecn aan gə kaam nakŋ k'danin mutardn ese se, kən gaaba kalaŋ uun əcin maakŋ jinən ki. Kən naan jaay əcin sum se, naan teece ə teep təd ko kaaga. Bini yeelge kic 60 baado uj kujdege tətəŋge tu.»

Isa taad kaal naagŋ taara ute ərəm

²⁰ Isa deek daala ə: «*Maakŋ Gaar Raa se tap 60 m'an kəmb bəyε ute di? ²¹ Naan se tec aan gə ərəm kən mēnda jaay təs rujŋ gεmε dooc gərn magala ə kən naan jaay deepinga ə əmbinga maak ki num, iinŋ paac se.»

*Doobm kən əl jeege *maakŋ Gaar Raa ki*
(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

²² Kən Isa jaay baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teeco maakŋ gεgerge tu ə maakŋ naanŋe tu ə naan kən se, naan lee dooy jeege. ²³ Gətn se nam kalaŋ bini tənd metin ə: «Mələma, jee kən utu kaaj se, baat ey ne?» Gətn se Isa tərlden ə: ²⁴ «Aayki kaamse endki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ə: jeege dēna utu 'je doobm 'kəndə nəb0 naade an kəŋ kaas eyo. ²⁵ Kən kaadŋ jaay utu kaan se, mēl bēe utu kiinŋ ə 'gaasn kaam taarina ə naasen aki kəəpm naatn se aki baagŋ tənd kaam taara aki deekŋ əki: Mēlje, ədŋen kaam taara! Gaŋ naan maak ki se asen tər ə: Naase tap 60, iinŋkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad kən naane se, naase anki taadŋ əki: naaje se j'əso ə j'aayo ute naai tēl ə naai dooy jeege daan doobjege tu kici. ²⁷ Gaŋ naan utu asen tər ə: Naase iinŋkiro gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cεem ki dək, naasen paacŋ jee tēdn *kusinge se! ²⁸ Gətn naane se, naase aki baa keeme ə aki taan naanŋe kən aki baa kaakŋ *Abraam, Isak ə *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maakŋ Gaar Raa ki; nəb0 naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii kən se, jee mētiŋge se adē kiinŋ gətn kaada tookŋ ə jee mētiŋge se adē kiinŋ gətn kaada toocŋni, ə kengen mētiŋge adē kiinŋ kaam kaam kooko ə kengen kuuy se adē kiinŋ kaam kaam

bɔɔyɔ, ɔɔ paac naade aɗe ɓaa utu tusn 'king kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo maakɗ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin ɓo, jee kaam mɔɔtn se ɓo, utu 'tɛɗn jee deet deete ɔɔ jee deet deet se ɓo, utu 'tɛɗn jee kaam mɔɔtn.»

*Isa ute *Ɛrɔd
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan ken se sum ɓo, *Parizige kandum bini ɓaado ɔɗ Isa ɔɔ deekiɗ ɔɔ: «Bere, iin gɔti ki se 'ɓaa; taa Ɛrɔd se le je ai tɔɔɔ.»

³² Isa tɛrlɗen ɔɔ: «'Baa ɔɗki k-bukumbɔɔ ken ese ɔɔ 'taadɗɗi ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ed kɛɗ lapia jee kɔɔɗge tu jaaki ɔɔ metbeeki; ɔɔ maakɗ ɓii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan naabuma. ³³ Bin num, jaaki, metbeeki ɔɔ pɛɗ se, maam m'ɓaa ute naanuma, taa doobiɗ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɓo, naai ɓo debm tund tɔɔɗde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔɔɗɗi ken lee tus geninge taa beeki keyiɗ ki se, naɓo naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic ɓo amki 'kɔɗ eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekiɗ ɔɔki: Ɔɗ Melje Raa tɛɗn beɛna do debm ken utu ɓaado ute ro naana!»

14

*Ter Isa ed lapia debm kɔɔɗ ki *ɓii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan se, Isa ɓaa kɔsn maakɗ ɓee magal *Parizige tu kalan bini, gan ɓiin se, ɓii sebit. Ɔɔ jee inɗ gɔtn ese ɔndin kaama tak. ² Gɔtn se gaaba kalan mɔɔɓga mɔɔɓ se, ɓaado daar naaniɗ ki. ³ Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn tɔɔkɗ metn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gen naase ki num, ɓii sebit ki se, debm kɔɔɗɔ se j'ɔk doobm j'an kɛɗn lapia lɔɓu gɔɔ le?» ⁴ Gan naade do ɗek ɔɔ baate tɛrliɗ taara. Gɔtn se Isa ɔk debm kɔɔɗɔ se, ɛɗiɗ lapia ɔɔ ɔɗiɗ ɓaa ɓeen ki. ⁵ Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm ken gooniɗa ey le maraniɗa ooc maakɗ bud ki ute ɓii sebit se, 'bɔɔy an naar kuun ey ne?» ⁶ Gɔtn ese, taar ken naade 'kɔɗ jaay an tɛrl tap ɓo, ɔk eyo.

'Beer gɔtn king kaam mɔɔtn

⁷ Ken Isa aak jeegen k'dandeno gɔtn kɔs ki jaay je je gɔtn king naan ki se, naan aanden kaa taara ɔɔ: ⁸ «Ken naai jaay k'daniga gen ɓaa kɔsn gɔtn kɔkɗ mɛnd ki num, ɔɗte 'ɓaa king naan ki. Ey num sɔm, maakɗ jeege tun k'dandeno se, nam kuuy magal

ciri naai se utu ađe 6aa. ⁹ Ɔo debm ken danŋseno se, utu ađe 6aa, ai deekŋ ɔ: «Mɛduma, iin ɔŋ gɔtn ese; kɛse gɔtn king naai eyo.» Ken naai 'kiin gɔtn ese jaay 6o, '6aa king gɔtn kaam mɔɔtn se, naan ken se, naai sɔkɔŋ ai tɔɔɔ. ¹⁰ Num taa naan se 6o, ken k'danŋiga num, '6aa inŋ gɔt ken kaam mɔɔtn. Bin se debm danŋ se jaay aanga num ɔ aaki naai inŋ king kaam mɔɔtn se, gɔtn se naan ai deekŋ ɔ: «Mɛduma, iin '6aado inŋ naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'danŋdeno gɔtn kɔs ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm nookŋ roŋa raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔ debm ɔɔp roŋa baat se, roŋa utu 'kookŋ raan.»

Doobm ken anki dan jeege gen kɔsɔ

¹² Gɔtn se Isa taad gaab ken danŋino been ki se kici, deekiŋ ɔ: «Ken naai jaay 'dan jeege katar ki ey ɛ tɛgɛr gen kɔsɔ, ɔŋte danŋo mɛdiŋe, genaaige, taasige ɔ ɔŋte dan jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sɔm, biin kuuy se, naade utu ai dan kici ɔ nakŋ naai ɛddesinŋa se ɛ, naade aisin ɛrl gɔɔŋ ki. ¹³ Num gan ken naai jaay 'je kɛdn kɔsn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danŋo jee daayge, jee ken kɔɔŋ tujdege tuju, jee cɛkɛdŋe ɔ jee kaam-tɔɔkge. ¹⁴ Bin se, ai 'tɛdn maaki 'raapo, taa nakŋ naai ɛdden se ɛ, naade aisin kɔŋ ɛrl gɔɔŋ ki eyo. Num naan se, *Raa mala 6o aisin ɛrl gɔɔŋ ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken tɛd nakge ute doobina daan yoge tu se.»

Isa aal naagŋ taara ute debm ken dan jeege been ki gen kɔsɔ (Mt 22.2-14)

¹⁵ Maakŋ jeege tun ken 6aado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔ: «'Maak-raapo deb ken jaay utu '6aa kɔsn *maakŋ Gaar Raa ki se!» ¹⁶ Gɔtn se Isa ɛrlin ute kaal naagŋ taara ɔ: «Gaaba kalan se, tɛd kɔsɔ dena ɔ naan danŋo jeege kic 6o dena. ¹⁷ Ken kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔ debm tɛdn naabinŋ gen 6aa dan jeege k'danŋdeno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔ: «'Baakiro ɔrse! Bere, kɔsɔ se ooyga.» ¹⁸ Gan gɔtn se, jee ken k'danŋde paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm ken j'ɔlinŋ se ɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakŋ gɔtɔ. Bɛɛki num, m'an m'6aa kaakin jaayo. Bin se '6aa deekiŋ n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ¹⁹ Ɔo deb kuuy se deekiŋ ɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug maranŋe sik gen tɛdn naaba ɔ maam m'je m'aden 6aa naam gen tɛdn naaba. Bin se '6aa deekiŋ n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ²⁰ Ter deb kuuy deekiŋ ɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se 6o, maam m'kɔŋ kaan eyo.» ²¹ Ken debm tɛdn naabm se jaay ɛrl 6aa ɔŋ melin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadinŋo se paac. Ken melin jaay booy se, maakin taarinŋa ɔ deek debm tɛdn naabinŋ ki se ɔ: «Yɔkɔɔɔ, '6aa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakŋ gɛgɛr ki, '6aa

danjo jee daayge, jee ken koono tujdeki tuju, jee kaam-tookge ute jee cekedje 'baandeno gotn ara.› Gotn se debm tedn naabin se iin baa. ²² Ken naan jaay terl baado on melin se deekin oo: «Meluma, naabm naai olum taarin se, maam m'tedinoga, gan ute naan se kic bo, goto utu tap.» ²³ Gotn se melin deekin oo: «'Baa daan doobge tu oo naagn salige tu, jee se 'baandeno ute taa too go taa ade 'baa utu 'doocn maakn beem se.» ²⁴ Taa naan se bo, maam m'deeksen m'oo: maakn jeege tun k'dandeno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan kic bo, 'kon nam kosum se eyo.»

Debm ken baate te ron ey se, 'kon tedn debm metn Isa ki eyo (Mt 10.37-39)

²⁵ Ken jee denge jaay baa baa doob ki ute Isa se, gotn se naan terl aakde oo deekden oo: ²⁶ «Debm ken je ade baa metum ki jaay, je bubina, kona, mendina, geninge, genaangen gaabge ute kengen mendge cir maama oo jem te maam cir ron mal ey se, naan 'kon tedn debm metn maam ki eyo. ²⁷ Debm ken baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki oo ok metum ey se, naan se 'kon tedn debm metn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se bo, maakse ki se nam jaay je kiin bee jerle num n'ing naan ki, medn kaakn gursin ken an kaasn kiin been se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, ken naan jaay uunga meta oo ob nanin te ey se, jee deel deel gotn ese jaay aakga num, an teren metin ki, ³⁰ an deek oo: «Aakki tu! Gaabm ara oo iin kiin been kaca, nabo on aasin te eyo.» ³¹ Ken gaar gam jaay baa tedn booro ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakn asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tedn booro ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, ken gaar naane utu dak sum bo, naan 'kol jeege gotin ki taa j'kokn taasa. ³³ Bin bo, maakse ki se debm jaay onte nakinge ey paac se, 'kon tedn debm metn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakn nijim aan goo kaata se goto. Num ken kaata jaay kingin nijim se gotoga num, j'an tedn j'oo di jaay 'tedn nijim gotin ki se? ³⁵ Ken kaata jaay kingin teecga se, k'sin naan ki le on daapm naan eyo oo on ted goto gur eyo. Naan se, beeki num, nakin si naatn sum.» Ter naan deekden oo: «Debm ken jaay ok bi gen booyo num, 'booy taar se.»

15

Metn taar baatn iig jaay j'onina (Mt 18.12-14)

¹ Gotn se *jee tokn miirge ute jeegen jeege paacn jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gotn Isa ki gen booy taarina. ² *Parizige ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage ken gotn ese se, mooy naan ki dir dir deek oo: «Gaabm se ting bo gen kokn jee kusinge ron ki sum oo tas ute naade!»

³ Gōtn se Isa taadden ute kaal naagŋ taara ɔ: ⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm kɛn ɔk baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kuuy se naan ade kɔŋ kɔd-baar ki, taa 'baa je kɛn kalan iig kiig se, an je bini aŋo kɔŋ jaay ey la? ⁵ Kɛn jaay baa ɔŋiŋga se, naan aŋo kuun kaal daamiŋ ki ute maak-raapo. ⁶ Ɔɔ kɛn naan jaay tɛrl baadoga been se, naan 'dan tusn mɛdŋŋge ute jee do daamboogŋge ɔɔ deekden ɔɔ: <'Baakiro, j'aki tɛdŋ maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ɔŋiŋga.> ⁷ Bin ɔɔ 'booyki m'asen taada: maakŋ jee kusŋge tu se, deb kalan jaay tɛrlga maakiŋa do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakŋ raa ki paac se maakde-raapm doŋ ki cir jee si-jɛrnaŋ-kaar-jɛrnaŋ kɛn an dim eyo gɛn tɛrl maakde do Raa ki se.»

Mɛtn taar tamman iig jaay j'ɔŋiŋga

⁸ «Lɔ aan gɔɔ mɛnd jaay ɔk tamma* sik. Ɔɔ kɛn kalan jaay oocga num, naan utu 'kɔɔcŋ lɔɔmpɔ ɔɔ 'kɔtn maakŋ beena se bini an je kɔŋ jaay ey la? ⁹ Kɛn naan jaay ɔŋiŋga num, naan ade dan tusn mɛdŋŋge ute jee do daamboogŋge ɔɔ adɛn taadŋ ɔɔ: <'Baakiro, j'aki tɛdŋ maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ɔŋiŋga.> ¹⁰ Bin ɔɔ, 'booyki m'asen taada: kɛn debm *kusiŋ kalan sum ɔɔ tɛrlga maakiŋ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔdŋ Raage maakde raapo.»

Kaal naagŋ taar gɛn goon gaabm teec ɔŋ bee bubina

¹¹ Gōtn se Isa tɛr taadden daala ɔɔ: «Gaaba kalan ɔk gaan-ga abge dio. ¹² Goon baat se deek bubin ki ɔɔ: <Bua, maakŋ maalige tun kɛn naai ooyga num j'ajesin nig se, ɛdumo bɛduma.> Gōtn se bubin tooko ɔɔ nigdesina. ¹³ Kɛn j'ɛdŋ bɛdŋ jaay tɛd bii kandum se, nakiŋge se, naan tɔs dugde naatŋ ɔɔ ute gursn se, naan iin baa taa naan dɔkɔ. Gōtn naane se, naan iŋg cɛɛpm te gursin se cɛɛɛ. ¹⁴ Kɛn naan jaay ut naŋ gursin sum se, gōtn se, ɔɔ end maakŋ naan kɛn se ɔɔ tɔl tɛd daama jeege tu ɔɔ ɔɔ se, ɔlin maakŋ daay ki. ¹⁵ Gōtn se, naan iin baa tɛdŋ naaba gōtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin ŋ'baa ŋ'bɔɔbm kinzirŋge† maakŋ-gɔt ki. ¹⁶ Naan je 'kɔsn kɔjŋ mɔrɔmb kɛn kinzirge lee ɔs se kic ɔɔ, gaŋ nam ɛdŋ eyo.

¹⁷ «Gōtn se, naan baag saapm do roŋ ki ɔɔ taad te maakiŋ ɔɔ: <Nakage, bubum se ɔk jee tɛdŋ naabge kando kando kɛn ɔs ɔɔp taarde ki, naɔo maam m'kɔŋ rom gōtn ara m'kooy gɛn ɔɔ ne? ¹⁸ Bɔrse, maam m'kiin tɛrl baa gōtn bubum ki, m'an baa deekŋ m'ɔɔ: bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔɔ m'tujga naai ki kici; ¹⁹ ɔɔ maam se, m'aas te gɛn kɔŋ tɛdŋ gooni ey sum;

* **15:8** Tamma ara se aas kɔŋŋ nam kɛn tɛd naaba gɛn bii kalan. † **15:15** Yaudge saap ɔɔ kinzirge se tɛdɛga aak kusu naan Raa ki.

aakum aan gɔɔ jee tɛdn naabige se sum.> ²⁰ Gɔtn se naan iin uun doobm ɓee bubina.

«Ken naan ɓaa ɓaa jaay utu teeco dɔk naane sum ɓo, bubin aakin se, ɛɛjin don ki ɔ naan aan ɓaa dɔɔdina, baam ɔkin kaadin ki. ²¹ Gɔtn se goonin deekin ɔɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujiga naai ki. ɔnte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.> ²² Gan bubin deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «'Baankiro ute kal aak ɓee se yɔkɔɔ, uusinsinki ron ki, ɔlinki kɔɔkɔ jin ki ɔ 'tɔlin ki saa jen ki. ²³ ɔk 'ɓaankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔlin ki, ɔ 'tɛdjeki kɔɔ, taa j'aki tɛdn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy dɛl dɛl se, aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk tɛrl ɓaadoga ɓeene.> Gɔtn se naade baag tɛdn maak-raapde.

²⁵ «Kaad ken se, goonin magal se utu maakn-gɔt ki. Ken naan ɓaado ɓaa jaay aan gɔɔr ute ɓee se, naan booy kaa ɔkga let ɔ jeege daam daama. ²⁶ Gɔtn se maakn jee tɛdn naabm bubinge tu se, naan danɔ deb kalan ɔ tɔnd metin ɔɔ: «Di ɓo tɛda?» ²⁷ Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Genaai ɓo ɓaadoga. Taa naan tɛrl ɓaado ɔnga bubi ute lapi se ɓo, bubi tɔalinga goon maran eer sal sal se.> ²⁸ Gɔtn se goon magal se maakin tujɔ ɔ naan baate kend ɓeene. Naan ken se, bubin teec ɓaado ɔjina ɔ selin metina. ²⁹ Naɓo naan tɛrl bubin ki ɔɔ: «'Booyo! Baara ɓaara ɓo, maam m'lee m'tɛdi naabige se aan gɔɔ debm tɛdn naabi sum ɔ bii kalan tap ɓo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic ɓo, bii kalan jaay naai am kɛdn goon bin kalan taa m'an tɛdn maak-raapo ute mɛdumge kic ɓo gɔɔ. ³⁰ Num gan gooni ken ut nanɔ maalige ute mɛnd keesn gaabge jaay ɔk tɛrlo se, naai 'tɔlin goon maran eer sal sal se!» ³¹ Gɔtn se bubin tɛrlin ɔɔ: «Goonuma, naai se daayum utu te maama ɔ maal maam m'ɔk se le, paac gen naai. ³² Gan ɓɛeki num, ɓaado j'aki kɔɔ ɔ j'aki tɛdn maak-raapjege. Aaka! Genaai se ey num ooyga kooy dɛl dɛl, naɓo aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk tɛrl ɓaadoga ɓeene.»»

16

Kaal naagɗ taara debm maala ute debm tɛdn naabina

¹ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «Debm maala kalan bin se ɔk debm ken naan ɔnin maalin kaam jin. Bii kalan k'ɓaado k'taadin j'ɔɔ: «Debm tɛdn naabi se, ɓere, utn kut ute maalige.> ² Naan ɔl k'dan k'ɓaansino ɔ tɔnd metin ɔɔ: «Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'ɓaado mɛdum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kɔn kɔn maalum kaam ji ey sum.> ³ Gɔtn se debm ken k'j'ɔnin maala kaam jin se baag saapa ɔ taad ute maakin ɔɔ: «Maam se m'tɛdn rom m'ɔɔ di? Melum le ɔkga te maalin jim ki naatn.

Ɔorse, gen kursu le, maam tɔɔgum gɔtɔ ɔɔ ken m'baa lee baaya le, sɔkɔn am tɔɔɔ. ⁴ Maam se m'saap m'ɔngga nakn maam m'tɛda. Ken melum se jaay tɔsnga ute maalin jim ki kic num, m'utu m'kɔn jeegen utu am kɔkn jiga. ⁵ Taa naan se ɔo, naan ɔl k'daɔo jeegen ɔk sɛɛ melin se kalan kalan. Debm deet deet se, naan tɔnd metin ɔɔ: «Gɔtn melum ki se, naai tap ɔo uunga sɛɛ kando?» ⁶ Gaabm se terlin ɔɔ: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm ken naan ɔnin maalin kaam jin se terlin ɔɔ: «!Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. Inj naan ki keske, 'naar 'raan ɔɔ: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.» ⁷ Ter naan deek deb kuuy ki ɔɔ: «Naai uunga sɛɛ kando gɔtn melum ki se?» Naan terlin ɔɔ: «Maam m'uunga suwal teen kaaru.» Num debm tɛdn naabm se deekin ɔɔ: «!Booyo: maktubm sɛɛi se utu jim ki ara. Ɔorse 'raan ɔɔ: maam m'uunga suwal sik-marta.» ⁸ Debm ken naan ɔnin maalin kaam jin ken derl melin se, melin jaay booy nakn naan tɛd se, naan tɔɔmiɔa, taa naan ɔnin naan se debm meteke. Taa naan se ɔo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan gɔt ken wɔɔɔ.»

*Gurs ute *Raa se debkilimi ade kɔn je taa naap ki eyo*

⁹ Ter Isa taadden ɔɔ: «!Booyki m'asen taada: ɔkki mɛdɔge ute maalsegen ɔnin ki do naan ki ken tɛdga sum ɔo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic ɔo, bɛɛ ken naase lee 'tɛdki jeege tu se anki ba kɔn maakn *Bee Raa ki gen daayum.

¹⁰ «Debm j'ɔnin nakn cɔkɔ kaam jin jaay ɔkin jiga se, ken j'ɔnin nakn den kic ɔo naan an kɔkn jiga. Ɔɔ debm j'ɔnin nakn cɔkɔ kaam jin jaay naan ɔn ɔkin te jig ey se, ken j'ɔnin nakn den kic ɔo, naan an kɔn kɔkn jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase ɔn ɔkin ki te jig ey se, Raa se asen kɔn kɛdn maal mala mala ken maakn raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay ɔkin ki te jig ey se, nan jaay ase kɛdn maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalan se 'kɔn tɛdn naaba gɔtn melge tu kaam di eyo. Ken naan ɔo tɛd naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalan naan an kɔɔdn kundu ɔɔ deb kalan naan an jea; ey le deb kalan se, naan an kɔkn ɔɔnɔ ɔɔ ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se ɔo naase aki 'kɔn tɛdn naabm Raa ɔɔ ute gen gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Gan *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade terɛcin metin ki. ¹⁵ Isa deekden ɔɔ: «Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan gɔɔ jee ken tɛdn nakge ute doobiɔa; num gan Raa se, jeel nakn maakse ki. Taa naan se ɔo nakn aak bɛɛ naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.

16 «Kaadn ken Raa edo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa se jeege tu oo naan ken se, nanja nanja kic bo aay kaamin je kend maak ki. 17 Maakn raa ute do nanja se deelin 'koon eyo, nabo taargen k'raanino maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, dimin coko kic bo, 'kooon naan ki eyo.

18 «Debm jaay piir te mendin se oo ok mend kuuy se, debm bin se aan goo debm teec on mendina oo baa ees mend nam. Oo debm ok mend gaabin piiringa piir se, naan kic aan goo debm teec on mendina oo baa ees mend gaaba.»

Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)

19 «Gaaba kalan bin se ok maala dena. Naan tuus kal ute rona dferεc oo bii-raa os bεε oo ing ute maraadin. 20 Gan gaaba kalan bin se, k'danin Lazar. Naan se debm daaye oo ron se taan-du sum. Naan lee tood taa doobm gaab ken debm maala se. 21 Naan je kosn ken si boor gaab ken se kic bo on eyo. Num ter do naan ki se, besge baado toon taan-du. 22 Ken debm daay jaay ooy se, *koon Raage uun baansin maakn raa ki ceε *Abraam ki oo gotn se, debm maala se kic bo ooyo oo k'baa k'duubina.

23 «Maakn bee yoge tu se, debm maala baag kood yeebina, oo maakn kood yeebin ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar ing king ceen ki dok naane. 24 Ken naan aak Abraam se, naan ood ooy danin oo: «Abraam, bua, εejum dom ki. O Lazar 'baa 'kol goon-jin maan taa ade baa am kaadn maane roonum ki, taa maakn pood ken ara se, maam m'utu m'ood yeebum kusin aak eyo.» 25 Gotn se Abraam deekin oo: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai onoga bεε, gan Lazar se oodoga yeebina. Oo borse gotn ara se, naan onga gotn bεε oo gan naai le onga gotn koon yeebε. 26 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'okki goo magala oo jerl zuzu, taa jee gotn ara jaay je baa gotn naase ki se naade 'kon baa eyo oo jee gotn naase ki jaay je oo ade baa gotn naaje kic ara le ade kon baa ey kici.»

27 «Gotn se debm maala deekin oo: «Ken bin num, m'eemi noo meti ki, Bua, ol Lazar se 'baa kon jee ken maakn bee bubum ki se. 28 Taa maam se m'ok genaagen gaabge mii. On naan aden baa taada, taa naade ade baa gotn kood yeeb ken ara ey sum.» 29 Abraam deekin oo: «Naade ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dokinga; onde naade 'booy taar naaden se.» 30 Gan debm maala se terl Abraam ki oo: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ondega oo taaddenga se, naade 'tooko oo 'terl maakde do Raa ki.»

³¹ Naan̄ ken se Abraam terlin̄ ɔɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiñ ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ ɓaa ɔŋde kic ɓo, naade 'kɔŋ tookŋ taariñ eyo.»»

17

*Nakŋ ɔɔt deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)*

¹ Ter bii kalan̄ Isa deek jeege tun metiñ ki ɔɔ: «Nakŋ utu 'tujñ jeege naan Raa ki se utu tap, nabo ɔɔñ debm ken jaay ɓo 'kɔl jeege 'tujñ naan Raa ki se. ² Bεeki num, debm bin se, j'an̄ dɔɔkŋ ko tooto magala mindiñ ki ɔɔ j'uun j'undiñ naatn maakŋ baar ki kic ɓo kɛse ɔɔñ eyo. Num ken maakŋ gaan sεemge tu se jaay naan̄ tujga deb kalan̄ naan Raa ki se, nakŋ utu kaan doŋ ki se, ɔɔñ cir kɛse daala. ³ Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken gɛnaai jaay tujga num, 'mooyiŋa. Ken naan̄ jaay jeelga *kusiñiñ se, 'tediñ kaldɛ. ⁴ Ken maakŋ bii ki ɓo, naan̄ tuj dɔɔli met cili kic ɓo ken naan̄ jaay ɓaado taadi ɔɔ: «Gɛnaama, maam se m'tujŋga roi ki, m'ɔki naagi.» Gɔtn se naai an̄ tɛdn kaldɛ.»

⁵ Gɔtn se jee kaan̄ naabiŋge terlin̄ ɔɔ: «Mɛlje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» ⁶ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki kaal maakŋ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔŋ deekŋ ko kaag ken magal ese se ɔɔki: «Iiñ gɔtn se, 'ɓaa daar maakŋ baar ki naane» ɔɔ naan̄ 'tookŋ taar se.»

Bul ken jeel tɛdn naabm meliŋa

⁷ Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk bulu jaay buliñ ingo naaba, ey lɛ ingo gaam maalge, ken naan̄ utu aan kaan been sum ɓo, naan̄ an̄ naar taadn ɔɔ: «'Baado, yɔkɔɔ ing naan̄ ki ɔɔ 'kɔsɔ» bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gaŋ naan̄ an̄ deekŋ ɔɔ: «Kali se 'ɓaa toodiŋa, uusu kal tɛdn naabi ɔɔ 'ɓaado 'tɛdum kɔsɔ. Ken ɛdumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɓo sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.» ⁹ Taa nakŋ naan̄ tɛd se, bul se meliñ an̄ kɔŋ tɔɔm eyo. ¹⁰ Naase kic ken 'tɛdkiga naabm ken k'taadŋsenoga se num 'taadki ɔɔki: «Naaje se, k'bulge cεε sum ɔɔ naabm naaje k'tɛd se lɛ, naabm ken k'taadŋjen taad sum.»»

Isa ɛd lapija jee bikidge tu sik

¹¹ Ken Isa ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, naan̄ aal teec daan taa naan̄ *Samari ute taa naan̄ Galile ki. ¹² Ken naan̄ jaay aan maakŋ naan̄ ki kalan̄ bin se, jee bikidge sik ɓaado ɔŋiŋa. Gɔtn se, naade daar dɔkɔ, ¹³ ɔɔ uun mindde raan deekiñ ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, εεjjen doje ki.» ¹⁴ Ken Isa aakde se, deekden ɔɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn serke Raage tu.» ɔɔ ken naade utu ɓaa ɓaa sum ɓo, naade ɔŋ lapija ɔɔ rode daap tood kɔlɔŋ kɔlɔŋ.

¹⁵ Deb kalan maakde ki jaay aak naan ɔŋga lapia se, naan ɔk tɛrl ɓaado gɔtn Isa ki, uun mindiŋ raan ɔɔ *nook Raa. ¹⁶ Gɔtn se naan ɓaado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔɔs don naan ki ɔɔ tɔɔmiŋa. Gaŋ gaabm se, naan kɔd Samari. ¹⁷ Naan kɛn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Naaden sik se ɔŋ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jɛrnaŋ se gay? ¹⁸ Bini maakde ki se, mɛrtɛ jaay ɓaado nook Raa se.» ¹⁹ Anum Isa deek kɔd Samari ki se ɔɔ: «Iiŋ 'ɓaa ute lapia. Kaal maaki kɛn naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se ɓaadoga gɔtse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalan *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'aŋ kɔŋ kaakŋ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kɔŋ deekŋ j'ɔki naan utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

*Biin *Goon Deba ade ɓaa*

²² Gɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Kaadiŋ utu 'kaan se, naase utu aki je gɛn kaakŋ Goon Deba, naɓo gɛn kaakŋ bii kalan kic ɓo, aŋki kɔŋ kaak eyo. ²³ J'asen taadŋ j'ɔɔ naan utu naane ey lɛ naan utu ara. Anum ɔŋte 'ɓaaki ɔɔ ɔŋte 'naarki rose. ²⁴ Taa bii kɛn Goon Deba ade ɓaa se tecŋ aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakŋ raa ɓerd gɔtɔ lak se. ²⁵ Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni kɛn ɓorse se, aŋ kɔɔdŋ kundu.

²⁶ «Bii kɛn Goon Deba ade ɓaa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad kɛn naane se jeege ɔɔɔ, aaye, tɔk mɛndge ɔɔ tɔk gaabge, bini aan bii kɛn Noe end maakŋ markab kɛn magala. Naan kɛn se, maan magala ɓɔɔyɔ ɔɔ ɓaado gɔɔb tɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey lɛ nakŋ utu 'kaan se 'tecŋ aan gɔɔ nakgen kɛn aano do Lɔt ki se kici. Kaad kɛn se jeege se ɔɔɔ ɔɔ aaye, dugŋ nakge ɔɔ dugŋ ute nakdege, duub jinɛnɛge ɔɔ iiŋ ɓeedege. ²⁹ Num gaŋ, bii kɛn jaay Lɔt teec ɔŋ Sɔdɔm se, Raa ɓɔɔyɛn poodo ute kudŋ ɔŋg se dode ki tɔɔl utde kap. ³⁰ Biin Goon Deba ade ɓaa se, utu 'tɛdŋ bin kici.

³¹ «Bii kɛn se, debm iŋg kiŋg do ɓeɛŋ ki raan se, ŋ'ɔŋte ɓɔɔyɔ gɛn 'tɔsn nakiŋgen maak ki ɔɔ debm maakŋ gɔt ki se lɛ, ŋ'ɔŋte tɛrl ɓeɛŋ ki gɛn 'tɔsn nakiŋge kici. ³² 'Saapki tu do mɛtn taar mɛnd Lɔt ki! ³³ Debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu ɔɔ debm utga koŋ lɛ, utu 'kaaja. ³⁴ 'Booyki m'asen taada: maakŋ nɔɔr kɛn se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalan se, deb kalan se, Raa aŋ kuun ɓaa ɔɔ debm kuuy se, naan aŋ rɛsɛ. ³⁵ Ɔɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa aŋ kuun ɓaa ɔɔ debm kuuy se, naan aŋ rɛsɛ.» ³⁶ [Ɔɔ gaabge di kɛn iŋg kiŋg maakŋ gɔt ki se kic lɛ, deb kalan Raa aŋ kuun ɓaa ɔɔ deb

kuuy se, naan an rεεε.]^{*} 37 Gōtn se jee mεtn Isa ki tōnd mεtiŋ ɔɔ: «Mεlje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa tεrliden ɔɔ: «Gōtn jaay daa ooy toodn se 60, gōtn ese 60 marlge kic lee bōɔy tus ro ki.»

18

Kaal naagŋ taara ute mεnd-daaye

1 Tεr Isa taad jeege tun mεtiŋ ki ute kaal naagŋ taara, taa naan je aden taadn ɔɔ j'aay kaamde daayum j'eem *Raa ɔɔ j'ōnte kōnɔ. 2 Naan taadden ɔɔ: «Maakŋ gεger ki kalan bin se, ɔk gaaba kalan, debm kōjŋ bōɔrɔ ɔɔ gaabm se lε, 6eer Raa ki eyo ɔɔ nam tap 60, naan aaliŋ maak ki eyo. 3 Ɔɔ gōtn ese ɔk mεnd-daay kici, ɔɔ mεnd-daay se, 6ii-raa 6aado gōtiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Aakum tu mεtn taaruma ute debm taamooyum se.» 4 Mεnd-daay se lee dōɔl gōtiŋ ki cɔk cɔk, na6o naan baate kaakiŋ mεtn taariŋa. Gaŋ aan gōɔ mεnd se ɔŋiŋ ey se, naan taad ute maakiŋ ɔɔ: «Ey num maam se, Raa kic 60 m'6eerin eyo ɔɔ nam tap 60 maam m'aaliŋ maak ki eyo, 5 na6o mεnd se lε, ɔnum ey deŋ se, maam m'aŋ kaakŋ mεtn taariŋ se. Ken m'aakiŋ te mεtn taariŋ ey num, mεnd se sɔm am kaal kōɔdum Cεrε.»

6 Tεr Mεljege taadden daala ɔɔ: «'Booyki tu mεtn taar debm kōjŋ bōɔr ken bεε ey se. 7 Anum Raa se, 'kōŋ kooçŋ mεtn jeenŋen ken tōnd mεtiŋ jaay eemiŋ nɔɔ nōɔrɔ ɔɔ katara se ey ne? Naan ade 'kōŋ 'king kaakŋ kaama bin sum ne? 8 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden kooçŋ mεtde! Na6o ken *Goon Deba jaay utu ade tεrl 6aa do naan ki se, naan utu 'kōŋ jeegen aal maakde don ki deŋ?»

*Kōd *Parizi ute *debm tɔkŋ miiri*

9 Gōtn se tεr Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala, do jee mεtinge tun aak rode aan gōɔ naade 60 jee tεd nakge ute dōobiŋa ɔɔ jee kuuy se naade aalde maak ki eyo. 10 Naan deekden ɔɔ: «Gaabge dio ook 6aa *Bee Raa ki gεn keem Raa. Deb kalan se, naan kōd Parizi ɔɔ debm kuuy se, naan *debm tɔkŋ miiri. 11 Kōd Parizi jaay iin daar gεn keem Raa se, naan taad te maakiŋ ɔɔ: «Raama, maam se m'tōomi, taa maam se m'tec aan gōɔ jee mεtinge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ɔɔ jee tεd naka ute dōobiŋ eyo, jee keesn mεnd jeege ey lε maam aan gōɔ debm tɔkŋ miir ken daar se eyo. 12 Maakŋ 6ii cili ki se, maam m'uun *siam 6ii dio ɔɔ nakŋ ken m'ɔk paac se nigiŋ gōtɔ kaam sik, ɔɔ ken kaam kalan se m'ɔɔd m'εdŋ naai ki.»

13 «Num gaŋ debm tɔkŋ miiri se, iin daar dɔkɔ ɔɔ don raan kic 60 uun eyo. Gōtn se naan tōnd tarkaadŋa^{*} deek ɔɔ: «Raama,

* 17:36 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, mεtinge maakde ki se gōtɔ.

* 18:13 Tōnd tarkaadn ara je deekŋ ɔɔ ɔnd jin kaadŋ ki ken je deekŋ ɔɔ: naan se maakiŋ tujga kasak kasak.

εεjum dom ki taa maam se m'debm *kusiñ naani ki.»¹⁴ Isa deekden ə: «'Booyki m'asen taada: debm təkñ miiri se, kən naan jaay tərլ baa been ki se, tədga debm aak bεε naan Raa ki ə kəd Parizi se lε əñ təd te aak bεε naan Raa ki eyo. Taa debm uun roñ raan se, ute 'kəəpm baata ə debm jaay əp roñ baat se, Raa utu añ kuun roñ raan.»

Isa əd booro gaange tu
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bii kalan jeege baano te gaangen utu aay kaay sia gətn Isa ki, taa Isa aden tənd jin dode ki. Naəo kən jee metiñ ki jaay aak k'baano ute gaange gətn Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn. ¹⁶ Kən Isa jaay aak nakñ naade təd se, ə ə k'baano ute gaange se cεεñ ki ə gətn se naan deekden ə: «Əñki gaangen seem se ade baa gətum ki, əñte 'gaasdeki. Taa jeegeen tec aan gəə gaangen se əo utu 'kəñ gəto *maakñ Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bεε, m'asen taada: debm jaay took te Raa kəsñ gaar doñ ki aan gəə goon cəkən ey se se, naan se 'kəñ kənd maakñ Gaar Raa ki eyo.»

Debm maala ute Isa
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Bii kalan magal Yaudge kalan bini baado tənd metn Isa ə: «Debm dooy jeege, naai debm bεε se, maam tap əo m'tedñ m'əə dī jaay m'kəñ *kaajñ gən daayum se?» ¹⁹ Isa tərliñ ə: «Gən dī jaay naai əo maam debm bεε se? Debkilim bεε se tap əo gəto; kən bεε se, Raa kaliñ ki sum. ²⁰ Naai lε 'jeele nakñ kən Raa taad əo gən tēda se, naan ə: *Əñte 'kεesn mēnd nam, əñte 'kεesn gaabm nam, əñte 'təəl deba, əñte 'boogo, əñte 'təkñ taar-kəəbə do nam ki, əo 'sook koi ki ute bubi ki.†*»

²¹ Gaabm se tərլ Isa ki ə: «Nakgen se, gətn m'iin baatum ki kic əo, maam m'lee m'tedñ təd paac tap.»

²² Kən Isa jaay booy taariñ se, deekiñ ə: «Əəpiga naka kalan sum. Nakñ naai ək paac se, 'baa dugiñ naatn əo gursiñ se 'baa 'nigiñ jee daayge tu. Bin se, ai toodñ kərbəto maakñ raa ki; əo naai lε 'baado 'daanuma.» ²³ Kən gaabm se jaay booy taar se, maakiñ tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

²⁴ Kən Isa jaay aakiñ naan roñ tərεciñ bardak se, naan deek ə: «Kən jee nak dεnge jaay, kənd *maakñ Gaar Raa ki se əəñ aak eyo! ²⁵ Deere, kən giñji jaay deel ute bεe luppapa se əəñ; naəo debm nak dēna jaay 'kənd maakñ Gaar Raa ki se, əəñ cir naan se daala!»

²⁶ Jeegeen iñg booy taariñ se jaay, booy taar se deekiñ ə: «Kən bin num, nañja jaay 'kəñ kaaja?» ²⁷ Isa tərlden ə: «Nakñ əəñ jikilimge tu se, Raa ki se əəñiñ eyo.»

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

28 Gɔtn se Pier taad Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnɔga nakge paac taa j'ai daan naai.» 29 Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakɔ Gaar Raa jaay debm ɔno beena, mendina, genaangen gaabge, kon te bubina ey le geninge se, 30 debm bin se, kor naan utu do naan ki ara sum bo, naan utu kon den cir nakgen ken naan ɔno; ɔɔ naan ki se, ken kaadin jaay aanga num, naan 'kon kaajn gen daayum.»

Isa taad metn taar kooyina ute gen durina daala
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

31 Gɔtn se Isa iik tɔok cɛɛs ki ute jee metin ken sik-kaar-di se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raan do dakin paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki. 32 Naade se utu an kon kɔl ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an terɛcn metin ki, an naaja ɔɔ an tupm booro ron ki, 33 ter naade utu an tond ute mɛɛjɛ ɔɔ utu an tɔɔɔ. ɔɔ ken naan jaay ooy tɛdga bii mɔtɔ num, utu ade dur daan yoge tu.»

34 Gan jee metin ki se ɔnd te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; ɔɔ taar Isa taadde se tap bo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-tɔok ki
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 Ken Isa jaay aan goor ute gɛgɛr Jeriko ki se, naan ɔn ɔn debm kaam-tɔokɔ jɛn doob ki inɔ baay baaya. 36 Ken debm kaam-tɔokɔ jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta ɔɔ: «Ne di bo tɛda?» 37 Gɔtn se k'taadin j'ɔɔ: «Ken deel se, Isan Nazaret.» 38 Ken naan jaay booy bin se, ɔɔd ɔɔy makon ɔɔ: «Isan, *Goon Daud, naai ɛɛjum dom ki!» 39 Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina ɔɔ n'doa, gan naan tɔɔd tɔɔy makon cir daala ɔɔ: «Goon Daud, ɛɛjum dom ki!»

40 Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara ɔɔ ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan ɔn Isa se, naan tond metina ɔɔ: 41 «Naai tap bo 'je m'ai tɛdn di?» Gaabm se terlin ɔɔ: «Meluma, maam m'je kaamum 'kɔɔdn kaaka.» 42 Isa terlin ɔɔ: «ɔn kaami 'kɔɔdn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» 43 Gɔtn se sum bo, kaamin naar ɔɔd aaka, naan ok metn Isa ɔɔ *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakj se, naade tɔom Raa kici.

19

Isa baa bee Zaka ki

1 Ken Isa jaay end maakɔ gɛgɛr ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. 2 Ken naan aal teec daan ki se, gɔtn se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tɔkn miirge ɔɔ naan debm nak dena. 3 Naan je kaakɔ Isa naɔo naan ɔn doob eyo,

taa jeege ɛ dɛna ɔɔ naan̩ kic ɛ debm duuku. ⁴ Naan̩ aan̩ deel naan̩ ki ɔɔ ɓaa ook do kaag ken̩ k'dan̩ɪn̩ sikamor, gen̩ kaak̩n̩ Isan̩ utu 'deel gɔtn̩ ese.

⁵ Ken̩ Isa jaay aan̩ gɔt ken̩ ese se, naan̩ uun̩ kaamin̩ aakiɲa ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Zaka, 'bɔɔyɔ keske! Jaaki se, maam m'je m'ɓaa king̩ bee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal bɔɔyɔ jes ɔɔ dɔɔd ɔkiɲ ute maak-raapo. ⁷ Ken̩ jee den̩ge paac jaay aak nak̩n̩ se, naade baag mooy naan̩ ki dir dir ɔɔ: «Aakki tu, gaabm se ɓaaga king̩ bee debm tɛdn̩ *kusiɲ ki.» ⁸ Num Zaka daar naan̩ Mɛljege tu, deekiɲ ɔɔ: «'Booyo, Mɛluma. Mɛtn̩ maalum se, maam m'an̩ kɛdn̩ jee daayge tu ɔɔ ken̩ maam ɓo m'uunga nak̩n̩ nam ɛ, m'an̩sin̩ kɔɲɪ mɛt ɔɔ.»

⁹ Gɔtn̩ se Isa tɛrlin̩ ɔɔ: «Jaaki, jee maak̩n̩ bee ken̩ ese se ɔɲga kaaja, taa naai kic 'teeco maak̩n̩ mɛtjil̩ *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, ɓaado je jee ken̩ iigga kiigi ɔɔ adɛn̩ kaaja.»

*Isa aal naag̩n̩ taara ute jee tɛdn̩ naabgen̩ sik
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Ken̩ jeege jaay booy booy taarin̩ se, kaad̩ ken̩ se naan̩ aanga gɔɔr te Jeruzalem. Gɔtn̩ se, jeege saap ɔɔ ken̩ naan̩ jaay aanga sum ɓo, *Raa utu kɔsn̩ gaara do jeege tu. Taa naan̩ se ɓo, Isa taaddɛn̩ ute kaal naag̩n̩ taara. ¹² Naan̩ taaddɛn̩ ɔɔ: «Gaaba kalan̩ bin̩ se, j'oojin̩ ɓo naan̩ deb gaara. Naan̩ iin̩ ɓaa taa naan̩ ken̩ dɔkɔ, taa j'an̩ ɓaa kɔl gaara jaay ɓo ɔɔm ade tɛrɛ. ¹³ Ken̩ naan̩ iin̩ ɓaa ɓaa se, dan̩jo jee tɛdn̩ naabing̩e sik ɔɔ nigden̩ tammage gen̩ daab; deba kic naan̩ ɛdn̩ kalan̩ kalan̩* ɔɔ deekden̩ ɔɔ: «Tammagen̩ se, oojin̩ki don̩a kɔr maam m'ade tɛrl̩ se.» ¹⁴ Gan̩ jee naan̩ɪn̩ ki mala se, ɔɔd undin̩a ɔɔ naade ɔl jeege ɓaa taad̩ deb ken̩ an̩ kɔl gaara se ɔɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen̩ tɛdn̩ gaarje eyo.»

¹⁵ «Ken̩ naan̩ j'ɔlin̩o gaara jaay ɔk tɛrl̩ ɓaado naan̩ɪn̩ ki se, naan̩ ɔl k'dan̩jo jee tɛdn̩ naabing̩en̩ naan̩ nigden̩ gurs se, taa 'kaak̩n̩ nak̩n̩ ken̩ naade ɔɲ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, ɓaado deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, tammi gen̩ daab ken̩ naai ɛdum se, maam m'tɛdn̩ oojga ken̩ kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Mɛlin̩ deekiɲ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tɛdn̩ naabm mɛc; taa nak̩n̩ ɔkɔn̩ maam m'ɛdn̩ jaay, naai ɔking̩a jiga se, ɓorse, do gɛgɛrge tun̩ sik se, maam m'ai kɔnd̩ naai ɓo 'tɛdn̩ magalin̩a.» ¹⁸ Debm gen̩ k-dige jaay aan̩ se, deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, tammi gen̩ daabm ken̩ naai ɛdum se, maam m'tɛdn̩ oojga ken̩ kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan̩ deek deb ken̩ se ɔɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kɔnd̩ magal do gɛgɛrge tun̩ mii se.» ²⁰ Deb kuuy ɓaado deekiɲ ɔɔ: «Mɛluma, aaka! Kese ɓo tamman̩ gen̩ daabi se. Maam m'dɔɔk m'ɔyisin̩ maak̩n̩ koon̩ kal ki. ²¹ Taa maam ɛ m'ɓeeri ɓeere,

* **19:13** Tamman̩ gen̩ daab se ɔɲ dɛna kaam kɔɲɪ deba laapa kando kando.

naai le tedi dɔŋɔ. Ken nakɔ naai ey kic ɓo, naai uun naai ki dɔ maakɔ-gɔtn ken naai dɔc te ey kic ɓo, naai ɓaa oojiɔ naai ki.»²² Gaɔ meliɔ se deekiɔ dɔ: «Do taari ken naai taadum se sum ɓo, maam m'jeeli, naai se debm tediɔ naabm jig eyo. Naai le 'jeelum maam se tediɔ dɔŋɔ dɔ nakɔ maam ey kic le, maam m'uun maam ki, dɔ maakɔ-gɔtn maam m'dɔc te ey kic le, maam m'ɔj maam ki.»²³ Num gen di jaay 'baate kɔmbum gursum baɔki ki se? Bin se, ɓii ken maam m'ade terl se, m'an kɔɔjiɔ am koojiɔ ziidn do ki!»

²⁴ Gɔtn se, ter naan taad jeege tun iɔg cɛɛɔ ki gɔtn ese se dɔ: «Tammin jiɔ ki se, uuniɔki dɔ ediniɔki deb ken ɔk tamma sik se.»²⁵ Jee se deekiɔ dɔ: «Melje, naan ɓo ɔk tammage siki!»²⁶ Gɔtn se melde deekden dɔ: «'Booyki m'asen taada: debm ken ɔk se, j'an kediɔ do ki. Num debm ɔk ey se le, ken cɔkɔn naan ɔk se kic ɓo j'an tɔsn naatn.»²⁷ Num jee taamooyumgen je dɔ maam m'aden tediɔ gaarde ey se, 'tɔk 'ɓaandekiɔ ara dɔ 'tɔaldeki naanum ki.»

*Isa end maakɔ gɛgɛr ken Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge
(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)*

²⁸ Ken Isa jaay taad naɔ taariɔ se, naan deel naan jeege tu dɔ uun doobo gen kookɔ ɓaa Jeruzalem ki.»²⁹ Ken Isa aan gɔɔr ute Betpaje ute Betani ken cɛɛsn *kɔsn ɔlib ki se, maakɔ jeege tun metiɔ ki se, naan ɔl jeege di naaba,³⁰ dɔ naan deekden dɔ: «'Baaki maakɔ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔɔ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ, ken ɓii kalan nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'ɓaansiɔkiɔ.»³¹ Ken nam jaay tɔndga metse dɔ: Goon buuru se, 'tuut 'ɓaanki gay num, 'terliɔki dɔki: kɛse Melje ɓo jeɔa.»

³² Jee ken j'ɔlde naaba se, ɓaa ɔɔ nakɔ se aan gɔɔ ken Isa taaddeno.»³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, melinge deekden dɔ: «Goon buuru se, 'tuut 'ɓaanki gay?»³⁴ Naade terlden dɔ: «Kɛse Melje ɓo jeɔa.»³⁵ Gɔtn se, naade ɔk ɓaano ute goon buuru se Isa ki, dɔ naade tɔɔd taal kal magaldege do buur ki dɔ uun ɔnd Isa do ki.»³⁶ Ken naan jaay ɓaa ɓaa se, jeege tɔɔd taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan ɓɔɔy ɓɔɔy do *kɔsn ɔlib ki se, jee metiɔ ken te deniɔ se, maakde raapo dɔ baag tɔɔm Raa makɔɔ taa nakɔ-kɔɔbgen ken naade aako se.»³⁸ Naade deek dɔ:

*«ɔɔ Raa 'tedn beɛɔa do Gaar ken ɓaado ute ro Meljege Raa se!
ɔɔ tɔɔse 'tedn maakɔ raa ki dɔ Raa ken raan maakɔ raa ki se ɔɔ
j'an *nooko†.»*

³⁹ Gɔtn se *Parizigen kandum maakɔ jee denge tu se, deek Isa ki dɔ: «Debm dooy jeege, jee meti ki se, uunden kaamde

k'doa!»⁴⁰ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay doga kic ɛ, kogen tood ɓaa se ɓo 'tɔɔdn tɔɔyɔ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan cɛɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamin̄ aak gɛger se, naan̄ baag keeme,⁴² deek ɔɔ: «Jeruzalem, bɛɛki num, bii jaaki se ɓo naai 'jeel ɔɔobm ken naai an 'kɔŋ lapia naɓo aaca, nakŋ se naai ɔŋ aak ɔk te mɛtiŋ eyo. ⁴³ Deere, ɓiigen utu ade ɓaa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin̄ gurugŋ nakŋ ken 'gaasn jeeige kɔŋ teec eyo, jaay ɓo naade utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai tɛɛcɛ ɔɔ an tɔɔl ute jeeige ɔɔ ɓeigen j'iiniŋ se, naade utu an ru nan̄ tak tak ɔɔ ko gam tap ɓo j'an̄ kɔŋ do naapin̄ ki eyo. Taa bii ken Raa ɓaayo kaaka se ɛ, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tɛdn zogen daan bɔɔr *Bee Raa ki (Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

⁴⁵ Naan̄ ken se, Isa ɓaa end daan bɔɔr Bee Raa ki, ɔɔ naan̄ baag tuur jeegen ɓaano te nakdege gen zoa. ⁴⁶ Naan̄ taadden ɔɔ: «Taar se k'raan̄ŋga raan̄ maakŋ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tɛdn bee ken jeege ansum keeme.*† Naɓo gan̄ naase, 'tɛdn̄ki tɛdga: *gɔtn jee ɓoogge.*§»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan bɔɔr Bee Raa ki; gɔtn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je ɔɔobm an̄ tɔɔɔ. ⁴⁸ Naɓo nakŋ jaay naade an̄ tɛdn don̄ ki se, naade ɔŋ te ɔɔobin̄ eyo, taa jeege paac je ɓo gen king booy taarin̄ ken naan̄ lee dooyde se sum.

20

Jeege dɛm tɔɔŋ Isa

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalan̄ ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn̄ Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se, ɓaado ɔŋina, ² ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «'Taadjɛn tu, naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋino gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Ey ɛ, ken ɛdi tɔɔgo jaay ɔɔ 'tɛdn naan̄ se, tap ɓo nan̄a?» ³ Isa terlden ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan̄, m'je tɔnd mɛtse. 'Taadumki tu: ⁴ ken ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, lɔɓu jikilimge?»

⁵ Gɔtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan̄ se, j'an̄ki tɛrl j'ɔɔki dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa» ɛ, naan̄ ajeki deekŋ ɔɔ: «Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?» ⁶ Num ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɓo ɔlino» ɛ, jee dɛnge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se ɛ paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki.» ⁷ Gɔtn se, naade tɛrlin̄

† 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

᠔᠔: «G᠔tn naan̄ baano se, naaje k'jeel eyo.» ⁸ Isa terlden ᠔᠔: «Maam kic num, m'asen k᠔n̄ taadn̄ debm̄ ken̄ edum̄ t᠔᠔᠔ gen̄ tedn̄ nakgen se eyo.»

Kaal naag᠓ taara te jee tedn̄ naabgen̄ jiḡ eyo
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ G᠔tn se, Isa baag taadn̄ jeege tu ute kaal naag᠓ taara ᠔᠔: «Gaaba kalan̄ ted̄ jin̄en̄ bin̄, ᠔᠓᠓᠓ kaam̄ ji jeege ᠔᠔ taadden̄ ᠔᠔: ken̄ jin̄ene se jaay oojga num̄ naase kic aki k᠔n̄ bed̄se. ᠔᠔ naan̄ iin̄ baa merte se gen̄ terl̄ keske eyo. ¹⁰ Ken̄ kaadn̄ kug᠓ koojn̄ bin̄ jaay aan se, naan̄ ᠔lo debm̄ tedn̄ naabin̄ g᠔tn̄ jeege tun̄ lee tedn̄ naaba maak᠓ jin̄enin̄ ki se, taa a᠓᠔ 'k᠔k᠓ bed̄ina. Num̄ gan̄ jee se ᠔k̄ t᠔nd̄ der̄en̄ debm̄ ken̄ naan̄ ᠔lin̄o naaba se ᠔᠔ ᠔᠓᠓᠓ baa jin̄ sik. ¹¹ Ken̄ mel̄ jin̄ene jaay aakin̄ naan̄ baadō jin̄ sik se, naan̄ ᠔l̄ debm̄ tedn̄ naabm̄ kuuy daala. Naan̄ kic ken̄ baa aan se, naade naajinā ᠔᠔ t᠔nd̄ der̄en̄inā tuurin̄ baa jin̄ sik. ¹² Ter̄ naan̄ ᠔l̄ debm̄ tedn̄ naabm̄ kuuy gen̄ k-m᠔᠔᠔ge. Naan̄ se, naade t᠔nd̄ awarinā ᠔᠔ tuurin̄ naatn̄.

¹³ «G᠔tn se, mel̄ jin̄ene se baag taad̄ ute maakin̄ ᠔᠔: «Kese tap̄ ᠔o m'an̄ tedn̄ m'᠔᠔ dī? Borse maam̄ m'aden̄ k᠔l̄ goon̄ maak-jema; bin̄ sum̄ ᠔o s᠔m̄ naade 'took᠓ kuun̄ taarinā.»

¹⁴ Num̄ ken̄ goon̄ maak-jen̄ jaay baa ᠔᠓᠔᠔ se, ᠔᠔ jee tedn̄ naabge maak᠓ jin̄ene ki jaay aakin̄ se, naade baag taadn̄ ute naapa ᠔᠔: «Naan̄ se ᠔o, ken̄ bubin̄ ooyga num̄ utu 'ted̄ mel̄ jin̄ene se; iin̄ki k't᠔᠔lin̄ki ᠔᠔ jin̄ene se, ajeki k᠔᠔pm̄ naajege tu!» ¹⁵ Bin̄ se, naade ᠔k̄ teec᠓sin̄ naatn̄ maak᠓ jin̄ene ki se ᠔᠔ baa t᠔nd̄ t᠔᠔linā.»

Isa t᠔nd̄ met̄de ᠔᠔: «Bin̄ se, ken̄ mel̄ jin̄ene jaay baadoga num̄, jee se naan̄ aden̄ tedn̄ ᠔᠔ dī? ¹⁶ Ken̄ naan̄ jaay baadoga se, jee se naan̄ aden̄ t᠔᠔l̄ naatn̄, ᠔᠔ jin̄enin̄ se lē naan̄ an̄ ked̄in̄ kaam̄ ji jeege tun̄ kuuy.» Ken̄ jeege jaay booy taar ken̄ Isa taadden̄ bin̄ se, naade deek ᠔᠔: «Nakgen̄ bin̄ se, ᠔᠓te 'kaana!» ¹⁷ G᠔tn se, Isa aakde daan̄ kaamde ki ten̄en̄ ᠔᠔ deekden̄ ᠔᠔: «Taar ken̄ Raa taadn̄ maak᠓ Kitap̄ ki g᠔tn̄ ese, je deek᠓ ᠔᠔ dī ken̄ ᠔᠔:

Ko ken̄ jee kiin̄ beege baatin̄ se, naan̄ se ᠔o ted̄ga ko ken̄ 'gak᠓ bea.

¹⁸ ᠔᠔ *debm̄ jaay oocga do ko ken̄ jee kiin̄ beege baatin̄ se lē, 'ter̄ece, ᠔᠔ debm̄ ken̄ ko se oocga don̄ ki lē, an̄ daala.**»

¹⁹ G᠔tn̄ ese sum̄ ᠔o, jee jeel taadn̄ t᠔᠔k᠓ metn̄ Ko Taar Raage ute *magal̄ jee tedn̄ ser̄ke Raage tu jaay booy taar se, naade naar̄ je an̄ k᠔k᠔, na᠔o naade beer̄ jeege tu. Ey num̄, kaal naag᠓ taar ken̄ Isa taad̄ se, naade jeelga, kese naan̄ taad̄ ute naade.

*Metn̄ taar̄ k᠔᠔᠓ miiri gen̄ Gaar magal̄ ken̄ in̄᠔ *R᠔m̄ k'dan̄in̄*
Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan̄ ken̄ se, jee jeel taadn̄ t᠔᠔k᠓ metn̄ Ko Taar Raage ute *magal̄ jee tedn̄ ser̄ke Raage tu se baagin̄ t᠔nd̄ baala; naade ᠔lin̄

* 20:18 Aak KKR 118.22.

jeege gōtīn ki ɔ jee se aal raay aan gɔɔ naade jee tɛdn nakgen ute doobiŋa. Naade je ken Isa jaay taad tujŋga num, naade an kɔkŋ kɔlīn kaam ji magal taa naan gōtn ese. ²¹ Naade baado taadīn ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara ɔ 'dooy jeege ute doobiŋa, ɔ naai lɛ 'taad 'bɛɛr nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyīn jeege tu ute ken mɛt ki. ²² Borse, 'taadjēn tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an kɔŋ miiri, lɔbu j'an kɔŋ ey lɛ?» ²³ Gaŋ Isa jeel raayde se, deekden ɔ: ²⁴ «Uun 'baankiro te tamma kalaŋ, m'an kaak tu.» Naade uun baano ute tamma se Isa ki ɔ naan tɔnd mɛtde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanīn maak ki se tap ɔ gen naŋa?» Naade tɛrlīn ɔ: «Gɛn Gaar Sezar.» ²⁵ Gōtn se naan tɛrlɛden ɔ: «Ken bin num, nakŋ gɛn Gaar Sezar se, ɛdīnki nakiŋa, ɔ gɛn Raa lɛ, ɛdīnki nakiŋ kici.» ²⁶ Ute taar ken Isa jaay taadden naan jeege tu se, naade ɔŋīn naan taad tujīn te eyo. Num taar ken naan tɛrlɛdesīn se, ɔkden taad eyo ɔ gōtn se ɔlde naade do dɛk.

Mɛtn taar jeegeen utu 'dur daan yoge tu

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kɔr 15)

²⁷ Gōtn se jeegeen k'dandɛ *Sadusege se, kandum bini, baado ɔŋ Isa. ɔ naade se ɔ ken naaj ɔ jeegeen ooyga kooy se, adɛ kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se ɔ, naade tɔnd mɛtn Isa ɔ: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ɔ: ken deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaan se 'kɔkŋ mɛndīna taa koojŋ mɛtjili gɛnaan ken ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, kɔndɛ kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɔo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic baado ɔk mɛnd se. ³¹ ɔ debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɔ baado ɔk mɛnd se, bini ɔ naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Naɔo maakde ki se, deb kalaŋ tap ɔ ooj te goon eyo. ³² ɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ³³ Bin se, bii ken jaay jeegeen ooyga kooy adɛ dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɔ 'tɛdn mɛnd naŋa? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naamīnga paac.»

³⁴ Gaŋ Isa tɛrlɛden ɔ: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num bii ken Raa dur jeegeen ooyga kooy daan yoge tu se jee ken naan bɛɛr tɔɔddenga tɔɔdn ken baa tīŋg maakŋ duni ken kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔdn Raage. ɔ naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ ɔ mɛtn taar jeegeen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadīnga taad do dɔkiŋa, kaad ken naan aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki. Naan ken se ɔ, Musa dan Mɛljege Raa ɔ Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔ Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegeen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛɛ; gōtn naan ki se, jeege paac utu īŋg zɛɛɛɛ.» ³⁹ Gōtn ese, jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage

kandum, deekiñ ɔɔ: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadĩnga jig aak eyo.»⁴⁰ Taa naan se, gen tɔnd metiñ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te metiñ ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Ter Isa tɔnd metde ɔɔ: «'Ted ɔɔ di jaay naase 'taadki ɔɔki al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakñ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔɔ:

*Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:
'Baado ing do ji daamum ki,*

⁴³ bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'king dode ki.†

⁴⁴ «Ken Daud jaay ɔo danjñ Melum se, anum ted ɔɔ di jaay Meliñ 'tedn goon Daud se?»

*ɔndki kɔnd te jee jeel taadn tɔɔkñ metn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad ken jee denge paac ing booy booy taariñ se, Isa deek jeege tun metiñ ki ɔɔ: ⁴⁶ «ɔɔdki dose ro jee jeel taadn tɔɔkñ metn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode, ɔo ken baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tedn tɔɔse naade ki. ɔo ken naade jaay aanga maakñ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki ɔo ken aanga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɔo jee ken ɔs nan ji mend-daayge ɔo ken naade jaay baaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gan naade se, Raa utu ade dabar kusiñ aak eyo.»

21

*Mend-daaye ed *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)*

¹ Gɔtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiñ aak jee maalgen ɔmb kɔmb serke Raa ki maakñ tukul kaag ki se.

² Maakde ki se, naan aak mend-daay kalan kic ken ɔɔd kɔɔd yeeɓiña baado ɔmb tammage seem seem dio. ³ ɔo Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bee, m'asen taada: mend-daay ken daay nan takñ ese se, ɔmbga den cir jee baa se paac. ⁴ Taa jeege se paac se ed do nak dende ki, gan mend-daay se nakñ naan ɔkñ ken an ting se ɔo, naan baado ɔmbiñ paac.»

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se, jeege utu an tɔɔko
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)*

⁵ Gɔtn se jee metiñge taad ɔɔ: «*Bee Raa se, ute kogen j'iiniñga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamarin ted aak bee bee se.» Gan Isa deekden ɔɔ: ⁶ «Bii kalan se, bee ken aakiñki daar aak bee bee se, jeege utu an ru nan tak. Kongen

† 20:43 Aak KKR 110.1.

rees aak beε beε se, utu wɔɔkɲ kalanj kalanj ɔɔ ko tap ɓo 'kɔɲ toodn do naapɪn ko ki eyo.»

Biigen kaam mɔɔtn se gɔtɔ utu 'tuju

⁷ Gɔtn se, jee metɪn ki se tɔnd metɪna ɔɔ: «Debm dooyje, 'taadjɛn tu, nakgen se 'kaan nuɲ ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ dɪ jaay ɓo naaje j'an kaakɲ jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ! Ɔnte 'kɔɲki jeege asen kaan dala. Taa jeege dɛna utu aɛe ɓaa ute roma ɔɔ utu asen taadn ɔɔ: «Maam ɓo *al-Masi» ɔɔ: «Beε, kaadn dunia aan nanj se, ɔɔpga gɔɔrɔ.» Jee bin se, ɔnte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan ɓɔɔrɔ, ɔɔ jeege baagga tɛdn pitini te naapa num, ɔnte 'ɓeerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana naɓo, duni se 'kɔɲ nanj ey ɓɔrtɔ.»

¹⁰ Ter Isa taadden ɔɔ: «Naase utu aki kaakɲ jee taa naan kaam kalanj utu kiɪn ɓɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalanj utu kiɪn ɓɔɔrɔ te taa naan gaar ken kuuy. ¹¹ Maakɲ naange tun metɪn naanja utu 'te makɔɲɔ ɔɔ gɔtgen metɪnge se ɓo utu 'tɔɔɔ ɔɔ kɔɔngɛn dɛt dɛt se utu 'kaan do jeege tu. Maakɲ raa ki se, naase utu aki kaakɲ nakɲ-kɔɔɓgen magal magal ken utu 'teecn nirl jeege.

¹² «Kɔr jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tɔkɔ, j'asen dabara ɔɔ j'utu j'asen kɔɲn ɓɔɔrɔ maakɲ *ɓee ken Yaudgen lee tusn maak ki se ɔɔ j'utu j'asen tɔl dangay ki. Ɔɔ taa maam se, j'utu j'asen ɓaa naan gaaringe tu ute naan magal taa naange tu. ¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tɛdn saadumge. ¹⁴ Ken 'ɓaaki ɓaa se ɔndɪnki dose ki jiga ɔɔ ɔnte 'saapki do taar ken naase anki nakɲ dose, ¹⁵ num maam mala ɓo m'utu m'asen kɛdn jeel-taara ute taargen naase aki ɓaa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kɔɲ naajɲ do taarse ki eyo ɔɔ 'kɔɲ doobm ken asen 'kɔɲ tɛrl taar eyo. ¹⁶ Ɔɔ tɛr kenɛsege ute bubsege, gɛnaasege, taassegen gɔɔrɔ ute mɛdsege se, utu asen tɔkɲ tɔl ji jee wɔɔyɛsege tu ɔɔ maakse ki se, jee metɪnge j'utu j'aden tɔɔɔ.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kɔɔdn kundu. ¹⁸ Naɓo beεkɲ dose kic ɓo, kalanj 'kɔɲ kut eyo. ¹⁹ Ɔkki maakse tɔɔgɔ. Aayki kaamse ɔɔ naase aki kɔɲ *kaajɲ gɛn daayum.»

Jeruzalem utu 'tɛrɛɛ

²⁰ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «Ken naase jaay aakkiga asgarge ɓaado ɔl gurugga Jeruzalem num, 'jeelki keεe kaadn tɛrɛcin, ɓɛrɛ aanga. ²¹ Bin se, jee ken ɪng taa naan Jude ki se k'j'aaɲ k'j'ook maakɲ koge tu ɔɔ jeegen ɪng maakɲ gɛgɛr ken Jeruzalem ki se, k'j'aaɲ k'teecn naatn ɔɔ jeegen naatn lɛ, j'ɔnte tɛrlo ɓeene. ²² Taa ɓii ken se ɓo, *Raa utu 'kɔɲn ɓɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ ken Kitapm Raa taadno. ²³ Bii ken se, mɛndgen

mændkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tēdn ɔɔn aak eyo. Taa Raa se, maakiŋ taariŋ do jeege tun taa naaŋ kēn gōtn ese ɔɔ naade se, utu 'kɔɔdn yεεbde dēna. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tɔɔl ute gōrd-jērle ɔɔ j'aden dirin bulu ɔɔ j'aden wɔɔkŋ maakŋ naanŋe tu paac. Ɔɔ Jeruzalem se, j'utu j'an kɔɔ, ɔɔ jeege Yaudge ey se utu kiŋg dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

**Goon Deba utu ade tērle*

²⁵ Tēr Isa taadden daala ɔɔ: «Naan kēn se, daan kaad ki, laap ki ɔɔ maakŋ k-dijge tu se utu aki kaakŋ nakŋ-kɔɔbge. Ɔɔ kuulu utu 'kɔl do baar ki ɔɔ 'tēdn maane 'tɔnd te naapa 'keem makɔn pum pum ɔɔ 'tēdn jeege do naaŋ ki paac se, beere aden kɔkɔ ɔɔ nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakŋ nakgen ɔɔn utu baado do naaŋ ki se, jee metiŋge se beere sum ɓo utu aden tɔɔlɔ, taa nakgen ɔk tɔɔgɔ maakŋ raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gōtn se, jeege 'kaakŋ Goon Deba utu ade bɔɔy maakŋ gapara ki ade ɓaa ute tɔɔgŋ Raa, kēn 'tēdn gōtɔ wɔɔr kelēŋ. ²⁸ Kēn nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ɔɔ uunki dose raan, taa Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ asen kɔɔdn dose.»

Kaal naagŋ taara ute ko ba

²⁹ Tēr Isa aalden naagŋ taara ɔɔ: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Kēn naade jaay baagga dɔɔb kamba num, naase 'jeelki ɔɔki mēt-kijiri aanga ɔɔ ɓara ɔɔpga gɔɔrɔ. ³¹ Bin num, naase kic ɓo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakŋ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔrɔ. ³² 'Booyki bεε m'asen taada: jee duni kēn ɓorse se 'kooy naŋ ey sum ɓo, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakŋ raa ute do naanŋa se utu 'deele, num taarumge se, 'kɔŋ deel eyo.»

Inŋki do metekse ki

³⁴ Isa taadden daala ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ. Ɔnŋte 'dērliki rose gēn kaay koono, ro kɔs magal ki ɔɔ ɔnŋte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num ɓii kēn *Goon Deba ade ɓaa se, asen kɔkŋ do jise ki, ³⁵ aan gɔɔ gakala lee tɔnd daage se. Jeege paac do naaŋ ki se kic ɓo nakŋ se utu aden kaan dode ki bini. ³⁶ Num naase inŋki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se kēn aan dose kic ɓo asen tēd dim eyo. Ɔɔ ɓii kēn naane se, naase aki ɓaa ɗaar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ kēn aanga nɔɔr num, naan teec ɓaa lee tood do *kɔsn ɔlib ki. ³⁸ Kēn gōtɔ iipga num, jeege paac ɓaadɔ lee ɔŋiŋ daan bɔɔr Bee Raa ki gēn booy taariŋa.

22

*Magalge end tɛl kutn Isa
(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)*

¹ Bii laa mappan ɔk ɔrɔm eyo kɛn k'danɪŋ *laa Paak jaay ɔp gɔɔr se, ² gɔtn se, *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɪj mɛtn Ko Taar Raage je ɔoobm an goon kɔkɪj Isa taa an ɓaa tɔɔɓ, naɓo naade beer beer jeege tu.

³ Gɔtn se *Bubm sitange ɓaado end maakɪj Judas, kɛn k'danɪŋ Iskariɔt se ɔ naan kic mɛtn jee Isagen kɛn sik-kaar-dio. ⁴ Naan ɓaa taad ute magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute magal jee kɛn lee bɔɔb *Bee Raa se, taa 'kɔŋ raay kɛn naan an kɔkɪj Isa adesiŋ kɛɗa. ⁵ Kɛn naade booy taar se, maakɗe raapo ɔ naade taadɪŋga taad ɔ utu an kɛɗn gurs. ⁶ Naan kɛn se, Judas tooko ɔ ɓaag toom Isa taa kɛn naan jaay aak jeege gɔtɔ num, naan adesiŋ taada ɔ naade an kɔkɔ.

*Isa tɛɗ *laa Paak ute jee mɛtiŋ ki
(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kɔr 11.23-29)*

⁷ Bii gɛn laa mappan ɔk ɔrɔm ey jaay aan se, ɓii kɛn se ɓo bɛɛki num, k'tɔjɪŋ gaan baatge gɛn laa Paak gɛn Yaudge. ⁸ Taa naan se ɓo, Isa ɔl Pier ute Jan deekden ɔ: «'Baa 'tɛɗjeki kɔsɔ gɛn laa Paak taa j'aki ɓaa kɔsɔ.» ⁹ Naade tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Naai 'je j'aisiŋ tɛɗn kaam gay?» ¹⁰ Isa tɛrlɗen ɔ: «'Booyki: kɛn 'ɓaaki ɓaa maakɪj gɛgɛr ki se, naase aki dɔɔɗn ute gaaba uuno kɔɔyɔ ɔooc te maane se. ɔkki mɛtiŋa ɔ 'ɓaaki maakɪj bee kɛn naan an kɛnd maak ki se. ¹¹ Kɛn aankiga num, 'taadki mɛl ɓee ki se ɔki: «Debm dooy jeege ɔljeno ɔ k'tɔnd mɛti ɔ ɓee gay jaay ɓo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee mɛtiŋ ki se?» ¹² Num naan asen taadn ɓee magala kɛn j'iiniŋ do ɓee ki raan, ɔ maakɪj ɓee se, nakiŋge paac aas kart. Gɔtn ese ɓo ajeki tɛɗn kɔsn gɛn laa Paak.» ¹³ Kɛn naade ɓaa aan se, ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ kɛn Isa taaddeno. Gɔtn se ɓo naade tɛɗ kɔsn gɛn laa Paak.

Kɔsn gɛn Mɛljege

¹⁴ Kɛn kaadn kɔsɔ jaay aan se, Isa ɓaado inɓ kaadn tabil ki ute jee kaan naabiŋge. ¹⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Maam m'je ute maakum paac m'kɔsn *laa Paak ute naase jaay ɓo m'dabara. ¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam mɔɔtn tap ɓo Laa Paak se, m'kɔŋ kɔs ey sum, bini nakɪj kɛn Laa Paak je taada se utu 'kaan ɔoobiŋ ki *maakɪj Gaar Raa ki.»

¹⁷ Gɔtn se naan uun *kɔɔpɪm kɛn ɔk tɔtn koojɪŋ biŋ se jɪŋ ki, tɔɔm *Raa ɔ deekden ɔ: «ɔkki ɔ 'nig aayiŋki ute naapa. ¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tɔtn koojɪŋ biŋ ese se, mɔɔtn m'an kɔŋ kaaye ɔɔl ute naase ey sum, bini maakɪj Gaar Raa aɗe ɓaa.»

¹⁹ Tɛr naan uun mappa jɪŋ ki, tɔɔm Raa ɔ dup ɛɗɗesiŋa ɔ deekden ɔ: «Kɛse ɓo roma kɛn m'ɛɗiŋ *sɛrkɛ taa naase. Nakɪj

se 'lee 'tedĩnki bini ɔɔ 'saapki dom ki.» ²⁰ Ken naade ɔs aas se, naan̄ uun kɔɔpm ɔk tɔtn koojn̄ bin̄ se ɔɔ tedĩn̄ bin̄ kici, taadden ɔɔ: «Tɔtn koojn̄ bin̄ ken maakɲ kɔɔpm ese se kɛse je taadn̄ ɔɔ: *Raa dɔɔkga kiji ute naase ɔɔ kɛse ɓo moosum ken ɔɔy taa naase.»

²¹ Ken naade inj ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «Aakki, debm am kut se ɔlga jin̄ maakɲ baay ki ute maam telɛ. ²² *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken Raa taadni, num gan̄ ɔɔn̄ deb ken an̄ kut se!» ²³ Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn̄ ute naapa ɔɔ maakde ki se, nan̄a ɓo 'kɔɲ tedn̄ nakɲ se.

Jee mɛtn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴ Gɔtn se, jee mɛtn Isa ki baag tedn̄ dekenɛ ɔɔ naaj ute naapa ɔɔ maakde ki se, nan̄a ɓo 'tedn̄ magala. ²⁵ Gan̄ Isa deekden ɔɔ: «'Jeelki, gaaringen do naan̄ ki se inj do jeege tu ted̄ jeege kusina, ɔɔ magalgen tin̄g do jeege tu se, je jeege aden dan̄ jee bɛɛ. ²⁶ Num naase se, ɔɔnte 'tedki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tedn̄ magal se, ɔɔn̄ 'ted̄ ron̄ aan goon cɔkɔ ɔɔ debm je tedn̄ naana se, ɔɔn̄ 'tedn̄ debm kaan̄ naabse. ²⁷ Debm magal ɓo ken gay: debm ken inj ɔs kɔs lɔɓu debm ken kɔsɔ ooyga num lee ɓaado tɔndin̄ jeege tu se ne? Debm ɔs kɔs se ɓo debm magal ey la? Anum maam m'inḡ maakse ki se aan gɔɔ m'debm tedn̄ naabse. ²⁸ Ken maam maakɲ dubar ki se, naase ɓo, jee daayum injkiro ute maama. ²⁹ Aan gɔɔ Bubum ɔɔnum gaara maam ki se, maam kic m'ɔɔnsen gaara naase ki, ³⁰ taa naase aki ɓaa kɔsɔ ɔɔ aki kaaye ute maama maakɲ gaarum ki. Ɔɔ naase utu aki kinḡ do kaag doge tu gen̄ kɔjn̄ ɓɔɔrɔ do taa ɓee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ɔɔ Pier utu an̄ baatina

³¹ Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tɔndga mɛta ɔɔ je ai lɔɔyɔ aan gɔɔ teen̄ k'lɔɔyin̄ maakɲ gert ki se. ³² Gan̄ maam m'tɔndga mɛtn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tedn̄ cɛr eyo. Ɔɔ ken naai jaay terloga gɔtum ki num, gen̄naaige se, edden kaay kaama taa 'tedn̄ jee tɔɔgɔ naan̄ maam ki.» ³³ Gan̄ Pier terlin̄ ɔɔ: «Mɛluma, maam m'tookɲ m'ɓaa dangay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.» ³⁴ Ter Isa terlin̄ ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kɔr kɔrɔɲɔ 'kɔɔy ey sum ɓo, naai 'naajn̄ dɔɔl mɔtɔ ɔɔ 'deekɲ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Gɔtn se, Isa deekden daala ɔɔ: «Kaad̄ ken m'ɔlseno naaba jaay m'taadsen m'ɔɔ ɔɔnte 'kuunki gursi, ɓɔɔnɔ ɔɔ saa se, dim̄ baatsege la?» Naade terlin̄ ɔɔ: «Dim̄ baatje te eyo.» ³⁶ Ter naan̄ deekden daala ɔɔ: «Bɔrse se, debm ɔk gurs lɛ, uunu ɔɔ debm

ək ɓɔɔnɔ kic ɛ, uunu; ɔɔ debm ək gɔrd-jerɛ ey ɛ dugɲ naatn ute kal magaliɲa ɔɔ ŋ'dugɲ gɔrd-jerɛ. ³⁷ Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiɲ ki ken ɔɔ: *naan se se j'aalga mun maakɲ jee tujge tu.**

«Taar se ɓo ɓorse aanga doobiɲ ki.»

³⁸ Gaɲ jee metiɲ ki terliɲ ɔɔ: «Mɛlje, naaje j'ək gɔrd-jerɛ di ara.» Naan terlden ɔɔ: «Kese beega sum, taarse se ŋiɲki.»

*Isa tɔnd metn Raa do *kɔsn ɔlib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Gɔtn se Isa teec ɓaa ook do kɔs ɔlib ki, gɔtn ken naan lee ɓaan ro ki. Ɔɔ jee metiɲ ki se, ɓaa ute naana. ⁴⁰ Ken naade aan gɔtn ese se, naan deekden ɔɔ: «'Tɔndki metn Raa taa naase aki kooɲ maakɲ nakɲ naam ki eyo.» ⁴¹ Ter Isa iik tɔɔk cɛɛs ki daande ute jee metiɲ ki se kaam kund koa; gɔtn se naan erg naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa, ⁴² deek ɔɔ: «Bua, ken naai 'je num, *kɔɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiɲ naatn dɔkɔ rom ki. Num gan 'tedf aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ ken maam ɓo m'je se eyo.» ⁴³ Gɔtn ese *kɔdn Raa ɓɔɔyo maakɲ raa ki ɓaado edin gaab tɔɔgɔ. ⁴⁴ Ken Isa jaay maakiɲ tuj kasak kasak se, naan tɔnd metn Raa bini gɔtɔngin teec ron ki jaay tad naan ki se tec aan gɔɔ mooso. ⁴⁵ Ken naan tɔnd metn Raa jaay aas se, iin ɓaado ɔɲ jee metiɲ ki ɔɔ ute maak-tujde se ɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ɔɔ: «Gen di jaay 'toodki bi se? Iinki raan ɔɔ 'tɔndki metn Raa, taa aki kooɲ maakɲ nakɲ naam ki eyo.»

*Jeege ək Isa
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)*

⁴⁷ Ken Isa utu taad taad ɓort sum ɓo, jee denge teeco ɔɔ debm tɔɔddeno se ron Judas. Naan se metn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan ɓaado cɛɛ Isa ki, baam ɔkiɲa ɔɔ aay ciilin. ⁴⁸ Ɔɔ Isa terliɲ ɔɔ: «Judas, ute baam kɔkɲ ken naai 'baam ɔkuma ɔɔ aay ciilum se ɓo, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee ken cɛɛ Isa ki jaay aak nakɲ ken utu 'tedf se, naade deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, jee ese j'aden tɔgɲ ute gɔrd-jerɛljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan ɔɔdo gɔrd-jerɛliɲa ɔɔ ɔg gaan te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki. ⁵¹ Num gan Isa taadden ɔɔ: «Ɔɲki! Ɔɲte 'tedki bini.» Ɔɔ Isa ɔl jin ut bi gaabm se ɔɔ gaabm se ɔɲ lapia. ⁵² Gɔtn se Isa taad jeege tun ɓaano kɔkɔ ɔɔ jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerɛlsege ɔɔ sirdsege se, aan gɔɔ 'ɓaakiro kɔkɲ debm ɓoogo. ⁵³ Ey num bii-raa, maam m'tingo ute naase daan

* 22:37 Aak Eza 53.12.

bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ nam tap ɓo ɔŋ ɔl te jin rom ki eyo. Naɓo ɓorse se, kaadn naasen ɔkki tɔɔgɔ maakŋ gɔt ken ɔɔd se ɓo, aanga.»

Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Ken naade jaay ɔk Isa se, naade ɓaansiŋo maakŋ ɓee *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. Naan ken se, Pier lee tɔl goosde kaam mɔɔtn dɔkɔ. ⁵⁵ Ken naade jaay aan se, ɔŋ gɔtn se k'tuuyga tuuy poodo daan ɓɔɔr ki ɔɔ jeege inŋ riib riibi ɔɔ Pier ɓaado inŋ riib ute naade kici. ⁵⁶ Mɛnd tɛdn naabm gɔtn ese jaay aakiŋ naan inŋ riib riib poodo se, naan ɔndiŋ kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷ Gaŋ Pier naaj ɔɔ: «Mɛnd ara, ɓɛɛ, gaabm se maam m'jeeliŋ eyo.» ⁵⁸ Ter ɔkɔ sum ɓo, deb kuuy aakiŋ se, deekiŋ ɔɔ: «Naai kic 'mɛtn naade.» Ɔɔ Pier tɛrliŋ ɔɔ: «A-a, maam mɛtn naade eyo.» ⁵⁹ Ɔkɔ sum se, deb kuuy ɓaado deekiŋ daala ɔɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kɔd Galile.»

⁶⁰ Gaŋ Pier tɛrliŋ ɔɔ: «Taari se tap ɓo, naai 'je deekiŋ ɔɔ dɔo?» Gaŋ kɔr naan utu taad taad ɓɔrt se sum ɓo, kɔrɔŋjɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ. ⁶¹ Gɔtn se, Meljege tɛrl aak Pier, ɔɔ ken kaamde jaay dɔɔd se, Pier naar saap do taar ken Meljege taadiŋo, ken ɔɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔŋjɔ tɔɔy ey sum ɓo, naai am baatn dɔɔl mɔɔɔ.» ⁶² Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

⁶³ Jee inŋ ɓɔɔb Isa se, naade tɛɛciŋ metiŋa ɔɔ tɔndiŋa. ⁶⁴ Naade teeliŋ kaamiŋa, tɔndiŋa ɔɔ taadiŋ ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se tap ɓo naŋa?» ⁶⁵ Gɔtn ese, naade naajiŋ rap rap.

*Isa j'ɔk k'baan naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

⁶⁶ Tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, magal taa ɓee Yaudge, *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage, naade se ɓo jee ken lee aak mɛtn taarge, naade tusu paac ɔɔ ɔl j'ɔk k'baano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gɔtn se, naade tɔnd metiŋa ɔɔ: «Ken naai ɓo *al-Masi ɛ, 'deekjeni.» Isa tɛrlden ɔɔ: «Maam m'taadsenga kic ɛ, naase aki 'tookki eyo. ⁶⁸ Ɔɔ ken m'tɔnd mɛtse kic ɛ, naase amki 'kɔŋ tɛrl eyo. ⁶⁹ Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'ɓaa kiŋg do ji daam Raa Sidburku ki.» ⁷⁰ Naade paac tɛrliŋ ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekiŋ ɔɔ naai ɓo 'Goon Raa daamo?» Isa tɛrlden ɔɔ: «Kese naase malinge ɓo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» ⁷¹ Gɔtn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gɛn di daala! Naajege ɛ, k'booyiŋkiga te bijege, naan mala ɓo taadjeke ute taariŋa.»

23

Isa j'ɔk k'baansiŋ naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

¹ Jee se iino paac taa naap ki, oko Isa do baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. ² Gōtn se, naade baagin tōl taara don ki do: «Naaje k'j'ōjo gaabm se ted ted pitini maakn naanje ki. Naan gaas jeege do j'ōnte kōgn miiri Gaar magal ing Rōm ki ken k'danin Sezar se do deek jeege tu do naan bo *al-Masi, naan bo gaarge.» ³ Gōtn se Pilat tōnd metin do: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin do: «Aan god ken naai 'deekin se.» ⁴ Do Pilat terl aak *magal jee tedn serke Raage tu ute jee denge se do deekden do: «Gaabm se, maam m'ōjin tuj te dim ken aas kutin eyo.» ⁵ Gan naade dook taar on eyo do deek do: «Gaabm se doo metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki do bini borse aanga gotjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erōd ki*

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tōnd meta do: «Gaabm se tap bo, 'tedn kod Galile la?» ⁷ Ken k'taadin j'ō Isa se metn jee Gaar Erōdge se, gōtn se naan olin gōtn Erōd ki, taa bii ken se, Erōd kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erōd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap bo, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee doo koo maanina. Do naan je an tedn nakn-kooom gam naanin ki do naan 'kaaka. ⁹ Naan tōnd metin dool cak cak, nabo Isa terlin taar dim eyo. ¹⁰ Kaadken se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage se tolin taargen deer deer don ki. ¹¹ Do Erōd ute asgaringe se tedin ren ren do teracin metin ki. Ter naade uusin kal ute rona omb birin birin, jaay bo naade olin gōtn Pilat ki. ¹² Ey num, do dakin Erōd te Pilat se taarde baa eyo; num gan bii ken se sum bo, naade tedn medn naape.

Isa k'j'utinga

(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

¹³ Gōtn ese Pilat dan tus *magal jee tedn serke Raage tu, magalgen gōtn ese do ute jee denge paac, ¹⁴ do naan deekden do: «Naase ok 'baamkiro te gaabm ese se do ki naan doo koo metn jeege do naanse ki se sum bo, maam tōnd metina do taarge tun naase 'tolinki don ki paac se, nabo maam m'ōjin naan tuj te dim ken aas kutin eyo. ¹⁵ *Erōd kic bo on te taar ken aas tolin eyo jaay olumsino gōtn ara se. Do gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tōl ro ki se gōto. ¹⁶ Borse, maam m'an kond ute meeje do m'an kon 'baa.» ¹⁷ [Ken *laa Paak jaay aanga tak bo, maakn jeedege tun k'tokde dangay ki se, Pilat lee tood tolde tol debm dangay kalan.]* ¹⁸ Gōtn se naade doob doo doo taa naapki caa do: «Gaabm se, 'tōlina do doo oljeno Barabasi!» ¹⁹ Ey num

* **23:17** Taar se, maakn Kitape tun do dakin se, metinge maakde ki se gōto.

Barabas se, j'okin dangay ki taa pitin ken naan tedo maakn gegger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan toologa tool deba. ²⁰ Ter Pilat tond metde daala, taa naan je doobm ken an koodn kol Isa. ²¹ Ken naade jaay booy taar se, ter doob ooy caa oo: «Naan se, 'tup 'toolin ro kaag ki! 'Tup 'toolin ro kaag ki!»

²² Gotn se Pilat tond metde gen k-motoge tu oo: «Gaabm se tap bo tujga di? Ey num maam m'onj te ne dim ken aas toolin eyo. Borse, maam m'an kond te meeje oo m'an koodn kol.» ²³ Gan naade tooy makono on eyo oo taad oo: «Gaabm se k'tup k'toolin ro kaag ki.» Ken naade tooy se, ted dir dir baa deel doa.

²⁴ Gotn se Pilat took gen tedn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ol k'baa k'j'ood j'olden gaabm ken naade jen se; ey num naan bo debm pitin toolo deba jaay j'olin dangay ki se. Gan gen Isa se, naan eddesin kaam jide oo deekden oo: «'Tedinki aan goo ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade baan baa te Isa se, naade dood ute gaaba kalan k'danin Simon kod Siren. Naan iino naatn oo deel deel te doobm se. Naade okin taa toogo gen kuun kaagj j'an baa tupm Isa ro ki se oo naan uun kaagj se oo leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa baa baa se, jeege dena ok metina. Maakde ki se metinge mendge oo mendgen se jaay aakin se, tond tarkaaddege† tooyo eemin noo. ²⁸ Isa terl aakde oo deekden oo: «Mendgen Jeruzalem ki, onte 'keemki taa maama. Num eemki bo taa naase malinge oo taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekj j'oo: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo oo kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oo: «'Toocki doje ki» oo 'taadn kosge tu oo: «'Deebki doje ki.»‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zere se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tedn oo dio?»

³² Gotn se k'tok k'baano ute jeege dio oo jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden baa tool ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gotn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'juun k'daarin do ji daamin ki oo deb kalan k'juun k'daarin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek oo: «Bua, 'toalde *kusiinde, taa nakn naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nigj kal Isa se, naade tedin salatia oo debm ken oocinga bo uunu uunu.

³⁵ Gotn se jee denge daar aakina; oo jee magalge se, ooyin koogo metin ki oo deek oo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken

† 23:27 Tond tarkaad gotn naade ki se je deekj oo: keem noo. ‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

naan̄ 60 *al-Masi ken̄ *Raa beer̄ ɔɔd̄in̄ deer̄ num, ɔɔrsē n̄'aaj̄ ron̄ mala.» ³⁶ Asgarge kic̄ 60 t̄er̄cin̄ met̄in̄ ki; naadē ɔaadō c̄ēn̄ ki ɔɔ ɛd̄in̄ t̄ɔtn̄ kooj̄n̄ bin̄ ken̄ mooȳ se, ³⁷ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Ken̄ naaī jaaȳ 'Gaar̄ Yaudgē num, aaj̄ roī mala!» ³⁸ Ken̄ naadē jaaȳ utū tup̄in̄ tup̄ rō kaaḡ ki sē 60, naadē raan̄ ɔlin̄ kaam̄ don̄ ki ɔɔ: K̄esē 60 Gaar̄ Yaudgē.

³⁹ Maak̄n̄ jeegē tun̄ dī ken̄ tujgā tuj̄ d̄im̄ jaaȳ k'tup̄ k'tɔald̄ē rō kaaggē tū utē naan̄ se, deb̄ kalan̄ naaj̄in̄ ɔɔ: «Naaī 60 al-Masi eȳ la? Ken̄ bin̄ num, naaī malā aaj̄ roī ɔɔ aajjē naajē kici.» ⁴⁰ Gan̄ deb̄ kalan̄ uun̄in̄ kaamin̄ deekin̄ ɔɔ: «Naaī se, 'beer̄ Raā ki eyo. Eȳ num, naaī 'maak̄n̄ dubar̄ kī aan̄ ḡɔɔ naan̄ kici. ⁴¹ Gen̄ naajē se, ken̄ k'dabar̄jē kic̄ d̄oobīna. Taā naajē se k'tujgā tuju. Num̄ gan̄ naan̄ se, tuj̄ tē d̄im̄ eyo.» ⁴² Ḡɔtn̄ sē naan̄ deek̄ Isā ki ɔɔ: «Isa, biin̄ naaī adē ɔaā maak̄n̄ gaarī ki se, 'saap̄ dom̄ ki.» ⁴³ Isā t̄er̄lin̄ ɔɔ: «'Booȳ bēē m'aī taadā: jaakī sum̄ 60, naaī 'ɔaā tē maam̄ ḡɔtn̄ Raā ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken̄ kaadā jaaȳ ɔaā kaasn̄ katar̄ tir̄ se, dō naan̄jā tē magalin̄ sē ḡɔt̄ɔ ɔaā ilim̄ dib̄ binī aan̄ katar̄ dō t̄eger̄ ki. ⁴⁵ Kaadā paac̄, j'ɔn̄ j'aakin̄ eyo. Naan̄ ken̄ se, kal̄ deer̄ magal̄ ken̄ k'gaan̄ maak̄n̄ *Beē Raā se, n̄ēpō raan̄ daan̄ kī binī aan̄ naan̄ ki tak. ⁴⁶ Ḡɔtn̄ ese, Isā ɔɔd̄ɔȳ mak̄ɔn̄ ɔɔ: «Bua, kom̄ se, m'ɔn̄isīn̄ kaam̄ ji.» Ken̄ naan̄ taad̄ taarīn̄ aas̄ se, ɔn̄ kon̄ teece.

⁴⁷ Ken̄ bubm̄ asgargē jaaȳ aak̄ nak̄n̄ deel̄ se, naan̄ *nook̄ Raā ɔɔ deek̄ ɔɔ: «Deer̄ deer̄, gaabm̄ se, naan̄ debm̄ daan̄ ki!» ⁴⁸ ɔɔ jeegēn̄ ken̄ ɔaadō aak̄ nak̄n̄ deel̄ se, ken̄ naadē jaaȳ uun̄ t̄er̄l̄ ɔaā ɔaā se, maak̄dē tuj̄ sē t̄ɔnd̄ tarkaad̄dege. ⁴⁹ Num̄ jeē deelgā deel̄ utē naan̄jā ɔɔ m̄ēndgen̄ baagō k̄ɔk̄n̄ met̄in̄ taā naan̄ Galilē ki se, naadē sē paac̄ d̄aar̄ ḡɔtn̄ d̄ɔk̄ɔ jaaȳ 60 aakīna.

Isa k'j'ɔlin̄ maak̄n̄ iib̄ ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Ḡɔtn̄ se, gaabā kalan̄ ron̄ Yusup̄ ɔɔ naan̄ se, maak̄n̄ magalgē tun̄ ken̄ leē aak̄ met̄n̄ taargē se. Naan̄ sē debm̄ bēē ɔɔ debm̄ daan̄ ki. ⁵¹ Gaabm̄ sē iin̄ō maak̄n̄ ḡēger̄ Yaudgē tun̄ k'dan̄in̄ Arimate. ɔɔ nak̄n̄ jeēngē t̄ēd̄ paac̄ se, naan̄ ɔl̄ tē taarīn̄ maak̄ ki eyo. Taā naan̄ in̄ḡ aak̄ kaak̄ kaam̄ *maak̄n̄ Gaar̄ Raā ken̄ utū 'kaan̄ se. ⁵² Gaabm̄ sē ɔaā ɔn̄ Pilat̄ ɔɔ t̄ɔnd̄ met̄inā taā an̄ k̄ɔn̄ rō Isā se, naan̄ an̄ ɔaā k̄ɔl̄ maak̄n̄ iib̄ ki. ⁵³ Pilat̄ ɔn̄in̄sīnā ɔɔ naan̄ ɔaā ɔɔȳ rō Isā naatn̄ rō kaaḡ ki. Ḡɔtn̄ sē Yusup̄ teelin̄ utē kal̄ duubū ɔɔ ɔaā ɔl̄ aalin̄ maak̄n̄ iib̄ ken̄ j'ɔn̄ kō sum̄ 60 j'ud̄ k'daapīna. ɔɔ iib̄m̄ se, ɔiī kalan̄ j'ɔl̄ k'naam̄ tē nam̄ maak̄ ki eyo. ⁵⁴ Biin̄ se, jeegē daap̄ daap̄ rod̄ē taā t̄eger̄ sum̄ 60, *ɔiī sebit̄ sē baaga.

⁵⁵ Mëndgen baago daan Isa Galile ki se, 6aa te Yusup kalan gen 6aa kaakɲ iibm ken j'ɔl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ Ɔo ken naade jaay ɔk tɛrl been se, naade 6aa tɛdo nakɲ oot nijimi ute itir gen 6aa kɔtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade ing tɔol maakde taa *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se gaasɛnga gaasa ɔ j'ɔntɛ tɛdn dɪm.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanɔɔriɲ nɔɔriɲ sum 6o, mëndgen se iin 6aa taa 6aad ken j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakɲ oot nijimi ɔo ute itir ken naade tɛdiɲo se. ² Ken naade jaay aan se, ɔɲ ko ken k'gaasn taa 6aada se, k'dircilinga naatn. ³ Num ken naade jaay ɛnd maak ki se, ɔɲ te ro Mɛljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakɲ se, ɔkden taad eyo. Gɔtn ese sum 6o, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Ken naade aak jeegen se, dɔrlɔ ɔo nirlde teece ɔo gɔtn se naade no dode naan ki. Ɔo gaabgen se taadden ɔo: «Debm zɛɛɛ jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap 6o, gen di? ⁶ Gɔtn ara se, naan gɔtɔ! Gan naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ ken naan deekseno ɔo: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki ɔo bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'duru.»»

⁸ Gɔtn ese se naade naar saap do taar ken Isa taaddeno se. ⁹ Taa 6aad ki se, naade ɔk tɛrlɔ 6aado taad jee mɛtiɲ ken sik-kaar-kalan ute jee kuuy paacɲ ing te naade se. ¹⁰ Mëndgen 6aano ute labar se, naade Mari ken iinɔ Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mëndgen mɛtinge kuuy kici; naade 6aado taadn nakɲ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin aan gɔo taar jee dɛrlge. ¹² Anum Pier se, iin aan 6aa taa 6aad ki. Ɔo ken naan jaay aan se, no aak maakɲ 6aada, aak kalge kaliɲ ki sum ɔo num nakɲ ken deel se, ɔkiɲ taad eyo. Gɔtn se naan ɔk tɛrl 6aa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee mɛtiɲ ken dio

(Mk 16.12-13)

¹³ Bii ken se sum 6o, jee mɛtn Isa ken di se, iin 6aa 6aa maakɲ naan ken k'danin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dɔk ɔkɔ. ¹⁴ Ken naade 6aa 6aa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gɔtn se Isa mala ɔɲ mɛtde ɔo ɔk doob ute naade tɛɛ. ¹⁶ Naade aakin ute kaamde, na6o dɪm gaasde naade ɔɲ aak ɔkiɲ eyo.

¹⁷ Gɔtn se Isa tɔnd mɛtde ɔo: «Mɛtn taar di jaay '6aaki 6aa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gɔtn se naade ɔk daar yip ɔo maakde

tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Kleopas se terlin do: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. Do naai 'kali ki sum bo, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tand metde do «Di bo teda?» Naade terlin do: «Nakj jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki do naan jeege tu se, naan taad taara ute toogj Raa do ted nakgen deel doa. ²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raajege tu, ute magaljege se ok olin ji jeege tu do ojin booro don ki taa j'an baa toolo do naade baa tup toolin ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ond doje j'oo, naan bo debm ken utu koodn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, borse tedga bii moto. ²² Deere, mendgen kandum maakje ki se, baado taadjen taar deel doa, taa naade, tanoorin noorin se, iin ingo taa iib ki, ²³ do naade oj te ro Isa eyo. Naade ok terl baado taadjen do naade aako *koodn Raage do koodn Raage se deekdeno do: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen metinge kic iin ingo taa iib ki do oho nakge se aan god ken mendge taadjen se sum, nabo yon se, naade aakin te te eyo.»

²⁵ Gotn se Isa deekden do: «Naase se dose biga do taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy okki metin eyo do naase le 'took aalki maakse do ki yokod eyo! ²⁶ Beeki se, *al-Masi 'dabar, jaay bo Raa an *nooko.» ²⁷ Do naan baagden tookj metn taargen ken Kitap taad ron ki do naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan ce naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan god aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ok daar metin ki tak deekin do: «Doj te naaje, taa kaada baaga do goto kic le, okga jin.» Do naan tooko end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing os kos do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, toom Raa, dupina do eddesina. ³¹ Gotn se kaamde doo aaka do naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum bo, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa do: «Ken k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad tookjeki metn taar maakj Kitap ki se, taarin se os maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum bo, naade naar iij-ok terl Jeruzalem ki; do naade baa oj jeege sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se doodden ute taargen se do deekden do: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer do teecoga naan Simon ki!» ³⁵ Do naade kic taadden nakj ken aandeno doob ki do kaad ken Isa uun mappa, toom Raa jaay bo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun metin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Kεn naade utu taad taad sum 60, gɔtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. Ɔo naan deekden ɔɔ: «Ɔn̄ tɔɔsn Raa 'tɛdn̄ te naase!» ³⁷ Num kεn naade aakiñ se, nirlde teece ɔɔ beere ɔkde ɔɔ naade saap ɔɔ kaadn̄ naane nirl nam. ³⁸ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gεn dī? Gεn dī jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jimge ute jemge. Kεse maam mala. Aakki ɔɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan̄ ɔk cεnge ute daa ro aan gɔɔ gεn maam se eyo.» ⁴⁰ Kεn naan̄ jaay taadden aas se, naan̄ taadden̄ jinge ute jεnge. ⁴¹ Kεn naade aakiñ se, maakde-raapo nabo, maakde ɔk naaja taa nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɔtse ki ara se, ɔkki nakɲ kɔsɔ la?» ⁴² Ɔo naade εεp εdn̄ kenj kεn naade naan̄inga naan̄ se. ⁴³ Naande ki se sum 60, naan̄ uun ɔsɔ.

⁴⁴ Tεr Isa deekden ɔɔ: «Kεse 60 taargen m'ing m'taadseno, kaad kεn m'tingo te naase. Bεeki num, taargen *Ko Taar kεn Raa εdo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobiñ ki paac.» ⁴⁵ Gɔtn se, naan̄ ɔdden̄ bide gεn booy kɔkɲ mεtn̄ taar maakɲ Kitap ki. ⁴⁶ Tεr naan̄ deekden daala ɔɔ: «Taa naan̄ se 60, Kitap taad ɔɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔɔ 'kooyo ɔɔ daan̄ bii k-mɔtɔge tu se, naan̄ utu 'dur daan̄ yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm̄ mεta Jeruzalem ki ɔɔ k'baa taadn̄ mεtjil jeege tun do naan̄ ki paac ute roma gεn tεrl maakde do Raa ki taa Raa se aden̄ tɔɔl *kusiñdege. ⁴⁸ Ɔo naase se 60 amki 'tɛdn̄ saadumge. ⁴⁹ Ɔo maam m'utu m'aseno kɔl nakɲ kεn Bubum taad ɔɔ utu aseno 'kεd se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔn̄ tɔɔgɲ ade kiin̄ gɔtn̄ Raa ki se.»

*Raa uun baan̄ ute Isa maakɲ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gɔtn se Isa baande naatn̄ kaam aak Betani ɔɔ kεn naade jaay aan gɔtn̄ ese se, naan̄ uun jin̄ raan̄ ɔɔ ɔdden̄ booro. ⁵¹ Kεn naan̄ utu ɔdden̄ kɔɔd booro sum 60, gɔtn se naan̄ iik took ute naade cɔkɔ ɔɔ Raa uun baansiñ maakɲ raa ki.

⁵² Kεn naade jaay ergo naan̄in̄ ki ɔɔ tɔɔmiño aas se, naade iij-ɔk tεrl baa Jeruzalem ki ute maak-raapo dεna. ⁵³ Ɔo bii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan̄ bɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Jan raanjin se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy kɛn maakɲ naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tɔnd daap taaringe kaam kuuy tec aan ɔɔ taar jigan kɛn jee kuuy raanɗen se eyo ɔɔ maakɲ taaringe tun naan taad se kic ɓo tec kuuy. Ɔ ko taargen maak ki se kic ɓo kaam kuuy. Taargen kɛn naan aakin jiga cir paac se, taargen kɛn jeege jeel mɛtin eyo kɛn Isa taad ɔɔ ute nakgen kɛn naan tɛda. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Ɔ tap tap se naan taad ute magalgen jeel tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Naade se ɓo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee mɛtin ki se kic ɓo, Yaudge aan ɔɔ naade. Kɛn Jan jaay taad mɛtn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dɛnde sum eyo, num naan taad ute jeege paacɲ do naan ki kɛn baate tookɲ taariɲa. Maakɲ kitapm kɛn Jan raan se, taad te mɛtn taar koojn Isa eyo ute mɛtn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Naɓo kɛn naan utu uun kuun mɛtn taarin se, naan taadga dɛna kɛn ɔɔ Isa se naan ɓo Taara ɔɔ Taara se ɓaado uun ro deba ɔɔ ting daan jeege tu taa aden 'tɛdn gaan Raage.

Isa se naan ɓo debm kɛn k'danjin Taara se

¹ Do dɔkin kɛn *Raa utu aalo kaal do naanja se, debm kɛn k'danjin Taara se, naan utu tap. Ɔ naan ting te Raa ɔɔ naan mala kic ɓo Raa. ² Anum do dɔkin kɛn Raa utu aalo kaal do naanja se, debm k'danjin Taara se, naan ing te Raa tɛɛ. ³ Nakgen kɛn Raa aalde paac se, naan aalde te debm kɛn k'danjin Taara se ɔɔ ne dim kɛn Raa aalin jaay te naan ey se, gɔɔ. ⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, naan ɓo debm ɛd kaaja jeege tu. Ɔ kaajn naan ɛdden se ɓo, wɔɔrɗen gɔɔ. ⁵ Ɔ gɔtn wɔɔr se, wɔɔr maakɲ gɔtn kɛn ɔɔɔ naɓo gɔtn ɔɔ se ɔɲ gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa ɔlo debm kaan naabiɲa ɔɔ naan se ron Jan*. ⁷ Naan ɓaado ɣɛn tɛdn saada, taa taadn saadn gɔtn wɔɔr se jeege tu, kɛn bin se jeege paac jaay booy ɔkga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan ɓo gɔtn wɔɔr eyo, num naan se ɓaado taadn saadn debm kɛn k'danjin gɔtn wɔɔr se ɓo jeege tu.

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

⁹ Debm k'danin Taara se, naan se bo gotn woor mala mala, ken naan jaay baado do naan ki se, woor goto jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danin Taara se, naan baadoga do naan ki do Raa aalo do naana se utu ro naana, nabo jee do naan ki se, on jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gotn taasinge tu, nabo taasinge mala kic bo baate doodn kokiina. ¹² Num gan jee metingen took uunga taarina do aalga maakde don ki se, naan doodenga doobo taa naade tedn gaan Raage. ¹³ Ken naade jaay ted gaan Raage se, naade se jikilimge bo toojde eyo do kese ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala bo tedden naade se tedga geninge.

¹⁴ Debm ken k'danin Taara se, tedga debkilimi do naan baado ing daanjege tu do naaje se j'aakga *nookina; do nookn naan se Bubin Raa bo edino, naan bo Goonin kalan lak se. Do naan se, debm bee aak eyo do taad taar met ki do ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naana.

¹⁵ Ken Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu do: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'oo: «Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama do naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu tap.» ¹⁶ Taa naan se bo aan goo naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga bee den aak eyo. Do been se borse kic bo, utu tedjeki ted rak. ¹⁷ Do dakin se Raa do *Musa bo baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad bee Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam bii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se bo, taad jeege tu olden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gotn se magal Yaudgen maakn geeger ken Jeruzalem ki do *jee tedn serke Raage tu ute Lebige baado tond metn Jan do: «Naai tap bo naana?» ²⁰ Do Jan se oyden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal do: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tond metin daala do: «Bin se naai tap bo naana? Lo naai bo *Eli do dakin se la?» Naan terlden do: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala do: «Lo naai bo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden do: «Goto.» ²² Gotn se naade deekin do: «'Taadjen tu naai tap bo naana? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba goti ki taa naaje k'baa taadn jeege tun oljeno se. Naai mala tap bo taadjen tu, naai tap bo naana?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dakin do:

Maam bo mind debm ken taad do kad-baar ki m'oo:

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

²⁴ Gan jeegeen magal Yaudge oldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se, *Parizige. ²⁵ Gotn se naade tond metin on eyo do:

† 1:23 Aak Eza 40.3.

«Ken naai 6o al-Masi eyo, ɔɔ *Eli eyo, ɔɔ tɛr debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade 6aa se eyo, num nanja taa di jaay ɔɔ *batiz jeege se?» ²⁶ Gaŋ Jan-Batist tɛrlɛn ɔɔ: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalaŋ utu maakse ki se, naase 'jeeliŋki eyo. ²⁷ Naan 6o debm ken utu 6aado metum ki ɔɔ maam se, kɔl saan kic 6o m'aas gen no tuutiŋ eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakŋ naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, goŋn se 6o goŋn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan 6o *Goon Baatn Raa*

²⁹ Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu 6aado goŋiŋ ki se, naan deek ɔɔ: «Aakki! Kɛse 6o Goon Baatn Raa ken utu kɔɔdn *kusiŋ jeege do naan ki se. ³⁰ Taa naan se 6o maam m'taado m'ɔɔ: debm utu 6aado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dɔkiŋ j'oojum te ey 6ort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic 6o m'jeeliŋ eyo ken kɛse 6o naana se, anum m'6aado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadiŋ gaan *Israelge tu an jeele.»

³² Tɛr Jan-Batist taad saadn gen Isa deek ɔɔ: «Maam m'aako *Nirl Raa booyɔ maakŋ raa ki aan goɔ deere 6aado ing don ki. ³³ Ey num maam se, m'jeeliŋ eyo na6o debm ɔlumo ɔɔ m'batiz jeege ute maane se, naan 6o debm taadumo ɔɔ: debm naai utu 'kaakŋ Nirl Raa 'booy 6aado king don ki se, naan se 6o debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakŋ se maam mala m'aako te kaamuma ɔɔ maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee metn Isa ken deet deet (Mt 4.18-22)

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist 6aado ing te jee metiŋ ken di se goŋn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ɔndiŋ kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki! Kɛse 6o *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ɔk metn Isa. ³⁸ Isa jaay tɛr aakde naade utu 6aado metiŋ ki se, naan deekden ɔɔ: «Naase 'jeki dio?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekŋ ɔɔ: Debm dooy jeege.) ³⁹ Goŋn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Baakiro aki 6aa kaaka.» ɔɔ naade tumo te naan tɛle ɔɔ 6aado aak goŋn ken naan ing. ɔɔ naade ɔp ing te naana. Kaad ken naade aan goŋt ken ese se tɛger.

⁴⁰ Gaŋ maakŋ jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay ɔko metn Isa se, deb kalaŋ se ron Andre; naan 6o gena Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin ɔŋ Isa se, naan 6aa ɔŋ gena Simon Pier 6o deete. Goŋn se naan deekiŋ ɔɔ: «Naaje se, j'ɔŋoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Grɛk se je deekŋ ɔɔ: *Krist)†.»

† 1:41 Krist se je deekŋ ɔɔ: naan 6o debm Raa 6o ɔliŋo gen kaajŋ jeege.

⁴² Andre se ɔk ɓaan te genaana ɓoɓn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ɔnd kaama ro Simon ki ɔɔ deekiɓ ɔɔ: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekiɓ ɔɔ: dɛlbɛ.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa gen ɓaa taa naan Galile ki. ɓoɓn se, naan ɔɓ Pilip ɔɔ deekiɓ ɔɔ: «Naai se ɔk metuma.» ⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida ɔɔ Betsaida se ɓo, maakɓ naan Pier ute gen genaana Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se ɓaa ɔɓ Natanael deekiɓ ɔɔ: «Naaje j'ɔɓɔga debm ken Raa ɔl *Musa raanɓo maakɓ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɓo taariɓ se kici. Naan ɓo, Isan kɔɔ Nazaret ken goon Yusup se.» ⁴⁶ ɓoɓn se Natanael terlin ɔɔ: «Maakɓ naan ken Nazaret ki se ɓo, aɔe kɔɓ teecɓ nakɓ bɛɛ kic dey la?» Gan Pilip deekiɓ ɔɔ: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu ɓaado ɓoɓn ki se, naan taad jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɓo kɔɔ *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.» ⁴⁸ ɓoɓn se Natanael terlin ɔɔ: «A-a naka, naai 'jeel ɔɓum gay?» Gan Isa terlin ɔɔ: «Ken Pilip jaay utu ɓaai ɓaa danja se, maam m'aaki naai inɓ king metn ko ba ki se.»

⁴⁹ Natanael terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ɓo Gaar Israelge.» ⁵⁰ Gan Isa terlin ɔɔ: «Taa maam taadiga taad m'ɔɔ m'aakiga kaak metn ko ba ki se ɓo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakɓ nakgen magal cir naan se daala.» ⁵¹ Ter Isa taadiɓ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: utu aki kaakɓ maakɓ raa utu kɔɔɔ wan ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kɔɔɔn Raage utu ano ɓooyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee metin ki ɓaa ɓoɓn kɔɓɓ mɛnd ki

¹ Ken bii di jaay deele ɔɔ aan bii k-mɔtɔge tu se, jeege ɓaa kɔɓɓ mɛnda maakɓ naan ken Kana ken taa naan Galile ki. ɔɔ biin se ko Isa kic ɓo utu ɓoɓn ese. ² ɓoɓn se Isa kic ute jee metin ki, k'danɔeno ɓaadoɓa ɓoɓn kɔɓɓ mɛnd ken se kici. ³ Gan tɔtn koojn biɓ ken j'ɛɔ jeege tun ɓaado se ɓaa nanja. ɓoɓn se ko Isa ɓaa taad gooniɓ Isa ki ɔɔ: «Bɛɛɛ, tɔtɔde se nanɓa.» ⁴ Num gan Isa terl kon ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'ɛɔ se, naai ɓo am taad eyo, ɔɔ kaadn maam m'an ɛɔɔn naabm se lɛ, utu aan te ey ɓɔrtɔ.» ⁵ ɓoɓn se ko Isa taad jee ɛɔɔn naabge tu ɔɔ: «Nakɓ naan utu asen taad paac se, 'ɛɔɔɔɔɔɔɔki.» ⁶ Anum ɓoɔɔde ki se, ɔk dugulgen gen koa mɛɛɛ ken Yaudge tɔmb maane gen lee tugɓ roɔde taa ɛɔɔn aak bɛɛ naan *Raa ki ɔɔ dugulɔge se ɔɔ kɔɔɔɔ ɔɔ ey lɛ ɔɔ kɔɔɔɔ mii. ⁷ Isa taad jee ɛɔɔn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se ɓaa doocɔdeki ute maane.» ɔɔ jee ɛɔɔn naabge se, ɓaa tak dooc maane dugulge tun se ɛɛɛɛ ɛɛɛɛ. ⁸ Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee ɛɔɔn naabge tu ɔɔ: «Bɔɔse se, 'tak

'baa edki debm ken j'ondin naan gen koso se.» Jo naade tak baa edin. ⁹ Ken naan jaay uum naam maane se, naamin delga totn koojn bin. Num totn se naan jeel gotn k'baansin eyo. Anum jee tedn naabgen tako maane se, naade kalde ki sum bo jeel gotina. Gotn se debm ken j'ondin naan gen koso se, naar danjo gaabm menda se, ¹⁰ so naan deekin so: «Jeege paac ken jaay baadoga gotn kəkə mēnd ki num, j'edden totn koojn bin atak bo deete. Jo ken naade aay derengga te maraadde jaay bo, j'edden totn ken atak baat se, kaam moon. Gan naai num ed totn atak baat se bo deete so on ken atak tap bo kaam moon.»

¹¹ Kana ken taa naan Galile ki se bo, gotn ken Isa baag tedn nakn-kooβingen deet deetn ken j'ansin kaakn jeele. Nakn-kooβgen naan ted se, naan taad *nookin jeege tu so jee metin ki se took aal maakde don ki.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te kona, jee metin ki so te genaange booy baa maakn geger ken Kaparnayum ki. Nabo, Kaparnayum ki se, naade tingo sii kandum sum.

*Isa tuur jee tedn zogen maakn *Bee Raa ki
(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)*

¹³ Ken Isa jaay aak *laa Paakn gen Yaudge oppga goor se, naan iin ook baa Jeruzalem ki. ¹⁴ Ken naan aan Jeruzalem ki, jaay end daan boor Bee Raa ki se, on jee tedn zo marange, gen baatge, ute gen deerge so gotn se, naan on jee lee pelek n gursgen gen taa naangen kuuy utu ing king gotn ese kici. ¹⁵ Ken Isa jaay aakde se naan tos kolso so tedin ria. Gotn se naan tuurde paac daan boor Bee Raa ki se, baatdege ute marandge. Naan tot tol tund te tabil jee pelek n gursgen ese, so gursdege se kic bo si wook kalan kalan. ¹⁶ Jo naan taad jee tedn zo deerge tu so: «Naksege se sood teedeki naatn gotn ara! On te 'tedki bee Bubum se 'tedn gotn tedn suuk!» ¹⁷ Jee metin ki jaay saap do nakn naan ted se, naade saap on taar ken k'raaningo do dookin ken so: *Raama, maam se m'je bei. Maakje ken maam m'ok do bee naai ki se den aak eyo so tulum maakum ki aan goo poodo.**

¹⁸ Gan magal Yaudge taadin so: «Nakn kooβm gay ken naai ajen 'ted jaay naaje j'an kaakn jeel ro ki so ajen taadn so naai se ok doobo gen tedn nakgen se?» ¹⁹ Isa terlden so: «Bee Raa daar se, 'tookin ki naatn, daan siige tun moto sum bo maam m'an kiinin gotin ki.» ²⁰ Gotn ese magal Yaudge terlin so: «Bee Raa se, naaje j'ok baara si-soo-kaar-mecce jaay j'iin j'aasina. Gan naai num so daan siige tun moto ki sum bo an 'kiin kaasn gotin ki bin ne?» ²¹ Ken Isa jaay taadden taa bee bin se, naan aalden kaal naagn taara. Ey num naan taad te ron mala. ²² Taa naan se bo ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee metin ki baa

* 2:17 Aak KKR 69.10.

saap ɔŋ taar kɛn naan̄ taaddeno se ɔɔ tɛr naadɛ took do taar kɛn k'raan̄jɪno do dɔkiŋa ɔɔ ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan̄ nakŋ maakŋ debkilim ki

²³ Kaad̄ kɛn Isa utu Jeruzalɛm ki maakŋ *laa Paak gɛn Yaudge se, naan̄ tɛdoga nakŋ-kɔɔbge dɛna kɛn taad̄ jeege tu an kaakŋ jeel rɔ ki ɔɔ kɛn jeege jaay aak nakŋ-kɔɔbgen naan̄ tɛd se, maakdɛ ki se, jeege dɛna aal maakdɛ don̄ ki. ²⁴ Gaŋ Isa aaldɛ maak ki eyo, taa naan̄ se jeel nan̄ maakdɛ paac. ²⁵ Nakŋ maakŋ debkilim ki se naan̄ je nam ɓo an̄ tɛdn̄ saad̄n̄ eyo, taa naan̄ mala se jeel nan̄ nakŋ kɛn maakŋ debkilim ki.

3

Nikodem ɓaa tɔnd mɛtn̄ Isa (Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakŋ jeege tun k'dan̄dɛ *Parizige se, gaaba kalan̄ k'dan̄jɪn̄ Nikodem ɔɔ naan̄ se debm maakŋ magal Yaudge tu kici. ² Bii kalan̄ naan̄ ɓaadɔ ɔŋ Isa nɔɔr tɔnd mɛtin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa ɓo ɔlio, taa nakŋ-kɔɔbgen naai 'tɛd̄in̄ se, debm kɛn Raa te naan̄ ey num an̄ kɔŋ tɛd̄in̄ eyo.» ³ Gaŋ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'dɔɔlin̄ te kuuy ey se, naan̄ kɔŋ kaakŋ *maakŋ Gaar Raa eyo.» ⁴ Gɔtn̄ se Nikodem tɛrlin̄ ɔɔ: «Debkilimi gɔɔlga gɔɔl kic ɓo j'an̄ kɔŋ koojn̄ dɔɔl la? Naan̄ 'kɔŋ kɛnd maakŋ koŋ ki daal jaay j'an̄ koojn̄ dɔɔl ne?» ⁵ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debm jaay j'oojin̄ te ute maane eyo ɔɔ te *Nirl Raa ey se, naan̄ 'kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo. ⁶ Debm kɛn debkilimi ɓo oojin̄ se, naan̄ goon debkilimi, num gaŋ debm kɛn Nirl Raa ɓo oojin̄ se, naan̄ se gɛn Nirl Raa. ⁷ Taar kɛn maam m'taadi m'ɔɔ: bɛɛki num j'asen koojn̄ dɔɔl kuuy se, ɔŋte deel doi. ⁸ Kɛn kuulu jaay baagga kɔɔ se, naan̄ ɔl ɓaa gɔtn̄ naan̄ jen ro ki; naai se 'booy booy ɓo gɔtin̄ sum, ey num gɔtn̄ naan̄ iin̄no ɔɔ gɔtn̄ naan̄ ɔl ɓaa se, naai 'jeel eyo. Bin ɓo debm kɛn j'oojin̄ te Nirl Raa se, tec aan̄ gɔɔ naan̄ se kici.»

⁹ Gɔtn̄ se Nikodem deekin̄ ɔɔ: «Nakŋ se 'tɛdn̄ ɔɔ d̄io?» ¹⁰ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Naai debm dooy *Israelge kic ɓo, taar se naai 'jeel ɔk mɛtin̄ ey la! ¹¹ 'Booy bɛɛ maam m'ai taada: naaje se k'taad̄ nakgen naaje k'jeel j'ɔk mɛtin̄a, ɔɔ k'taad̄sen nakŋ naaje j'aako te kaamje, gaŋ naase se ɔŋ 'tookki te do saad̄n̄ naaje ki eyo. ¹² Kɛn maam m'taad̄sen te nakgen do naan̄ ki se kic ɓo, naase 'tookki eyo. Ɔɔ kɛn m'baagsega taad̄n̄ te nakgen maakŋ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔɔki d̄io? ¹³ Taa ɓii kalan̄ nam ook aan̄ te maakŋ raa ki eyo; kɛn ɓɔɔyo maakŋ raa ki se, *Goon Deba kalin̄ ki sum. ¹⁴ Aan̄ gɔɔ *Musa do kɔd-ɓaar ki

se, daap wəɔjɲ maala* ɔ uun daariɲ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɓo j'utu j'am kuun kolum raan bini. ¹⁵ Bin ɓo debm ken aalga maakiɲ do maam ki se, naan 'kəɲ *kaajɲ ɣen daayum. ¹⁶ Taa Raa se, naan je jeege den aak eyo, naan ɔlo Goon naan kalan lak, taa debm jaay aal maakiɲ do naan ki se, naan 'kəɲ kut eyo, gan naan se kəɲ kaajɲ ɣen daayum. ¹⁷ Raa jaay ɔlo Gooniɲ do naan ki se, ɣen kəɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu eyo. Num gan naan ɔliɲo do naan ki se ɣen kaajɲ jeege. ¹⁸ Debm jaay aalga maakiɲ do naan ki se, ɓɔɔɔ koocɲ don ki eyo. Num gan debm baate kaal maakiɲ do naan ki se, naan se ɓɔɔɔ oocga don ki. Taa naan baatega kaal maakiɲ do Goon Raa kalan lak se. ¹⁹ Kɛse ɓo ɓɔɔɔ ken Raa utu kəɲɲ do jeege tu. Taa debm ken k'danɲ ɣətn wəɔɔ se ɓaado do naan ki, nabo jikilimge se je ɣətn ɔɔf se ɓo cir ɣətn wəɔɔ taa nakgen naade tɛf se, nakgen *kusiɲa. ²⁰ Taa debm tɛfn nakɲ kusiɲ se, naan je ɣətn wəɔɔ eyo ɔ je aɛ ɓaa ɣot ken wəɔɔ eyo taa naan ɓeere sɔm nakgen naan tɛf se mɛtiɲ teece. ²¹ Gan debm ken lee te ken mɛt ki se, naan ɓaa ɣot ken wəɔɔ taa j'kaakɲ naabm naan tɛf se 'toof tal ɔ naabiɲ naan tɛfiɲ se aan ɣɔɔ ken Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²² Ken nakgen se jaay paac deel se, Isa iɲ ɓaa te jee mɛtiɲ ki taa naan Jude ki. Naade ɓaa tiɲ ɣətn ese ɔ Isa lee *batiz jeege. ²³ Kaad ken se Jan-Batist kici utu iɲ ɣ Aynon ki ken cɛɛ Salim ki, naan kic lee batiz jeege, taa ɣətn se ɔk maane dena. ɣətn se jeege ɓaado ɣətiɲ ki ɔ naan batizɛ. ²⁴ Taa kaad ken se, Jan-Batist j'əkiɲ te danɣay ki ey ɓɔɔɔ.

²⁵ Gan ɓii kalan maakɲ jee mɛtn Jan-Batist ki se, baag naajɲ te kɔd Yaud kalan bini taa tug ro ken debkilimi tɛfn aak ɓɛɛ naan Raa ki se. ²⁶ Jee mɛtn Jan-Batist ki se, ɓaa ɔɲ Jan deekiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, debm ken iɲgo te naai do jɛɲ ool Jordan ken kaam naane se, ɔ ken naai 'taado saadiɲ jeege tu se, ɓɔɔɔ naan kic baagga batizɲ jeege ɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa ɣətn naan ki.» ²⁷ Jan-Batist tɛrlɛn ɔɔ: «Debkilimi se, ken Raa jaay undiɲ te kul dim ey se, naan kaliɲ ki kəɲ tɛfn dim eyo. ²⁸ Naase mala saadumge ken maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gan maam Raa ɔlumo kəl ɓo naaniɲ ki. ²⁹ Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naan ɓo gaabm mɛnd se ɔ mɛfn gaabm mɛnd iɲ ɣɛɛɲ ki se booy taariɲa ɔ taariɲ se ɛfiɲ maak-raap den aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔ maak-raapm se den aak eyo. ³⁰ ɓɛɛki se, ɔɲ naan magal ɓaa ute naaniɲa ɔ maam m'kəɔɔpm baata m'ɓɔɔy m'ɓaa ute naanuma.»

* **3:14** Taa debm wəɔɔɔ ɔɔɲiɲga jaay tɛrl aakga wəɔɔɲ ken k'daapiɲ ute maala se ɔɲ lapiɑ. Aak Nmb 21.9.

Debm ken booyo maakj raa ki

³¹ Jan taad daala ɔɔ: «Debm ken booyo maakj raa ki se, naan magal do nakge tun ɔaa se paac. Gan debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki ɔɔ naan taad kic ɔo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken booyo raan se, naan magal do nakge tun ɔaa se paac. ³² Naan se saada do nakj ken naan aako te kaamina ɔɔ ken naan booyo te bina, naɔo nam jaay tookj do saadn naan ki se gɔɔ. ³³ Gan debm took do saadn naan ki se, naan jeel maakin ki, Raa se taad taar met ki *salal. ³⁴ Taa debm ken Raa ɔliɔ se, naan taad taar Raa, taa Raa ɛdin Nirlina ɔɔ ɛdin sin te maraadin. ³⁵ Raa Bubu se je Goonina ɔɔ naan ɔnin nakge paac kaam jina. ³⁶ Debm jaay aalga maakin do Goon ki se le, naan kɔj *kaajn gen daayum. ɔo debm jaay baate kaal maakin do Goon ken se le, naan kɔj kaaj eyo, num gan daayum Raa se maak-taarin inj don ki.»

4

*Isa taad te mend *Samari*

¹ Ken Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naan jee metin ki tedga dena ɔɔ naan lee *batiz jeege den cir gen Jan se, ² ken tap se, Isa mala ɔo lee batiz jeege eyo, num jee metin ki ɔo lee batiz jeege. ³ Gɔtn se Isa iin ɔn taa naan Jude se ɔɔ ɔk terl ɔaa taa naan Galile ki daala. ⁴ Gen ɔaa Galile ki se, beeki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakj naan ken k'danin Siikar. ɔo Siikar se, naan ceɛ maakj gɔt ken *Yakub ɛdo do dɔkin goonin Yusup ki. ⁶ Gɔtn ese ɔk budu ɔɔ budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gɔtn ese se, kaada aasga katara tir ɔɔ naan jaay lee ɔɔr se ɔaa inj ceɛ bud ken ese.

⁷ Gɔtn se mend Samari kalan bini ɔaado gen takj maane. Isa deekin ɔɔ: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸ Kaad ken se jee metin ki ɔaaga maakj geger ki taa adeno ɔaa dugj nakj kɔɔ. ⁹ Gan mend ken mend Samari se deek Isa ki ɔɔ: «Naai le kɔd Yaud, num 'tɔnd metn maan kaaye gɔtn maan mend Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde ɔaa eyo.) ¹⁰ Gɔtn se, Isa terlin ɔɔ: «Ken naai jaay 'jeel nakj ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki ɔɔ edumo maane m'kaay se, ey num naai ɔo 'tɔnd metn maan kaaye gɔtin ki. ɔo naan se ai kedn maan daayum tood ɔoy kol kol ɔɔ ed kaaja.» ¹¹ Gan menda se deekin ɔɔ: «Naka, budu se le jerle ɔɔ naai le ɔk delɛ eyo. Num maan daayum tood ɔoy kol kol ɔɔ ed kaaja se an kɔj gay? ¹² Bugje Yakub ken udjeno budn se, naan mala, geninge ɔɔ te maalinge kic ɔo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?» ¹³ Isa terlin ɔɔ: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum ɔo maane utu an tɔal kuuy daala.»

¹⁴ Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, mootn kuuy maane an tool eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn kooy kol kol maakin ki oo an kedn *kaajñ gen daayum.»

¹⁵ Gotn se menda deekin oo: «Naka, edumo maan se taa mootn kuuy maane am toolum eyo, oo maam le mootn m'ade baa ara gen takñ maan ey sum.» ¹⁶ Isa deekin oo: «'Baa danjo gaabi oo tum 'baakiro kalan gotn ara.»

¹⁷ Gan menda se terlin oo: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gotn se, Isa terlin oo: «Taar ken naai 'taad oo maam se m'ok gaab ey se, kесе met ki. ¹⁸ Taa naai se 'tokoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.» ¹⁹ Gotn se menda deekin oo: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰ Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le ooki gotn keem Raa se, maakñ geger Jeruzalem ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekin oo: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kñ keem do ko ken ara ki eyo oo Jeruzalem ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel okki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajñ jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³ Num kaadin se utu 'kaana oo borse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan bo Mel-kaaja oo jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan eddenga kaaja.» ²⁵ Gotn se menda taadin oo: «Maam se m'jeel debm k'danñ *al-Masi, ken ute taar Grek k'danñ *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn tookñ metn nakgen se paac kalan kalan.» ²⁶ Isa terlin oo: «Debm ken taadi se bo, maama.»

²⁷ Gotn se jee metin ki baado onina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se*, paac okden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn oo naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se goto? ²⁸ Gotn ese menda iin on kooyina oo ok terl baa maakñ geger ki oo baa taad jeege tu oo: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad toodumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakñ geger ki oo baado on Isa.

³¹ Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara oo: «Debm dooyje, baado os jaayo.» ³² Gan naan terlden oo: «Nakñ kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gotn se jee metin ki taad te naapa oo: «Kaadn naane

* 4:27 Taa debm dooy jeegen maakñ Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

nam eḏiṅga nakṅ kəsə le daam?»³⁴ Ter Isa taadden daala ə: «Kese ʒo nakṅ kəsuma: maam Raa əlumo se, taa m'aṅ 'teḏn nakṅ ken maakiṅ jen ro ki, ə naabm ken naaṅ eḏumsiṅ se m'aṅ teḏ kaas te doobiṅa. ³⁵ Naase lee 'taadki əki: «Kaadn kəjə se, əpğa laapa əə jaayo.» Num maam m'deeksen m'ə: uunki kaam se, aakki maakṅ-ğəə se teḏga ɣen kəjə. ³⁶ Debm kəjṅ maakṅ ɣəə se ʒorse ʒo baagga kəj bəḏiṅa, taa naaṅ tus tus nakgen naaṅ əj† se ɣen tiṅ ɣen daayum. Taa naaṅ se debm kəəəə ute debm kəjṅ maakṅ ɣəə se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaaṅ kaa taar ese se, taad taar meṭ ki, ken deek ə: «Deb kalaṅ ʒaado əəə, debm kuuy ʒo ʒaado əjə.» ³⁸ Maam se m'əlse ɣen kəjṅ maakṅ ɣəə ken naase 'naamki te dubar naabiṅ eyo; jee kuuy naab dabaro, num ɣaṅ naase se, 'ʒaado əjki ʒo əjki kəj sum.»

³⁹ Maakṅ ɣeɣer ken ese se *Samarige deṅa ken took aal maakde do Isa ki, do taar mēnd ken deekdeno ə: «Naaṅ taad təəḏumo meṭuma do nakge tun maam m'teḏo se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay ʒaado əj Isa se, naade tənd meṭiṅ ə: «Iṅg te naaje.» ɣəə se Isa əp iṅg te naade bii dio. ⁴¹ ɣəə se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde doṅ ki se deṅ cir daala. ⁴² ɣəə se naade taad mēnd ki ə: «Naaje j'aal maakje doṅ ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije əə k'jeeliṅga deere, naaṅ se ʒo Debm Kaajṅ jeegen do naaṅ ki.»

*Magala kalaṅ bin se Isa eḏ lapi gooniṅ ken gaaba
(Lk 7.1-10)*

⁴³ ɣəə se Isa teḏ bii dio, jaay ʒo iṅ əj ɣəə se ese əə ək teṛl ʒaa taa naaṅ Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naaṅ mala taadga taad te taariṅa əə debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakṅ naaṅiṅ ki mala se aaliṅ maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naaṅ jaay aan taa naaṅ Galile ki se, jee Galile ki dəəə əkiṅ jiga taa naade kic iṅgo Jeruzalem ki ɣen *laa Paak əə naade kic aakkiga nakgen paacṅ ken Isa teḏo se.

⁴⁶ ɣəə se Isa teṛlo maakṅ naaṅ Kana ki ken taa naaṅ Galile ki; ɣəə se ʒo ken naaṅ deṭ maane teḏ təṭn koojṅ biṅ se. ɣaṅ maakṅ Kaparnayum ki se magala kalaṅ bin se gooniṅ gaaba kəəṅə. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'əə Isa iṅə taa naaṅ Jude ki əə ʒaadoḡa taa naaṅ Galile ki se, ɣəə se naaṅ ʒaado əjṅiṅ əə tənd meṭiṅ ə: «Jaamus, 'bəəy 'ʒaado eḏum lapiə goonum ken əpğa baata ʒaa ʒaa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekiṅ ə: «Ken naase se, jaay aakki te nakṅ-kəəə eyo, te nakṅ ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekiṅ ə: «Jaamus, kəṛ goonum ooy te ey ʒəṛt se 'bəəy 'ʒaado.» ⁵⁰ Isa teṛliṅ ə: «Iṅ 'ʒaa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakiṅ do taar ken

† 4:36 Nakgen naaṅ əj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

Isa taadın se ɔ naan uun doobiņa ɔk tɛrl ɔaa. ⁵¹ Kɛn gaabm se jaay uun doobo tɛrl bɔɔy ɔaa ɔaa se, jee tɛdn naabinge an ɔaado dooɔɔina ɔ deekiɔ ɔ: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tɔnd mɛtde ɔ: «Goono se ɔɔɔ lapi kaad dı?» Naade tɛrlin ɔ: «Tɛrko katar do tɛgɛr ki sum ɔo rɔɔɔ ɔɔ kɛdek se tɔɔlin.» ⁵³ Gɔtn se bubm goono saap ɔɔ kaadn ese ɔo, kaadn kɛn Isa taadın ɔ: «Gooni kɛn gaaba se aajga.» Gɔtn ese se sum ɔo, naan ute jee maakɔ ɔeeɔ ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kɛse ɔo nakɔ-kɔɔbm gɛn k-dige, kɛn Isa tɛdın taa naan Galile ki kaad kɛn naan iino taa naan Jude ki.

5

Isa ɛd lapi debm k'runɔuy ki (Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, ɔii kalan Yaudge tɛd tɛd laade, ɔo Isa ook ɔaa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ɔk taa doobo, ɔo taa doobm se k'danin taa doobm baatge, ɔo gɔɔ te gɔtn ese ɔk gɔɔ kɛn j'iin k'daapin gɛn kɔkɔ maane. Gɔɔ se, k'danin te taar *Ebre *Betzata*, ɔo gɔtn se ɔk daabgen gɛn lɛkɛ, gɔɔ kaam mii, kɛn ɔl gurug gɔɔ ese. ³ ɔo mɛtn daabgen se, jee kɔɔnge tood dooc tak tak, jee kaam-tɔokge jee ɔekɛdɔge ute jee kɛn jidege ute jɛdege ooyga kooyo. [Naade se inɔ booy kaadn maane utu tɛd dagalec dagalec. ⁴ Taa tɛdga num *kɔdn Raa kalan lee bɔɔy bɔɔy maakɔ maan kɛn se, ɔo kɛn maane jaay baagga tɛdn dagalec dagalec se, debm kɔɔn jaay bɔɔy deet deet maakɔ maan kɛn se, kɛn kɔɔnin se kɔɔn ɔo dı kic ɔo, ɔɔ lapi.]* ⁵ Taa naan se ɔo gaaba kalan bin se k'runɔuyu, ɔo gɔtn naan tɛd k'runɔuyu sum se ɔkga ɔaara sik-mɔtɔ-kaar-marta. ⁶ Kɛn Isa jaay aak gaabm se tood toodo, ɔo Isa se jeele, gaabm se gɔtn naan tɛrɛc k'runɔuyu sum se, daanin dɔkga. Naan deekiɔ ɔ: «Naai 'je kɔɔ lapi la?» ⁷ Gan debm k'runɔuyu se tɛrlin ɔ: «Naka, kɛn maane jaay baagga tɛdn dagalec dagalec se, nam am kuun kɔlum maak ki se gɔɔ. Kɔɔ jaay m'ɔo m'kiin ɔaa se lɛ, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Gɔtn se Isa deekiɔ ɔ: «Iini! 'Teel raagi ɔo 'lee 'ɔaa.» ⁹ Gɔtn se sum ɔo gaaba se naar ɔɔ lapi, naan uun raagiņa ɔo baag lea. Gan ɔii se, *ɔii sebit. ¹⁰ Gɔtn se magal Yaudge deek gaab kɛn ɔɔ lapi se ɔ: «Jaaki se ɔii sebit; naai ɔk doobm gɛn kuun raagi eyo.» ¹¹ Gan gaabm se tɛrlɛn ɔ: «Gaabm kɛn ɛdum lapi se ɔo deekumo ɔ: Uun raagi se, iin 'lee 'ɔaa.» ¹² Gɔtn se naade tɔnd mɛtin ɔ: «Debm kɛn taadi ɔ: Uun raagi ɔo 'lee 'ɔaa se, nanɔ?» ¹³ Num gan gaabm se debm jaay ɛdın lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, ɛndga maakɔ jeege tun dɛn se, naan jeel te gɔtin eyo.

* 5:4 Taar se, maakɔ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se gɔɔ.

14 Num ganj cəkə se, Isa baa ɔnjɪn maakɪ bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ deekiɪ ɔɔ: «'Booyo, bɔrse naai ɔɪga lapi. Mɔɔtn ɔɪte tɛdn *kusiɪ sum, ey num naan ki se naai utu 'kɔɪ nakɪ ɔɪɪ cir naan se daala.» 15 Ɔɔ gaabm se baa taad magal Yaudge tu ɔɔ kɛn ɛdɪɪ lapi se, Isa. 16 Gɔtn se magal Yaudge baag je tɛdn kusiɪ Isa ki, taa naan tɛdga tɛd nakɪ se ɔii sebit ki. 17 Num ganj Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bubum *Raa se bɔrse kic utu tɛd tɛd naabiɪ rɔk, ɔɔ maam kic m'tɛdn naabm ese kici.» 18 Taa naan se ɔo magal Yaudge je ɔɪ doobm taar kuuy kɛn 'cir naan se daala kɛn an tɔɔl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔɪ bɔɔb te ɔii sebit se eyo; naan se sum eyo, num ganj naan taadga taad kici ɔɔ Raa se bubiɪ mala. Bin se naan tɛd ron aas te Raa mala.

Raa ɛd tɔɔgɔ gooniɪ ki

19 Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: goono se kɔɪ kuun do kaliɪ ki jaay 'tɛdn nakɪ gɛn doɪ eyo, num nakɪ kɛn Bubiɪ tɛd se ɔo, naan aaka ɔɔ tɛdɪɪ kici. Taa nakɪ kɛn Bubu lee tɛd se ɔo, Goono kic lee tɛdɪɪ bin kici. 20 Taa Bubu se je Gooniɪ, ɔɔ taadɪɪ nakgen naan mala ɪɪg tɛd se paac ɔɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kɛngen deel kɛn naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkɪ taad eyo. 21 Aan gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ ɛddɛn kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki. 22 Bubu se naan ɔɪ bɔɔrɔ do nam ki eyo, num ganj gɛn kɔɪɪ bɔɔr do jeege tu paac se, naan ɔɪɪɪ kaam ji Gooniɪ. 23 Taa naan se ɔo jee paac aal Goono maak ki se, kɛse aan gɔɔ naade aal Bubu ɔo maak ki ɔɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliɪo se kic ɔo naan aaliɪ maak ki eyo.

24 «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔɔ aal maakiɪ do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔɪga *kaajɪ gɛn daayum. Naan se bɔɔrɔ kooɔɪ doɪ ki eyo. Num ganj naan se teecga naatn maakɪ yo ki ɔɔ ɔɪga kaaja.

25 «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔii kalanj kaadɪɪ utu 'kaana ɔɔ bɔrse kaadɪɪ se aasga kɛn jeegeen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔɔ jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔɪ kaaja. 26 Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ɔo Mɛl-kaaja, taa naan se ɔo Gooniɪ kic naan tɛdɪɪ tɛdga Mɛl-kaaja kici. 27 Gɛn kɔɪɪ bɔɔr do jeege tu se, naan ɔɪɪɪsɪɪga kaam jɪɪa taa naan se *Goon Deba. 28 Naase taar se ɔɪte gɛn deel dose, ɔii kalanj kaadɪɪ utu 'kaan se jeegeen ooyga kooy paac se utu 'booy mindɪɪ. 29 Jee kɛn tɛdga nakɪ aak bɛɛ se, utu 'duru ɔɔ utu 'tiɪg gɛn daayum. Ɔɔ jee kɛn tɛd nakɪ aak kus se lɛ, naade se kic utu 'duru, naɔo bɔɔrɔ utu kooɔɪ doɔde ki. 30 Nakɪ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ɔo m'tɛd eyo, maam m'ɔɪ bɔɔrɔ te kɛn maam m'booyo ɔɔ kɔɪɪ bɔɔr maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se,

m'teð nakŋ do maak-jem ki eyo, num gaŋ maam m'teð nakŋ ken do maak-je deb ken olumo.»

Saadn ken Raa taadro Isa ki

³¹ «Ken maam mala bo m'teð saada gen dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo. ³² Num gaŋ deb kuuy bo teðum saaduma, ɔ maam m'jeele saadn naan se saadn ken met ki. ³³ Bii kalan naase ɔkiro jeege gɔtn Jan-Batist ki ɔ saadn ken naan taadseno ro maam ki paac se, ken met ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy bo am taadn saadum eyo, num gaŋ ken olum maam taad bin se taa naase aki 'kɔŋ kaaja. ³⁵ Ɔ Jan-Batist se, naan tecŋ aan gɔɔ lɔmpɔn ken j'ɔcɔŋga num wɔɔr gɔɔ se. Kaad ken naane se, naase maakse raapo do gɔtn wɔɔr ken wɔɔrseno gɔɔ se. ³⁶ Num gaŋ saad maam se cir gen Jan-Batist. Kese bo naabm ken Bubum eðumo ɔ m'an teðn kaasn ute doobin se. Naabgen se bo ken taad saadn maama, ɔ naade se bo taadɔ maam se Bu bo olumo. ³⁷ Bu ken olumo se, naan mala kic bo saaduma, nabo naase se bii kalan 'booyki te mindin eyo ɔ aakiŋki te te eyo. ³⁸ Ɔ naase le ɔkki taariŋ maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb ken naan ɔliŋo se. ³⁹ Naase inŋ 'dooyki taargen k'raanŋo do dɔkiŋ ese, maakse ki se, 'saapki ɔki te naan ese sum bo, naase aki 'kɔŋ *kaajŋ gen daayum. Gaŋ taar ken taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Ken akiro ɔaa gɔtum ki jaay, gen kɔŋ kaajŋ gen daayum se le, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege bo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam ɔaado se, te ro Bubuma, num gaŋ naase 'baate 'tookki taaruma. Ɔ deb kuuy ken utu afe ɔaa gen don se, naan se naase utu aki tookŋ taariŋa. ⁴⁴ Ɔ naase se 'jeki bo tɔm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa bo asen tɔm eyo. Bin se naase aki 'kɔŋ kaal maakse dom ki ɔ dio? ⁴⁵ Ɔnte 'saapki ɔki maam bo m'asen ɔaa kɔŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen ɔaa kɔŋ mindse se, *Musan ken naase ɔndki dose don ki se. ⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kɔŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naan raanjo se, taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raanjo do dɔkiŋ ey se, naase aki tookŋ taar maam taadsen se ɔ di?»

6

Isa eð kɔɔ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan ɔaa taa baar Galile ki ken kaam naane ɔ baar Galile se bo k'danŋ baar Tiberiad se kici. ² Gɔtn se jeege deŋa ɔk metiŋa, taa naade aakga kaak nakŋ-kɔɔbgen Isa teðo do jee kɔŋge tu se. ³ Taa

naan se 6o, Isa ute jee metin ki se iin ook 6aa ing do kas ki. ⁴Kaad ken se, laa Yaudgen k'danin *Paak se, ɔɔpga gɔɔɔ. ⁵Gɔtn se, Isa uun kaamina ɔɔ aak jee denge utu 6aadɔ gɔtin ki. Naan deek Pilip ki ɔɔ: «[†]Je j'akiro 6aa dugɲ mappa kaam gay jaay 'kaasn kasn jeege se?» ⁶Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakɲ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakɲ ken jaay naan 6aan tɛda se. ⁷Gɔtn se Pilip tɛrlin ɔɔ: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugɲ mappa ɔɔ k'nigdesin ɔkɔ ɔkɔ kic 6o aden kɔɲ kaas eyo.» ⁸Maakɲ jeege tun metin ki se deb kalan ron Andre, naan se 6o gena Simon Pier deekin ɔɔ: ⁹«Goon gaaba utu ese se ɔk mappa mii ken k'tedin ute rujɲ ɔɲ† ute kenjge seem seem dio. Num jee te dende se kese aden kaasn di?» ¹⁰Gɔtn se ɔk mu zere dena; Isa deek jee metin ki ɔɔ: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gɔtn se naade taadden ɔɔ naade ing naan ki. Ɔɔ jee se gaabge kalin ki 6o 6aa 6aa nakɲ dupu-mii. ¹¹Gɔtn se Isa tɔs mappa jin ki, tɔm *Raa ɔɔ dup ɔl k'nigin jeege tun se paac. Ɔɔ kenjge kic naan tedin bini naade ɔs dɛɛɲ te maraadde. ¹²Ken naade jaay ɔs dɛɛɲ te maraadde aas se, Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «Togɲ ɔɔp se 'tuuninki, ɔnte kɔnki kalan 'kutn cɛɛ.» ¹³Togɲ mappan mii ute kenjgen naade ɔs ɔɔp se, k'tɔsin se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio. ¹⁴Ken jeege jaay aak nakɲ-kɔɔbm ken Isa tɛd se, naade deek ɔɔ: «Deere, kese 6o debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ɔɔ te ade 6aa do naan ki se, kese 6o naana.» ¹⁵Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kɔl gaara taa tɔɔg se, gɔtn se naan iin iik cɛɛs ki 6aa ing do ko ki kalin ki.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)*

¹⁶Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin bɔɔy 6aadɔ taa baar ki. ¹⁷Naade ook maakɲ markab ki, gen 6aa Kaparnayum ki, jɛɲ baar ken kaam naane. Kaad ken se gɔtɔ tɛdga nɔɔɔ, ɔɔ Isa se aan ɔɲden te ey 6ɔrtɔ. ¹⁸Gɔtn se kuulu dɔɔbɔ ɔɔ ɔl makɔɲ do maane ki. Ɔɔ ɔlin maane se aal walak walak. ¹⁹Kaad ken se naade 6aaga nakɲ kilɔmetir mii lɔ mɛɛɛ do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ɔɔ utu 6aadɔ 6aa cɛɛ markab ki se. Gɔtn se naade 6eere ɔkde. ²⁰Gan Isa deekden ɔɔ: «Ɔnte 'beerki, kese maama.» ²¹Gɔtn se naade je an kuunin maakɲ markab ki, na6o markaba se naar aanga jɛɲ ki, gɔt ken naade 6aan 6aa ro ki se.

*Isa se naan aan gɔɔ kasn bɔɔyɔ raan
(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kɔɔr 11.23-26)*

²²Metbeenki se, jee denge ɔɔpo do jɛɲ ken kaam naane se, naade aako markaba se ɔɔpga kalan sum, ɔɔ Isa ute jee metin

* **6:7** Kaad ken se tamma kalan se aas kɔɲɲ deba gen naabm 6ii kalan. † **6:9** Ɔɲj se napar geme kici.

ki se ook te maakŋ markab ken se eyo. Jee metiŋ ki se baaga kalde ki. ²³ Kaad ken se, markabgen kuuy iinŋ Tiberiad ɔ baado gɔr ute gɔtn ken Isa tɔs mappa jin ki, jaay tɔm Raa ɔ ed jeege tu ɔs se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metiŋ ki, gɔtɔ gɔtn ese se, naade took maakŋ markabge tu ɔ baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Ken naade jaay baa ɔŋiŋ naaŋ baar ken kaam naane se, naade tɔnd metiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, naai tap ɔo aan gɔtn ara nuŋ ki?» ²⁶ Gɔtn se Isa terlden ɔ: «'Booyki beɛ maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakŋ-kɔɔbm maam m'ted se ɔo naase 'jeel ɔkkiga kɔk metiŋ eyo, num gan naase 'jemki se, taa nakŋ kɔsn naase ɔs 'derɛŋkiro te maraadse se. ²⁷ ɔŋte 'tedki naaba kaliŋ ki gen nakŋ kɔsn ken tedga sum ɔo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakŋ kɔsn ken 'ting gen daayum. Nakŋ kɔsn ese ɔo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen keda, taa Raa Bubu mala se edga tɔɔgin gooniŋ ki.» ²⁸ Gɔtn se naade tɔnd metiŋ ɔ: «Naabm Raa se j'an tedn ɔo di jaay ɔo j'aki tedn aan gɔɔ ken naaŋ jen ro ki se?» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Kese ɔo naabm ken Raa je ɔo naase aki teda; naaŋ je ɔo aki kaal maakse do deb ken naaŋ ɔliŋo.» ³⁰ Naade terliŋ ɔ: «Num naai tap ɔo ajen 'tedn nakŋ-kɔɔbm di jaay naaje k'kaaka, jaay ɔo j'kaal maakje doi ki se? Nakŋ naai 'baa 'teda tap ɔo ne di? ³¹ Do kɔd-baar ki se, bubjege ɔso nakŋ kɔsn ken k'daniŋ maan, kese ɔo taar ken k'raaniŋo taado ɔ: *Gen kɔsde se Raa eddeno mappan bɔɔyo raan.*†»

³² Gan Isa terlden ɔ: «'Booyki beɛ m'asen deeke: ken edseno mappan bɔɔyo raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken bɔɔyo raan se, Bubum ɔo, edseni. ³³ ɔo mappan gen Raa se, naaŋ ɔo debm ken bɔɔyo raan, ɔo naaŋ ɔo debm ed kaaja jeege tun do naaŋ ki.» ³⁴ Gɔtn se naade deekiŋ ɔ: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isa terlden ɔ: «Maam ɔo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay baado gɔtum ki se, mɔɔtn ɔo an tɔɔl eyo; ɔo debm jaay aal maakiŋ do maam ki se, mɔɔtn maane an tɔɔl eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, ɔo naase mala kic ɔo aakumkiroga naɔo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacŋ Bu ɔo edumde se utu ade baa gɔtum ki, ɔo debm ken baado gɔtn maam ki se, maam m'an kɔŋ kɔɔdn kund eyo. ³⁸ Taa maam m'bɔɔyo raan se, gen tedn nakŋ ken maam ɔo m'je eyo, num gan m'baado se, gen tedn nakŋ ken debm ɔlumo se ɔo jea. ³⁹ Debm ɔlumo se, nakŋ naaŋ je se, jeegen naaŋ edumsin paac se, m'ɔŋte kutn deb kalaŋ. Num naaŋ je bii ken kaam mɔɔtn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kese ɔo nakŋ ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ɔo aal maakiŋ don ki se, naaŋ se

† 6:31 Aak Ekz 16.15 ɔo KKR 78.24.

ɔŋga *kaajŋ ɣɛn daayum. Bii kɛn kaam mɔɔtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

⁴¹ Gɔtn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔɔ: «Maam ɓo kɔsn kɛn bɔɔyo raan.»
⁴² Tɛr naade taad ɔɔ: «Kese Isan kɛn goon Yusup se ey la? Kɛn koŋ ute Bubin k'jeeldɛki se ey la? Tɛd ɔɔ di jaay ɓorse num taad ɔɔ: «Maam bɔɔyo raan se?»
⁴³ Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Ɔŋte 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu kɛn ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te gɔtum ki ey se, ade kɔŋ ɓaa gɔtum ki eyo. Ɔɔ debm kɛn Bu ɔlumsinga se, ɓii kɛn kaam mɔɔtn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkin ɔɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.* §

«Ɔɔ debm kɛn jaay ɔndga bin do taar Bubum ki, ɔɔ booy ɔkga taarin kɛn naan dooy jeege se, ade kɔŋ ɓaa gɔtum ki. ⁴⁶ Taa nam, ɓii kalan aak te Bu eyo. Debm kɛn iino gɔtn Raa ki se naan kalin ki sum ɓo aakkiga Bua. ⁴⁷ Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ɔŋga kaajŋ ɣɛn daayum. ⁴⁸ Taa maam ɓo m'mappan kɛn ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kɔd-ɓaar ki, do dɔkin naane se, bubsege ɔso nakŋ kɔsn kɛn k'danin *maan*. Te naan se kic ɓo naade ooyga. ⁵⁰ Num kese ɓo mappan bɔɔyo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kɔŋ kooy eyo. ⁵¹ Maam ɓo kɔsn bɔɔyo raan ɔɔ kɛn ɛd kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu ting ɣɛn daayum daayum. Kɔsn kɛn maam m'utu m'asen kɛd se, kese daa rom mala; naan se ɓo kɛn utu kɛdn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Kɛn Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajŋ te naapa makɔŋɔ ɔɔ: «Gaabm se jaay ɔɔ ajeki kɛdn daa ron ɓo j'aki kɔs se, j'anŋki kɔsn ɔɔ dɔo?»
⁵³ Gɔtn se Isa deekɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔɔ aayki te moosum ey se, naase aki kɔŋ kaajŋ mala eyo. ⁵⁴ Debm ɔs daa roma ɔɔ aay moosum se, naan ɔŋga kaajŋ ɣɛn daayum, ɔɔ kɛn naan ooyga kic ɓo, ɓii kɛn kaam mɔɔtn se maam m'an durin daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kese ɓo nakŋ kɔsn mala mala, ɔɔ moosum se lɛ, naan ɓo nakŋ kaay mala mala kici. ⁵⁶ Ɔɔ debm ting tɔs daa roma, ɔɔ ting taay moosum se, naan se inŋ *dɔɔk ute maama, ɔɔ maam m'inŋ dɔɔk te naana. ⁵⁷ Aan gɔɔ Bua kɛn ɛd kaaja nakge tun ɓaa se paac se, naan ɓo debm kɛn ɔlumo ɔɔ naan ɓo debm ɛdum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɓo, debm kɛn ɔs daa ro maam se 'kɔŋ kaaja gɔtum ki. ⁵⁸ Kese mappan kɛn bɔɔyo raan. Naan se tec aan gɔɔ kɔsn kɛn bubsege ɔso do dɔkin do kɔd-ɓaar ki se eyo. Ute naan se kic ɓo naade ooyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kɔŋ kaajŋ ɣɛn daayum.»
⁵⁹ Taargen se

60, Isa dooy jeege maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakŋ geger ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken metinge se, iin resina

60 Jee metin ki, ken metinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadn ɔ: «Taar se, ɔn aak eyo! Nanja jaay 'kɔŋ 'booy taar se?»

61 Isa jeel maak-saapde ken jee metin ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar ken naan taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar ken se la? 62 Num ken naase amki kaakŋ maam *Goon Deba m'kookŋ 6aa gɔtum ken deet se, naase tap 6o aki taadn ɔki di? 63 Ken ed kaaja jikilinge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilinge kalde ki se, 'kɔŋ kaajŋ rode eyo. Taargen maam taadsesino se, iino gɔtn Nirl Raa ken lee ed kaaja jeege tu se. 64 Num gan maakse ki se, jee metinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gɔtn do dakiŋ tap 6o Isa se, naan jeel jeegen aal maakde don ki ey se, ɔ debm ken utu an kutin se kic 6o, naan jeelina. 65 Ter Isa taadden ɔ: «Taa naan se 6o maam taadseno m'ɔ: debm ken Raa ɔdin te doob ey se, naan ade kɔŋ 6aa gɔtum ki eyo.»

66 Ken jee metin ki jaay booy taar bin se, denin iin resina ɔ baate 6aa ute naana. 67 Gɔtn se Isa tond metn jee metin ken ɔp sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki 6aa ey la?» 68 Gɔtn se Simon Pier terlin ɔ: «Meluma, naai 6o ɔk taar ken ed *kaajŋ gen daayum. Ken jaay kɔŋ naai se k'6aa gɔtn nan ki? 69 Taa naaje se j'aaalga maakje do naai ki ɔ k'jeeli naai se Debm *Salal ken iino gɔtn Raa ki.» 70 Ter Isa taadden ɔ: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam 6o m'ber ɔadseno ey la? Num gan maakse ki se, deb kalaŋ se, tec sitan te kaamina.»

71 Kese naan taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan 6o debm ken maakŋ jeege tun sik-kaar-dio ken utu an kut se.

7

*Isa se genaange mala kic 6o aal maakde don ki eyo
(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)*

1 Ken nakgen se paac jaay deel se kic 6o, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rok. ɔ naan baate 6aa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an ɔɔɔ. 2 Kaad ken se, laa Yaudgen ken k'danin *laa Daabge se, ɔppga gɔɔɔ. 3 Gɔtn se genaange deekin ɔ: «Bee ki num, naai 'kiin 6aa taa naan Jude ki, taa nakŋ-kɔɔbgen naai 'ted gɔtn ara se, '6aa tedin naane kici taa jee meti ki '6aa kaaka. 4 Ken debm jaay je ɔ jeege jeel gɔtin se, naan ted nakge tal tal, ɔyin kɔy eyo. Taa di nakŋ-kɔɔbgen naai 'lee ted se, 6aa tedin naan jeege tu, taa jeege paac ai kaakŋ jeele.» 5 Taa genaana Isage mala kic 6o, naade aal maakde don ki

eyo. ⁶ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Gɛn tɛdn nakŋ ese se, kaadum aas te ey ɔɔrtɔ. Num gan gɛn naase lɛ, kaadn gay gay kic ɔɔ jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan ki se asen kɔŋ kɔɔdn kund naase eyo; num gan maam se naade ɔɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdden tɔɔd mɛtn *kusiŋdege. ⁸ Gɛn ɔɔa tɛdn laa se, naase 'ɔɔaaki. ɔɔ maam se m'ɔɔa eyo, taa kaadum aas te ey ɔɔrtɔ.» ⁹ Kɛn Isa jaay taad nan taariŋ se, naan ɔɔp iŋg taa naan Galile ki.

*Isa ɔɔa gɛn tɛdn *laa Daabge*

¹⁰ Kɛn genaange jaay iin ɔɔa gɛn tɛdn laa se, naan kic iin ɔɔa. Nabo kɛn naan ɔɔa ɔɔa se goon goono ɔɔ kɛn aan naane se kic ɔɔ tɔy tɔy roŋa. ¹¹ Maakŋ ɔɔiige tun Yaudge tɛd tɛd laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Naan tap ɔɔ gay?» ¹² Jeege dɛna gōtn se taad naan ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee mɛtiŋge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» ɔɔ kɛngen kuuy deek ɔɔ: «Bɛɛ naan se, iig kiig ɔɔ jeege.» ¹³ Num gan debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se gōtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad kɛn jeege tɛd tɛd laa gɛn taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa ɔɔaɔo ɛnd daan ɔɔɔɔ *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Kɛn Yaudge jaay booy naan iŋg dooy dooy jeege se, ɔɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se lɛ, iŋgo te gɛn dooyo gam eyo, num jeel nakge dɛn bin se ɔɔiŋo gay?»

¹⁶ Num gan Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛɛ daan dom ki eyo, num taargen se, debm kɛn ɔɔlumo se ɔɔ taadumsiŋo. ¹⁷ Debm kɛn je tɛdn nakŋ kɛn *Raa maakin ɔɔ jen ro ki se, kɔŋ 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛɛ te daan dom ɔɔ m'taad eyo num taargen se iino gōtn Raa ki. ¹⁸ Debm kɛn jaay tɛɛɛ te daan don sum ɔɔ, taad se naan je jeege ɔɔ an *nooko. Num gan debm je jeege nookŋ debm ɔɔiŋo naaba se, naan se taad taar mɛt ki ɔɔ ɔɔk taar-kɔɔɔ eyo. ¹⁹ Kɛn ɔɔaɔo taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan maakse ki se, debm jaay ɔɔk Ko Taar Raa jiga se gōtɔ, ey num kɛn naase jaay 'je amki tɔɔl se taa dɛi?» ²⁰ Gōtn se jee dɛnge tɛrlin ɔɔ: «Naai se ɔɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap ɔɔ nana?»

²¹ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Bii kalan se, maam tɛɔo nakŋ-kɔɔɔo kalan bini, ɔɔ nakŋ-kɔɔɔm se deelo dose, ɔɔ ɔɔksen gɛn taad eyo. ²² Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tɔɔjeki pɔndɔ, num gan *kɔɔjn pɔndɔ se iino do bubge tun do dɔkiŋa, do Musa ki sum eyo. Taa naan se ɔɔ kɛn aanga *ɔɔii sebit ki kic ɔɔ, naase lee 'tɔɔjeki pɔndɔ gɛnsege tu. ²³ Taa naan se ɔɔ, naase 'tɔɔjeki pɔndɔ gɛnsege tu utu ɔɔii sebit kic ɔɔ tuj Ko Taar kɛn Raa ɛɔo Musa ki se eyo. Num gan debkilimi ute magalin ɔɔ maam m'ɛdin lapi ɔɔii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa dɛi? ²⁴ Kɛn jaay aki

kəjŋ bəərə do nam ki num, ɔnte kəjki do nakge tun, kən naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔjki bəərə ute doobina.»

²⁵ Gətn se jee Jeruzalem kən mətŋge deek ɔ: «Kese ɔ gaabm kən k'je j'an tɔl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔ tɔgjege se, nam tap ɔ taadŋ taar dim eyo. Lɔ bin se naade jeelŋga naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade ɔaa se, gətn naan ano kiŋ tap ɔ nam jeel eyo. Gaŋ gaabm se le, naaje k'jeelki gətn naan iŋno ro ki.»

²⁸ Kaad kən Isa dooy dooy jeege daan bəər Bee Raa ki se, kən naan jaay booy taarde se, uun mindŋ raan deekden ɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔ 'jeelki gətn maam m'iŋno. Anum, maam se m'iŋno ɔ gen dom ɔ m'ɔaado eyo. Num deb kuuy ɔ olumo, ɔ debm olumo se taad taar mət ki. Num gaŋ naan se naase 'jeeliŋki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeeliŋa taa maam se m'iŋno gətiŋ ki, ɔ naan ɔ olumo.» ³⁰ Gətn se naade je an kəkə nabo nam ɔŋ ɔl te jiŋ ron ki eyo, taa kaadŋ aas te ey ɔrtɔ. ³¹ Gaŋ maakŋ jee denge tu se, jee mətŋge took aal maakde don ki ɔ naade deek ɔ: «Kən al-Masi utu ade ɔaa se 'kəŋ 'tedn nakŋ-kəɔbgen den cir ɔ gen gaabm ese ted se la?»

³² Gətn se *Parizige ɔaa booy taar kən jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ɔl asgargen lee bəəb Bee Raa se, ɔ gen ɔaa kəkŋ Isa. ³³ Gaŋ Isa deekden ɔ: «Maam se, ɔɔpunga baata kən m'king te naase ɔ tedga ɔ maam ɔaa kəŋ debm kən olumo. ³⁴ Naase utu amki jea, nabo amki je kəŋ eyo. Taa gətn maam ɔaan ɔaa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» ³⁵ Gətn se Yaudge baag taadn te naapa ɔ: «Naan tap ɔ ɔaa kaam gay, jaay naaje j'an ki kəŋ kəŋ ey se? ɔ ɔaa tiŋg daan Yaudge tun wəək maakŋ Grekge tu se la? ɔ gətn naane se naan ɔaa dooy Grekge la? ³⁶ Ey num taar naan taad ɔ: «Naase utu amki jea, nabo amki je kəŋ eyo, taa gətn maam ɔaan ɔaa se, naase aki kəŋ kaan eyo.» Taar se tap ɔ naan je deekŋ ɔ dio?»

Isa taad taar maan kən ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacŋ gen *laa Daabge se, ɔiin kən kaam məɔtn. Bii se ɔ Isa iŋ daara ɔ uun mindŋ raan ɔ baag taada ɔ: «Debm kən jaay maane tɔliŋ se n'ɔaado gətum ki ɔ n'kaaye. ³⁸ Aan gəɔ taar kən k'raanɔ do dəkŋ taad ɔ: debm jaay aalga maakiŋ dom ki se, 'kəŋ maan kən ed kaaja. ɔ maan kən ed kaaja se, ade kiŋ maakiŋ ki ɔ 'toodn kəɔy maakiŋ ki kəl kəl aan gəɔ maan maakŋ oolge tu.» ³⁹ Kən Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, kən tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kəŋɔ. Taa kaad kən se, Nirl Raa bəɔy te ey ɔrtɔ; taa Isa se ook ɔaa te raan gətn j'ansen nook ey ɔrtɔ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Kεn jeege jaay booy taar se, jee mεtinge deek ɔɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.»
⁴¹ Jee mεtinge taad ɔɔ: «Naan se ɔɔ *al-Masi.» Gan jee mεtingen kuuy taad ɔɔ: «Al-Masi ɔɔ ade kiin taa naan Galile ki ne? Kεse gɔtɔ. ⁴² Ey num taargen do dɔkiin k'raanɔinga raan se deek ɔɔ: *Al-Masi se, ade teecn mεtjil *Daud ki ɔɔ ade kiin Betleem ki, ken maakɔ naan Daud ki ey la?**»
⁴³ Taa Isa se jee den se, taarde ɔɔa ɔk mεtn naap eyo. ⁴⁴ Gɔtn se jeege kandum maakde ki se je an kɔkɔ naɔo nam ɔɔn ɔl te jin roɔ ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee bɔɔb *Bee Raa se ɔk tɛrlo ɔaado ɔɔn *magal jee tɛdn sɛrkε Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔɔ: «Gεn di jaay naase 'baate kɔkɔ ɔaansinɔkiro se?»
⁴⁶ Gɔtn se asgarge tɛrlden ɔɔ: «Bii kalan tap ɔɔo nam ɔɔn taad te taara aan gɔɔ gεn gaabm se eyo.»
⁴⁷ Anum Parizige se, tɛrlden ɔɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la?»
⁴⁸ Maakɔ magalge tu ey lε maakɔ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taarin la?
⁴⁹ Num gan jee den took taarin se naade jeel *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se eyo, ɔɔ naade se lε jee ken Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Gan maakɔ Parizige tu se gaaba kalan roɔn Nikodem, naan se bii kalan ingoga king gɔtn Isa ki kici deekden ɔɔ: ⁵¹ «Ko Taar ken Raa εdɔjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin eyo, ɔɔ j'laak te nakɔ ken naan tɛd ey se, j'an kɔkɔ mindin j'ɔɔ di?»
⁵² Gɔtn se naade tɛrlin ɔɔ: «Naai kic 'tɛdn kɔd Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raanɔeno do dɔkiin se jiga jaayo, bii kalan tap ɔɔo debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gɔtn se, nanɔa nanɔa kic ɔɔo iin uun doobm ɔeɔna ɔeɔna.]

8

Mεnd gaaba j'ɔkiin ute gaabm kuuy

¹ Naan ken se Isa iin ɔaado do *kɔsn ɔlib ki. ² Mεtbeenki tanɔarin nɔarin se, naan ɔk tɛrlo daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac ɔaado ɔɔnina. Gɔtn se naan booy ing naan ki ɔɔ baagden dooyo. ³ Gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkɔ mεtn Ko Taar Raage ute *Parizige se ɔk ɔaano te mεnd gaaba kalan bin se j'ɔkiin te gaabm kuuy. Naade ɔaado ɔndin daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, mεnd se tɛdga nakɔ *kusiɔa j'ɔɔnɔ tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakɔ *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se taadɔeki ɔɔ: «Mεndgen bin se j'aden tund tɔɔl te koa.» Num gεn naai ki num ɔɔ di?»

⁶ Kεn naade jaay taad bin se, je ken naan taadga taar dim ɔkɔ sum ɔɔo, naade an goom kɔkɔ taa an kɔkɔ mindina. Num gan gɔtn se, Isa no don naan ki ɔɔ baag raan naan ki ute goon

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔɔ Mis 5.1-3.

jina. ⁷ Aan gɔɔ naade dɔɔk taara tɔnd metin ɔn ey se, gɔtn se Isa uun don deekden ɔɔ: «Maakɲ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalan jaay tɛd te nakɲ kusin ey num, uun koa und mɛnd se deete.» ⁸ Gɔtn se tɛr naan no don naan ki daala ɔ baag raan naan ki. ⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, nanja nanja kic ɓo uun doobin doobina. Jee magalge se ɓo baag kiin ɓaa deet deet. Gɔtn se ɔɔp Isa kalin ki te mɛnd ken naade ɔk ɓaano daande ki se. ¹⁰ Num gɔtn se Isa uun don daala deek mɛnd ki se ɔɔ: «Mɛnda, jee se ɓaaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kɛnd teeli gen kuti se gɔtɔ ne?» ¹¹ Mɛnda se deekin ɔɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baao nabo mɔɔtn ɔnte tɛdn nakɲ kusina.»

Isa se naan gɔtn wɔɔr gen jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gen jeege paac. Debm ken ɓaadoga metum ki se, naan se lee maakɲ gɔt ken ɔɔd eyo. Gan naan se 'kɔn gɔtn wɔɔr ken an tɔɔdn kɔl gɔtn ken naan an kɔn kaaja.» ¹³ Gɔtn se *Parizige deekin ɔɔ: «Naai ɓo 'tɛdn saadn gen naai mala se, saadn naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Ken maam m'tɛdn saadn maam mala kic ɓo, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iinno ɔɔ gɔtn maam m'an ɓaa. Num gan naase gɔtn maam m'iinno ɛ, 'jeelki eyo ɔɔ gɔtn maam ɓaan ɓaa ro ki kic ɓo, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase ɔjki bɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ ken jikilimge lee tɛda. Num maam ɛ m'ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo. ¹⁶ Ken jaay aanumga gen kɔjn bɔɔrɔ kic num, kɔjn bɔɔr maam se ken met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken ɔlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakɲ *Ko Taar ken Raa ɛdseno se, k'raaninga raan j'ɔɔ: ken jeege di jaay taad taarde ɔk metn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸ Maam mala ɓo m'taadn saaduma ɔɔ Bubum ken ɔlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase ɛ 'jeelumki eyo. ɔɔ Bubum kic naase 'jeelin ki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic ɓo naase anki 'kɔn jeel kici.»

²⁰ Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki. Naan ken se, naan inɲ cɛɛ nakɲ ken jeege lee tɔmb *serkɛ maak ki; num gan gɔtn se, nam ɔn ɔl te jin ron ki eyo taa kaadin aas te ey bɔrtɔ.

Isa taad ɔɔ naan utu tɛrl gɔtn Bubin ki

²¹ Isa taadden daala ɔɔ: «Maam se m'ɓaa ɓaao ɔɔ naase utu amki jea, nabo naase se utu aki kooy maakɲ *kusin se ki. Taa gɔtn maam m'an ɓaa se ɛ, naase aki kɔn ɓaa eyo.» ²² Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔɔ: «Taar ken naan taad ɔɔ gɔtn maam m'ɓaan ɓaa se naase aki kɔn ɓaa eyo. Bin se, naan kalin ki ɓo ɓaa ɓaa tɔɔl ron la?» ²³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase se, jee do

naanj ki, num maam le, m'iino raan. Naase se, jee do naanj ki ara, num maam se, m'metn jee do naanj ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se bo maam taadseno m'oo, naase se utu aki kooy maakn kusinsege tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakn kusinsege tu.» ²⁵ Gotn se naade tond metin oo: «Naai tap bo nana?» Isa terlden oo: «Do kupm met ki tap bo maam m'on te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ok taarge dena ken m'asen taada oo gen kojn booro dose ki. Num gan Debm ken olumo se, naan taad taar met ki. Oo taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gotn naan ki.»

²⁷ Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naade ond te metin eyo. ²⁸ Gotn se Isa deekden daala oo: «Ken naase jaay 'tup 'tollkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daarin'kiga raan se, kaad ken se jaay nabo naase aki jeele, maam se bo debm ken m'ing gen daayum. Oo maam se m'ted naka gen dom eyo, num maam taad se m'taad te nakn ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken olumo se, naan utu te maama. Naan on onum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'ted nakn ken tollin naan ki.» ³⁰ Gotn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dena took aal maakde don ki.

*Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange*

³¹ Gotn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se oo: «Ken naase jaay okki taarum maakse ki toog se, naase aki tedn jee metum ken mala mala. ³² Ute naan se naase aki jeel taar met ki, oo taar met ki ken naase aki jeel se bo, asen koodn dose maakn bul ki.» ³³ Naade terlin oo: «Naaje se k'metjil *Abraamge oo bii kalan naaje k'ted te bul nam gam eyo. Naai 'taadjen oo: naase aki kon tedn bul ey sum se, taa di?» ³⁴ Isa terlden oo: «'Booyki bee m'asen taada: debm jaay ted nakn *kusin se, naan oop tedga bul gen kusina. ³⁵ Bulu se naan kon king maakn bee ki gen daayum eyo, num goono bo debm 'king maakn bee ki gen daayum. ³⁶ Taa naan se bo ken Goon Raa jaay oodsenga maakn bul ki num, naase aki kon dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Nabo naase 'baate 'kuunki taaruma oo taa naan se bo naase 'je amki toll. ³⁸ Maam se m'taadsen nakn ken maam m'aako gotn Bubum ki. Gan naase se 'tedki nakn ken naase 'booykiro gotn bubse ki.» ³⁹ Naade terlin oo: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa terlden oo: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tedn nakgen aan goo Abraam tedo se. ⁴⁰ Num borse naase 'je amki toll. Taa maam m'taadsenga taad taar met ki ken maam booyo gotn Raa ki. Nakgen bin se Abraam on tedin te eyo. ⁴¹ Num gan naase se 'tedki nakgen ken bubse lee ted.»

Naade terlin̄ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ɔk Bubu kalan sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn̄ naane, naase amki jea. Maam m'iiṅo gɔtn̄ Raa ki ɔɔ m'baado kic ɔo taa naana: maam se m'baado gen̄ dom eyo, num naan̄ ɔo debm ken̄ olumo. ⁴³ Gen̄ di naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiṅki gen̄ booy kɔkin̄ eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naan̄ Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tɛdn̄ nakṅ ken̄ bubse maakin̄ jea. Do dɔkin̄ kic ɔo, naan̄ ɔo debm tɛso gen̄ tɔɔl jeege. ɔɔ naan̄ se taad̄ taar met̄ ki eyo, taa nakṅ met̄ ki se gɔtn̄ naan̄ ki gɔɔ. Ken̄ naan̄ baaga taadn̄ taar-kɔɔɔ se taargen se naan̄ uun̄ doṅ ki ɔo taada, taa naan̄ se debm taar-kɔɔɔ ɔɔ bubm jee taar-kɔɔɔge. ⁴⁵ Num gan̄ maam se m'taadsen taar met̄ ki. Taa naan̄ se ɔo naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se nan̄a jaay am̄ kɔṅ taadn̄ kusiṅ ken̄ maam tɛda ɔɔ ken̄ maam m'taad̄ taar met̄ ki num, naase 'baate kuunki taarum se gen̄ di? ⁴⁷ Debm gen̄ Raa se, booy uun̄ taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan̄ se ɔo naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gɔtn̄ se magal Yaudge taad̄ Isa ki ɔɔ: «Ken̄ k'deek j'ɔɔ naai kɔd̄ *Samari ɔɔ debm sitan se, taarje met̄ ki.» ⁴⁹ Gan̄ Isa terlden̄ ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gan̄ naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege ɔo am̄ nook eyo, num deb̄ kuuy ɔo je jeege am̄ nooko, naan̄ ɔo debm utu 'kɔjṅ bɔɔɔ. ⁵¹ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun̄ taar maam se, mɔɔtn̄ naan̄ se 'kɔṅ kooy eyo.»

⁵² Gɔtn̄ se, magal Yaudge deekin̄ ɔɔ: «Bɔrse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad̄ taar teeco taar Raa ki ken̄ do dɔkin̄ se kic ɔo ooyga, gan̄ naai 'taad̄ ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn̄ 'kɔṅ kooy eyo. ⁵³ Bin se bubjen Abraam ken̄ ooyga se naai magal cirin̄ la? Ey num jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se kic ɔo ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn̄ te nan̄a?» ⁵⁴ Isa terlden̄ ɔɔ: «Ken̄ maam ɔo m'nook rom mala sum num, nookṅ ro maam se nakṅ ɛɛɛ. Ken̄ nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan̄ ɔo ken̄ naase 'taadki ɔɔki naan̄ ɔo Raase se. ⁵⁵ Gan̄ naase 'jeel ɔkin̄ki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkin̄ mala mala. Ken̄ maam jaay m'taad̄ m'ɔɔ m'jeel m'ɔkin̄ ey se, m'tɛdn̄ debm taar-kɔɔɔ aan̄ gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkina ɔɔ m'ɔk taarin̄ se maakum ki. ⁵⁶ Bubse Abraam se maakin̄ raapo ɔɔ naan̄ aak kaam ɔiin̄ m'ano '6aa do naan̄ ki. Ken̄ naan̄ jaay aak naan̄ se sum se, naan̄ maakin̄ raap̄ den̄ aak eyo.» ⁵⁷ Do taar ken̄ naan̄ taad̄ se magal Yaudge deekin̄ ɔɔ: «Naai ken̄ baari si-mii kic aas te ey sum ɔo aakga Abraam ne?» ⁵⁸ Isa terlden̄ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ

m'asen taada: kaad ken j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.» ⁵⁹ Gɔtn se naade tɔs koa je an tundu, naɓo naan end iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan boor *Bee Raa ki se naatn.

9

Isa ed lapi gaab ken j'oojin tap bo kaam-tɔɔko
(Mk 8.22-25, 10.46-52)

¹ Bii kalan Isa deel deel se, aak gaaba kalan bin se j'oojin bo kaam-tɔɔko. ² Gɔtn se jee metin ki tɔnd metin ɔɔ: «Debm dooyje, ken tug *Raa ki jaay ɔl gaabm se j'oojin kaam-tɔɔko se, naan mala lɔbu bubin te kon le?» ³ Isa terlden ɔɔ: «Ken ɔl jaay k'j'oojin kaam-tɔɔko se, taa *kusiin kon te bubin eyo, ɔɔ gen naan mal eyo. Num ute naan se, Raa bo 'je taadn naabin jeege tu! ⁴ Ken kaada jaay utu se, beeki se, k'tedki naabm gen debm ɔlumo. Ey num ken nɔɔɔ jaay aanga num, nam 'kɔn tedn naab dim eyo. ⁵ Kaad ken maam m'utu do naan ki boort se, maam bo gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki.»

⁶ Ken Isa jaay taad nan taarin se, tup boorin naan ki, deepin te naana ɔɔ uun ɔtinsin kaam gaab ken kaam-tɔɔko se. ⁷ Ɔɔ deekin ɔɔ: «Baa tug kaami maakn gɔɔ ken ɔk maane ɔɔ gɔɔ se bo ken k'danin Siloam se.» Siloam se je deekn ɔɔ: *j'ɔlinga*. Gɔtn se debm kaam-tɔɔko iin baa tug kaamina ɔɔ ken naan terlo terl se, naan aak kaaka. ⁸ Jee do daambooginge ute jee jeelin do dɔkina jaay aakiɔ naan le, baayo baay se deek ɔɔ: «Kese bo debm kaam-tɔɔkn ken ing le baayo se ey la?» ⁹ Jee metinge deek ɔɔ: «Kese bo naana.» Kengen kuuy deek ɔɔ: «Gɔtɔ! Kese naan eyo. Nam bo tecin tece.» Gan gaabm kaam-tɔɔko se taadden ɔɔ: «Kese maam mala.» ¹⁰ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Ted ɔɔ di jaay kaami ɔɔɔ aak se?» ¹¹ Naan terlden ɔɔ: «Gaabm k'danin Isa se bo deep boorin te naana ɔɔ ɔtumsin kaamum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baa tug kaami maakn Siloam ki se.» Gɔtn se bo maam m'iin baa tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔɔ aaka.» ¹² Naade tɔnd metin ɔɔ: «Gaabm se utu gay?» Naan terlden ɔɔ: «Maam jeel gɔtin eyo.»

**Parizige tɔnd metn gaabm debm kaam-tɔɔkn Isa edin lapi se*

¹³ Gɔtn se j'ɔk k'baan te gaabm, ken ingo kaam-tɔɔko se, gɔtn Parizige tu. ¹⁴ Gan bii ken Isa deep naana ute boorin jaay ɔt kaam gaab ken debm kaam-tɔɔko ɔɔ kaamin ɔɔɔ aak se, biin se *bii sebit. ¹⁵ Taa naan se bo Parizige kic tɔnd metin ɔɔ: «Ted ɔɔ di jaay kaami ɔɔɔ aak se?» Naan terlden ɔɔ: «Gaabm ken k'danin Isa se bo, deep boorin ute naana ɔɔ ɔtum kaamum ki ɔɔ m'baa m'tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔɔ aaka.» ¹⁶ Maakn Parizige tu se jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic bo naan aalin maak ki eyo.» Gan jee kuuy deek ɔɔ: «Debm *kusiin naan Raa ki sum bo, 'kɔn tedn nakn-kɔɔɓgen deel do bin

ne?» Gōtn se taarde baa ok metn naap eyo. ¹⁷ Gōtn se ter naade tōnd metn gaabm ingo kaam-tōkō se daala ɔɔ: «Maak-saapm naai ki num, gaabm ɔɔdɔ kaami se, naai ɔɔ di?» Naan terlden ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

¹⁸ Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin ɔɔ kaam-tōkō ɔɔ borse kaamin ɔɔd aakga kaak se; taa naan se ɔɔ, naade danjo kon te bubin se. ¹⁹ Gōtn se naade tōnd metde ɔɔ: «Gaabm se ɔɔ kесе goonsen ɔɔki oojin ki kaam-tōkō se ne? Ɔɔ borse 'ted ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se?» ²⁰ Bubin ute kon terlden ɔɔ: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin ɔɔ kaam-tōkō. ²¹ Gan ted ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se, naaje j'ond eyo ɔɔ nam nam ɔɔdin kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tōndki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ɔɔ kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dōkga dōk taarde ɔɔ debm ken jaay taadga ɔɔ: «Isa ɔɔ *al-Masi se» naade an tuurin maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se ɔɔ kon te bubin deek ɔɔ: «Naan le debm magala, tōndki metina.»

²⁴ Ter Parizige se danjo gaabm ken ingo kaam-tōkō se, daala, deekin ɔɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se le naaje k'jeelin naan se debm kusina.» ²⁵ Naan terlden ɔɔ: «Ken gaabm se ɔɔ debm kusina, lɔ debm kusin eyo, maam jeel eyo. Nakn maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tōkō ɔɔ borse kaamum ɔɔd aakga.» ²⁶ Naade taad gaab ken se ɔɔ: «Naan tap ɔɔ tedi ɔɔ di? Ɔɔ kaami se naan tedin ɔɔ di jaay ɔɔd aak se?» ²⁷ Naan terlden ɔɔ: «Taar se maam taadsenga taad metina. Na ɔɔ naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Lɔ naase 'je aki tedin jee metin ki kic le?» ²⁸ Gōtn se Parizige baagin naaja deekin ɔɔ: «Naai ɔɔ metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iino gōtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gōtn se gaabm ingo kaam-tōkō se terlden ɔɔ: «Ken naase jaay ɔɔki 'jeelki gōtn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan ɔɔ debm ɔɔdumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusinge eyo. Num gan Raa se booy keem nɔɔ debm ken aalin maak ki ɔɔ ted nakn ken Raa maakin jen ro ki. ³² Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojin ɔɔ kaam-tōkō se gōtɔ. ³³ Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kon tedin dim eyo!» ³⁴ Naade terlin ɔɔ: «Naai ɔɔ j'ooji maakn kusin ki tappi ɔɔ gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gōtn se naade tuur ɔɔdin naatn.

³⁵ Ken Isa jaay booy ɔɔ naade tuuringa naatn se, gōtn se naan baa je ɔɔnina ɔɔ deekin ɔɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se terlin ɔɔ: «Naka, 'taadum tu naan

naŋa jaay maam m'kaal maakum doŋ ki se?» ³⁷ Isa deekin ɔɔ: «Aaka! Debm ken naai aakinɔ daara naani ki jaay taadi se, keɛse ɔo naana.» ³⁸ Gaabm se deek ɔɔ: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔɔ erg naanin ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Maam m'baado do naan ki se taa koŋɔ bɔɔɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamde koɔdn kaaka, ɔɔ jeegen kaamde utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-tɔɔkge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekin ɔɔ: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?» ⁴¹ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay 'tedkiga ted jee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tedn jee kusiŋge eyo. Num gan ɔorse naase 'deekki ɔɔki: <Naaje se jee kaamje aak kaaka.> Taa naan se ɔo naase utu injki maakɔ kusiŋse ki se.»

10

Isa aal naagɔ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: debm end tɔrdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gan aal gɔt kuuy se, naan se debm ɔoogo ɔɔ debm tujɔ jeege. ² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se ɔo debm gaam baatge. ³ ɔɔ debm ken inj bɔɔb taa doobo se, ɔɔdin kaam taara ɔɔ baatge se booy mindina. ɔɔ baatn naange mala se, naan danɔde te rode ɔɔ ɔɔd teecnde naatn. ⁴ Ken naan jaay ɔɔd teecndega naatn se, naan lee naande ki, ɔɔ naade ɔk metina taa naade booy jeel mindina. ⁵ Num naade se koŋ koŋ metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic ɔo aanin kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.» ⁶ Isa se taadden te kaal naagɔ taara, num gan jee se booy ɔk metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam beɛ

⁷ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maam se ɔo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen baado paac deet naanum ki se, naade se jee ɔoogge ɔɔ jee tujɔ jeege, nabo baatge se took te taarde eyo. ⁹ ɔɔ maam ɔo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'koŋ kaaja. Naan koŋ kende ɔɔ teecɔ ɔaa gaam te maraadin. ¹⁰ Debm ɔoogo baado se, gen ɔoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'baado se, taa jeege 'koŋ kaaja ɔɔ 'koŋ kaajɔ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam beɛ: debm gaam beɛ ken utu kutn koŋa taa baatinge. ¹² ɔɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu baado se, naan an resn te baatge. ɔɔ k-sogsogi se baado ooc baatge ɔɔ woɔkde naatn. ¹³ Taa naan le ted naabm gen gurs sum, ɔlinɔ dim te baatge eyo. ¹⁴ Num maam

se m'debm gaam bεε, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic 60 jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeelin naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ Ɔɔ maam m'ɔk baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic 60 m'utu m'adeno kɔgɲ ɓaao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tɛdn dɔɔl baatgen kalan ɔɔ debm gaamde kic 60 'tɛdn kalan. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kɛdn koma ɔɔ tɛdga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔgɔ se gɔtɔ. Maam mala 60 m'kɛdn koma taa maam se m'ɔk tɔɔgɔ ken m'je lɛ m'kɛdn koma ɔɔ m'ɔk tɔɔgɔ ken m'utu m'duru. Kɛse 60 nakɲ ken Bubum taadumo ɔɔ m'tɛda.»

¹⁹ Gɔtn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde ɓaa ɔk mɛtn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee den taad ɔɔ: «Naan lɛ debm sitan ɔɔ do lɛ tɛdga gen naan eyo. Num ing 'booyki taarin se gen di?» ²¹ Gan jee mɛtinge deek ɔɔ: «Debm sitan 'kɔɲ taadn taargen bin eyo; ɔɔ sitan se 'kɔɲ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad ken se kaadn kuul ki, ɔɔ bii ken se Jeruzalem ki Yaudge tɛd tɛd maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tɛdo salal*. ²³ Gɔtn se daan bɔɔr Bee Raa ki mɛtn daabm ken k'danin daabm Salomon se, Isa lee ɓaa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge ɓaado ɔl guruginɔ deekin ɔɔ: «Naaje tap 60 j'ai booy bini nuɲ ki jaay naai ajesin taadn tal se? Ken naai 60 al-Masi lɛ, 'taadjesina!» ²⁵ Isa tɛrlden ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɓo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'tɛd te ro Bubum paac se kic 60, taad saadn maama. ²⁶ Gan naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk mɛtuma. ²⁸ Ɔɔ maam m'aden kɛdn *kaajɲ gen daayum. Ɔɔ naade se 'kɔɲ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden kɔɲ kujɲ jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken ɛdumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔɲ kujɲ ne dɪm jin ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gen tund tɔlina. ³² Gan tɛr Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tɛdga dena te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakɲ ken gay jaay naase je amki tund tɔl se?» ³³ Yaudge tɛrlin ɔɔ: «Taa nakɲ jigan naai tɛd se 60, naaje k'je j'ai tund tɔl eyo. Num gan naai 60 naaj *Raa, taa naai debkilimi sum 60 'tɛd roi aan gɔɔ Raa.» ³⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Maakɲ

* **10:22** Laa ken ara se ɔl gaan *Israelge saap do kaad ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dakin Antias tujino maakin se ɔɔ naan se maakɲ ɓaar ken kaaru ute si-mɛɛ-kaar-ɔɔ (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɓɔrtɔ.

*Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raan̄inga raan̄a j'oo: *Naase se raage.*»†

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan̄ *raage*, jeegen ken̄ naan̄ taadden taariñ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raan̄inga raan̄ se nam an̄ kəñ tɔɔl eyo. ³⁶ Gan̄ maam ken̄ Bu mala ɔo bɛɛr ɔɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan̄ ki, taa maam m'taadga taad m'oo maam Goon Raa sum ɔo, naase ɔoki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken̄ maam jaay m'tɛɔn̄ naabm gen̄ Bubum ey num, ɔnte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken̄ naabm maam m'tɛɔ se jaay gen̄ Bubum num, ken̄ naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken̄ maam m'tɛɔ se. Ute naan̄ se naase aki kəñ jeel Bubum se, utu te maama, ɔo maam m'inḡ te naan̄a.» ³⁹ Gətn se magal Yaudge iin̄ daala, je an̄ kəkə, gan̄ naan̄ iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan̄ ɔk tɛrl ɔaa inḡ do ool gen̄ Jordan ken̄ kaam naane, gətn se ɔo ken̄ Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gətn se jeege ɔena ɔaado ɔñina, naade deek ɔo: «Deere, Jan-Batist ɔñ tɛɔ te nakñ-kɔɔbm gam eyo, num gan̄ taargen paacñ naan̄ taad ro gaab ken̄ se, kalan̄ kic ooc te naan̄ ki eyo.» ⁴² Gətn se jeege ɔena took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan̄ k'dan̄in̄ Lazar, naan̄ se genāa Mari te gen̄ Mart ɔo naade se tin̄g Betani ki. Mari ese ɔo ken̄ ɔto uubm oot koot jɛ Mɛlje Isa ki, ɔo ɔtiñsin̄ te bɛekiña. Gan̄ bii kalan̄ genāan̄ Lazar se ooc kɔɔñɔ. ³ Genāangen mɛndge se ɔl deba ɔaa taad Isa ki ɔo: «Mɛlje ɔɛɛ, debm naai 'jen̄ se oocga kɔɔñɔ.» ⁴ Ken̄ Isa jaay booy taar se, naan̄ deek ɔo: «Kɔɔñ Lazar se an̄ kəñ tɔɔl eyo, num naan̄ se utu 'taadn̄ nookñ *Raa. ɔo ute kɔɔñ Lazar se, Goon Raa *nookin̄ ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te genāan̄ Mari ɔo Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan̄ gətn ese ken̄ Isa jaay booy ɔo Lazar kɔɔñɔ se, naan̄ ɔop tɛɔ bii dio gət ken̄ k'ɔaado j'ɔñin̄ se. ⁷ Ken̄ bii di jaay deel se, naan̄ deek jee mɛtin̄ ki ɔo: «J'iin̄ k'tɛrl k'ɔaaki taa naan̄ Jude ki.» ⁸ Gətn se jee mɛtin̄ ki deekin̄ ɔo: «Debm dooyje, gɔɔr gɔɔr ese sum ɔo Yaudge je ai tund tɔɔli te koa se ɔo, naai 'je tɛrl ɔaa gətn naane daal ne?» ⁹ Isa tɛrlden̄ ɔo: «Gəto jaay iipga ɔo kaada jaay ookga se naan̄ lɛk bini aan̄ tɛgɛr jaay ooc ey la? Taa naan̄ se ɔo debm lee te kaam kaada se naan̄ rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan̄ aak nakgen do naan̄ ki. ¹⁰ Anum debm lee nɔɔr se, naan̄ 'rɔɔkñ kooco taa gətn wɔɔr ken̄ an̄ wɔɔr gəto se gəto.» ¹¹ Ken̄ Isa jaay taad nan̄ taariñ se, naan̄ tɛr deekden̄ ɔo: «Bɛɛ, mɛɔjege Lazar se, kaamin̄ ɔkga bia, gan̄ maam m'utu m'an̄ ɔaa duru.» ¹² Jee mɛtin̄ ki se deekin̄ ɔo: «Mɛlje, ken̄ naan̄ jaay toodga bi se,

naan̄ utu 'kəŋ lapia.» ¹³ Ute naan̄ se Isa jeden taadn̄ ɔ Lazar se ooyga. Gan̄ maak-saapm naade ki se, ɔ daan naane Isa taadden te toodn̄ bi aan̄ gɔɔ kən jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gətn se Isa taaddesin̄ tal ɔ: «Bεε, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num kən Lazar ooy jaay maam gɔtɔ gɔtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Borse j'iin̄ k'baa k'j'əŋinki.» ¹⁶ Gətn se debm metin̄ kən k'dan̄in̄ Tɔma ɔ ron̄ Tɔma se je deekŋ ɔ rəŋɔ, naan̄ deek jee metn̄ Isa kən metin̄ge se ɔ: «Naaje kic ɔ j'iin̄ k'baaki te naan̄a j'aki ɔaa kooy kalan̄.»

Isa tɔɔg maakŋ Mart te gen̄ Mari

¹⁷ Kən Isa jaay aan se, ŋ Lazar ɔkga bii ɔɔ maakŋ baad kən aan̄ gɔɔ iibi se. ¹⁸ Aan̄ gɔɔ Betani se gɔɔr te Jeruzalem, daande se ɔk kilɔmetir ɔaa ɔaa nakŋ mɔtɔ sum se, ¹⁹ taa naan̄ se ɔ, Yaudge dena ɔaado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade. ²⁰ Kən Mart jaay booy ɔ Isa utu ɔaado se, naan̄ iin̄ ɔaa ŋin̄a, gan̄ Mari se ɔɔp in̄g beene. ²¹ Kən Mart jaay aan se deek Isa ki ɔ: «Meluma, kən naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn̄ naane genaam 'kooy eyo. ²² Gan̄ borse kən naan̄ ooyga kic ɔ maam m'jeele nakŋ paacŋ kən naai 'təndga meta gɔtn Raa ki se, Raa se naan̄ aisin̄ ked̄a.» ²³ Isa deekin̄ ɔ: «Genaai se utu 'duru.» ²⁴ Gətn se Mart terlin̄ ɔ: «Meluma, maam m'jeele biin̄ dunia nan̄ jaay jeege utu ad̄e dur se, naan̄ kic utu ad̄e duru.» ²⁵ Isa deekin̄ ɔ: «Maam ɔ debm dur jeege daan yoge tu ɔ kən ed̄kaaja jeege tu. Debm kən jaay aal maakin̄ do maam ki se, ooyga kic ɔ utu 'kəŋ kaaja. ²⁶ Debm jaay in̄g ɔ aal maakin̄ do maam ki se, naan̄ se mɔɔtn̄ 'kəŋ kooy eyo. Num do taar kən se naai 'took la?» ²⁷ Gətn se Mart terlin̄ ɔ: «Yεε Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɔ *al-Masi, Goon Raa, kən utu ad̄e ɔaa do naan̄ ki se.»

²⁸ Kən Mart jaay taad̄ nan̄ taarin̄ se, naan̄ iin̄ ɔaa ŋ genaan̄ Mari ɔ taadin̄ naan̄ ki ɔ: «Debm dooyje se ɔaadoga ɔ naan̄ dan̄i.» ²⁹ Kən Mari jaay booy taar se, naan̄ naar iin̄ ɔaa gɔtn Isa ki. ³⁰ Naan̄ kən se Isa end te Betani ki ey ɔɔrtɔ. Naan̄ utu in̄g king gɔt kən Mart ŋin̄o se. ³¹ Gan̄ Yaudge se in̄g king beene ute Mari, naade in̄g selin̄ sel̄e. Kən naade jaay aakin̄ naan̄ naar iin̄ teec se, naade ɔk metin̄a. Taa naade saap ɔ: «Kaadn̄ naane naan̄ ɔaa ɔaa taa ɔaad ki se, gen̄ ɔaa keeme.» ³² Kən Mari jaay aan̄ ŋ Isa gɔt kən naan̄ in̄g se, jaay naan̄ aakin̄ se, ooc metn̄ jen̄ ki ɔ deekin̄ ɔ: «Meluma, kən naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn̄ naane genaam se 'kooy eyo.» ³³ Kən Isa aak Mari te Yaudgen ɔko metin̄a jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakin̄ ŋ daar eyo, gɔtn se maakin̄ tuju. ³⁴ Naan̄ tənd̄ metde ɔ: «Naase aalin̄kiga kaam gay?» Naade terlin̄ ɔ: «Məlje, 'ɔaado kaaka.» ³⁵ Gətn se Isa eeme. ³⁶ Gan̄ Yaudge taad̄ ɔ: «Aakki tu!

Lazar se naan̄ jən̄ dən̄ aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔɔ: «Debm kaam-tɔɔkɔ kic naan̄ ɔɔdɪn̄ kaamina, num Lazar ɔɔ n̄ɔŋ gaasiŋ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gɔtn se tɛr Isa maakiŋ ɔŋ daar ey daala, naan̄ iin̄ ɔaa taa ɔaad ki. Baadn se aan̄ gɔɔ iibi ɔɔ taariŋ se naade gaasiŋ te koa. ³⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ko taar ki se ɔɔdɪn̄ki naata.» Mart, gɛnaa debm ooy se, deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naan̄ se ɔkga bii ɔɔɔ maakŋ ɔaad ki; ɔɔrse naan̄ tɛdn̄ ootga.» ⁴⁰ Gan̄ Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ kɛn̄ naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakŋ *nookŋ Raa ey la?» ⁴¹ Gɔtn se naade ɔɔd̄ und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiŋ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakŋ maam m'tɔndga mɛti ɔɔ, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dɛn̄ gurug aalum se, naade 'jeele naai ɔɔ ɔlumɔ.» ⁴³ Kɛn̄ Isa jaay taad nan̄ taariŋ se, naan̄ ɔɔd̄ ɔɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jɛnge se k'teeliŋga teel te kala ɔɔ daan̄ kaamiŋ se naade deebiŋ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiŋki kalingen roŋ ki se naata ɔɔ ɔŋiŋki naan̄ ɔaa.»

Magalgen gɛn Yaudge se end tɛl gɛn tɔɔl Isa

⁴⁵ Yaudgen ɔaadɔ daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakŋ Isa tɛd̄ se, dɛniŋ took aal maakde don̄ ki. ⁴⁶ Gan̄ jee mɛtiŋge se ɔaa ɔŋ *Parizige ɔɔ taaddɛn̄ nakŋ kɛn̄ Isa tɛd̄o se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu ute Parizige, naaden̄ *jee kaakŋ mɛtn̄ taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'aŋki tɛdn̄ ɔɔ dɪ? Naan̄ lɛ tɛdn̄ nakŋ-kɔɔɔge dɛna ɔŋ eyo. ⁴⁸ Kɛn̄ jaay j'ɔŋiŋ te naan̄ se lɛ, jeege paac utu 'tookŋ taar naana. ɔɔ ɔɛɛ sɔm *Rɔmɛge se utu adɛ ɔaaɔ ɔɔ utu an tɔɔkŋ te Bɛɛ Raajege ɔɔ utu an tɛɛɛŋ te naanjeege.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan̄ k'dan̄iŋ Kayip. Baar se, naan̄ ɔɔ magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu, naan̄ deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dɪm eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic ɔɔ ɔŋiŋki eyo, ey num bɛɛki se, deb kalan̄ ɔɔ 'kooyo 'kɔŋ jee dɛna. Bin se naanjeege se 'kɔŋ tɛɛɛŋ te magaliŋ eyo.» ⁵¹ Taa ɔaa se naan̄ ɔɔ magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu, bin se taar naan̄ taad se iin̄o maak-saapm naan̄ maliŋ ki eyo, gan̄ taar naan̄ taad se, iin̄o gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan̄ taad se je taadn̄ ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te dɛniŋ, ⁵² ɔɔ naan̄ utu kooy se taa Yaudge kaliŋ ki sum eyo, num gan̄ kooy naan̄ se utu 'tusn̄ gaan Raagen gɔtn ɔaa se paac 'tɛdn̄ kalan̄.

⁵³ Bii kɛn̄ se sum ɔɔ, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa.

⁵⁴ Taa naan̄ se mɔɔtn̄ Isa baate lee maakŋ Yaudge tu, naan̄ iik

tək ɓaa maakŋ naaŋ ki kalaŋ bini k'daŋiŋ Epraim, kɛn ɡɔɔr te kɔd-ɓaara. Ɔɔtn ese ɓo naaŋ ɓaa iŋg te jee mɛtiŋ ki.

⁵⁵ Jeege dɛna iinɔ taa naaŋge tun kuuy ɔɔ ɓaado Jeruzalem ki, ɡɛn tugŋ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakŋ ɡɛn Yaudge se ɔɔpɡa ɡɔɔrɔ. ⁵⁶ Daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ ɡɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap ɓo 'saapiŋki ɔɔki dio? 'Bɛɛ, daam jaay ey num, Isa se ade kɔŋ ɓaa laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm kɛn jaay jeel ɡɔtn Isa num, aden taadn ɡɔtiŋa taa naade aŋ ɓaa kɔkɔ.»

12

Mari ɔt itir je Isa ki (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Kɛn Isa jaay aan Betani ki ɡɔtn kɛn naaŋ duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpɡa ɓii mɛɛɛ sum ɓo, Yaudge 'tɛdn *laa Paak. ² Ɔɔtn se k'tɛd kɔsɔ taa naaŋa ɔɔ Mart uuno kɔsɔ se, ɓaado tɔnddesiŋa. Ɔaŋ maakŋ jeege tun iŋg ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Ɔɔtn se Mari uuno itir aas kaam doocŋ kurku ɔɔ itir se k'daŋiŋ *nard* ɔɔ naaŋ se itir salal ɔɔ ɔŋɔ. Naaŋ jɛɛr itir se do je Isa ki ɔɔ ɔtiŋsiŋ ute bɛɛkiŋa ɔɔ ɓee naade iŋg maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Ɔɔtn ese maakŋ jee mɛtiŋ ki se, debm kɛn k'daŋiŋ Judas Iskariɔt se, naaŋ ɓo kɛn tɛdga num utu aŋ kut se, deek ɔɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'dugiŋga utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔɔ ɡursn se k'nigiŋ jee daayge tu num bɛɛ ey la?» ⁶ Kɛn Judas jaay taad bin se, taa naaŋ saap ɓo do jee daayge tu eyo, num ɡaŋ taa naaŋ debm ɓoogo; aan ɡɔɔ naaŋ debm kɔkŋ ɡursde dey se, naaŋ iinɡa num lee tuun tuun mɛtn ɡursn ese. ⁷ Ɔɔtn se Isa deek ɔɔ: «Mɛnda se ɔŋiŋ kaam kalaŋ! Nakiŋ naaŋ tɛdum se keese ɓo aasga ɡɛn ɓii duubuma. ⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num ɡaŋ maam se, daayum m'kɔŋ kiŋg te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔɔl Lazar

⁹ Kaad kɛn se Yaudge dɛna kɛn booy jaay j'ɔɔ, ɔɔ Isa utu Betani ki se, naade iin ɓaado. Naade ɓaado se taa Isa sum eyo, num naade ɓaado se taa kaakŋ Lazar kɛn naaŋ duriŋo daan yoge tu se kici. ¹⁰ Ɔɔtn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu uun doa ɡɛn tɔɔl Lazar kici. ¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dɛna iin ɛsde ɔɔ ɓaado uun taar Isa.

Isa ɛnd Jeruzalem ki aan ɡɔɔ Gaarge (Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

* **12:5** Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔŋg deba maakŋ ɓaar ki.

¹² Metbeenki se, jee den baado gen tedn *laa Paak se, booy do Isa utu baado Jeruzalem ki. ¹³ Naade gaanjo doomo jidege tu, do teec baado dood Isa. Naade doodin se, doob doo do:

«Ozaana†,

*Raa tedn been do deb ken baado te ro Meljege Raa, naan se bo Gaar *Israelge†.»

¹⁴ Isa on goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan goo taar ken k'raano do dokiina ken deek do: ¹⁵ Jee maakj geger ken Sion ki, Sante 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu baado.*

¹⁶ Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metin ki se on jeel ok te metin eyo. Num gan ken Isa Raa *nookin se jaay bo, naade saap onina nakj Isa ted se, taa nakj se k'raaninoga raana do dokiina do kесе bo nakgen ken jeege tedinsin se.

¹⁷ Anum jee den ingo te Isa jaay aako ken naan danjo Lazar maakj baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se bo baado doo maanin jeege tu. ¹⁸ Aan goo naade booyga booy nakj-kooom naan tedo se, taa naan se bo jeege teec baado dood Isa. ¹⁹ Gotn se *Parizige baag taadn te naapa do: «Aakki! Naan se le cirga dojege, do borse se le, jeege paac baaga metin ki.»

Grekgen metinge baado je kaakj Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grekgen† metinge baado Jeruzalem ki gen keem Raa. ²¹ Naade se bo baado on Pilip ken iino Betsaida ken taa naan Galile ki se do naade tond metin do: «Naka, naaje se k'je kaakj Isa.» ²² Pilip baa on Andre do taadin do naaden di se paac baa taad Isa ki. ²³ Isa terlden do: «Borse kaadn ken *Goon Deba *nookin keem se, aanga. ²⁴ 'Booyki bee m'asen taada: kaam teene jaay j'oochin te ey se, naan ing gotin ki sum. Num gan ken j'oochinga num, kaamin se ut naatn, do ken teeco se baado ooj dena. ²⁵ Debm je ron se, utu kutn kona do debm do naan ki ara jaay je Raa cir ron se, naan se utu 'konj *kaajn gen daayum. ²⁶ Debm jaay je tedn naabm maam se, 'kokj metuma. Gotn maam m'utu se, debm tedn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tedum naabm maam se, Bubum utu an magala.»

Isa taad do naan utu 'kooyo

²⁷ Ter Isa taad do: «Borse maam m'ing se nirlum aayuma, num gan m'taadn m'oo di? M'taadn m'oo: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsin naatn rom ki bin ne? Got! Maam baado tap bo taa naan se. ²⁸ Bua, *'nookj roi.» Gotn se k'booy mindi taad maakj raa ki do: «Maam

† 12:13 Ozaana se je deekj do: Raa aaja. † 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grekgen se jeege metjil Yaudge eyo.

se m'nookinga ၵ m'utu m'an nookၵ daala.» ²⁹ Jee den ing ၵotn ese jaay booy se, taad ၵ: «Kese Raa ၵo aata.» Gaၵ jee meၵinge deek ၵ: «Kese *kၵdn Raa gam ၵo taadၵ.» ³⁰ Gaၵ Isa terl taadden daala ၵ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase. ³¹ Borse kaadၵ ken Raa an kၵၵ bၵၵ do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ၵo *Bubm sitange, naan ၵo Gaar jee kusingen do naan ki se, j'an tuurin naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tedၵ jeege paac ade ၵaa ၵotum ki.» ³³ Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadၵ ၵ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekin ၵ: «Naaje k'booy maakၵ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ၵ: *al-Masi se ၵaadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ၵ: *Goon Debm j'an tupm tၵl ro kaag ki ၵ j'an kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ၵ: «ၵotn wၵၵ ken lee wၵၵsen ၵot se, kaadၵ ၵppga ၵၵၵ. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakၵ ၵot ken wၵၵ se, taa bin se ၵotၵ ၵad se asen naar kၵၵ do jise ki eyo. Taa debm lee maakၵ ၵot ken ၵad se le, naan jeel ၵotၵ naan ၵaan se eyo. ³⁶ Kaadၵ ၵotၵ wၵၵ utu se, 'tookki 'leeki utu ၵotၵ wၵၵ se. Taa bin se naase aki tedၵ gaan ၵot ken wၵၵ.»

Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan iၵ ၵၵde ၵ ၵaa oom ၵotၵ dၵk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakၵ-kၵၵgen Isa ted den naande ki se kic ၵo, Yaudge baate kaal maakde don ki rၵk. ³⁸ Taa naan se ၵo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roၵ Ezayi taadno se aanga doobၵ ki ken ၵ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nana took uunga

ၵ *Meljege Raa tap ၵo 'tၵၵin se, naan taadga nan ki?*†

³⁹ Yaudge jaay ၵၵ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ၵ:

⁴⁰ *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ၵ tedden naade tedga jee do-mၵၵge*

taa kaamde kaakၵ kၵၵ ၵot eyo ၵ bide booy kၵၵ taar eyo ၵ ute maakde kic naade kၵၵ booy kuun jaay ade terl ro maam ki, ey num kaad ken naane se, maam Raa m'aden kaaja. §

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookၵ Isa ၵ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic ၵo maakၵ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Naၵo taa *Parizige se, naade ၵၵ taadၵ tal naan jeege tu eyo, taa naade beer ၵ ၵom Parizige aden tuur naatn, maakၵ *ၵee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa

naade je tōom ken jikilimge lee tōomde se 60, bεε cir ken Raa 60 aden tōomə.

Isa se naan 60 gōtn wōor gen jee do naan ki

⁴⁴ Gan gōtn se Isa uun mindin raan taad ɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb ken ɔlumo. ⁴⁵ Ɔ debm ken aakunga maam se, aakga Debm ken ɔlumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gōtn wōor ken 6aado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'kəŋ king maakŋ gōt ken ɔd eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔ ɔkin maakin ki ey se, maam 60 m'an kəŋ bōrɔ don ki eyo. Taa maam m'6aado se, gen kəŋ bōrɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'6aado se gen kaajn jeege do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay ɔd unduma ɔ baate tookŋ taarum se, bōrɔ utu kooon don ki. Taa 6iin dunia an nan se, taargen maam m'taadin se 60 utu an kəŋ bōrɔ don ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terεc te dom eyo. Kεse Bu ken ɔlumo se 60 ɔlum m'taad taargen se ɔ m'dooy jeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar ken naan taadumo gen tɛda se, kεse 60 taar ken εd kaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadin aan gɔɔ ken Bu taadumsino.»

13

Isa tug jε jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan gɔɔ ɔppga 6ii kalan sum 60 Yauage 'tɛdn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin kəŋ do naan an 6aa gōtn Bubin ki se aasga. Ɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɔ naan jeden ute maakin paac. ² Ken aan kaadn kəs ki jaay naade baag kəs se, kaad ken se *Bubm sitange endga kend maakŋ Judas goon Simon Iskariot ki, gōtn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan gɔɔ Isa se jeel Bu se εdinga nakge paac kaam jin, taa naan iino gōtn *Raa ki ɔ tɛdga num utu 'terl 6aa gōtn Raa ki se, ⁴ ken naade utu ɔs kəs se Isa iin ɔd aal kal magalina ɔ uun dɔok maakin ute kal ken k'lee k'j'ōtn jε jeege. ⁵ Ter naan ɔmb maane maakŋ baay ki ɔ baag tugŋ jε jee metin ki ɔ ɔdesin te kal ken naan uun dɔokŋ maakin ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekin ɔ: «Meluma, naai 60 am tugŋ jε maam ne?» ⁷ Isa terlin ɔ: «Nakŋ maam tɛd se, 6orse naai 'kəŋ jeel metin eyo, num gan tɛdga jaay sɔm naai utu 'jeel kəŋ metin bεε.» ⁸ Gōtn se Simon Pier deekin ɔ: «Naai 60 am tugŋ jε maama! Gōtɔ!» Isa terlin ɔ: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, ɔim jaay ai tum te maam se gōtɔ.» ⁹ Gōtn se Simon Pier terlin ɔ: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jimge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekin ɔ: «Debm jaay roogga roog se, kəŋ roogŋ kuuy ey sum ken ɔpin se 'tugŋ jεŋ sum taa

debm roogga se ron paac aacga walak ɔɔ naan tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. Bɔrse naase 'tɛdkiga jee aak bɛɛ naan Raa ki, naɓo 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm kɛn jaay utu an kut se, Isa jeeliŋa. Taa di naan deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bɛɛ 'paacki eyo.»

¹² Kɛn Isa jaay tug jɛ jeenŋe aas se, naan uun uus kal magaliŋa, ɔɔ baado inŋ gɔt kɛn naade inŋ ɔs kɔs se. Gɔtn se naan tɔnd mɛtɔde ɔɔ: «Nakŋ maam m'tɛdsen se, naase 'jeel ɔkki mɛtiŋ deŋ la? ¹³ Kɛn naase jaay 'danjumi ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Mɛlje» se, taarse se mɛt ki. Deere, maam ɓo m'Debm Dooyse ɔɔ Mɛlse. ¹⁴ Kɛn maam Mɛlse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay ɓo m'tugsen jɛsege se, bɛɛki se, naase kic 'lee 'tugki jɛ naapge bin kici. ¹⁵ Kɛn maam jaay m'tɛdsen naan se, taa naase kic ɓo aki kɔŋ tɛdn aan gɔɔ gɛn maam m'tɛdseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm kɛn naan lee tɛdiŋ naaba eyo ɔɔ debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm kɛn lee ɔliŋ naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, bɔrse naase 'jeel ɔkkiga mɛtiŋa kɛn naase jaay 'tɛdiŋkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar kɛn maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen kɛn maam ɓo m'bɛɛr m'tɔɔɔde se, maam jeelde. Gaŋ taar kɛn k'raaniŋ do dɔkiŋ se, aanga doobiŋ ki kɛn ɔɔ: *Debm kɛn lee ɔs mappa te maam se, 'ɛrlumga naaga.**

¹⁹ «Kɔr nakŋ se jaay ute kaan se, maam m'taadsesiŋ bɔrse. Bin se nakŋ se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm kɛn tiŋg gɛn daayum. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm dɔɔɔ ɔk debm kaan naabum jiga se, naan se dɔɔɔ ɔkum maam mala, ɔɔ debm dɔɔɔ ɔkum maam se dɔɔɔ ɔk Debm kɛn ɔlumo.»

Isa taad ɔɔ Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Kɛn Isa jaay taad nanj taariŋ se, gɔtn se maakiŋ tuju. ɔɔ naan taaddesiŋ tal ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se deb kalaŋ utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee mɛtiŋ ki baag tɛrl kaakŋ naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan tap ɓo taad te naŋa?» ²³ Deb kalaŋ maakŋ jee mɛtiŋ ki se, naan se ɓo debm kɛn Isa jɛŋ se utu inŋ cɛɛŋ ki†. ²⁴ Gɔtn se Simon Pier tɛdiŋ nakŋ kɛn naan an kaakŋ jeel ro ki ɔɔ: «N'tɔnd mɛtiŋ naan tap ɓo n'taad te naŋa?» ²⁵ Gɔtn se debm kɛn mɛtn Isa kɛn ese se deŋ kaadn Isa ki tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛluma, kɛse tap ɓo naŋa?» ²⁶ Isa tɛrliŋ ɔɔ: «Kɛse debm kɛn maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kol maakŋ baay ki jaay m'an ked se.» Gɔtn se Isa dup mappa ɔl maakŋ baay ki ɔɔ ɛd Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Kɛn Judas jaay ɔk

* **13:18** Aak KKR 41.9. † **13:23** Yaudge se kɛn naade ɔs kɔs num toof rɛs yer kerle do ji jeele ɔɔ doɔge se ɔliŋ kaam sak tabil.

mappan ji Isa ki se, gōtn ese sum 60 *Bubm sitange baado end maakin ki. Gōtn se Isa deekin ɔ: «Nakɲ naai 'je 'teda se 'naar tedn yəkɔdɔ.»²⁸ Gaɲ jee inɲ gōtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap 60 booy jeel te metin eyo. ²⁹ Aan gɔɔ Judas 60 debm bɔɔbm gursde dey se, jee metinge saap ɔ kaadn naane Isa jeɲ taadn ɔ ɲ'6aa ɲ'dugo nakɲ tedn laa, ey ɛ jeɲ taadn ɔ ɲ'6aa ɲ'ed naka jee daayge tu. ³⁰ Gaɲ gōtn se, Judas jaay ɔk mappan k'dup k'j'edinsin sum se, naan naar teec naatn. ɔ kaad ken se gōtɔ tedga nɔɔɔ.

Isa taadden ɔ k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek ɔ: «Borse se *Goon Deba se *nookin ute 'keeme ɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookin ute keeme. ³² Aan gɔɔ Raa nookina utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔpɲa baata Raa utu an nooko. ³³ Genumge‡ maam se m'kɔɲ king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea na6o aan gɔɔ ken m'taado Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, gōtn maam m'an 6aa se, naase aki kɔɲ 6aa eyo. ³⁴ Borse maam m'taadsen nakɲ naase utu aki ted se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gɔɔ ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Gōtn se Simon Pier tɔnd metin ɔ: «Meluma, naai '6aa gay?» Isa terlin ɔ: «Borse gōtn maam m'an 6aa se, naai am kɔɲ daan eyo. Num kaadn naai am daan se, mɔɔtn kuuy jaayo.»

³⁷ Pier terlin ɔ: «Meluma, gen dɪ jaay naai ɔ borse maam m'ai kɔɲ daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa terlin ɔ: «Naai se 60 'kooy taa maam ne? 'Booy beɛ m'ai taada: kɔr kɔɔɲɲɔ 'kɔɔy ey sum 60, naai 'naajɲ dɔɔl mɔtɔ ɔ naai 'jeelum eyo.»

14

*Isa se naan doobm ken ɔ jeege gōtn *Raa ki*

¹ ɔnte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔ aalki maakse do maam ki kici. ² Gōtn kingi utu dena raan maakɲ 6ee Bubum ki. Ken jaay gōtɔ num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam 6aa 6aa se taa m'asen 6aa daapm gōtɔ. ³ Ken jaay m'6aa daapsenoga gōtɔ num, maam m'ade terle m'utu m'asen tɔɔ taa j'aki 6aa king tele. ⁴ Naase 'jeelki doobm ken maam m'an 6aa se. ⁵ Gōtn se Tɔma deekin ɔ: «Melje, gōtn naai '6aan 6aa se naaje k'jeel eyo, ɔ doobm se tap 60 j'an jeel ɔ dɪ?» ⁶ Isa deekin ɔ: «Maam 60 doobo, m'taar met ki ɔ debm ken ed kaaja jeege tu. ɔ debm jaay 6aa gōtn Bubum ki se kaal te

‡ 13:33 Genumge se gōtn se Isa je taadn ɔ jee metin ki se naan jede aan gɔɔ gaan maakinge mala.

doobm maam jaayo. ⁷ Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Borse, naase 'jeelinki oo aakinliga te kaamse.»

⁸ Pilip deekin oo: «Melje, 'taadjen tu Bua, naoo beejega sum.»
⁹ Isa deekin oo: «Do dakin maam m'ting ute naase se oo oo naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakunga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Gen di jaay deekum oo: «'Taadjen tu Raa Bubu se?»
¹⁰ Naai 'took ey la ken maam m'ing ute Bua oo Bu ing te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'terec ute dom eyo, gan Bu ken naaje k'kalan se oo lee tedn naabina. ¹¹ 'Tookki taaruma ken maam m'ing ute Bua oo Bu ing ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakn-koobgen maam m'lee m'ted se. ¹² 'Booyki bee m'asen taada: debm aal maakin do maam ki se, 'kon tedn nakgen aan goo maam m'lee m'ted se, oo naan se utu 'tedn nakgen cir gen maam se daala, taa maam baa baa gotn Bubum ki. ¹³ Nakgen paacn naase utu aki tond meta te ro maam se, maam m'utu m'an teda bin oo maam Goono se m'taadn *nookn Bubuma. ¹⁴ Nakn ken naase 'tondki meta ute ro maam se, maam m'utu m'an kon teda.»

*Isa deek oo utu ade kol *Nirl Raa jeenge tu
 (1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kon tedn nakn ken maam m'taadsen gen teda se. ¹⁶ Maam m'utu m'tond metn Bubuma, oo naan utu aseno kol debm ken asen king noogn daayum. ¹⁷ Debm ken naan ade kol se, keese Nirl Raa mala ken taad taar met ki. Naan se jee do naan ki an kon kon eyo, taa naade se on aakin eyo oo jeelin eyo. Gan naase se 'jeelinki taa naan utu te naase oo utu ing maakse ki. ¹⁸ Maam m'asen kon kon genaalge eyo, maam m'utu m'asen terl kon. ¹⁹ Dopga baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gan naase se utu amki kaakum m'ing zere, oo naase kic num aki kon kaaja. ²⁰ Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'ing te Bubuma oo Bubum ing ute maam se, naaje k'kalan oo naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹ «Taar ken maam m'taadsen gen teda jaay debm tedn se keese oo debm jema, oo debm jem maam se, Bubum kic an jea oo maam kic m'utu m'an jea oo m'an taadn roma, taa naan am jeele.»

²² Judn ken Judas Iskariot ey se, deekin oo: «Melje, naai oo ajen taadn roi naaje ki sum oo jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensin taadn oo di?» ²³ Isa terlin oo: «Debm jem maam se 'tookn kuun taaruma oo Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'baa gotin ki, oo k'king tele ute naana. ²⁴ Debm ken jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar ken naase ing 'booyki maam m'ing m'taadsen se m'terec te dom eyo, gan naan se Bubum

ɔlumo se ʒo taada. ²⁵ Maam m'taadsen nakgen se kaad ken maam m'utu te naase. ²⁶ Bubu se utu afe kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo ɔ naan asen dooy nakge paac, ɔ utu asen tɛdn naase aki saapm jeel mɛtn taargen maam m'taadseno se.

²⁷ «ɔnte 'kuunki nirlse ɔ ɔnte 'beerki. Maam m'ɓaa ɓaa se m'asen kɔn tɔɔsuma ken asen tɔɔŋj maakse, ɔ tɔɔsn se ʒo ken utu maakj maam ki kici. Maam m'asesin kɛdse aan ɓɔɔ ɓen jee do naan ki eyo. ²⁸ Naase 'booykiga taar ken maam m'taadsen m'ɔɔ m'ɓaa ɓaao num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔŋɔ. Ken naase jaay 'jemki num maam ɓaa ɓaa ɓɔtn Bubum ki se, bɛɛki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama. ²⁹ Maam m'taadsen ɓorse kɔr nakgen se aan te ey ɓɔrt se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰ Naan ki se maam m'kɔŋ taadn dɛn te naase ey sum, taa gaar gen do naan se utu 'ɓaado. Nabo deere, naan se ɔk tɔɔɔ dom ki eyo. ³¹ Num ganj taa jee do naan ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ɔ m'tɛdn nakj ken naan taadumi. Iin ki ɓɔtn ara; k'ɓaaki!»

15

*Isa se naan *ko biŋ mala mala*

¹ Isa taad jeege tun mɛtin ki daala ɔ: «Maam se aan ɓɔɔ ko biŋ mala mala ɔ Bubum se, naan ʒo mel ko biŋ se. ² Teletgen paacn dɔk ute maama ɔ ken ooj ey se, naan gaanj tund naatn. Ganj teletn ken ooj se naan gaanj daapiŋa taa koojn dɛn cir ken se daala. ³ Taargen ken maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bɛɛ naan *Raa ki. ⁴ Inŋ 'dɔɔkki ute maama aan ɓɔɔ ken maam m'utu m'inŋ m'dɔɔk te naase se. Aan ɓɔɔ teletn ko biŋ k'gaanj k'j'undga naatn num ɔŋ ooj ey se se bin ʒo ken naase jaay inŋ 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kɔŋ tɛdn nakj aak bɛɛ eyo kici. ⁵ Maam se m'ko biŋ ɔ naase se 'teletumge. Debm inŋ 'dɔɔk te maama ɔ maam m'inŋ m'dɔɔk te naan se, debm se utu 'tɛdn nakgen jiga dɛn aak eyo. Anum ken naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔŋ tɛdn dim eyo. ⁶ Debm ken inŋ 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'anŋ gaanj kund naatn aan ɓɔɔ teletn ko biŋ k'gaanj j'undin se naan utu tuutu ɔ j'anŋ tɔsn tɔɔɔ. ⁷ Ken naase jaay inŋ 'dɔɔkki te maama ɔ taarum jaay inŋ maakse ki se, 'tɔndki mɛtn nakj naase 'jeki ɔ naase anki kɔŋɔ. ⁸ 'Tɛdki nakgen bɛɛ dɛna, bin se naase aki 'tɛdn jee mɛtum ki ɔ nakgen se *'nookj Bubuma. ⁹ Maam m'jese aan ɓɔɔ ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Inŋ 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese. ¹⁰ Ken naase jaay 'tɛdki nakj maam m'taadsen ɓen tɛda se num, kese naase inŋ dɔɔkki ute maam maakj maak-jem ki, aan ɓɔɔ maam m'tɛd nakgen

ken Bubum taadum gen tēda se jaay m'ing *dōok ute Bubum maakn maak-jen ki se.

¹¹ «Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kōn maak-raapuma, o maak-raapse se 'tēdn maak-raapm maraadin ki. ¹² 'Booyki! Nakn ken maam m'taadsen gen tēda se: 'jeki naapa an gōō ken maam m'jese se. ¹³ Debm ken jaay ed kōna taa mēdinge se, naan se jede te maakin cir paac. ¹⁴ Nakn maam m'taadsen se jaay, naase 'tēdinki se, naase se 6o mēdn maamge. ¹⁵ Maam se mōōtn m'asen kōn dan bulumge ey sum, taa debm bulu se ojn jeel nakn ken mēlin lee tēd se eyo. Num naase se maam m'dan̄se mēdumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacn ken maam booyo gōtn Bubum ki. ¹⁶ Naase 6o 'bēer oōdumki eyo, anum maam 6o m'bēer m'tōōdseno se taa m'asen kōl naaba aki 6aa tēdn nakn aak bēe oō nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakn naase paac 'tōndkiga mēta ute ro maam se, Bubum asen 'kōn kēda. ¹⁷ Nakn maam m'taadsen m'ōō aki tēd se: 'jeki naapa.»

Jee do naan̄ ki utu kōōdn kund jee mētn Isa ki

¹⁸ «Ken jee do naan̄ ki jaay oōd undse se, 'jeelki naade oōd undumoga maam 6o deete. ¹⁹ Ken naase jaay mētn jee do naan̄ ki num, kaadn naane naade asen jea, taa naase aki 'tēdn mētn naade. Gan̄ naase 'tēdkiga mētn naade eyo, oō maam se m'bēer m'tōōdseno maakn naade ki se, naase 'tēdkiga kalse ki, taa naan̄ se 6o naade oōd undse naatn se. ²⁰ 'Saapki tu do taar ken maam m'taadseno m'ōō: debm tēdn naaba gōtn deb ki se, naan̄ se magal cir debm ken naan̄ tēdn naaba gōtin̄ ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; oō naade jaay uun taar maam se taar naase kic 6o, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tēdn nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade lē jeel debm oōlumo se eyo. ²² Ken maam m'6aado jaay m'taaddēn te taargen se ey num, naade 'tēdn jee *kusinge eyo, num 6orse maam m'6aado m'taaddēnga jaay naade baate kuun se, naade 'kōn dōobm ken naade an kōōdn dōde eyo. ²³ Debm oōd undum maam se, oōd und Bubum kici. ²⁴ Nakn kōōbgen maam m'tēd daande ki ken 6ii kalan̄ nam tēdin̄ te ey se, ken maam jaay m'tēdin̄ te ey num, naade kōn 'tēdn jee kusinge eyo. Num 6orse nakn-kōōbgen maam m'tēddesin̄ se naade aakinga ute kaamde. Ute naan̄ se kic 6o naade oōd undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakn naade tēd se aanga dōobin̄ ki an gōō k'raan̄in̄ maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ken oō: *Jee se oōd undum se, cēre sum.*»*

²⁶ Ter Isa deekden̄ oō: «Debm utu ade 6aa jaay asen noogse, ade kiin̄ gōtn Bubum ki, oō ken maam m'6aaga gōtn Bubum

* 15:25 Aak KKR 35.19 oō 69.4.

ki num, m'asesiño kəlo. Naan se 6o Nirl naan Raa mala ken taad taar met ki əo ken iino gətin ki, ken naan baadoga se naan mala utu am tɛdn saaduma. ²⁷ Naase kic 6o utu amki tɛdn saadumge taa gətn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kəŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki əo ken kaadŋ utu kaan se, jeege utu asen tɔɔlo, maak-saapm naade ki num əo kaadn naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³ Naade utu 'tɛdn naan se, taa naade jeelum maam eyo əo jeel Bubum eyo. ⁴ Gan maam m'taadsen naan se, ken kaadŋ aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'əŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gen *Nirl Raa*

⁵ Borse maam taadga taad m'əo m'6aa 6aa gətn deb ken əlumo, na6o maakse ki se, debm jaay 'tənd metum əo naai '6aa gay kic 6o gəto. ⁶ Num gan taa taar maam m'taadsen bin se, tujsega maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar met ki; ken maam m'6aaga se asen tɛdn jiga naase ki; ken maam jaay m'6aa te ey num, Debm Noogo se ade kəŋ 6aa eyo. Num gan ken maam m'6aaga num m'utu m'aŋo kəlo. ⁸ Ken naan baadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade əko do *kusiŋ ki, do nak ken ute doobiŋa, əo tɛr do kəŋŋ bəər ken Raa utu kəŋŋ do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ək do kusiŋ ki se lɛ taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ Ɔo maak-saapm ken naade ək do nak ken ute doobiŋ se lɛ, taa maam 6aa 6aa gətn Bubum ki əo məətn naase amki kəŋ kaak eyo. ¹¹ Ɔo maak-saapm ken naade ək do kəŋŋ bəər ken Raa utu kəŋŋ do jeege tu se lɛ, taa gaar do naan ki se bəəro oocga doŋ ki.

¹² «M'ək nakge dɛna ken m'asen taada, na6o ken m'taadsesinga borse kic 6o, naase anki kəŋ booy kək eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar met ki utu ade 6aa se, naan utu asen tɔɔdo taa naase aki jeel taar met ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'tɛrɛcŋ doŋ ki 6o 'taad eyo, gan naan se utu asen taadn taar ken naan utu ade booyo, əo utu asen taadn nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan ade booy gətum ki se utu asesiŋ taadn naase ki. ¹⁵ Nakgen paacŋ Bubum ək se, nakgen se gen maam kici; taa naan se 6o maam m'taadsen m'əo: nakgen jaay naan ade booy gətum ki se utu asesiŋ taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔɔpɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdɔga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gɔtn ese maakɔn jeunge tu se jee mɛtɪŋge se taad te naapa ɔɔ: «Naan tap ɔɔ je deekɔn ɔɔ dɪo kɛn taad ɔɔ: ɔɔpɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdɔga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek ɔɔ: maam ɔaa ɔaa gɔtn Bubum ki se? ¹⁸ Ɔɔ taariɔn kɛn ɔɔ ɔɔpɔga baata se, je deekɔn ɔɔ dɪo? Taar naan taad se naaje j'ɔnd te mɛtɪn eyo.» ¹⁹ Isa se jeele kɛn naade je tɔnd mɛtɪn se, naan deekden ɔɔ: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar kɛn maam m'deeksen m'ɔɔ: Ɔɔpɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdɔga ɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naase maakse utu tujɔ ɔɔ aki keeme, gan jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujɔn deere, naɔo tɛdɔga num, maak-tujse se 'del maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mɛnd kɛn ɔaa ɔaa koojo se: kɛn kaadn koojin jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Kɛn naan oojga num, dirign te dubariɔn se naatn ɔɔ naan maakin raapo taa goon naan ooj se. ²² Taa naan se, naase kic ɔɔrse utuki maakn maak-tuj ki, ɔɔ tɛdɔga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔɔ bin se maakse utu raapo ɔɔ maak-raapm naase se, nam an kɔn tuj eyo.

²³ «Bin ɔɔ, ɔɔ kɛn se, naase aki tɔnd mɛtn dɪm gɔtum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakɔn naase 'tɔndki mɛta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen kɛda. ²⁴ Bini ɔɔrse kic ɔɔ, naase 'tɔndki te mɛtn dɪm te ro maam eyo; ɔɔrse 'tɔndki mɛta ɔɔ utu aki kɔn, bin se ɔɔ maakse 'raap maraadin ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagn taara. Gan kaadin utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagn taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesin taadn tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kɔn tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔɔ naase 'jeelkiga maam se m'iinɔ gɔtn Raa ki. ²⁸ Maam m'ɔaado do naan ki se m'iinɔ gɔtn Bubum ki; ɔɔrse maam m'kiin do naan ki se m'ɔaa gɔtn Bubum ki.» ²⁹ Gɔtn se jee mɛtɪn ki deekin ɔɔ: «'Booyo, ɔɔrse naai 'taadjen tal tal aaljen naagn taar ey sum. ³⁰ Ɔɔrse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan se ɔɔ naaje k'jeele naai se iinɔ gɔtn Raa ki.» ³¹ Isa tɛrlden ɔɔ: «Ɔɔrse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadin utu 'kaana, ɔɔ ɔɔrse kaadin se aanga, naase utu aki 'kaan wɔkɔ ɔɔ nanja kic ɔɔ 'kuun doobin doobina ɔɔ utu amki kɔn kalum ki, naɔo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taadsesin se, taa ute maam se

naase aki 'kəŋ tɔɔsɛ. Deere, naase utu aki 'kəŋ dubar do naan ki, nabo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

*Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtiŋ ki*
(Eɓ 7.24-28, 4.14-16)

¹ Kɛn Isa jaay taaf nanj taariŋ se, naan̄ uun kaamiŋ raan deek ɔɔ: «Bua, ɓɛɛ, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ² Naai ɛdiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naan̄ kɛdn̄ *kaajŋ ɣɛn daayum jeege tun naai ɛdiŋsiŋga se. ³ Kaajŋ ɣɛn daayum kɛn ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala kɛn kalan̄ lak ɔɔ am jeel maam Isa *al-Masi kɛn naai ɔlumo. ⁴ Do naan̄ ki se maam nookiga ɔɔ naabi naai ɛdum se, maam m'tɛf nanjŋga. ⁵ Bɔrse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ kɛn naai 'nookumo kaaf kɛn naai aal te dunia ey ɓɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddɛnga naade jeeliga naai jeeɣen kɛn naai 'bɛɛr tɔɔdo do naan̄ ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ɔɔ naai ɛdumdɛnga kaam jima, ɔɔ naade booy uunga taar naai. ⁷ Bɔrse naade jeele, nakj naai ɛdumo paac se iino ɣɔtn naai ki. ⁸ Taar kɛn naai 'taadumo se, maam m'taaddɛsiŋga kici. ɔɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino ɣɔtn naai ki ɔɔ naade tookga naai ɓo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num ɣɛn jee do naan̄ kɛn ɓaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se ɣɛn jee naai ɛdumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰ Nakj maam m'ɔk paac se ɣɛn naai ɔɔ nakj naai ɔk paac se ɛ, ɣɛn maama; ɔɔ ute doobm naade se ɓo, jeege 'kaakj nookuma. ¹¹ Naan̄ ki se maam m'kəŋ king do naan̄ ki ey sum. Gaŋ naade se utu king do naan̄ ki ɔɔ maam ɛ m'tɛrl tɛrl ɣɔtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, ɓɔɔbde ute tɔɔgi kɛn naai ɛdum se. 'Bɔɔbde taa naade 'tɛdn̄ kalan̄ aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalan̄ se. ¹² Kaad kɛn maam m'inggo te naade se, maam ɛ m'ɓɔɔbdeno ute tɔɔɣŋ kɛn naai ɛdumo se. Maam se m'ɓɔɔbdenoga maakde ki se nam kalan̄ tap ɓo ut eyo, ɔɔ deb kalan̄ kɛn ut se ɛ, taa taar k'raan̄o do dɔkiŋ se 'kaan te doobiŋa. ¹³ Bɔrse maam m'tɛrl tɛrl ɣɔtn naai ki ɔɔ kɛn ɓɔrse m'utu do naan̄ ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kəŋ maak-raapuma ɔɔ maak-raapm naade se, 'tɛdn̄ maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴ Maam m'taaddɛnga taar naai, gaŋ jee do naan̄ ki se ɔɔd unddɛnga taa naade se mɛtn jee do naan̄ kɛn ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan̄ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁵ Maam m'tɔnd mɛti se taa aden tɔsn naatn do naan̄ ki eyo, num taa aden ɓɔɔbm ro Deb kɛn ing ɓo ɣɛn tɛdn̄ *kusiŋ sum se. ¹⁶ Naade se mɛtn jee do naan̄ kɛn ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan̄ kɛn ɓaa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛdden naade 'tɛdn̄ jee naaigen mala

mala; taa taar naai se taar met ki. ¹⁸ Aan gɔɔ kɛn naai ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlden do naan ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar met ki.

²⁰ «Kɛn m'tɔnd meti se taa naade sum eyo, num m'tɔnd meti, taa jeegen utu 'tookn taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici. ²¹ Ɔnde naade paac 'tɛdn kalan. Bua, 'tɛdden naade 'tɛdn kalan ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'ing dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalan kici, jaay jee do naan ki se 'jeel naai ɔlumo. ²² Maam m'taaddenoga nookn naai ɛdumo se, ute naan se naade tɛdn kalan aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalan se. ²³ Maam m'ing m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔn dɔɔkn tɛdn kalan, jaay jee do naan ki se 'jeele naai ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai ɔl ɛdumdeno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakn nookuma, nookn kɛn naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaad kɛn naai aalo te do naan ey ɔɔrtɔ. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɔ jee do naan ki se jeeli te eyo, gan maam se m'jeeli, ɔɔ jee se kic jeelga kɛn naai ɔlumo. ²⁶ Maam m'taadden naade jeelga roi, ɔɔ maam m'utu m'aden tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei kɛn naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkn te naade.»

18

Isa jeege ɔaado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taarin se, naan iin te jee metin ki gaan kaam maane k'danin Sedron deel ɔaa jɛn kɛn kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛɛ ɔɔ naan ute jee metin ki se ɔaa end maak ki. ² Gan Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metin ki se, lee ɔaado tus tus gɔtn ese. ³ Naan deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgargen kɛn lee bɔɔb *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn serke Raage tu ɔl ɔldeno. Naade ɔaado jinɛɛ ki se, ute jel poodge te lɔɔmpdege ɔɔ ute nakn tɛdn bɔɔrdege. ⁴ Num gan Isa jeel paac nakn utu kaan don ki se, naan iiko cɛɛde ki deekden ɔɔ: «Naase 'jeki nanja?» ⁵ Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Kese ɔl maama.» Gan Judas debm kɛn je kutin se utu maakn jeege tun se kici. ⁶ Kɛn jee se jaay booy Isa deekden ɔɔ: «Kese maam se,» jee se ter te metde diwir ɔɔ naade paac si naan ki. ⁷ Ter Isa tɔnd metde daala ɔɔ: «Naase tap ɔl, 'jeki nanja?» Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» ⁸ Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadsenoga taada m'ɔɔ kese ɔl maama. Kɛn naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔnk jee metum ki se 'ɔaao.» ⁹ Taar

ken Isa taado se aanga doobin ki ken oo: *Maakɲ jeege tun ken naai edumdeno kaam jim paac se, nam kalan maam m'utin te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ood gɔrd-ɲerlin se, oo og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki. Naan gaan te bin do ji daama oo gaabm se k'danin Malkus. ¹¹ Gan Isa taad Pier ki oo: «Gɔrd-ɲerli se olin saapin ki gɔtin ki! *Kooɲm dubar ken Bubum edumo se, maam m'an kaayin ey la?»

J'ok k'baan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dool asgar *Romege, ute bubde oo te asgargen ken lee bɔɔb *Bee Raa ken Yaudge aldeno se, iij-ok Isa oo dookinɲa. ¹³ Naade ok baansino deet se gɔtn Annan ki. Oo Annan se bo moom Kayipm gaaba. Oo baar ken ese Kayipm bo *magal debm tedn serke Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese bo ken taado magal Yaudge tu oo: ken asen tedn jiga naase ki se, deb kalan bo 'kooyo oo 'kon jee dena.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade oko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tedn serke Raa ki se jeelina, gɔtn se naan end te Isa kalan baa daan bɔɔr bee magal debm tedn serke Raa ki se. ¹⁶ Gan Pier se oop ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tedn serke Raa ki jeelin se teeco. Oo baado taad mend ken ing bɔɔb taa doobo se, oo j'on Pier se endo. ¹⁷ Oo mend ken ing bɔɔb taa doobo se, naan deek Pier ki oo: «Naai kic bo maakɲ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin oo: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸ Bii ken se kuulu onoo, taa naan se bo jee tedn naabge ute asgargen ken lee bɔɔb *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy poodo oo daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

**Magal debm tedn serke Raa ki se tond metn Isa*

¹⁹ Gan magal debm tedn serke Raa ki se baag tond metn Isa se taa jee metin ki oo do taar ken naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin oo: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal oo daayum maam m'lee dooyo jeege maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo m'dooyo jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, gɔtn ken Yaudge paac le tusn se taar dim kalan tap bo maam m'oyin te eyo. ²¹ Naai tap bo 'tond metum bin se taa dio? Naai 'tond metn jeegen ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. Oo metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.» ²² Do taar ken se sum bo maakɲ asgarge tun ken lee bɔɔb Bee Raa se deb kalan ken ceen ki se, ondin metn bin ki oo deekin oo: «Magal debm tedn serke Raa ki bo k'tadin taar ken bin ne?» ²³ Gan Isa terlin

* 18:9 Aak Jn 6.39 oo 17.12.

ɔɔ: «'Taadum tu taar di ken maam m'taad m'tujiŋ se! Ɔɔ ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ɔndum se?» ²⁴ Isa jaay Annan ɔlin gɔtn Kayipm ken magal debm tɛdn serke Raa ki se, Isa k'dɔɔkinga dɔɔkɔ.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaadken Simon Pier daar riib riib poodo gɔtn ese se, naade deekin ɔɔ: «Maakŋ jeege tun metn gaab ken se, naai kic ɔo maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj ɔɔ: «Maam se metn naade eyo.» ²⁶ Gaŋ maakŋ jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn serke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm ken Pier ɔg gaanjo te biŋ se, naan deek Pier ki ɔɔ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakŋ jinɛn ki daamo?» ²⁷ Gaŋ tɛr gɔtn se Pier naaj daala ɔɔ kaad ken se sum ɔo gaŋ kɔrɔŋjo naar ɔɔd ɔɔyo.

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanɔɔrin nɔɔrin se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔɔ baansin bee magal *Rɔmɛge tu ron Pilat. Gaŋ naade baate kend maak ki taa naade daapga daap rode gen kɔsn *laa Paak, taa naade je tɛdn kusina rode ki eyo. ²⁹ Gɔtn se Pilat teec ɔŋde naatn ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se naase ɔkiŋki mindin gen di?» ³⁰ Naade terlin ɔɔ: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum ɔo naaje j'ansino kɔkŋ ɔaa gɔti ki la?» ³¹ Gɔtn se Pilat terlden ɔɔ: «Naase mala ɔk baansin ki, ɔɔ taar se, ɔaa aakiŋki ute doobm naase.» Gaŋ Yaudge terlin ɔɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.» ³² Bin ɔo taar ken Isa taado ɔɔ te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobiŋ ki.

³³ Gɔtn se Pilat terl end maak ki daala, ɔl k'daŋo Isa, ɔɔ naan tɔnd metin ɔɔ: «Naai ɔo Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa terlin ɔɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala ɔo saap ɔŋin ɔɔbu, jeege kuuy ɔo taadi taa maam le?» ³⁵ Pilat terlin ɔɔ: «Naai aakum maam se, m'kɔd Yaud la? Kese jeeige mala naaden *jee magal tɛdn serke Raa ki se ɔo ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap ɔo tujga dio?» ³⁶ Gɔtn se Isa terlin ɔɔ: «Gaar maam se gen do naaŋa ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naaŋa ara num, asgarumge am kɔŋ kɔnum Yaudge am kɔk eyo. Num ɔorse gaar maam se, gen do naaŋa ara eyo.» ³⁷ Gɔtn se Pilat deekin ɔɔ: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa terlin ɔɔ: «Yee aan gɔɔ ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se ɔo maam j'oojuma ɔɔ maam m'baado do naan ki se taa m'tɛdn saada do taar ken met ki. Ɔɔ debm jaay inŋ ute taar met ki se, booy kuun taaruma.» ³⁸ Pilat terl Isa ki ɔɔ: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec ɔaa ɔŋ Yaudge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋ te taar dim kusin gɔtin ki eyo. ³⁹ Aan gɔɔ aanga laa Paakŋ gen Yaudge tak

60, maam m'lee m't'ood t'alsen t'ol maakŋ jee danŋayge tu deba kalarŋ se, 6orse naase 'jeki m'asen k'oodn k'ol Gaar Yaudge se la?» ⁴⁰ T'er g'otn se naade baag t'ooŋo ɔ: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gan Barabas se, naan debm tujn nakj jeege.

19

Isa jeege je an baa kutu

¹ G'otn se, Pilat ɔ ɔ j'ok k'baano te Isa ɔ k't'ondin ute m'eeje. ² ɔ asgarge se, uj daapo j'ee geŋ k'orond' baado ondin don ki, t'er naade uun uusin kal gaaringe aac bonj. ³ Naade iiko c'eeŋ ki ɔ deekin ɔ: «T'ooŋe naai ki, Gaar Yaudge!» G'otn se, naade baagin t'ond m'etn bin ki. ⁴ T'er Pilat teeco kuuy daala ɔ deek Yaudge tu ɔ: «'Booyki, gaabm se maam m'ano k'oodn teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'oj te taar dim ken naase okin ki mindin ro ki eyo.» ⁵ G'otn se Isa teeco naatn ute j'ekŋ k'orond' don ki ɔ te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekden ɔ: «Kese 6o gaabm se!» ⁶ Num ken *magal jee t'edn serke Raa ki te jeeŋe jaay aakin se, naade baag t'oodn t'ooŋo ɔ: «Naan se tupu t'olin ro kaag ki! Tupu t'olin ro kaag ki!» Gan Pilat taadden ɔ: «Naase mala ok baa tupu t'olin ki ro kaag ki; ey num maam se m'oj te taar dim ken naase okin ki mindin ro ki eyo.» ⁷ Yaudge t'erlin ɔ: «Naaje se j'ok *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔ maakŋ Ko Taar naajege se taad ɔ debm bin se j'an t'ool. Taa naan t'ed ron Goon *Raa.» ⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, beere okin cir daala. ⁹ Pilat t'erlin baa oj Isa maak ki t'ond m'etin ɔ: «Naai tap 6o iino gay?» Num gan Isa baate t'erlin taara. ¹⁰ G'otn se Pilat deekin ɔ: «Maam ara 6o naai 'baate t'erlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ok t'ooŋo ɔ ken m'je num, m'ai k'oodn k'ol ɔ ken g'oto le m'ok t'ooŋo ken m'ai tupm t'ool ro kaag ki se?» ¹¹ Gan Isa t'erlin ɔ: «Naai se ken Raa jaay edi eyo te t'ooŋ ey se, naai ok t'ooŋo dom ki eyo. Taa naan se 6o debm ok olum ji naai ki se, t'edga *kusin ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum 6o, Pilat je doobm an k'oodn k'ol Isa. Num gan Yaudge baag t'oodn t'ooŋo deek ɔ: «Ken naai jaay ɔd' olinga num, naai se m'edn Sezar* eyo. Taa debm jaay t'ed ron gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ɔ k'j'ok k'j'oodo Isa naatn, naan baado ondin g'ot ken j'iin k'daapinga daap te koa ken naan lee ojŋ b'ooŋo jeege tu. G'otn se k'danin te taar Ebre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan g'oor te katar se, Pilat taad Yaudge tu ɔ: «Aakki, kese 6o gaarse!» Naan ken se, naade daap daap rode geŋ t'edn *laa Paak geŋ Yaudge t'eger.

* 19:12 Sezar se Gaar magal ing *Rom ki.

¹⁵ Num gan Yaudge terl baag tōōdn tōōyō ɔ: «Naan se, nakin yoa, naan se nakin yoa! 'Baa tupu tōolin ro kaag ki gam naane!» Pilat terlden ɔ: «Gaarse ɓo, naase 'jeki m'an tupm tōol ro kaag ki la?» Magal jee tēdn serke Raage tu terlin ɔ: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ok eyo!» ¹⁶ Gōtn se sum ɓo, Pilat ɔk ɔlden Isa taa naade an ɓaa tupm tōolin ro kaag ki. Ɔo gōtn se asgarge ɔk ɓaan te Isa.

Isa k'tupin ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken Isa teec teec maakn Jeruzalem ki se, naade ɔnin naan mala uun kaagn j'ansin tupm ro ki se, daamin ki. Ɔo naade ɓaansin gōt ken k'danin kaadn do deba. Gōtn se te taar *Ebre se, ron Golgota. ¹⁸ Ɔo gōtn ese ɓo naade tupin ro kaag ki ɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daarin ceesin ken kalan ɔ deb kuuy se j'uun k'daarin ceesin ken kuuy ɔ naade ɔl Isa ɗaar daan ki. ¹⁹ Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'ɓaa k'tupin raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. Ɔo taar naan raan se taad ɔ: «Isan kōd Nazaret se, naan Gaar Yaudge». ²⁰ Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa gōtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gōor te Jeruzalem. Ɔo taar naan raanin se le raanin te taar Ebre, taar Laatin ɔ ute taar Gerek kici. ²¹ Num *magal jee tēdn serke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ɔ: «Ɔnte raan ɔ: naan se Gaar Yaudge, num raan ɔ: naan ɓo taad ɔ naan Gaar Yaudge.» ²² Gan Pilat terlden ɔ: «Taar maam m'raaniga se, m'raaniga sum.»

²³ Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tōs kalinge ɔ nigin gōtō kaam ɔɔ. Deba kic ɓo uun bedin bedina. Ɔop kalin kalan ken naan uusinga num lee tuusin kalgen kuuy do ki se, ɔ kal se ɔnd raan bini ɓōy aan naan ki se ɔk gōtn kur eyo. ²⁴ Gōtn se asgarge taad te naapa ɔ: «Kal se j'ōnte 'nēepinki, num gan k'tedin salatia, debm ken oocinga ɓo 'kuun sum.» Anum nakn se aanga doobin ki aan gōo taar k'raanjo do dōkin ken ɔ:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ɔo kalum maak ki se le, naade tediniga salatia.†

Ɔo kese ɓo naabm ken asgarge tēda.

²⁵ Cee kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaan mendā, ɔo Mari mend Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu ɗaar gōtn ese. ²⁶ Gōtn se, Isa aak koŋa ɗaar ɗaar cee debm metin ken naan jen se, naan deek koŋ ki ɔ: «Kaaya aaka, kese ɓo gooni.» ²⁷ Ter naan taad deb ken metin ki se, ɔ: «Aaka, kese ɓo koi.» Bii ken se sum ɓo debm metn Isa ki se ɔk ɓaansin been ki. ²⁸ Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan gōo Isa jeel naabm ken naan ɓaano ro ki se nanga, num taa taar k'raanjo

do dɔkiŋ 'kaan doobin ki se, naan deek ɔɔ: «Maam se, maane tɔluma.»²⁹ Gɔt ken se ɔk k'jɛlɛŋɛ dooc te tɔtn koojn biŋ ken mooyo se. Naade uuno kaagn nakŋ k'danin isop† ɔɔ uuno nakŋ uun maane se butin taar ki. Naade ɔlin maakŋ tɔtn koojn biŋ ken mooy mooy se ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ŋ'suubu.³⁰ Ken Isa jaay suub naam tɔtn koojn biŋ ken mooy mooy se, naan taad ɔɔ: «Naabum aasga.» Gɔtn se naan no doŋa ɔɔ ɔŋ kon tece.

Isa j'ɔsin cɛŋken ki te bɔɔɔ

³¹ Aan gɔɔ biin se Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gɔtn se naade baa tɔnd mɛtn Pilat ɔɔ: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'baa k'tɔnd k'tɛɛcɛden jedege taa ooyga num j'adeno tɔɔdn bɔɔy ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.»³² Ɔɔ gɔtn se asgarge baado tɔnd tɛɛc jɛ gaabm ken deete ɔɔ tɛr tɔnd tɛɛc jɛ gaabm ken kuuy se kici. Jee se ɔo ken k'tup k'tɔalde te Isa kalan se.³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ɔŋin naan ooyga. Taa naan se ɔo naade baate tɔnd tɛɛcŋ jɛŋge.³⁴ Ganŋ maakŋ asgarge tun se, deb kalan uuno bɔɔɔɔ ɔɔ ɔsin cɛŋken ki. Gɔtn se mooso te maane naar teeco.³⁵ Debm taad taar ara se, naan mala aakinga te kaamina ɔɔ saadn naan se, taar mɛt ki. Ɔɔ naan jeele saadn naan se ken mɛt ki, taa bin se naase kic ɔo aki tookŋ do taar ken naan taad se.³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raanɔ do dɔkiŋ se, 'kaan doobin ki ken ɔɔ: *Naan se j'an kɔŋ tɛɛcŋ cɛŋgin gam eyo.* §

³⁷ Ɔɔ tɛrl gɔt kuuy kic ɔo taar k'raanɔ do dɔkiŋ se taadga ɔɔ: *Jee ɔsino se, naade utu an kaakŋ ute kaamde.**

Isa k'j'ɔlinga maakŋ baad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kɔd Arimate se, naan kic maakŋ jeege tun mɛtn Isa ki naɔo taa Yaudge se, naan beere ɔɔ tɔy tɔy ronɔ. Naan ɔo baa tɔnd mɛtn Pilat taa baa kɔɔdn ro Isa ro kaag ki. Gɔtn se Pilat tookin, ɔŋ Yusup baa ɔɔd ro Isa.³⁹ Ɔɔ Nikodem ken bii kalan inɔo gɔtn Isa ki nɔɔr se, naan kic baano te itir ken k'tɛdin te maan kaagn k'danin mir ute alues† se aas baa baa doocŋ kɔr sik-kaar-mii.⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun bɔɔyɔ ro Isa se ro kaag ki. Ɔɔ uuno darkɔyɔ ɔɔ tɛdin nakŋ oot nijimi ute itir se ro ki ɔɔ naade teelin tec aan gɔɔ gen Yaudgen lee duubm yodege.⁴¹ Gɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, gɔtn se ɔk jinɛɛ ɔɔ maakŋ jinen ken se, ɔk baada ɔɔ baadn

† 19:29 Isop se kaagn iin aan gɔɔ mɔɔkɔ ɔɔ k'tɛdn nakŋ oot kooto. Aak Zak 12.10.

§ 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 ɔɔ KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagn k'tɛdn dawa jeege tu ken j'ɔŋin taa naan *Israɛlge tu.

se aan gɔɔ iibi, taarin se naade gaasin ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan gɔɔ Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, gɔtn ese kic le, baada utu gɔɔr te naade dey se, naade uun ol ro Isa maak ki.

20

*Naade baa ɔŋ te Isa maakŋ baad ki eyo
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)*

¹ Bii dumas ki, tanɔrin nɔrin ken gɔtɔ utu ilim sum ɓo, Mari ken iino Magdala ki iin baa taa baad ki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn. ² Gɔtn se naan ɔk terl aan baa ɔŋ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jen se, naan deekden ɔɔ: «Mɛljege se, nam ɔɔdinga naatn maakŋ baad ki, ɔɔ gɔtn k'baa j'olin se naaje k'jeel gɔtin eyo.» ³ Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gɔtn se naade teeco ɔɔ iin baa taa baad ki. ⁴ Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, nabo debm metn Isa ken kuuy se, aan deel Pier ɔɔ naan ɓo baa aan deet taa baad ki. ⁵ Ɔɔ ken naan jaay aan se no aak maakŋ baada, naan aak kalgen k'teelsin se, utu tood gɔtin ki gan naan baate kend maak ki. ⁶ Anum ken Simon Pier ken aanɔ metin ki jaay aan se, naan end maakŋ baad ki. Ɔɔ naan kic aak kalgen k'teelsin se tood tood gɔtin ki. ⁷ Ɔɔ naan aak kal k'teelin kaamin se ɓo, tood te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga ces ki. ⁸ Naan ken se jaay debm metn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakŋ baad ki se. Naan aaka ɔɔ took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee metn Isa ki se, booy ɔk te ey ɓortɔ taar ken k'raaninɔ do dakin ken deek ɔɔ: Isa se, bɛeki num, afe dur daan yoge tu. ¹⁰ Gɔtn se sum ɓo jee metn Isa ken di se ɔk terl baa beedege tu.

Isa teec naan Mari ken iino Magdala ki

¹¹ Gan Mari daar eem taa baad ki ɔɔ maakŋ keemin ki se naan no aak maakŋ baada. ¹² Ɔɔ naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldege raap raapo, gɔtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam don ki ɔɔ deb kalan ing kaam gɔtn jɛnge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔɔ: «Mɛnd ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ɔɔ: «Mɛlum se nam ɔɔdinga naata ɔɔ gɔtn k'baa k'j'ol k'j'aalsin ro ki se le, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nabo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa tɔnd metin ɔɔ: «Mɛnd ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanja?» Num gan Mari jaay aakin se, naan saap ɔɔ daan debm bɔɔbm jinene se le daam. Gɔtn se naan taadin ɔɔ: «Gaabm ara ken naai ɓo ɔɔdinga le, taadum gɔtin ken naai aalsin ro ki se ɔɔ maam m'an baa kuunu.» ¹⁶ Gan Isa danjin ron ki ɔɔ: «Mari.» Ɔɔ Mari terl aakina ɔɔ deekin te taar

*Ebre ɔɔ: *Raabuni*. Kese je deekɲ ɔɔ: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gɔtn se Isa deekiɲ ɔɔ: «Ŋnte 'kɔkuma, taa maam m'ookɲ m'ɓaa te gɔtn Bubum ki ey ɓɔrtɔ. Num naai se, 'ɓaa ɔɲ gɛnaamge se 'taadden ɔɔ, maam se m'ookɲ m'ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki, ɔɔ Bubum se, Bubm naase kici, ɔɔ m'ɓaa ɓaa gɔtn Raam ki ɔɔ m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Gaɲ naaɲ kɛn se jaay ɓo, Mari kɛn iino Magdala ki se ɓaa ɔɲ jee mɛtn Isa ki se taadden ɔɔ: «Maam se m'aakiga Mɛljege utu kaamuma. Ɔɔ 'booyki kese ɓo taar kɛn naaɲ taadumo.»

Isa teec naan jee mɛtinge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas kɛn se sum ɓo aan tɛgɛriɲ ki se, jee mɛtn Isa ki se, ɛnd maakɲ ɓee ki ɔɔ dɛkel taara dode ki, taa naade ɓeer ɓeer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala ɓaado daar daande ki. Ɔɔ naaɲ deekden ɔɔ: «Ŋɲ tɔɔsn Raa se 'tɛdn te naase!» ²⁰ Kɛn naaɲ utu daar taadden taad se, gɔtn se naaɲ tuun taadden jingɛ ute gɔtn cɛɲkɛɲa. Kɛn jee mɛtiɲ ki jaay aak Mɛljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Raa asen kɛdn tɔɔsiɲa. Aan gɔɔ Bu ɔlumo do naaɲ ki se, maam kic m'olsen naase.» ²² Kɛn Isa jaay taad naɲ taariɲ se, naaɲ iibden kuulu dode ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Ŋkki *Nirl Salal. ²³ Jee kɛn tɛdga nakɲ *kusiɲ jaay naase 'tɛddɛkiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusiɲdege. Ɔɔ jeegen naase ɔɲ 'tɛddɛki te kaldɛ ey lɛ, Raa kic aden kɔɲ tɔɔl kusiɲdege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Gaɲ bii kɛn Isa jaay ɓaado ɔɲ jeengen mɛtiɲ ki maakɲ ɓee ki se, Tɔma kɛn k'danjiɲ Didim* kɛn maakɲ jee mɛtiɲ kɛn sik-kaar-di se, gɔtɔ te naade. ²⁵ Jee mɛtn Isa kɛn kuuy se, ɓaa taad Tɔma ki ɔɔ: «Naaje se j'aakkiga Mɛljege utu kaamje!» Gaɲ Tɔma tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn maam jaay m'aak te dɔl kɛn k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔɔ m'ɔl jim m'naam te gɔtiɲ eyo ɔɔ tɛrl cɛɲkɛɲ ki jaay m'ɔl jim naamiɲ te ey se, maam kɔɲ tookɲ taarse se eyo.» ²⁶ Kɛn aan bii dumas kɛn kuuy se, jee mɛtn Isa ki ɓaado tus maakɲ ɓee kɛn se daala. Bii kɛn se Tɔma kic ɓo utu te naade. Kɛn Isa ɔɲde se kaam taarde k'dɛkelingɛ dɛkelɛ. Naaɲ naar daar daande ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Raa asen kɛdn tɔɔsiɲa.» ²⁷ Tɛr Isa deek Tɔma ki ɔɔ: «Aak jimge, ɔɔ ɔl ji naam gɔtiɲa. Tɛr ɔl ji naam cɛɲkɛma. Ŋnte naajɲ taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tɔma tɛrliɲ ɔɔ: «Naai se Mɛluma ɔɔ Raama!» ²⁹ Gaɲ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakumga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay ɓo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjiɲ taa dɔo

* 20:24 Didim se je deekɲ ɔɔ rɔɲɔ.

³⁰ Isa se tɛdga nakɲ-kɔɔɔngen kuuy dɛna naan jeege tun mɛtiɲ ki. Naɔo kengen mɛtiɲge se j'ɔɲ k'raanɲɛn te maakɲ Kitap kɛn ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raanɲɲ maakɲ Kitap kɛn ese se, taa asen kɔl naase aki jeele Isa se, naan ɔo *al-Masi, Goon Raa. Ɖɔ kɛn naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kɔɲ kaaja ute ro naana.

21

*Isa teec naan jeenge tun mɛtiɲ ki
(Mt 28.16; Lk 5.1-11)*

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa tɛrl ɔaado teec naan jeenge tun mɛtiɲ ki taa baar kɛn k'danɲɲ Tiberiad. 'Booyki tɛd ɔɔ di jaay naan teec naande ki se. ² Jee gɔtn ese se naade Simon Pier ute Tɔma rɔɲɔ se, Natanaɛl kɔd Kana kɛn iinɔ taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee mɛtn Isa kɛn kuuy dio. Naade se ing kalan. ³ Num gan Simon Pier deekɛn ɔɔ: «Maam se m'ɔaa ɔaa tɔkɲ kɛɲje.» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Bin num naaje kic k'ɔaa te naai.» Naade teec ɔaa ook maakɲ markab ki. Num kɛn naade jaay aan se, maakɲ nɔɔr kɛn te magaliɲ se, naade je kɛɲje bini ɔɲ te eyo. ⁴ Kɛn gɔtɔ jaay iip tɔɔk se, naade aak Isa daar daar do jɛɲ baar ki. Naɔo jee mɛtiɲ ki se aakiɲa ɔɔ aak jeeliɲ eyo. ⁵ Gan Isa deekɛn ɔɔ: «Naase gaange, kɛɲje cɔkɔ kic naase ɔkki ey ɔaamo?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «J'ɔk eyo.» ⁶ Gɔtn se naan deekɛn ɔɔ: «Uun undki gɛndse se kaam do ji daam aak markaba. Gɔtn se ɔo naase aki kɔɲɔ.» Naade und gɛndɛ ɔɔ tɔɔɔ maakɲ gɛndɛ ki se, kɛɲje dɛna num gen kiikiɲ kic ɔo naade ɔɲ iikiɲ eyo. ⁷ Gɔtn se debm mɛtn Isa kɛn Isa jɛɲ se, deek Pier ki ɔɔ: «Kese Meljege!» Ɖɔ kɛn Simon Pier jaay booy j'ɔɔ kɛse Meljege se, naan ɔɔdga kɔɔd kaliɲ kic ɔo, uun uusiɲ gɔtiɲ ki, dɔɔk maakiɲ jaay aal ooc maan taa an ɔaa kɔɲɔ. ⁸ Kaad kɛn se, jee mɛtn Isa kɛn kuuy se, naade kic ɔɔpɛnga gɔɔr kaam tal cili-kaar-di sum ɔo, kookɲ kaan jɛɲ ki. Kɛn naade jaay ɔaado ɔaa te markabɛ se, tiiko gɛndɛn kɛn ɔooc te kɛɲje se. ⁹ Kɛn naade jaay aan taa baar ki se, bɔɔy naan ki ɔɔ gɔtn se naade aak naal poodɔ, ɔɔ do naal pood kɛn se k'nanɲ nan kɛɲje ɔɔ naade aak mappa gɔtn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekɛn ɔɔ: «Kɛɲgen naase 'tɔkkiro se, 'ɔaankiro kandum.» ¹¹ Gɔtn se Simon Pier ook maakɲ markab ki ɔɔ tiiko gɛnd ɔooc te kɛɲje se ɔaano do jɛɲ ki. Ɖɔ kɛɲj maakɲ gɛnd kɛn se, k'mɛt k'j'ɔɲɲɲ kɛɲgen magal magal salal ɔo kaar-te-si-mii-kaar-mɔtɔ. Ɖɔ te dɛn kɛɲgen ese se kic ɔo, gɛndɛ nɛɛp te eyo. ¹² Isa deekɛn ɔɔ: «'Baakiro aki kɔɔɔ.» Gɔtn se jee mɛtiɲ ki paac se, nam jaay 'tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Naai nana» kic ɔo gɔtɔ. Taa Meljege se, naade paac aak jeeliɲga. ¹³ Isa ɔaado ɔɲɛ ɔɔ uun mappa se nigdesiɲa, tɛr kɛɲje se kic naan uun nigdesiɲa. ¹⁴ Kɛn Isa jaay duro daan

yoge tu se, te naan se naan teec dɔɔlga mɔtɔ naan jeege tun metin ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Ken naade jaay ɔs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gɔtn se Simon terlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele ken m'jei se.» Isa terlin ɔ: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Ter naan deekin gen k-dige ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele ken maam m'jei se.» Isa deekin ɔ: «'Tedn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Ter Isa deekin gen k-mɔtɔge tu daala ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gɔtn se Pier maakin tuj se ro ken ken Isa tɔnd metin dɔɔlin mɔtɔ ɔ: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gɔtn se Pier terlin ɔ: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ɔ 'jeelum maam se, m'jei.» Ter Isa deekin ɔ: «'Gaamum baatumge. ¹⁸ 'Booy bɛɛ m'ai taada: ken naai utu goon kɔdɔ se, naai mala ɔ tuus kali ɔ 'dɔɔk maaki ɔ gɔtn naai maaki je ɔ ɔaa sum. Num ken naai jaay ɔaado gɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy ɔ utu ai dɔɔkn maaki ɔ ai ɔaa kɔli gɔt ken naai maaki je eyo.»

¹⁹ Ken Isa jaay taad bin se je taadn ɔ Pier se ute doobm gay j'utu j'an tɔɔɔ ɔ yo naan se utu *nookj *Raa. Do taar ken se, ter Isa taadn ɔ: «Naai se ɔk metuma.»

²⁰ Gɔtn se Pier terl aak metin ki se, naan aak debm metn Isa ken Isa jen se utu ɔaado metde ki. Naan se ɔ kaad ken naade ɔso kɔs jaay naan dejo kaadn Isa ki ɔ deekiɔ ɔ: «Melje, ken utu ai kuti se nanja?» ²¹ Ken Pier jaay aakin se, deek Isa ki ɔ: «Melje, naan se di an kaan don ki kaca?» ²² Gan Isa terlin ɔ: «Naan se, ken maam je m'an kɔnin 'ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli di? Naai se, 'ɔaado 'daanuma.» ²³ Taar se jaay genaage ɔaa booyin se, naade taad ɔ: «Debm metn Isa ken ese se 'kooy ey sum.» Num gan taar ken ɔ naan 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔ: «Ken maam je m'an kɔnin ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli di?» ²⁴ Debm ken taad nakgen se ɔ jaay raanin paac se, naan se ɔ debm metn Isa ken ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn met ki. ²⁵ Isa se tedga nakge kuuy kic ɔ dena. Nakgen se jaay k'raanin paac kalan kalan ɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taargen k'raanjo se do naanja te magalin kic ɔ an kɔn kɔk eyo.

Kitapm γεν Naabm jee kaan naabm Isage Kupm μετn taar taadjeki doobm γεν dooy Kitapm γεν Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm γεν Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic 60 Luk 60 raanjo. Ken Isa ook 6aa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu nabo j'on j'aakin aan gaa debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki ɔ ken lee tɔdde. Kitapm γεν Naabm jee kaan naabm Isage se, taad μετn taar γεν wɔkɔ Labar Jigan γεν Isa al-Masi. Aan gaa ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 60 baago wɔkɔ Labarin Jiga se maakɔ naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakɔ naan magal k'danin *Rɔm. Ɔ Rɔm se naan 60 naan magal γεν jeegen Yaudge eyo ɔ naan se magal cir naangen 6aa se paac ɔ kaad ken se jee Rɔm se 60 ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 60 debm taad ɔ ted ɔ di jaay 60 Nirl Salal ɔd doobo jeege tu γεν booy kɔkɔ Labar Jiga γεν Isa al-Masi se. Nakɔ ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo γεν tum kalan se, Nirl Salal tedin tedga gotɔ. Maakɔ kitapm γεν Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn μετn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad μετn taar γεν mɛrtn ken Pol leedo γεν tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, ɔ metinge se k'tɔalde. Nabo dim jaay 'gaasn Labar Jiga γεν Isa al-Masi ken tɔog cir nakge paac se tap 60 gotɔ.

*Isa taad jeege tun metin ki ɔ *Raa utu adeno kɔl *Nirl Salal*

¹ Teopil, maakɔ kitapum ken deet deet se, maam m'raanjo μετn taar nakgen paacɔ ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm μετ ki se, ² bini bii ken Raa uun 6aansin maakɔ raa ki. Ken naan ook 6aa te maakɔ raa ki ey 6ort se, naan beer tɔdo jeege ken an tedn jee kaan naabinge, ɔ ute tɔogɔ Nirl Salal se, naan taadden nakɔ ken naade 'teda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-ɔɔ se, naan lee teec naan jeege tun metin ki ɔ taadden ute doobm nakge dena ɔ taad ronɔ ɔ naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden μετn taar *maakɔ Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing os kos ute naade se, naan taadden o j'onte teecn kon maakn geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakn ken Raa Bubu taaddeno o utu adeno ked se. Kese bo nakn ken naan taaddeno o: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, opga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook baa maakn raa ki

⁶ Jee ken tus ing ceε Isa ki se, tond metin o: «Melje, borse bo kaadn ken naai utu 'k'edn gaara *Israelge tu gotin ki la?»

⁷ Isa terlden o: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute toogin se, naan kalin ki sum bo jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gan Raa utu asen kedn toogin *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakn geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samar o bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado oyina o gotn se naade on aakin ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gotn se naade naar aak gaabge dio daar daar ceεde ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ o naade deekden o: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn raa ki se? Isan, Raa uunin daanse ki jaay baansin maakn raa ki se, utu ade terl aan go o ken naase 'daar aakin ki naan ook baa baa maakn raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² Gotn se, jee metn Isa ki iin on do *k'osn olib se o naade ok terl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute k'osn olib se, daanin aas nakn kilometir kalan. ¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade baa beene. Gotn se naade ook baa end maakn bee ken do bee ki raan. Gotn se bo, gotn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Toma, Bartelemi ute Matiye, Jakn goon Alpe, Simon ken je kujn naanina ute Judn ken goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan o bii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa o ute gena Naabm Isage kici.

K'ber k'j'od Matias end go Judas ki

¹⁵ Maakn biige tun ese se, bii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege baa baa nakn kaar-ute-si-dio. Gotn se Pier iin daar daande ki o taadden o: ¹⁶⁻¹⁷ «Genaage, 'jeelki Judas se naan debm naajeege, ey num naan kic ok naaba daanjege tu kici. Nabo metn taar Judas se, bugjege *Daud kic bo taadoga taad taarina do d'kina. Naan bo debm deelo naan jeege tu o baado ol k'j'ok Isa se. Bin

60, taar ken *Nirl Salal ol Daud taadiño jaay k'raaniñ maakñ Kitap ki se, aanga doobiñ ki. ¹⁸ Judas ute gursn ken j'ogin gen kutn Isa se, naan baa dugñ maakñ-goto. Jo gotn se, naan baa ooc uf te mindiña do gotn se maakinj oop pak do tiikinge ru naan ki. ¹⁹ Nakñ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyinga. Taa naan se bo maakñ-gotn ese se, naade danjñ ute taar naandje do: *Akeldama*. Akeldama se je deekñ do: maakñ-gotn gen mooso. ²⁰ Kese bo taar ken bugjege Daud raaniño ro Judas ki maakñ Kaa Keem Raa ki ken do:

On bee naan se 'toodn kuudu

*do moatn nam 'king maak ki eyo,**

do ter naan raano daala do:

Naabm naan se on nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maakñ jeege tun leedoga ute naajege kaad ken k'leekiro metn Meljege Isa ki, ²² jee ken baago lee ute naajege gotn ken Jan *batizno Isa bini aan bii ken Raa uun baansin maakñ raa ki se; do jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakinga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'juunki deb kalan ken utu kend goo Judas ki, taa 'tedn saada ute naajege.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade toodo jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'danjñ Barsabas do ken jeege lee danjñ te ro Justus kici do deb kuuy se k'danjñ Matias. ²⁴ Gotn se naade tond metn Raa do: «Melje, naai bo debm ken 'jeel nakñ maakñ jeege tu paac. Maakñ jeege tun di se, debm ken naai 'beer doon se, 'taadjesiña, ²⁵ taa naan 'kend goo Judas ki do 'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala bo res on naabiña do baaga gotn ken doon naan ki.» ²⁶ Gotn se naade ted salatia do salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum bo, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalan se.

2

**Nirl Salal booyo bii Laa Pantekot ki*

¹ Ken bii gen tedn laa k'danjñ Pantekot* jaay aan se, bii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac goto kaam kalan. ² Gotn se naade naar booy naka maakñ raa ki eemo uu uu aan goo kuul ken ol makono do baado end maakñ bee ken naade tusn maak ki se do goto se, ted dir dir. ³ Ter naade aak ne dimge se tec aan goo ronn poodge booy baado wook tis dodege

* 1:20 Aak KKR 69.26. † 1:20 Aak KKR 109.8. * 2:1 Laa Pantekot se Yaudge

tedga *laa Paak ok bii si-mii jaay bo naade tedn laa se. Bii se bo naade saap do bii ken Raa dooneno taa naan Masar ki, taa naan se bo naade ted maak-raapo. Maakñ Kitapm ken Raa *dooko kiji ute jeege se bii Laa Pantekot ki se bo, Nirl Salal booyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

tu. ⁴ Gōtn se Nirl Salal baado end dooc maakde do naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kese Nirl Salal bo alde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii ken se, Yaudgen ok doobm taar Raade doon se iino gotn baa se paac do baado Jeruzalem ki. ⁶ Ken jee se jaay booy nakn ted dir dir se, naade baado tus dena gotn se. Do ken naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanfege se, gotn se doobm rode tap bo, naade jeel eyo. ⁷ Nakn se deel dode do doobm taadin tap bo naade jeel eyo do naade taad ute naapa do: «Jee taad taargen se le, naade paac Galilege, ⁸ ted do di jaay bo nanja nanja kic bo booy naade taadin ute taar naanjin naanjin se? ⁹ Ey num naajege se jee metinge iino Paart ki, jee metinge iino Med ki ute Elamit ki do jee metinge iino Mezapotami ki, jee metinge iino taa naan Jude ki, jee metinge iino taa naan Kapados ki, jee metinge iino taa naan Pon ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee metinge iino taa naan Prigi ki ute gen Pampili ki, jee metinge iino taa naan Masar ute gen Libi ken ceε Sirenai ki do jee metinge iino *Rom ki, ¹¹ paac naajen ken k'Yaudge do jeegen ken tedga ted rode Yaudge, jee iino Kret ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal ken *Raa tedin ute taar naanjege.» ¹² Nakn se deel dode do naade jeel doobm taadin eyo. Naade taad ute naapa do: «Kese tap bo je deekn do dio?» ¹³ Gan jee metinge se terec metn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do deek do: «Naade se le, bere, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gotn ese

¹⁴ Ken Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se do uun mindin raan taadden do: «Naase Yaudge ute naase jee ken ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar ken maam m'asen taada do nakgen deel paac se 'booy okin ki jiga jaayo. ¹⁵ Ken naase do ki jee se jaay jee kaay koonge num kese met ki eyo, taa borse se naaje j'utuki maakn kaadn mes ki borta. ¹⁶ Num gan nakn aan se, kese taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'danjin Joel ken taado do do kin se bo borse aanga doobin ki, ken taado do: ¹⁷ Raa deek do:

*Biigen kaam maothn se, maam m'utu m'ade kol Nirlum
utu 'bodo do jeege tu paac.*

*Bin se gensegen gaabge ute kengen mendge se,
utu 'taadn taargen teeco taarum ki*

do gensegen gaan kadge se

*utu 'kaakn nakgen ken maam m'teecn naande ki
jaay m'aden taadn metina*

do bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakn nidege tu.

¹⁸ *Deere, bii ken se, maam m'ade kol Nirluma*

utu 'bɔɔy do jee tɛdn naabumge tun gaabge ute kɛngen mɛndge
 ɔɔ naade utu taad taargen teeco taarum ki.

19 Maam m'utu m'tɛdn nakgen deel doa maakɲ raa ki

ɔɔ m'utu m'tɛdn nakɲ-kɔɔbge do naanɲ ki,

jeege 'kaakɲ mooso, poodo ɔɔ ute saa 'kiinɲ tul tul.

20 Kɔr Mɛljege jaay ade ɓaa se, ɓii kɛn se kaada 'tɛdn ilim dib

ɔɔ laapa se 'tɛdn aac dɛɲ aan gɔɔ mooso.

*Bii Mɛljege se 'tɛdn ɓii kalinɲ ki ɔɔ 'tɛdn ɓii bɛɛ dɛn aak eyo,
 nabo ɓii se 'kol ɓeere jeege tu.

21 Biin se jaay debm eemga Mɛljege num,

naanɲ 'kɔɲ kaaja.†»

22 Tɛr Piɛr taad ɔɔ: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam
 m'asen taada! Ute Isan kɛn iino gɛgɛr kɛn Nazaret ki ɔɔ kɛn
 Raa ɔlinɔ gɔtse ki se, naase 'jeelki Raase tɛdga nakɲ-kɔɔbge ute
 nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔɲɲ Raa. 23 Gaabm
 se, Raa mala ɓo ɔɲsesinɲ jise ki. Taa do dɔkinɲ tap ɓo, Raa se
 jeele nakɲ naase utu anki tɛdn donɲ ki se. Taa naanɲ se ɓo,
 naase ɔk ɔlinɲ ki ji jee *kusinge tu ɔɔ naade ɓaa tup tɔɔlinɲ ro kaag
 ki; 24 num ganɲ Raa se durinɔga daan yoge tu ɔɔ ɔɔdinga donɲa
 naatn maakɲ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ donɲ ki eyo. 25 Taa naanɲ se
 ɓo ɓugjege *Daud taado mɛtn taar naanɲa maakɲ Kitap ki ɔɔ:
 Daayum maam m'aak Mɛljege Raa naanum ki.

Taa naanɲ utu cɛem ki se, maam tap ɓo m'ɓeere dɪm ki eyo.

26 Ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'ar kaa ute maak-raapuma;
 kɛn m'ooyga kic ɓo, maam se m'ɔnd dom do Raa ki.

27 Taa naai Mɛluma, naai se am kɔɲ kɔɲum maakɲ yoge tu eyo,

ɔɔ naai 'kɔɲ kɔɲ mɛdn doi se 'ruum maakɲ ɓaad ki eyo.

28 Mɛluma, naai ɓo taadumga doobm kaaja

ɔɔ daayum naai utu cɛem ki se, maam maakum-raap puk.‡»

29 Tɛr Piɛr taad daala ɔɔ: «Gɛnaamgen Yaudge, 'booyki
 maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkinɲa.
 Naanɲ j'uun j'ɔlinga maakɲ ɓaad ki ɔɔ ɓaadɲ se jaaki kic ɓo utu
 gɔtjege tu ara. 30 Num ganɲ aan gɔɔ naanɲ debm taad taar teeco
 taar Raa ki se, naanɲ jeele taa Raa se naamga naam taarinɲa
 ɔɔ tɛdga num maakɲ metjilinɲ ki se 'kɔɔdn deb kalanɲ se ɓaado
 'kɔsn gaara gɔɔɲ ki. 31 Taa naanɲ se ɓo, Daud se, naanɲ jeele
 *al-Masi se ɓaado ooyga kic ɓo utu duru daan yoge tu. Taa
 naanɲ se ɓo naanɲ deek ɔɔ: «Raa se rɛsinɲ te maakɲ yoge tu eyo ɔɔ
 ronɲ lɛ, naanɲ ɔɲinɲ ruum te maakɲ ɓaad ki eyo.» 32 Taa naanɲ se
 ɓo maam m'taadseni: Raa se naanɲ duroga Isa daan yoge tu ɔɔ
 naaje se paac j'aakinga ɔɔ naanɲ se utu te kaaminɲa. 33 Raa uun
 ɓaansinɲa ute tɔɔginɲa maakɲ raa ki. Ɔɔ Raa Bubu se ɛdinga
 *Nirl Salal kɛn naanɲ taad ɔɔ utu kɛdn jeege tu se. Ɔɔ Nirl se ɓo

ken Isa alin borse booy wook doje ki aan goo ken naase aakiŋki ute kaamse oo 'booyiŋki ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud le ook baa te maakŋ raa ki eyo, gaŋ naan taad oo:

Meljege Raa deek Melum ki oo: Naai se baado inj do ji daamum ki,

³⁵ *bii kalan maam m'ai tedi jee taamooyige paac se,*

naai utu kiŋg dode ki. §

³⁶ On gaan Israelege paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tooliŋki ro kaag ki se, naan se bo Raa tedin tedga Meljege oo naan bo al-Masi se.»

Jeege dupu-mato took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak oo naade tond metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se oo: «Genaajeege naaje tap bo k'tedin roje j'oo di?» ³⁸ Gotn se Pier terlden oo: «'Terlki maakse oo nanja nanja kic bo on ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tool *kusiŋina bin jaay Raa asen booy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad oo utu ade kol Nirl Salal dose ki, do gensege tu oo do jeege tun inj dook te Raa oo do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.» ⁴⁰ Gotn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tedin naade 'tooko oo kaay kaamde. Naan deekden oo: «Jee duni ken borse se, bere, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kon kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum bo k'batizde. Naade se baa baa nakŋ jeege dupu-mato oo naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

Kiŋg jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacŋ ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde oo naade inj aan goo genaagen konde kalan oo bubde kalan. Naade lee os kalan oo lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa ted nakŋ-kooŋge dena ute nakgen ken taad tooŋŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tedse ol jeege paac beer Raa ki. ⁴⁴ Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ok taarde kalan oo nakŋ paacŋ jaay naade okse nig aakiŋ ute naapa. ⁴⁵ Naade dugŋ naatn ute maakŋ-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakiŋ ute naapa oo nanja nanja kic bo j'edin nakŋ ken an kaasn kiŋŋina. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade tus daan boor *Bee Raa ki ute maakŋ kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gotn kosde ki se, naade lee tos ute maak-raapo oo taar dim tap bo, naade ok maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade

toom Raa, oo te naan se bii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakn *kusiinde ki oo daayum jeege ziif do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runGuy ki

1 Bii kalan teger aan kaada moto ken k'lee k'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook baa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa. 2 Gohn se k'juun k'baano baa ute gaaba kalan gohn k'j'oojin tap bo naan k-runGuyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tal tandin ceε taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se oo bii-raa, naan lee baay baay gohn jeege tun lee baado daan boor Bee Raa ki se. 3 Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan boor Bee Raa ki se, naan baay dim gotde ki.

4 Ken naade jaay booy taarin se, gohn se naade ok daara oo andin kaama tak oo Pier deekin oo: «'Terl aakjen tu!» 5 Gohn se gaabm se terl aakde oo naan saap maakin ki oo kaadn naane naade an kedn dim. 6 Gan Pier deekin oo: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakn maam m'ok se bo, m'aisin keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kadn Nazaret se, iin 'lea!»

7 Gohn se naan akin ute ji daamina oo uun daarina oo gohn ese sum bo kaam kiricina ute kaam jen se naar seej daapa. 8 Gohn se naan iin kirit oo daara oo baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala oo toom Raa.

9 Jee ute dende paac se aakina ken naan lea oo toom Raa se. 10 Jee se paac aak jeelina naan bo debm ken lee tingo ceε taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakn ted ese se, nakn se deel dode oo okden taad eyo.

*Pier taadjee denge tun daan boor *Bee Raa ki*

11 Gohn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki oo daabm se k'danin *Daabm Salomon*. Gaabm se kokn naan tokde se ood olden eyo. Gohn se jeege dena aan baado onde taa nakn deel paac se okden taad eyo. 12 Ken Pier jaay aak jee dengen aan baado gotde ki se, naan deekden oo: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki oki gaabm ken iin lee se ute toojge lobu, oki j'ok taar Raaje se bo on bo naan on lapi le? 13 Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka oo gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabina, ken naase ok olinki kaam ji toojge tu oo ood undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je ano koodn koloo. 14 Naan le, debm *salal oo debm daan ki naan Raa ki, gan naase

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15.

'baatiŋki ɔɔ 'jeki debm tɔɔl jeege se 60, 'j'asesiŋ kɔɔɔɔn kɔɔlɔ. ¹⁵ Num Mɛl-kaaja tap 60, naase 'tɔɔliŋki. Gaŋ Raa se duriŋoga daan yoge tu ɔɔ naaje se j'aakiŋga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakiŋki naanse ki ese se, naase paac 'jeeliŋki. Naan jaay ɔɔ lapɪ se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje doŋ ki.

¹⁷ «Num ɔɔrse, gɛnaamge, maam m'jeele nakŋ naase ute magalsege 'tɛdiŋkiro se, naase 'jeel ɔkkiro te metiŋ eyo. ¹⁸ Gaŋ taar kɛn Raa ɔlo jee taado taargen teeco taariŋ ki taado se 60, aanga doobiŋ ki kɛn ɔɔ: *al-Masi ɔaadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'tɛrliki maakse ɔɔ 'ɔaakiro gɔtn Raa ki, taa naan asen tɔɔl *kusiŋse. ²⁰ Bin jaay Meljege Raa asen kɛɔn gɔtn tɔɔl maaka ɔɔ utu aseno kol Isa, naan 60 al-Masi kɛn Raa bɛɛr ɔɔɔsesiŋo. ²¹ Kɔr se, Isa kiŋg maakŋ raa ki bini 'kaan ɔii kɛn Raa 'tɔnd daapm nakge paac 'tɛɔn kiji. Kɛse 60 nakŋ kɛn jee salal kɛn taado taargen teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad ɔɔ: *Maakŋ gɛnaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno bɛɛr kɔɔɔɔn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔɔ taar kɛn naan utu asen taadn paac se, 'booy uuniŋki.*† ²³ ɔɔ *debm jaay baate booy kuun taariŋ se, maakŋ jeenge tu se j'an kɔkŋ kutn naatn.*‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacŋ iino do Samuel ki ute jeegen ɔaadɔ metn naan ki se, taadoga taa nakgen kɛn ɔɔrse aanga se kici. ²⁵ Gɛnaamge, naase se 'gaan jee kɛn taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa ɔɔ dɔɔkŋ kɛn *Raa dɔɔko ute bubsege se, dɔɔk ute naase kici. Taa naan se 60, naan taad Abraam ki ɔɔ: *Ute metjil naai se, maam m'tɛɔn bɛɛ metjil jeege tun do naan ki paac.*§ ²⁶ Deet deet se Raa ɔɔɔo debm tɛɔn naabiŋ Isa se naase gaan Israɛlge tu. Naan ɔliŋo se taa asen tɛɔn bɛɛ ɔɔ bin se nanja nanja kic 60 'tɛrl naaga do nakge tun jig ey kɛn naan lee tɛɔiŋ se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge*

¹ Kaad kɛn Pier ute Jan utu taad taad jee dɛnge tu ɔɔrt sum 60, *jee tɛɔn sɛrke Raage tun metiŋge, magal jeegen iŋg ɔɔɔɔb *Bee Raa ɔɔ ute *Sadusegen metiŋge ɔaadɔ ɔɔɔɔ. ² Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakɔe taarde dɔɔde ki pirin, taa naade dooy dooy jee dɛnge ɔɔ taadden ɔɔ aan gɔɔ *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic 60, naan utu aden dur bin kici. ³ Gɔtn se naade tɔkɔe ɔɔ ɔaa ɔmbɔe tood iip dangay ki taa kaada se ɔaaga. ⁴ Ute naan se kic 60, jeegen booy taar Pier ute Jan

† 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jɛn 22.18 ɔɔ 26.4.

se maakde ki se jeege dena took uun taar se do gotn se jee aal maakde do Isa ki se ziif baa baa nakn gaabge dupu-mii.

⁵ Gan metbeenki se, magal Yaudge do magal taa beedege ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage se, naade tus maakn geger ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danjn Annan se, naan bo *magal jee tedn serke Raage tu, Kayip ute Jan do Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakn bee magal jee tedn serke Raage tu do naade paac utu gotn ese kici. ⁷ Gotn se naade do do Pier ute Jan se maakn dangay ki do baandeno naande ki do tond metde do: «Gaabm se, naase edinki lapi se ute ro nanja do toogŋ se tap bo, naase oninkiro gay?»

⁸ Gotn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden do: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se, ⁹ jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tond metje taa gaabm ken k-runguy jaay on lapi se. Do naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay bo gaabm se on lapia. ¹⁰ Naase jeege paac do naasen paacn gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret, ken naase 'tup toolinki ro kaag ki jaay, Raa duriŋoga daan yoge tu se, ute toogŋ Isan se bo, gaabm daar naanse ki se on lapia. ¹¹ Taar se k'raanŋga raan maakn Kitap ki ken do:

*Ko ken naase jee kiin beege baatinki jaay do undinki naatn se, naan se bo ken tedga ko ken gakan bea.**

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se bo 'booyki m'asen taada, ken ed kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do nanja ute magalin se, Raa on olo te nam gam kuuy ken 'kaajn jeege eyo.»

¹³ Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se okden taad eyo, gan naade saapm onin Pier ute Jan se jee bin sum, on dooy te den eyo. Nabo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken on lapi jaay daar daar ceede ki se, taar dim ken naade aden terl tap bo on eyo.

¹⁵ Gotn se naade taad do: «Pier ute Jan se, k'l'ood k'teecedee naatn maakn bee ken k'lee k'l'aak metn taarge se.» Dopden naade Yaudgen jee kaakn metn taarge se bo taad dook taarde ute naapa. ¹⁶ Gotn se naade taad do: «Jee se tap bo j'adeki tedn do di? Taa jee Jeruzalem ki paac se le, booyga nakn-kooom naade ted se. Do nakn-kooom se le tood tal j'aki kon naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wookn jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade moon ro Isa se j'onte taadin nam ki.» ¹⁸ Gotn se naade danjo Pier ute Jan do aacden kaama do: «Naan ki se moon ro Isa se onte 'taadinki nam ki do onte 'dooyki jeege ute metn taar se!» ¹⁹ Gan gotn se Pier ute Jan terlden do: «Gen naase ki num naan Raa ki se, ken gay bo doobiŋa? K'booy kuun taar naase lobo k'booy kuun taar

* 4:11 Aak KKR 118.22.

Raa le! ²⁰ Deer num, naaje se k'kəŋ do eyo do nakge tun naaje j'laako ute kaamje ə ə k'booyo ute bije se.»

²¹ Gətn se Pier ute Jan se jee kaakŋ mətn taargen Yaudge se tər aacden kaama daala jaay 60 təəd təde. Naade əŋ te doobm kən aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu ə do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm kən Pier ute Jan tēdn nakŋ-kəəəə jaay naan əŋ lapi se, naan baariŋ cir si-səə.

Jee Raage tənd mətn Raa taa aden kēdn kaay kaama

²³ Kən Pier ute Jan jaay k'təəd k'təldeno se, naade baado əŋ jeedege ə taadden taargen kən *magal jee tēdn serke Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Kən jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tənd mətn Raa ute maakŋ kalan deek ə: «Raa Sidburku, naai 60 debm aalo maakŋ raa ute do naanə ə baarge ə ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai 60 debm εdino *Nirl salal ə Nirl Salal ese 60 kən əlin taado ə:

Jee do naan ki ute mətjildege paac tap 60 ing 60 gen je taamooyo ə doək taarde kalan gen tēdn nakŋ əs aay ey se tap 60, taa dī?

²⁶ *Gaariŋgen do naan ki daap rode gen tēdn bəəə; ə magalgen do naan ki tusu*

taa baatn Məljege Raa ute gaar kən naan bəer əndino se.†

²⁷ Deere, taar se taar mət ki. Maakŋ geger kən Jeruzalem ki se, *Erəd ute Pons Pilat, tus doək taarde kalan ute jee kən Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tēdn naabi salal kən naai 'bēer ədino. ²⁸ Bin se ute təəgi se, naai uunoga doa ə naade tēdinga aan gəə kən naai maaki jen ro ki. ²⁹ Məlje, naai aaka kiibm kaacŋ kən naade iib aacje naajen k'bulige se, borse εdjen gaab-təəə taa k'taadn taari kic 60 k'beer eyo. ³⁰ 'Taad təəgi jeege tu, ute ro Isan debm tēdn naabi salal se, εd lapi jee kəəŋge tu ə 'tēdn nakŋ-kəəəge ute nakgen deel doa.» ³¹ Kən naade jaay eem Raa aas se, gətn naade tusn ro ki se naanə tea. Gətn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Ə gətn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee kən aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade ing ute maakŋ kalan ə taarde kic 60 kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn ə nakŋ se gen maama se gəə. Num gan nakŋ naade ək paac se əmbin taa naapki. ³³ Ute təəŋ Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap 60 beer eyo ə: «Məlje Isa se duroga daan yoge tu ə naaje j'aakinga ute kaamje.» Gətn se jee Raage paac se Raa tēdfenga bēε den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap 60 dim daayin eyo. Taa jee ək

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

maakn-gətə ute beege se dugiṇa əɔ baano ute gursiṇa. ³⁵ Ɔə gursn ese se naade baado eḏiṇ ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Ɔə naṇa naṇa kic ɓo, j'eḏiṇ nakn ken an kaasn kingiṇa.

³⁶Maakde ki se, gaaba kalan roṇ Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danṇ ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekn əɔ: goon eḏ kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebiga əɔ naan j'oojiṇ taa naan Sipir ki. ³⁷Naan se dugn ute maakn gətiṇa əɔ gursiṇ se, naan baado eḏiṇ ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira ted taar-kəɔbɔ

¹Num gan maakde ki se, debm kuuy roṇ Ananias ute mendiṇ roṇ Sapira, naade se ək gətə. Ɔə naade se dək taarde kalan baa dugn ute gətde se naata. ²Naan ute mendiṇ se, gursn se naade gaan ute metiṇa əɔ gətn se gaabiṇ baan ute gursn əp se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³Gətn se Pier deekiṇ əɔ: «Ananias, gen di jaay naai əṇ *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanjo met kəɔpm gursi gəti ki se kese taar-kəɔbm ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴Ken dugiṇ te ey le gətə se gen naai tap ey la? Ɔə ken naai jaay dugiṇa kic num, gursiṇ se gen naai ey la? Ken əli jaay taad taar-kəɔbɔ se gen di? Taar-kəɔbm ken naai tediṇ se, 'tediṇ jikilimge tu eyo, gan naai tediṇ *Raa ki.»

⁵Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo əɔ jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa əkde tak tak. ⁶Gətn se, gaan kəɔdge baado teeliṇ ute kala əɔ uun baa əliṇ maakn iib ki.

⁷Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler mətə se, mend Ananias baado end gətn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; naɓo nakn ken aan do gaabiṇ ki se, naan jeel eyo. ⁸Gətn se Pier tēsiṇ əɔ: «Gətsen naase 'dugiṇki se, kese ɓo gursiṇ paac sum ne?» Menda took əɔ: «Yee. Kese ɓo gursiṇa.» ⁹Gətn se Pier terliṇ əɔ: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dəkki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken əlo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gətn jedē! Naade utu baado ai baa kuun kəli naai kici.»

¹⁰Gətn ese sum ɓo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kəɔdge jaay aan se, naade end se əṇjiṇ naan ooyga əɔ naade uun baa əliṇ maakn iib ki cee gaabiṇ ki. ¹¹Gətn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa əkde tak tak.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-kəɔbge dena*

¹²Raa əl jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-kəɔbge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan əɔ lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³Anum jee kuuy

se nam tap bo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee toom jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic bo jeege dena, mendge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki so baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-kooongen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, ol jeege teecno ute jee koonge tuun taaldeno do danalge tu ey le do raagge tu; naade baado tondden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirliin deebga dode ki se, som maakde ki se, nam kalan utu 'kən lapia. ¹⁶ Gətn se jeegen kuuy kic bo dena ken iino maakn naanqe tun ken ceε geger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee koondege so jee ken ok koon sitange. Gətn se naade paac on lapia.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tək k'j'ombden dangay ki*

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu so gətn se naade iin rode ki. ¹⁸ Gətn se naade tək ombden dangay ken k'lee k'tək k'tol jeege. ¹⁹ Gan maakn noor ki se, *kədn Raa baado toodn ute kaam taar dangayge se naatn so sood teecdeno naatn so deekden so: ²⁰ «'Baaki daan boor *Bee Raa ki so 'taadki taargen paacn ken ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gətn se naade took do taar kədn Raa ki so tanərin noorin sum bo, naade baa daan boor Bee Raa ki so naade baag dooy jeege gətn ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gətn naade lee aakn metn taar jeege se, naade danə magalgen taa bee *Israelge tu so ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gətn se naade tusu so ol so k'baa k'toodo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki so k'baandeno. ²² Num jee ken j'olde naaba taa baa kaakn jee dangayge se, naade aan se onden te eyo. Gətn se naade ok terl baado on jee oldeno se so taadden metn taar nakgen deel se paac so: ²³ «Ken naaje jaay j'aan se, k'j'on kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekerle so jee ken lee boob jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki. Naəo ken naaje jaay k'tood kaam taara se, j'on te nam maak ki eyo.» ²⁴ Ken magal jeegen lee boob Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, gətn se taar naade 'taad tap bo jeel eyo. Anum naade tond metn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gətn se deb kalan iino daan boor Bee Raa ki baado taadden so: «'Booyki, berε, jeegen naase tək ombdeki dangay ki se, borse naade utu daan boor Bee Raa ki so daar dooy dooy jeege.» ²⁶ Gətn se magal jeegen lee boob Bee Raa se iin baa ute jeenge tək baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, naəo ute taa toog eyo, taa naade beer beer jee denge tu so som aden tund te ko cerε.

**Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge*

27 Kɛn jee kɛn lee boob jee dangay ki jaay tək baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakɲ metn taarge se, gɔtn se *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki tɛsde ɔ: 28 «Naaje k'gaassen j'ɔɔ ɔnten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakɲ naase 'tɛdki se jaayo? Jeegeen Jeruzalem ki se lɛ, naase 'taad 'dɔɔɔdekiga paac. Naase 'je aki kɔl moosn gaabm se 'kɔɔpm mindje ki.» 29 Gan Piɛr ute jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy tɛrlɛn ɔ: «Bɛeki num, nakɲ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki se bo, j'an tɛd jaay k'tɛdn nakɲ kɛn jikilimge maakde jea. 30 Naase bo jee kɛn tup tɔlki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, duriɲoga daan yoge tu, 31 ɔ uun baa ɔndinga do ji daamiɲ ki, ɔ tɛdiɲ naan bo tɛdga gaar jeege ɔ Debm Kaajɲ jeege taa kɔɔdn doobo gaan *Israelge tu gen tɛrl maakde, ɔ Raa aden tɔl *kusiɲdege. 32 Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadiɲge ɔ *Nirl Salal kɛn Raa ɛd jeege tun tookga taariɲ se, kic bo saada.»

33 Kɛn naade jaay booy taar se, maakde taarde piriɲ aan gɔɔ aki doobo, ɔ naade je aden tɔɔɔ. 34 Num gan gaaba kalaɲ naan kɔf *Parizi, naan maakiɲ Yaudge tun jee kaakɲ metn taarge se kici ɔ naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad tɔkɲ metn Ko Taar Raa gen Yaudge ɔ gaan Israelge paac aaliɲ maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se ɔ taadden ɔ: «Jee se, ɔɔɔdeki naatn jaayo.» 35 Kɛn jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ɔɔd k'teeden naatn sum se, naan taadden ɔ: «Naase genaamgen gaan Israelge, ɔndki kɔndɔ do nakge tun naase 'je aki tɛdn do jeege tun ese. 36 'Jeelki, gɔɔr gɔɔr ara sum bo, gaaba kalaɲ k'danɲ Tedas. Naan se tɛd ron aan gɔɔ debm k'jeel jeel gɔtiɲa ɔl gaabge baa baa nakɲ kaar-ɔɔ se baa metiɲ ki. Gɔtn k'tɔɔliɲ sum se, gaabgen metiɲ ki se aan wɔɔkɔ ɔ naabde se lɛ daara. 37 Tɛr kaad kɛn magal jee taa naan *Rɔm ki jaay iin taa mɛdn jeege se, naan kɛn se, gaaba kalaɲ kɔf Galile k'danɲ Judas se, naan kic tɛd jeege dɛna baa metiɲ ki. Kɛn naan jaay k'tɔɔliɲ se, jee metn naan ki se kic bo aan wɔɔkɔ. 38 Bɔrse, maam m'je m'asen taada: ɔɔdki dose dɔkɔ ro jeege tun ese, ɔndeki naade baa. Kɛn nakɲ naade tɛd se jaay gen jikilimge sum lɛ, utu 'daar kaliɲ ki. 39 Num, kɛn nakɲ naade tɛd se jaay gen Raa lɛ, naase anki kɔɲ daar eyo! ɔndki kɔndɔ, sɔm baa naase aki tɛdn jee taamooy Raage!» Gɔtn se naade took uun taariɲa. 40 Naade ɔl k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se ɔ gɔtn se naade ɔl j'ɔndden ute mɛɛje ɔ gaasde ɔ j'ɔnte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, ɔ bin jaay bo naade tɔɔd tɔlde. 41 Kɛn jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gɔtn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se ɔɲde naade se jee an kaasiɲ

gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic 60, bii-raa daan boor *Bee Raa ki oo maakn beege tu se, naade daayum lee dooy jeege oo taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. Oo jeege se, naade lee taadden oo: Isa se 60, al-Masi.

6

*Maakn jeege tun maakn *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba*

¹ Anum kaaf ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, baa ute naande. Num ganj maakde ki se, Yaudgen taad taar Gerek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gotn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Gerek se, k'lee k'dirigde dirigi.

² Gotn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac oo deekden oo: «Naaje se j'kon kon gen taadn taar *Raa jeege tu jaay 60 k'baa lee nign nakn koo jeege tu eyo. ³ Taa naan se genaamge, maakse ki se 'beer 'toodki gaabge cili ken jeege aalde maak ki oo maakde dooc te *Nirl Salal oo jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kon kaam jide. ⁴ Oo naaje se le j'kon roje paac gen keem Raa oo gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gotn ese paac se, took do taarde ki se. Gotn se jaay naade beer ood Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki oo maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer toodo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas oo Nikolas ken kod Antios ken tedga ron kod Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gotn ese baano ute jeegeen k'beer k'toodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu oo naade eemden Raa oo tondden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Oo jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakn geger ken Jeruzalem ki. Gotn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kon Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beena oo edinga toogo gen tedn nakgen deel doa ute nakn-koo bgen magal magala naan jeege tu. ⁹ Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino geger ken Siren ki ute kengen iino geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin Bee Yaudgen j'oodden ga kood dode maakn bul ki oo naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gotn se naaden jee goto kaam soo se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰ oo taar jaay

*Nirl Salal ḳin naan taadden se, taar naade 'kən jaay an tərɪ tap ʁo, naade ɔŋ eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal ʁo ɛdɪŋ.

¹¹ Aan gɔɔ taar naade an tərɪ kic ʁo ɔŋ ey se, gɔtn se naade goon ʁaa rɛjo jee taar-kɔɔʁge ɔɔ naade paac ʁaado taad ɔɔ: «Naaje se k'booyga te bije taar kən jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki ɔɔ ro Raa ki se.» ¹² Gɔtn se naade ɔɔs mɛtn jeege dɛna, mɛtn magal taa ʁee Yaudge ute mɛtn jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage tu ɔɔ naade ʁaado ɔkɪŋa ɔɔ ʁaansin naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge. ¹³ Gɔtn se naade taad taar-kɔɔʁo ro Etien ki daala ɔɔ: «Aakki gaabm ɔaar se, naan ʁo debm kən lee taad taargen ing kus ro *ʁee Raa ki ɔɔ ro *Ko Taar kən Raa ɛdɔ Musa ki.» ¹⁴ Naade taad ɔɔ: «Naaje se k'booyga booy ute bije kən naan ɔeek ɔɔ Isan kɔɔf Nazaret se utu an tɔɔkŋ ute ʁee Raa se naata ɔɔ ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an tərɪ 'tɛdŋ kuuy.» ¹⁵ Kən jee paacŋ ing maakŋ ʁee kən Yaudge lee aakŋ mɛtn taarge se, naade paac ɔnd kaamɔe tenɛŋ Etien ki ɔɔ naade aak daan kaamin se tec aan gɔɔ daan kaam *kɔɔdŋ Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

¹ Gɔtn se *magal debm tɛdŋ sɛrke Raa ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Taar k'taad roi ki se, mɛt ki ne?» ² Etien tərɪdɛn ɔɔ: «Bubumge ute gɛnaamge, udki bi jiga do taar kən m'asen taad se. Kaad kən *Abraam utu ing king taa naan kən Mɛzapotami ki se, naan kən se naan taad te taa dɛɛtn gɛgɛr kən Aran ki ey ʁɔrtɔ, gɔtn se ʁo *Raa te magalin teec naanin ki, ³ naan ɔeekin ɔɔ: *Iin ɔŋ naanji ute taasige ɔɔ 'ʁaa taa naan kən maam m'ai taada.*» ⁴ Gɔtn se Abraam iin ɔŋ taa naan Kaldege ɔɔ ʁaa ing Aran ki. Kən bubin jaay ooy se, Raa ɔeekin ɔɔ: «Iin ɔŋ gɔtn ese,» ɔɔ naan iin ʁaa ing taa naan kən ʁorse naase utu ingki maak ki se. ⁵ Kən naan jaay aan gɔtn ese, Raa taadin ɔɔ utu an kɛdŋ taa naan ese ɔɔ naan se 'kɔɔpm mɛtjilin ki. Gan kaad kən se gɔtɔ ɔkɔ kic ʁo, Raa ɛdɪŋ te eyo ɔɔ gɔtn naan an kɔsn mɛtin kic ʁo gɔtɔ. Tɛr naan kən se, Abraam goono kic ʁo ɔk eyo. ⁶ Raa taadin ɔɔ: *Mɛtjilin se utu ʁaa king taa naan jeege tu ɔɔ jee se utu aden tɛdŋ bulu ɔɔ aden dabar gɛn ʁaara kaar-sɔɔ.*† ⁷ Gan jeege utu aden tɛdŋ bulu se, Raa ɔeek ɔɔ: *Jee se, maam m'utu m'aden kɔŋn ʁɔɔrɔ dode ki ɔɔ kən nakgen se jaay deelga num, mɛtjili se utu ade teecŋ maakŋ naan kən se ɔɔ utu ade ʁaa am lee keem gɔtn ara.*‡ ⁸ Gɔtn se *Raa dɔɔk ute Abraam taadin ɔɔ n'ɔj pɔndɔ§. Bin ʁo Abraam oojŋ goonin Isaka ɔɔ kən Isaka jaay j'oojin ɔk ʁii marta se, naan ɔjin pɔndɔ.

* 7:3 AakJɛn 12.1. † 7:6 AakEkz 3.12. ‡ 7:7 AakJɛn 15.13-14. § 7:8 *Kɔŋn pɔnd ara se ʁo, kɛse nakŋ kaakŋ jeel kən taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute Abraam.

tēdn num naade kəkɲ taasa ute naapa deekden ɔ: «Mēdumge, naase ɛ 'gɛnaa naapge, num gɛn di jaay naase 'tēdki taara ute naapa se?»²⁷ Num ganj debm kɛn dabar dabar debiɲ se ɔt ɔl Musa naatn ɔ deekiɲ ɔ: «*Naai se, kɛn ɔndi magala gɛn kajɲ bɔɔɔ doje ki tap ɓo, nanja?*»²⁸ *Lɔ naai 'je am tɔɔl aan gɔɔ kɛn terko naai 'tɔɔlo kɔd Masar se ɛ?*»²⁹ Kɛn Musa jaay booy taar se, naan beere ɔkiɲa ɔ naan iin aan ɓaa iɲg taa naan Madian ki aan gɔɔ cɛkɛ. Ɔɔ gɔtn naane se ɓo, naan toojo gaangen gaabge dio.

³⁰ «Kɛn naan jaay tiɲg aas ɓaara si-sɔɔ se, ɓii kalan naan iin ɓaa do kɔd-ɓaar cɛɛ ko kɛn k'danɲ Sinai ɔ gɔtn se Raa teeciɲ naaniɲ ki aan gɔɔ *kɔdn Raa ɔ naan aakiɲ se aan gɔɔ rɔɔɲ poodo ɔk kɔk maakɲ ji kaag ki.

³¹ «Kɛn Musa jaay aak rɔɔɲ poodo ɔk maakɲ ji kaag ki ɔ ji kaag se ɔs ey se, naan aak se ɔkiɲ taad eyo. Gɔtn se naan iiko gɔɔɔ taa an kaakɲ kɔkɔ. Ganj naan booy mind Mɛljege Raa kɛn taadiɲ ɔ: ³²*Maam ɓo m'Raa gɛn bugi, Abraam, Isaka ɔ Yakub.*† Gɔtn se, naan nirliɲ teece ɔ rɔɔɲ poodn kɛn ɔk kɔk maakɲ ji kaag ki se kic ɓo, naan je an kaak eyo. ³³Gɔtn se Mɛljege Raa deekiɲ ɔ: *'Tɔɔdn ute saai jei ki se naatn, taa gɔtn naai 'daar se, naan gɔtn *salal.*‡ ³⁴*Deere, kɔɔdn yɛɛbm jeemge jaay lee ɔɔd yɛɛbde Masar ki se, maam m'aakga ɔ daayden naade iɲg daay des des se kic ɓo, maam m'booyga. Ɔɔ m'ɓɔy m'ɓaado se taa m'je m'aden kɔɔdn dode. Ɔɔ ɓɔrse naai iin ɓaado, maam m'je m'ai kɔli taa naan Masar ki.*§»

³⁵ Ter Etien taadden daala ɔ: «Musan kɛn gaan Israelge ɔɔd undiɲ jaay deekiɲ ɔ: *Naai se kɛn ɔndi magal gɛn kajɲ bɔɔɔ doje ki tap ɓo nanja?*»* Naan se ɓo kɛn Raa ute doobm kɔdn Raa teeciɲo naaniɲ ki maakɲ ji kaag ki se ɓo, kɛn tēdga magalde ɔ debm kɔɔdn dode. ³⁶Musan ese ɓo ɔɔdden naatn taa naan Masarge tu ute nakɲ-kɔɔɓge ɔ ute nakgen deel do kɛn naan tēdo. Ter naan tēdo nakɲ-kɔɔɓge kaadkɛn naan gaanɔdeno Baar Aace ute kɛn naade tiɲgo do kɔd-ɓaar ki ɓaara si-sɔɔ se kici. ³⁷Musan ese ɓo kɛn ter taado gaan Israelge tu daala ɔ: *Raa utu aseno ɓɛɛr kɔɔdn maakɲ genaasege tu se, deb kalan kɛn utu 'tēdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama.*† ³⁸Musan se ɓo, kaad kɛn gaan Israelge tus do kɔd-ɓaar ki se, debm kɛn ɔaar daan bugjege tu ute kɔdn Raa kɛn ɔaar taadiɲ do ko kɛn Sinai ki. Naan ɓo debm kɛn Raa taadiɲo taargen ɛd kaaja jaay naan ɓaado taadjesiɲki se. ³⁹Num ganj bugjege se baate tookɲ kuun taariɲa, ɔ naade ɔɔd undiɲa. Ɔɔ maakɲ maak-saapde ki se, naade je kəkɲ terl Masar ki. ⁴⁰Gɔtn se naade taad *Aarun ki

* 7:28 Aak Ekz 2.14. † 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak

Ekz 3.5, 7, 8 ɔɔ 10. * 7:35 Aak Ekz 2.14. † 7:37 Aak Dt 18.15.

ፊፊ: 'Tɛdʒeki raagen kɛn 'lee naanjege tu taa Musan kɛn ፊፊdʒekiro naatn maakɲ taa naanʒ Masar ki se ɛ, dɪm jaay aaniɲ doɲ ki se, naaje j'andki te mɛtiɲ eyo.† 41 Kaad kɛn se, naade ፊፊy daap naka tec aan gፊፊ goon maraɲa. Naade baado tɔjiɲ *sɛrke naaniɲ ki ፊፊ nakɲ naade tɛdɪɲ ute jiden ese 6ፊ, naade deɲ ute maak-raapo aan gፊፊ raade. 42 Gፊፊtn se, Raa tɛrlɛdn naaga ፊፊ rɛs ɔɲdn naade lee eem nakgen Raa tɔnddn maakɲ raa ki gɛn wፊፊr gፊፊ se. Kɛse aan doobiɲ ki aan gፊፊ taar kɛn k'raanɲɲ maakɲ Kitapm gɛn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki kɛn ፊፊ:

Gaan Israelge, daagen naase 'tɔjkiro sɛrke maakɲ baarge tun si-sፊፊ do kፊፊd-baar ki se, naase 'tɔjiɲkiro maam ki ne?

43 Gፊፊtፊ! Naase 'lee 'tuunkiro beɛ maragsen k'danɲɲ Mፊፊbፊk ፊፊ 'lee 'tuunkiro nakɲ kɛn tec aan gፊፊ k-diji gɛn maragsen k'danɲɲ Rapan;

nakgen kɛn naase 'tɛdɪɲki ute jisegen se 6ፊ tɛdsenga raasegen naase 'lee ɛrgki naande ki.

Taa naan se 6ፊ, maam m'utu m'asen tuur kፊፊl naan taa naan Babilon ki naane.፩»

44 Tɛr Etien taad ፊፊ: «Kɛn buɲjege tiɲgo do kፊፊd-baar ki se, naade ɔk *kፊፊrፊr gፊፊtn kɛn naade lee dፊፊdn ute Raa. Kፊፊrፊr se Musa daapiɲ aan gፊፊ kɛn Raa taadiɲo ፊፊ naan tɛdɪɲ tec aan gፊፊ kɛn naan aako gፊፊtn Raa ki se ra ra. 45 Gan buɲjege se, beɛ se naade ɔɲɲɲ gɛndege tu ፊፊ gɛndege se beɛ se naade tuun baan ute naade ፊፊ kaad kɛn se Jፊፊsue 6ፊ naande. Naade ɛnd maakɲ naan kɛn mɛliɲge Raa tuurde naatn ፊፊ ɔlden naade cirde. Bee se iɲg daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. 46 Raa se maakiɲ raap do Daud ki ፊፊ Daud se tፊፊnd mɛtn Raa ፊፊ n'an kፊፊniɲ naan an kፊፊm beɛ naan Raa gɛn Yakub se. 47 Num gan beɛ ese se gooniɲ Salomon 6ፊ baado iiniɲa. 48 Gan Raa Taaro se beegen kɛn jikilinge 6ፊ ɔb te jide se, naan iɲg maak ki eyo. Aan gፊፊ taar kɛn Raa taado maakɲ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, kɛn ፊፊ:

49 *Maakɲ raa se gፊፊtn kɛn maam m'iɲg m'ፊፊsn gaara ፊፊ do naanʒa ɛ gፊፊtn tፊፊbm jɛma.*

Bee naase amki kፊፊb tap 6ፊ beɛ tec ፊፊ dɪ?

ፊፊ gፊፊtn jaay am kaasn m'an jamak 6ፊ gayo?

50 *Nakgen baa se paac se, maam 6ፊ m'tɛdɪɲ ute jim ey la?**

51 Tɛr Etien taadden daala ፊፊ: «Naase ɛ jee naajɲ taarge ፊፊ bi se ɛ booy taar eyo ፊፊ maakse ɛ, mፊፊɲgፊ. Naase ɛ 'tecki bubsege ፊፊ taar *Nirl Salal taadsen ɛ, naase 'tookki do ki eyo. 52 Jeege taado taar teeco taar Raa ki do dፊፊkiɲ se, buɲsege lee dabardenoga. Naade tፊፊlo jee kɛn taado 6ii kaan *al-Masi

Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase do undin ki do ok toolin ki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kodn Raage, num gan Ko Taarin se naase 'took injki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'tolin ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakn metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde pirin aan god doob. Gohn se naade doon taardege do iin ro Etien ki. ⁵⁵ Gan Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakn raa ki tenin do naan aak *nookn Raa woor goto kelon do aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan deekden do: «'Booyki! Maam m'aak maakn raa doo wan do m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gohn se naade tood tooy makon do turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oocina. ⁵⁸ Gohn se, naade ok teecsin naatn maakn geger ken se do baagin tund te koa taa an toob. Jeegen saadge se tood kal magaldege do baado ombin metn je goon kod ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ Do kaad ken naade daar tundin tund te ko se, Etien taad do: «Melum Isa, kom se okin kaam ji.» ⁶⁰ Gohn se naan erg naan ki do doo doo makon do: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kalde.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum bo, gohn se naan ooyo.

8

¹ Sol took do taar jeege tun tool Etien se.

*Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki*

Bii ken se sum bo, *eglizn maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacn gohn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki do doo *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki. ² Jee ken ok taar *Raa doon se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tooy dook taara on eyo. ³ Gan Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn goto. Naan baa bee ute bea toko mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se do baado ombden dangay ki.

*Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki*

⁴ Jeegen wook se, naade baa lee maakn naange tun kaam ara kaam ara do naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakn geger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakn-kooom ken naan lee ted se do naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gohn se sitange dena teec ro jeege tu do ken naade teec teec se tood tooy makon do jee kon sitange se

²⁵ Ken Pier ute Jan jaay taado nakn ken naade aako do booyo gotn Isa ki do taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ok terl Jeruzalem ki. Ken naade baa baa se, maakn naan Samarige tun ute denin se, gotn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip dood ute kod *Etiopi*

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kodn Raa kalan taad Pilip ki do: «In baa kaam kaam booyo ken gotin kod-baara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay booy baa Gaza ki se.» ²⁷ Gotn se Pilip naar in baa. Ken naan baa baa se, naan uun kaamin aak magala kalan, kod Etiopi do naan se kaasi*. Do Neel gen jee Etiopi ken k'danin Kandas se, naan onin malin paac kaam jina do naan bo debm ken aakin do maalinge tu se. Naan ingo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl baa baa se, naan ook ing maakn puusin ki do dooy makono taar ken maakn Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ²⁹ Gotn se *Nirl Raa deek Pilip ki do: «Aan on metn debm puus se.» ³⁰ Gotn se Pilip aan on metn debm puus se, do naan booy gaabm se ing dooy dooy maakn Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. Gotn se naan edin toose do deekin do: «Taar naai ing dooyin se tap bo, naai 'jeel ok metin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin do: «Taar se jaay nam taad tookum te metin ey se, m'an jeel m'oo dio?» Gotn se kod Etiopi se taad Pilip ki do: «'Baado ook ing ceem ki taa am taad tookn metina.» ³² Kese bo taar Kitapm ken naan ing dooyin se do taar se taad do:

Naan se tec aan god baatn k'j'ok k'baan gen baa toob,
*do naan aan god *goon baatn ken j'oj beekin kic tooy ey se,*
naan kic bo tec bini taa naan eep te taarin eyo.

³³ *Naan se jaakin aan god nakn cere do gotn kajn boor ki se, nam tap bo baa te metin ki eyo;*

do metjil naan se le, nam tap bo motn taad te taarin eyo.

Do do naan ki se king naan se k'gaanjinsinga duuku.†

³⁴ Gaabm se tond metn Pilip do: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap bo, taad ute naja? Ute naan malin lobo ute nam nam kuuy le?» ³⁵ Gotn se Pilip uun mindina do baagin taadn do taar ken naan dooyin se do ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Ken naade uun doobo baa baa se, gotn se naade aak maane do gaabm se taadin do: «Aaka, bere j'onga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?» ³⁷ [Pilip deekin do: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin do:

* 8:27 Do dokin se gaaringe se jee lee boob mendge se naade lee tondden kaasi.

† 8:33 Aak Eza 53.7-8.

«Υεε, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»[†] 38 Gōtn se naan taad ə puus se k'daarina ə naaden di se paac booy tele maakn maan ken se ə gōtn se Pilip batizina.

39 Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakin se, aakin naan gōtə. Num ken naan jaay uun doobin baa baa se, baa ute maak-raapo. 40 Gan Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azotəs ki sum. Maakn gegerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakn geger Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

Isa teec naan Səl ki

(*NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16*)

1 Gan kaad ken se, Səl ing 60 gen tedn *kusina ə gen təl jeegen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gōtn se naan iin baa əj *magal jee tedn serke Raa ki 2 ə tənd metin ə an kedn maktubm ken an kən doobo ə ute maktubm se naan 'baa kedn magalge tun gen maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakn geger ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kəj doobo ə ken jaay əjga mēndge lə gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno təkj dəkj baa Jeruzalem ki.

3 Ken naan baa baa doob ki jaay aan gōr ute Damas se, gōtn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki baado deebin bat. 4 Gōtn se naan booy ooc naan ki ə booy mind deba danjin ə: «Səl, Səl, naai tap 60 'dabarum bin se gen di?» 5 Gōtn se Səl deek ə: «Meluma, naai tap 60 nanja?» Ə mind debm se deekin ə: «Maam 60 Isan ken naai 'lee 'dabarum se. 6 Gan borse se, naai iin 'baa maakn geger ken Damas ki ə gōtn naane se j'ai baa taadn nakn naai utu 'teda.» 7 Gan jee metin ken k'baa tel se beere əkde se daar yip əj taad taar eyo. Naade booy mind deba na6o aak te melin eyo. 8 Gōtn se Səl iin daara ə ken naan jaay əd'kaamin se, kaamin əj aak eyo. Gōtn se jeenge əkin jin ki jaay 60 tədd'baansin Damas ki. 9 Daan biige tun mətən naan ting se, kaamin le əj aak eyo, əs dim eyo ə aay eyo.

10 Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakn geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakin do Isa ki kici. Gōtn se Meljege Isa teecin naanin ki ə danjin ə: «Ananias!»

Ananias took ə: «Əy Meluma!» 11 Meljege Isa terlin ə: «Iin 'baa doob ken k'danjin doobm seej *Taal* se ə 'baa bee Judas ki se, 'kəj gaabm ken k'danjin Səl ken kədd Tars se. Naan utu ing gōtn se eemum keeme, 12 ə aaki aan gəə naai Ananias, end baado əjina ə naai əndin ji don ki ə kaamin əd'aaka.» 13 Num

[†] 8:37 Taar se, maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gōtə.

ganj Ananias terlinj do: «Meluma, maam m'booy jeege doosungma maan gaabm se, taa nakgen kusinj ken naan lee tedinj jeeige tun Jeruzalem ki se. ¹⁴Maam se m'booyga j'oo *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokj dookj jeeigen gotn ara.» ¹⁵Ganj Meljege taadinj do: «Ute naan se kic bo, iinj 'baa oj gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'oodino. Naan bo debm ken am tedn naabuma do utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege do baa taadn gaan *Israelge tu kici. ¹⁶Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu koj taa maama.»

¹⁷Gotn se Ananias iinj baa end bee Judas ki, oj Sol do naan ond jinj donj ki, deekinj do: «Sol genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo olumo goti ki taa kaami koodn kaaka do *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸Gotn ese sum bo nakge tec aan goo naagn kenj parpa se naar sidu kaaminj ki do gotn se kaaminj doo aak gotinj ki. Naan iinj daara do gotn se *k'batizina. ¹⁹Ken naan jaay doo do aay se, naan oj too go gotinj ki.

*Sol taad taa *al-Masi maakj geger ken Damas ki*

Gotn se Sol tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakj geger ken Damas ki. ²⁰Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakj *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden do: «Isa se, naan bo Goon *Raa.» ²¹Jeegen paacj lee booy taarinj naan lee taadden se, taar se okden taad eyo do naade taad ute naapa do: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeegen aal kaal maakde do Isa al-Masi ken inj Jeruzalem ki se ey la? Do naan baado tap bo taa anden tok dookj baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?» ²²Ganj Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naaninj sak sak do taadinj ute maakinj paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesinj tal do Isa se naan bo al-Masi. Do Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³Gotn se Sol tingiga bii dena maakj geger ken Damas ki do kaadken se bo, Yaudge dook taarde taa an tooo. ²⁴Num ganj deb kalanj baado oj Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an kokj tooo.» ²⁵Ganj bii kalanj noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, olinj maakj baar ki magala do uun booyin naatn naagnj durdur ki.

Sol baa maakj geger ken Jeruzalem ki

²⁶Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, na bo naade se beerinj beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakinj do Isa al-Masi ki aan goo naade se, naade maakde utu naaj naaj donj ki. ²⁷Gotn se Barnabas took okina do baansinj naan *jee kaan

naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadiño ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin ceede ki. Do kaad ken se maakn Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Grek do daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an tooo. ³⁰ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Sol se maakn geger ken Sezare ki do gotn naane se, naade olin baa maakn geger ken Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn gotn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki do *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ok too go ro taar Raa ki, beer Meljege tu do *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ing maakn geger ken Lida ki. ³³ Ken naan jaay aan se, naan on gaaba kalan k'runGuyu k'danin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gotn naan terec k'runGuyu sum se, okga baara marta. ³⁴ Gotn se Pier deekin do: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapia; iini, naai mala 'teel nakn toodi!» Gotn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacn ing Lida ki ute jeegen paacn ing taa naan Saron* ki jaay aak nakn se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo do Pier durina

³⁶ Maakn geger ken Japa ki se, ok menda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki do mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Grek se naade danin Dorkas†). Mend se daayum naan ted bee jeege tu do lee ed nakinge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki bort se, Tabita ooc koono do ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogina do uun ook baa aalin maakn bee ken raan ken j'iinin do naapin ki se. ³⁸ Aan go Lida goor ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ing Lida ki se, booy do Pier utu gotn ese se do naade ol gaabge dio baa danino deekin do: «'Baado onje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ok baansin maakn bee ken j'aal yo maak ki se. Do mend-daayge se paac baado onin ute keeme. Gotn se naade taadin kaldegen Tabita tojdeno kaad ken naan utu zere se. ⁴⁰ Gotn se Pier deek

* 9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal do ok kaaga kic dena.

Dorkas se je deekin do: angia.

† 9:36

jeege tun gōtn ese ɔɔ: «K'teec naatn.» Ɔɔ ken jeege jaay teec se, naan ɛrg naan ki ɔɔ eem Raa. Naan ɛrl kaamin aak debm ooyga kooy se deek ɔɔ: «Tabita iini!» Gōtn se naan ɔɔf kaamina ɔɔ ken naan jaay aak Pier se, naan iin inɔg ute metina. ⁴¹ Pier ɔl jin ɔkina ɔɔ uun daarina. Gōtn se naan danjo jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden ɔɔ Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegen paacn maakn geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakn geger ken Japa ki se, Pier tingga dena gōtn gaab ken debm rujn daar k'danin Simon se kici.

10

**Kōdn Raa teec naan Kōrney ki*

¹ Maakn geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danin Kōrney ɔɔ gaabm se asgargen kaaru se, naan ɔo bubde. Naan maakn dool asgarge tun k'dandɛ Italige. ² Gaabm se ɔk taar *Raa ɔnɔ ɔɔ naan ute jee maakn been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted bɛɛ Yaudge tun jee daayge ɔɔ daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn teger ki se, Kōrney aak kōdn Raa tal tal endo kend been ki ɔɔ kōdn Raa se danin ɔɔ: «Kōrney!» ⁴ Ken Kōrney jaay aak kōdn Raa se, beer ɔkina ɔɔ naan taad kōdn Raa ki ɔɔ: «Kese dīo, Jaamus?» Kōdn Raa ɛrlin ɔɔ: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bɛɛ ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ɔl jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danin Pier se. ⁶ Ɔɔ naan utu inɔg bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daara se ɔɔ gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ Ɔɔ ken kōdn Raa jaay taad taarin aas jaay ɔaa se, gōtn se Kōrney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin kaam jin se, ɔɔ asgar se, ɔk taar Raa ɔnɔ. ⁸ Taar kōdn Raa taadin se, Kōrney taadden metin paac, jaay ɔo olden k'ɔaa Japa ki.

Pier aak nakn iino gōtn Raa ki

⁹ Gōtn se jee ken Kōrney ɔlden naaba se iin ɔaa, ɔɔ metbeen ken naade ɔaa ɔaa doob ki jaay aan gōɔr ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Ɔɔ naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gōtn se Pier nam ɔo tōlina ɔɔ je kōɔɔ. Kaad ken jaay k'tedin ted kōɔɔ se, naan naar aak ne dim iino gōtn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakn raa ɔɔf wan ɔɔ aak naka aan gōɔ kala magala k'dōkin taarin gōɔ kaam ɔɔ ɔɔ nakn se bōɔɔ bini aan naan ki tak. ¹² Maakn nak ken aan gōɔ kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege ɔɔɔ ɔɔɔ, kengen ɛrg kerge ɔɔ ute napar yeelge paac. ¹³ Gōtn se naan booy mind deba deekin ɔɔ: «Pier iini, daagen se 'tɔk 'tōɔɔ ɔɔ ɔɔ.» ¹⁴ Pier ɛrlin ɔɔ: «A-a Meluma! Gōtn maam ting tap ɔo daagen gen

kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin oo: «Nakn ken jaay Raa tedn tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakn aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad doolin moto, jaay bo nakn aan goo kala se terl ook baa maakn raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakn naan aak se, deel dona oo saap metn taar nakn se tap bo, naan ond ute metin eyo. Na bo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je bee Simon oo kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gotn se naade dan jee maak ki oo tond metde oo: «Gaabm ron Simon ken k'danin Pier se, utu gotn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing saap saap borto do nakn ken naan aako se, gotn se *Nirl Salal taadin oo: «'Booyo Pier! Gaabge moto utu daar gotn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja oo 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno goti ki.» ²¹ Gotn se Pier booy baa on jee se oo deekden oo: «Maam bo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gotum ki tap bo bee dey la?» ²² Naade terlin oo: «Naaje se bubm asgargen k'danin Korney se bo oljeno. Naan se debm daan ki oo beer Raa ki oo Yaudge ute dende paac se, toamina. Naan se, bii kalan *koden Raa baado taadin oo n'ol k'baa k'dano Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gotn se Pier baanden beene oo ondde merte oo naade tood iip gotin ki.

Pier baa gotn Korney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade oo genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakn geget ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Korney dano taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doodina oo ooc metn jen ki aan goo debm ken baa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ok jina oo uun daarin deekin oo: «Onte 'tedn bini; iin raan! Bere, maam kic m'debkilimi aan goo naai sum.» ²⁷ Pier ute Korney jaay end kend been se, naade baa baao oo lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, on jeege tusga dena.

²⁸ Gotn se Pier deekden oo: «'Jeelki, maakn *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje oo j'onte king ute jeegen Yaudge eyo oo j'onte lee beedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal oo m'onte kaakn jee kuuy se aan goo jee aak kusu naanin ki. ²⁹ Taa naan se bo, ken naase olki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap bo 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Korney terlin oo: «Borse tedga bii moto aan kaadn do teger ki aan goo kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakn beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum oo: «Korney! Keem Raa ken naai lee eem

se, Raa booyiga ɔ bɛɛ kɛn naai lee tɛd jeege tu se ɛ, Raa dirigin te eyo. ³² Bɔrse, ɔl jeege Japa ki, taa ade dan Simon kɛn k'danjin Pier se, taa ade ɓaa ɓoɓn ara. Naan ute ɓee gaab kɛn k'danjin Simon kɛn debm rujn daar kɛn ɓeen taa baar ki se.» ³³ ɓoɓn se maam m'naar m'ɔl jeege Japa ki, taa ai ɓaa danɔ ɔ kɛn naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, ɓɔrse naaje k'tusga paac naan Raa ki ɔ k'je k'booy taar kɛn Mɛljege Raa taadio ɔ ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun ɓee Kɔrney ki

³⁴ ɓoɓn se Pier ɛɛp taariɓa deekden ɔ: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan ɓeer nam eyo. ³⁵ Gaɓ maakɓ metjil jikilimge tun gay gay kic ɓo, debm kɛn ɓeer Raa ki ɔ tɛdn nakgen ute doobin se, naan se ɓo kɛn tɔɔl Raa ki. ³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu ɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naan ɓaanoga te Labar Jiga kɛn 'kɛdn tɔɔsɛ jeege tu. Taa Isa se, naan ɓo Mɛl jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen ɓɔrse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad kɛn Jan-Batist taado mɛtn taar *batɛm kɛn naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa kɛn ɓeer ɔɔf Isan kɔdn Nazaret se, ɛdɪnga tɔɔɓɓ *Nirl Salal. ɔ naase 'jeelki kici, Isa se leedoga ɓoɓn ɓaa se paac ɔ naan tɛd ɓee jeege tu ɔ ɛd'lapia jeege tun kɛn *Bubm sitange tɔkdega tɔk kaam jin, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ɔ k'booyga ute bije, nakɓ kɛn naan tɛdo maakɓ naan Yaudge tu ɔ maakɓ gɛger kɛn Jeruzalem ki se. Naan se ɓo kɛn Yaudge ɔk tup tɔɔlin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gaɓ kɛn tɛd ɓii mɔɔ se, Raa durinoga daan yoge tu ɔ ɔlin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ naɓo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gaɓ naan se teec naan naaje kɛn Raa ɓeer tɔɔɓɓenoga tɔɔf do dɔkiɓa taa naaje k'tɛdn saadɪnge. Naaje se, kɛn naan ooy duro se kic ɓo, naaje j'ɔsoga ɔ j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjenɔ ɔ k'ɓaa k'taad Yaudge tu nakɓ kɛn naaje k'j'aako ɔ k'booyo se ɔ j'aden taadn j'ɔɔ: Isa se ɓo, debm kɛn Raa ɓeer ɔɔɓɓo gen kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ kɛngen utu zɛɛɛɛ. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se paac taadoga saadn naana; naade deek ɔɔ: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an tɔɔl *kusiɓin se paac naatn.»»

*Raa ɛf *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad kɛn Pier jaay utu daar taadden taad ɓɔrt sum ɓo, ɓoɓn se Nirl Salal naar ɓɔy do jeege tun paac inɓ booy booy taarin se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi kɛn ɓaado ute Pier jaay aak nakɓ se, ɔkden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic ɓo, naan took ɛdden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy ɔ

toom Raa do: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gōtn se Pier taadden do: ⁴⁷ «Borse, jee se le, Raa eddenga Nirl Salal aan gōo naaje kici. Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Gōtn se naan taadden do: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Do jee ken k'batizde se taad Pier ki do: «J'oo j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakj ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, baa booy do jeegen Yaudge ey se kic bo booyga taar *Raa do took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ok terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se baado teesina, do baagin mooyo. ³ Naade deekin do: «Naaje k'booyga j'oo naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo do osoga ute naadel!» ⁴ Gōtn se Pier uun metn taar nakj deel se paac, taaddesin tak tak do: ⁵ «Bii kalan, maam maakj geger ken Japa ki jaay m'leem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakj raa ki: nakj se magala tec aan gōo kala k'dookin taarin gōto kaam soo; nakj se iin raan bini booy aan naan ki ceem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge do yeelge. ⁷ Gōtn se, maam booy mind deba deekum do: «Pier iini, daagen se 'tok, 'toob do do.» ⁸ Gōtn se maam terlin m'oo: «A-a Meluma! Gōtn maam m'ting tap bo, daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ⁹ Ter maam booy mind debm se taadum maakj raa ki kuuy daala do: «Nakj ken jaay Raa edin tedga jiga se, naai onte kaakin aan gōo nakj aak kusu.» ¹⁰ Mind debm se taad doolum mōto, jaay bo nakj aan gōo kala se, terl ook baa maakj raa ki. ¹¹ Kaad ken se sum bo, gaabge mōto naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki do j'oldeno gōtum ki. ¹² Do *Nirl Salal taadum do m'baa ute naade, m'onte naaja. 'Booyki, genaagen mee ken doobm Isa al-Masi ken baado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se bo ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen do naan aakga *kōdn Raa baado been ki do kōdn Raa se deekin do: «Borse ol jeege Japa ki, taa aio baa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn taar Raa do taar se bo ai kēdn kaaja naai ki ute jeegen maakj bee ki paac.» ¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum bo, gōtn se Nirl Salal naar booy dofe ki aan gōo ken naan booy do deet dojege tu se. ¹⁶ Gōtn ese sum bo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken do: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷ Jee

se maam m'aakga Raa eɗɗenga Nirl Salal aan gɔɔ ken naan eɗjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap ɓo m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak ken naan ɓaa ɓaa tɛɗa se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac ɓaa doa. Gɔtn se naade *nook Raa deek ɔɔ: «Deere, Raa se ɔɔɗga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kɔŋ *kaajŋ gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tool Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se ɓo, naade aan wook ɓaa taa naange tun kuuy. Jee metinge ɓaa taa naan Penisi ki ɔɔ kengen metinge ɓaa taa naan Sibir ki ɔɔ metingen kuuy ɓaa maakŋ geger ken Antios ki. Ɔɔ gɔtn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Ganj maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sibir ki ute maakŋ geger ken Siren ki jaay aan maakŋ geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gɔtn se tɔɔŋŋ Meljege Raa utu te naade; taa naan se ɓo jeege dena took taar Raa ɔɔ aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se ɓaa ooc bide ki se, gɔtn se naade ɔl Barnabas taa ade ɓaa kaakŋ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakŋ geger ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakŋ paac do Isa al-Masi ki, ɔɔ naan se maakŋ dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak beɛ ken Raa tɛɗ jee Isa al-Masige tun gɔtn ese se, naan maakŋ raapo ɔɔ dejde ɔɔ j'ing k'dɔɔk ute Meljege Isa al-Masi se tɔɔgɔ. Gɔtn se jeege dena took taar Meljege ɔɔ ziid do jee Isa al-Masige tun gɔtn ese.

²⁵ Gɔtn se Barnabas iin ɔnde ɔɔ ɓaa geger ken Tars ki gen ɓaa je Sol. ²⁶ Ken naan jaay ɓaa ɔŋŋ se, naade k'baado kalan maakŋ geger ken Antios ki. Maakŋ ɓaar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gɔtn ese ɔɔ jeege dena naade lee dooyde ute taar Raa. Maakŋ geger ken Antios ki sum ɓo, jeegeen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige.*

Jee al-Masigen maakŋ geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, ɓɔɔy ɓaado maakŋ geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danŋ Agabus, *Nirl Salal ɔlin naan iin daara ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Gɔtɔ ɓaa se paac, ɓo utu tool tɛɗn daama jeege tu.» Ɔɔ ɓo ken Agabus taadn ese se, tɔlo jeege do Gaar magal *Rɔm ken k'danŋ Klɔd. ²⁹ Gɔtn se jee aal maakde do

Isa *al-Masi ken gōtn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad do: «Nanja nanja kic bo, nakn naan ok se baano kaam do ron rona, taa j'an baa noogn genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sol ki taa an baa kēdn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

**Erōd tōol Jak do ok ol Pier dangay ki*

¹ Kaad ken se, Gaar Erōd baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak gena Jan se, Erōd ol k'gaan dona ute gōrd-jerle. ³ Ken naan aak nakn naan ted jaay tōol Yaudge tu se, ter naan ok Pier se olin dangay ki do kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ok orom eyo. ⁴ Ken naan jaay ok kol Pier dangay ki se, gōtn se naan tōmb asgarge soo soo gōto kaam soo taa an bōobō. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan aho kōkn baa naan Yaudge tu taa an kōjn bōorō don ki. ⁵ Gan ken Pier jaay dangay ki se, gōtn se jee egliz ki se daayum tōnd metn *Raa ute maakde paac taa naana.

**Kōdn Raa doo Pier naatn maakn dangay ki*

⁶ Ey num, doo metbeenki sum bo *Erōd je utu 'kōjn bōorō do Pier ki naan jeege tu. Gan maakn nōorin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio do jinge se, j'olin zinzi do jin ken kaam ara do do jin ken kaam naane kici do asgargen kuuy daar bōob bōob taa doobo. ⁷ Gan gōtn ese sum bo, kōdn Meljege Raa naar baado daar ceeñ ki do maakn dangay ute magalin se wōor kelēñ do kōdn Raa tōnd dur Pier deekin do: «lin yōkōdō!» Gōtn se, zinzi gen jin ki se tōod si naatn kalde ki. ⁸ Do kōdn Raa terlin do: «'Dōok maaki do tōol saai jei ki.» Pier took taar kōdn Raa do ted aan gōo ken naan taadin. Ter kōdn Raa taadin daala do: «Uun uus kal magali se roi ki do ok metuma.» ⁹ Gōtn se Pier teeco naatn maakn dangay ki do ok metn kōdn Raa se. Maakn saapin ki se do daan naan ni nia le daam; ey num, gōtn se naan jeel te eyo nakn kōdn Raa ted jaay deer se. ¹⁰ Gōtn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, do kengen gen k-dige se kic, naade deel onde do naade aan cee kaam taar ken k'daapin ute maala ken j'ōdōnga num j'end k'baa maakn geger ki se. Ken naade jaay aan gōtn ese se, taa doobo se doo kalin ki sum. Ken naade teec gōtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn kōdn Raa se gōto ceeñ ki.

¹¹ Gōtn se Pier nam ok rona do deek do: «Borse jaay, maam m'jeel m'okga deer deer, Meljege Raa se ologa kōdin baado doo duma naatn kaam ji Gaar Erōd do aajunga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.» ¹² Ken naan jaay jeel ok ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se

naan 60 ko Jan ken k'danjin Mark kici. Gōtn ese se, jeege tusga dena tōnd tōnd metn Raa taa naana. ¹³ Ken naan aan jaay baag tōnd taa kaam taar se, gōtn ese mēnd tēdn naabm ken k'danjin Roda se, booy Pier tōnd tōnd kaam taara se, naan baado taa an kōōdn kaam taara. ¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin raapo, ɔ kaam taara se naan baate kōōdina, gan naan ɔk tērl aan baa taad jeege tun maak ki ɔ: «Bere, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵ Naade tērlin ɔ: «Naai se, doi 'dērlga le daam!» Gan naan dook taara ɔn eyo taadden ɔ: «Deere.» Gōtn se naade taadin ɔ: «Kaadn naane 'tēdn kōdn Raana le daam.» ¹⁶ Gan Pier se daar tōnd kaam taara se ɔn eyo. Ken naade baado ɔod kaam taara jaay ɔnin naan se, paac tap 60 ɔkden taad eyo. ¹⁷ Gōtn se Pier tēdden ute jina ɔ k'doa. ɔ naan taadden metn taar ken tēf ɔ di jaay Mēljege ɔodino maakj dangay ki naatn se. Gōtn se naan taadden ɔ: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec ɔnde ɔ baa gōt kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier gōto maakj dangay ki se, gōtn se naade nirlde teece ɔ doobm rode tap 60, naade jeel eyo. Naade taad te naapa ɔ: «Pier tap 60, baaga gay?» ¹⁹ Gōtn se Erōd ɔl jeege gen je Pier; nabo naade je ɔnin eyo. Naan danjo asgargen ing bōob Pier se, tōnd metde taa Pier. Ken naade jaay ɔj tērlin te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu ɔ jee se k'tōalde naata.

Naan ken se, Gaar Erōd iin taa naan Jude ki se baa ting cōko maakj gēger ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erōd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidɔj ki se, nakj kōsdē paac se iino taa naan Gaar Erōd ki. Bii kalan, Gaar Erōd se maakin taarin dōde ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kōkj taasa ute naana. Gōtn se naade baa ɔj gaaba kalan bini k'danjin Blatus ɔ Blatus se, naan 60 debm ken lee bōob bee ken gaarge lee toodn se. Naade tēdin naan tooko ɔlde naade baa ɔj gaarge taa baa kōkj taasa ute naana. ²¹ Gōtn se Gaar Erōd gaannden biia ɔ ken bii naan gaannden jaay aas se, naan uun uus kal gaarina ɔ baado ing do kaag do ki ɔ gōtn se naan baag taadn taara jeege tu. ²² Ken jee ing gōtn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makōn ɔ: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kese aan gō Raa mala 60 taada.» ²³ Ken Erōd jaay booy taar jeege taadin bin se, naan don oopo ɔ magal rōna ɔ gōtn se naan baate *nookj Raa. Kaad ken se sum 60, *kōdn Raa tēdin ooc kōōn ɔ ɔlin kuuru maakin ki ɔs tōlin naata.

²⁴ Naan ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziid tēf ro naapki dena ɔ gōtn se jeege dena took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan ken se, Barnabas ute Sɔl jaay nan naabde Jeruzalem

ki sum se, naade baa baa se ak baan ute deb kalan k'danin Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal ol Barnabas ute Sol naaba*

¹ Maakn jeege tun *egliz ken Antios ki se, gotn se ak jee ken taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simeon ken k'danin Debm ilimi, Lusius ken kod Siren, Sol oo Manaen ken teep ute *Erod Antipas. ² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa oo uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal olin deekden oo: «Barnabas ute Sol se, 'beer tooddeki maam ki taa m'aden kedn naabm ken maam m'danideno taarina.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa oo baag koso se, gotn se naade tondden jide dode ki oo olde gen baa tedn naabm ken Nirl Salal danideno taarin se.

Kese naabm deet deet ken Sol tefa

*Barnabas ute Sol baa taa naan Sipir ki**

⁴ Aan goo *Nirl Salal bo olden gen tedn naabin se, Barnabas ute Sol iin booy baado Selusi ki. Gotn se naade ook maakn markab ki oo gaan baar baa taa naan Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Salamin ken taa naan Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaadken se, Jan-Markn ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakn geger ken k'danin Papos. Gotn se naade on kod Yaud kalan bini k'danin Bar-Isa. Naan debm kordoo oo ted ron aan goo debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan se ting te magal gen taa naan gotn ese. Magal ese se ron Sirgus Polus oo gaabm se debm jeel naka. Naan danoo Barnabas ute Sol been ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo. ⁸ Anum, debm kordn ese se ute taar Gerek se k'danin Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Sol ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naan gotn ese jaay 'kaal maakin do Isa ki se. ⁹ Gotn se Sol, k'danin Pal, jaay Nirl Salal dooc maakin se, gaabm se naan aakin on ciu, ¹⁰ oo naan deekin oo: «Naai le, taar-koooboo deeliga deele oo 'lee 'derl derl jeege. Naai le, 'goon *Bubm sitange oo nakn ute doobin se le, naai je eyo oo nakn ken Meljege jen ro ki se le, daayum naai je an tujn naatn. ¹¹ Borse 'booyo: Raa ai koki ute kaaka oo naai utu tedn kaam-tooko oo bii kando kando naai 'kon kaakn kaad eyo.»

Gotn ese sum bo, goto naar tedin ilim dib oo naan on aak dim eyo oo naan terl kaam ara kaam ara je nam an kokn jin ki oo an toooboo. ¹² Ken magal taa naan gotn ese jaay aak nakn ken aan do

* 13:3 Taa naan Sipir se baar bo ol gurugina.

gaab ken ese se, naan took aal maakin do Isa ki. Gøtn se taar Meljege se endga maakin ki deer deer.

Pøl taad taar Raa jeege tun Antiøs ken taa naan Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pøl ute jeenge ook maakn markab ki, ð gaan baar ðaa maakn geger ken k'danin Perg ken taa naan Pampili ki. Ken naade jaay aan gøtn ese se, Jan-Mark iin resde ð ðk terl ðaa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan Pøl ute jeenge iin Perg ki, naade uun doobm Antiøs ken taa naan Pizidi ki. Ken naade jaay aan gøtn ese se, ðii kalan aan *ðii sebit ki se, naade ðaa end ing maakn *ðee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gøtn se magalgen gen ðee ken Yaudge lee tusn maak ki se ðl deba ðaa taadden ð: «Genajeege, ken naase jaay ðkki taar jaay anki ðijn jeege num, iin 'taaddeki.» ¹⁶ Gøtn se Pøl iin ðaara tedden ute jinã taa k'doa ð ðeekden ð: «Naase gaan *Israelge ð ute naasen ken jee ðeer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, ðeer tødð bubjege; naan dirde ooj ted ðena taa naan Masar ki, ð ute tøgin se, naan ðddeno naatn maakn taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kød-ðaar ki se, nakn ðaa ðaa ðaara si-sø se, naan ðo aakdeno dode ki. ¹⁹ Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegeen kaam cili se, naan utden naata ð naanðe se, naan edin gaan Israelge tu ð naan se tedden naanðe mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ðk nakn ðaa ðaa ðaara kaar-sø-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tøndden magalge daandé ki, gen kaakn metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tønddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tønd metn Raa, ð naade je gaarge. Gøtn se Raa øndden Saul, goon Kis, ken teeco taa ðee Benjamin ki ð naan se øs gaara gen ðaara si-sø. ²² Ken ðaara si-sø jaay aas se, Saul se Raa øðin maakn gaarin ki naatn ð naan ðeer ødden *Daud ðo tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad ð: *Maam m'ønga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan ðo debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki†.*

²³ «Maakn metjil Daud ki se, Raa ðeer øðo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin ðo, taar do ðokin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki. ²⁴ Kaad ken Isa tees te naabin ey ðort se, Jan-Batist ðaado taad gaan Israelge tu paac ð: «'Terlki maakse do Raa ki ð 'ðaakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado ð: «Maakn maak-saapse ki se, naase tap ðo ðki maam se nanã? Beré, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21.

se utu baado metum ki do naan se, gen taddn saa jen ki kic bo, maam m'aas eyo†.›

26 «Genaaenge, naasen ken metjil *Abraamge, do naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja. 27 Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan gdo al-Masi eyo. Do taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki. 28 Ey num, naade on te taar dim ken aas toolin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki do: «K'toolin naatn!» 29 Ken Yaudge jaay tedin nakge don ki aas aan gdo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki do baa olin maakn iib ki. 30 Num gan Raa se durinoga daan yoge tu. 31 Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Do jee se bo borse tedga saadinge naan jeege tu.

32 «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici do labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dakiina do tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga do utu aden ked se. 33 Taar ken naan taado do dakin do an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan gdo taar ken k'raanjo do dakin maakn Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken do:

Naai se bo 'goonuma.

Gatn jaaki sum se, maam bo m'tedga bubis.

34 «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan onin ruum te maakn baad ki eyo. Kese bo taar ken naan taado Daud ki do dakiina ken taadin do:

Maam m'utu m'asen tedn bee den aak eyo do nakgen met ki ken maam m'deeko m'do m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesin kedn deer deer.*

35 Taa di gat kuuy kic maakn Kitap ki se, Daud taad Raa ki do:

Debm naai se, naai an kohn kohn ruum maakn baad ki eyo†.

36 Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tedin aas se, gatn se naan ooyo do j'uun j'ol k'j'aalin maakn iib ki do bubinge tu do naan kic ruumga aan gdo naade se kici. 37 Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakn iib ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

38 «Genaaenge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakn ken jaay Isa tedo se. Ute nakn naan tedo se bo, Raa tolsenga *kusinsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on noogse 'tedki te aak bee naan Raa ki eyo. 39 Num gan debm

† 13:25 Aak Mk 1.7. § 13:33 Aak KKR 2.7. * 13:34 Aak Eza 55.3. † 13:35 Aak KKR 16.10.

jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusinin paac se, Raa taalinsinga naata. ⁴⁰ Bin se, andki kondo, berε, taar se ante 'baatinki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin maakn Kitap ki se, som asen kaan dose ki cere, ken do:

⁴¹ 'Booyki beε, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakn se le, deelga dose do aksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakn ken deel doa

do nakn se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic bo,

naase le aki 'took ey tap.†»

⁴² Ken Pol ute Barnabas jaay teec teec naatn maakn bee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gotn se jeege taadden do: «Bii sebitn kuuy se, 'terl 'baakiro ajeki taadn metn taar se daala.»

⁴³ Ken jeege wook nan se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tedga ted rode Yaudge ken ak taar Raa do se baa ute Pol do Barnabas. Ken naade jaay baa baa se, Pol ute Barnabas se taad ute naade, dejde do beε Raa se, j'okin do do.

Naan ki se Pol ute Barnabas kaamde se aan kaakn jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *6ii sebit ken kuuy se, jee maakn gegεr ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin baado tus gen booy taar Meljege. ⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pol ute Barnabas ki do naade baag naajn Pol do taad jeege tu do: «Taar ken Pol taad se, taar ken met ki eyo.» ⁴⁶ Gotn se Pol ute Barnabas se, taad aal dode sen deekden do: «Beeki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu bo jaayo. Aan god naase le 'baateki dey se, kεse naase malinge bo 'tedki murs rose ki gen kon *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo.

⁴⁷ Kεse bo naabm ken Meljege oljeno do taadjeno do:
Maam se m'tedi naai 'tedga gotn woor gen woor metjil jeege paac, taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu bini 'kaan gotn duni 'daar ro ki do aden taadn do: Raa se aden kaaja.S»

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek do: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gotn se, jee ken Raa beer taaddenga taad gen kon kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gotn se, taar Meljege Raa se wook dood taa naan gotn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se doo metn magalgen maakn gegεr ken gotn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade alde metde taa j'dabar Pol ute Barnabas do naade

tuurde naatn maakŋ taa naanŋe ki. ⁵¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay ɓaa ɓaa se, tup kudŋ jedege tu* ɔɔ naade iin ɓaa Ikɔniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken ɓotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pɔl ute Barnabas maakŋ geger ken Ikɔniom ki

¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay aan maakŋ geger ken Ikɔniom ki se, naade ɓaa end maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan ɓoo ken naade tedo maakŋ geger ken Antios ki se. ɓotn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tookŋ taarde se ɔɔs metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic ɓo, Pɔl ute Barnabas tingoga dena maakŋ geger ken ese ɔɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔɔ naade taadden taa bee Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. ɔɔ ɓotn se, Raa olden naade ted nakŋ-kooɓge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔɔ taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeegen maakŋ geger ken ese se ɓaa gaan naapa ɓoto kaam dio: jeegen metinge ɓaa metn Yaudge ɔɔ kengen kuuy se le ɓaa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ ɓotn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen ɓaa koocon *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tool ute koa. ⁶ Ken Pɔl ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan ɓaa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan ɓotn naane se, naade ɓaa ting maakŋ geger ken Listir ute ken Derbe ki ɔɔ ute naange tun ces ki ces ki. ⁷ Ken naade jaay aan ɓotn naane se kic ɓo, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pɔl ute Barnabas maakŋ geger ken Listir ki

⁸ Maakŋ geger ken Listir ki se, ok gaaba kalan bin se ɓotn tingin ɓo naan ki sum. ɔɔ gaabm se, ɓotn k'l'oojin tap ɓo k-runGuyu; ɓii kalan naan lee te eyo. ⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pɔl taad se. ɓotn se Pɔl ondin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kɔŋ lapia. ¹⁰ ɓotn se, Pɔl uun mindin raan deekin ɔɔ: «In 'daara!» ɔɔ gaabm se naar iin daar kirit ɔɔ baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak nakŋ Pɔl ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naanŋe se, ɔɔ naade taad ɔɔ: «Bere, raage se delga jikilimge ɔɔ booy ɓaadoga ɓotjege tu!» ¹² ɓotn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deekŋ

* **13:51** Tupm kudŋ je ki se, ɓotn Yaudge tu se je taadn ɔɔ: dim aden tum tap ɓo ɓoto.

ገጽ: *gaar gen raage*. ገጽ Pəl le, naade danjin Ermez. Ermez se je deekn ገጽ: *debm taadin bedina*.¹³ Raaden Zeus se, been cee taa doob ken j'end maakn geger ki se, ገጽ debm ken lee toj serkn maakn bee ken se, tok baano ute kos-taarge dio ገጽ tamardeno ute poon kaagge jaay bo baandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pəl ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pəl, jaay booy taar ese se, naade maakde taju ገጽ neepm te kaldege ገጽ gotn se, naade naar aan baa on jee denge se, taadden makon ገጽ: ¹⁵ «Ay, naase ara, kесе naase 'tedki nakn-koobm di bini! Bere, naaje se k-jikilimge aan goo naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm aalo maakn raa ute do naana ገጽ aalo baar ገጽ nakgen baa se paac. ¹⁶ Do dakin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷ Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden bee ገጽ bee ken naan lee tedden se, naan eedden maane oojden nakdege ገጽ edden kos ገጽ ute maraadin ገጽ raapden maakde sakan.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pəl ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki ገጽ kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki ገጽ os metn jee denggen gotn ese ገጽ taadden taar Pəl ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pəl naade tundin ute koa ገጽ tiik teecnsin naatn maakn geger ki se ገጽ baa undin naata, naade saap ገጽ kaad naane, naan ooyga. ²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pəl iin daara ገጽ ok terl baa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese ገጽ baa Derbe ki.

Pəl ute Barnabas ok terlo Antios ken taa naan Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pəl ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ok terl baa maakn geger ken Listir ki ገጽ Listir ki se naade iin baa maakn geger ken Ikoniom ki ገጽ Ikoniom ki se, naade iin baa maakn geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. ²² Maakn gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ገጽ taadden ገጽ doobm Isa al-Masi ki se j'okin togo ገጽ ter taadden ገጽ: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» ²³ Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'edn naandegge. Gotn se, naade uun *siam ገጽ eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gōtn se, Pōl ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. ²⁵ Ken naade jaay aan maakn geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gōtn ese o baa maakn geger ken gōtn k'lee k'daar markabge o geger se ron Atalia. ²⁶ Naade iin maakn geger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gōtn se bo, metn-jiki naade iino ro ki o maakn geger ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se. ²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pōl ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gōtn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se o ter taaddeno o: «Borse se, Raa oodga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸ Gōtn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn metn taara (Gal 2.1-9)

¹ Gōtn se jee metinge iino taa naan Jude ki o baado maakn geger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki o: «Ken naase jaay j'ojnsen te pond o aan goo ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kon kaaj eyo.»

² Gōtn se Pōl ute Barnabas took eyo do taar naade ki se o do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se bo, jee gōtn ese uun doa gen kol Barnabas ute Pōl o genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa baa kon *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen baa kaakn metn taar se. ³ Gōtn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an baa merte jaay bo olden doob ki.

Ken naade baa baa se, aal teec ute taa naan Penisi o ute taa naan *Samari. Gōtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dood okde merte. Gōtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa oldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gōtn se naade iin taad jeege tu o: «Beeki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden ton pond o o Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gōtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakn metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makono bini jaay bo, Pier iin daara o taadden o:

«Genaaenge, naase 'jeelki maam Raa beer dofdum daanse ki se do dakiṇa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookn kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel nan maak-saapm jikilimge do jee ken Yaudge ey se kic bo, naan took okdega do eddenga *Nirl Salal aan god ken naan edjekiro naajege tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se bo, naade kic aal maakde do Isa ki sum bo, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujn maakn Raa se do naase je aki kond daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajege se j'on j'aasin'kiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kese met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajege kic j'aalki maakjege do beer gen Meljege Isa ki aan god naaden ken Yaudge ey se kici, jaay bo naaje j'onki kaaja aan god ken naade on se kici.»

¹² Gotn se jee tus ute dende se do dek do naade on goto Pol ute Barnabas ki taadden metn taar nakn-kooḅge ute nakgen deel doa ken Raa oldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad nan taarde se, gotn se Jak uun taara do deekden do: «Genaaenge, ufdumki bia! ¹⁴ Simon* taadjekiro do metn-jiki tap bo Raa se beer tooḅoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan god taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dakiṇ ken do: ¹⁶ Meljege Raa deek do:

*Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao
do kaagṇ bee Gaar *Daudn ken ter'ec se, maam m'utu m'an daar
gotin ki
do gotn ken tujga aan god di kic bo, maam m'an daapin 'daar tooḅṇ
gan.*

¹⁷ Bin bo jeegen doḅ se utu am je maam Melde.

*Deere, jeegen ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tedn jee
maamge.*

Kese bo nakn ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ do taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dakiṇa.»

¹⁹ Ter Jak taaddeno do: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegen Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'onte konddeki nakn doḅ dode ki. ²⁰ Num gan boorse, k'raandeki maktub j'ooki: j'onte kosn daa maragge, j'onte keesn naapge ren ren, j'onte kosn daagen moosde doḅ te naan ki eyo do j'onte kosn mooso kici. ²¹ Taa do dakiṇ se, maakn geg'er ki tak bo aanga *bii sebit ki bo, jeege lee taad tooḅ metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se do dooyin maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

* 15:14 Simon se naan bo Pier sum kici. † 15:17 Aak Am 9.11-12.

²² Gōtn se jee egliz ki ute jee naande ki ɔ jee kaan naabm Isa al-Masige dook taarde kalan ɔ beer tood jeege daande ki gen baa ute Pōl ɔ Barnabas Antiosn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade beer toodde se debm kalan ron Judas ken k'danin Barsabas se kici, ɔ ken kuuy se k'danin Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki. ²³ Naade raan edden maktub jide ki ɔ maakn maktub ken ese naade deek ɔ:

Keese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gōtn ara paac k'tedsen toose dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki ɔ maakn geger ken Antios ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin in gōtje ki ara jaay baa gōtse ki se, naade utu taar naaden baa taadsen se tujsega maakse ɔ teecsenga nirlse. Bere, jee se naade baa gen dode, ey num naaje ɔ k'j'olden eyo. ²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'beer k'tood jeege maakje ki taa baa ute gena koon maakjege Pōl ute Barnabas se gōtse ki. ²⁶ Taa Pōl ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi. ²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen baa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakn maktub ken ese. ²⁸ Nirl Salal ɔ naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raansen j'ɔ aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum, ²⁹ ken ɔ: ɔnte koski daa maragge, ɔnte koski mooso, ɔnte koski daagen moosde ɔy te naan ki eyo ɔ ɔnte keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tedinkiga num, keese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gōtn ara k'tedsen toose dena.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gōtn se naade olde ɔ naade in baa maakn geger ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki ɔ edden maktubm ese. ³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gōtn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde baa raap aak eyo ɔ taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se ɔ, naade dejdenga dena edden kaay kaama ɔ do kaal maakde ki se, j'ok maakde toogɔ. ³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gōtn ese jaay ɔ, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken ese olde ɔ k'baa lapia, ɔ naade ɔk terl baa gōtn jeege tun olde. ³⁴ [Naɔ, Silas se je king gōtn ara bii kandum†.] ³⁵ Anum Pōl ute Barnabas se ɔp ing Antios ki. Gōtn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege ɔ taadden Labar Jiga.

† 15:34 Taar se maakn kitapge tun do dakin se metinge maakde ki se gōtɔ.

Pəl gaan ute Barnabas
(Gal 4.13-15)

³⁶ Ken naade jaay ting aas gōtn ese se, Pəl deek Barnabas ki ɔɔ: «J'ɔk k'terl k'ɔaa kaakɲ gɛnaagen doobm *al-Masi ken ing maakɲ gɛgɛrge tun paacɲ gōtn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'ɔaa k'j'aakden tu, naade tap ɔo ing ɔɔ di.» ³⁷ Gōtn se, gɛn Barnabas ki num naan je Jan ken k'danɲ Mark se kic ɔo 'ɔaa ute naade. ³⁸ Num gan Pəl took eyo, taa Jan-Mark se rɛs ɔndenga kɔɲɔ taa naan Pampili ki ɔɔ naan ɔɲ aay ute kaamin gɛn tɛdn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gōtn se, naade naajga taara dena, naɔo taarde ɔaa ɔk te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark ɛ ook maakɲ markab ki gɛn ɔaa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pəl se ɛ, bɛɛr uun Silas gɛn ɔaa ute naana ɔɔ gɛnaagen doobm al-Masi ken gōtn ese tɔndde metn Raa ɔɔ daayum Meljege n'tɛdden bɛɛɲa.

Pəl ɔaa mɛrtɛ gɛn k-dige

⁴¹ Pəl iin gōtn ese ɔɔ ɔaa lee taa naan Siri ute gɛn Silisi ki ɔɔ gōtn naan aanga ro ki se, naan ɛd kaay kaama *eglizge tu.

16

*Timote ɔaa ute Pəl ɔɔ Silas gɛn tɛdn naabm Isa *al-Masi*

¹ Ter Pəl ute Silas jaay aan maakɲ gɛgɛr ken Derbe ute gɛn Listir ki se; gōtn ese naan ɔɲ gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubin se, kɔd Grek. ² Timote se, gɛnaagen doobm al-Masi ken maakɲ gɛgɛrge tun Listir ute ken Ikɔniom ki, paac se tɔomiɲa. ³ Gōtn se Pəl je ɔɔ k'ɔaa tɛɛ, naɔo taa Yaudgen ing maakɲ gɛgɛrge tun ese se, naan ɔjin pɔndɔ, taa jeegen paacɲ gōtn ese se jeelin naan se bubin kɔd Grek. ⁴ Ken naan jaay ɔɲ pɔndɔ Timote ki aas se, naade iin gōtn ese ɔɔ ɔaa lee maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ naade taad gɛnaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se ɔɔ naade taadden ɔɔ: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gōtn ese se tɛd jee al-Masigen mɛc, ɔɔ bii-raa naade ziid ɔaa ute naande.

Pəl ni maakɲ gɛgɛr ken Troas ki

⁶ Pəl ute Silas se je ɔaa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; naɔo *Nirl Salal taadden maakde ki ɔɔ j'ɔnte ɔaa. Num gōtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gɛn Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan cɛɛ taa naan Misi ki se, naade je ɔaa taa naan Bitini ki; naɔo gōtn ese kic Nirl gɛn Isa gaasde. ⁸ Taa naan se ɔo, naade aal teec taa naan Misi ki ɔɔ bɔɔy ɔaa maakɲ gɛgɛr ken Troas ki gɔt ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakɲ Troas ki jaay Pəl tood tood nɔɔr se, naan nia ɔɔ maakɲ nin ki se, naan

aak aan gɔɔ kɔd Masedoan kalan daar daar naanin ki ɔ eemin nɔɔ metin ki ɔ: «Iin 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.»
 10 Ken Pɔl jaay taadden metn taar ninga sum se, gɔtn se sum ɔ naaje* k'naar k'je doobm j'an ɔaa Masedoan ki, taa ute metn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kɛse Raa ɔo danje gen ɔaa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gɔtn naane.

*Pɔl aan maakɲ gɛgɛr ken Pilip ki
 (Plp 1.1-11,27-30)*

11 Naaje j'iin maakɲ gɛgɛr ken Troas ki se, gɔtn se naaje k'j'ook maakɲ markab ki ɔ k'j'omb k'gaan baar k'ɔaa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'ɔaa maakɲ gɛgɛr ken Neapoli ki gɔtn ken k'lee k'daar markabge se kici. 12 Gɔtn se, naaje k'j'iin k'ɔaa maakɲ gɛgɛr ken Pilip ki ɔ maakɲ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan gɛgɛr magala ɔ ɔk *Rɔmɛge dena. Gɔtn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

13 Ken *ɔii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakɲ gɛgɛr ken se ɔ k'ɔaa taa oolo ki k'saap j'ɔ kaad naane j'kɔn gɔtn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'ɔn mɛndge kandum sum ɔo tusga, k'j'ing cɛɛde ki ɔ k'taadden taara. 14 Maakde ki se, mɛnda kalan roɲa Lidi ɔo naan iino maakɲ gɛgɛr ken Tiatir. Mɛnd se, naan beer Raa ki ɔ ɔk kalge gen zoa ɔo kalinge se kalgen te rodege ɔo aac kaace. Ken Pɔl jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tɛdin maakin ki gen booy kɔkɲ taar Pɔl se ɔo naan aal maakin don ki. 15 Gɔtn se, naan ute jeege maakɲ been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ɔo k'ɔaa been ki ɔo deekjen ɔo: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gɔtn se, naan doje bini ɔlje naaje k'took k'ɔaa been ki.

Pɔl ute Silas se k'tɔk k'j'ombde dangay ki

16 Gan bii kalan naaje k'ɔaa ɔaa gɔt ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon mɛnda kalan bin se ɔaado ɔnje ɔo naan mɛnd dukaaka ɔo ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mɛnd se, mɛlinge ɔn gurs ro ki dena. 17 Naan lee ɔk metje naaje j'utu Pɔl ɔo tɔoy metje ki makɔɔ ɔo dɔɔk taara ɔn eyo deek ɔo: «Jee ese se, naade jee tɛdn naabm Raagen Taaro! Naade ɔaado se taa asen taadn doobm kaaja!» 18 Mɛnd se ɔk metje bii kando kando bini ɔl bii kalan Pɔl ɔo se, terl aakiɲa ɔo deek sitan ken ron ki se ɔo: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ɔo: 'teec naatn ro mɛnd ken se!» Gɔtn se sum ɔo, sitan se naar teec naatn ron ki. 19 Ken mɛlinge jaay aakin naan dukaakin le gɔtɔga ɔo doobm naade an kɔn gurs kic ɔo gɔtɔga se,

* 16:10 Gɔtn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

naade tək Pəl ute Silas əɔ baanden naan magalge tun gətn ese.
²⁰ Tər naade baanden naan magalge tun *Rəməge təndde se əɔ taadden əɔ: «Jee se lɛ, Yaudge əɔ baado se gen tujn naanjege!
²¹ Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Rəməge se əljeki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kəŋ tɛd eyo.»
²² Gətn se əɔ jee denge se iin ro Pəl ute Silas ki. Əɔ magalgen Rəməge təndde se iin təədn ute kaldege taa təəg əɔ əɔ k'j'əndde te məejɛ. ²³ Ken naade jaay tənd dɛrɛndɛ aas se, naade baa əmbden maakŋ danɣay ki əɔ taad magal jee danɣayge tu se əɔ jee se k'bəəbdɛ jiga. ²⁴ Ken magal jee danɣayge jaay booy taar naade taadŋ se, naan tək əmbden maakŋ danɣay ken maak ki əɔ təndden poolo jedgege tu.

Magal jee danɣayge took aal maakiŋ do Isa ki

²⁵ Ken aan gəɔr ute daan bea se, Pəl ute Silas se eem keem Raa əɔ təəmin təəm ute kaa, kaad ken se jee danɣaygen kuuy se, inɣ booy kaadegen naade inɣ aar kaar se. ²⁶ Gaŋ gətn ese sum 60, naanja naar te makəŋ əɔ əɔ bɛe ken naade inɣ maak ki se kic 60 ute magaliŋ te rig rig. Gətn se kaam taargen gen beɛ se təəɔ kaldɛ ki, naan ken se zinzir k'dəəkŋ jee danɣayge se kic 60 təəɔ si kaldɛ ki. ²⁷ Ken magal jee danɣayge jaay dərɫ iin maakŋ biŋ ki se, naan aak kaam taar jee danɣayge se paac toodga wan wan. Gətn se naan saap əɔ kaad naane jee danɣayge se aanga. Taa naan se 60, naan əəɔ gərd-jɛrlina je təəɔ ronə. ²⁸ Gaŋ Pəl əəɔ əoy makəŋ əɔ: «Ay əŋə, əŋte təəɔ roi, bɛɛɛ naaje j'utu paac!» ²⁹ Gətn se magal jee danɣayge se beere əkiŋə əɔ ron ook marga, taad əɔ j'əəciŋo poodo taa an kaakŋ gəɔə. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar ɛnd baa maakŋ danɣay ki əɔ baa ooc mətn jɛ Pəl ute gen Silas ki. ³⁰ Gətn se naan əəɔ teecdeno naatn əɔ tənd mətde əɔ: «Nakage, maam tap 60 m'tɛdn rom m'əə dɪ jaay m'kəŋ kaaja se?» ³¹ Naade tərliŋ əɔ: «Naai aal maaki do Mɛljege Isa ki əɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ bei ki paac se, aki kəŋ kaaja.» ³² Gətn se naan ute jee maakŋ beɛŋ ki se, naade taadden taar Mɛljege Isa. ³³ Maakŋ nəəɔ ken ese sum 60, magal jee danɣayge se baanden gətn ək maane. Gətn ese naan tug daapden taan-dudege. Əɔ naan ken ese sum 60, naan ute jee maakŋ beɛŋ ki se, Pəl ute Silas *batizde. ³⁴ Gətn se Pəl ute Silas se naan dan baanden beɛŋ ki əɔ ɛdden kəəə. Gaabm se, ute jeengen maakŋ beɛŋ ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Ken gəɔə jaay iip se, magalgen *Rəməge təndde se, əɔ asgarge baa taad magal jee danɣayge tu əɔ: «Jee se, 'təəɔ təldɛ.» ³⁶ Magal jee danɣayge baado taad Pəl ki əɔ: «Magalgen Rəməge təndde se, əɔ asgarge əɔ baado taadum əɔ k'təəɔd k'təlse. Bin num 'teeckiro naatn maakŋ danɣay ki əɔ 'baaki te lapia.» ³⁷ Gaŋ Pəl deek asgarge tu se əɔ: «Naade aakjen

te metn taarje ey sum bo ol k'tondje naan jeege tu, oo baa olje dangay ki, ey num bere, naaje kic k'Romege. Num gan borse num naade je ajen toodn tol nam 'jeel gotje ey se met ki eyo. Bin se, onde naade malinge bo ade baa utu ajen toodn naatn maakn dangay ki se.» ³⁸ Asgargen j'oldeno jaay ok terl baa se baa taad taar se magalge tun Romege tondde se. Ken magalgen se jaay booy oo Pol ute Silas kic bo Romege se, gotn se beere baa okde. ³⁹ Naade baado onde oo tedden kalde jaay tood tolde oo taadden oo k'jiin k'j'onde maakn gegerde se. ⁴⁰ Ken Pol ute Silas jaay teeco maakn dangay ki se, naade baa gotn Lidi ki. Ken naade aan se, on genaagen doobm *al-Masi ki. Gotn se, naade edden kaay kaama, jaay bo iin baa.

17

Pol ute Silas baa maakn gegere ken Tesalonik ki (1Tes 1, 2.1-16)

¹ Ken Pol ute Silas jaay iin ono gegere Pilip se, naade aal teeco maakn gegere ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. Oo naade baado maakn gegere ken Tesalonik ki. Gotn se, Yaudge ok bee ken naade lee tusn maak ki. ² Aan goo nakn se, naan deelga deel ro ki se, Pol baa on Yaudge oo daan suukge tun moto se, aanga *bii sebit ki tak bo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakn Kitap ki. ³ Naan taad tookden metina oo taadden metn taar maakn Kitap ken taad oo: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isan ken maam m'taadsen taarin se.» ⁴ Gotn se Yaudgen metinge se, taar se baa end maakde ki oo took baa tum ute Pol oo Silas. Naan ken se Grekgen beer *Raa ki se kic bo dena ute mendge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵ Gan Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, ted maak-kilimi ro Pol ute Silas ki oo on jee mursgen lee daan doobge tu se rejdano ute gurs. Naade baado oos metn jee denge taa tujn goto. Gotn se, naade iin baa terec bee Jason gen je Pol ute Silas. Ken naade jaay ondenga num, anden tokn baa naan jee denge tun tusga se. ⁶ Ken naade baa jaay onden te ey se, naade ok baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan toogge tun gotn ese. Gotn se, naade tood tooy oo: «Jee tuj *dunia te magalin se, bere, borse naade aanga ara! ⁷ Oo Jason se bo, debm ken okden been ki oo jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rom ki se, naade oo ansin dim eyo oo naade taad oo Gaar magal kuuy utu oo naan se bo, ken ron Isa se.» ⁸ Ken jee ute dende ute tooggen gotn ese jaay booy taar se, naade maakde baa tuju. ⁹ Gotn se naade ol Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, baado dand gurs den jaay bo, naade tood tolde.

Pəl ute Silas ɓaa maakŋ gɛgɛr kɛn Bere ki

¹⁰Maakŋ nɔɔr kɛn ese sum ɓo, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɔl Pəl ute Silas ɓaa gɛgɛr kɛn Bere ki. Kɛn naade jaay aan se, naade ɓaa maakŋ *ɓee kɛn Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹Gaŋ naade ɓaa ɔŋ Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakŋ Kitap ki se taa naade an kaakŋ jeel ro ki taar kɛn Pəl lee dooyden se, mɛt ki lo mɛt ki ey le. ¹²Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki ɔɔ mɛnd Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³Gaŋ Yaudgen maakŋ gɛgɛr kɛn Tesalonik ki jaay booy ɔɔ Pəl ɓaaga taadn taar Raa maakŋ gɛgɛr kɛn Bere ki kic se, naade ɓaado ɔɔs mɛtn jeege taa tujŋ gɔto daala. ¹⁴Gɔtn ese, gɛnaagen doobm Isa al-Masi ki naar ɔl Pəl ɓaa taa baar ki gen ɓaa kookŋ maakŋ markab ki. Num Silas ute Timote se le ɔɔp ing Bere ki. ¹⁵Jeegen ɓaa kɔl Pəl se, naade ook maakŋ markab ki ute naana, bini ɔliŋo maakŋ gɛgɛr kɛn Aten ki. Kɛn naade terlo terl se, Pəl taadden ɔɔ kɛn j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'ɓaado j'ɔŋiŋ kɛskɛ.

Pəl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶Kɔr Pəl utu booy booy Timote ute Silas maakŋ gɛgɛr kɛn Aten ki se, naan aak maakŋ gɛgɛr ese se dooc ute maragge sum ɔɔ naan aak se maakiŋ tuj kasak kasak. ¹⁷Gɔtn se, naan iin ɓaa maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge ɔɔ ute jee ɓeer Raa ki. ɔɔ bii-raa boor maakŋ gɛgɛr kɛn jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸Gɔtn se jaay jee dooy jeegen uun taar Epikirus ute jee dooy jeegen uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee mɛtinge deek ɔɔ: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap ɓo je deekŋ ɔɔ di?» Jee kuuy deek ɔɔ: «Naan ɓere ɓaanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pəl se taaddega taad taa Isa ɔɔ ute mɛtn taar dur jeegen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹Naade ɔk ɓaansiŋ do ko kɛn naade lee tusn aakŋ mɛtn taardege se, ɔɔ gɔtn se k'danŋ Areopag. Gɔtn se naade taadŋ ɔɔ: «Naaje k'je naai ajen taadn mɛtn taar dooy kiŋ kɛn naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kɔkŋ mɛtiŋa. ²⁰Ute mɛtn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, ɓaado taadjen mɛtiŋ tu, taa naaje k'je k'jeel kɔkŋ mɛtiŋa.» ²¹(Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mɛrtgen ɓaado ɓaao ɔɔ kɛngen ting ting gɔtn ese se, naade ing ɓo gen booyo ɔɔ gen taadn mɛtn taargen kiji kɛn naade ɔŋga num ɓaado lee taad mɛtiŋ se)†.

* **17:18** Jee uun taar Zenon se k'dandɛ Stoyisige. † **17:21** Kɛse Luk mala kɛn taad taar ese.

²² Gōtn se, Pəl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ə deekden ə: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee əkki maragge se ən aak eyo. ²³ Ken maam m'leedo maakn gegerse ki se, maam m'aako gōtn ken naase 'lee eemki maragsege ə m'əŋo gōtn təjn serke kaam kalan bin se k'raanin ro ki j'ə: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se 6o, maam m'baado se m'asen taadn Raa ken naase eeminki jaay 'jeelinki ey se.

²⁴ «Raa se, naan 6o debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ə naan 6o mel maakn raa ute do naana ə naan se ing maakn beege tun jikilinge 6o iinin ute jide se eyo. ²⁵ Ə naan le, əlin dim te naabm jikilinge eyo, taa naan kalin ki sum 6o ed koa nakge tun ing 6aa se paac ə naan 6o debm edjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum 6o ken tooj dirl metjil jikilingen do naan ken 6aa se paac. Ə naan 6o debm tonddeno kaadn toojdege ə kaadn kooydege ə gaan edden taa naange ə tonddesin te naan guuringe.

²⁷ «Raa tedn naan se taa naade an jea ə bin sum 6o daan naane naade an kəŋə le daam? Taa naan le dək ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se 6o, naaje j'ingki ə k'leeki se kic 6o ute naana ə 6orse ken j'utuki zere se kic le ute naana. Kese 6o maakn jee kaar bal-zerege tu se, deb kalan maakn kaan ki se taad ə: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gəə naajege k'geninge dey se, bin num naaje j'aki kəŋ saapm j'əki Raa se tec aan gəə maraggen ken k'tedden ute daab, pudda ey le ute ko se eyo. Nakgen se jikilinge tedden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dəkən ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic 6o, Raa əŋ utsen te eyo. Num 6orse se, naan dan jeegen gōtn 6aa se paac taa terl maakde ade 6aa gōtn naan ki. ³¹ Taa naan se 6o, Raa se əndga kənd biin ken naan an kəŋ bəəə ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan bəer ədin gen kəŋ bəəə do jeege tu se, debm se 6o ken naan durin daan yoge tu taa jikilinge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pəl ə Raa duroga nam daan yoge tu se, gōtn se jee metinge baagin terəcin metin ki. Gan jee kuuy se taadin ə: «Do taari ki se, biin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan gəə ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum 6o, Pəl teec ənde. ³⁴ Num gan, jee metinge 6aa əŋ Pəl ə took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan ron Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ə menda kalan ron Damaris ute jeegen kuuy kic 6aa te naana.

18

*Pəl 6aa maakn gegere ken Korint ki
(1Kor 1.1-9, 2.1-5; 2Kor 11.5-12, 12.12-13)*

¹ Ken Pəl jaay iin̄ ɔ̄n̄ gɛgɛr Atɛn se, naan̄ iin̄ ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki. ² Gɔtn se naan̄ ɓaa dɔɔf ute kɔf Yaud k'danj̄n̄ Akilas utu aan kaana ɔɔ naan̄ j'oojin̄ taa naan̄ Pɔɲ ki. Naan̄ iin̄o taa naan̄ Itali ki ute mɛndina roŋa Prisil, taa Gaar magal gɛn *Rɔmɛgen k'danj̄n̄ Klɔd se ɔl k'tuur Yaudge naatn paac maakɲ gɛgɛr kɛn Rɔm ki se. Naan̄ kɛn se, Pəl ɓaa deel ute naade, ³ taa naabin̄ lɛ, tec gɔɔ gɛn naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kɔrɔr. Taa naan̄ se ɓo, Pəl ɓaa inj̄g ute naade ɔɔ naade lee tɛd naaba tɛlɛ.

⁴ Aanga *ɓii sebit ki tak ɓo Pəl ɓaa maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se, naan̄ lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grekge tu taa naan̄ je naade 'tookɲ do taarin̄ kɛn naan̄ taadden se. ⁵ Gan̄ kɛn Silas ute Timote kɛn iin̄o Masedoan ki jaay aan sum se, Pəl ɔ̄n̄ ron̄ paac gɛn taadn̄ taar Raa. Naan̄ taad Yaudge tu tal ɔɔ *al-Masi kɛn naase inj̄g aakki kaamin̄ se, naan̄ ɓo Isa se. ⁶ Gan̄ gɔtn se, Yaudge se iin̄ ron̄ ki ɔɔ naajina. Naan̄ kɛn se, Pəl ɔk mind kalina ɔɔ deekden ɔɔ: «BERɛ, naase se kɛn d̄im jaay aanga dose ki kic num, maam se ɔlum eyo ɔɔ j'am kɔkɲ mindum eyo. Naan̄ ki se ɓɛɛ, maam m'ɓaa taadn̄ taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan̄ iin̄ teec gɔtn ese ɔɔ ɓaa ɓee gaab ki kalan̄ k'danj̄n̄ Titus Justus. Naan̄ se debm ɓeer Raa ki ɔɔ ɓeen̄ se ɔnd daamboogo ute ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gɔtn se Krispus, naan̄ kɛn magal ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naan̄ ute jee maakɲ ɓeen̄ ki paac took aal maakde do Mɛlje ki, ɔɔ jee Kɔrint kɛn dɛn lee booy taar Pəl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ɔɔ *k'batizde. ⁹ Ken aan nɔɔr se, Mɛljege Isa mala teec naan̄ Pəl ki ɔɔ taadin̄ ɔɔ: «ɔ̄nte ɓeer jeege tun se, num taad taar Raa ɓaa ute naani sak sak, ɔ̄nte doa. ¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kɔɲ kɔl jin̄ roi ki eyo. 'Jeele, maakɲ gɛgɛr kɛn ese se, maam m'ɔk jeege dɛna.» ¹¹ Gɔtn se Pəl ɔɔp tin̄g maakɲ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki se ɓaara ute laapa mɛɛɛ. Gɔtn se naan̄ lee dooy jeege ute taar Raa.

*Pəl j'ɔk k'baansin̄ naan̄ magal *Rɔmɛge tu*

¹² Kaad kɛn Galion magal taa naan̄ Akayi se, naan̄ kɛn se Yaudge dɔɔk taarde ɓaa ɔk Pəl ɔɔ ɓaansin̄ gɔtn kɔɲɲ ɓɔɔr ki. ¹³ Gɔtn se, naade deek Galion ki ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs mɛtn jeege ɔɔ j'ɔ̄nte keem Raa tec aan gɔɔ kɛn naaje k'lee k'j'eem se.» ¹⁴ Ey num Pəl se je taada, naɓo Galion naar taad Yaudge tu ɔɔ: «Naase Yaudge, kɛn gaabm se jaay tɛd te nakɲ ute doobin̄ eyo, lɔ tujga d̄im kuuy se, gɛn naan̄ se num, maam m'asen kaakɲ mɛtn taarse. ¹⁵ Gan̄ naase lɛ, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, kɛse nakɲ naase malinge! Maam se, m'kɔɲ kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do nakge tun bin eyo.» ¹⁶ Gɔtn se, naan̄ tuur ɔɔddeno naatn gɔtn kɔɲɲ ɓɔɔr ki se. ¹⁷ Gɔtn se jeege paac iin̄ gɔtn ese, iij-ɔk Sostɛn magal *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak

ki ɔ tɔnd dɛrɛŋjɪna naan jeege tun gɔtn kɔjn bɔɔr ki se. Naɓo Galion kɛn magal Rɔmɛge aak nakɲ kɛn naade tɛd se, don ɔkɔ kic ɓo dirinjɪn eyo.

Pɔl ɔk tɛrlo maakɲ gɛgɛr kɛn Antɪɔs kɛn taa naan Siri ki

¹⁸ Maakɲ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki se, Pɔl tɪngga dɛna, jaay ɓo naan iinj ɔŋ gɛnaagen doobm Isa *al-Masi kɛn gɔtn ese. Naan iinj ɓaa ute Prisil ɔɔ Akilas maakɲ gɛgɛr kɛn Sankre ki gɔt kɛn k'lee k'daar markabge. Gɔtn se, naan dɔs donɔ taa naan naamga naam taariɲa, jaay ɓo naade ook maakɲ markab ki ɔɔ ɓaa taa naan Siri ki. ¹⁹ Kɛn naade jaay aan maakɲ gɛgɛr kɛn Epeɓ ki se, Prisil ute Akilas se Pɔl ɔndɛn gɔtn ese ɔɔ naan iinj ɓaa maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰ Naade tɔnd mɛtɪɲ ɔɔ: «ɔɔp injg ute naaje,» naɓo Pɔl baate. ²¹ Kɛn naan iinj ɔndɛ kɔŋ se deekden ɔɔ: «Kɛn Raa jaay je num, ɓiin kuuy jaay m'ade ɓaa gɔtse ki.» Gɔtn se naan iinj maakɲ gɛgɛr kɛn Epeɓ ki se, ook maakɲ markab ki ɔɔ ɓaa. ²² Kɛn Pɔl jaay aan maakɲ gɛgɛr Sezare ki se, naan ook ɓaa Jeruzalem ki gen tɛdn tɔɔsɛ *egliz ki, jaay ɓo, naan ɓɔɔy ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Antɪɔs kɛn taa naan Siri ki. ²³ Gɔtn se, naan tɪngga ɓii kandum jaay iinj ɓaa leedo maakɲ gɛgɛrge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gɔtn naan aanga tak ɓo, naan ɛd kaay kaama gɛnaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apɔlɔs ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Epeɓ ki ute gen Kɔrint ki

²⁴ Kaad kɛn se gaaba kalan, kɔd Yaud k'danjin Apɔlɔs ɔɔ naan se k'j'oojin maakɲ gɛgɛr kɛn Alekzandri ki. ɔɔ naan iinj ɓaado maakɲ gɛgɛr kɛn Epeɓ ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ɔɔ jeel ɔk mɛtn Kitap jiga. ²⁵ Naan se k'dooyinga ute mɛtn taar kɛn taad taa Mɛljege. Naan taad taar Raa se maakin raap do ki sakan, ɔɔ taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Naɓo, naan se, jeel ɓo mɛtn taar *batɛm gen Jan-Batist sum. ²⁶ Maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, Apɔlɔs baag taadn taar Raa jeege tu kic ɓo, beer eyo. Gan kɛn Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gɔtn se naade ɔk ɓaansin ute naade ɔɔ taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷ Apɔlɔs se, je ɓaa taa naan Akayi ki gen ɓaa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se ɓo, gɛnaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɛdin kaay kaama ɔɔ raan ɛdin maktub jin ki, taa n'ɓaa kedn gɛnaage tun gɔtn naane, taa kɛn naan aanga num, naade an dɔɔdn kɔkɲ jiga. Kɛn naan jaay aan gɔtn naane se, ute bɛɛ kɛn Raa tɛdin se, gɛnaagen doobm Isa al-Masi kɛn gɔtn naane se, naan noogden dɛna. ²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gɔtn ese ɔɔ taar kɛn naade an tɛrl kic ɓo, naade ɔŋ eyo. ɔɔ ute taargen maakɲ Kitap ki se, naan taadden ɔɔ: Isa se, naan ɓo al-Masi.

Pɔl ɓaa mɛrtɛ gen k-mɔtɔge

19

Pəl terl maakŋ gɛgɛr kɛn ɛpɛz ki daala

¹ Kaad kɛn Apɔlɔs utu maakŋ gɛgɛr kɛn Kɔrint ki se, Pəl aal teeco taa naan Azi kɛn maakŋ koge tu se ɔ baado maakŋ gɛgɛr kɛn ɛpɛz ki. Gɔtn se, naan ɔŋ jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ² Ɔ naan tɔnd mɛtde ɔ: «Bii kɛn naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap ɔ booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin ɔ: «Nirl Salal kɛn naai taadn se, ɔii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³ Ter Pəl tɔnd mɛtde ɔ: «Naase tap ɔ *k'batizse j'ɔ di?» Naade terlin ɔ: «Naaje se, k'batizjen aan gɔ kɛn Jan lee batizo jeege se.» ⁴ Pəl taadden daala ɔ: «Jan se batizo jee kɛn terloga terl maakde do *Raa ki sum. Ɔ naan taad Yaudge tu ɔ j'aaal maakde do deb kɛn utu baado metin ki se ɔ naan ɔ debm k'danin Isa se.»

⁵ Kɛn naade jaay booy taar Pəl taadden se, gɔtn se naade took k'batizde kuuy ute ro Mɛljege Isa. ⁶ Naan kɛn se, Pəl tɔnd jin dodege tu ɔ gɔtn se Nirl Salal booyo dode ki ɔ naade baag taadn taar naangen naade jeel metin eyo ɔ naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷ Naade paac se, aas nakŋ gaabge ɔaa ɔaa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap kɛn mɔtɔ se, daayum Pəl lee baado maakŋ ɔee kɛn Yaudge lee tushn maak ki se. Gɔtn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu ɔ naan taadden kic ɔ beer eyo. Naan je taa jeege ing booyin taarin se, 'tookŋ do taarin kɛn naan taadden se. ⁹ Gan jee metinge se ted do mɔngɔ ɔ baate tookŋ taarina. Do Doobm Isa kɛn naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gɔtn se Pəl iin ɔnde ɔ ɔaa ute jee metin ki ɔaa maakŋ lɔkɔl gen gaaba kalan k'danin Tiranɔs ɔ gɔtn se ɔii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰ Gɔtn dooyin kɛn ese se, naan ted ɔaara dio, bini ɔ Yaudge ute Grekgen taa naan Azi ki paac se, ɔaa booy taar Mɛljege.

Nakŋ kɛn gaan Sebage tɛda

¹¹ Anum Raa ɔl Pəl ted nakŋ-kɔɔɔgen deel doa, ¹² bini, ɔl jeege ɔaa tuuno kalge taal do Pəl ki ey le ɔaano ute kalge utn ronɔ ɔ naade tɔs ɔaano ɔ taalin do jee kɔɔnge tu ɔ jee kɔɔnge se ɔl lapia ɔ jee kɔɔn sitange se kic ɔo, sitange teec ɔnde.

¹³ Gɔtn se, Yaudgen metingen lee maakŋ naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ɔ: «Ute ro Isan kɛn Pəl lee taad taarin jeege tu se, m'ɔ: 'teecki naatn ro jeege tu se!» ¹⁴ Jeege tedn naan se, naade cili. Naade se, gaan kɔd Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔ naan se maakŋ *magal jee tedn serke Raage tu. ¹⁵ Gan ɔii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔ: «Isa se, maam m'jeelina ɔ Pəl kic le maam m'jeelina, num naase ara tap ɔo, 'nanje?» ¹⁶ Gɔtn se, gaabm kɛn ɔk kɔɔn sitan se iin oocde; kɛn

naan jaay 6aa cirde sum se, naan tond awarde ɔ nɛɛpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔɔ dode jaay aan teec se, kaldege kic 6o, nɛɛpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

17 ɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakɔ gɛgɛr ken ɛpɛz ki jaay booy taar se, gɔtn se naade beere 6aa ɔkde. Taa naan se, naade 6aa *nook ro Meljege Isa se cir daala. 18 Gɔtn se, jeege dɛna ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, 6aadɔ tɔɔd mɛtdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee tɛd se. 19 Maakde ki se, jee dɛn ken lee ooj rodege se, 6aano ute maktubdegen ɔk mɛtn taargen naade lee oojɔn rode se ɔ gɔtn se naade tɔɔciɔn naan jeege tu ɔ maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*. 20 Bin 6o, ute tɔɔgɔ Meljege se taar Raa se wɔɔk ziid 6aa ute naaniɔa.

Jee ɛpɛz ki iin gen tɛdn taara

21 Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ɔl Pɔl uun doa gen 6aa Jeruzalem ki ɔ naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ɔ ute gen Akayi ki. Gɔtn se, naan deek genaage tun doobm Isa *al-Masi ki ɔ: «Bɛɛki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay 6o, sɔm m'utu m'6aa *Rɔm ki kici.» 22 Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan ɔlde ɔ j'ɔnd naana ɔ k'6aa Masedoan ki. ɔ naan mala se, ɔp ing ɔkɔ taa naan Azi ki.

23 Kaadken se, jeegegen maakɔ gɛgɛr ken ɛpɛz ki se, jeege dɛna iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. 24 Taa gɔtn se, ɔk kɔd kɔrdɔn tɔɔlɔ rɔɔ Demetrus. Naan se lee ɔɔy pudda gen daapm beegen sɛɛm sɛɛm ken tec 6ee magal gen maragden naade lee eemiɔn ken k'danɔn Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegegen k'tɛd naaba tɛɛ ese, naade lee ɔɔ gurs dɛna ro ki. 25 Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tɛdn naaba tɛɛ ute jee ken naabde tec aan gɔɔ gen naade se, ɔ deekden ɔ: «Mɛdumge, naase j'eelki maal naaje k'j'ɔkki se k'j'ɔɔɔɔnki ute naabm ese. 26 Num gan naase aakkiga ɔ 'booykiga nakɔ ken deel ɛpɛz ki paac se ɔ Pɔl ese se deek jeege tu ɔ raagen naaje mala k'tɛdɔnki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ɔl jeege dɛna took taariɔa ɔ 6aaga mɛtiɔn ki. Nakɔ se, naan tɛdɔn ɛpɛz ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magaliɔn paac kici. 27 Ken naan jaay utu tɛdn nakɔ se tak num, 6ɛɛ, utu ajeki tujɔn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kɔl jeege maragjegen magal Artemis se kic 6o, naade utu an kaal maak ki eyo ɔ been se kic lɛ, naade an kaakɔn aan gɔɔ nakɔ ɛɛɛ. Ey num, Artemis se 6o, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemiɔa.»

* 19:19 Tamman gen puddn ese se aas gen kɔgɔ nam ken tɛdn naaba gen 6ii dupu-si-mii. † 19:24 Artemis se, marag ken mɛnda. Jeege saap ɔ naan se ooj nakge, dirl maalge ɔ tɛd mɛndge oojɔ.

²⁸ Kēn jee tēdn naabgen gōtn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin əɔ baag tōy dōəkɲ taara əɔ: «Artemis se, naan ɔo maragɲ magal kēn ɛpez ki!» ²⁹ Gōtn se, jeege iin ul taara gajalanj maakɲ gēgēr kēn se, əɔ tōko Gayus ute Aristark kēn iino Masedoan ki əɔ lee te Pəl tēɛ se. Naade naar ɔaandeno daan bōɔr kēn gōtn k'lee k'j'ojɲ bōɔrə se. ³⁰ Ey num Pəl se, je ɔaa gōtn jeege tun tus se kici, naɔo gēnaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasiɲa. ³¹ Ɔo maakɲ magalge tun taa naan Azi ki se, jee mētinge se mēdn Pəlge əɔ naade əl nam ɔaa taad Pəl ki əɔ: «Bere, ɔnte ɔaa gōtn jeege tun tus se!» ³² Kaad kēn jeege tus gōtn ese se, jee mētinge ul gēn dode əɔ jeegen kuuy se kic ɛ, taad gēn dode kici. Jee dēn jaay ɔaado gōtn ese se, mētn taar jaay əlde naade tusn ro ki se kic ɔo, naade jeel mētin eyo. ³³ Maakɲ jee denge tu se, gaaba kalanj kōɔ Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee mētinge ɔaa taadin mētn taar se jaay ɔo Yaudge əlin ɔaa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn mētn taar se. ³⁴ Naɔo kēn jee ɛpez ki jaay booy əɔ naan kōɔ Yaud se, gōtn se naade dōɔb əy taa naapm caa əɔ: «Artemis se, naan ɔo maragɲ magal kēn ɛpez ki!» Gōtn se naade tōy dōək taara ɔn eyo ɔaa ɔaa nakɲ ɛr dio.

³⁵ Kaam mōɔtn se, gaabm kēn debm raan kēn tēd naaba daan Yaudge tun *jee kaakɲ mētn taargen gōtn ese se, tēd jeege bini ɔaa doa əɔ deekden əɔ: «Naase jee ɛpez ki, jeege paac se jeeljeki naajege ɔo kēn k'j'okki ɔee maragɲ magal ron Artemis se. Ɔo maragjege mala se ɛ, naan ooco maakɲ raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam dēmin eyo, num ɔnki ro se urlu əɔ nakɲ se 'saap əkiɲki jiga jaayo. ³⁷ Jeegen naase 'tək ɔaandekiro ara se ɛ, naade uun te dīm maakɲ ɔee maragjege tu se eyo. Ɔo naade ɛ, taad te taar injg kus ron ki eyo. ³⁸ Kēn Demetrus ute jeenge jaay ək taara ute nam ɛ, naaje j'okki bii gēn kōjn bōɔrə əɔ jee kōjn bōoringe kic ɛ utu. Bin num, taar se ɔn k'ɔaan gōtn naane ɔo, naade an kaakɲ ute doobiɲa. ³⁹ Ɔo kēn naasen jee denge se jaay əkki taar dīm kuuy ɛ, bii kēn jeege tusga sum ɔo, j'utu j'kaakɲ mētin ute doobiɲa. ⁴⁰ Do nak kēn naaje k'tēdki jaaki se, j'utu j'ankiro ɔaa te nakɲ ɔon dojege tu. Bere Rōmege se ɛ, utu ajeki kōkɲ mindjege 'deekɲ əɔ: naajege se ɔo, jee tujɲ naanje. Taa kēn Rōmege jaay ɔaado 'tōnd mētjege gēn tusjegen jaaki se, naaje j'aki kōn taar dīm, jaay j'adeki kōn taad eyo.» ⁴¹ Kēn naan jaay taad nanj taarin se, jee se naan wōokde.

20

*Pəl ək tērl ɔaa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu
(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)*

¹ Kēn mētn taar se jaay deel se, Pəl əl k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki əɔ naan ɛdden kaay kaama

jaay 60 deekden ɔɔ ɪŋki lapia ɔɔ naan̄ uun doobm taa naan̄ Masedoan. ² Kaad̄ ken̄ naan̄ aal teeco teec taa naan̄ ken̄ ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan̄ taaddenga taarge dɛna ken̄ edden̄ kaay kaama, jaay 60 naan̄ iin̄ ɓaa taa naan̄ Gɾekge tu. ³ Gɔtn̄ se, naan̄ tinḡ laapa mɔtɔ. Aan̄ kaad̄ ken̄ jaay naan̄ ɓaa kookŋ maakŋ markab ki gen̄ ɓaa taa naan̄ Siri ki se, naan̄ booy ɔɔ Yaudge se, dookga dook taarde roŋ ki gen̄ kutiŋa. Taa naan̄ se 60, naan̄ uun̄ doa gen̄ terl̄ ɓaa taa naan̄ Masedoan ki. ⁴ Jeegen̄ ken̄ lee ute naan̄ se, naade se 60: Sopatrɔs goon̄ Pirus ken̄ iin̄o maakŋ gɛgɛr ken̄ Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iin̄o maakŋ gɛgɛr ken̄ Tesalonik ki ɔɔ Gayusn̄ ken̄ iin̄o maakŋ gɛgɛr ken̄ Derbe ɔɔ Tisik ute Tropim ken̄ iin̄o taa naan̄ Azi ken̄ kaam kalan̄ ɔɔ kɛse Timote. ⁵ Jee se ɔnd̄ naana ɓaa booyje* maakŋ gɛgɛr ken̄ Troas ki. ⁶ Gan̄ naaje se k'tɛd̄ Laa mappan̄ ɔk ɔrɔm̄ eyo aas jaay 60, j'iin̄ Pilip ki se, j'ook̄ maakŋ markab ki k'tɛd̄ bii mii jaay 60 k'ɓaa k'j'ɔŋde maakŋ gɛgɛr ken̄ Troas ki. Gɔtn̄ se, naaje k'tinḡo bii cili.

Pɔl taad̄jee Troas ki ɔɔ ɪŋki lapia

⁷ Ken̄ aan̄ *bii sebit ki tɛger se, naaje k'tus k'j'ɔs kalan̄ jaay 60 k'j'uun̄ sɛn-sɛn†. Gɔtn̄ se Pɔl baag taadn̄ gen̄aage tun̄ doobm Isa *al-Masi ken̄ tus gɔtn̄ ese. Aan̄ gɔɔ naan̄ metbeeki sum 60 ɓaa ɓaa se, naan̄ taadden̄ taara bini aan̄ daan̄ ɓea. ⁸⁻⁹ Maakŋ ɓee ken̄ k'j'ɔbiŋ̄ do naapiŋ̄ ki gen̄ k-mɔtɔge tu se, gɔtn̄ se 60 naaje k'tus maak̄ ki ɔɔ maakŋ ɓee ken̄ ese se, k'tɔɔc k'tɔndga loompɔge dɛna. Gɔtn̄ se, goon̄ kɔdɔ kalan̄ k'dan̄iŋ̄ Utik se, naan̄ ɪŋḡ kinḡ taa penɛter ki. Aan̄ gɔɔ Pɔl taad̄ ɔŋ̄ ey se, gɔtn̄ se bi ɓaa ɔkiŋ̄ se tood̄ sɛŋ̄. Gan̄ maakŋ toodn̄ biŋ̄ ki se, naan̄ iik ujo ɔɔ aal ooc naan̄ ki. Ken̄ deb kalan̄ ɓɔy ɓaa ɔŋiŋ̄ jaay je an̄ kuun̄ se, ɔŋiŋ̄ naan̄ ooyga. ¹⁰ Gɔtn̄ se Pɔl ɓɔyɔ ɔɔ no uuniŋ̄ ɔkiŋ̄ kaad̄iŋ̄ ki ɔɔ deekden̄ ɔɔ: «Naase ɔŋki rose urlu. Bere, naan̄ utu zɛɛɛ!» ¹¹ Gɔtn̄ se, Pɔl ɔk terl̄ ook̄ ɓaa maakŋ ɓee ki gɔtiŋ̄ ki, naan̄ dup̄ edden̄ mappa ɔɔ k'j'ɔs tɛɛ. Ter, naan̄ baagden̄ taadn̄ daala bini gɔtɔ iipi, jaay 60 naan̄ deekden̄ ɔɔ: «ɪŋki lapia. Maam se m'ɓaaga jaayo!» ¹² Num, ken̄ goon̄ kɔdn̄ duro se lɛ, naade ɔk ɓaansiŋ̄ been̄ ki ɔɔ gɔtn̄ se, jee paacŋ ken̄ aakiŋ̄ se, maakde raapo.

*Pɔl dan̄o jee naan̄ *eglizge tu*

¹³ Naan̄ ken̄ se, naaje k'j'ook̄ maakŋ markab ki j'ɔnd̄ naana gen̄ ɓaa maakŋ gɛgɛr ken̄ Asɔs, gen̄ ɓaa kuun̄ Pɔl gɔtn̄ ese. Taa Pɔl se, uunga kuun̄ doa gen̄ ɓaa ute jɛŋa. ¹⁴ Ken̄ Pɔl jaay ɓaa ɔŋje maakŋ gɛgɛr ken̄ Asɔs ki se, gɔtn̄ se naaje k'j'uuniŋ̄ maakŋ markab ki ɔɔ k'ɓaa maakŋ gɛgɛr ken̄ Mitɛlen̄ ki. ¹⁵ Metbeen̄ki

* 20:5 Gɔtn̄ se Luk kic utu te naade. † 20:7 Sɛn-sɛn se, kɔsn̄ ken̄ taad̄jeki ɔɔ Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

k'j'iin gōtn ese ḡ k'ḡaa maakḡ gēgēr kēn Sio ki, ḡ metbeen kēn kuuy se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakḡ gēgēr kēn Samōs ki. Tēr, ḡii kēn kuuy se, j'iin Samōs ki se, k'ḡaa maakḡ gēgēr kēn Milē ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pōl se, bēeki num, je naar ḡaa Jeruzalem ki gēn ḡaa tēdn Laa Pantekōt. Taa naan se ḡo, naan deel cēē gēgēr kēn Epēz ki kic ḡo, baate kaal maak ki, taa naan je takal roḡa taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Kēn naaje k'j'aan maakḡ gēgēr kēn Milē ki se, Pōl ḡl k'ḡaa k'danjo jee naan eglizn Epēz ki, taa utu an kōḡ gōtn ese.

¹⁸ Kēn naade jaay aan oḡin se, Pōl tēdden tōḡse ḡo deekden ḡo: «Gōtn maam m'aan gōtse ki jaay m'tingō maakse ki sum se, naase 'jeelumki. ¹⁹ Kēn maam m'tingō maakse ki se, maam m'ḡoḡo rom baat jaay ḡo m'tēdo naabm Meljege Isa se. Kaad kēn se, maam m'ingō maakḡ kaa-maan ki ḡo m'dabarga dēna taa Yaudgen dōkga dōk taarde jaay 'je am tōl se. ²⁰ 'Jeelki, naan kēn se, maam m'dooseno ḡo m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, ḡo maakḡ ḡeesēge tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap ḡo, maam m'dirigḡ te eyo. ²¹ Maam m'taad Yaudge tu ute jeeḡen Yaudge eyo m'ḡo k'tērl maakde do Raa ki ḡo j'aal maakde do Meljege Isa ki.

²² «Bōrse, maam se m'ḡaa ḡaa Jeruzalem ki. Kēse *Nirl Salal ḡo ḡlum ḡo m'ḡaa ḡo maam se m'jeel eyo nakḡ jaay utu kaan dom ki gōtn naane se. ²³ Naḡo, maakḡ gēgēr kēn maam m'aanga tak se, Nirl Salal ḡojum ḡo kēn maam jaay m'ḡaaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am ḡaa kōl dangay ki ḡo j'utu j'am dabar dēna. ²⁴ Gaḡ maam se m'aak kingum do naan ki se, aan ḡoḡ nakḡ cērē; nakḡ kēn ḡoḡum maam ki tak se, m'je naabm kēn Meljege Isa ēdumsin kaam jim se, m'an tēdn kaasin ute doobina ḡo naabm kēn Meljege ēdumsin se taa m'taadn Labar Jigan gēn Isa *al-Masi ḡo ute naan se ḡo, Raa tēdn bēēḡa jeege tu.

²⁵ «'Booyki, maam kēn m'tingō daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se mōōtn naan ki se, naase amki kaak ey sum. ²⁶ Taa naan se ḡo, jaaki maam m'ōk mind kaluma ḡo m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se ḡlum eyo. ²⁷ Taa maam se m'taadsenoga nakḡ kēn paacḡ Raa maakin jen ro ki, taar ḡim kalan tap ḡo, maam m'ḡysesin te eyo.

²⁸ «Bōrse, naase se ing oḡdki kōndō ḡo 'saapki do egliz kēn Nirl Salal ēdsesin kaam jise se ḡo aakdeki dōde ki; bin se, 'gaamdeki aan ḡoḡ dōl baatge, taa egliz se Raa duginga dugu ute moosina.

²⁹ «Maam m'jeele, kēn maam jaay m'ḡaaga se, jeege se ute ade goḡ kēnd maakse ki aan ḡoḡ k-sogsogigen endga maakḡ dōl baatge tu num, lee wōkde se. ³⁰ ḡo maakse ki se kic jee mētinge utu dooy jeege ute taargen mēt ki eyo. Naade utu

kəl jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic 6o utu kuun taarde. ³¹ Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maaknɔ baar ken moto se, nɔɔɔ katara, maam m'ɔn te eyo ɔ nanja kic 6o, maam m'dejinga ɔ taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

³² «Borse, maam m'ɔnse kaam ji Raa ɔ naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'ɔ: Raa se naan debm beε. Ute taar se 6o, naan asen kedn tɔɔɔ do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kɔn bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo ɔ daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. ³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted ute jim mala se 6o, maam m'ute jeemge se aasjen kingje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'ɔ: 'tedki naaba jaay 6o j'an ki noogn jee daayge. ɔ k'saapki do taar Meljege Isa ken taad ɔ: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edn keda.»

³⁶ Ken Pəl jaay taadnan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac ɔ eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gɔtn se naade paac baag keeme ɔ nanja nanja kic 6o baado baam ɔk Pəl kaadin ki kaadin ki, ɔ nakn ken ɔl maakde tuj se, taa ken Pəl taaddenga taad ɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naase amki kaak ey sum.»

Gɔtn se, naade 6aa ɔlin metn markab ki ɔ deekin ɔ: «'Baa te lapia.»

21

Pəl 6aa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'jiin j'ɔnde Mile ki sum se, naaje j'ook maaknɔ markab ki ɔ k'gaan k'6aa maaknɔ geger Kɔs ki; ɔ metbeenki se, naaje k'jiin k'6aa maaknɔ geger ken Rɔd ki. Ken naaje jaay k'jiin Rɔd ki se, k'6aa maaknɔ geger ken Patara, gɔtn ken k'lee k'daar markabge. ² Patara ki se, naaje j'ɔn markabm ken 6aa 6aa taa naan Penisi ki, j'ooknɔ maak ki ɔ k'6aa. ³ Ken naaje jaay k'6aa 6aa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki ɔ naaje k'deel k'6aa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maaknɔ geger ken Tir ki se, naaje k'bɔy gɔtn ese, taa gɔtn ese 6o, nakn maaknɔ markab ki se j'an bɔy naatn. ⁴ Maaknɔ geger ken Tir ki se, naaje j'ɔn genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, ɔ gɔtn se naaje k'ting bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakn ken utu 'kaan do Pəl ki ɔ naade taad Pəl ki ɔ: «N'ɔnte 6aa Jeruzalem ki.» ⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iin k'6aa 6aa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gɔtn ese ute mendge ɔ gaange paac ɔlje, bini k'teec k'j'ɔn maaknɔ geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, ɔ gɔtn se,

naaje k'tond metn *Raa. ⁶ Ken naaje jaay k'j'iin k'6aa 6aa se, naaje k'taadden j'oo: «Ingi lapia.»

Gotn se, naaje j'ook maakn markab ki oo naade le ok terl 6aa beedege tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'6aa maakn geger ken Putolemais ki. Oo ken naaje jaay j'aan se, k'6aa k'ted toose genaage tun doobm Isa al-Masi ken gotn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade oo gotn ese sum 6o, naaje k'booy k'j'oo markaba.

⁸ Metbeenki se, naaje k'j'iin k'6aa maakn geger ken Sezare ki oo k'6aa k'booy bee Pilip ken lee wook Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu se. Pilipm se, debm maakn jeege tun cilin ken k'beer k'toodfeno Jeruzalem ki gen noogj *jee kaan naabm Isa al-Masige se. ⁹ Pilip se, ok gaangen mendge soo ken tok te gaabge eyo, oo naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gotn se, naaje k'tingoga bii dena oo naan ken se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, ron Agabus, baado onje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Ken naan jaay aan onje se, naan uun nakn Pol lee dookn maakin se, dookn jinge ute jenge, jaay taadden oo: «Aakki, Nirl Salal se taadum oo: nakn dookn maakn nam ese se, malin jaay baaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dookn bin kici oo naade utu an kokn kol ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Ken naaje ute genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken gotn ese jaay k'booy taar se se, gotn se naaje k'j'eem noo metn Pol ki j'oo n'onte 6aa Jeruzalem ki. ¹³ Gan naan terljen oo: «Naase eemki bin se gen di? Kese naase ojunki koj maakum 6o maane. Maam se m'took naade am dook sum eyo, num maam m'tooko gen 6aa kooy Jeruzalem ki taa Meljege Isa.»

¹⁴ Aan goo, naan le took taarje ey dey se, naaje kic k'j'oina oo k'baate taadin taar dim kuuy sum. Oo gotn se naaje k'taad j'oo: «On Meljege 'tedn nakn ken maakin jen ro ki.»

¹⁵ Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gotn se naaje k'daap roje gen kookn 6aa Jeruzalem ki. ¹⁶ Ken k'j'iin Sezare ki jaay k'6aa 6aa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn ese se, 6aa ute naaje. Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade olje k'6aa k'booy gotn gaab ki kalan k'danin Mnason, ken iino taa naan Sipir ki. Gaabm se, gotn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dokga.

Pol aan Jeruzalem ki se 6aa aak Jak

¹⁷ Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki sum se, genaagen doobm Isa *al-Masi ken gotn ese, dood okje ute maak-raapo.

¹⁸ Metbeenki se, naaje j'utu Pol k'6aa gotn Jak ki. Gotn se, naaje j'on jee naan *eglizge se tusga gotn ese kici. ¹⁹ Ken naaje k'tedden toose aas se, gotn se Pol taadden metn nakgen ken Raa olin jaay naan tedo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pəl taaddēn se, gōtn se naade *nook Raa əə taad Pəl ki əə: «'Booyo genaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, nabō naade se ək *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se əə aak eyo. ²¹ Əə 'jeele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, əə naai lee dooy Yaudgen ken ing maakŋ jeege tun Yaudge ey se, əə lee taaddēn əə: «J'ənte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se əə gēndege se le, j'ənte təjdēn pəndə əə j'ənte tēdn nakŋ bubdege.» ²² Gōtn naai baado gōtn ara sum se, bεε, naade le booyga. Bin se, j'aki tēdn j'əki dī? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ək gaabge əəə, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'baandē ute naai daan bəər *Bee Raa ki əə tug 'daapki rose naan Raa ki əə əgdēn nakŋ ken naade an tēdn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kəŋ dosn dođe əə ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, mət ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gēn jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'əki: j'ənte kəsn daa maragge, j'ənte kəsn mooso, j'ənte kəsn daagen moosin əəy te naan ki eyo əə j'ənte kēesn naapge rēŋ rēŋ.»

²⁶ Gōtn se, Pəl took taarde əə mətbeenki se, Pəl baa ute jee se gēn baa tugŋ daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pəl baa daan bəər bee Raa ken maak ki əə əŋ *debm tēdn serke Raa ki se, əndiŋ biia, əə deekiŋ əə: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nanja nanja kic 60 ano baa ute serkiŋ serkiŋ naan Raa ki.»

*Pəl se j'əkiŋ daan bəər *Bee Raa ki*

²⁷ Ken bii cili jaay əppga gəər 'nan se, kaad ken se Yaudgen iinō taa naan Azi ki jaay aak Pəl daan bəər Bee Raa ken maak ki se. Gōtn se, naade əəs mētn jee denge baado iij-ək Pəl. ²⁸ Gōtn se naade dəəb əəy əə: «Gaan *Israelge, bεε, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gōtn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan 60 debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, rō *Ko Taar ken Raa edo Musa ki əə rō Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan bəər Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo əə Bee Raa se le, naan tujinga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pəl ute Tropim ken kəf εpez se, lee lee kalan maakŋ geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se 60, naade saap əə kaad naane Pəl ək baanoga ute Tropim daan bəər Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gōtn se, jeegen maakŋ Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan əə jeege dēna ken aan baado gōtn ese. Pəl se, naade iij-əkiŋə əə tiik ədīŋ naatn daan bəər Bee Raa ki əə naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gōtn se, naade je an təəl ute Pəl, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu əə: «Bεε,

maakn geger Jeruzalem se, tujga!» ³² Gōtn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gōtn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pōl ken naade tōndin tōnd se kic 60, gōtn se naade ɔnina. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan ɔn Pōl se, naan ɔl asgarge se ɔkina ɔ naade taso zinžiri dio baado dookina. Gōtn se, naan tōnd metn jeege ɔɔ: «Gaabm se tap 60, iino gay ɔ naan tap 60 tujga di?» ³⁴ Gan jee dengen tus gōtn ese se, ul taara gajalan ɔ bubm asgarge se ɛ, je booy kōkn metn taarde se, na60 ɔn booy ɔk eyo. Maakn kul taarde ki se, naan ɔl asgarge ɔk baano ute Pōl maakn *6ee tōɔgn ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan gɔɔ 6ee se ɛ, do 6ee ki raan dey se, ken Pōl jaay ook kook se, jee denge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uunin dofe ki raan; ³⁶ taa gaan Israełgen tus gōtn ese paac jaay ɔko metin se naade tōɔf tōɔy ɔɔ: «Gaabm se 'nakin yoal!»

*Pōl taad metn taarin Yaudge tun tus gōtn ese
(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)*

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kōl maakn *6eede ken tōɔgn ken naade lee toom maak ki se, Pōl taadin ute taar Grēk ɔɔ: «ɔnum tu gōtɔ, maam se m'ok taara gen taada.» Gōtn se, bubm asgarge terlin ɔɔ: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grēk ki. ³⁸ Naai se 60, kōf Masar ken gōɔr gōɔr jaay teec sawara baa ting do kōf-baar ki ute gaabge dupu-ɔɔ ken lee ɔs jeege se ey la?» ³⁹ Gan Pōl terlin ɔɔ: «Maam se, m'kōf Yaud ɔ j'oojum kic 60 maakn geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ɔ geger Tars se, jeege paac jeelina. ɔ maam m'goon naan gōtn ese, ɔ maam m'eemi nɔɔ ɔnum m'taadn jeege tun se.» ⁴⁰ Gōtn se, bubm asgarge ɔnin gōtɔ. Pōl daar gōt ken k'lee k'j'ookn k'baan maakn 6ee ken raan se. Gōtn se, naan uun jin je taadn jeege tu ɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔ gōtn se, naan baagden taadn ute taar Yaud.

22

¹ Pōl taadden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki borse maam m'je m'asen taadn metn taaruma.» ² Ken naade jaay booy Pōl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gōtn se naade ter do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ɔɔ: ³ «Maam kic m'kōf Yaud, na60 j'oojum maakn geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Gan maam se, m'teep maakn geger ken Jeruzalem ki ara ɔ gōtn ara 60, gōtn ken Gamaliel dooyumo ute doobina *Ko Taar ken Raa edo bubjege tu se. Taa naan se 60, maam m'ok taar *Raa se ɔnɔ, aan gɔɔ gen naasen borse utu ingki do ki se kici. ⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔ. ɔ mēndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'doakdeno ute zinžiri ɔ m'baado m'ombden dangay ki.

⁵ *Magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se kic 60, jeele nakn ken maam m'tēdo se. Naade se 60, ken edumo maktub jim ki, taa m'6aa kēdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se 60, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gōtn naane se, m'aden 6aa tōkn dōknj ute zinziri ɔɔ m'andeno 6aa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pol taad metn taar nakn ken aan don ki

⁶ «Ken maam 6aa 6aa doob ki jaay, kaada aan gōr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gōr ute Damas. Gan gōtn ese sum 60, m'naar m'aak poodo iino maakn raa ki raap lak lak 6aado deebum bat. ⁷ Gōtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danum ɔɔ: <Sɔl, Sɔl, naai 'tap 60 dabarum bin se, gen di?> ⁸ Maam m'tōnd metin m'ɔɔ: <Meluma, naai tap 60 nanja?> Gan mind debm ese se tērlum ɔɔ: <Maam 60 Isan, kōd Nazaretn ken naai 'lee 'dabarin se.> ⁹ Gan jeegen 6aa 6aa ute maam se, naade aak poodn ken iino maakn raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰ Gōtn se, maam m'taadn m'ɔɔ: <Meluma, maam tap 60 m'tēdn rom m'ɔɔ di?> ɔɔ Meljege tērlum ɔɔ: <Iin '6aa maakn geger ken Damas ki ɔɔ gōtn naane se 60, j'ai 6aa taadn nakgen paacn ken Raa je ɔɔ naai ansin tēd se.> ¹¹ Gan poodn ken iino maakn raa ki raap lak lak jaay 6aado deebum se, tēdum maam m'ɔɔn m'aak eyo. Taa naan se 60, jeemgen k'6aa tēl se, ɔkum jim ki, jaay 60 tōd 6aansum Damas ki.

¹² «Maakn geger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan ron Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɔnɔ, ɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki, paac se, naan tēdnj ute doobina. Gaabm se, Yaudgen ing gōtn ese paac tōmina. ¹³ Gōtn se, naan 6aado ɔnɔma ɔɔ deekum ɔɔ: <Sɔl, genaama, ɔn kaami se 'kōdn kaaka!> ɔɔ gōtn ese sum 60, kaamum naar ɔɔd aak gōtin ki ɔɔ Ananias se le, maam m'aakin tal tal. ¹⁴ Tē naan taadum ɔɔ: <Sɔl, naai se, Raa gen bubjege 60 beer ɔɔdio se kaad ken j'ooji te ey bōrtɔ, taa naai 'jeel nakn ken tōlinj naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakn ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadn ute taarinj mala. ¹⁵ Taa naan se 60, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadn jeege tu paac. ¹⁶ Num bōrse tap 60, naai 'booy di daala? Iini, ɔn j'ai *batizi ɔɔ tōnd metn Isa se, taa ai tōl *kusinge se naatn.»

Pol taad metn taar naabm naan 'tēdo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ɔk tērl m'6aa Jeruzalem ki se, naan ken se, 6ii kalan maam m'6aa daan bōr *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dim teeco naanum ki. ¹⁸ Gōtn se, maam m'aak Meljege Isa ɔɔ naan deekum ɔɔ: <'Naar 'teec ɔn Jeruzalem se

naatn keske, taa jee gōtn ese le, naade kōn took eyo do nakge tun naai aden taadn taa maam se.»¹⁹ Gaŋ maam m'terlin m'ɔɔ: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'tōko jee aalga kaal maakde do naai ki maakŋ beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ɔl k'tōnddeno ɔɔ j'ɔmbdeno maakŋ dangay ki se, nakŋ se paac, naade jeele.»²⁰ Gōtn ken naade tōolo debm saadn naai Etien se kic ɔo, maam m'utu ɔɔ nakŋ naade ted se kic ɔo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee tōolinge se, maam ɔo m'debm bōobm kaldege.»²¹ Gaŋ Meljege deekum ɔɔ: «Ute naan se kic iin 'baa; maam se m'je m'ai kōli dōkō maakŋ jeege tun Yaudge eyo.»»

*Pōl ute bubm asgar *Rōmege*

²² Yaudge se inŋ booy taar Pōl bini aan do taar ken jaay naan deek ɔɔ: «Meljege deekum ɔɔ: «maam m'ai kōli gōtn jeege tun Yaudge eyo.»» ɔɔ do taar ken se, naade doob ɔɔy makōn ɔɔ: «Gaabm se, 'tōolinki naatn! Debm bin se ɔnte kōninki 'king do naan ki!»²³ Gōtn se, naade tōoy dōk taara ɔɔ tōodn ute kal magaldege jaay tōndin naan ki ɔɔd kudu putur putur.

²⁴ ɔo ken bubm asgar Rōmege jaay aak bin se, naan ɔl ɔɔ k'j'ɔk k'baano ute Pōl se maakŋ *beee ken tōogŋ ken asgarge lee toom maak ki, ɔɔ naan je ɔɔ j'aŋ kōndin ute mēeje taa bin se naan 'taadn nakŋ ken naan ted jaay ɔo ɔl jeege tōod tōoyin metin ki se.²⁵ Gōtn se, naan ɔl ɔɔ Pōl se k'dōokiŋa, gaŋ Pōl taad magal asgarge tun cēn ki ɔɔ: «Kōd Rōme jaay j'aak te metn taarin ey sum ɔo, naase se ɔkki doobm ken anki tōnd ute mēeje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gōtn ese jaay booy taar se, naan ɔo taad bubm asgarge tu ɔɔ: «Kese naai 'je tedn dī bini, bere, gaabm se le, naan kōd Rōme.»²⁷ Gōtn se, bubm asgarge ɔo do ɔn Pōl ɔɔ tōnd metin ɔɔ: «'Deekum tu, naai tap ɔo kōd Rōme deer ne?» Pōl terlin ɔɔ: «Yee, maam m'kōd Rōme.»²⁸ Bubm asgarge terl Pōl ki ɔɔ: «Ken ɔlum jaay m'ted kōd Rōme se, maam m'ogdenga kōgŋ gurs den aak eyo.» ɔo Pōl terlin ɔɔ: «Gaŋ maam se, gōtn j'oojum tap ɔo, m'kōd Rōme.»²⁹ Gōtn se sum ɔo, jee ken ɔaan ɔo kōkō jaay an kōnd se, naar ɔniŋa. ɔo ken bubm asgarge se jaay ɔo jeel Pōl kōd Rōme sum se, naan ɔeere ɔo ɔkiŋa, taa naan dōokiŋa dōk ute zinzi.

*Pōl k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge*

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay ɔkŋ mind Pōl se. Taa naan se ɔo, metbeenki se, naan ɔl k'daŋo *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakŋ metn taarge se paac. Gōtn se, Pōl se, naan ɔl k'tuutn ute zinzi ɔɔ ɔk ɔbaansin naande ki.

23

¹ Ken Pəl jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakŋ meŋn taarge se, naan ɔndden kaama tak ɔ deekden ɔ: «Genaaŋge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dīm eyo.» ² Gaŋ Ananias ken *magal jee teɗn serke Raa ki se, taad jeege tun ken ceɛ Pəl ki se ɔ: «Pəl se, k'l'ɔndin taarin ki.» ³ Gɔtn se Pəl terlin ɔ: «Naai ken tec aan gɔɔ durdur j'olin roŋ raap raap se, Raa utu ai kɔnd naai. Naai ɔo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo ɔ gɔtn ese se 'je am kɔjn bɔɔɔ dom ki ute Ko Taar Raa ɔ ɔl ɔ k'l'ɔnduma.» ⁴ Gaŋ jee inŋ ceɛ Pəl ki se, taadin ɔ: «Naai se ɔo, 'naaj magal debm teɗ serke Raa ki tu ne?» ⁵ Gɔtn se, Pəl terlden ɔ: «Genaaŋge, ken gaabm se jaay magal debm teɗ serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga ɔ: *Magal jee taa naani ki se ɔnte naajina.*»* ⁶ Yaudgen jee kaakŋ meŋn taargen tus se, Pəl jeel maakde ki se, jee meŋinge se *Sadusege ɔ kengen meŋinge se le *Parizige. Taa naan se ɔo, naan taadden makɔɔ ɔ: «Genaaŋge, maam se m'kɔɗ Parizi ɔ bubum kic ɔo Parizi, naɔo ken ɔl k'l'ɔk k'baansumo gɔtn kɔjn bɔɔ ki se, taa maam se m'ɔnd dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Ken naade jaay booy Pəl taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa ɔ ɔl jee denŋen tus gɔtn ese se, ɔaa gaan naapa gɔɔ kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap ɔ jee ooyga kooy se le, 'kɔŋ dur ey sum ɔ *kɔɗn Raage ute sitange se kic ɔo naade gɔɔ; gaŋ Parizige se paac tooko ɔ nakgen se utu. ⁹ Gɔtn se, naade iin ul taara gajalan. ɔo maakŋ Parizige tu se, jee meŋinge se jee jeel taadn tɔokŋ meŋn Ko Taar Raage, naade se iin taad makɔɔ ɔ: «Gaabm se, j'ɔnte 'kɔkiŋki mindina taa naan le tuj te dīm eyo. Kaadn naane kɔɗn Raa gam lo dīm gam ɔo, taadŋga le daam.» ¹⁰ Aan gɔɔ naade ul taar gajalan ɔn ey se, ɔl buhm asgarge se kic ɔo beere ɔaa ɔkina ɔ ɔom naade an tɔol ute Pəl se ceɛ. Taa naan se ɔo naan taad asgarge tu ɔ: «'Bɔɔy 'baaki maakŋ jeege tun ese, ɔ Pəl se ɔk baansinkiro maakŋ *bee ken tɔogŋ ken asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gaŋ maakŋ nɔɔr ken ese se sum ɔo, Mɛljege ɔaado teec naan Pəl ki ɔ deekin ɔ: «Aay kaami! Aan gɔɔ naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, beeki num, 'ɔaa taadn saadum jeege tun maakŋ geger ken *Rɔm ki kici.»

Jeege end tel gen kutn Pəl

¹² Meŋbeenki se, Yaudgen meŋinge dɔok taarde ɔ naam rode naan Raa ki ɔ: «Pəl se, jaay k'tɔolin te ey num, naaje se j'kɔs eyo ɔ j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-ɔɔ. ¹⁴ Jee se ɔaa ɔn *magal jee teɗn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ɔ deekden ɔ: «Naaje

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

se k'naamga naam roje naan Raa ki, ken Pəl se jaay k'toolin te ey num, naaje se j'kəs eyo ə ə j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'baaki ute ro *jee kaakŋ metn taarge se, 'baa ŋki magal asgarge se 'taadŋki əki ŋ'ək ŋ'baano ute Pəl gətn kəjn bəər ki ara. Naase se 'tedki raay aan gəə jee ken je kaakŋ kəkŋ metn taarin jiga. Gaŋ naaje se ɛ, k'daapga daap roje kər naan 'kaan gətse ki ey sum 60, naaje j'an təə.

¹⁶ Num gaŋ, taar se baə ooc bi goon genaa Pəl ken menda. Naan naar iin *beə ken təəŋ ken asgarge lee toom maak ki se ə ənd ŋ Pəl se ə əalin bin ki. ¹⁷ Maakŋ magal asgarge tu se, Pəl danjo deb kalan ə deekin ə: «Goon kədn ese se, ək baansin gətn bubm asgarge tu, taa naan se ək taara je an taada.» ¹⁸ Gətn se, magal asgarge se ək baansino gətn bubm asgarge tu se, ə deek bubm asgarge tu ə: «Pəl debm dangay se 60, danumo ə taadum ə 'baano ute goon kədn ese se, taa naan se ək taara je ai taada.» ¹⁹ Gətn se, bubm asgarge se ək goon kəə se jin ki ə iik təkŋsin cəs ki ə tənd metin ə: «Taari naai 'je am taad se tap 60, taar di?» ²⁰ Anum, goon kəə se taadŋ metn taarin deekin ə: «Maam m'booy Yaudge se, dəkga taarde ə utu 'tənd meti. Taa Pəl se, naade je ə metbeeki se, naai ansin baə naan Yaudge tun jee kaakŋ metn taarge ə naade se ɛ, 'tedn raay aan gəə jee ken je kaakŋ kəkŋ metn taarin jiga se. ²¹ Num gaŋ, taar naade se ŋte kuunu taa gaabge cir si-əə se oom koom Pəl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki ə ken naade jaay toolin te ey num, naade se 'kəs eyo ə 'kaay eyo. Ə ken əp se, naade booy ken naai aden tookŋ taarde sum.» ²² Ken goon kəə se jaay taad metn taarin aas se, bubm asgarge se taadŋ ə: «Metn taar ken naai taadum metin se, ŋte taadn nam ki.» Jaay 60, naan əlin baə.

Pəl k'juun k'baansin maakŋ geger ken Sezare ki

²³ Gətn se, bubm asgarge danjo maakŋ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden ə: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ə asgargen lee ute bəerde se kic 60 kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn kəski se, naase aki baə maakŋ geger ken Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen ken Pəl 'kookŋ king do ki se kici, taa ansinki baə gətn Peliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.» ²⁵ Gətn se, naan raanŋ maktub ə maakŋ maktubin ki se, naan taadŋ ə:

²⁶ Kəse maam Klədius Lisias 60 m'raanŋ maktubm ese. Maam m'raanŋ m'əli təəse naai Peliks, ken magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raanŋ se taa gaabm ken maam m'ək m'əlin gəti ki se, ey num Yaudge je an təə. Na60, ken maam m'booy jaay j'ə gaabm se kəə *Rəme se, taa naan se, maam m'baado ute dəə asgarumge jaay 60 m'ək m'əədiŋo jide ki. ²⁸ Aan

gɔɔ maam m'je m'jeel mɛtn taar kɛn Yaudge ɔkiŋ mindiŋ se, maam m'ɔkŋ baansino naan jeege tun lee aakden mɛtn taardege se. ²⁹ Kɛn maam jaay m'booy mɛtn taarde se, m'ɔŋiŋ gaabm se naade ɔkiŋ mindiŋ taa *Ko Taar Raade. Gaŋ gɛn naajege num, gaabm se tɛd te dim jaay 'kaasn j'ansin tɔɔɔ, ey lɛ j'ansin kɔl danɣay ki se eyo. ³⁰ Tɛr k'j'ɔɔjum j'ɔɔ Yaudge se dɔɔkga taarde gɛn kutina. Taa naan se ɔo, maam m'naar m'ɔlin gɔti ki, ɔo jee kɛn ɔkiŋ mindiŋ se lɛ, kɛn naade ɔk taar dim num ɔnde naade ai ɔaa taadn mɛtiŋ naai ki.

³¹ Gɔtn ese sum ɔo, asgarge iin tɛd nakŋ kɛn bubm asgarge taaddesiŋ se. Naade ɔk Pɔl ɔo maakŋ nɔɔr kɛn ese sum ɔo, naade uun bɔɔy baansiŋ gɔtɔ kaam kalan k'danŋ Antipatris. ³² Mɛtbeenki se, asgargen ɔaa ute jeddege se, ɔk tɛrl ɔaado *bee kɛn tɔɔŋŋ kɛn naade lee toom maak ki se, ɔɔp jee sendge kalde ki sum ɔo, ɔaan ute Pɔl. ³³ Kɛn jee se jaay aan maakŋ gɛgɛr kɛn Sezare ki se, maktubm kɛn bubm asgarge raan ɛddesiŋ jide ki se, naade ɛdiŋ ji magal kɛn taa naan Jude kɛn inɣ gɔtn ese se. ɔo Pɔl se kic ɔo, naade ɛdiŋsiŋ kaam jina. ³⁴ Kɛn magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tɔnd mɛtn Pɔl ɔo: «Naai tap ɔo kɔd di?» Pɔl tɛrliŋ ɔo: «Maam se, m'iino taa naan kɛn Silisi ki.» ³⁵ ɔo kɛn magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pɔl se, naan deekiŋ ɔo: «Jee ɔkki mindi se jaay ɔaadoga sum ɔo, maam m'utu m'booy mɛtn taari se.» Gɔtn se, naan ɔaa ɔlin k'ɔɔbiŋ maakŋ bee kɛn *Eɔod iiniŋ se.

24

Pɔl j'ɔkiŋ mindiŋ naan Pɛliks ki

¹ Kɛn Pɔl aan Sezare ki jaay tɛd bii mii se, naan kɛn se, Ananias kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa bee Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ron Tartelus. ɔo gaabm se jeel kɔjŋ bɔɔrɔ k'ɔaado tɛlɛ Sezare ki. Gɔtn se, naade sakak Pɔl gɔtn magal kɛn taa naan Jude ki se. ² Kɛn naade aan se, magal taa naan kɛn gɔtn ese ɔl k'danɔ Pɔl ɔo gɔtn ese sum ɔo, Tartelus se, baagiŋ kɔk mindina. Naan magal taa naan kɛn gɔtn ese, naan taad ɔo: «Jaamus, barka ute naai jaay ɔo ɔorse naanje daap se. ɔo ute mɛteki se sum ɔo, ɔorse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraasje se. ³ Maakŋ naanje ki se, gɔtɔ ɔaa se paac daayum naaje k'tɔɔmi taa bee kɛn naai tɛdjen se. ⁴ ɔorse se, maam m'je m'ai tujŋ naabi eyo, num 'mooyje uɔbi do mɛtn taar kɛn naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'ɔŋiŋ naan debm jig eyo. Naan se ɔo, kɛn lee ɛc Yaudgen gɔtɔ ɔaa se paac ɔo jee uun doobm kɔd Nazaret se lɛ, naan ɔo bubde. ⁶ Ey num, naan ɔo je an tujŋ te *Bee Raa se kici. [Taa naan se ɔo, naaje k'j'ɔkiŋo ɔo k'je j'aŋ kɔjŋ bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ kɛn *Ko Taar

Raaje taadjen ro ki. ⁷ Gan gōtn se, bubm asgarge baado ute asgaringe ədɪn ute taa tōɔg jije ki. ⁸ Naan taadjen ə debm jaay je kəkɲ mind Pəl num adɛ ɓaa gōti ki.]* Anum, Jaamus, naai mala ɓo 'tənd mɛtn gaabm se. Ute taar kɛn naan ai taad se sum ɓo, naai 'jeel taar kɛn naaje k'taad ron ki se, taar mɛt ki.» ⁹ Yaudgen baado ute naan se kic took do taar kɛn se ə taad ə: «Deere, taar naan taad se, mɛt ki.»

Pəl taad mɛtn taarin Pɛliks ki

¹⁰ Gōtn se magal taa naan Jude ki se, tɛd ute jin Pəl ki ə n'taada. Naan kɛn se, Pəl ɛɛp taarin ə: «Jaamus, m'jeele gōtn naai baag kəjɲ bōɔr do Yaudge tu sum se, əkga ɓaara dɛna; taa naan se ɓo, maam m'beer eyo kɛn m'ai taadn mɛtn taarum se. ¹¹ Gōtn m'baado Jeruzalɛm ki gɛn keem *Raa daan bōɔr *Bee Raa ki sum se, aas te ɓii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, kɛn naai 'tuur mɛtin kic ɓo an kəjɲ doobin ki. ¹² Daan bōɔr Bee Raa ki lɔ maakɲ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey lɛ maakɲ gɛgɛr ki gōtn kɛn jeege lee tusn se kic ɓo, naade, ɓii kalan, əjum te naaj naaj te jeege eyo ə m'əs kəs mɛtn jeege eyo. ¹³ Mɛtn taar naade jaay əkum mindum ro ki se, naade aisin kəj taadn mɛtin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakɲ maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm kɛn naade aakin aan gəɔ doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raanjinɔ maakɲ *Ko Taar Raa ki ute kɛngen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dakin se kici. ¹⁵ Maam se, m'ənd dom do Raa ki ə do mɛtn taar kɛn Raa utu dur jeege daan yoge tu jee kɛn tɛd naka ute doobina ə kɛngen tɛd naka ute doobin eyo aan gəɔ naade kici. ¹⁶ Taa naan se ɓo, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ə naan jeege tu se ute maakɲ kalan. ¹⁷ Maam se, m'əkga ɓaara dɛna m'baado te Jeruzalɛm ki eyo. Num, kɛn ɓorse jaay m'baado se, m'baano ute nakɲ noogn jee daaygen maakɲ naanum ki ə m'baano ute *sɛrkɛ Raa ki kici. ¹⁸ Naan kɛn se, naade əjum daan bōɔr Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad kɛn se lɛ, jeege tus te cɛɛm ki eyo ə jeege lɛ ul te taar ey kici. ¹⁹ Gan Yaudgen iinɔ taa naan Azi ki se ɓo, jee mɛtinge baado əjuma. Kɛn bɛɛn ki se, kɛn maam jaay m'tujga dim num naade se ɓo, jee kɛn adɛ ɓaa naani ki am kəkɲ minduma. ²⁰ Ey lɛ, jee kɛn baado naan naai ki ara ki se, kaad kɛn jaay naade əkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se, k'taadum nakɲ kɛn maam m'tujga se. ²¹ Nakɲ kɛn maam m'jeel se, m'taadga ɓo taara kalan; kaad kɛn maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ə m'deekdeno

* **24:8** Taar se (6b-8a) maakɲ Kitapge tun do dakin se, mɛtinge maakde ki se gōt.

m'ɔɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔjn bɔɔɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metiŋa. Taa naan se ɔɔ, naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔŋki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay baado gɔtn ara ki sum ɔɔ, maam m'asen kaakŋ metn taarse se.» ²³ Gɔtn se Peliks ɔɔ magal asgargen naan ɔŋiŋ Pɔl kaam jin se, ɔɔ ŋ'baa ŋ'bɔɔb Pɔl se maakŋ danɔay ki naɔɔ j'ɔŋiŋ doobo ɔɔ j'ɔŋte gaasn jeenge taa baado an lee kaaka ɔɔ an kaakŋ don ki.

Pɔl ting maakŋ danɔay ken gɔtn ese baara dio

²⁴ Ken tɛd bii kandum se, Peliks ute mɛndiŋ Drusil ken mɛnd Yaud se, ɔɔ k'daŋo Pɔl, taa naade se, je Pɔl aden taadn metn taar doobm *al-Masi, Isa. ²⁵ Num gan, kaad ken Pɔl jaay baagden taadn ɔɔ: «Bɛɛki num, debkilimi se, 'tɛd nakŋ ute doobiŋa naan Raa ki ɔɔ bɔɔbm rɔŋa, taa Raa se, bii kalan, utu kɔjn bɔɔɔ do jeege tu.» Ken Peliks jaay booy taar se, nirliŋ baa teece. Gɔtn se, naan deekiŋ ɔɔ: «Bɔɔse se, iin 'baa gɔti ki, 'tɛdga jaay sɔm, maam m'aio danɔa.» ²⁶ Naan saap ɔɔ kaadn naane Pɔl an kɛdn gurs ɛ daam, taa naan se ɔɔ, naan dan dɔɔliŋ cɔk cɔk gen kees ute naan se.

²⁷ Ken Peliks jaay tɛd baara di se, Porsius Pestus se k'baado j'ɔliŋ gɔɔŋ ki. Aan gɔɔ Peliks je raapm maakŋ Yaudge se, naan baa baa se ɔŋ Pɔl ting maakŋ danɔay ki gɔtiŋ ki.

25

Pɔl naan Pestus ki

¹ Ken Pestus jaay aan Sezare ki, tɛd bii mɔtɔ sum se, gɔtn se naan ook baa Jeruzalem ki. ² Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tɛdn serke Raa ki ute magal Yaudge se, baado sakak Pɔl gɔtiŋ ki. Gɔtn se, naade taad dɔɔk taara, ³ ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Bɛɛki num, naaje k'je Pɔl se, ajensiŋ kɔŋ ade baa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pɔl taa ken naan jaay baa baa num, naade an tɔɔl doob ki. ⁴ Gan gɔtn se, Pestus tɛrlden ɔɔ: «Pɔl se, utu danɔay ki Sezare ki naane ɔɔ maam kic m'tɛdga sum ɔɔ m'utu m'tɛrl naane. ⁵ ɔŋki magalsege kandum se 'baa ute maam tɛɛ. ɔɔ ken gaabm se jaay tujga dim ɛ, amki baa taadn metiŋ naane.»

⁶ Ken Pestus aan Jeruzalem ki se, naan tɛdo bii marta lɔ bii sik sum. Ken naan jaay tɛrl baa Sezare ki se, metbeenki sum ɔɔ, naan baa ing gɔtn kɔjn bɔɔɔ ki ɔɔ ɔɔ k'baa k'daŋo Pɔl. ⁷ Ken Pɔl jaay aan gɔtn kɔjn bɔɔɔ ki se, Yaudgen iino Jeruzalem ki baado ute Pestus se, baado gurugiŋa ɔɔ baagiŋ tɔɔl taargen ing kus dena don ki. Naɔɔ taardegen naade taad se, debm jaay kɔŋ taar met ken an kɔkŋ mindiŋ tap ɔɔ, gɔtɔ. ⁸ Gan Pɔl taad metn

taariñ ðo: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ð Gaar magal injg *Ròm ki ken k'danjin Sezar se kic le, m'tujin te ðim eyo.»

⁹ Gan Pestus je raapm maakñ Yaudge se, taad Pól ki ðo: «Ken 'kookñ baa Jeruzalem ki jaay j'ai baa kaakñ metn taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰ Gan Pól terlin ðo: «Aan gòò maam m'baadoga gòtn kòjn bòor ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kòjn bòorò gòtn ara. Taa Yaudge se le, maam m'tujden te ðim eyo aan gòò ken naai kic 'jeelin tak se. ¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga ðim ló tedga nakñ jaay aas tòolum se, naan se, maam m'tooko j'am tòolò. Num gan jee ðkum mindum se le, nakde met ki eyo; bin se, nam tap bo am kòñ kòkñ kolum jide ki eyo. Maam se, j'am baa kòjn bòorò naan Sezar ki.» ¹² Ken Pestus jaay booy taar se, gòtn se naan baa taad ute jeenge, jaay bo baado terl Pól ki ðo: «Naai 'je j'ai kòjn bòorò naan Sezar ki dey se, borse maam m'ai kòli 'baa naan naan ki.»

Pestus dan baano ute Pól naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak metn taar Pól jaay ted bii kandum se Pestus aan Sezare ki, gòtn se Gaar Agripa ute genaana menda, ron Berenis, baano tedn tóose. ¹⁴ Aan gòò naade tingga bii dena gòtn ese se, bii kalan Pestus taadin metn taar Pól se, ðo deekin ðo: «Ken Peliks baa baa se, naan onga gaaba kalan maakñ dangay ki ara. ¹⁵ Kaad ken jaay maam m'ingò Jeruzalem ki se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se, baado sakakin gòtum ki ðo deekum ðo: «Gaabm se ojin bòorò don ki.» ¹⁶ Oo maam m'terlden m'ðo: «Naaje *Ròmge se, deba se j'aak metn taariñ jaayo. Taa jee ðkin mindin se, ade baa k'booy metn taarde ðo metn taar naan kici, ey num j'an kòñ kòjn bòor don ki, bin sum eyo.» ¹⁷ Gòtn se, magal Yaudge se, iin baado ute maama Sezare ki, ðo maam kic m'toof te bi do taar ken se eyo. Metbeenki sum bo, maam m'baado gòtn kòjn bòor ki ðo m'ól k'dan k'baano ute Pól. ¹⁸ Ken jee ken ðkin mindin jaay aan se, maam m'saap m'ðo kaad naane, naade ðkin mindin se do nakge tun *kusiñ ken naan teda. Num gan, do nakge tun ken naade ðkin mindin se, ken met ki tap bo, maam m'òñ te eyo. ¹⁹ Gan maam m'òñde se, naade naaj naaj bo do doobm naade Yaudge tu ðo do gaab ki kalan k'danjin Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naòo gan Pól ðo gaabm se utu injg zere daayum. ²⁰ Taa naan se bo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metin eyo. Naan ken se bo, maam m'taad Pól ki m'ðo n'je num n'baa Jeruzalem ki j'an baa kaakñ metn taariñ naane. ²¹ Gan Pól baate tookñ do taar ken se. Naan deek ðo: «Naan se, j'an baa kòl gòtn Sezar ki se bo an baa kaakñ metn taariña.» Taa naan se bo, maam m'ól asgarumge utu bòobin maakñ dangay ki, bini bii ken m'an kòlin gòtn Sezar ki.»

²² Gōtn se, Gaar Agripa taad Pēstus ki ɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy mētn taariṇa.» Ɔ Pēstus tērliṇ ɔ: «Kese jiga. Mēbbeeki sum 60, naai utu 'booy mētn taariṇa.»

²³ Mēbbeenki se, Gaar Agripa ute gēnaaṇ mēnda roṇ Berenis, naade tuso kal gaaringe ɔ baado ute magal asgarge ute magalgen gēn maakṇ gēgēr gōtn ese. Naade baado end maakṇ 6ee kēn jeege lee tusn se. Gōtn se, Pēstus ɔl k'daṇ k'baano ute Pōl. ²⁴ Ɔ Pēstus eep taariṇ ɔ: «Gaar Agripa ɔ naasen ingki ute naaje maakṇ 6ee ki ara ki paac, aakki, kese 60 gaabm se, Yaudge ute dēnde baado ɔjum Jeruzalem ki bini k'baado Sezare ki ara. Naade taadum mētn taar gaabm se ɔ tōd tōy ɔ: «Gaabm se, k'tōliṇ naatn!» ²⁵ Ɔ kēn maam jaay m'booy mētn taariṇ se, m'ɔṇiṇ naaṇ se tuj te dīm jaay 'kaasn j'ansiṇ tōl ro ki eyo. Num gaṇ naaṇ mala taad ɔ j'ansiṇ 6aa naan Gaar magal kēn ing Rōm ki dēy se. Taa naaṇ se 60, maam m'je m'aṇ kōl gōtn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kōṇ jaay m'raaṇ Gaar magal kēn ing Rōm ki se, m'ok eyo. Taa naaṇ se 60, maam m'okṇ m'baansino naanse ki ɔ kēn tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga mētn taariṇ num. Bin sum 60, amki kōṇ mētn taar kēn maam m'raaṇ Gaar magal kēn ing Rōm ki se. ²⁷ Ey num, kēn debm danḡay jaay j'ɔṇ te nakṇ kēn naaṇ tuj te ey se, j'aṇ kōkṇ kōl Rōm ki j'ɔ dī?»

26

Pōl taad mētn taariṇ naan Gaar Agripa ki (NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gōtn se, Gaar Agripa taad Pōl ki ɔ: «Borse j'ɔṇiga doobo 'taad mētn taari.»

Naan kēn se, Pōl uun jin raan tēdden tōse jaay baagden taadn mētn taariṇa ɔ: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ok doobo gēn taadn mētn taargen Yaudge lee okum mindum se. ³ Taa naai ɛ, 'jeele nakṇ bubdegen naade lee tēda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naaṇ se 60, maam m'eemi nō mēti ki ɔ udum bi do taar kēn maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam ɛ m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dōkiṇ tap 60, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tēdiṇ ɔṇ dēn se. Naade se jeele kēn naade je kic 60 am tēdn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ok k'baansumo gōtn kōjṇ bōōō ki se, taa maam m'ōndga kōnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔ utu ajeki kēd se. ⁷ Taa naaṇ se 60, taa 6eejegen sik-kaar-di se eem Raa nōōō katara; taa naade ɔnd dōde ɔ utu kōṇ nakgen kēn Raa taad ɔ utu ajeki kēd se. Bin 60 Gaar Agripa, maam kic m'ōnd dom do nakge tun se kici, ɔ taa naaṇ se 60, Yaudge lee

ɔkum mindum se. ⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge ɔki Raa se 'kəŋ dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakŋ saapum ki se, ute doobm gay kic ɓo m'do do m'je ro Isan kəf Nazaret se se 'tədn gətɔ. ¹⁰ Kɛse ɓo nakŋ kɛn maam m'tədɔ Jeruzalem ki. Naan kɛn se, *magalgen gen jee tɛdn sɛrke Raage tu se ɓo, undumo kulu ɔ maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dɛna kɛn m'tək m'ɔmbdɛno dangay ki. Ɔ kɛn naade jaay dook taarde gen tɔalde ɛ, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakŋ *ɓeege tun kɛn Yaudge lee tusn maak ki se. Gətn se maam m'tɛdde ute taa tɔɔɔ. M'je naade an rɛsn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum doode ki se, ɔlum bini m'ɓaa m'dabarden maakŋ gɛgɛrge tun kɛn maakŋ taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Tɛr Pəl taad Agripa ki ɔ: «Taa naan se ɓo, ɓii kalan *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu se, ɔlum ɔ m'ɓaa Damas ki gen ɓaa təkŋ jee kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi kɛn gətn naane se. ¹³ Gaar Agripa, kɛn maam m'utu m'ɓaa ɓaa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iinɔ maakŋ raa ki. Ɔ poodn se, raap cir kaada, ɓaadɔ deebje maam j'utu jee k'ɓaa ɓaa doob ki tɛl se. ¹⁴ Gətn se, naaje paac k'si naan ki ɔ maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge ɔ: «Səl, Səl, naai 'dabarum tap ɓo taa di? Kɛse naai 'dabar roi cɛrɛ aan gɔɔ maal kɛn ɔŋ rɔŋ meliŋ dabariŋ ute mɛmɛyɛ se*.» ¹⁵ Maam m'tənd metiŋ m'ɔ: «Meluma, naai tap ɓo nanja?» Ɔ Mɛljege terlum ɔ: «Maam ɓo Isan kɛn naai 'lee dabariŋ se. ¹⁶ Num gəti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'ɓɛr m'ɔɔfi taa am tɛdn debm tɛdn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakunga ute kaami se, maam m'utu m'teec naani ki ɔ m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeegen Yaudge eyo kɛn maam m'ɔli gətde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'ɔli gətde ki se taa ade kɔɔdn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay ɓo, naade ade teecŋ maakŋ gət kɛn ɔɔf se, ɔ ade ɓaa gət kɛn wɔɔɔ. Ɔ naade ade teecŋ maakŋ ji *Bubm sitange tu ɔ 'ɓaa gətn Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiŋdege ɔ naade kəŋ ɓɛdde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan se ɓo Gaar Agripa, nakŋ Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakiŋ ute kaamum se, maam m'ɔŋ m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gaŋ booyo deet deet se, maam m'taadɔ taar Raa jeege tun Damas ki ɔ jeege tun Jeruzalem ki ɔ m'taad m'dɔɔdo jeege tun taa naan Yaudge tu paac ɔ tɛr m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadde m'ɔ, k'tɛrl kingde ɔ j'aal maakde do Raa ki ɔ k'tɛd nakgen jiga kɛn

* 26:14 Mɛmɛyɛ se, maal k'dɔkŋ ro duwal sind ki.

'taadn jeege tu ɔ naade se 'terlga kingde. ²¹ Taa naan se ɔ, Yaudgen kandum se ɔkum daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ naade je am tɔɔɔ. ²² Ute naan se kic ɔ, bini jaaki, Raa utu bɔɔbum bɔɔɔ ɔ maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina taado ɔ 'tedga num al-Masi utu ade ɔaa se. Kɛse ɔ taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kɛse ɔ taaruma, ²³ m'ɔ: al-Masi se dabarga ɔ naan ooyga ɔ maakn jeege tun ooyga kooy se, naan ɔ debm ken duro deet daan yoge tu ɔ naan ɔ debm ken wɔɔr gɔɔ Yaudge tu ɔ jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pɔl taad taara Gaar Agripa ki ɔ n'aal maakin do Isa ki

²⁴ Ken Pɔl jaay utu taad taad metn taarin sum ɔ, Pestusn ken magal taa naan gɔtn ese se uun mindin raan deekin ɔ: «Berɛ Pɔl, naai se debm derle ɔ jeel nakgen ken naai ɔk se, biga doi.»

²⁵ Gɔtn se Pɔl terlin ɔ: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki ɔ ken ute doobina. ²⁶ ɔ Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan 'jeel metina. Taa naan se ɔ, maam m'taad naanin ki kic ɔ m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se gɔɔ. Taa nakgen deel ɔorse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkin se, tap ɔ naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.» ²⁸ Gɔtn se Gaar Agripa terlin ɔ: «Ute taari se, naai saap ɔ bin sum ɔ, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pɔl terlin ɔ: «Ken ɔorse lɔ tedga jaayo, maam se m'tɔnd metn Raa. Naai ute jeegen ɔorse inj 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tedn aan gɔɔ maama. Naɔo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dɔɔkn sum se sum.»

³⁰ Ken Pɔl jaay taad nan taarin sum se, gɔtn se Gaar Agripa, magal taa naan gɔtn ese, Berenis, ɔ jee inj ute naade gɔtn ese se, paac se iin ɔn gɔtn ese. ³¹ Ken naade jaay iik tɔɔk cɛɛs ki se, naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an tɔɔɔ lɔ j'an kɔkn dangay ki eyo.» ³² Gɔtn se, Agripa taad Pestus ki ɔ: «Ken gaabm se jaay taad te ɔ j'an ɔaa gɔtn Sezar ki ey num, naai an kɔɔdn kɔɔ.»

27

*Pɔl j'olin ɔaa *Rɔm ki
(2Kɔr 11.25-26)*

¹ Naan ken se, Pestus uun doa ɔ j'ajen kɔl taa naan Itali ki ute markaba. Gɔtn se Pɔl ute jee dangaygen kuuy se, naan ɔnden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakn magalge tun gen dɔɔl asgargen gen Sezar Ogusta.

² Markabm j'ookŋ maak ki se, iino geger ken Adramit ki. Do naan se baa baa maakŋ gegerge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gotn se, naaje j'iin k'baa. Do maakŋ markab ken ese se, Aristarkus kof Masedoan ken iino maakŋ geger ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Metbeenki se, naaje j'aan maakŋ geger ken Sidon ki do aan goo Julius ro Pol ki naan bee dey se, naan onin doobo gen baa kaakŋ medinge, taa naade ano kedn nakŋ ken an noogo. ⁴ Ken naaje jaay j'iin j'on Sidon se, naaje j'aal goor ute do jen taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ol deeb doje ki. ⁵ Gotn se, naaje j'omb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili do naaje k'j'aan maakŋ geger ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki. ⁶ Ken naaje jaay j'aan gotn ese se, magal asgarge se, on markaba ken iino maakŋ geger ken Aleksandri ki do ken baa baa taa naan Itali ki. Gotn se, naan tos ombje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se on an den eyo, kor jaay j'aan maakŋ geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena. Anum, aan goo kuulu le ol deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo ceo ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kon geger Kret ki ken maane ol gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic bo, k'baa ute dubar. Bini j'aan got ken markabge lee daarni gotn se k'danin *gotn daar markabgen* bee. Naan se ceo geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tedga doob ki bii dena do kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tool *kusiŋde se* kic bo, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. Do markab se le 'kon komb gaan baar eyo. Taa naan se bo Pol taadden do: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tedn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, do ken ted te bee eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Romege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pol. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gotn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se bo, jee maakŋ markab ken ute denin se, naade taad do: «j'iin j'onki gotn ese. Bee ki num, naaje j'aki baa gotn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese bo gotn daar markabgen gen jee Kret ki. Gotn se sak kaam aak gotn kaada toocni do naade se je king gotn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray doob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki do baag kol salal se, jee maakŋ markab ki taad ute naapa do: «Kese bo nakŋ ken k'saapinkiro. Gotn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gotn se

* 27:9 Aak Lb kon 16.

maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uuniṅo maakṅ maane ki se naata ḡ naade lee ḡaa ute jḡṅ baar ken taa naanṅ Kṛet ki se. ¹⁴ Ken k'ḡaa cəkḡ sum se, guduray k'danṅ *yurukila* se naar dḡḡḡ makḡḡ do ko Kṛetge tu ḡ ḡaado aal doje ki. ¹⁵ Gḡtn se, guduray se ḡaado uun markaba se ḡ jeenge se ḡ ḡk gaas te markaba se eyo ḡ gḡtn se, naaje j'ḡṅ roje guduray tuun ḡaanje. ¹⁶ Ken j'aan se, j'ḡṅ gḡḡ kaam kalanṅ ḡ gḡtn se, maane ḡ gurugiṅa ḡ naanṅa se k'danṅ Koda. Gḡtn se ḡo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay ḡo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalinṅ do markab ken magal se. ¹⁷ Gḡtn se jee markabge se ḡḡy maan jaay dḡḡḡ ḡaap markabm magal se ute kḡḡ, taa naade ḡeer ḡeere ḡ sḡm 'koocṅ do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naanṅ se ḡo, kaagṅ ken naade dḡḡḡ jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutiṅ ḡṅṅṅ ḡḡy maan. Naanṅ ken se, naade ḡṅ kuulu ḡo tḡḡḡ ḡaanje.

¹⁸ Mḡtbeenṅki se kic ḡo, guduray se ḡ tḡḡ daama ḡ tuun markaba se ḡaanṅ kaam ara kaam ara. Taa naanṅ se ḡo, jee markabge se, tḡs sin ute nakgen mḡtingen maakṅ markab ki se, maakṅ baar ki. ¹⁹ Bii k-mḡḡge tu se, jee tuur markabge mala tḡs nakṅ ken naade lee tḡḡn naabm markaba se ḡ sin maakṅ baar ki. ²⁰ Daan ḡii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'ḡṅ j'aakde eyo ḡ guduray se ḡ, ḡ tḡḡ daama. Taa naanṅ se ḡo, naaje k'saap j'ḡḡ naaje se j'kḡṅ kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakṅ markab ki se, j'ḡkga ḡii dena j'ḡs te eyo. Gḡtn se, Pḡl iinṅ ḡaar ḡaande ki ḡ deekden ḡḡ: «Mḡdumge, 'booyki! Bḡeki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiinṅ kḡṅ Kṛet eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap ḡo 'tuj eyo ḡ 'kiig eyo. ²² Bḡorse se, 'booyki m'asen taada: ḡkki maakse tḡḡḡ, taa maakse ki se, nam kalanṅ tap ḡo 'kut eyo. Num markaba kalinṅ ki sum ḡo, utu 'kutu. ²³ Ken ḡlum jaay m'taad bin se, taa maakṅ nḡḡ ken deel se, Mḡlum Raa ken maam m'lee m'eeminṅ se, ḡlo kḡḡṅ kalanṅ ḡaado teec naanum ki. ²⁴ ḡḡ naanṅ taadum ḡḡ: «Pḡl, ḡṅte ḡeere! Deere, naai utu 'ḡaa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakṅ markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naanṅ se, mḡdumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki ḡ m'jeele taar ken naanṅ taadumga se, utu 'kaan gḡṅṅ ki. ²⁶ Naḡo 'jeelki, markabjege se utu 'kḡsn do jḡṅ ken kaam gam ḡḡ utu 'teṛeεε.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danṅṅ Adriatik se, gḡtn guduray dḡḡḡḡ sum se ḡkga ḡii sik-kaar-sḡḡ ḡḡ guduray se, tuun ḡaanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nḡḡḡ ki se, jee markabge se saap ḡḡ j'aanga gḡḡḡ ute naanṅa. ²⁸ Taa

naan se 60, naade dɔk maala taa kɔlki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, ɔŋ maane se jerlin aas keye sik-dio ɔ tɛr naaje j'iik cɔkɔ se, naade undin daala 'dɔɔjin se, ɔŋin keye sik-kaar-mii. ²⁹ Gɔtn se, naade beere ɔkde se saap ɔ: «Sɔm, markaba se 'baa kɔsn ro ko ken gam.» Taa naan se 60, naade tuun maalgan deer se sɔɔ ken naade lee daar markabde se bɔɔyde kaam mɔɔtn maakŋ maane ki. Gɔtn se, naade booy nun ki nun ki sum 60 gɔtɔ aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun bɔɔy maan markabm baatn ken lee naakde se ɔ naade taad jeege tu ɔ: «Naaje se k'baa bɔɔy nakŋ ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je 60 'kaan kɔn markaba se. ³¹ Gɔtn se, magal asgarge ute asgaringe se Pɔl taadden ɔ: «Ken jee se jaay ɔndeki bɔɔy ɔnga markaba se num, bere, naase se aki kɔŋ kaaj eyo.» ³² Taa naan se 60, asgarge se gaan ute kɔl ken k'dɔɔkŋ markabm baat se, ɔ naade ɔnin baa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum 60 gɔtɔ kiip se, Pɔl taadden ɔ: «J'aay kaamde, j'ɔs dim! ɔ bɔrse j'akkiga gii sik-kaar-sɔɔ se, naase ɔski te dim eyo ɔ ingki 60 uunki kuun nirlse sum. Maakŋ biige tun ese se, dim tap 60 naase ɔs naamki te eyo. ³⁴ Bɔrse, 'booyki m'dejse, ɔski jaay anki kɔkŋ tɔɔgɔ taa maakse ki se, nam tap 60 kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki ɔ tɔm Raa naan jeege tun gɔtn ese, jaay 60 naan dupina ɔ baag kɔsɔ. ³⁶ Ken naade jaay aak Pɔl ɔs sum se, gɔtn se naade nirlde baado kaadde ki ɔ naade kic baag kɔsɔ. ³⁷ Maakŋ markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mɛɛɛ. ³⁸ Ken naade jaay ɔs aasde se, gem ken ɔp maakŋ markab ki se kic 60, naade sin naatn maakŋ baar ki, taa markaba se aden 'kɔɔpm cɛɛɛ.

Jeegen maakŋ markab ki se paac nam kalan tap 60 ut eyo

³⁹ Ken gɔtɔ jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, na60 naade jeel gɔt eyo. Gan naade aak taa jen baar ken ɔk doobm ken maane baadoga num ɔy end maak ki se, gɔtn se, naade saap ɔ: «Beeki num, naaje j'daar markabje gɔtn ese.» ⁴⁰ Gɔtn se, naade gaan ute kɔl nakŋ ken lee gakde markabde do baar ki se ɔ nakgen se le naade ɔnde maakŋ baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tɔɔdn markaba se le, naade tuutina ɔ gɔtn se, naade uun dɔk raan kal ken kuulu tɛdinga num lee tɔɔd markaba se, taa kuulu se, aden tɔɔdn kɔl do kees ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay aan gɔtɔ kaam kalan se, naade baa ɔs dode do kees ken maakŋ maane ki ɔ naan markabde se baa end nɛ6 maakŋ kees ken ese. Gɔtn se, kuulu ɔl makɔŋ se, uuno maane baado ɔnd tɛɛcin ute mɛtn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tɛɛc sum se, naade je an tɔl ute jee danɔyge se, taa naade beer ɔ sɔm maakde ki se,

deb kalan 'kaan kəto. ⁴³ Aan gəo magal asgarge je kaajɲ Pəl se, taad asgarge tu əo j'ənte tɛdn naan se. Gətn se, naan taad jee danɣayge tu əo: «Jee jeel maane se, k'j'əmb k'teec k'deel deete.» ⁴⁴ Tɛr naan taad jeege tun kuuy se əo: «Jee mətɪnge se 'təkki kaagɲ markaba se əo kengen kuuy se ɛ, 'təkki nakɲ markabm kɛn tɛrɛcga tɛrɛc se əo əkki mɛtn jeegeen jeel maane se.» Ute naan se ɓo, tɛd jeege paac aan do jɛɲ ki ute lapia.

28

Pəl aan maakɲ naan kɛn baar əl gurugiɲa əo naan se k'danɲɲ Malti

¹ Kɛn naaje jaay j'aan do jɛɲ ki sum se, k'taadjen j'əo: «Naan baar əl gurugiɲ se, roɲ Malti.» ² Jee naangen gətn ese se, naade dəod əkje jiga. Aan gəo maane ɛ eed keede əo kuulu kic ɛ əoɲ dɛn se, gətn se naade ɓaado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naan kɛn se, Pəl təso ciiri gɛn ɓaa kəmb poodɲ se; gaɲ gətn se, wəoɲo jaay naam poodo se, teec ɓaado teel ji Pəl ki. ⁴ Kɛn jee se jaay aak wəoɲɲ teel ji Pəl ki se, naade taad ute naapa əo: «Gaabm se, debm təol jeege deer deer. Ey num, kɛn naan aajga kaaj dɛl dɛl maakɲ baar ki se, ute naan se kic ɓo, *Raa kɛn tɛd naka ute doobɲ se, əɲɲ te eyo utu aɲ təol.» ⁵ Gətn se, Pəl siik jɲna əo und ute wəoɲo se maakɲ pood ki əo naan naam gətiɲ gam tap ɓo əɲɲ eyo. ⁶ Jee se ɲg aak kaama əo nuɲ ki jɲ se 'koopoye ɛ 'naar kaal kooçɲ 'kooyo. Gaɲ kɛn naade ɲg aak kaam bini jaay aak dɪm tɛdiɲ ey se, gətn se naade baag taadɲ əo: «Bin eyo! Gaabm se, tɛdn raa ɛ daam.»

⁷ Cɛɛ gət kɛn ese, gaaba kalan k'danɲɲ Publius, naan se ək gəto. Naan ɓo, magal deet deet gɛn maakɲ naan gətn ese əo gaabm se, dəod əkje jiga been ki, gɛn bii mətə. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan kəoɲo əo roɲ əɲgə əo rəoɲ mooso. Gətn se, Pəl ɓaa aakiɲa əo təndiɲ mɛtn Raa, əndiɲ jɲ doɲ ki əo ɛdiɲ lapia. ⁹ Kɛn jee Malti ki jaay booy se, jee kəoɲdege se ɓaado gətn Pəl ki əo naade kic paac əɲ lapia. ¹⁰ Gətn se, naade aalje maak ki əo əkje əoɲo əo kaad kɛn naaje jaay k'j'iɲ k'ɓaa ɓaa se, naade ɛdjen nakgen kɛn ajen kaasn gɛn ɓaa mɛrtje.

*Pəl ɓaa *Rəm ki
(Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakɲ Malt ki se, naaje k'tiɲg laapa mətə, jaay ɓo k'j'iɲ k'ɓaa. Kɛn naaje k'ɓaa ɓaa se, j'ook maakɲ markab kɛn iɲo maakɲ gɛgɛr kɛn Alekzandri ki. Markabm se roɲ raa rəɲgəge əo kaadɲ kuul ki se, naan tiɲg Malti ki. ¹² Naaje j'əmb k'gaan k'ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Sirakuz ki əo gətn se naaje j'ək bii mətə. ¹³ Kɛn naaje jaay k'j'iɲ gətn ese se, j'aal gəor ute taa baar, bini j'aan maakɲ gɛgɛr kɛn k'danɲɲ Regio. Mɛtbeenki se, kuulu dəobə mɛtje ki əlɲen daan bii di sum ɓo, naaje j'aan maakɲ

geger ken Puzol ki. ¹⁴ Gōtn se, naaje k'baa k'je k'j'ōn genaagen doobm Isa *al-Masi ki ð naade dan baanje beedege tu ð naaje k'ting bii cili ute naade, jaay bo k'j'iin k'baa ute jeje maakn geger ken Rōm ki. ¹⁵ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rōm ki jaay booy ð naaje j'utu k'baado se, jee metinge baado doodjen suuk ken k'danin Apius. Jo jee kuuy se baado doodjen maakn naan ken ok bee toodn mertge mōto se. Ken Pōl jaay aakde se, edin kaay kaama ð gōtn se naan toom Raa.

¹⁶ Ken naaje jaay j'aaan Rōm ki sum se, Pōl se naade onin baa je on bea ð bee naan ing maak ki se og kōgo ð gōtn se naan baa ing maak ki ute asgargen lee boobin se.

*Pōl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rōm ki*

¹⁷ Ken jaay k'ted bii mōto sum se, Pōl ol k'danino magal Yaudgen ing gōtn ese. Naade jaay baado tus sum se, gōtn se Pōl taadden ð: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo ð nakn bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic bo, m'baa Jeruzalem ki sum bo, Yaudge iij-okumo ð olum ji Rōmēge tu ð maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo. ¹⁸ Gan ken Rōmēge jaay tōnd metum sum se, ey num, naade je am kōodn kōlo, taa naade se, on te nakn ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen toolum eyo. ¹⁹ Ute naan se kic bo, Yaudge onum eyo. Taa naan se bo, m'oo maam se, on j'am baa gōtn Sezar ki bo, am baa kaakn metn taaruma ð maam le m'je sakakn jeege eyo. ²⁰ Taa naan se bo m'ol k'baa k'danseno ð maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dōokum ute zinzi se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamin se.»

²¹ Gōtn se naade terlin ð: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, on raanjen te maktub eyo. Jo maakn genaage tun baado gōtn ara ki se kic le, nam tap bo on taadjen te metn taari eyo ð naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo. ²² Num borse se, naaje k'je naai malin bo ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele gōto baa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gōtn se, naade gaanin bii. Ken bii naade gaanin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, on Pōl been ki. Gōtn se, Pōl uun metn taara tanōrin se taadden bini aan teger ð, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ð ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raano do dakin se, naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gōtn se naan taaddesin ute toogin paac, naan je naade tookn do taar ken se. ²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se le, baate tooko. ²⁵ Ken Pōl aakde naade taarde ok metn naap eyo, jaay iin baa baa se, taadden ð: «Taar ken *Nirl Salal jaay ol debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dakin bubsege

tu se, taar se meɛ ki. ²⁶ Naan deek Ezayi ki ɔɔ: 'Baa ɔŋ jee se taadden ɔɔ:

Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kək eyo

ɔɔ utu aki kaakŋ ute kaamse nabo aki kaakŋ kək eyo.

²⁷ Taa jee se ɛ, taara ɛnd doɔde ki ey sum

ɔɔ naade ɛ tɔlga kamba bide ki ɔɔ turumga kaamde.

Ey num, naade se ɔk kaam ken an kaaka ɔɔ ɔk bi ken an booyo

ɔɔ ɔk maakŋ ken an kəkŋ taara se.

Ute naan se, naade ade kəkŋ tɛrl gɔtn maam Raa ki ɔɔ maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Tɛr Pɔl taadden ɔɔ: «'Jeelki taar ken ɛd kaajŋ ese se, Raa ɔl k'baanga taadŋ jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pɔl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pɔl tinj ɓaara dio maakŋ ɓee ken naan mala lee ɔg se. Jeege dɛna ɓaado lee aakiŋa ɔɔ naan ɔkden jiga. ³¹ Naan taadden meɛn taar maakŋ Gaar Raa ɔɔ dooyden meɛn taar Mɛljege Isa *al-Masi se ute maraadiŋa ɓeer eyo.

* **28:29** Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, meɛtiŋge maakde ki se gɔtɔ.

Maktubm ken Pəl raan̄j̄ jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raan̄j̄ jeege tun Rəm ki

Pəl raan̄j̄ maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaad̄ ken se naan̄ ingo mertε gen k-mətoge nabo ɔj̄ aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan̄ raan̄ ɔlden se, naan̄ je aden kaal bide ki taa naan̄ je ɓaa gətde ki ɔ taadden metn taar ken naan̄ 'ɓaa dooy jee al-Masigen maak̄j̄ geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan̄j̄ jeege tun Rəm ki se, naan̄ taad̄ tək̄ metn taar Raa jeege tu paac paac. Maak̄j̄ taaringe tun paac paac se, naan̄ tumiñ do ko taar ken ɔ: jikilimgen jaay Raa aakde aakiñ bεε naaniñ ki se, jee ken took aal maakde don̄ ki ɔ ute kaal maak̄j̄ ese se ɓo, aasga sum (kon̄ 1.17). Maak̄j̄ taarge tun naan̄ dooyde se, naan̄ gaan̄j̄ gətɔ kaam mətɔ: Ken deet deet se (kon̄ 1-8), naan̄ taad̄ tək̄de metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon̄ 9-11), naan̄ taad̄ tək̄ metn taar gaan̄ Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mətoge tu se (kon̄ 12-15), naan̄ taad̄ tək̄ metn taar kinḡ jee Isa al-Masige naan̄ Raa ki ɔ naan̄ jeege tu. Do taar tɔoliñ ki se (kon̄ 16), Pəl tedga tɔɔse jeege tu dena.

*Pəl raan̄j̄ ɔl tɔasiñ jee Raage tun maak̄j̄ geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ɓul Isa al-Masi ɓo m'raan̄sen maktubm se. Maam se *Raa ɓo tedum m'ted̄ *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi ɔ bεε ɔɔdum se, taa m'taad̄n Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakiñ tap ɓo, Raa taadoga taad̄ jeege tun taad̄ taar teeco taariñ ki ɔ taar ese se naade raan̄j̄noga raan̄ja maak̄j̄ Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad̄ te Gooniñ Isa ɔ Gooniñ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maak̄j̄ metjil Gaar *Daud ki. ⁴ ɔ ken Raa jaay duriño daan yoge tu se, *Nirl Salal taad̄ tɔoḡj̄ Isa jeege tu tal ɔ naan̄ Goon Raa ɔ naan̄ ɓo Isa *al-Masi, ken Mɛljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bεε ɔ m'ted̄ga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi gen taad̄n taariñ jeege tun paac̄ ken Yaudge eyo taa naade took̄j̄ kaal maakde don̄ ki ɔ kinḡ do taariñ ki ɔ an̄ *nook̄j̄ roña. ⁶ ɔ naasen ken Raa dan̄seno 'ted̄kiga gen Isa al-Masi se, naase kic ɓo metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raajsen naasen ken ingki maakn geger ken Rom ki, ken Raa jese o danse se taa aki tedn jee naange. On Bubejege Raa o MEljege Isa al-Masi asen tedn beede o asen kedn lapia.

*Pal je baa kaakn genaagen *Rom ki
(Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'toom Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki goto baa se paac, jeege osn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tedin naabin ute maakn kalan gen taadn Labar Jigan gen Goonin se jeege tu, o bii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tond metn Raa taa ken naan jaay je num, am koodn doobo m'utu m'baa gotse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen baa kaaka, taa nakn ken *Nirl Salal edum se, j'anki baa nigj ute naapa. O ute naan se jaay, naase aki tedn jee toogj naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'baa gotse ki se, taa j'aki baa kedn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakn naase se am kedn kaay kaama o kaal maakn maam le, asen kedn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaaenge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'oo daayum m'baa gotse ki, nabo borse kic Raa adum te doob eyo. Aan goo maam m'lee m'ted naaba gotn jeege tun Yaudge ey ken goto baa se paac jaay aan kaama se, m'je gotn naase kic 'kaan kaama bin kici. ¹⁴ Naabm ken Raa je o m'an tedn tak se taa m'baa taadn taarin jeege tun kaamde ood aakga kaaka o jeege tun kaamde ood aak te eyo. M'baa gotn jeege tun dooyga dooyo o kengen paacn dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen baa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakn geger ken Rom ki se kici.

*Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se bo Raa aaj jeege*

¹⁶ Maam se sokon toolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se toogj Raa mala. O debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadino Yaudge tu o ter k'tadin jeege tun baa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese bo, taad jeege tu ute doobm gay jaay bo Raa 'tedn jikilinge aak bee naanin ki. O Raa tedn naan se, ute kaal maakn do Isa ki kalin ki sum, do kupm met ki bini do taar toolin ki. Taa naan se bo Kitapm Raa taad o: *Debm ken ted nakge ute doobin se bo 'kon kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ak tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun ted nakgen jig eyo o aalin maak ki

* 1:17 Aak Aab 2.4.

eyo. Ute nakgen *kusiñ ken naade lee ted se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki. ¹⁹ Ey num nakñ ken j'an kaakñ jeel Raa se, naan teddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala bo teddesin toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, bii kalan nam aakiñ te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia do ute nakgen naan ted paac se, ute metekde se, kese jikilinge an kon kaakñ jeele, naan bo Raa, naan ting gen daayum do toogin kic ting gen daayum. Taa naan se bo, naade kon taar ken naade an kon koodn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, nabo baate *nookina do baate toomin aan goo ken, beeki num, jeege an lee ted se. Num gan naade se le jee derlge do jeel dim eyo, do naade ing bo gen saapm do nakge tun ren ren sum. ²² Naade se jee derlge num naade tedn rode aan goo jee jeel-taara, ²³ ey num beeki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade doodo nakgen tec jikilinge, yeelge, daagen jedege soo soo ute kuurgen erg kerg se bo, naade lee erg naande ki do lee eemde.

²⁴ Taa naan se bo kusiñ ken naade ted on ey se bo, Raa onde maakñ kusiñde ki, gen tedn nakgen kusiñ goo ken naade maakde jea. Bin bo naade tuj rode do ol rode maakñ sokon ki. ²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resina do naade uun taar-kodoo bo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo do lee eemde. Num gan naade baate kergñ naan Raa ken Mel Kaal nakge naan ken, beeki num, jeege paac daayum lee toomin se. *Amin.

²⁶ Taa nakñ jig ey ken naade ted se bo, Raa onde gen tedn nakñ sokonge. Ey num mendge se lee tood ute gaabdege, num gan naade terlin mendge bo lee tood ute naapa. ²⁷ Do gaabge kic lee ted bini. Naade on mendge do je bo baa lee toodn ute naapa. Naade ted nakñ sokonge. Taa naan se bo kusiñ ken naade lee ted se, nakñ on lee aan dode ki.

²⁸ Aan goo naade baate je jeel Raa se, Raa kic bo onde ute maak-saapdegen jig ey se do naade lee ted nakgen kusiñ baa ute naande, bin jaay naade lee ted nakgen gen ted ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiña: naade lee ted nakñ ute doobin eyo, naade tuj baa ute naande, ted jee tamage do ted nakgen kusiña, don nakñ jeege, taal jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade ted nakñ ken maakde jea do taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee dood jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, ted jee koonge, alde bo je doobm gen tedn kusiñ jeege tu, took taar bubdege ute kenudege eyo, ³¹ naade se jee tooj eyo, jee tuj ornde, naade je jeege eyo do eej do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel boor ken Raa utu kojñ do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad do: jee tedn nakgen bin se, beeki num, j'aden taal. Do ute naan se kic bo, naade ing bo gen tedn nakgen se. Naade bo lee tedin sum eyo, num gan maakde raap

sakan do jeege tun lee ted nakgen kusiñ se kici.

2

**Raa utu kajñ bōōrō do jeege tu ute doobiña
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee oj bōōrō do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kōñ kōōdn doi eyo. Taa nakñ naai 'taad jeege tu do onte tedñ se, naai kic 'lee tedña. Anum bin se, taari mala 60 ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee ted nakgen bin se, Raa utu aden kajñ bōōrō dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegen tedga *kusiñ jaay 'lee ojde bōōrō dode ki se, do kusiñ se naai 'lee tedñ kic se, ken bin num, bii ken Raa kajñ bōōrō do jeege tu se, naai 'saap do 'kaan kotn ne? ⁴ Bin num Raa ken tedi bee den se, naan ted maakiñ deer roi ki do kerel roi ki se, onte kaakiñ aan gōō nakñ cere. Naan tedi bee taa naai 'terl maaki don ki. ⁵ Gan naai le, debm do mōngō do 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'baano ute maak-taar Raa doi ki. Do 'jeele bii ken Raa utu kajñ bōōrō do jeege tu ute doobiñ se, naai bōōrō utu 'koočñ doi ki do utu 'dabar dena. ⁶ *Jeele, nanja nanja kic 60, Raa an kedñ bedñ do naabiñ ken naan lee tēda**. ⁷ Jee ken aay kaamde do je nakñ ken tōl Raa ki, naade je Raa 60 aden tōmō do aden *nooko do aden kedñ *kaajñ gen daayum. Kese 60 nakñ ken Raa utu aden kēda kaad ken naade 60a ting gen daayum ute naan se†. ⁸ Num gan jee metinge se ted jee taamooy Raage do je taar met ki eyo do on rode 60 gen tedñ nakgen ute doobiñ ey se, jee se, Raa maakiñ taariñ dode ki, do naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacñ ken lee ted nakgen kusiñ se, Raa utu aden dabar makōñ do aden kōōdn yēēde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedñ maak ki do jeegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee ted bee se, Raa aden kedñ tōsiña, aden nooko do aden tōmō: maakiñ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedñ maak ki do ter jeegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan beer nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusiña num, naade utu kutn naatn do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, naade alde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusiña num, Raa aden kajñ bōōrō ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakiñ naaniñ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada do ing do ki. Num gan debm ken lee booy Ko Taar Raa taada do ing do ki ey se, debm bin se Raa aakiñ naaniñ ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeeliñ eyo. Na6o gotn metiñ se, naade lee ted nakgen aan gōō ken Ko Taar ken Raa edo Musa

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se, je taadn do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay ted nakgen bin se, kесе naade je taadn do Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala bo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakn ken naade je tеda. Bin bo, maakde lee taadden taara, gotn metin ken naade tedga kusin kic bo, naade jeele do tedga bee kic le, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal bii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn booro do jeege tu se. Nakgen jikilimge oyin koy paac se, utu toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

Yaudge se oj took ing te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad do: «Maam se m'kod Yaud do maam m'jeel *Ko Taar Raa» do naai 'toom roi do naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakn ken Raa maakin jea, do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadiga do naai 'jeel beer kuun nakn ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap do naai bo debm tood jee kaam-tookge do naai bo gotn woor ken lee woor jeegen maakin got ken doo. ²⁰ Naai do naai bo 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, do 'tedga debm dejn jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. Do ute doobm Raa se naai 'saap do 'jeel nakge paac do 'jeel taar met ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu do onten 'boogki do naai tap bo 'boogo. ²² Naai do jeege onten keesn mend jeege, do naai 'lee es mend jeege. Naai bo do und nakgen k'cocojn jaay jeege lee eemin aan goo raa do ter naai sum bo 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakin beedege tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakan taa naai ok Ko Taar ken Raa edo Musa ki, num gan naai se baate tookn king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se bo, Kitap taad do: «*Taa naase Yaudge se bo, jee oop baa se paac naaj Raa†.*»

²⁵ Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, *kojn pondi se do aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naai ojga koj pond do kic bo kojn pondi se aan goo nakn cere. ²⁶ Do debm oj te pond ey jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan goo debm ken ojga koj pond. ²⁷ Do naai ken j'ojiga koj pond do do 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'ojin te pond eyo do ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojn booro doi ki.

²⁸ Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama bo k'jeelin eyo do kojn pond mala mala kic bo aan goo ken jikilimge lee toj se eyo. ²⁹ Daala kodn Yaud mala mala se,

† 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kojn pond ken Yaudge lee oj se taad do naade tedga gen Raa.

debm ken Raa terlinga terl maakiṇa ḡ kəjṇ pənd mala mala se
 ɛ, nakṇ ken *Nirl Salal tɛd maakṇ debkilim ki. Bin num debm
 bin se, je jikilimge ḡo an təəm eyo, num Raa ḡo an təəmḡ.

3

**Raa tuj ərmiṇ eyo*

¹ Bin num debm ken kəḡ Yaud tap ḡo bɛɛṇ di? ḡḡ *kəjṇ pənd
 ken naan əj se, jigiṇ di? ² Deere, nakgen se ken j'aakiṇ num
 noogde aak eyo. Naḡo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakṇ
 ken Raa utu kɛd se, naan taadṇo Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen
 metiṇge jaay tuj ərmdɛ ro taar ken se, naan kic kəj tujṇ ərmiṇ
 bin ne? ⁴ Kɛse gətə! Ken jikilimge paac tɛd jee taar-kəəbge kic
 ḡo, Raa se naan daayum taad taar met ki. Taa naan se ḡo Kitap
 taad ḡḡ:

*Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se ḡo jeege jeeliṇ taar met
 ki.*

*Gətn kəjṇ bəər ki kic ḡo, naai nam tap ḡo kəj kəj taar jaay ai kəkṇ
 mindi eyo.**

⁵ Ken naase jaay 'taadki ḡəki *kusiṇ ken k'lee k'tɛdki se ḡo, əl
 jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen terl ḡḡ di? Bin
 num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusiṇdege se, nakiṇ tɛdṇ
 met ki ey daamo? (ḡḡ taar maam m'taadsen ese se, kɛsɛ taar
 ken jikilimge ḡo lee taada.) ⁶ Anum gətə! Raa se, naan tɛd
 nakge ute doobiṇa. Bin ey num naan kəjṇ bəərḡ do jeege tu
 ḡḡ di?

⁷ Gətn metiṇ jee kuuy 'kəj taadṇ ḡḡ ken maam m'tɛd nakṇ
 met ki ey sum ḡo əl jeege jeel Raa se taad taar met ki ḡḡ *nookiṇ
 se, anum gen di jaay j'əjum bəərḡ dom ki aan gəḡ debm kusiṇ
 se? ⁸ Ken bin num j'aki kəj taadṇ j'əki: «'Tɛdki kusiṇ k'baaki
 ute naanjege, ḡḡ te kusiṇjege se ano ḡaa ute bɛɛ.» Taargen se
 jee ken lee taad taar iṇg kus roje ki se ḡo taad ḡḡ naaje ḡo k'lee
 k'dooy jeege ute taargen bin se. ḡḡ jee se ḡo, bəərḡ utu kooçṇ
 dofe ki.

⁹ M'tənd metse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ḡḡp ḡaa se paac
 la? Gətə. Taa taar se maam m'taadga taad metiṇa m'ḡḡ: naaje
 Yaudge ute jeegen Yaudge ey paac se, kusiṇa ək təəgḡ dojege
 tu. ¹⁰ Taa naan se ḡo Kitap taad ḡḡ:

Debm daan ki naan Raa ki se gətə; kalan kic ḡo gətə.

¹¹ *Maakṇ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakṇ met ki se, kalan kic
 ḡo gətə.*

ḡḡ nam jaay je doobm an jeel Raa kic ɛ, gətə.

¹² *Naade se paac terlga naaga Raa ki ḡḡ naade paac iigga.*

Maakde ki se, debm jaay 'tɛdṇ bɛɛ jeege tu gətə, kalan kic ḡo gətə.†

¹³ *Yo maakṇ baad ki jaay ruumga oot iṇg kus se,*

* 3:4 Aak KKR 51.6. † 3:12 Aak KKR 14.1-3.

taar ken teec taarde ki se kic 6o, tec bin kici.†

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

Ɔo taar teec taarde ki se, tec aan gɔo saam wɔɔjn ken lee tɔal jeege se. §

14 Ute taardege se, naade naam jeege ɔo taad taar kataka jeege tu.*

15 Jede se le cɛɛp gen baa tɔal jeege.

16 Gɔtn naade aanga tak 6o, naade tuj nakge ɔo ɔɔyɛɛbm jeege.

17 Doobm ken naade an king lapi ute jeege tap 6o naade jeel eyo†.

18 Naade se, jeege ken beer Raa ki eyo†.

19 K'jeelki, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad se taad ute jeege jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se 6o debm jaay 'kɔn taar jaay an kɔɔdn don naan Raa ki se gɔto. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga. 20 Anum debm inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum 6o, 'tedn debm daan ki naan Raa ki se, gɔto. Taa ute doobm Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔlde 6o naade jeel kusiñ sum.

Debkilimi 'tedn ɔo di jaay tedn debm aak bɛɛ naan Raa ki (Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)

21 Anum ɔorse se jaay 6o, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tedn aak bɛɛ naaniñ ki. Ɔo doobm se, ɔlin eyo ute nakn ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔo k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeege taad taar teeco taar Raa ki kic 6o do dɔkiñ se, taadoga saadiñ jeege tu. 22 Nakn ken ɔl debkilimi tedn aak bɛɛ naan Raa ki se, kaal maakn do Isa *al-Masi ki. Taa naan se 6o jeege paacn ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo. 23 Taa jikilimge paac se le tedga *kusiña naan Raa ki ɔo tedga dɔk ute Raa ɔo kɔn kaan maakn *nookiñ ki eyo. 24 Num Raa ute bɛɛn se, naan tedden tedga aak bɛɛ naaniñ ki se, cɛɛ. Ɔo ute doobm Isa al-Masi se 6o, naan dugdenga dode. 25 Al-Masi se, Raa ɔlin taa 'kedn ron *serke taa naajege ɔo moosiñ se tugjeki kusiñjege naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se 6o Raa taad jeege tu ɔo naan se debm daan ki, taa kusiñ ken jeege lee tedo do dɔkiñ se, Raa jeele naɔo kaad ken se naan dabarden te eyo. 26 Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Ɔo ɔorse naan taad jeege tu ɔo naan se, debm daan ki. Bin 6o naan taad jeege tu ɔo naan se debm daan ki ɔo jeege ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bɛɛ naaniñ ki.

27 Ey num debm took inj do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki te doobiñ se, naan kɔn tɔom ron naɔo debm 'kɔn tedn naan se gɔto. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakiñ do Isa

† 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4. * 3:14 Aak KKR 10.7. † 3:17 Aak Eza 59.7. † 3:18 Aak KKR 36.2.

al-Masi ki se, os aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ²⁸ Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bee naanin ki se, taa naade bo tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki do ing do ki eyo, num taa naade bo aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹ Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Goto. Naan gen jeegen baa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. ³⁰ Raa se, naan kalan lak do ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakin do naan ki se, tedga aak bee naanin ki. ³¹ Ken k'taad jaay j'oo debm aal maakin do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bee naan Raa ki se, bin num naajen k'juum j'aalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? Goto. Naaje se j'uun j'ondin kond bo doobin ki.

4

**Abraam ted do di jaay ted aak bee naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

¹ K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap bo onga di gen naan debkilim ki sum se? ² Ken naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum bo tedin debm aak bee naan Raa ki se, naan 'koy toom rona. Num gan naan Raa ki se, naan 'koy toom ron eyo. ³ Taa naan se bo Kitap taad do: *Abraam took aal maakin do Raa ki do taa naan se bo, Raa aakin aan goo debm daan ki.* ⁴ Jeelki, debm tedn naaba se j'ogin got-tongina. Nakn ken j'ogin se aan goo j'edinsin cer eyo, num j'oginsin taa naabm ken naan tefa. ⁵ Ken debm jaay ted naab eyo, nabo aal maakin do Raa ken ted jee *kusinge aak bee naanin ki se, kaal maakn ken naan aal do Raa ki se, tedin naan tedga aak bee naan Raa ki. ⁶ Taa naan se bo maakn kaa toom Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken ted te naab dim eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan goo debm daan ki. Gohn se naan deek do:

*⁷ Maak-raapo jeege tun ken Raa tooldenga tujdege
do kusindege se naan diriginga naata.*

⁸ Maak-raapo deb ken Meljege tond te metn kusinin eyo†.

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn do: maak-raapo se jeege tun ojoga koj pond do kalde ki sum la? Goto. Maak-raapo jeege tun oj te pond ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted aak bee naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin bo, do Raa ki. ¹⁰ Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pond do lobo oj te ey le? Jo kaad ken se, naan oj te ey borto. ¹¹ Abraam se k'taadin te taa *koin pond ey bo, naan tedga ted aak bee naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Jo kojn pond se, kese Raa

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

tɛdɪn nakɪ j'an kaakɪ jeel ro ki, Raa se tɛdɪn naan tɛdga aak bɛɛ naanɪn ki ute kaal maakɪ kɛn naan aal don ki se. Taa naan se 60 Abraam se tɛdga bugɪ jee ɔj te pɔnd eyo kɛn aal maakde do Raa ki, taa naade kic tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. ¹² Abraam se naan bugɪ jeegen ɔjga kɔj pɔndɔ kici, na60 naade se kɔnd dode 60 do kɔjn pɔnd ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan gɔɔ gɛn bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga ɔ naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki

(Eb 11.8-19)

¹³ Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔ metjilin ki ɔ utu aden kedn do naanja ute magalin se naade ki. Ey num Raa ɔ ansin ked se taa naade 60 took inɪga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin 60 do Raa ki. Kɛse 60 kɛn tɛdɪn naan aak bɛɛ naan Raa ki se. ¹⁴ Kɛn jee took inɪg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum 60 'kɔn naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tɛdga nakɪ cɛɛ ɔ nakɪ kɛn Raa taad ɔ ute kedn jeege tu se kic ɛ, 'tɛdga nakɪ cɛɛ. ¹⁵ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, jeege ɔn inɪg te do ki jig ey se 60 ɔl Raa maakin taarin dode ki. ɔ kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay gɔɔ se, tujɔ kic 60, gɔɔ.

¹⁶ Taa naan se 60 nakɪ kɛn Raa taado ɔ utu kedn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay 60 'kɔn nakɪ se taa Raa ɛ ute bɛɛn se, naan ɛd jeege tu cɛɛ sum. Bin 60 nakɪ kɛn Raa ɔ utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin kɛn inɪg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin kɛn aal maakde do Raa ki aan gɔɔ gɛn Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷ Taa naan se 60 Raa taad Abraam ki maakɪ Kitap ki ɔ: *Maam m'tediga naai 'tedga bugɪ metjil jeege dena*†. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. ɔ Raa 60 debm kɛn dur jeegen kɛn ooyga kooyo ɔ naan 60 debm kɛn taado ute taarin sum 60, nakge tɛda. ¹⁸ Ey num Abraam se kɔn kɔnd don do dim ki eyo. Ute naan se kic 60, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔ naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se 60 naan tɛdga bugɪ metjil jee dena aan gɔɔ taar kɛn Raa taadin ɔ: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§. ¹⁹ Kaad kɛn se Abraam 6aarin 6aa 6aa nakɪ kaaru, naan gɔɔl nanɪga tak tak ɔ mɛndin Sara kic ɛ magalga 'kɔn koojn goon ey sum. Ute naan se kic 60, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰ Anum Abraam se jeele nakɪ kɛn Raa taadinga ɔ utu ansin ked se, Raa ansin kɛda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakin do Raa ki se tɔɔgɔ ɔ naan *nook Raa. ²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakɪ naan taadga ɔ utu an ked

† 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

se, naan̄ ok tɔɔgɔ an̄ kɔn̄ tɛda. ²² Ute naan̄ se ɓo kaal maakin̄ kɛn̄ naan̄ aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin̄ se debm daan ki.* ²³ Kɛn̄ Kitap jaay taad ɔɔ: *Raa aakin̄ debm daan ki se,* taar se taad ute Abraam kalin̄ ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, kɛn̄ Raa utu ajeki tɛdn̄ jee aak bɛɛ naanin̄ ki se kaad kɛn̄ naajege j'aalkiga maakjege do Raa kɛn̄ duro Mɛljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔɔ naan̄ ɓo ɔn̄ jeege tɔɔlin̄o taa *kusin̄jege ɔɔ Raa se durin̄oga daan yoge tu taa j'aki tɛdn̄ jee aak bɛɛ naanin̄ ki.

5

*Isa ɔkjekɪ taasa ute *Raa
(1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)*

¹ Deere, Raa tɛdjeki jaay j'aki bɛɛ naanin̄ ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don̄ ki. Ɔɔ ute Mɛljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔnkɪga tɔɔsɛ ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakɪ kɛn̄ j'aalki do Isa ki se ɓo, Isa ɔljeki k'j'ɔnkɪga bɛɛ Raa ɔɔ bɛɛ Raa se ɓo, ɓɔrse naajege j'ingki do ki. Ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do kɛn̄ j'ɔndki do Raa kɛn̄ utu ajeki kɔl maakɪ *nookin̄ ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan̄ se sum eyo, tɛr daala kɛn̄ dubar aanga dojege tu kic ɓo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan̄ ɛd kaay kaama taa j'aki tɛdn̄ jee tɔɔgɔ. ⁴ Ɔɔ kaay kaama se tɛd deba tɛd debm mɛc. Taa naan̄ se ɓo naajege k'tɛdkɪga jee mɛc ɔɔ j'ɔndkɪga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do kɛn̄ j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jɛn̄ dɛn̄ aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal kɛn̄ naan̄ ɛdjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkin̄ se, naajege j'ɔkki doobm kɛn̄ j'anki kɔɔdn̄ dojege eyo. Anum kaadn̄ kɛn̄ Raa ɔndin̄ jaay aan doobin̄ ki se, al-Masi ɓaado ooy taa naajegen jee *kusinge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔn̄ ron̄ jaay j'an̄ tɔɔlin̄ taa debm tɛd naka ute doobin̄ se, ɓɛrɛ, tookin̄ an̄ tɛdn̄ ɔn̄ɔ. Baat ey num, daan naan̄ tookɪ j'an̄ tɔɔl kic ɓo taa debm kɛn̄ lee tɛd bɛɛ jeege tu. ⁸ Num gan̄ aakki, Raa se taadga maak-jɛn̄ do naajege tu! Kaad kɛn̄ naajege k'jee kusinge se ɓo, Isa al-Masi ɓaado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosin̄ se, ɓɔrse al-Masi tɛdjekɪga k'tɛdkɪga aak bɛɛ naan̄ Raa ki. Taa naan̄ se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔn̄ ɓɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dɔkin̄ se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɓɔrse, ute yo Goonin̄ kɛn̄ ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekɪga taasa ute naana. Kɛn̄ naajege jaay j'ɔkkɪga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan kɛn̄ duro daan yoge tu se, naan̄ ajeki kaaja. ¹¹ Kɛse daar ara sum eyo, num tɛr ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɓɔrse Raa ɔkjekɪga taasa ute naan̄ kici.

*Bubjege Adum ute Meljege Isa *al-Masi*
(1Kor 15.21-22,45-49,56-57)

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum bo ken baano ute *kusina do *duni ki. Jo kusin ese se bo ken baano ute yo dojege tu. Taa naan se bo yo se utu tol jeege paac, taa jeege paac ak kusina. ¹³ Kaad ken Raa edo te *Ko Taarin *Musa ki ey bort se, kic bo kusin utu do duni ki tap. Nabo aan goo Raa taad te Ko Taarin jeege tu ey bort se, taa kusin naade ted se, Raa tond te metn kusinde eyo. ¹⁴ Ute naan se kic bo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ak toogo dode ki. Ey num naade se ted te kusin tec aan goo gen Adum se eyo ken baate tookn taar Raa se, ute naan se kic bo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan goo debm ken utu ade baa se. ¹⁵ Num gan kusin ken Adum ted se, aas ute bee ken Raa ted jeege tu cere se eyo. Deere, taa kusin deb kalan ted se bo, ol jeege dena utu ooy kooyo. Met kando bee Raa se den aak eyo do jeege dena, naan tedden bee cere sum ute doobm deb kalan k'danin Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakn ken Raa ed cere se, naan tec aan goo kusin ken Adum baano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujno deet deet se bo ol Raa kojn booro do jeege tu paac. Num ken Raa jaay ted been jeege tu se, ken jeege bo kusindege den aan goo di kic bo, naan ted jeege aak bee naanin ki do booro kan kooon dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusin deb kalan lak sum bo yo aan do jeege tu paac, met kando ute Isa al-Masi kalin ki sum bo, Raa ted been dena jeege tu. Bee se, naan teddesin cere sum do naan teddenga naade tedga aak bee naanin ki. Jo ute Isa al-Masi se, naade kosn gaara do baa ting ute naana.

¹⁸ Taa kusin Adum ken ted kalin ki se ol booro ooc do jeege tu paac. Bin bo ute naabm Isan kalin ki ken tedin ute doobin se sum bo, naan doo do jeege maakn kusin ki do edden kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do dakin se deb kalan sum bo baate tookn taar Raa do ol jeege ute dende ted jee kusinge. Gan Isa se, naan kalin ki sum bo debm took taar Raa do ute naan se, ted jeege dena ted aak bee naan Raa ki.

²⁰ Ken Raa jaay edo Ko Taarin Musa ki sum se, kusin se ziid baa ute naanina. Num gan gotn jaay kusin ziid baa ute naanin se, bee Raa se ziid cir kusin se daala. ²¹ Taa naan se bo aan goo kusin baano te yoa do jeege tu se, borse se bee Raa kic tedga jikilimge aakga bee naan Raa ki. Bin bo ute doobm Meljege Isa al-Masi se j'aki kan *kaaja gen ting daayum.

6

**Kusin se ak toogo dojege tu ey sum*
(Kol 3.1-10)

¹ Anum j'aki taadn j'ɔki dī? Naajege j'aki lee tɛdn kusiŋ ɓo taa bɛɛ *Raa se 'ziidn tɛdn den la? ² Gɔtɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ɔɔ ute kusiŋ se le, k'gaanjiga. Bin num, j'aki kiŋg maakŋ kusiŋ ki ɔɔ dī daala? ³ 'Jeelki ey la? Ken naajegen paacŋ jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tɛɛ ute naana. ⁴ Ute *batɛm ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔɔ k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔgiŋ se, naajege kic ɓo, naan tɛrljekiga kiŋgjege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. Ɔɔ aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan gɔɔ gen naan se kici. ⁶ K'jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔliŋ do kaag ki se, naajege ute kiŋgjege do dakiŋ se kic ɓo j'ooykiroga ute naana tɛɛ. Taa naan se ɓo daa rojegen ken ɔljekki k'tɛdki kusiŋ se, 'kɔkŋ tɔɔgɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔŋ tɛdn bul gen tɛdn kusiŋ ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɔdŋga ute kusiŋa. ⁸ Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki ɓaa kiŋg ute naana kici. ⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔŋ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔgɔ doŋ ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ɔɔ naan ooy se jɛ-kalan sum taa kusiŋ jikilimge ɔɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. Ɔɔ ɓorse jaay naan utu iŋg zɛɛr se kiŋg naan iŋg se, gen Raa. ¹¹ Ɔɔ naase kic ɓo iŋgki aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ken 'gaanjiga ute kusiŋa. Ɔɔ ɓorse iŋgki kiŋg gen Raa, taa naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² Ɔŋte kɔŋki kusiŋ kɔkŋ tɔɔgɔ do daa rose ken utu kooy se ɔɔ ɔŋte 'tɛdki nakŋ naan ɓo je se. 'Jeelki, ɓii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ Ɔŋte 'kɔŋki doobo daa rose ki dīmiŋ kalan kic ɓo ɔŋten 'tɛdn kusiŋa; ɔɔ ɔŋten 'kɔŋiŋki *Bubm sitange an lee tɛdn kusiŋa; num gan ɔŋki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tɛdn nakgen ute doobiŋa, aan gɔɔ jeegen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusiŋ se kɔŋ kɔkŋ tɔɔgɔ dose ki ey sum, taa naase se iŋgki do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki ey sum, num naase se iŋgki ute bɛɛ gen Raa.

Naajege k'tɛdkiga bul Raage

¹⁵ Kɛse tap ɓo je taadn ɔɔ dī? Aan gɔɔ naajege le k'l'iŋgki do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki eyo, num naajege le k'l'iŋgki ute bɛɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔŋ tɛdn *kusiŋa aan gɔɔ ken maakjege je la? Gɔtɔ! ¹⁶ 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔɔ 'tookki taariŋ se, naase 'tɛdkiga bul debm ken naase 'tookiŋki taariŋ se. Taa naan se ɓo ken kusiŋ jaay ɔk tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tɛdkiga bulu gen tɛdn kusiŋa ɔɔ kusiŋ naase 'tɛdki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took

uunki taar Raa se, keese naase 'tedkiga bul gen Raa do naan asen tedn aki kaakn bee naanin ki. ¹⁷ Do dakin se, naase ingkiro bulu gen tedn kusina, num gan borse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar met ken k'dooyeno se. Taa naan se, k'toomki Raa! ¹⁸ Naase se Raa doosenga dose naatn maakn kusin ki. Do borse naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobina. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee ted se, taa naase 'booy okumki yokod eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan god naase onkiro rose gen tedn nakgen aak kusu do jig eyo ken olse naase ingki king gordio naan Raa ki se, borse onki rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobina; keese bo ken asen tedn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusin se, nakn jaay asen kol naase aki tedn nakn te doobin taa too go se, goto. ²¹ Anum kusin ken naase 'tedkiro se tap bo onkiga di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, borse olseno maakn sokon ki. 'Jeelki nakgen se ol jeege maakn yo ki. ²² Do gan borse Raa doosenga dose naatn maakn kusin ki do 'tedkiga bulinge. Bin num borse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal do naase utu aki kon *kaajn gen daayum. ²³ Aan god debm tedga naaba num j'ogin got-tongin se, bin bo debm tedga kusin se kusinin se, bedin yoa. Num gan Raa se, kaajn gen daayum se, naan edjesin ki cere taa naajege k'tedkiga kalan ute Meljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa doodega dode do doobm jikilimge tu*
(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)

¹ Genaaenge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno do maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinki, doobm jikilimge lee ted se ok too go do debkilim ki kaad ken naan utu zeer sum. ² 'Booyki m'asen taada: menda jaay okga gaaba se. Kaad ken jaay gaabin utu ing zeer se, doobm jikilimge lee ted se, gaasin gen resn gaabina. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm jikilimge lee ted se, ok too go don ki ey sum do naan kon kon gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabin utu zeer sum bo, naan teec baa ok gaabm kuuy se, j'an danin mend keesn gaaba. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee ted se ok too go don ki ey sum. Ken naan ok gaaba kuuy kic bo, j'an kon dan mend keesn gaaba ey sum. ⁴ Genaaenge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok too go dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Borse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se bo naajege j'aki tedn nakgen too Raa ki. ⁵ Deere, do dakin se, naajege k'tedkiro nakn ken daa rojege bo jea. Do nakgen ok too go do rojege tu se bo ken oljeki

k'tedki nakgen ken ajenki kol yo ki. ⁶ Do dakin se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num borse naajege se aan go jee ooyga kooyo nabo al-Masi do djekiga dojege maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tedjeki bulge se. Bin bo naajege borse j'ojkiga doobm kiji gen tedn naabm Raa. Jo doobm se, *Nirl Salal bo taadjesinki. Bin num naajege se, k'tedki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raanjogaa raan do dakin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

*Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki teda*

⁷ Tap ki num j'aki taad j'ooki di? Ken ol jeege ted *kusi se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Goto! Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusi la? Goto! Num ken olum jaay maam m'jeel kusi se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad oo: *Jnte doro*,* ey se ken maam m'don kic num, m'jeelin nakn se m'ted te kusi eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusi sum se, kusi on doobo oo olum m'baag don napar nakgen baa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay goto se, kusi kic bo, goto. ⁹ Do dakin ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zere. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen teda sum se, kusi baado taad toogin dom ki, ¹⁰ oo kusi ken ak toogo dom ki se, tedum maam m'ooyga. Jo maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kedn kaaja se, borse, olunga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad oo gen teda se, kusi on doobo oo derlum olum m'tedn kusi na oo tooluma.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal oo nakgen naan taad oo gen ted se kic bo, salal, ute doobina oo jiga. ¹³ Bin num nakn jigan ese se bo tedga nakn ken am tool la? Goto! Num gan ken toolum se, kusi na. Ute nakgen jiga se bo, kusi on doobo gen tooluma. Bin jaay bo k'jeele kusi se, naan kusi deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadjeki oo j'onte 'tedki kusi se, ute naan se bo, kusi taad naabin tood tal oo naan se, kusi aak eyo.

Kusi na se ak toogo do jikilimge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gotn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum oo *kusi se, tedunga maam tedga bulina. ¹⁵ Deere, nakn maam m'ted se m'ond te metin eyo, taa maam m'ted nakn ken maam m'je eyo; ey num nakn maam m'je, tap bo maam m'on tedin eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga. ¹⁷ Anum ken olum jaay m'tedn nakn jig ey se, maam mal eyo, num kusi na ken

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

utu maakum ki se 6o, olum m'tedn naan se. ¹⁸ Maam m'jeele maakn maam goon debkilim ki se, nakn bee tap 6o goto. Taa maam se m'je m'tedn nakn bee, nabo maam m'ok toojn gen tedn naan se eyo. ¹⁹ Deere, bee ken maam m'je se, tap 6o maam m'oj tedn eyo; gan kusiñ ken maam m'je ey se 6o, maam m'lee m'tedina. ²⁰ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, keese maam mala 6o tedn ute maakum eyo, num kusiñ ken maakum ki se 6o, olum m'ted naan ese.

²¹ Maam m'jeelin ute maakum se, beeki num, m'tedn nakn bee, nabo kusiñ se ok toojo dom ki oo olum 6o gen tedn kusiñ sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se toolemi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ok toojo oo oj onum saapum oj ted nakn bee eyo oo kusiñ se 6o tedum m'tedga bulu gen tedn nakgen jig eyo. ²⁴ Maam se kapiñ too! Num naja jaay am koodn doma maakn daa ro ken am kol yo ki se? ²⁵ Keese ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'toomki Raa!

Taa naan se 6o ute saapum se maam m'je m'ted nakn bee; num gan maakn daa rom ki se, kusiñ se ok toojo dom ki.

8

*Jeegen ok *Nirl Salal maakde ki (Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, borse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, moatn *Raa aden kojñ booro dode ki eyo. ² Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ok toojo se, edumga kaaja oo adumga doma maakn *kusiñ ken ok toojo dom ki oo am kolum maakn yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, oko toojn gen koodn kusiñ eyo. Taa jikilimge kic le oko toojo gen boobm kokn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala 6o, tedn ute doobm ken naan olo Goon maakina oo Goon maakin se uuno ro tec gen jikilimge oo edron *serke taa kusiñ. Ute naan se Raa on booro ooc do Goonin ki taa koodn kusiñ jeege. ⁴ Raa tedjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tedki nakn ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee toojeki se 6o, taa nakn ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'anki tedn ute doobina. ⁵ Deere, jee ken lee aan goo ken daa rode 6o je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. Oo jee ken Nirl Salal 6o tooode se le, naade saap 6o do nakge tun Nirl Salal 6o je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro 6o je se, an kol yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kon kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken je nakn ken daa rode 6o je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se le on aasin eyo. ⁸ Jee ken saap 6o do nakge tun daa rode 6o je sum se, naade kon too! Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan gɔɔ kɛn daa rose ɓo je se eyo, num aan gɔɔ kɛn Nirl Salal ɓo jea, taa naase se, naŋa naŋa kic ɓo *Nirl Raa se utu maakiŋ ki. Ɔɔ debm jaay ɔk Nirl gɛn al-Masi ey se, naaŋ se debm naaŋ eyo. ¹⁰ Kɛn al-Masi utu maakse ki se, taa kusiŋ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan gɔɔ Raa tɛdsenga aak bɛɛ naaniŋ ki se, Nirl Salal se ɛdsenga kaaja. ¹¹ Kɛn Nirl Raa kɛn duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa kɛn duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin kɛn utu maakse ki se, 'dur rosen kɛn utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naaŋ se ɓo, gɛnaamge, Raa je ɔɔ tak ɓo j'aki king aan gɔɔ kɛn Nirl Salal ɓo jea, num j'ɔnte kingki aan gɔɔ kɛn daa rojege ɓo je se. ¹³ Taa kɛn naase jaay ingki aan gɔɔ kɛn daa rose ɓo je se, naase utu aki kooyo. Num kɛn naase jaay ɔŋki Nirl Salal ɓo tɔɔdse se, nakiŋ kɛn daa ro ɔlsen 'lee tɛdki se, naase aŋki rɛsn naata ɔɔ naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacŋ kɛn Nirl Raa tɔɔdde se, naade se tɛdga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, kɛn ɛdsen se taa asen tɛdn bulge eyo ɔɔ jee kɛn ɔk ɓeere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tɛdsenga 'tɛdkiga aan gɔɔ gɛninge mala. Ute Nirlin se ɓo, naajege k'danŋi Raa j'ɔki: *Abba* kɛn je deekŋ ɔɔ: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se ɓo kɛn taadjeki maakjege tu ɔɔ naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'gɛninge se, j'utu j'aki kɔŋ nakgen jig aak eyo kɛn naaŋ ɓɔɔbiŋ jeenge tu se ɔɔ nakiŋ kɛn Raa ɓɔɔbiŋ se gɛn al-Masi ɔɔ naajege se j'utu j'aki kɔŋ bedjege ute naaŋ kici. Kɛn naajege jaay k'dabarkiga ute naaŋ se, j'utu j'aki ɓaa kɛnd maakŋ *nookiŋ ki kici.

*Raa utu kɔl gɛninge maakŋ nookiŋ ki
(Jn 10.27-30)*

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen kɛn ɓorse jaay, k'dɔɔjiŋ ute ɔɔobm jaay Raa utu ajeki taadŋ *nookiŋ se, dubar se paac paac aas dim eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, ing aak kaama booy nuŋ ki, Raa utu 'taadŋ gɛninge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen kɛn Raa aaldeno paac se, 'tɛdga nakiŋ cɛɛ ɔɔ kɛse naade malinge ɓo je eyo, num tɔɔgŋ kuuy ɓo tɛdden naade tɛdn nakiŋ cɛɛ. Ɔɔ ute naaŋ se kic ɓo, Raa ɛddɛnga nakiŋ kɛn naade an kɔnd dode ro ki. ²¹ Taa ɓii kalaŋ se, nakgen Raa aalo paac se, naaŋ utu aden kɔɔdn dode naatn maakŋ nak kɛn ɔk tɔɔgɔ dode ki ɔɔ tɛdden naade 'ruumu ɔɔ naade utu kɔŋ dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kɛnd maakŋ nookiŋ ki. ²² K'jeelki, bini ɓorse kic ɓo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mɛnd diig ɓaa ɓaa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum ɓo dabar eyo, num naajegen j'ɔŋkiga *Nirl Raa deet deet ɔɔ naaŋ utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mɛnd ɓaa ɓaa koojo se. Kaad kɛn naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa kɛn utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakŋ dubar ki ɔɔ j'aki tɛdn gɛningen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga

naʒo naajege j'ɔŋ j'aakki ey ɓɔrtɔ num naajege j'ɔndki dojege doŋ ki. Ɔo nakŋ jaay j'aakiŋkiga ute kaamjege se j'ɔndki do, do ki ey sum, taa nakŋ jaay j'aakiŋkiga se, j'ɔŋiŋkiga. Naŋa jaay 'kɔnd doŋ do nakŋ kɛn naaŋ aakga kaak ute kaamiŋ se? Nam 'tɛdn naaŋ se tap ʒo, ɡɔtɔ. ²⁵ Num naajege j'ɔndki do se, do nakge tun k'j'aakiŋki te ey ɓɔrtɔ ɔɔ ute naaŋ se naajege j'aayki kaamjege j'iŋg j'aakki kaamiŋa.

²⁶ Daala, naajegen kɛn j'ɔkki tɔɔɡɔ doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se ʒo ɓaado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd mɛtn Raa ute doobiŋ eyo, num Nirl Raa ʒo eem Raa taa naajege. Naaŋ eemiŋ ɔɔ daay dɛs dɛs se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki mɛtn Raa se. ²⁷ Ɔo Raa se lɛ, naaŋ jeel naŋ maakŋ jikilimge ɔɔ jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔo Nirl Salal se tɔnd mɛta taa jee naaŋge. Naaŋ tɔnd mɛta se aan ɡɔɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakŋ paacŋ kɛn aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdiŋ paac aaŋ kaama taa adɛn tɛdn bɛɛ. Do dɔkiŋ tap ʒo, Raa se uunoga kuun doa ɔɔ danɛn taa tɛdn nakŋ kɛn naaŋ maakiŋ jen ro ki. ²⁹ Taa kaad kɛn Raa utu aal kaal duni tap ʒo, jeegen kɛn naaŋ adɛn tɛdn 'tecŋ Gooniŋ se, Raa jeeldenoga. Bin se, Gooniŋ se tɛdn goon paragŋ ɡɛn ɡɛnaagen dɛna. ³⁰ Kɛn Raa jaay uun doa ɡɛn tɛdn nakŋ se, naaŋ danɛde ɡɛn tɛdn jeunge. Ɔo kɛn naaŋ jaay danɛde sum se, naaŋ tɛddɛ tɛdɡa aak bɛɛ naaniŋ ki. Bin sum eyo, num naaŋ nookɛnoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadŋ j'ɔɔki di? Kɛn Raa jaay ute naajege num, kɛn ajeki cir tap ʒo naŋa? ³² Raa se, Gooniŋ kic ʒo naaŋ ɔŋiŋ ɓaado ooy taa naajege paac. Ɔo kɛn Raa jaay ɛdʒeki Gooniŋ mala se, dɛer dɛer naaŋ ajeki kɔŋ kɛdn nakgen ɓaa se paac kic ey la? ³³ Jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd tɛdɡa jee naaŋge se, naŋa ʒo adɛn kɔkŋ mindɛde? Ɔo jee se lɛ, Raa mala ʒo tɛdden tɛdɡa aak bɛɛ naaniŋ ki. ³⁴ Bin num kɛn adɛn kɔjŋ ɓɔɔrɔ doɛde ki se tap ʒo, naŋa? Ɔɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tɛr Raa duriŋoga daan yoge tu ɔɔ ɓɔrse, naaŋ utu iŋg do ji daam Raa ki ɔɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Kɛn ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ʒo di? Dubar la? Nakŋ ɔŋŋ deel do la? Jee kɛn lee ɔɔdʒeki yɛɛɓjege se la? Ɔo la? Daaye la? Ɔɔtn jig ey kɛn utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Ɔɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, ɡɔtɔ. ³⁶ Aan ɡɔɔ taar kɛn Kitap taad ɔɔ:

*Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm kɛn ajen tɔɔlɔ;
ɔɔ naaje se k'tec aan ɡɔɔ baatgen k'ɓaado ɓaa tɔɔlɔ se*.*

* 8:36 Aak KKR 44.22.

³⁷ Num ute tɔɔŋj debm kɛn jejeki se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeeliŋ maakum ki deer deer: yoa, 'king ɓorse, *kɔdn Raage, nakgen ɔk tɔɔgɔ raan, nakgen ɓorse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔgɔ do jikilimge tu, ³⁹ nakgen raan ɔ kengen maakŋ naan ki, nakgen Raa aaliŋ paac se, dim jaay ajeki kɔŋ gaan ute maak-je Raa kɛn jejeki ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap ɓo, gɔtɔ.

9

**Raa ute jeenŋen gaan *Israɛlge (Gal 4.22-31)*

¹ Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ɔk taar-kɔɔɓ eyo. Ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔ taarum se met ki ɔ maakum kic took do taarge tun se. ² Ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔ daayum nakŋ se ɔnum aak eyo. ³ Deere, gen genaamge se, kɛn doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔŋ Raa am naama ɔ m'gaan ute al-Masi, kɛn naan se jaay 'tedn bɛɛ genaamge tun metjilje kalan se ɔ naade 'kɔŋ kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɓo gaan Israɛlge kɛn Raa bɛɛr tɔɔddeno taa tedn geninge. Naade ki ɓo Raa taaddeno *nookiŋa, *dɔɔko ute naade, taaddeno *Ko Taar kɛn naan ɛdo *Musa ki, taaddeno doobm kɛn naade an lee keeme ɔ taaddeno nakŋ kɛn naan utu aden kedɔ. ⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do dɔkiŋa ɔ kɛn al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɓo teeco metjil bugge tun se. Ɔɔ al-Masi se, naan ɓo Raa ɔ naan tiŋg do nakge tun ɓaa se paac, ɔ daayum jeege lee tɔomiŋa. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔnte 'saapki j'ɔɔki nakŋ kɛn Raa taado ɔ utu kedn jeege tu se tedga nakŋ cɛɛɛ. Taa naan se ɓo 'booyki. Gaan Israɛlge se, naade paac Israɛlgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, naɓo naade paac se geningen aan gɔɔ kɛn Raa taadiŋ se eyo. Taa naan se ɓo, Raa taad Abraam ki ɔ: *Metjil Isaka se ɓo, 'ted metjil naai.** ⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadiŋo geningen mala mala se, kedgen kɛn Raa mala taadiŋga taad ɔ utu anŋiŋ ked se. ⁹ Nakŋ kɛn Raa taadiŋ ɔ utu an ked se, naan deekiŋ ɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade terle ɔ m'kɔŋ mendi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔ: *Goon naai an koojŋ deet se utu 'tedn bul gen debm baat se‡.* Kaad kɛn jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey ɓortɔ ɔ naade le ɔŋ ted te jiga ey le *kusiŋ ey ɓort kici. Kɛn Raa jaay taad

* 9:7 Aak Jen 21.12. † 9:9 Aak Jen 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Aak Jen 25.23.

bin se, taa naan se je taadn do naan tedn nakn ken maakin jen ro ki. Naan dan debm ken naan bo beer doofina. Do debm ken naan beer doofin se, taa naan bo tedga ted nakn bee eyo. ¹³ Aan gdo taar maakn Kitap ki Raa taad do: *Maam m'jedoga *Yakub do Ezo se, maam m'oad m'undinoga naatn.* §

¹⁴ Bin num j'aki taadn j'ooki di? Raa se tedn nakge ute doobin ey la? Goto! ¹⁵ Taa naan se bo, do dookin Raa taad Musa ki do: *Maam m'tedn bee debm ken maam m'je m'an tedn bee do m'keejn do deb ken maam m'je m'an keejn don ki**.

¹⁶ Ken Raa jaay beer doof deba se taa deba se bo je eyo lo tedga ted nakn bee eyo, num keese Raa mala bo, tedin bee. ¹⁷ Ter maakn Kitap ki Raa taad Gaar magal gen Masar ki do: *Maam m'oli Gaarge se taa maam m'taadn toogum doi ki do jeegen do naan ki paac am nooko†*. ¹⁸ Taa naan se bo, Raa aak taa-daay debm ken naan je an kaakn taa-daayina do debm don monj se, Raa onin tedn do monjgo baa ute naanina.

Raa se naan aan gdo debm kobo

¹⁹ Daan naane naai am taad do: ken Raa jaay beer toof jeege bin se gen di jaay naan mooy jeege? Nakn ken Raa baa ted se, nanja jaay tookn do ki ey se? ²⁰ Naai debm taad bin se: naai tap bo nanja jaay 'naaj ute Raa se? Nakn j'odinga kob ute nenje se kon taad debm ken obin se do: naai tap bo obum bin se, gen di? Goto! ²¹ Debm kobm nakge se, naan se mel nenje. Ken naan je se ute nenjen ese sum bo, naan ob nakn aak bee ken k'toofden naatn ute bii laa, ey le ob nakgen kuuy se ken bii-raa k'lee k'tedn naaba, bin ey la?

²² Ken Raa jaay je tedn aan gdo debm kobm nakge se, naai tap bo oli di maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute toogina nabo naan aay kaamin dena serk jee ken taarin maakina, naaden ken nakn naade ted se aasdenga ken Raa utu aden kutu. ²³ Ute nakgen naan ted paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala do ok *nooko do naan je naajegen ken naan tedjeki bee se j'aki kend maakn nookin ken naan daapinga daap do dookin se. ²⁴ Jee ese se Raa taad ute naajeege. Do Raa se beer toofdo maakn Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan beer toofdega maakn jeege tun baa se paac kici. ²⁵ Aan gdo ken Raa taad maakn Kitapm Oze ki do:

Jee ken do dookin jee maamge ey se, borse maam m'taadden m'oo: naase se 'tedkiga jee maamge.

Do metjil jee ken maam m'jede ey se, borse maam m'taadden m'oo: maam se m'jese‡.

²⁶ Daala, jee ken k'taadden j'oo:

§ 9:13 Aak Mal 1.2-3. * 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23.

naase se jee maamge ey se, borse k'taadden j'oo: naase se j'utu
j'asen dan gaan Raagen zεεε. §

27 Taa maakn gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar
Raa ki ron Ezayi kic bo taadga taad taariṅa maakn Kitap ki do
dōkin̄ oo:

*Ken gaan Israelge jaay tedga dena aan goo keesn taa baar ki kic
bo,*

maakde ki se jee metinge sum bo 'kōṅ kaaja.

28 Taa Meljege Raa taariṅ naan̄ taad se,

*naan̄ utu an̄ naar tedn kaasn ute doobiṅa.**

29 Daala, maakn Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki ron
Ezayi taad daala oo:

Ken Meljege Sidburku jaay on̄te jeejegen metinge ey se,

*kaadn naane metjil naajege se k'jutkiga aan goo jee maakn geger
ken Sōdōm ki ute ken Gōmōr ki se. †*

*Ken ted debkilimi aak bεε naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

30 Anum j'aki taadn j'oo ki dī? Jeegen Yaudge ey se, je te
doobm ken tedn aak bεε naan Raa ki eyo. Num gan̄ naade se
bo tedga aak bεε naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don̄
ki. 31 Ey num gaan *Israelgen ok *Ko Taar ken Raa edo Musa
ki oṅo oo ute naan̄ se sum bo, naade je tedn jee aak bεε naan
Raa ki se, naḅo naade oṅ aasiṅ te eyo. 32 Anum ken tedden jaay
naade oṅ aasiṅ ey se tap bo ne dī? Naade jede te eyo ken naade
tedn aak bεε naan Raa ki ute doobm kaal maakde se, taa naade
se saap oo taar ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se, ken
naade ted aasiṅga ute doobiṅ sum bo, naade kaakn bεε naan
Raa ki. Kεse bo ken olde naade rōk ko se oo tooc se. 33 Taar se
Kitap kic bo taadga taad oo:

Aakki! Maam m'ōndga ko maakn geger ken Sion ki

oo ko se utu rōkṅ jeege oo naan̄ se liṅ ken utu 'tedn jeege tooco.

*Num debm jaay aalga maakin̄ do liṅ ken ese se, naan̄ kōṅ kend
maakn sōkōṅ ki eyo †.*

10

1 Genaaamge, maam se m'je ute maakum paac taasum
Yaudge se kic 'kōṅ kaaja. Taa naan̄ se bo, maam m'eem *Raa
taa naade. 2 Deere, maam m'jeele naade se dōk maakde do Raa
ki, naḅo Raa se naade jeel okiṅ te mala mala eyo. 3 Oo naade
jedō te doobm ken Raa tedn jeege aak bεε naaniṅ ki se eyo.
Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bεε naan
Raa ki. Taa naan̄ se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bεε naaniṅ
ki se, naade baate tookn do ki. 4 Taa tōṅṅ gen *Ko Taar ken Raa

§ 9:26 Aak Oz 1.10. * 9:28 Aak Eza 10.22. † 9:29 Aak Eza 1.9. ‡ 9:33 Aak
Eza 8.14 oo 28.16.

edó Musa ki ok do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacn ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bee naan Raa ki.

*Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se onga kaaja*

⁵ 'Booyki taar ken *Musa raan do dakin maakin *Ko Taar ken Raa edino se, naan oo taargen Ko Taar Raa taad oo gen teda se: *Debm ken ted aasin ute doobin paac jaay bo 'kon kaaja**. ⁶ Num doobm ken ol jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bee naanin ki se, Kitap taad oo: *Onte taadn ute maaki oo: «Nanja jaay 'kookn maakin raa ki» kесе je deekn oo: nanja ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.* ⁷ *Ter onte taadn oo: nanja jaay booy baa maakin bee yoge tu, kесе je deekn oo: nanja ade dan al-Masi ade teecn daan yoge tu.* ⁸ Num maakin Kitap ki taad oo: *Taar Raa se, naan goor ute naai; naan utu maaki ki oo taari ki.*†

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadn jeege tu j'oo j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki oo j'eel Raa se duroga Isa daan yoge tu, oo 'taad naan jeege tu oo Isa se naan bo Meli se, kесе naai 'kon kaaja. ¹⁰ Taa ken naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Oo ken k'taadki naan jeege tu j'ooki: naan bo Meljege se, j'aki kon kaaja. ¹¹ Aan goo taar ken Kitap taad oo: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, sokon an tol eyo*‡. ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade onga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bee jeege tun paacn ken lee eemina. ¹³ Taa naan se bo Kitap taad oo: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja*§.

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bor se, naade an keem oo di? Naade kaal maakde don ki oo di? Oo ken nam jaay baado taadde te taarin ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ Oo ken j'ol te jee taadn Taar Raa gotde ki ey se, nanja jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad oo: *Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo**.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum bo took aal maakde do ki. Taa naan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakin Kitap ki oo:

Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nanja bo took uunga?†

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadniga taar se jaayo. Oo taar ken naan booyin ese se, iino gotn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Gotol! Taar se naade booyinga aan goo ken Kitap taad oo:

* 10:5 AakLb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. ‡ 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13 Aak Jl 2.32. * 10:15 Aak Eza 52.7. † 10:16 Aak Eza 51.3.

*Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gɔtn baa se paac,
 ɔɔ taar se jee do naan̄ ki paac booyinga.†*

19 Ter m'tɔnd metse daala: metn taar se tap ɓo, gaan *Israelge booy ɔkiŋ te ey la? Deere, naade booy ɔkinga nabo baate tookŋ do ki. Taar se Musa ɓo uuno metiŋ deete ɔɔ taaddeno taar ken Raa ɔɔ:

Naase jeemge se, m'asen tɛdn̄ aki ni ro jeege tun rɛŋ rɛŋ.

Ɔɔ m'asen tɛdn̄ naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

20 Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi se, aay kaamin̄ bini taadden daala ɔɔ:

Maam Raa se, jee ken jem ey se ɓo, ɔjumga.

*Ɔɔ jee ken je te doobum ey se ɓo, maam m'taadden roma.**

21 Gan̄ ute gaan Israelge se Raa taad ɔɔ:

Bii-raa maam m'ɔl jim m'dan̄ gaan Israelge m'ɔɔ ade baa gɔtum ki

nabo naade se, jee naajŋ taarge ɔɔ baate tookŋ Taaruma.†

11

*Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo*

1 Ter m'tɔnd metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gɔtɔ! Naan̄ baatden te eyo. Taa maam kic m'kɔd̄ Israel, m'teeco metjil *Abraam ki ɔɔ m'teeco taa ɓee Benjamin ki.

2 Bin num Raa se jeengen naan̄ bɛɛr tɔɔdden do dɔkiŋ se, naan̄ baatden te eyo. Ey num naase 'booyiŋki te ey la, taar ken k'raan̄o maakŋ Kitap ki, ken taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan̄ sakak gaan Israelge gɔtn Raa ki, naan̄ ɔɔ:

*3 Mɛluma, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade tɔɔldenoga ɔɔ gɔtn̄ ken k'lee k'tɛdi *serke se le, naade tɔɔkinga naatn. Ɔɔ maam le, m'ɔɔpga m'kalum ki sum. Ɔɔ naade je am tɔɔlɔ.**

4 Num Raa tap ɓo terliŋ ɔɔ di? Jeege dupu-cili se, maam m'ɓɔɓdenga ɔɔ naade se ɔŋ erg te naan̄ maraŋŋ k'dan̄iŋ Baal ken jeege lee eemin̄ se eyo.†

5 Ɔɔrse kic ɓo, maakŋ gaan Israelge tu se, ɔɔpga jeege cɔkɔ ken Raa bɛɛr tɔɔddenga ute bɛɛna.

6 Raa bɛɛr tɔɔdde se taa naade ɓo tɛdga nakŋ bɛɛ eyo, num naan̄ bɛɛr tɔɔdde se ute bɛɛna, ken bin ey num, bɛɛ Raa se kɔŋ tɛdn̄ bɛɛ ey sum.

7 Taar se tap ɓo je taad ɔɔ di? Gaan Israelge se nakŋ naade je se tap ɓo ɔŋ te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se ɓo, ɔŋga nakŋ se. Num jee kuuy se le, tɛdga jee naajŋ taarge.

8 Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Raa tɛdden naade se jee taara end dode ki eyo,

† 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21

Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18.

deebdenga kaamde naade əŋ aak ək eyo
əɔ turumdenga bidege naade əŋ booy eyo;

bini jaaki kic 60, naade utu inŋ gətn kingdeki se sum‡.

⁹ Maakŋ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic 60 taad rode ki əɔ:

Ŋŋ kəsdege se aden tɛdn aan gəɔ rɛɛɛŋ kɛn aden tənd kəkə.

Ŋŋ 'tɛdn aan gəɔ nakŋ aden rəkŋ naade tooco əɔ əŋ Raa aden
dabara.

¹⁰ *Ŋŋ Raa ade təɔkŋ kaamde məɔtn naade kəŋ kaakŋ dīm eyo,*
əɔ əŋ aden tənd daam deere dode ki§.

¹¹ Maam m'je m'tənd metse daala: kɛn gaan Israəlge jaay rəkŋ tooc se, gɛn sərəkŋ la? Gətə! Num ute rəkŋ toocŋ kɛn naade tooc se, kaad kɛn se 60, Raa kaajŋ jee kɛn Yaudge eyo. Anum kɛn Raa jaay aaj jee kɛn Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kəɔŋə əɔ je doobm kaaja kici.

¹² Num kaad kɛn gaan Israəlge jaay baate tookŋ taar Raa se 60, Raa tɛdn bɛɛŋ dena jeege tun 6aa se paac. Ə kɛn Yaudge jaay tɛdn jee naajŋ taarge sum se, Raa tɛd bɛɛŋ jeege tun do naaŋ ki paac. Anum 'saapki tu, kaadŋ kɛn jaay gaan Israəlge utu kəŋ kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu 'tɛdn dɛn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

¹³ Bərse, maam m'je taadŋ ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naaŋ se 60, maam maakum raapo do naab kɛn Raa ɛdumsŋ se.

¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee mətŋge kaakŋ naabum se ade rəɔŋ maakde əɔ aden kəl naade ni ro jeege tu, taa 6ii kalaŋ jee mətŋge utu kəŋ kaaja kici. ¹⁵ Kɛn Raa rɛs gaan *Israəlge kaad kɛn se sum 60, naaŋ ək taasa ute jee kɛn Yaudge eyo. Num kaad kɛn jaay Raa utu tɛrl kəkŋ gaan Israəlge jiga se, kɛse 'tɛdn əɔ dī? Kɛse tɛdn nakŋ bɛɛ aak eyo, 'tɛdn aan gəɔ jee ooyga kooyo kɛn Raa utu aden kɛdn kaaja.

¹⁶ Kɛn mappa jaay k'dup cəkə j'ɛdga Raa ki se, mappan əɔp se paac tɛdga gɛn Raa. Kɛn kaaga jaay j'ɛdga mɛt koŋ Raa ki se, lɛtŋ se kic 60, tɛdga gɛn Raa. ¹⁷ Gaan Israəlge se tec aan gəɔ *ko əlibm maakŋ jinɛnɛ ki kɛn k'təgŋga ute lɛtŋgen mətŋge se. Ə naai kɛn kəɔd Yaud ey se tec aan gəɔ lɛtn ko əlibm maakŋ kaag ki əɔ naai j'əgɔi əɔ k'6aadə j'əli gəɔ lɛtn ko əlib kɛn k'təgŋga təg lɛtŋgen mətŋge se. Bərse, naai kic inŋ te təɔgŋ mɛtn ko əlibm kɛn maakŋ jinɛnɛ ki se. ¹⁸ Taa naaŋ se 60, əŋte koono do lɛtn ko əlib kɛn k'təgdenoga se. Kɛn əli oon tap 60 taa dī? Naai lɛ lɛtɛ sum. Naai 60 gak ko kaag eyo num ko kaaga 60 gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalaŋ am taadŋ əɔ: «Raa se naaŋ 60 debm 'təgŋ lɛtge əɔ uunumo əɔ 6aadə əlum gəɔde ki.» ²⁰ Deere, naade se jaay Raa təgdɛ se taa naade baatega kaal maakde don

ki ɔɔ naai jaay ɓaado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔnte magal roi, ɔɔ ɔnd kɔndɔ. ²¹ Ey num Yaudge se ɓo letgen deer deer. Ute naan se kic ɓo, Raa ɔɔ ɔnde te eyo. Anum naai letn k'ɓaado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, ken naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kɔgɔ kundi naatn kici. ²² 'Jeelki, Raa se naan debm jiga naɓo naan debm kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɔɔ doobm Raa se, naan utu aden kɔjn ɓɔɔɔ dode ki ɔɔ ute naai se, ken naai jaay ing aal maaki do beɛɛ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, ɓere, naan ai kɔɔɔn kundi kici. ²³ Bin ɓo ken Yaudge jaay terloga gɔtn Raa ki se, Raa aden kɔɔ tɔl gɔɔde ki daala, taa Raa se ɔk tɔɔgɔ ken tɛɔn naan se. ²⁴ Naasen ken Yaudge ey se, 'tecki aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɔ kaag ki ken k'tɔgino jaay k'ɓaado k'tɔlin gɔɔ letn ko ɔlib ken maakɔ jinɛn ki se. Ken Raa jaay tɛɔn nakɔ ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl tɔl gɔɔɔ ki ey ne, naaden ken letn ko ɔlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kɔɔ kaaja

²⁵ Anum genaamge, maam m'je m'asen taadn nakɔ ken Raa ɓaa tɛɔa jaay naase *'jeelki metin ey se. Bin ɓo naase aki tɛɔn rose aan gɔɔ jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tookɔ kaal maakde do Raa ki se, bini jee ɓaa se paac ade ɓaa gɔtn Raa ki jaayo. ²⁶ Ɔɔ bin ɓo gaan Israelge paac utu 'kɔɔ kaaja bin kici aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

*Debm utu 'kɔɔɔn do jeege se,**

utu ade kiin maakɔ geger ken Sion ki.

*Ɔɔ metijil *Yakub se, naan utu aden kɔɔɔn dode maakɔ naajn taarde ki.*

²⁷ Ter Raa taad ɔɔ:

*Kese *dɔɔkɔ ken maam m'utu m'dɔɔkɔ ute naade,*

*kaad ken se ɓo maam m'ade tɔɔl *kusindege†.*

²⁸ Yaudge se baate tookɔ Labar Jiga gen Isa; taa naan se ɓo naade tɛɔga jee taamooy Raage. Kese tɛɔsenga beɛ naase ki. Ey num naade se Raa beɛ tɔɔɔdenga tɔɔɔ do dɔkiɔna. Naade se Raa jede, taa ɓugdege. ²⁹ Ken Raa jaay beɛ ɔɔɔga deba ɔɔ ɛɔingɔ naka se, mɔɔtn naan terl taarin ey sum. ³⁰ Do dɔkin se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tookɔ taar Raa. Num ken ɓorse jaay Yaudge baate tookɔ taar Raa sum se, Raa se tɛɔsenga beɛ. ³¹ Ɔɔ ken Yaudge jaay baate tookɔ taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛɔsenga beɛ. Bin ɓo, ɓorse Yaudge Raa utu aden tɛɔn beɛɛ kici. ³² Taa Raa se ɔɔ jikilimge paac baate tookɔ taarin se naan ɔnde gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan je aden tɛɔn beɛɛ paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'tɔɔminki

* 11:26 Debm utu 'kɔɔɔn do jeege se k'danin Isa. † 11:27 Aak Eza 59.20.

³³ Deere, bεε Raa se dεn bεε eyo! Raa se naan jeel-taara o nakge paac naan jeelde. Nakη naan saap jaay uun do se, nam tap o jeel taadn tōokη metin eyo. Nakgen kεn naan tεdden paac se, nam tap o η ond ute metin eyo. ³⁴ Taa Kitap taad o:

Saapm Mεljege Raa se nana tap o jeele? Bii kalan tap o nana dejinga†?

³⁵ *Lobu bii kalan nam εdinga ne dim deet Raa ki jaay Raa tεrlin nakin la?§*

³⁶ Deere, nakgen baa se paac, naan o Mεl-kaalde. Naan o debm kεn aakde dode ki o nakge se paac kaam jin. Bin num Raa se, η jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

**Raa aajjeki se gen tεdn naabiηa
(εp 4.1-16; 1Kεr 12.12-27)*

¹ Genaaenge, 'booyki m'asen taada: aan goo Raa tεdjekiro bεε se, bin se daayum εdki rose paac Raa ki, o kingse se oninki *serke Raa ki. Kεse o serkη *salal kεn tōol Raa ki. Anum Raa se je o j'an keeme ute doobm se. ² Onte gen tεdki aan goo gen jee duni kεn borse lee tεd se. Num gan onki Raa asen 'tεrl maakse ute saapm kuuy kεn naan asen kεd se. Ute naan se jaay o, naase aki jeel nakη Raa maakin jen ro ki. O nakη Raa maakin jen se, kεse nakη jiga, nakη tōolin naan ki o nakη mεc.

³ Ute bεε kεn Raa tεdum se, maam m'taadsen paac m'o: maakη kingse ki se onte 'kuunki magala; ingki ute gotn kingse se sum aan goo kεn nana nana kic o Raa εdinga naabin naabin do kaal maakin ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ok ro kalan sum, nao ron se, tōp kaam dεna, o nana kic ute naabin naabiηa. ⁵ O naajege kic k'denki, nao taa naajege k'dōkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tεdkiga daa ro kalan o naajege kic k'tum k'tεdkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa εdjekiga naaba, nao nana nana kic o ute naabin naabiηa. Nana kic o tεdn naaba ute bεε kεn Raa tεdin. Taa naan se o, debm kεn taad'taar teeco taar Raa ki se, η taargen naan taad se ade teecn taar Raa ki te doobm kεn Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa εdinga naabm gen noogh jeege se, η'aay kaamin η'noog jeege o debm kεn Raa εdinga naabm gen dooy jeege ε, η'aay kaamiηa η'dooy jeege. ⁸ Kεn debm jaay naabin gen kεdn kaay kaam jeege tu se, η'aay kaamin η'εd kaay kaama jeege tu. O debm kεn εd naka jeege tu se ε, η'εd naka jeege tu ute maakη kalan. O debm kεn Raa jaay εdinga naabm gen tōodn jeege se, naabin se η'tεdin ute doobiηa. O debm kεn Raa jaay tεdinga debm kaakη taar-daay jeege se, naabin se, η'tεdin ute maak-raapo.

† 11:34 Aak Eza 40.13. § 11:35 Aak Jb 41.3.

⁹ 'Jeki jeege ute maakɲ kalan. Ɔɔɔki dose naatn ro *kusiɲ ki. 'Tɛɔn bɛɛ se, ɔkiɲki tɔɔɔ. ¹⁰ 'Jeki naapa aan gɔɔ gɛnaagen je naapa se ɔɔ ɔkki naapa ɔɔɔ. ¹¹ Ɔɔnte 'tɛɔki jee kaar-naabge, naɔo aayki kaamse, 'tɛɔki jee tɛɔn naabge. Ɔo Mɛljege se, 'tɛɔɲki naabiɲ ute maakɲ kalan. ¹² Aan gɔɔ naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔɲki maakse 'raapo. Ken nakɲ ɔɔɲ aanga dose ki lɛ, ɔkki maakse tɔɔɔ ɔɔ aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Gɛnaasegen doobm al-Masi ken ɔk dim ey se, aakɔeki doɔe ki. Ɔo jee paacɲ ken ɔaa gɔtse ki se ɔkɔeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, ɔnte 'naamɔeki naɔo 'tɔndki mɛtn Raa aden tɛɔn bɛɛ. ¹⁵ 'Tɛɔki maak-raapo ute jee ken maakɲ maak-raap ki, ɔɔ eemki ute jee ken maakɲ kaa-maan ki. ¹⁶ Ingki bɛɛ ute naapa. Ɔɔnte 'magalki rose. Ɔo ken j'ɛɔsenga naabm baat gɔɔ di kic ɔo, 'tɛɔɲki. Ɔɔnte 'tɛɔki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷ Debm tɛɔsenga kusiɲa se, ɔnte 'tɛrliɲsiɲki. Ɔo aayki kaamse, 'tɛɔki bɛɛ jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ɔk doobo num, aay kaami ing ute lapia ute jeege paac. ¹⁹ Gɛnaa maak-jemge, ken nam jaay tɛɔsenga kusiɲa se, ɔnte kɔgki sɛɛse, num ɔɲki Raa ɔo 'bɔɔy maak-taariɲ doɔe ki. Taa maakɲ Kitap ki se, Mɛljege Raa taadga taad ɔɔ: *Taar-don ɔɲumsiɲki maam ki ɔɔ maam ɔo m'asen kɔgɲ sɛɛse.**

²⁰ Bin num Kitap taad ɔɔ:

Ken debm taamooyi jaay ɔo tɔɔliɲ se, ɛɔɲ kɔsɔ;

ɔɔ ken maane ɔo tɔɔliɲ lɛ, ɛɔɲ 'kaaye.

Bin se, naai aɲ kɔl maakɲ ɔkɔɲ ki.†

²¹ Ɔɔnte kɔɲki kusiɲ se asen ciri, num naase ɔo 'ciriɲki ute bɛɛ ken naase aki tɛɔa.

13

'Sookki tɔɔgge tu

(1Pr 2.13-17)

¹ Tɔɔggen ing do jeege tu paac se, 'sookɔeki. Taa tɔɔgge se paacɲ iɲo gɔtn *Raa ki ɔɔ kengen ɔɔrse utu do naaɲ ki se kic ɔo Raa ɔo tɔndɔe. ² Taa naaɲ se ɔo, debm baate sookɲ tɔɔgge tu se, kɛse aan gɔɔ naaɲ baate tookɲ tɛɔn nakɲ Raa maakiɲ jen ro ki. Ɔo jee baate sookɲ tɔɔgge tu se, nakɲ ɔɔɲ utu kaan doɔe ki. ³ Anum jee tɛɔn nakɲ bɛɛ se, naade beer tɔɔgge tu eyo, num jee tɛɔn nakɲ *kusiɲ se ɔo, ken beer tɔɔgge tu. Ken naai jaay 'je beer tɔɔgge tu ey num, 'tɛɔ bɛɛ. Bin se naade ai tɔɔmɔ. ⁴ 'Jeelki, tɔɔgge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gɛn tɛɔn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tɛɔkiga kusiɲ se, 'beerɔeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndɔe se cɛr eyo, num naaɲ tɔndɔe se taa

* 12:19 Aak Dt 32.35. † 12:20 Gɔtn ese se taad ɔɔ k'tɔs naal pɔɔɔo ɔo j'ɔmbiɲ don ki. Aak KKT 25.21.

an̄ tɛdn̄ naabiṅa gen̄ dabar̄ jee ken̄ tɛdn̄ nakṅ kusinā. Ɔō ute doobm̄ se 6o, Raa taad̄ maak-taarin̄ do jeege tun̄ tɛd̄ nakgen̄ jiḡ eyo. ⁵ Ken̄ bin̄ num, 'sookki tɔogge tu, taa j'asen̄ dabar̄ sum̄ eyo, num 'sookdeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobiṅa.

⁶ Taa naan̄ se 6o, naase 'lee ɔgdeki miiri. Ɔō jee ken̄ k'tondde gen̄ lee tiir gurs miiri gɔtse ki se, naabm̄ ken̄ naade lee tɛdn̄ ute doobiṅ se, naade tɛdn̄ gen̄ Raa. ⁷ Jee se jaay nakṅ ken̄ naade je ɔo j'ade kɔgse, ɔgdesin̄ki. *Jee tɔkṅ miirge se, 'tiir ɛddeki nakde ɔo nakgen̄ paacṅ gen̄ kɔgɔ se, ɔgdesin̄ki. Tɔoggen̄ ken̄ adeki sook se, 'sookdeki. Jeegeen̄ aaldeki kaal̄ maak ki se aaldeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ Ɔntē kɔṅki seɛ nam̄ dose ki. Num̄ seɛ ken̄ 'tɛdn̄ dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm̄ jaay je naapiṅ se, keɛse *Ko Taar̄ ken̄ Raa ɛdo Musa ki se, naan̄ tɛd̄ aasinga ute doobiṅa. ⁹ Taa nakgen̄ ken̄ Raa taad̄ ɔo gen̄ tɛda ken̄ ɔo: Ɔntē 'keɛsn̄ mɛnd̄ nam, ɔntē 'keɛsn̄ gaaba nam, ɔntē 'tɔal̄ nam, ɔntē 'boogṅ nakṅ nam, ɔnten̄ 'dɔṅ nakṅ nam se. Taargen̄ kuuy ɔop se kic paac̄ kɔṅ 6o ken̄ ɔo: *'Je naapi aan̄ gɔo roi mala.** ¹⁰ Anum̄ debm̄ je naapiṅ se tɛdn̄ *kusiṅ eyo. Taa naan̄ se 6o, debm̄ je jeege se, Ko Taar̄ ken̄ Raa ɛdo Musa ki taad̄ paac̄ se, naan̄ tɛd̄ aasinga ute doobiṅa.

'Daapki rose gen̄ kaakṅ kaam̄ Isa

¹¹ Bin̄ 6o genaamge, 'tɛdki nakgen̄ se taa naase 'jeelki kaadn̄ borsen̄ ken̄ j'ingki maak ki se. Taa kaadn̄ j'an̄ki kiin̄ maakṅ bijege tu se aanga. Taa kaadn̄ ken̄ Raa utu adē 6aa asen̄ kaaj se, ɔopga gɔoɔ. Kaadn̄ se, dɔk eyo aan̄ gɔo kaadn̄ ken̄ j'utu j'aalki kaal̄ maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nɔoɔo deelga, gɔtɔ ɔopga baata kiipi. Nakgen̄ ken̄ jeege lee tɛd̄ maakṅ gɔt ken̄ ɔod se, ɔodki dose ro ki. 'Jeki nakgen̄ ken̄ j'an̄ kudn̄ bɔoɔo maakṅ gɔt ken̄ wɔoɔo. ¹³ K'j'ingki aan̄ gɔo debm̄ ken̄ lee maakṅ katara ki. Ɔntē 'kɔski an̄ki deel te gɔtiṅa ɔo ɔntē 'kaayki tɔtɔ kic an̄ki deel te gɔtiṅa, ɔntē 'keɛski naapa ren̄ ren̄, ɔntē 'tɛdki nakṅ sɔkɔnge, ɔntē 'mooyki te naapa, ɔo ɔntē 'tɛdki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num̄ ɔn̄ki gaab̄ tɔogse se 'tɛdn̄ Mɛl̄jege Isa *al-Masi. Ɔntē jeki nakṅ ken̄ daa rose 6o dɔṅɔ gen̄ tɛdn̄ nakṅ maakse jea.

14

Ɔntē 'kɔjki bɔoɔo do genaage tu

(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

¹ Genaamge, jee maakjege tun̄ ken̄ ɔk tɔogɔ do doobm̄ *al-Masi ki ey se, ɔkdeki jiga. Ɔntē kɔjki bɔoɔo do nakge tun̄

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

naade lee saapiñ se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee mɛtinge se saap ɔɔ ɔk doobo gen kɔsn nakgen ɔaa se paac. Num jee mɛtingen ɔk tɔɔgɔ doobm Meljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɔo lee ɔs kamb zεεε sum. ³ Debm ɔs daa se, ɔnte kaakɲ genaɲ ken ɔs ey se aan gɔɔ debm naaɲ aaliɲ maak eyo; ɔɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjɲ bɔɔrɔ do genaɲ ken ɔs daa se. Taa naade paac se, *Raa ɔkdega jiga. ⁴ Naai ara tap ɔo naɲa, jaay kɔjɲ bɔɔrɔ ro deb ken tɛd naaba nam ki se? Ken naaɲ jaay tɛd jig ey lɛ meliɲ ɔo aɲ kaaka. ɔɔ naaɲ se daar tɔɔgɔ, taa Meliɲ Raa se ɔk tɔɔgɔ ken aɲ kɔkiɲ naaɲ 'kɔɲ kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mɛtinge saap ɔɔ ɔiigen mɛtinge se cir ɔiigen kuuy; num gan jee mɛtingen kuuy se, taad ɔɔ naan Raa ki se, ɔiige paac aas kaasa. Bin se, naɲa naɲa kic ɔo tɛdn aan gɔɔ ken naaɲ jeeliɲ maakiɲ ki mala mala. ⁶ Debm saap ɔɔ ɔii mɛtinge cir kengen kuuy se, ute saapiñ se naaɲ *nook Meljege. Debm ken ɔs daa se, naaɲ kic tɛdiɲ gen nookɲ Meljege, taa ken naaɲ ɔaa kɔsɔ se, tɔom Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naaɲ tɛdiɲ gen nookɲ Meljege, taa naaɲ kic ɔo tɔom Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɔo iɲg gen don eyo ɔɔ nam tap ɔo ooy gen don ey kici. ⁸ Taa naaɲ se ɔo, ken j'utu j'iɲgki zεεε lɛ, naaje j'iɲgki gen Meljege. ɔɔ ken j'aki kooy kic ɔo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zεεε lɔ j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naaɲ ɔo Mel jee utu iɲg zεεε ɔɔ Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ɔo naɲa jaay ɔj bɔɔrɔ do genaai ki se? ɔɔ tɛr naai tap ɔo naɲa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɔaa naan Raa ken utu ajeki kɔjɲ bɔɔrɔ dojege tu. ¹¹ Taa naaɲ se ɔo Kitap taad ɔɔ:

*Maam se, m'Raa zεεε ɔɔ jeege paac utu 'ɔaa kerɲɲ naanum ki ɔɔ naade paac utu am nookɲ maam Raa.**

¹² Taa naaɲ se ɔo, naɲa naɲa kic ɔo naaɲ malɲ ɔo 'ɔaa taadɲ taariɲ naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔrɔ do naape tu. Naase ɔnte 'tɛdki nakɲ ken 'tɛd genaase 'koocɲ doobm al-Masi ki ey lɛ ken aɲ gaasn gen tɛdn bεε. ¹⁴ Anum aan gɔɔ maam te Meljege Isa k'tɛdga kalaɲ se, maam m'jeel maakum ki, nakɲ kɔsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔtɔ. Num ken debm jaay aak nakɲ kɔs se aan gɔɔ nakɲ aɲ tujɲ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ. ¹⁵ Ken taa kɔsɔ jaay naai tujɲ maakɲ genaai se, kɛse naai ɔk maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naaɲa, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn genaai. ¹⁶ Nakɲ ken naai saap ɔɔ jiga se, ɔɲ jee kuuy kic ɔo aɲ kaakiɲ aan gɔɔ nakɲ jiga. ¹⁷ *Maakɲ Gaar Raa se, ɔliɲ ute nakɲ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakɲ Gaar Raa se je nakɲ ute doobiɲa, lapia ɔɔ maak-raapm ken

* 14:11 Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18.

*Nirl Salal lee ed jeege tu. ¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tedn naabm ese se, naan taal Raa ki do jeege paac toomina.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tedki nakj ken ajeki noogo j'aki ziidn baa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa kos se, onte tujn naabm Raa. Deere, nakj kosn tuj debkilimi naan Raa ki se goto, nabo taa kos sum bo, 'ted genaai 'kooon doobm al-Masi ki num, onte kosn kosn se. ²¹ Bee ki se, nam onte ted nakj ken 'ted genaon kooon doobm al-Masi ki: taa naan se bo onte kosn daa, onte kaay toto do onte tedn ne dim kuuy ken 'tedn genaai kooon doobm al-Masi ki. ²² Nakj ken naai jeel maaki ki se, 'boobina. On nakj se 'tedn daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se bo, debm ken ted naka jaay maakin naaj eyo do jeel nakj naan ted se jaay jiga se, naan se maakin raap aak eyo. ²³ Num debm ted naka jaay maakin naaj do ki do jeelin nakj naan ted se jig ey se, booro utu kooon don ki, taa naan maakin naaj naaja ute naan se kic bo naan os tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, ken k'jeelinki maakjege tu do k'naajki do ki do k'tedinkiga num, kese k'tedkiga *kusina naan Raa ki.

15

Jeki bee jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'toogki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ok toog eyo gen king doobm *Raa ki se do j'onte jeki nakj ken ajeki taal naajege tu sum. ² Naja naja kic bo je nakj ken taal naapin ki taa an tedn bee do an noogin kəkj doobm al-Masi se toogj baa ute naanina. ³ 'Jeelki, al-Masi se je te bee naan mala eyo, num aan goo ken Kitap taad do: *Naajn ken k'naaji naai Raa se, kese k'naajum maama.* ⁴ Anum taargen ken k'raanino do dakin maakj Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se bo ken ajeki kedn kaay kaama do ajeki sel maakjege taa j'aki kond dojege do Raa ki. ⁵ On Raa debm kedn kaay kaama do debm sel jeege se, asen tedn aki king dookj taarse kalan aan goo ken Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay bo, maakse 'tedn kalan do mindse kic tedn kalan, naase aki *nookj Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum okki naapa jiga aan goo ken al-Masi oksen naase jiga se. Bin se aki kol jeege 'nookj Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay baado ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakj ken Raa taado bugj Yaudge tu do utu aden ted se, naan teddesinga ute doobina do kese je aden taadn do Raa se naan tuj ormin eyo. ⁹ Do naan baado se, taa jeege ken Yaudge ey kic bo nookj Raa taa beena aan goo ken Kitap taad do:

* 15:3 Aak KKR 69.9.

*Taa naan se 6o, maaknj jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai
tɔɔmɔ;*

ɔɔ *maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookj roi.*†

¹⁰ Ter Kitap taad ɔɔ:

Naasen jee baa se paac se 'tedki maak-raapo

ute jee ken Raa bεε tɔɔddenga tɔɔdɔ ɔɔ naade tedga jee naange se.‡

¹¹ Ɔɔ ter daala Kitap taad ɔɔ:

Naasen paacj ken Yaudge ey se, 'tɔɔmki Meljege Raa

ɔɔ ɔnj jeegen baa se paac, anj nooko.§

¹² Ɔɔ ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic taadga daala ɔɔ:

*Deba utu ade teecj metjil Jεεε * ki se ɔɔ naan se utu ade baa kɔsn
gaara do jeege tu paac*

ɔɔ metjil jeegen do naan ki paac utu kɔnd dode don ki.†

¹³ Ɔnj Raa ken ted jeege ɔnd dode don ki ɔɔ ken naase aalki maakse don ki se, asen kedn maak-raap dena ute lapia. Taa naan se 6o, ute tɔɔɔnj *Nirl Salal se, naase aki kɔnd dose paac don ki.

*Pɔl taad metn taar naabiŋa
(2Kor 10.13-18)*

¹⁴ Genaaenge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeegen ken lee ted nakgen bεε. Ɔɔ taar met ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga metiŋa. Ɔɔ naase se, aaskiga gen dejn naapa. ¹⁵ Na6o maaknj maktub ken m'raansjen ese se, nakgen metiŋge se maam m'taadsenoga metiŋ tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeeliŋkiga jeele. Ɔɔ ken ɔlum jaay m'taadsen metn nakgen se tal se, taa bεε Raa ken tedum se, ¹⁶ m'tedga debm tedn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ed rom paac gen taadn Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic 6o 'kaal maakde don ki ɔɔ bin se, naade tedn gɔɔ *serkj ken tɔɔl Raa ki. Ɔɔ ken tedde jaay naade tedjee Raage se, kese *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se 6o, maam ken m'tedga kalanj ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'ted Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dim ey sum, num m'je 6o m'taadn nakj ken al-Masi ted ute doobm maama ken taa jeegen Yaudge ey se tookj taar Raa. Ɔɔ naabm se, naan tedn ute naabum ken maam m'teda ɔɔ ute taarum ken maam m'taada, ¹⁹ ɔɔ ute tɔɔɔnj Nirl Salal se, naan ɔlum m'tedn nakj-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Bin 6o gɔɔ baa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maaknj geger ken Jeruzalem ki bini m'aan taa naan ken Iliri ki. ²⁰ Na6o maam se daayum m'je taadn

† 15:9 Aak KKR 18.49. ‡ 15:10 Aak Dt 32.43. § 15:11 Aak KKR 117.1.

* 15:12 Jεεε se bubm Gaar *Daud. † 15:12 Aak Eza 11.10.

Labar Jigan gen Isa al-Masi se, gōtn ken k'taad te ro al-Masi ey bōrtō. Anum jee ken booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ḅaa gōtn ese ey sum, taa maam se m'je tēdn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki. ²¹ Taa naan se ḅo, maam m'tēd aan gōō ken Kitap taada:

Jee ken booy j'ōōsde te maaniḅ ey se, naade utu an kaaka.

Ḍo jeegen ken booy te taariḅ ey se le, naade utu booy kōkḅ taariḅa.†

Pōlje ḅaa merte

²² Kēse ḅo nakḅ gaasumga ḅoobo met ḅena gen ḅaa gōtse ki. ²³ Anum ḅōrse jaay ḅo, naabum gōtn ara se nanḅa. Ey num m'ōkga ḅaara ḅena ken maam m'je m'ḅaa gōtse ki, naḅo m'ōḅ te ḅoob eyo. ²⁴ Anum ken maam jaay m'ḅaa taa naan Espan ki se, maam m'kaal gōtse ki. Deere, ken am kolum m'ḅaa gōtse ki se, taa m'asen ḅaa kaak jaay am tōōō ḅ ken maam jaay m'aanga gōtse ki se, m'ting cōkō jaay ḅo sōm amki noogḅ gen ḅaa taa naan Espan ki. ²⁵ Num ḅōrse se, maam m'ḅaa ḅaa maakḅ gēger ken Jeruzalem ki taa ḅaa noogḅ jee Raagen gōtn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tusn naka gen noogḅ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ḅk ḅim ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge ḅo uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ḅk seē doḅe ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kōḅ bēē Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade noogḅ Yaudge ute maalḅe kici. ²⁸ Ken naabm se jaay m'naniḅga ḅ nakse jaay ḅaa m'ēḅiḅga gēnaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'ḅaa taa naan Espan ki ḅ maam m'utu m'kaal gōtse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, ḅii ken m'kaan gōtse ki se, *al-Masi asen tēdn bēēḅ ḅen aak eyo.

³⁰ Gēnaamge, 'booyki m'asen taada: aan gōō naajeege j'aalki maakjege do Mēljege Isa al-Masi ki ḅ ute maak-je ken *Nirl Salal eḅjeki do naapge tu se, aayki kaamse 'ḅoki gen tōnd metn Raa taa maama. ³¹ 'Tōndki metn Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maakḅe do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. Ḍo ter 'tōndki metn Raa taa nakḅ ken maam m'ḅaa kēdn jee Raage tun maakḅ gēger ken Jeruzalem ki se, nakḅ se naade an kōkin jiga aden tēdn bēē. ³² Bin ḅo, ken Raa jaay je num, maam m'utu m'ḅaa gōtse ki ute maak-raapo ḅ ken m'aanga naane se, m'utu m'ḅaa tōōl maakuma. ³³ Ḍḅ Raa debm kēdn lapia jeege tu se, 'kinḅ ute naase paac. *Amin.

16

*Pōl ḅl tōōsiḅ jeege tun *Rōm ki*

† 15:21 Aak Eza 52.12.

¹ Maam m'olsen genaajegen mēnd ken ron Pebe, naan se mēnd mec əɔ tēdn naabm *Raa maakŋ *egliz ken maakŋ geger ken Sankre ki. ² Ken naan aan əŋsega num, aan gəɔ jee Raagen lee ək naapa jiga se, naase kic əkiŋki jiga bin kici. Maakŋ naabiŋ ken naan je tēd paac se aakiŋki jaay dīm baatinga num 'noogiŋki. Taa naan se noogoga jeege dena əɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tēdki təɔse Priska ki ute gaabiŋ Akilas ki. Naade se tēd naabm Isa *al-Masi ute maam kalaŋ. ⁴ Naade mala kic ɔo jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakŋ naade tēdo ese se, maam m'kalum ki sum ɔo m'təɔmde eyo, num eglizge paacŋ maakŋ taa naanje tun malinge Yaudge ey se kic ɔo təɔmde. ⁵ 'Tēdki təɔse eglizn ken lee tus beede ki se kici.

'Tēdki təɔse mēdn dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan ɔo debm aal maakiŋ deet do al-Masi ki. ⁶ Mari ken tēdga naaba den taa naase se kic, 'tēdiŋki təɔse. ⁷ 'Tēdki təɔse Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge əɔ k'təkjeno danjay ki kalaŋ kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gətde. ɔo naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁸ 'Tēdki təɔse Ampliatuŋ ki. Doobm Meljege tu se, naan mēdn doma. ⁹ 'Tēdki təɔse Urban ki. Naan se debm ken k'tēdn naabm al-Masi kalaŋ se. ɔo Stakis ken mēdn dom se kic, 'tēdiŋki təɔse. ¹⁰ 'Tēdki təɔse Apelesn ken ək doobm al-Masi əŋ se. ɔo 'tēdki təɔse jee maakŋ ɔee Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tēdki təɔse taasum Erōdion ki. ɔo jee maakŋ ɔee Narsis ken aal maakde do Meljege tu se kic 'tēddekki təɔse.

¹² 'Tēdki təɔse Tripen ute Tripoz ki, mēndgen se tēdoga naaba dena Meljege tu. 'Tēdki təɔse genaam ken mēnd ken ron Persid ken maam jeŋ doobm al-Masi ki se. Naan kic tēdga naaba den aak eyo Meljege tu. ¹³ 'Tēdki təɔse Rupus ki, naan ken Meljege bēer ədŋinga kəɔd se. ɔo 'tēdki təɔse koŋ ki əɔ koŋ se tēdn aan gəɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tēdki təɔse Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tēdki təɔse Pilolog ute Juli ki əɔ Nere ki ute genaan mēnd Olympas əɔ jee Raagen paacŋ utu iŋg te naade se kici.

¹⁶ Ken 'ɔaaki ɔaa tēdn təɔse se, 'baam 'təkki naapa əɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacŋ gen al-Masi ken gətn ara se, tēdsen təɔse.

Dejŋ Pəl ken kaam məɔtn

¹⁷ Genaaŋge, 'booyki m'asen taada: əndki kəndə ute jee ken gaan jeege əɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. ɔɔdki dose dəkə rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tēdn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap ɔo do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen ken təɔl jeege tu əɔ

ute taargen se naade lee derl jeege ken jeel met nakgen ese se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tedn jee jeel-taarge gen jeel tedn bee, oo bee ese se, *kusiñ coko kic bo onte deepmsiñki. ²⁰ Raa ken debm kedn lapia jeege tu se, oopga baata *Bubm sitange se naan utu aano terecn toogin metn jese ki.

On Meljege Isa se asen tedn beena.

²¹ Timote ken k'tedn naaba kalan se tedsen toose. Oo Lusius, Jason oo Sosipater ken taasumge se kic, tedsen toose.

²² Oo maam Tertius, ken Pal olum raan maktubm ara se kic, m'tedsen toose ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tedkiga kalan se.

²³ Gayus kic bo tedsen toose; maam Pal se, naan bo debm ken okum been ki oo jee *egliz ki kic bo lee tus gotin ki kici. Erastn ken debm boob gursn gen geger se kic, tedsen toose oo Kartus genaaje kic bo, tedsen toose.

²⁴ [Naase paacki se, on Meljege Isa al-Masi asen tedn beena. *Amin.]*

**K'nookki Raa*

²⁵ K'toomki Raa! Taa Raa se naan ok toogo oo ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tedn naase aki kokn doobm al-Masi se toogo. Taa do dokiñ se metn taar se, *Raa taad te metin jeege tu eyo, ²⁶ num borse ute taargen ken jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dokiñ se, naan taadga metn taar se toodga tal. Bin bo Raa ken Daayum se ol k'taadga metin jeege tun baa se paac taa naade kic paac kokn doobm gen tookn kaal maakde don ki oo tookn taariña.

²⁷ 'Toomki Raa ken kalin ki sum bo debm jeel-taara se, oo daayum daayum k'nookiñki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

* **16:24** Maakn Kitapge tun do dokiñ se, metinge maakde ki se, bersen ara se, goto.

Maktubm deet deetn kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki dōobm gen dooy maktubm deet deetn kēn Pōl raan̄n eglizn Kōrint ki

Eglizn kēn maak̄n gēger Kōrint ki se, Pōl 60 ɔndin̄ kaad kēn naan̄ in̄go merte gen k-dige gen tēdn̄ naabm Mēljege Isa. Maak̄n gēgerge tun kēn taa naan̄ Grekge tu se, gēger Kōrint se k'jeel jeel gōtina. Naan̄ ɔk maala taa gōtn se ɔk gōtn daar markabge se gōtɔ kaam dīo. Anum gēger Kōrint se ɔk bulge ute jee daayge dēna. Dēn jeege se in̄g tēdn̄ nakgen gōrdīo. Kaad kēn naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegeen kuuy 60 lee ɓaano ɔ uun dōobm raadege dēna. Dēn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maak̄n jeege tun ese se kici. Pōl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔ 7.11) kēn aak kinḡ jee Kōrint se ɔ kinḡden ute jee uun dōobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔ tōnd mēta dēna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pōl maak̄n maktubin̄ deet deet se, raan̄ tēlden do taardege tu se.

Pōl ɔl tōɔsin̄ eglizn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl 60 m'raan̄sen maktubm se ute genaajege Sostēn. Maam se *Raa 60 dan̄umo gen tēdn̄ *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn naan̄ maakin̄ jen ro ki. ² Maktubm se, maam m'raan̄sesin̄ naase jee *egliz kēn gen Raa kēn maak̄n gēger kēn Kōrint ki. Ute dōobm Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ɔ Raa dan̄seno se, taa aki tēdn̄ jee naange ute jee gōtn ɓaa se paac̄n kēn lee eem ro Mēljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ 60 Mēlde ɔ Mēl naajege kici. ³ ɔn̄ Bubjege Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔ asen kēdn̄ lapia.

Pōl tōɔm Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tōɔm Raa taa naase, taa bēe kēn naan̄ tēdseni ute dōobm Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōɔk̄n kēn naase 'dōɔkkiga tēdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ed̄senga nakgen bēe dēn aak eyo, kēn tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadn̄ Taar Raa ɔ ed̄senga jeel nakge paac. ⁶ Taar kēn naaje k'taad̄sen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkin̄kiga maakse ki tōɔgɔ. ⁷ Bin 60, nakgen paac̄n kēn Raa ed̄jeenge tu se, naase kic ɔnkiga naasen kēn in̄g aakki kaak kaam Mēljege Isa al-Masi kēn utu adē teec̄n naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naan̄ 60 debm kēn asen kēdn̄ tōɔgɔ bini aki kaan̄ do taar tōɔlin̄ ki. Bin 60 ɓii kēn Mēljege Isa al-Masi adē ɓaa se, j'kōn̄ ne dīm aak kus rose ki eyo.

⁹Deere, Raa se naan̄ tuj ərmin̄ eyo, naan̄ 6o debm̄ kēn dan̄seno, taa aki tum̄ tēdn̄ kalan̄ ute Goonin̄ Isa al-Masi kēn Mēljege se.

*Jee *eglizn̄ Kōrint ki təp̄ naapa*

¹⁰Borse gēnaamge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'leemsen̄ n̄ō m̄etse ki m'ə̄o: ɔ̄nte 'təp̄ki naapa, na6o naase 'paacki əkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔ̄n̄ki maakse 'tēdn̄ kalan̄ ɔ̄ saapse kic 6o ɔ̄n̄in̄ki 'tēdn̄ kalan̄. ¹¹Deere gēnaamgen̄ doobm̄ *al-Masi ki, jee maakn̄ 6ee Kl̄ɔ̄* ki 6aad̄o taad̄um ɔ̄o maakn̄ kingse ki se, naase se taarse ək̄ m̄etn̄ naap̄ eyo. ¹²Num do taar kēn se 6o, maam m'je m'asen̄ taad̄n̄ m̄etiŋa: maakse ki se, deb kalan̄ taad̄ ɔ̄o: maam se m'debm̄ P̄ɔl, debm̄ kuuy d̄eek ɔ̄o: maam se m'debm̄ Ap̄ɔl̄ɔs, ɔ̄o debm̄ kuuy taad̄ ɔ̄o: maam se m'debm̄ Pīɛr, ɔ̄o debm̄ kuuy kic d̄eek ɔ̄o: maam se l̄e m'debm̄ al-Masi. ¹³Saapki tu al-Masi se, j'aŋ̄ k̄oŋ̄ niḡn̄ ne? Maam P̄ɔl 6o kēn k'tup̄ k't̄ōolum̄ ro kaag ki taa naase se la? L̄o *k'batizseno se ute ro maam m'P̄ɔl la? ¹⁴Maam m't̄ōom̄ Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵Taa naan̄ se 6o, nam maakse ki se 'k̄oŋ̄ d̄eekn̄ ɔ̄o naase se k'batizseno ute ro maam P̄ɔl. ¹⁶Waay, tēd̄umga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakn̄ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum. ¹⁷Taa al-Masi se, ɔ̄lumo gēn batizn̄ jeege eyo, num gēn taad̄n̄ Labariŋ̄ Jiga se 6o jeege tu. ɔ̄o taariŋ̄ se, maam m'aŋ̄ taad̄n̄ ute taar nijim̄ kēn jeege booyin̄ aan̄ ḡoo gēn debm̄ jeel-taar lee taad̄ se eyo, taa kēn maam jaay taad̄ ute jeel-taar gēn jikilinge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tēdn̄ nakn̄ c̄ɛr̄ɛ.

*Jeel-taar Raa se j'ə̄ŋ̄in̄ ḡōtn̄ *al-Masi ki*

¹⁸Deere, jee iiḡ kiiḡ se, taar kēn k'taad̄n̄ gēn Isan̄ ooy do kaag ki se, k̄ese naade aakiŋ̄ aan̄ ḡoo taar jee d̄erlge. Num gan̄ naajegen̄ j'aajki kaaj se l̄e, taar se 6o kēn taadjeki t̄ōoḡn̄ Raa. ¹⁹Taa maakn̄ Kitap̄ ki se Raa taad̄ ɔ̄o:

Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'aŋ̄ daara;

ɔ̄o m̄et̄ek̄dege se l̄e, maam m'utu m'aŋ̄ t̄ediŋ̄ 'tēdn̄ ḡōt̄o.†

²⁰Bin num ḡōtn̄ se jee jeel-taarge se, tap̄ 6o taad̄n̄ ɔ̄o d̄i? ɔ̄o jee jeel taad̄ t̄ōokn̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage se kic 6o taad̄n̄ ɔ̄o d̄i? ɔ̄o jee jeel doobm̄ taad̄n̄ taargen̄ maakn̄ *duni kēn borse se taad̄n̄ ɔ̄o d̄i daala? Taa Raa se, jeel-taar gēn jikilingen̄ ək̄ se, naan̄ tēdin̄ tēdga nakn̄ jee d̄erlge. ²¹Deere, jikilinge, ute jeel-taar kēn naade ək̄ paac se kic 6o, jeel-taar Raa se naade ɔ̄n̄ jeel ək̄ te m̄etiŋ̄ eyo. Taa naan̄ se 6o, Raa uunoga doa gēn kaaj̄n̄ jee kēn aal maakde do Labar̄ Jigan̄ kēn k'lee k'taad̄den̄ se ɔ̄o taar se jee kuuy aakiŋ̄ aan̄ ḡoo taar jee d̄erlge. ²²Jeegen̄ Yaudge se je

* **1:11** Kl̄ɔ̄ se daan̄ naane m̄end̄ tēdn̄ suukn̄ kēn lee daan̄ ḡeḡer̄ Kōrint ute gēn̄ ɛp̄ɛz̄ ki. † **1:19** Aak̄ Eza 29.14.

kaakŋ nakŋ-kōōbgen iino gōtn Raa ki ɔ jee Grēkge se ɛ, naade je doobm kēn an jeel-taara. ²³ Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔ al-Masi kēn Raa taadn se ɓo k'tup k'tōlin ro kaag ki: kēse ɓo taar kēn tuj maakŋ Yaudge ɔ jeegeen Yaudge ey se ɛ aakiŋ taar ese se, taar jee dērlge. ²⁴ Num gan jee kēn Raa danđeno maakŋ Yaudge tu ey ɛ maakŋ Grēkge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan ɓo tōogŋ Raa ɔ jeel-taar gen Raa ki kici. ²⁵ Taa nakŋ kēn Raa tēd jaay jeege aakiŋ aan gōɔ nakŋ jee dērlge se, ute naan se kic ɓo, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔ nakŋ Raa tēd jaay jeege aakiŋ aan gōɔ naan ɔk tōog ey se ɛ, naan tōog cir tōogŋ jikilimge.

²⁶ Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad kēn Raa danŋeno se kēn gen jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-targe se, dēn eyo. ɔ jee tōog kic ɓo, naase ɔkki dēn eyo. ɔ jeegeen k'jeel jeel gōtde maakŋ ɓeedege tu kic ɓo naase ɔkki dēn eyo. ²⁷ Anum Raa se bēer tōodo jeegeen kēn jikilimge aakden aan gōɔ jee dērlge se ɓo taa 'kol jee jeel-targe se, ɔkōŋɔ aden tōɔɔ; ɔ jeegeen kēn jikilimge aakden aan gōɔ jeegeen ɔk tōog ey se, Raa bēer tōoddeno se taa 'kol jeegeen ɔk tōog se, ɔkōŋɔ aden tōɔɔ. ²⁸ Raa bēer tōodo jeegeen kēn jikilimge aakden jeegeen tōɔl sēr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔ j'aakden aan gōɔ nakŋ gōtɔ se, bin ɓo ute doobm naade se, jee kēn tēd rode magal magal se, Raa aden tēdn naade se 'tēdn jee rēŋ rēŋ. ²⁹ Raa tēdn naan se taa nam nam 'kōŋ tōom ron naaniŋ ki eyo. ³⁰ Deere, naase se Raa dōoksenga ute Isa al-Masi ɔ jeel-taar naajegen kēn iino gōtn Raa ki se, naan ɓo al-Masi se. ɔ al-Masi se naan ɓo tēdjekiga k'tēdkiga jeegeen aak bēe naan Raa ki ɔ bēer tōodjekiga k'tēdkiga jee naange ɔ naan ɔdjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki. ³¹ Taa naan se ɓo Kitap taad ɔ: *Debm jaay je tōom ron num, ŋ'tōom ron do nakge tun Mēljege tēda.* †

2

*Pōl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki*

¹ Genaamge, kēn maam jaay m'ingō gōtse ki taa m'asen taadn *nakŋ kēn Raa ɔyinga kōy taad te metiŋ jeege tu ey se, maakŋ taarumge tu se, maam m'taadŋen te taargen ɔŋɔ ɔŋ eyo ɔ ute jeel taargen deel do eyo. ² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakŋ kēn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔ Isa al-Masi se ɓo k'tup k'tōlin ro kaag ki se. ³ Kēn maam m'ingō gōtse ki se, maam m'naam m'ɔk rom se tōogum baata, maam m'beere ɔkuma ɔ rom ook marga jēg jēg. ⁴ Taar kēn maam m'taadŋeni ute dooy kēn maam m'dooyeno se, m'taadŋesino se ute jeel-taara kēn jikilimge lee taadiŋ nijim se eyo, num gan maakŋ taar kēn maam m'taadŋen se, kēse

† 1:31 Aak Jer 9.23.

*Nirl Raa 6o taad tōogina. ⁵ Bin 6o, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōogŋ Raa ki.

*Jeel-taar kēn *Nirl Raa ed jeege tu*

⁶ Anum kēse 6o jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel əkga kək doobm Mēljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeege ək tōogŋ inŋ do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se 6o kēn utu 'kut se. ⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilimge jeel mētiŋ eyo taa taar se Raa ɔydesiŋoga kōyo. Ey num Raa se kaad kēn naaŋ aalo te do naaŋ ey 6ort se 6o, naaŋ uunoga kuun doa taa ajeki kēdn jeel-taariŋa gēn kēnd maakŋ *nookiŋ ki. ⁸ Ɔo jeel-taar se maakŋ magalge tun inŋ do jeege tu se nam kalaŋ tap 6o booy ək te mētiŋ eyo. Ey num kēn naade jaay booy əkoga kək mētiŋ num, Mēljegen k'nookiŋ se, naade aŋ kōŋ tupm tōol ro kaag ki eyo. ⁹ Num gaŋ aan gōo kēn Kitap taada:

Nakŋ se nam 6ii kalaŋ aakiŋ te ute kaamiŋ eyo

ɔo booyiŋ te ute biŋ eyo

ɔo nam saap aan te do ki ey kici,

*nakgen se Raa tōnd ɔaapiŋoga ɔaap jeege tun jena.**

¹⁰ Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga mētiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel naŋ nakge paac bini nakŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici. ¹¹ Saapm debkilimi se tap 6o, naŋa jeele? Gōtō! Kēn jeel saapm debkilimi se, naaŋ maliŋ sum. Ɔo Raa kic 6o nam jeel saapiŋ eyo; kēn jeel saapiŋ se, Nirl naaŋ maliŋ sum. ¹² Anum Nirl naajege k'j'ōkki se gēn do duni ara ki eyo, num Nirl kēn naajege k'j'ōkki se iio gōtn Raa ki. Ute naaŋ se 6o naajege k'jeelki bεε kēn Raa tēdjeki ute maraadiŋ se. ¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar kēn jikilimge lee dooy jeege se eyo, na6o naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar kēn Nirl Raa edjeni. Naaje k'taad mētn nakgen iio gōtn Nirl Raa ki jeege tun kēn ək Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim ɔnd doŋ do saapm naaŋ maliŋ ki sum se, 'kōŋ tookŋ do nak kēn iio gōtn Nirl Raa ki eyo. Naaŋ aakiŋ aan gōo nakŋ jee dērlge ɔo naaŋ lε, ɔŋ aasiŋ gēn booy kōkŋ mētiŋ eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kaliŋ ki sum 6o 'taadŋ tōokŋ mētiŋ jeege tu. ¹⁵ Num gaŋ debm ək Nirl Raa se, naaŋ aak ək mētn nakge paac. Ɔo naaŋ maliŋ lε, nam kuuy aŋ kōŋ kōŋ bōorɔ doŋ ki eyo. ¹⁶ Aan gōo Kitap taad ɔo:

Saapm Mēljege se tap 6o naŋa jeele ɔo naŋa tap 6o dejiŋoga?†

Anum naajege se j'ōkki saapm gēn *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tēdn naabm Raage

* 2:9 Aak Eza 64.3. † 2:16 Aak Eza 40.13.

¹Deere gēnaamge, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te eyo kēn m'taadsen taadn naase ki aan gɔɔ jee kēn ɔk *Nirl Raa. Naase se iŋgi aan gɔɔ jee do *duni ki ɔɔ aan gɔɔ gaangen sεεmε kēn doobm *al-Masi ki, taa naan se ɔo maam m'taadseni. ²Maam se m'edseno kɔsn deer eyo, naɔo m'edseno si sum. Taa kɔsn deer se, naase anki kɔŋ kaas eyo. Ɔo ɔorse kic ɔo m'jeele, naase anki kɔŋ kaasn gēn kɔsn kɔsn kēn deer se eyo, ³taa naase se iŋgi aan gɔɔ jee do duni ki. Taa naase ɔkki maak-kilimi do naapge tu ɔɔ 'tedki dεkεŋε ute naapa kεse je taadn ɔɔ naase se iŋgi aan gɔɔ gēn jee do duni ki, ɔɔ kiŋgse se tec aan gɔɔ gēn jikilimgen ɔaa se paac ey ne? ⁴Kēn naase jaay deb kalaŋ taad ɔɔ: maam ara m'debm Pɔl ɔɔ deb kuuy taad ɔɔ: maam ara lε m'debm Apɔlɔs, nakŋ naase iŋg 'tedki se, kεse tec gēn jikilimgen ɔaa se paac ey ne?

⁵Apɔlɔs tap ɔo naŋa ɔɔ maam Pɔl ɔo naŋa? Naaje se k'jee tedn naabm Raage sum ɔɔ ute doobm naaje se ɔo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Ɔo naaje se, naŋa naŋa kic ɔo tedn naabm kēn Meljege εdiŋo kaam jiŋa. ⁶Anum maam se m'ɔɔco, Apɔlɔs debm ɔɔyiŋo maane, num gaŋ debm tedn teep se, naan *Raa. ⁷Bin ɔo debm ɔɔco ute debm kɔɔy maane se, naade se paac ɔk nook eyo. Naɔo kēn ɔk nooko cir paac se, Raa kēn tedn teep se. ⁸Debm kɔɔco ute debm kɔɔy maane se, naade aas kaasa ɔo naŋa naŋa kic ɔo Raa utu an kɔŋ dal dubar naabiŋ kēn naan tεda. ⁹Taa naaje se k'tedn naaba tεlε ute Raa ɔɔ naase ɔo 'tedkiga aan gɔɔ maakŋ-gɔtn gēn Raa ɔɔ aan gɔɔ ɔee kēn Raa utu iŋiŋ kiŋi.

¹⁰Ute ɔεε kēn Raa tεdum se, maam m'ɔndga mεtn ɔea aan gɔɔ debm tirdi. Ɔo debm kuuy se iŋ do ki. Naɔo naŋa naŋa kic ɔo, ɔnd kɔndɔ ute raay kēn naan 'kiŋ do ki se. ¹¹Ɔεε, mεtn ɔee se, j'uunga kuun mεtiŋa. Ɔo nam ɔŋte kuun mεtn ɔee kuuy. Mεtn ɔee kēn maam m'taadsen se lε, Raa ɔo uuno mεtiŋa ɔɔ mεtn ɔee se, naan ɔo Isa al-Masi. ¹²Do ɔee kēn j'uun mεtiŋ se, jee mεtiŋge 'kiŋ do ki ute daab, ute pudda ɔɔ ute kogen jiga jiga ɔɔ jeegen kuuy 'kiŋ do ki ute kaagge, ute mumburu ɔɔ ute tɔɔyɔ. ¹³Num gaŋ ɔii kēn Raa 'kɔŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se, naŋa naŋa kic ɔo naabiŋ kēn naan tεd se utu 'toodn tal. Taa ɔii se 'tedn aan gɔɔ poodn kēn ɔɔy daab nakge se ɔɔ ɔii kēn se ɔo naŋa naŋa kic ɔo 'kaakŋ jeel naabiŋ kēn naan tεdo. ¹⁴Debm jaay naabiŋ naan tεd se ɔŋ ɔs te pood ey num, naan se Raa an kɔŋ ɔediŋa. ¹⁵Num debm jaay naabiŋ naan tεd se ɔsga poodo num, naan se 'kiŋ ute jiŋa. Naan malin se 'kɔŋ kaaja naɔo aan gɔɔ debm kēn k'naak k'l'ɔɔdin don maakŋ pood ki.

¹⁶'Jeelki, naase se ɔo 'ɔee gēn Raa. Ɔo Nirl Raa se utu iŋg maakse ki. ¹⁷*Ɔee Raa ese se jaay debm tɔkŋga num, naan

kic Raa an kutu. Taa 6ee Raa se naan *salal ɔɔ 6ee Raa ese se, taaf ute naase.

¹⁸ Bin se, nam ɔnte kaan ron dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔɔ naan debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-taargen do duni ki ara num, bεεki se, n'ted ron debm derle naan jeege tu ɔɔ bin jaay n'tedn debm jeel-taar mala mala. ¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naanin ki se aan gɔɔ jee derlge. Taa naan se 6o Kitap taaf ɔɔ: *Jee ak jeel-taar do duni ki sum se, Raa takde do metekde ki**. ²⁰ Ter Kitap taaf daala ɔɔ: *Jee ak jeel-taar do duni ki sum se, Meljege Raa jeel saapde ɔɔ saapm naade se, naan jeelin saapm tɔɔl ser eyo.*† ²¹ Bin num nam ɔnte tɔɔm ron ute nakn ken jikilinge lee tɔda. Taa nakge paac se 'gen naase: ²² maam Pɔli, Apɔlɔsi, Piɔri, duni 6orse, nakn ken utu kaan do kingjege tu ey le do yojege tu ɔɔ nakgen 'kaan maakn kingjege tun 6orse ey le ken 'tedn naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase. ²³ Taa naase se 'tedkiga gen al-Masi ɔɔ al-Masi se le naan gen Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tedn naabm al-Masige ɔɔ nakn *Raa ken ɔyinga kɔyɔ ken jeege jeel metin ey se, Raa edjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu. ² Anum debm j'edinga naka kaam jin se, n'ɔnte tujn ɔrmin do ki. ³ Maam se ɔlum eyo ken naase 6o amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki, ey le ken jee kɔjn bɔorge 6o am kɔjn bɔɔrɔ dom ki. ɔɔ maam mala kic 6o, m'kɔjn bɔɔrɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Nabo kese am kɔn ɔaapm taarum eyo. Anum debm ken am kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, Meljege. ⁵ Taa naan se 6o ken kaadin j'ondin jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Meljege ade 6aa jaayo. Naan 6o nakn ken j'ɔyinga kɔy maakn ɔɔt ken ɔɔd se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal. ɔɔ taar ken maakn jikilinge tu se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal kici. Jaay 6o, nana nana kic j'an tɔmin do naabin ken naan tɔda. ⁶ Taa naan se 6o genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apɔlɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se 6o asen dooyo ɔɔ bin se naase aki kɔn deel do taar ken Kitap taaf se eyo. Bin se nana nana kic 6o ɔnte magal ron gen beer kuun deb kalan ɔɔ deb kuuy se naan an kɔɔdn kundu. ⁷ Anum naai tap 6o 'ted roi jukudum se gen di? Nakn naai ak se le, Raa 6o edi. ɔɔ nakn ken jaay j'edisin ked sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa 6o edisin ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔɔki nakn maakse je paac 6o, ɔnin kiga ɔɔ naase 6o 'tedkiga jee nak denge ɔɔ naase 6o 'tedkiga gaaringe ɔɔ naaje le, k'gaaringe eyo!

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

Maam m'je se kēn naase 60 gaaringe deer num, ɔ ute naan se naaje kic j'kōsn gaara borse ute naase. ⁹ Maam m'saapm m'ɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tēdjēn k'tēdga mētn jeege tu aan gɔɔ jee kēn k'tōkde gēn baa tōlɔ. Aan gɔɔ naade se Raa ɔnje naaje kic do *duni ki se j'aakjen mētje naan *kōdn Raage tu ɔ naan jikilimge tu. ¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gɔɔ jee dērlge, num gan naasen kēn 'dōkkiga ute al-Masi se lē, jeege aaksen naase se 'tēdkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gɔɔ jee ɔk tōg eyo ɔ naase lē, jeege aakse naase se jee ɔk tōgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, na60 naaje se lē, nam tap 60 aaljen maak ki eyo! ¹¹ Bini borse kic 60a ute maane utu tōljen tōl rōk. Kal tuusje kic 60 utu daayjen daaye ɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ naaje j'utu k'lee lee wari rōk. ¹² Naaje k'dabar k'tēdn naaba ute jije jaay 60 k'j'ɔɔ. Jeege naaje ɔ naaje k'j'ɔɔden 60oro. K'dabarje kic 60 naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiŋa. ¹³ Naaje se, jeege lee taadjēn taar ing kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim kēn ēdden kaay kaama. Bini borse kic 60 jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gɔɔ idikŋ roa ɔ aan gɔɔ nakŋ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pōl jede aan gɔɔ gēninge

¹⁴ Kēn ɔlum jaay maam m'raansen taargen se, taa m'asen kōl maakŋ ɔkōŋ ki eyo, num aan gɔɔ naase gaan maakjemge se, m'je 60 m'asen kaal bisi ki. ¹⁵ Anum kēn dōobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. ɔ maam kēn m'taadsen Labar Jigan gēn al-Masi se, dōobm Isa al-Masi ki se, maam sum 60 m'tēdga bubse. ¹⁶ Bin 60 maam m'dējsen m'ɔ: uunki bōlōtn maama. ¹⁷ Taa naan se 60, maam m'ōlsen Timote kēn goon kōŋ maakuma ɔ debm tuj ɔrmin eyo dōobm Mēljege tu. Kēn naan jaay baa ɔŋsega se, naan asen taadn dōobm kēn maam m'leen dōobm Isa al-Masi ki se. ɔ gōtō baa se paac, maam m'dooy jeegegen *eglizge tu paac ute dōobm se.

¹⁸ Jee mētinge maakse ki se, magal rodē. Naade saap ɔ maam m'kōŋ terl baa gōtse ki eyo. ¹⁹ Kēn Mēljege je num, ɔm m'utu m'6aa gōtse ki, ɔ kēn maam m'aanga num, m'6aa booy mētn taar jee kēn magal rodē se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ kēn naade lee tēda. ²⁰ Kēn jeegegen jaay Raa ɔs gaar dōde ki se, naade taadŋ ute taarde sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad tōgŋ Raa. ²¹ Naase tap 60 'jeki dī? M'asen baa kōŋ ute taar urlu ɔ ute maak-je lōbu 'jeki m'asen baa kōŋ ute sirdi lē?

5

Jee Raage se mētinge cēepm ute rodē

¹ Gōtō baa se paac, jeege taad ɔɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ. Nakŋ kɛn debse tɛdɪn se, jee jeel *Raa mal ey kic ɓo ɔŋ tɛd naan se eyo: naan se tood te mɛnd bubina. ² Ute naan se kic ɓo naase 'tɔɔmki tɔɔm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju ɔɔ debm jaay tɛd nakŋ bin se, bɛɛki num, 'tuurɪŋki naatn maakse ki. ³ Deere, maam se m'dɔkɔ naɓo saapum se te naase. Anum debm tɛd nakŋ bin se, maam m'ɔjɪŋga bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ maam m'utu maakse ki. ⁴ Kɛn naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase ɔɔ gɔtn se Mɛljege Isa taadn tɔɔgɪna. ⁵ Naase se, debm tɛd nakŋ bin se, j'ɔnɪŋ kaam ji *Bubm sitange an dabara taa maakje daa ro kɛn naan ɔk se 'tɛdn gōtɔ ɔɔ bin ɓo *bii kɛn Mɛljege adɛ baa se, koŋ se 'kɔŋ kaaja.

⁶ Nakŋ naase 'tɛdki jaay 'tɔɔmki rose ro ki se, ɔoobɪn eyo. Naase 'jeelki ey la, ɔrɔmɔ ɔkɔ jaay j'ɔmbɪŋga do rujŋ gɛm kɛn j'ɛcɪŋga kɛc se, iɪnɪŋ paac. ⁷ Ɔrɔm kɛn do dɔkɪŋ kɛn taad te *kusɪŋ se, ɔɔdki dose ro ki. Bin ɓo aki tɛdn aan gɔɔ rujŋ gɛm kɛn j'utu j'ɛcɪŋ kɛc jaay j'ɔmbɪŋ te ɔrɔm ey se. Taa *al-Masi se, naan ɓo ɛd ron *sɛrkɛ taa naajege aan gɔɔ *goon baatn kɛn Yaudge lee tɔɔl bii *laa Paakɛ ki se. ⁸ J'ɔnte 'tɛdki laajege ute mappan kɛn ɔk ɔrɔm do dɔkɪŋ se. Ɔrɔm ese se, je taad ute nakgen jig eyo ɔɔ ute nakgen kusɪna. Anum k'tɛdki laajege se ute mappan kɛn ɔk ɔrɔm eyo, kɛse je ɔeekŋ ɔɔ ute maakŋ kalan ɔɔ ute kɛn mɛt ki.

⁹ Maakŋ maktub kɛn maam m'raanŋsen kaam mɔɔtn se, maam m'deeksenga m'ɔɔ: jee kɛn lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, ɔnte tɔkɔeki mɛdɛ. ¹⁰ Kɛse maam m'je taad ute jee do *duni kɛn lee ɛɛs naapge rɛŋ rɛŋ, ey lɛ jee lee dɔŋ nakŋ jeege, ey lɛ jee boogge, ey lɛ jee maragge paac se eyo. Kɛn bin num, jee do duni ki se, naase adɛki teecŋ kɔŋɔ. ¹¹ Gōtɔ, bin eyo! Maam m'raanŋsen se taa debm taad ɔɔ naan gɛnaa ɔoobm Isa ki, jaay ɓo ɛɛsn mɛndge rɛŋ rɛŋi, ɓoogo, tɛd maraga, ɔɔd jeege, aay tɔtɔ deel te gɔtɪna, ɔɔ kucun jeege se. Debm bin se, ɔnte 'kɔkɪŋki mɛdɛ ɔɔ kɔsɔ kic ɓo, ɔnte 'kɔski ute naana. ¹²⁻¹³ Anum jee kɛn ɔoobm al-Masi ki ey se, maam ɓo m'ade kɔjŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki eyo, num naade se Raa ɓo kɛn utu aden kɔjŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki. Num naase se, ɔjki bɔɔrɔ do gɛnaasege tun ɔoobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Debm kusɪŋ se, 'tuurɪŋki naatn maakse ki.**

6

*Gɛnaagen ɔoobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Kɛn maakse ki jaay deb kalan ɔk taara ute gɛnaan num, naase, ɔŋki jee Raage ɔɔ 'sakakɪŋki gɔtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gɛn dɪ? ² 'Jeelki jee Raage ɓo utu kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

tun do *duni ki se. Num kēn jee duni ki jaay naase 6o utu adeki kōjn bōrō num, taargen sēem sēem daanse ki se, naase ɔŋ aaski gēn tōlɪŋ ey ne? ³ Naajege 6o j'utu j'aki kōjn bōrō do *kōdn Raage tu se, naase tap 6o 'jeelki ey la? Kēn bin num, mēt kando naajege j'aŋki kaasn gēn taadn tōl taargen do duni ki se! ⁴ Na6o kēn naase jaay ɔkki taara daanse ki se, naase '6aaki gōtn jee kōjn bōrge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsen taa sōkōŋ asen tōlɔ. Maakse ki se, gēnaa kēn jeel-taar kēn asen kaakŋ mētn taarse se tap 6o, gōtn ne? ⁶ Num gaŋ j'aak gēnaa kēn dōobm Isa al-Masi ki kēn ɔk taara ute gēnaaŋ kēn dōobm al-Masi kic se ɔ 6aa sakakiŋ naan jeege tun dōobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum kēn ɔkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga dōobm Raa ki. Kēn deba jaay tujsega se naase ɔŋ aasiŋki ey ne? Kēn deba jaay '6oogga ne dīmse se naase ɔŋ aasiŋki ey ne? Kēn naase ɔŋ aasiŋkiga se, bēe cir kēn naase adeki 6aa sakak se. ⁸ Num gaŋ naase 6o 'lee 'tujki jeege tu ɔ 'lee 6oogki nakŋ jeege. Ɔɔ jee kēn naase 'lee 'tēddekki nakŋ se dode ki se, naade se 6o gēnaasegen dōobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeegen kēn tēdn nakge ute dōobiŋ ey se, 'kōŋ kēnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo. Ɔŋte 'kaaŋki rose dala: jee lee εεs naapa rēŋ rēŋ, jee maragge, gaabgen lee εεs mēnd jeege ute mēndgen lee εεs gaabm jeege, gaabgen paacŋ kēn lee εεs naapa, ¹⁰ jee 6oogge, jee tamage, jee aay tōtō deel te gōtiŋa, jee kōdn jeege, jee tujŋ nakŋ jeege, naade se paac 'kōŋ kēnd maakŋ Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin 6o do dōkiŋ maakse ki se, jee mētiŋge tēdō nakgen se, num gaŋ ute ro Mēljege Isa al-Masi ɔ ute Nirliŋ se, Raa *tug daapsega, tēdsenga 'tēdkiga jee naaŋge ɔ aakkiga bēe naaniŋ ki.

**'Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ɔ: Maam se, m'ɔk dōobo gēn tēdn nakge paac. Deere, maam se m'ɔk dōobo gēn tēdn nakge paac na6o, nakge paac maakiŋ se, ɔŋ tōlum sēr eyo. Deere, maam se m'ɔk dōobo gēn tēdn nakge paac, na6o maam se m'kōŋ kōŋ rom gēn tēdn bul ne dīm eyo. ¹³ Tēr nam taad ɔ: Nakŋ-kōsɔ se, k'tēdiŋ taa maaka, ɔ maaka se lē gēn nakŋ-kōsɔ. Deere, num nakŋ-kōsɔ ute maaka se Raa utu aden tēdn 'tēdn gōtɔ. Num gaŋ ro se, Raa tēdiŋ gēn kēesn naapm rēŋ rēŋ eyo, taa rojege se naaŋ gēn Mēljege, ɔ Mēljege se lē naaŋ 6o Mēl rojege. ¹⁴ Ɔɔ Raa kēn duro Mēljege daan yoge tu se, ute tōogiŋ se, naaŋ utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki naŋa naŋa kic 6o maakŋ ro *al-Masi ki se, naaŋ tēdga roŋ kaam kalaŋ. Bin se, maam se m'kōŋ kuun ro al-Masi kaam kalaŋ jaay m'aŋ tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse gōtɔ. ¹⁶ 'Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba

se, naade tum tedga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Naaden di se tum ted daa ro kalan.**

17 Num gan debm dɔɔk ute Meljege se, naan tum tedga kalan ute naana. 18 'Booyki, keesn naapm ren ren se, ɔɔdki dose naatn dɔkɔ ro ki! *Kusiŋ paacŋ ken debkilimi lee ted se, ɔŋ tuj roŋ aan gɔɔ keesn mendgen ren ren se eyo, num gan debm jaay ɛɛs mendge ren ren se, naan ɔl roŋ paac maakŋ kusiŋ ki. 19 Naase 'jeelki rosege se tedga ɔee gen *Nirl Salal ken Raa edsesiŋo ɔɔ ɔorse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tedga gen naase 'malinge eyo. 20 Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔɔŋɔ. Ken bin num, ɔŋki rose se 'nookŋ Raa.

7

Metn taar gen tɔkŋ naapa

1 ɔorse maam m'je m'asen terle do taar ken naase 'raanumkiro maakŋ maktubse ki se. Ken 'tedn jiga num gaaba ɔnte kɔkŋ menda. 2 Naɔo, taa aki lee keesn naapge ren ren ey se, gaabm gay gay kic ɔo, n'ɔk menda ɔɔ mend gay gay kic le n'ɔk gaaba. 3 Gaaba jaay je mendiŋ se, menda ɔnte gaasiŋ roŋa. ɔɔ ken menda ɔo je gaabiŋ kic le, gaabiŋ ɔnte gaasiŋ roŋa. 4 Taa gaaba se, ɔk tɔɔgɔ do roŋ ki eyo, roŋ se tedga gen mendiŋa ɔɔ menda kic le, ɔk tɔɔgɔ do roŋ ki eyo, roŋ se tedga gen gaabiŋa. 5 Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tɔnd metn *Raa se, do naan ki se 'taad tɔɔliŋki ute naapa; ɔɔ kaad ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔnte 'kingki do ki daaniŋ tedn dɔkɔ, num 'terl ingki aan gɔɔ ken do dɔkiŋ naase 'tingkiro se. Ey num ken ɔŋ aasiŋki te do rose ki ey se, sɔm *Bubm sitange 'kɔŋ doobo asen naama. 6 Ken ɔlum jaay m'taad bin se, kɛse maam m'undsen kund ɔo kul eyo, num maam m'taadsen taad ɔo doobo sum. 7 Maam m'je se, jeege paac 'king aan gɔɔ maama ken m'ɔk te mend ey se. Naɔo nana nana kic ɔo Raa ediŋ naabiŋ gen doŋ doŋa. Deb kalan Raa ɔɔdiŋ doobo gen kɔkŋ menda ɔɔ deb kuuy se le, Raa tedŋ gen 'ting arbiya.

8 Arbige ute mend-daayge se, m'taadden m'ɔɔ: ken aden 'tedn jiga se num k'j'ing aan gɔɔ maam ken m'ɔk mend ey se. 9 Anum ken naade jaay aŋ kaasn do rodege tu ey se, mendge le k'tɔkŋ gaabge ɔɔ gaabge kic le k'tɔkŋ mendge. Taa debm jaay ɔk kɔk se, beɛ cir debm ken ɔk te eyo ɔɔ aakga mendge num lee dɔŋde ute maakiŋ se. 10 ɔorse m'je taadn ute jeegegen tɔkga tɔk naapa doobm *al-Masi ki. Taar se maam ɔo m'taadiŋ eyo num Meljege ɔo taadiŋa: mend jaay ɔkga gaaba se, ɔnte resn ute gaabiŋa. 11 Ken naan resŋga ute gaabiŋ le, n'ɔnte kɔkŋ gaabm kuuy. ɔɔ ken naan ɔo jega gaaba le, n'terlo ro gaabiŋ ki. Anum

* 6:16 Aak Jen 2.24.

gaaba kic n'ɔ̄nte piir ute mɛndina. ¹² Jeege tun kuuy se, kɛse maam ɓo m'taadden ey num Mɛljege eyo, m'ɔ̄: ɓɛnaa doobm al-Masi ki jaay mɛnd naan̄ inɓ ɓee se jaay aal te maakin̄ do al-Masi ki ey se, ɔ̄ mɛnd se jaay took je kinɓ ute naan̄ num, n'ɔ̄nte piirina. ¹³ Ɔo mɛnd doobm al-Masi ki jaay, gaabm naan̄ inɓ ɓee ute naan̄ se jaay aal te maakin̄ do al-Masi ki ey se, kɛn gaabm se jaay took je kinɓ ute naan̄ num, mɛnd se n'ɔ̄nte 'rɛsina. ¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakin̄ do Isa ki eyo ɔ̄ ɔk mɛnd kɛn aalga kaal maakin̄ do Isa ki se, taa mɛnd naan̄ ɔk se tɛdin̄ naan̄ tɛdga ɓɔr ute Raa. Mɛnd kɛn aal te maakin̄ do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm kɛn aalga kaal maakin̄ do Isa ki se, taa gaabm naan̄ ɔk se tɛdin̄ naan̄ tɛdga ɓɔr ute Raa kici. Kɛn bin ey num, ɓɛndege se 'tɛdn̄ dɔk te Raa, num ɓan̄ deer deer, naade se ɓɔr ute Raa. ¹⁵ Kɛn deba aal te maakin̄ do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mɛndin̄ kɛn aalga kaal maakin̄ do al-Masi ki se, ɔ̄ndeki kɛn naade jaay je piiri num, k'piiri. Kɛn 'tɛdn̄ gaaba ey lɛ mɛnda d̄im jaay adɛn tum ute debm kɛn aal te maakin̄ do Isa ki ey se, ɓɔtɔ. Taa Raa dan̄sɛno se, taa aki kinɓ ute lapia. ¹⁶ Anum naai mɛnd doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin̄ gaabi se an̄ kɔn̄ kaasn̄ ɓɛn tɔɔdn̄ kɔl ɓɔtn̄ kaaj ki la? Ɔo naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin̄ mɛndi se an̄ kɔn̄ kaasn̄ ɓɛn tɔɔdn̄ kɔl ɓɔtn̄ kaaj ki la?

Naŋa kic inɓ ɓɔtn̄ kinɓin̄ kɛn Raa dan̄in̄ ro ki

¹⁷ Taar kɛn kuuy kɛn m'je m'asɛn taad se, naŋa naŋa kic ɓo, inɓ ɓɔt kɛn Mɛljege ɔ̄ndin̄ ro ki ɔ̄ ɓɔtn̄ kinɓin̄ kɛn ɛse ɓo Raa dan̄in̄o. Anum taargɛn se ɓo kɛn maam m'lee m'dooy *ɛglizge paac. ¹⁸ Kɛn Raa dan̄i ɓo naai ɔjga kɔj pɔndɔ lɛ, ɔ̄nte kɔyina*, num inɓ ute *kɔjn̄ pɔndi se. Ɔo kɛn Raa dan̄i jaay naai utu ɔj te pɔndɔ ey lɛ, ɔ̄nte kɔjn̄ pɔndɔ. ¹⁹ Debm ɔjga pɔndɔ ɔ̄ debm kɛn ɔj te eyo, paac ɓo tɛd d̄im eyo. Num nakn̄ jiga cir paac se, debm tɛdn̄ nakɓɛn kɛn Raa ɔ̄ k'tɛdin̄ se. ²⁰ Anum naŋa naŋa kic ɓo, ɔ̄n̄ 'kinɓ ɓɔtn̄ kinɓin̄ kɛn Raa dan̄in̄o ro ki se. ²¹ Kɛn Raa dan̄io se, naai 'ɓul lɛ? Ɔ̄nte kuun niri, num ɓan̄ kɛn naai jaay ɔk doobo ɓɛn kɔɔdn̄ doi maakn̄ ɓul ki se lɛ, kɛse ɓo nakn̄ jiga. ²² Bul jaay Mɛljege Raa dan̄in̄oga se, naan̄ ɔn̄ga don̄ ɓɔtn̄ Mɛljege tu; bin ɓo debm ɓul ey jaay Mɛljege Raa dan̄inga se, naan̄ tɛdga ɓul ɓɛn *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔ̄n̄o; bin num naase se ɔ̄nte 'tɛdki ɓulu ɓɛn jikilimge. ²⁴ ɓɛnaamge, naŋa naŋa kic ɓo inɓ ɓɔtn̄ kinɓin̄ kɛn do dɔkin̄ ɓɔtn̄ kɛn Raa dan̄in̄o ro ki se.

Mɛtn̄ taar jee kɛn tɔk te gaabge ute mɛndge eyo ɔ̄ ute ɓɛn mɛnd-daayge

* **7:18** Kaadn̄ naane se Yaudgen ɔjga kɔj pɔndɔ se jee mɛtinge daar pɔndɛn naade ɔjnga kɔj se ɓo naade je an̄ tuutn̄ ɓɔy ɓɔtin̄ ki.

²⁵ Borse maam m'je m'asen tērlē do mētn taar jeege tun kēn tōk te gaabge ute mēndge eyo. Ō taar se Mēljege bō undum te kul eyo, num maam bō m'saapa ō m'je m'asesiñ taada; ō naase 'jeelumki maam se Mēljege tēdumga bēē ō taar kēn maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ōrmum eyo. ²⁶ Ute dubar kēn j'aakiñki borse se, m'saap m'ō: kēn 'tēdn jiga se gaaba ey lē mēnda se ŋ'king bini. ²⁷ Kēn ōk mēnda lē, ōnte piiriña. Ō kēn ōk te ey lē, ōnte kōkō. ²⁸ Num gañ kēn ōkga mēnda kic num, naai 'tēd te *kusiñ eyo. Ō kēn goon mēnda bō ōkga gaaba kic num, tēd te kusiñ ey kici. 'Jeelki jee iñg king bēe se kingde utu aden tēdn ōñō. Taa naañ se bō maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada gēnaamge: bēē, kaadn kēn Raa gaaniñ se ōpga baata. Bin num naan ki se, gaabgen kēn ōk mēndge se, k'tēdn naaba Raa ki aan gōō jee kēn tōk te mēndge eyo; ³⁰ jee kēn eem keem se, k'tēdn naaba Raa ki aan gōō jee kēn eem keem eyo, ō jee kēn maakde raap se lē, k'tēdn naaba Raa ki aan gōō jee kēn maakde raap eyo, jee kēn lee dugñ nakge se lē, k'tēdn naaba Raa ki aan gōō jee ōk dīm eyo, ³¹ ō jee kēn tēdn naaba ute nakgen naade ōk do *duni ki se lē, j'ōnte kōnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naañ se bō debm jaay ōk te mēnd ey se, naañ saapm do naabm Mēljege tu ō naañ je doobm nakñ kēn 'tōl Mēljege tu. ³³ Num gañ debm jaay ōk mēnda se, naañ uun niriñ taa nakgen do duni ki ō naañ se saap bō je doobm nakñ kēn 'tōl mēndiñ ki. ³⁴ Debm bin se, saapiñ tēdn kaam dio. Anum mēnd ōk te gaab ey se, ey lē goon mēnda se, naade se saap do naabm Mēljege tu ō maakde ute rode paac, naade ōñiñ Mēljege tu. Num gañ mēnd ute gaabiñ se, naañ uun niriñ taa nakgen do duni ki ō naañ se je doobm nakñ kēn 'tōl gaabiñ ki. ³⁵ Maam m'taadse bin se, taa asen tēdn bēē, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakñ maam m'je naase aki tēd se, nakñ kēn bēē cir daala ō aki tēdn naabm Mēljege se ute maakñ kalañ. ³⁶ Kēn goon kōdō saap ō mēnd kēesiñ se jaay naañ ōkiñ te ey num, añ tuj maakiñ se ō kēn naañ jaay je mēnd kēesiñ se deel te gōtiñ, aakiñ bēēki num, añ kōk se, ōñ ōkiña. Kēn naañ ōkinga kic bō, tēd te kusiñ eyo. ³⁷ Num gañ kēn goon kōdō ōk mēnd kēēse, ō kēn naañ jaay aasiñ do roñ ki, ō naañ mala bō uun doa, nam bō gaasiñ gēn kōkiñ ey se, ō saap ō añ kōñ kōk ey se, ō kēn naañ jaay ōñ aasiñ do roñ ki ōñ baa te roñ ki ey se, naañ tēdga jiga naan Raa ki. ³⁸ Bin bō debm ōk mēnd kēēse jaay ōkinga num jiga, num debm jaay ōkiñ te ey se, tē tēdga jiga cir daala. ³⁹ Kēn mēnda jaay gaabiñ utu ooy te ey se, naañ ōk doobm añ rēs eyo. Anum kēn gaabiñ ooyga jaay bō, naañ ōk doobo

gen kəkŋ gaabm kuuy kēn naan maakin jea. Naḅo gaabiŋ se 'tēdn debm doobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰ Jiga se ŋ'ənte kəkŋ gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kēse ḅo saapm maama əḅ maam m'jeele maam kic m'ək *Nirl Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen tərɫ do mētn taar daa maragge tu. Aan gəḅ naase əki: Deere, naajege paacki se k'j'əkki jeele. Naḅo jeel nakŋ kēn debkilimi ək se, oopiŋ doŋa. Num gan maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidŋ ḅaa ute naanjege. ² Kēn nam jaay saap əḅ naan ək jeele se, kēse naan utu jeel te dīm ey ḅortə. ³ Num gan debm jaay je *Raa se, Raa jeeliŋa.

⁴ Naase əki: daa maragge se, naajege j'əkki doobo gen kəsə ləḅu gen kəs ey lē? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakŋ reŋ cεε əḅ Raa lē naan kalaŋ lak, Raa kuuy se, gətə. ⁵ Deere, jee mētiŋge taad əḅ raagen kuuy utu maakŋ raa ki əḅ do naan ki kici. Jee bin se ək raage ute mēlge dēna kēn naadē lee εrg naandēge tu əḅ eemdē. ⁶ Num gan naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalaŋ lak. Naan ḅo Bubjege əḅ nakge paac iino gətn naan ki əḅ kēn naajege j'utu j'ingki se kic ḅo, ute naaŋa. Jə Mēljege kic ḅo kalaŋ sum, naan ḅo Isa *al-Masi əḅ ute naan se ḅo, nakge paac utu tiŋg gətde ki əḅ naajege kic ḅo kingjege kaam ji naaŋa.

⁷ Num gan taar mēt kēn ese se, jeege paac jeel ək te mētiŋ eyo. Jee mētiŋge se, deelga deel ute maragge əḅ ḅorse kic ḅo kēn naadē əs kəs daa maragge num, aakiŋ aan gəḅ daa se gen maragge. Anum ute saapden kēn əŋ jeel ək mētn nakge mēc ey se, naadē saap əḅ kēse tujdēnga naan Raa ki. ⁸ K'jeelki, nakŋ kəsə se, ajeki kəŋ naakŋ naan Raa ki eyo. Kēn j'əskiga lē, ajeki ziidŋ dīm eyo əḅ kēn j'əski te ey kic lē, dīmjegen 'kut tap ḅo gətə.

⁹ Naase se əkki doobo kēn kəsn nakge paac, naḅo əndki kəndə, ənte 'kəlki jeegen ək təḅḅə naan Raa ki ey se, 'koočŋ doobm Raa ki. ¹⁰ Aan gəḅ naai kēn 'jeel nakŋ mēt ki jaay, iŋg ḅee marag ki əḅ iŋg əs kəs daa maraga se, gēnaai kēn saapiŋ əŋ jeel ək te mētn nakŋ mēc ey se jaay aakki naai iŋg əs kəs se, naai aŋ kəliŋ naan kic ḅo 'kəsn daa maraga se. ¹¹ Bin ḅo ute jeeli kēn naai ək se, gēnaa kēn saapiŋ jeel ək te mētn nakŋ mēc ey se, naai aŋ kəliŋ naan 'kutu, ey num gēnaa ese ḅo kēn al-Masi ooy taariŋ se. ¹² Kēn naai 'tēd bin se, kēse naai 'tēd *kusiŋ gēnaaige tun saapde əŋ jeel ək te mētn nakge mēc ey se əḅ 'tujde maakde. Bin se naai 'tēd kusiŋ ḅo al-Masi ki. ¹³ Taa naan se ḅo, kēn taa kəsə sum ḅo 'kəl gēnaam koočŋ doobm Raa ki se, məətn maam m'kəsn daa eyo taa gēnaam se 'koočŋ doobm Raa ki eyo.

9

*Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ak doobo do ki*

¹ Anum, maam se nakŋ ak tōgō dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? Ō Mēljege Isa se, maam m'aakiŋoga ute kaamum ey la? Naase se, maam 60 m'baanseno doobm Mēljege tu ey la? ² Ken jee kuuy jaay ɔ maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic 60, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gōɔ naase 'dōkkiga ute Mēljege se ute naase se 60, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³ Jee ken ɔkum mindum se, kese 60 taar ken maam m'oko ken m'je m'aden tēɾɿ: ⁴ taa naabm ken naaje k'ted se, naaje j'ok doobo ken naase ajeki kēdn kōsɔ ute kaaye ey ne? ⁵ Naaje se j'ok doobo gen tōkŋ mēndgen doobm *al-Masi ki ɔ gen lee ute mēndjege aan gōɔ jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute gena Mēljege Isa ɔ aan gōɔ Piēr se ey la? ⁶ Lōbu maam m'ute Barnabas kaljeki sum 60, k'tēdn naaba ute jije jaay j'an kōsn ne? ⁷ Naase 'booykiga la ken deba uunga asgar jaay, naan malin 60 6aa jedo gurs taa an kōgŋ ro naan malin se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakŋ gōtiŋ jaay 'kōŋ kōsn nakŋ maakŋ gōtiŋ ki ey se, utu ne? Lō debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

⁸ Anum nakŋ ken maam m'taadsen se, jikilimge 60 lee tēdin sum eyo, num *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kic 60 taadinga taada. ⁹ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raan j'ɔ: *Maran tiiko nakŋ tōnd gemε se, j'ōnte kōlin dīm taarin ki ken an gaasn kōsɔ.**

Bin num gōtn ese se *Raa taad ute marange la? ¹⁰ Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanin taa naajge. Taa naan se 60 debm naabm maakŋ gōtiŋa ɔ debm tōnd gemin se nanja nanja kic 60 ɔnd doŋ do nak ken naan utu 'kōŋ se. ¹¹ Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan gōɔ debm ken ɔc maakŋ gōtiŋa ɔ ken k'tōndga metse j'ɔ k'je dīm gōtse ki se ken bin num k'tōndga metse k'deelga utu gōtiŋ den den la? ¹² Ken jee kuuy jaay ɔk doobo gen kuun dīm gōtse ki num, naaje se met kando j'ok doobo k'cirdeŋ naade se daal ey la? Ute naan se kic 60 naaje se j'uun te dīm gōtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiŋa, taa Labar Jigan gen al-Masi se naaje k'je k'tēdn nakŋ jaay 'gaasn jeege gen booy 'kuun taar se eyo.

¹³ 'Jeelki, jee ken tēdn naaba maakŋ *Bee Raa ki se, kōsdε se naade ɔŋ maakŋ nakge tun jeege 6aano *serke maakŋ Bee Raa ki se. Ō jee ken tēdn naaba *gōt ken k'lee k'tōjŋ mooso Raa ki se ɿ, naade se kic ɔŋ bedde gōtn ese. ¹⁴ Bin 60 Mēljege taad ɔ:

* 9:9 Aak Dt 25.4.

jee kēn lee taad Labar Jiga gēn al-Masi jeege tu se, ɔ̃ jeege k'lee k'taaddēn se aden kēdn nak̃j kēn 'kaasn gēn tingdē.

¹⁵ Ey num maam se m'ɔk doobo, naḅo m'uun te nak̃j nam eyo ɔ̃ kēn m'raansēn maktub se kic ḅo, ɔ̃ntē 'saapki ɔ̃ki maam se m'je dīm gətse ki. Maam se kēn m'kooy kic num bēē cir kēn m'tond mētn dīm gətse ki se ɔ̃ nak̃j maam m'tōom rom do ki se m'je nam amsĩn kōod eyo. ¹⁶ Gēn taadn Labar Jiga gēn al-Masi se, maam m'ɔk doobm kēn m'an tōom rom eyo taa taar se lē Meljege ḅo ɛdumsĩno ɔ̃ m'an taadn jeege tu tak. Ɔ̃ kēn maam jaay m'taad Labarĩn Jiga te ey lē, naañ se am tēdn ɔ̃ñ aak eyo. ¹⁷ Kēn naabm se jaay maam m'tēdñ ute maraadum sum num, naañ se maam m'ɔk doobo kēn j'am kōgñ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se lē, Raa ḅo ɛdumsĩn kaam jima ɔ̃ m'añ tēdñ tak. ¹⁸ Maam tap ḅo j'am kōgñ dī? Labar Jiga gēn Isa al-Masi kēn maam lee taad jeege tu cēre se ḅo, 'tēdga bēduma. Ey num maam se m'ɔk doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kōgñ dīm, naḅo maam maliñ ḅo baate.

*Pãlje ano ḅaa ute jeege paac g̃tñ *al-Masi ki*

¹⁹ Deere, maam se m'ḅul nam eyo. Num gañ m'tēdñ rom aan gōḅ ḅulu se taa jeege paac, taa m'tēdñ jeege dena adē ḅaa doobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tēdrom kōd̃ Yaud, taa m'ano ḅaa ute Yaudge doobm al-Masi ki. Ɔ̃ kēn ute jeege ing̃ do *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki lē, maam kic m'tēd rom aan gōḅ maam kic m'ing̃ do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki. Ɔ̃ kēn deere num, maam m'ing̃ do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ey sum. Kēn ɔ̃lum jaay maam m'tēd naañ se, taa m'je jee kēn ing̃ do Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki se, adē ḅaa doobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeege jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ey se, maam kic m'tēd rom aan gōḅ m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki ɔ̃ Ko Taar maam se, naañ Ko Taar gēn Labar Jiga gēn al-Masi. Kēn maam jaay m'tēd rom bin se, taa m'aden tēdñ naade adē ḅaa doobm al-Masi ki. ²² Kēn maam jaay m'ute jeege ɔ̃k tōogō naañ Raa ki ey se, maam m'ing̃ aan gōḅ naade taa m'andeno ḅaa doobm al-Masi ki. Ɔ̃ maam m'tēd ute jeege paac ute doobm gay gay kic ḅo taa m'kaaj̃n jee metingeñ maakdē ki se. ²³ Nakgeñ paac jaay maam m'tēdñ se, taa Labar Jigan gēn Isa al-Masi se 'wōok̃j ḅaa ute naanĩna. Ɔ̃ maam kic ḅo m'kōj̃ bēduma maak̃j bēē Raa kēn utu 'tēdñ jeege tu se.

²⁴ 'Jeelki, jee paac̃ñ j'ɔmbdē gēn nañ nañ deete ki se, jee paac̃ñ aañ se, deb kalañ aañ deel se ḅo j'aaliñ aace ɔ̃ j'ēdñ bēdina. Bin num naase kic aañki aañ gōḅ gēn debm aañ deel se taa j'aseñ kaal aace ɔ̃ aki kōj̃ bēdse kici. ²⁵ Jee paac̃ñ kēn lee aañ g̃tñ k'lee k'taañ nañ nañ deete se, naade lee dabar

rode den aak eyo. Naade tediñ se taa j'aden kaal aace ð kōñ bēdde†. Naðo kaal aacñ k'lee k'j'aalden naade ki se, tēdga sum ðo gōtiñ utu 'deele. Num gan kaal aacñ kēñ j'aaljeki naajege tu se gōtiñ 'deel eyo, naañ se 'ting gen daayum. ²⁶ Taa naañ se ðo maam kic m'aañ gōtn rēñ eyo, gan m'aañ ute ðoobiña taa m'kaan gōtn kaan ki. ðo maam se m'tec aan gōð debm deelga deel gen cēepm gen tōnd naapa, naðo gōtn tōndki se m'ōnd gōtn rēñ eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dena, taa m'añ bōðbm kōkō. Ey num maam kēñ m'taado taar gen Isa al-Masi jeege tu se, sōm m'kutn naañja cēre.

10

Ŋnte 'daanki maraga

¹ Gēnaamgen ðoobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadñ mētn taar bubjegen do ðōkiña. Kaad kēñ *Musa jaay ðoðo Bubjege do kōð-baar ki se, naade paac se gapara* bōðbdēno ð naade paac gaanjo Baar Aace†. ² ðo gapara jaay bōðbdēno ute gaan baar kēñ naade gaanjo se, kēse aan gōð *k'batizdenga kalanj ute Musa. ³ Naade paac ðso kōsn kēñ bōðyo maakñ raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iinjo gōtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko kēñ Raa ēddēno ð ko ese se, lee ute naade†. ðo ko se, naañ ðo al-Masi. ⁵ Ute naañ se kic ðo, maakde ki se jee deniñ ðo tēdñ nakñ kēñ tōl Raa ki eyo ðo maak-taar Raa bōðy doðe ki. Naade ooyo ðo yodege se ðopo do kōð-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan doðe ki se taa ajeki kaal bijege tu ðo bin se j'aki kōñ ðōñ nakñ *kusiñ eyo aan gōð kēñ naade ðōñjo se. ⁷ Ŋnte 'daanki maraga aan gōð jee mētingen maakde ki tēdo se. Taa naañ se ðo Kitap taad ðo: *Naade inñ naañ ki, ðso ðo aayo jaay ðo naade iin baag daama ðo cēep ute rode.* §

⁸ J'ōnte 'kēeski naapge rēñ rēñ aan gōð jee mētingen maakde ki lee tēdo se. Taa naañ se ðo maakñ bii kalanj ki sum ðo, jeege dupu-si-di-kaar-mōto ooyo. ⁹ J'ōnte 'naamki Mēljege aan gōð jee mētingen maakde ki naamiño se. Taa naañ se ðo jee se wōðjo tōðg tōlde*. ¹⁰ Ŋnte 'mooyki naañ ki dir dir ute Raa aan gōð jee mētinge maakde ki se lee mooyo. Taa naañ se ðo *kōdñ Raa debm kōdñ ko jeege se 'baado tōlde. ¹¹ Nakgen se jaay Raa ŋniñ aan doðe ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. ðo kēñ naañ jaay ŋniñ k'raaniñ maakñ Kitap ki se le, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gōar ute bii kēñ duni an nañ se.

† 9:25 Kaal aacñ k'taadñ ara se k'tōndden laatge ðo doðege tu ðo laatgen se j'ujden ute kamb kaagge. * 10:1 Gapar ara se je taadñ ðo Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † 10:1 Kaad kēñ se Baar Aace gaan kaam dio ðo naade aal daan ki do kēes kēñ tuutu. Aak Ekz 14.22-29. † 10:4 Taar ara se Pōl uuno taar kēñ jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § 10:7 Aak Ekz 32.6. * 10:9 Aak Nmb 21.5-6.

¹² Taa naan se 60 debm saap maakin ki ɔ naan tɔɔg doobm Raa ki se, n'ɔnd kɔndɔ, n'ɔnte kooco. ¹³ Jeelki nakɛ nam ken aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Ɔo Raa se naan debm tuj ɔrmin eyo ɔ naan 'kɔɛ kɔɛ nakɛ nam ken aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakɛ nam ken aan dose ki se, naan asen taadn doobm ken naase anki kaan kɔtɔ ɔ naan asen kɛdn tɔɔgɛ ken naase anki kaasn gen serkina.

¹⁴ Taa naan se 60, jee maakjemge, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu. ¹⁵ M'taadsen naase ki se aan gɔɔ jee saap ɔɛ taara jaay taada. Taar ken maam m'taadse se, naase 'saap ɔkki metin jiga. ¹⁶ Ken naajege k'baaki ɔaa kɔsn, kɔsn Meljege jaay j'uunki *kɔɔpm gen tɔtɔ koojn bin jaay k'tɔɔmki Raa se, kɛse je taadn ɔ: ute moosn Isan ɔɔy se, naajege k'tum k'tɛdkiga kalan ute Isa ey ne? Ɔo ken j'uunki mappa jaay k'dupki k'niginiki ute naapa gen kɔsɔ se, kɛse je taadn ɔ: k'tum k'tɛdkiga ro kalan ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se le kalan sum ɔ naajege k'paacki se k'nig k'j'ɔski naan ese sum; bin 60 naajegen ute denjege se, k'tum k'tɛdkiga ro kalan.

¹⁸ Jeelki, gaan *Israelgen lee ɔso daa ken naade lee tɔjin *serke *gɔtn ken k'jiinin gen lee tɛdn serke Raa ki se, naade se *dɔɔk ute Raa kalan†. ¹⁹ Taar ken maam m'taadsen tap 60 m'je taadn m'ɔɔ dio? Bin num daa maraga ute maraginge se tap 60 tɔɔl serɛ ne? ²⁰ Bɛɛ gɔtɔ! Naade se tɔɔl ser eyo. Naɔo aan gɔɔ serkɛ naade lee tɔj se le, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se 60 maam m'je naase aki 'dɔɔkɛ ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki kɔɛ kaay tɔtn koojn bin ken maakɛ kɔɔpm Meljege tu jaay ter aki ɔaa kaay ken maakɛ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔ naase se aki kɔɛ king kɔsn kalan do tabil ki ute Meljege ɔ ter aki ɔaa kɔsn ute sitange eyo. ²² Lɔɔu k'je j'aki kookɛ do Meljege tu se le? Naajege se k'tɔɔg k'ciriniki naan la?

*Nakge paac se k'tɛdniki taa *nookɛ Raa*

²³ Nam taad ɔ: «Debkilimi ɔk doobo gen tɛdn nakge paac.» Naɔo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeki ser eyo. Deere, debkilimi ɔk doobm gen tɛdn nakge paac, naɔo naajege tu se ɔɛ noogjeki gen ɔaa ute naanjege eyo. ²⁴ Nam ɔnte 'saapm do naan malin ki sum, num n'saap do jeege tun kuuy. ²⁵ Naase ɔkki doobo gen dugɛ kɔsn daagen paacɛ maakɛ suuk ki. Ken 'baaki ɔaa kɔs se, ɔnte 'tɔndki meta ɔ maakse, ɔnte naajn do ki. ²⁶ Taa Kitap taad ɔ: *Do naanɛ ute nakgen do ki paac se gen Meljege Raa.*‡

²⁷ Aan gɔɔ debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse ɔ aki ɔaa been ki se ɔ ken jaay 'baakiga num, kɔsn ken naan edsɛn se, ɔski, ɔnte 'tɔndki meta ɔ maakse, ɔnte naajn do ki. ²⁸ Ken nam

† 10:18 Aak Lb 7.6. ‡ 10:26 Aak KKR 24.1.

jaay deeksen ɔ: Kɛse ɛ daa maraga se, naase ɔnte 'kɔski; bin se debm kɛn aalse bise ki se, naase aŋki 'tɛdn maakiŋ 'naajŋ do kɔs ki se eyo. ²⁹ Maam m'taad ara se ute maakiŋ naaŋ kɛn utu naaj naaja ey num, ute gɛn naase eyo. Maam ɛ m'ɔk doobo. Bin num gɛn di jaay debm maakiŋ utu naaj naaja am gaasn gɛn kɔsn nakge se? ³⁰ Kɛn maam m'ɔaa kɔsɔ jaay m'tɔɔm Raa num, gɛn di jaay naai 'taadum taar iŋg kus do kɔs kɛn maam m'tɔɔmga tɔɔm Raa taariŋ se?

³¹ Bin ɔo kɛn aki kɔsɔ, kɛn aki kaaye ɔo aki tɛdn di di kic ɔo, 'tɛdiŋki paac gɛn nookŋ Raa. ³² Bin num kɛn ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey ɛ ute *eglizŋ gɛn Raa se, paac se, maakiŋ kingse ki se, ɔnte 'kɔlki nam 'kooɔŋ doobm Raa ki. ³³ Bin ɔo iŋgki aan gɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔo do nakge tu paac se, m'je m'tɛdn nakŋ kɛn 'tɔɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam maliŋ ki eyo, num maam m'saap taa bɛɛ jee dɛna m'je taa Raa aden kaaja.

11

¹ Aan gɔɔ maam m'uun ɔɔɔtn *al-Masi se, naase kic ɔo uunki ɔɔɔtuma.

*Kaad kɛn mɛndge ute gaabge tusga gɛn keem *Raa*

² Maam se m'tɔɔmse, taa naase se tɛdga tak ɔo, naase 'saapki dom ki ɔo naase utu iŋg 'bɔɔbki taar kɛn maam m'dooyeno se. ³ Naɔo maam m'je taar se, naase aŋki jeel kɔkŋ jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɔo dode ki ɔo mɛnda ɛ, gaaba ɔo doŋ ki ɔo al-Masi ɛ, Raa ɔo doŋ ki. ⁴ Kaadŋ keem Raa ki jaay ɔo gaabm kɛn taad taar teeco taar Raa ki ey ɛ eem keem Raa jaay aal kala doŋ ki se, kɛse naaŋ ɔl al-Masi ɔo maakiŋ sɔkɔŋ ki. ⁵ Num gaŋ kɛn mɛnda jaay kaadŋ keem Raa ki, ɔaa taadŋ taar teeco taar Raa ki ey ɛ ɔaa keem Raa jaay aal te kala doŋ ki ey se, kɛse naaŋ ɔl gaabiŋ ɔo maakiŋ sɔkɔŋ ki ɔo mɛnd bin se tec aan gɔɔ mɛnd k'dɔsiŋga dɔs doŋa kɛn ɔliŋ sɔkɔŋ tɔɔliŋ se. ⁶ Kɛn mɛnda jaay baate kaal kala doŋ ki se, bɛɛkiŋ se k'dɔsiŋsin naatn. 'Jeelki, kɛn mɛnda jaay j'ɔj k'nanjŋga bɛɛkiŋ tak tak ey ɛ k'dɔsiŋsiŋga se, tɛdiŋ sɔkɔŋ tɔɔliŋa. Bin num ɔŋ mɛnda tak ɔo kaal kala doŋ ki doŋ ki. ⁷ Num kɛn gaaba jaay ɔaa keem Raa num, ɔnte kaal kala doŋ ki, taa gaaba se Raa aaliŋ teciŋ naaŋa taa aŋ *nooko. Gaŋ mɛnda ɛ, Raa aaliŋ se gɛn nookŋ gaabiŋa. ⁸ Taa gaaba se teeco ro mɛnd ki eyo, num mɛnda ɔo teeco ro gaab ki*. ⁹ Gaaba se Raa aaliŋo taa mɛnd eyo, num mɛnda ɛ nookŋ gaabiŋa. ¹⁰ Taa *kɔdn Raage se ɔo mɛnda se ŋ'aal kala doŋ ki ɔo ute kal kɛn naaŋ aal doŋ ki se je taadŋ ɔo naaŋ se sook deb kɛn ɔk tɔɔgɔ doŋ ki se.

* 11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

¹¹ Ute naan̄ se kic 60, naan̄ Meljege tu se, m̄enda kalin̄ ki sum se k̄oŋ kaan̄ kaam eyo ɔ gaaba kic ɛ kalin̄ ki sum se k̄oŋ kaan̄ kaam ey kici. ¹² Aan̄ ḡoo m̄enda ɛ teeco ro gaab ki se, gaab kic ɛ m̄enda 60 oojina; num naade paac se iino ḡotn̄ Raa ki. ¹³ Naase malinge aakin̄ki tu. Ken̄ jeege tusga gen̄ keem Raa jaay m̄enda aal te kala don̄ ki ey sum 60 eem Raa se, doodn̄ ne? ¹⁴ Ken̄ j'aakin̄ kaak bin kic 60, gaaba jaay ul beekin̄ t̄ed̄ j̄erl se, s̄ok̄oŋ ey ne? ¹⁵ Gan̄ m̄enda jaay beekin̄ den̄ se, ɔkina. Beekin̄ ken̄ Raa edin̄ den̄ se, t̄edin̄ tec aan̄ ḡoo m̄end ken̄ aalga kaal kala don̄ ki. ¹⁶ Ɔo debm̄ jaay je tookn̄ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen̄ gen̄ Raa se ɛ, kese 60 nakn̄ ken̄ naaje k'lee k't̄eda.

K̄osn̄ gen̄ Meljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen k̄oŋ t̄oom eyo. Taa ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ keem Raa se, naase 't̄ed̄ki nakgen̄ *kusin̄ 60 cir ken̄ beɛ. ¹⁸ Anum nakn̄ deet deet se k'taadum j'oo: ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ keem Raa num, naase 'lee 'gaan̄ki ute naapa. Ɔo do taar ken̄ se, m'jeelin̄ kengen̄ m̄etinge se, m̄et ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaan̄ ute naapa, bin jaay 60 j'kaakn̄ jeel jee ken̄ ɔk taar Raa ɔn̄ se. ²⁰ Ken̄ naase 'tuskiga gen̄ keem Raa jaay ɔski k̄os ute naapa se, ken̄ maam m'aakin̄ ara ki num, aan̄ ḡoo k̄osn̄ gen̄ Meljege eyo. ²¹ Taa ken̄ naase jaay ingkiga ḡotn̄ k̄os ki se, nan̄a nan̄a kic 60 naar ɔs k̄osin̄ k̄osin̄ ken̄ naan̄ 6aano. Bin 60 jee m̄etinge ɛ, 60 t̄oolde t̄oolo ɔ jeegen kuuy se ɛ, aay bini oon koono. ²² Ken̄ bin num, ɔski ɔo aayki beesege tu. Lo naase ɔkki beege ey ne? Ken̄ naase jaay 't̄ed̄ki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gen̄ Raa se 60 naan̄ ki ɔo genaagen ɔk d̄im ey se ɛ, naase aakdeki kaakn̄ m̄etde. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadn̄ m'oo d̄i? M'asenga t̄oom la? Ḡoto. Do nakge tun naase 't̄ed̄ki se, maam m'asen k̄oŋ t̄oom eyo.

²³ 'Booyki! Kese 60 taar ken̄ Meljege dooyumo ɔo maam kic m'dooyeno m'oo: maakn̄ noor ken̄ j'an̄ k̄okn̄ Meljege Isa se, naan̄ uun mappa jin̄ ki, ²⁴ ɔo ken̄ naan̄ jaay t̄oom Raa aas se, naan̄ dupina ɔo deek ɔo: «Kese 60 roma ken̄ m'edin̄ *serke taa naase. Nakn̄ se 'lee 't̄edin̄ki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁵ Ken̄ naade jaay ɔs aas se, Meljege uun *k̄ooɔpm̄ dooc ute t̄otn̄ koojn̄ bin̄ se ɔo t̄edin̄ bin̄ kici, taadden ɔo: «T̄otn̄ koojn̄ bin̄ ken̄ maakn̄ k̄ooɔp ken̄ ese se je taadn̄ ute moosum 'k̄ooɔy se, kese je taadn̄ ɔo: *Raa dookga kiji ute naase. Daayum ken̄ naase '6aaki 6aa kaaye se, 't̄edin̄ki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum ken̄ naase jaay 'tuskiga gen̄ k̄osn̄ mappan̄ ese se† ɔo gen̄ kaay t̄otn̄ koojn̄

† 11:26 Mappan̄ ese se Meljege Isa taad̄ ute daa roŋ mala.

biñ kēn maakŋ kōop kēn ese se, kēse naase 'taadki mētn taar kooy Mēljege bini, 6ii kēn naan̄ ade tērl ro ki.

²⁷ Taa naan̄ se 6o, debm ɔs mappa gēn Mēljege ɔo aay tōtn koojŋ biñ kēn maakŋ kōop Mēljege tu ute doobiñ ey se, bōrɔ utu kooçŋ doŋ ki taa daa ro Mēljege ute moosiñ se, naan̄ aaldēn te maak ki eyo. ²⁸ Taa naan̄ se 6o naŋa naŋa kic kēn 6aa 6aa kōsn mappm ese se ɔo 6aa 'kaay tōtn koojŋ biñ kēn maakŋ kōop kēn ese, ŋ'saap do roŋ ki jaay 'kōsɔ ɔo 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔo aay tōtn koojŋ biñ kēn maakŋ kōop ki se, saap te do ro Mēljege tu eyo jaay ɔsɔ ɔo aay se, kēse naan̄ malin̄ 6o tēd bōrɔ ooc doŋ ki. ³⁰ Taa naan̄ se 6o maakse ki se jeege dēna tēdga kōōŋɔ, jeege dēna kōōŋɔ tujdēnga ɔo jee mētinge ooyga. ³¹ Kēn naajēge jaay k'jeelki kōjŋ bōrɔ do naaje malinge tu se, Raa ajeki kōjŋ bōrɔ dojege tu eyo. ³² Anum kēn Mēljege jaay ɔjjeeki bōrɔ dojege tu se, kēse naan̄ dējjeki dējje. Taa 6ii kēn naan̄ 'kōjŋ bōrɔ do *duni ki se, bōrɔ 'kooçŋ dojege tu ey sum. ³³ Bin 6o gēnaamgen doobm al-Masi ki, kēn 'tuskiga gēn kōsn, kōsn Mēljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Kēn debm jaay 6o tōlin̄ lē, ŋ'ɔs beēŋ ki. Bin 6o kēn naase 'tuskiga se, bōrɔ 'kooçŋ dose ki eyo. Taargen ɔop se, kēn maam m'6aaga gōtse ki jaay 6o, m'asen 6aa taadŋ nan̄ mētiŋa.

12

*Naabm kēn *Nirl Salal ɛd jeege tu gēn tēdŋ naabm *Raa*

¹ Gēnaamgen doobm al-Masi ki, 6orse maam m'je m'asen tērl do mētn taar naab kēn *Nirl Raa ɛd jeege tu se. Maam m'je m'asen kōŋ naase aki kiŋg do dērlse ki eyo. ² Do dōkiŋ, kēn naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kēn naane se, nakŋ ɔk tōgɔ dose ki se 'tōd ɔlseno gōtn raasege tun ɔŋ taad taar ey se, ɔo naase lē ɔŋ aasiŋkiro gēn ɔaar tōg eyo. ³ Taa naan̄ se 6o, 'booyki m'asen taadā: debm jaay taad ɔo: ɔŋ Raa 'naam Isa se, debm bin se naan̄ ɔk Nirl Raa maakiŋ ki eyo. Ɔo debm taad ɔo: Isa se Mēljege se, debm bin se ɔk Nirl Salal maakiŋ ki.

⁴ Nirl Salal se, naan̄ kalaŋ sum, na6o nakgen kēn naan̄ ɛd jeege tu se, dōlin̄ dēna. ⁵ Mēljege se kic naan̄ kalaŋ sum, na6o naabm kēn naan̄ ɛd jeege tu se, dōlin̄ dēna. ⁶ Raa kēn tēdŋ naaba maakŋ jeege tu paac se, naan̄ kalaŋ sum, na6o doobm kēn naan̄ ɛdō gēn tēdŋ naabiñ se, dōlin̄ dēna. ⁷ Naŋa naŋa kic 6o Raa ɛdŋ Nirl Salal maakiŋ ki se, taa an tēdŋ naabm kēn 'noogŋ jee Raage paac. ⁸ Deb kalaŋ se, Nirl Raa ɛdŋ jeel-taara gēn taadŋ taar jeege tu ɔo deb kuuy se, Nirl Raa ese sum 6o ɛdŋ jeele gēn jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum 6o, tēd deb kalaŋ aal maakiŋ do Isa ki cir gēn jeege kuuy se ɔo deb kuuy se, naan̄ ɛdŋ tōgɔ gēn kēdŋ lapia jee kōōŋge tu. ¹⁰ Deb kuuy lē, Nirl Raa ɛdŋ tōgŋ gēn tēdŋ nakŋ-kōōbge, deb kēn kuuy naan̄

edīn tōōgŋ ɣen taadn taar teeco taar Raa ki. Ɔo deb ken kuuy se, naan edīn tōōgŋ ken an jeel nakgen ken iino ɣōtn Nirl Salal ki ey le ɣōtn sitange tu. Ɔo deb ken kuuy se, naan edīn tōōgŋ ɣen jeel taadn taar naanɣen jeege jeel eyo. Ɔo tēr deb ken kuuy le, naan edīn tōōgŋ ɣen jeel taadn tōōkŋ mētn taar naanɣen jeege jeel ey se. ¹¹ Ɔo kēse Nirl Raa kalan ese sum ɓo tēdīn nakgen se paac ɔo nanja nanja kic ɓo naan edīn naabiŋ naabiŋ aan ɣoo ken naan maakiŋ jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tēdga aan ɣoo ro kalan

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, naɓo tōp kaam dēna. Ute tōpm ken naan tōp kaam dēn se kic ɓo tum tēd ro kalan. Jeegen ken dōokga ute al-Masi se kic ɓo tec bini. ¹³ Ɔo naajege paacki se ken Yaudge ey le ɣrēkge, ɓulge ey le ɓulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum ɔo k'tum k'tēdkiga aan ɣoo ro kalan. Ɔo Raa edjekiga Nirliŋ se maakjege tu.

¹⁴ Bin ɓo ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, naɓo naan tōp kaam dēna. ¹⁵ Jē se 'kōŋ taadn ɔo: «Maam le m'ji ey se, m'kōŋ tēdn maakŋ ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ɓo, 'kōŋ tēdn maakŋ ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kōŋ taadn ɔo: «Maam le m'kaama ey se, m'kōŋ tēdn maakŋ ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ɓo, 'kōŋ tēdn maakŋ ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Ken ro debkilimi jaay kaam kaliŋ ki sum num, naan tap ɓo 'booy ute dīo? Ɔo ken ro paac ɓo bi kaliŋ ki sum num, naan 'kootn ute dīo? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tōndiŋsinga ute dōobiŋ tak tak aan ɣoo ken naan maakiŋ jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ɔk ro kaam kalan sum num, kēse j'an kōŋ dan ro ute magaliŋ eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se tōp kaam dēna naɓo ken tumba se, tēd ro kalan.

²¹ Kaama 'kōŋ taadn ji ki ɔo: «Maam se m'an dīm ute naai eyo.» Ɔo do le 'kōŋ taadn jēge tu ɔo: «Maam se m'an dīm ute naase eyo.» ²² Num ɣan roi kaam kalan ken naai aakiŋ ɔo ɔk tōōg ey se, ken naan jaay ɣōtō num, kiŋgi se ai tēdn ɔōŋo. ²³ Maakŋ ro ki se ɣōtn ken kaam kalan j'aalden maak ki ey se, naade se ɓo ken k'lee k'j'okdeki ɔōŋo. Ɔo kengen k'lee k'tōydeki tōy se ɓo, ken k'lee k'j'aakki dōdege tu dawal dawal, ²⁴ ɣan kengen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tēdn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'tōyde tōy se ɓo, Raa tōndden se, taa j'adenki kōkŋ ɔōŋo. ²⁵ Ro jaay Raa tēdīn bin se, taa 'tōpm naap eyo, num taa naade 'kaakŋ do naapge tu. ²⁶ Ken ro kaam kalan jaay ɔŋga dubara se, ro ute magaliŋ paac dabara. Ɔo ken ro kaam kalan jaay ɓo tēdga nakŋ bēe k'tōōminga le, ro ute magaliŋ paac 'tēd maak-raapo.

²⁷ Aan ɣoo ro debkilimi tōp kaam dēn jaay dōok tum tēd ro kalan se, deere, naase kic ɓo 'denki, naɓo 'tum 'tēdkiga ro

*al-Masi ɔɔ naŋa naŋa kic ɔɔ utu gətɪŋ gətɪŋa. ²⁸ Bin ɔɔ, maakŋ *egliz ki se, deet deet se, Raa tɔnd *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan bɛɛr tɔɔd jee kɛn taad taar teeco taariŋ ki. Gen k-mətɔge tu se, naan tɔnd jee dooy jeege. Ɔɔ mɛtn naade ki se, naan tɔnd jee tɛdn nakŋ-kɔɔbge, tɛr naan tɔnd jeegegen ɛd lapi jee kɔɔŋge tu ɔɔ tɔnd jee mɛtinge gen noogn jeege. Jee mɛtinge naan tɔndde jee kɛn 'tɔɔdn jeege ute jee kɛn taadn taar naangen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se lɛ jee kaan naabm Isagen mɛtn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tɛdn nakŋ-kɔɔbge sum la? ³⁰ Naade paac se jeegegen kɛn ɛd lapi jee kɔɔŋge tu sum la? Paac se, jee kɛn taad taar naangen jeege jeel ey se sum la? Ɔɔ naade paac se jeel taadn tɔɔkŋ taar naangen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan kɛn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dɔŋki kɛn jiga cir paac.

Bɔrse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm kɛn jiga cir paac paac kɛn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kɛn maam ɔɔ m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔɔ kɛn m'jeel taar *kɔdn Raage kic ɔɔ, naɔo kɛn maam m'ɔk maak-je ey se, kɛse maam m'tec aan gɔɔ ganŋa ey lɛ aan gɔɔ mɛnde kɛn j'ɔndinga num eem tɔkŋ bi kiric se. ² Kɛn maam ɔɔ m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔɔ kɛn m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel mɛtiŋ eyo ɔɔ m'jeel mɛtn nakge paac, ɔɔ kɛn maam ɔɔ m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔɔ j'iin k'dɛɛtɛ j'ɔŋ gɔtn se jaay naade took taarum kic ɔɔ, num kɛn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tɔɔl sɛr eyo. ³ Kɛn maam ɔɔ m'nig maalum paac jee daayge tu ɔɔ bini m'ɔŋ rom k'tɔɔciŋ poodn kic ɔɔ, anum kɛn maam jaay m'je jeege ey se, kɛse maam m'kɔŋ di ro ki?

⁴ Debm ɔk maakje do jeege tu se, naan maakiŋ deere ɔɔ kɛrcɛɛ. Naan ɔk maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔɔ magal ron eyo; ⁵ debm ɔk maak-je do jeege tu se, naan tɛdnakŋ sɔkɔŋ eyo, naan debm nakɔŋ eyo, tɛd maak-taar eyo, ɔk nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm kɛn je jeege se, nakgen ute doobiŋ ey se, naan maakiŋ raap do ki eyo, num naan maakiŋ raap do taar kɛn mɛt ki. ⁷ Debm ɔk maak-je se, kɛn k'tɛdiŋ *kusiŋ kic ɔɔ, naan an dim eyo. Daayum naan tuj ɔrmiŋ ute jeege eyo, ɔnd don paac do Raa ki ɔɔ ɔŋ sɛrk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kɔŋ naŋ eyo. Taargen k'taadŋ kɛn teeco taar Raa ki se lɛ, kaadiŋ utu 'deele. Ɔɔ taar naangen jeege jeel ey se utu 'naŋa ɔɔ jeel nakge se lɛ, kaadiŋ utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel naŋ mɛtn nakge paac eyo. Ɔɔ taargen

k'taadīn kēn teeco taar Raa ki se lē, ōn aas ute gēn Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade 6aa se, nakgen paacn kēn aas te ute doobin ey se, kaadīn utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kōkuma, paac se, aan gōō gēn gaan sēemge; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakn gaan sēemge se maam m'rēsinga naatn. ¹² Borse se, naajege j'aakki nakge na6o j'aak j'ōkki mētde eyo aan gōō debm aak daan kaamin maakn kaam-kaay-naan kēn aak ɔɔf ey se. Num 6ii kalan se, j'utu j'an kaakin 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ōk mētn nakge paac eyo, na6o 6ii kalan m'utu m'jeel kōkn mētn nakge se mala mala aan gōō kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kōōpm 'ting se: kaal maakn do Raa ki, kōnd do kēn j'ōndki do Raa ki ɔ maak-jea. ɔo maakn naade kēn mōto se, kēn cirde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal edjeege tu se taa noogn jee dēna*

¹ Jeki maak-jea ɔ 'dōnki naabm kēn Nirl Salal edjeege tu ɔ kēn tap ki se, 'jeki doobm gēn taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, kēse naan taad jikilinge tu eyo, num taad Raa ki. ɔo taar naan kēn naan taad se lē, nam jeel mētin eyo. Ute tōōgn Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kēn jeege ɔnd ute mēt kōn eyo. ³ Num gan debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilinge tu, noogde gēn ziidn 6aa ute naande, dejde ɔ edden kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naangen jeege jeel mētin ey se, kēse noogin naan mala gēn ziidn 6aa ute naanina, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn 6aa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naangen jeege jeel eyo. Na6o kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se, ɔn deb kalan 'taad tōōkn mētin jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn 6aa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kēn taad taar naangen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin 6o, gēnaamgen doobm *al-Masi ki, aan gōō borse maam m'6aa gōtse ki jaay m'taadsen ute taar naangen kēn naase 'jeelki ey se, taarungen m'taadsen se lē ōn taadsen mētn nakgen Raa taadum mētin se eyo, edsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔ dooyen ey se, kēse asen kōn noogn ɔo dī?

⁷ Bin 6o 'jeelki, silēere ute kurundu jaay 6aa mētn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ɔ dīo? ⁸ Num debm tuuy 6ōrlō gēn bōōō se jaay tuuyin mēt ki ey se, jeege 'kōn ɔaapm rode gēn 6aa bōōō ki ne? ⁹ Gēn naase kic 6o tec bini. Kēn naase 'taadki taar naangen

jeege booy ək mētiŋ ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kəkŋ mētiŋ ɔɔ dī? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rēŋε. ¹⁰ Deere, do naan̄ ki ara se, taar naan̄ge napan̄iŋ dēna ɔɔ maakde ki se, taar naan̄ kalan̄ jaay k'booy k'l'ɔkiŋ ey se, gətɔ. ¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naan̄iŋ jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeeliŋ naan̄ se mērtε. Ɔɔ maam kic lē naan̄ am jeelum maam se, mērtε. ¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dɔŋki naabm kēn Nir̄l Salal εd̄ jeege tu se, 'dɔŋki naabm kēn 'noogn̄ jee egliz ki 'ziidn̄ ɓaa ute naandε.

¹³ Taa naan̄ se ɓo, debm taad taar naan̄gen jeege jeel ey se, ŋ'tɔnd̄ mētn̄ Raa an̄ kēdn̄ jeele gēn tērl̄ taar se jeege tu. ¹⁴ Kēn maam jaay m'eem̄ Raa ute taar naan̄ jeege jeel ey se, deere, maam m'eemiŋ ute maakum paac, naɓo taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd̄ ute mētiŋ eyo. ¹⁵ Kēn bin num m'tēdn̄ m'ɔɔ dī? M'keem̄ Raa ute maakum paac ute taar naan̄gen jeege jeel ey se naɓo maam m'je m'an̄ keemiŋ ute dɔobm kēn saapum kic ɓo jeel ək mētiŋa. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naan̄gen jeege jeel ey se naɓo, m'je m'kaar kaa ute dɔobm kēn saapum kic ɓo jeel ək mētiŋa. ¹⁶ Kēn jeege tusga gēn keem̄ Raa jaay naai 'tɔɔm̄ Raa ute saapi paac ute taar naan̄gen kēn jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee ɓaadɔ booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan̄ 'kɔŋ tookŋ *amin̄ ɔɔ dīo, taa taari kēn 'tɔɔm̄ Raa se lē, naan̄ ɔnd̄ ute mētiŋ eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari kēn naai 'tɔɔm̄ Raa se nijim̄ aak eyo, naɓo debm inḡ booyi jaay jeel mētiŋ ey se, ɔŋ noogiŋ gēn ziidn̄ ɓaa ute naaniŋ eyo.

¹⁸ Maam m'tɔɔm̄ Raa taa maam se m'jeel taadn̄ taar naan̄gen jeege jeel ey se m'cirsēn, naasen kēn inḡ 'ɓaaki se paac. ¹⁹ Naɓo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn̄ taarge mii sum kēn jeege jeel mētiŋa taa adēn dooyo, naan̄ se cir kēn m'taad̄ taara dupu kando kando ute taar naan̄gen jeege jeel mētiŋ ey se.

²⁰ Gēnaamge, ɔŋte 'saapki aan̄ gɔɔ gēn gaan̄ sēemge, num 'saapki aan̄ gɔɔ jee magalge. Num gan̄ gēn tēdn̄ *kusiŋ num, 'tēdk̄i rose aan̄ gɔɔ gaangen sēeme kēn jeel tēd̄ kusiŋ ey ɓɔrt se. ²¹ Taa naan̄ se ɓo maakŋ *Ko Taar kēn Raa εd̄o Musa ki raan̄iŋ se Mēl̄jege Raa taad̄ ɔɔ:

Jee se maam m'aden taad̄ ute taar naan̄gen kuuy

ɔɔ m'adē kəl̄ jee kuuy ɓo utu adēn taadn̄ ute taar naan̄dege.

*Ute naan̄ se kic ɓo naadē 'booy kuun taarum ey tap.**

²² Taar naan̄gen k'taad̄ jaay jeege jeel ey se, kēse Raa ɓo taad̄ tɔɔgiŋ do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naan̄gen jeege jeel ey se, taad̄ ute naadē eyo. Num gan̄ debm jaay taad̄ taar teeco taar Raa ki se, kēse naan̄ taad̄ ute jee kēn aalga kaal maakde do Isa

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

ki ɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔlde naade maak ki eyo.

²³ Kēn aan gɔɔ egliz ute magalin̄ tus jaay jeege paac taad taar naan̄gen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ɔaado booy taar Raa sum ey ɛ jee aal maakde do Isa ki eyo ɔaado maakse ki se, asen taadn̄ ɔ naase se jee d̄erlge ey ne? ²⁴ Num gan̄ kēn naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naan̄gen kēn jeege jeelin̄ se, debm aal maakin̄ do Isa ki eyo, ey ɛ debm lee ɔaado maakse ki gen̄ booy taar Raa sum se, kēn naan̄ booy taarsege se, an̄ kēdn̄ saapa ɔ naan̄ 'jeel ron̄ ki naan̄ se debm kusina, ²⁵ ɔ taar kēn maakin̄ kēn jeege jeel ey se ɛ, 'toodn̄ tal. Gōtn̄ se naan̄ 'kergn̄ kōnd naanin̄ naan̄ ki naan̄ Raa ki ɔ an̄ keeme ɔ naan̄ 'taadn̄ makōn̄ ɔ: Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobin̄ tak tak

²⁶ Gen̄naangen̄ doobm̄ *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn̄ m'ɔɔ dī? Kēn 'tuskiga gen̄ keem Raa se, nan̄a nan̄a kic ɔ kēn ɔaa kaar kaa, dooy jeege, taadn̄ m̄etn̄ nakn̄ kēn Raa taadin̄o, taadn̄ taar naan̄gen jeege jeel eyo, ey ɛ t̄erl̄ taar naan̄ jeege jeel ey se, anum nakn̄ naase aki t̄ed̄ paac se, 't̄ed̄n̄ki taa 'noogr̄ *egliz 'ziidn̄ ɔaa ute naanina. ²⁷ Kēn jeege baag taadn̄ taar naan̄gen jeege jeel ey se, ɔn̄ jeege dio ɔ kēn cirga ɛ jeege m̄ɔɔ sum. Kēn aki taad̄ kic num, deb kalan̄ taad̄ aasga ram jaay ɔ deb kuuy 'taada. ɔ ɔn̄ nam kuuy an̄ t̄erlin̄ jeege tu. ²⁸ Kēn debm kēn an̄ t̄erlin̄ taar se jeege tu ḡɔɔ num, gen̄aa kēn taad̄ taar naan̄ kēn jeege jeel ey se, n̄'ɔnte taadn̄ naan̄ jeege tu, num n̄'taad̄ ute maakin̄a ɔ n̄'taad̄ Raa ki. ²⁹ Num gen̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔn̄ jeege dio ey ɛ m̄ɔɔ sum ɔ, 'taada. ɔ jee m̄etinge se, k'booy k'j'ok̄ m̄etn̄ taar se jiga, taar se ɔaa ute m̄etn̄ taar Raa ɔɔu ḡɔɔ. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan̄ Raa taadin̄ m̄etn̄ nakn̄ gam ɔ je taadn̄ m̄etn̄ nakn̄ se jeege tu se, deb kuuy kēn taad̄ taad̄ se n̄'doa ɔ n̄'ɔn̄ ḡɔɔ deb kēn se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo kēn aki taadn̄ taar teeco taar Raa ki, nab̄o kēn deb kalan̄ taad̄ aasga jaay ɔ kōn̄ ḡɔɔ naapin̄ ki. Bin se jeege paac, naase ad̄eki dooyo ɔ ad̄eki kēdn̄ kaay kaama. ³² Debm jaay taad̄ taar teeco taar Raa ki se, naan̄ b̄ɔɔb̄ ɔk taarina. ³³ Nakn̄ ute doobin̄ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki kin̄g ute lapia.

Naase 't̄ed̄ki aan gɔɔ eglizgen̄ gen̄ jee Raagen ɔaa se paac, ³⁴ kēn jee al-Masige jaay tusga se, m̄endgen̄ maakse ki se, k'doa. Aan gɔɔ kēn *Ko Taar kēn Raa ɛd̄o Musa ki taada, maakn̄ jee al-Masige tun tusga se, m̄endge se ɔk doobo gen̄ taadn̄ taar eyo num k'j'in̄g kaam kalan̄. ³⁵ Kēn naade ɔ je t̄ond̄ m̄eta ɛ, k'ɔaa k't̄ond̄ m̄etn̄ gaabdege ɔeene. Ey num kēn jee al-Masige tusga num, m̄endge jaay 'taadn̄ taara se d̄ɔɔd̄ eyo.

³⁶ Lɔbu taar Raa se uuno mētiŋ gɔtse ki sum la? Ɔɔ taar se, naase kalse ki sum ɔo 'booyiŋkiro lē? ³⁷ Maakse ki debm jaay saap ɔɔ naan̄ ɔk *Nirl Salal maakiŋ ki ey lē tēdga debm taadn̄ taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar kēn maam m'raansē se, kēsē Mēljege mala ɔo taadsēn nakŋ gēn tēda. ³⁸ Anum taar kēn maam m'raansē se jaay debm baate tookŋ do ki se, debm bin se Raa kic ɔo, jeeliŋ eyo.

³⁹ Bin se, gēnaamgēn doobm al-Masi ki, 'dɔŋki gēn taadn̄ taar teeco taar Raa ki ɔɔ jeegēn taad taar naangēn jeege jeel ey se, ɔŋte 'gaaski gēn taada. ⁴⁰ Naɔo nakŋ paacŋ kēn naase aki tēd se, 'tēdŋki ute doobiŋ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ Gēnaamgēn doobm *al-Masi ki, tēr maam m'je m'asēn taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gēn al-Masi kēn maam m'taadsēno ɔɔ naase 'tookkiro do ki se ɔɔ ɔorse kic utu ɔkiŋki ɔɔŋɔ. ² Ute Labar Jigan gēn al-Masi esē se ɔo, naase ɔŋkiga kaaja kēn naase jaay iŋki do ki aan gɔɔ kēn maam m'taadsēno se. Ey num, ɔere, kaal maaksēn do al-Masi ki se, 'tēdŋ nakŋ cēre.

³ Nakŋ cir paac paac jaay maam m'dooyse no deet deet se, taar maam mala m'ɔŋiŋo gɔtn al-Masi kēn ɔɔ: al-Masi se ooyga taa *kusiŋjege aan gɔɔ kēn Kitap taadno. ⁴ Naan̄ ooy se, j'ɔliŋo maakŋ ɔaad ki, ɔii k-mɔtɔge tu se naan̄ duro daan yoge tu, aan gɔɔ kēn Kitap taadno ro ki se kici. ⁵ Kēn naan̄ duro se, naan̄ teeco naan̄ Pīer ki ɔɔ tēr naan̄ teeco naan̄ jee kaan̄ naabiŋge tun k'dan̄de ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶ Tēr naan̄ teeco naan̄ gēnaage tun doobm Isa al-Masi kēn tus iŋg kiŋg taa naapki ɔɔ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee dēniŋ utu zēere ɔɔ kēngēn mētiŋge se, ooyga. ⁷ Tēr naan̄ teeco naan̄ Jak ki ɔɔ tēr naan̄ teeco naan̄ jee kaan̄ naabiŋge tu paac. ⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan̄ teeco naan̄ maam ki kici, maam kēn aan gɔɔ goon kēn j'oojiŋ laapiŋ aas te eyo. ⁹ Deere, maakŋ *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige tu se, bēeki num, maam se ɔo debm kēn k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas kēn j'am dan̄ *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gēn *Raa se, maam m'dabarino ga. ¹⁰ Num gan̄ Raa tēdumga bēe ɔɔ ute bēe naan̄ tēdum se maam m'tēdga aan gɔɔ kēn ɔorse naase 'jeelumki se. Anum bēe Raa kēn tēdum maam ki se, tēd te nakŋ cēr eyo. Naɔo maakŋ jee kaan̄ naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tēd naaba m'cirde. Num kēn tēd naabm se, maam eyo, naɔo bēe Raa esē se ɔo ɔlum maam m'tēd naabm se. ¹¹ Bin ɔo kēn 'tēdŋ maama, lɔ naade, kēsē ɔo taar kalaŋ kēn naaje k'taadsēni ɔɔ do taar kēn se ɔo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num ɣen dī jaay jee mētingen maakse ki se, taad ɔɔ jee ooyga kooy se, ade kɔŋ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Kēn jeege jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Kēn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rɛŋɛ ɔɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic ɛ, cɛɛ. ¹⁵ Deere, kēn jee ooyga kooy jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo Raa duriŋo te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tɛdga saadgen ɣen Raa kēn taad taar mɛt ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Kēn jee ooyga kooy jaay kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum kēn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naaŋ ki kic ɓo, cɛɛ. Ɔɔ ɓorse kic ɓo, naase utu inɣki maakŋ *kusiŋse ki. ¹⁸ Kēn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Kēn naajege jaay k'l'ɔndki dojege do al-Masi ki ɣen tiŋg do naaŋ ki ara sum num, maakŋ jikilimge tun do naaŋ ki ara se, ey num bɛɛki se, naajege sum ɓo kēn jeege ajeki kɛɛjŋ dojege tu cir kēn jeegen ɓaa se paac paac.

²⁰ Num ɣaŋ deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay duriŋo deet deet se, jejeki taadŋ ɔɔ: jeegen ooyga kooy se naaŋ utu aden 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalaŋ sum ɓo, yoa aan do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalaŋ kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu. ²² Aan ɣɔɔ jikilimge paac teeco mɛtjil Adum ki se, naade paac ooy aan ɣɔɔ naaŋa. Bin ɓo ɣen jeegen paacŋ dɔɔk ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔŋ kaaja ute naaŋ kici. ²³ Num Raa ade 'dur jeegen ooyga kooy se naaŋ aden rɛɛsn ute doobiŋ doobiŋa. Al-Masi se naaŋ ɓo debm duro deet daan yoge tu jaay ɓo jee naaŋge se utu ade 'dur daan yoge tu ɓii kēn naaŋ ade ɓaa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔɔ nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu aden 'tɛdŋ 'tɛdŋ ɣɔɔ, jaay ɓo duni se 'naŋa ɔɔ kaad kēn se sum ɓo al-Masi 'kɔŋ gaara kaam ji Bubiŋ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn gaara *bini jee taamooyinge se Raa aden tɛdŋ naaŋ ɓo kiŋg dode ki.** ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtŋ kēn j'aŋ kutiŋ kap se, yoa. ²⁷ Tɛr Kitap taadga taad ɔɔ al-Masi se: *Raa ɛdŋga nakge paac kaam jiŋa.*† Kēn Kitap jaay taad ɔɔ nakge paac tɛdga kaam jiŋ se, ɔɔp Raa sum ɓo kaam jiŋ eyo. Taa Raa se, naaŋ ɓo debm kēn ɛdŋ nakge paac kaam jiŋa. ²⁸ Kēn Raa jaay ɛdga nakge paac kaam ji al-Masi se, naaŋ Gooniŋ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa kēn ɛdŋ nakge paac kaam jiŋ se. Bin se jaay ɓo Raa utu 'kɔsn gaara do nakge tun ɓaa se paac.

* 15:25 Aak KKR 110.1. † 15:27 Aak KKR 8.6.

29 Jee kēn je əɔ j'ade *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap ɓo, *batem se aden tɛdn dī naade kēn jee ooyga kooy se†? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōŋ 'dur daan yoge tu ey num, gēn dī naade ɔŋ rode k'batizde taa naade se? 30 Kēn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gēn dī jaay naajege daayum k'lee k'ɓaa gōtn ɔŋ kēn j'an kutn koje ro ki se? 31 Gēnaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kēse taar mɛt ki, əɔ aan gəɔ gōtn Mɛljege Isa al-Masi ki se, maam m'təom roma taa naase se, taar se mɛt ki kici. 32 Gēnaamge, maakŋ gɛgɛr kēn ɛpɛz ki se, maam m'dodega ute jeegen aan gəɔ daa gaabge se. Kēn jaay gēn nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɓo m'kōŋ dī ro ki? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōŋ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski əɔ j'aayki ute maraadjeye, taa naajege se lɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo.* §

33 Ɔŋten 'kaaŋki rose dala, bɛɛ: Mɛdgen jig ey se ɓo kēn tuj king bɛɛ jeege*. 34 'Tɛrlki saapse əɔ ɔŋte 'tɛdki kusina! Maam m'aak jee mɛtiŋge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa səkōŋ asen tɔɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec əɔ dīo

35 Nam 'kōŋ tōnd mɛta əɔ: jeegen ooyga kooy se tap ɓo ade 'dur əɔ dī daan yoge tu? Ɔɔ rode tap ɓo 'tecŋ əɔ dī? 36 Kalɛ, debm dɛrlɛ! Kaam nakŋ naai ɔɔciŋga se, ruumga† jaay teec ey la? 37 Naai 'lee ɔɔc se, ɔɔc kaam teene ey lɛ kaam ne dīm kuuy, num naai 'lee ɔɔc gardiŋ eyo. 38 Kēn naai jaay ɔɔcga se, Raa teeciŋa əɔ teep tɛdn magala aan gəɔ kēn naaŋ maakiŋ jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɓo tecŋ napariŋ kaliŋ ki kaliŋ ki.

39 Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gēn jikilimge lɛ tec kaliŋ ki, gēn daage lɛ kaliŋ ki, gēn yeelge kic lɛ kaliŋ ki əɔ gēn kēnjge kic kaliŋ ki. 40 Aan gəɔ nakgen do naaŋ ki ək roge se, kēngen maakŋ raa ki se ək kici. Naɓo kaakŋ bɛɛdege se, tec te naap eyo. 41 Kaada wəoriŋ tec kaliŋ ki əɔ laapa kic kaliŋ ki əɔ k-dijge kic ɓo wəorde tec kaldɛ ki. Ɔɔ tɛr k-dijge ute naapa kic wəorde tec kalaŋ eyo.

42 Bin ɓo bii kēn jeege ade dur daan yoge tu se, 'tɛdn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔliŋga maakŋ ɓaad ki se, ruum naatn. Num gaŋ bii kēn naaŋ ade 'dur daan yoge tu se, ro kēn Raa aŋ kɛd se 'kōŋ ruum ey sum. 43 Ro debkilim ooy jaay j'ɔliŋga maakŋ ɓaad ki se, naaŋ tɛd aak kusu. Num bii kēn naaŋ ade 'dur daan yoge tu se, Raa aŋ kɛdn ro aak bɛɛ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔliŋga maakŋ ɓaad ki se, naaŋ ək tɔɔg eyo. Num bii kēn

† 15:29 Taar Pəl taad ara se taad ute jee al-Masi gēn mɛtiŋgen batiz taa jee ooyga kooyo num gaŋ Pəl se uun te kul eyo gēn batizn taa jee ooyga kooyo. § 15:32 Aak Eza 22.13.

* 15:33 Taar se Pəl uuno taar gen kɔd Grɛk debm kaar bal-zɛɛɛ.

† 15:36 Ute taar kēn k'raaŋ Kitapm se taad əɔ kaam naka se ooy, jaay teece.

naan̄ ade 'dur daan yoge tu se, Raa an̄ kēdn̄ ro kēn̄ ək̄ tōōgō. ⁴⁴ Debm̄ jaay ooyga num kēn̄ j'ōlinga maak̄n̄ 6aad̄ ki se, kēse j'ōl daa ro sum. Num kēn̄ naan̄ jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecn̄ ute ro kēn̄ *Nirl̄ Salal̄ an̄ kēda. Aan̄ gōō do naan̄ ki debkilim̄ ək̄ daa ro se, maak̄n̄ raa ki kic̄ 6o Raa an̄ 6aa kēdn̄ ro kuuy. ⁴⁵ Kēse 6o Kitap̄ taad̄ ɔɔ: debkilim̄ deet deet se ron̄ Adum, naan̄ se ək̄ daa roa ute koa. Adum kaam̄ mōōtn̄ se†, naan̄ se Nirl̄ kēn̄ ɛd̄ kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm̄ kēn̄ 6aad̄o deet deet se, debm̄ ək̄ Nirl̄ kēn̄ ɛd̄ kaaja se eyo, num debm̄ ək̄ daa ro 6o 6aad̄o deete ɔɔ debm̄ ək̄ Nirl̄ kēn̄ ɛd̄ kaaja se, 6aad̄o kaam̄ mōōtn̄. ⁴⁷ Debm̄ deet deet se naan̄ se j'ōb̄in̄ ute naan̄a. Debm̄ k-dige se, naan̄ se iin̄o maak̄n̄ raa ki. ⁴⁸ Jeegeen̄ do naan̄ ki ara paac se, tec aan̄ gōō debm̄ kēn̄ j'ōb̄in̄ ute naan̄a se. Ɔɔ jeegeen̄ maak̄n̄ raa ki se ɛ, tec aan̄ gōō debm̄ kēn̄ iin̄o maak̄n̄ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan̄ gōō 6orse naajege k'teck̄i debm̄ kēn̄ j'ōb̄in̄ ute naan̄a se, naajege k'j'utu j'aki tec debm̄ kēn̄ iin̄o maak̄n̄ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki gēnaamgen̄ doobm̄ *al-Masī ki, m'asen̄ taad̄a: 6ere, debkilimī ute daa ron̄ ək̄ mooso se 'kōn̄ 6aa *maak̄n̄ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se kēn̄ utu 'ruum̄ se ɛ, naan̄ se 'kōn̄ tin̄g gēn̄ daayum̄ eyo.

⁵¹ Maam̄ m'je m'asen̄ taad̄ ute *nak̄n̄ kēn̄ jeege jeel̄ mētin̄ ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum̄ naajege paack̄i se, Raa utu ajekī tērl̄ rojege kaam̄ kuuy. ⁵² Biī kēn̄ pulu 'keem̄ kaam̄ mōōtn̄ se, 'tēd̄ yōkōd̄ aan̄ gōō debm̄ ɔnd̄ kaamin̄ sapac se, kaad̄ kēn̄ pulu 'keem̄ se, jeegeen̄ ooyga kooy se utu 'durū ute ro kēn̄ 'kōn̄ ruum̄ eyo. Ɔɔ naajegen̄ j'utukī zēer̄ se ɛ, Raa utu ajekī tērl̄ rojege kaam̄ kuuy. ⁵³ Ro kēn̄ utu 'ruum̄ se, tak̄ 6o j'utu j'an̄ kēdn̄ ro kēn̄ 'kōn̄ ruum̄ eyo ɔɔ ro kōn̄ kooy se ɛ, j'utu j'an̄ kēdn̄ ro kēn̄ 'kōn̄ kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad̄ kēn̄ ro kēn̄ utu 'ruum̄ se, jaay utu tērl̄ ro kēn̄ 'kōn̄ ruum̄ eyo, ɔɔ ro kēn̄ 'kooy se ɛ j'utu j'an̄ tērlin̄ ute ro kēn̄ 'kōn̄ kooy ey se, bin̄ 6o taar̄ kēn̄ Kitap̄ taad̄ do dōkin̄ se 'kaan̄ doobin̄ ki kēn̄ ɔɔ:

6ere, yo se Raa ciringa naan̄ tēd̄ga gōō.

⁵⁵ *Naaī yoa, tōōgī kēn̄ naaī 'cir̄ jeege se tap̄ 6o gay?*

Ɔɔ tōōgī kēn̄ naaī leē tōōl̄ jeege se tap̄ 6o gay?§

⁵⁶ Tōōgn̄ kēn̄ naaī 'leē tōōl̄ jeege se ɛ, kēse *kusin̄a. Ɔɔ kusin̄ ɛ, kēn̄ ɛdin̄ tōōgō se, *Ko Taar̄ kēn̄ Raa ɛd̄o Musā ki. ⁵⁷ Anum̄ ute doobm̄ Mel̄jegē Isā al-Masī se, k'tōōmkī Raa kēn̄ ɛdjekī tōōgō k'cir̄kī nakgen̄ ək̄ tōōgō dojege tu!

⁵⁸ Bin̄ 6o, gēnaā maak̄-jemge, 'daarkī tōōgō. Ɔn̄tē 'tērl̄kī mōōtn̄! Naabm̄ Mel̄jegē se ɔn̄tē 'kōn̄in̄ki, 'tēd̄ '6aansin̄kī ute

† 15:45 Adum kaam̄ mōōtn̄ se taad̄ ute *al-Masī. § 15:55 Aak̄ Eza 25.8.

naaniṇa. 'Jeelki, naabm kēn naase 'lee dabara 'tēdīnki Mēljege tu se, ċer eyo.

16

*Gēnaagen doobm *al-Masi ki tiir gēn noogṇ gēnaagen Jeruzalēm ki*

¹ M'je m'asen taada taa gursn kēn aki tiir gēn noogṇ jee Raagen Jeruzalēm ki se: maam m'taaddega taad mētīn *eglizge tun taa naaṇ Galat ki. Anum naase 'tēdīnki bin kici. ² Bii dumas ki tak 60, naṇa naṇa kic 60 do naabiṇ kēn naaṇ tēd jaay ɔṇo se, maak ki se ṇ'ɔɔd ṇ'ɔmbiṇ gēn doṇa taa an noogṇ gēnaagen doobm al-Masi kēn Jeruzalēm ki. Bin se, naase aki kōṇ booy ḡiin kēn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Kēn maam jaay m'ḡaa m'aanga gōtse ki num, jee kēn naase 'bēer 'tɔɔddeki se, maam m'ade kēdn maktub ute nakṇ kēn naase 'tiir 'tusiṇki jide ki se. Ɔo maam m'ade kōl naade aan ḡaa ute nakgen se, Jeruzalēm ki. ⁴ Kēn aakiṇki bēe jaay maam mala 60 m'ḡaa kic lē, naade 'ḡaa ute maama.

Pōlje ḡaa merte

⁵ Kēn maam m'utu m'ḡaa gōtse ki se, maam m'kaal teecṇ taa naaṇ Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese. ⁶ Kēn maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tiṇṇ cōkō ute naase, lōḡu kaadn kuulu se kic daan m'aṇ deel gōtse ki jaay 60 sōm naase amki je nakṇ kēn am noogṇ gēn tēdn mertum naan ki. ⁷ Anum kēn ḡorse m'ḡaa ḡaa gōtse ki se, m'je m'asen kaakṇ ute do jēm sum eyo, naḡo kēn Mēljege jaay ɔɔḡumga doobo num, maam m'je m'king ute naase cōkō. ⁸ Num gaṇ ḡorse maam se m'tiṇṇ maakṇ gēger kēn Epez ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekōt ki. ⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ōṇga doobm gēn tēdn naaba *Raa ki dēn aak eyo naḡo jee wōyge kic 60 dēna utu gōtn ese.

¹⁰ Kēn Timote jaay aanga gōtse ki num, aakiṇki doṇ ki. Bin jaay 60 naaṇ kic niriṇ aṇ kaay eyo; taa naaṇ kic lē tēdn naabm Mēljege aan gōo maama. ¹¹ Bēre, Timote se, nam ɔṇte kuum kaaliṇ naaṇ ki, num ēdīnki nakṇ noogo kēn naaṇ ade kōkṇ tērl gōtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn ara se, j'utu j'iṇṇ j'aak kaamiṇa.

¹² Gēnaajege Apōlōs se, ey num maam m'ēdīnga kaay kaam aak eyo m'ɔo ute gēnaage se, ṇ'ḡaa gōtse ki, naḡo naaṇ took eyo gēn ḡaa gōtse ki ḡorse se. Anum kēn naaṇ ɔṇga jīṇ jaay sōm utu 'ḡaa gōtse ki.

Pōl naṇ taariṇa ɔo ɔl tōssiṇ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋki zεερε, kaal maaksen do Raa ki se əkīŋki tōogō. 'Tēdki jee mεc ɔɔ 'dāarki tōogō. ¹⁴ Ɔɔ nakŋ naase aki 'tēd paac se, 'tēdīŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gεnaamge, 'booyki m'asen taaf daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ ɓeenŋ ki se, naade ɓo jee kēn took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naanŋ Akayi ki se ɔɔ naade se ɓo, jee ɔŋ rode gēn tēdn naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se ɓo, 'tookki taarde ɔɔ jee kēn lee dabar tēd naaba ute naade se kic ɓo, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus ɓaado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gɔɔ naase ki se, naade ɓaado noogumga. ¹⁸ Taa naade se tēdum maakum tōodga kaam kalanŋ aan gɔɔ naade tēdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ɔkdeki ɔɔŋɔ.

¹⁹ *Eglizgen taa naanŋ Azi ki se, tēdsen tōose. Akilas ute Priska ɔɔ ute egliz kēn lee tus beede ki se kic tēdsen tōose den aak eyo ute ro Mēljeje. ²⁰ Gεnaagen doobm Isa al-Masi kēn gōtn ara se, tēdsen tōose paac.

'Tēdki tōose naapge tu ɔɔ 'baam 'tōkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge aan gɔɔ gεnaa naapge. ²¹ Gōtn ara se, kεse maam Pōl ɓo m'raansen tōosn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mēljeje ey se, ɔŋ Raa anŋ naama. Maranaata! (Kεse je deekŋ ɔɔ: ɔŋ Mēljeje se ŋ'ɓaado.)

²³ Ɔŋ Mēljeje Isa asen tēdn bεεŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajeje k'dōok k'tēdkiga kalanŋ ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki

Kēn Pəl raan̄ga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōṅ labar jee Kōrint ki ɔɔ tēr naade raan̄ təl maktubge dēna ute naapa kici (koṅ 2.3). Gōtn se, Pəl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde ɔa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kər naan̄ tērl te gōtde ki ey ɔort se, naan̄ raan̄den taa aden tērl kingde. Maakṅ maktubiṅ ki se Pəl taad jeege tu ute doobm ɔɔ dī jaay naan̄ tēd debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekṅ ɔɔ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔliṅ naaba. Kēn gēn Pəl ki num naan̄ se nakiṅ kaan̄ naaba sum. Ɔo maakṅ naabiṅ kēn naan̄ tēd se, naan̄ ōṅga nakgen ɔɔṅ ɔ kēn aan̄ doṅ ki, ōṅga dubar ɔɔ nakgen kēn ɔl ɔeere deb ki ɔɔ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōṅ aayga kaamiṅa. Naɔo nakṅ naan̄ je se gōtɔ ɔa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔɔ Isa al-Masi. Kēn Pəl jaay taad taa naan̄ maliṅ se, nakṅ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki aṅ baatiṅ eyo ɔɔ 'kōṅ baatn dooyiṅ kēn naan̄ dooydeno se ey kici (koṅ 1-7). Gēn k-dige se, Pəl raan̄den ɔɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koṅ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pəl taadden ɔɔ jee kēn tēd rode aan̄ gōɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōṅte booy kuun taarde (koṅ 10-13).

Pəl raan̄ ɔl tōɔse egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pəl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn *Raa maakiṅ jen ro ki ɔɔ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōɔse naase ki jee *eglizn kēn maakṅ gēgēr kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacṅ taa naan̄ Akayi ki ute magaliṅa. ² Ɔṅ Bubejege Raa ɔɔ Mēljege Isa *al-Masi asen tēdn bēede ɔɔ asen kēdn lapi.

Raa debm ɛd kaay kaama jeege tun maakṅ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Mēljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēeṅ dēna ɔɔ naan̄ 60 Raa debm ɛd kaay kaama ute maraadiṅa. ⁴ Maakṅ nakge tun ɔṅ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdʒeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdʒeki se, naajege kic num j'aṅki kaasn gēn kēdn kaay kaama jeege tun maakṅ nakge tun ɔṅ se kici. ⁵ Aan̄ gōɔ naajege j'ōṅki dubar dēna ute al-Masi se, bin 60 ute doobm al-Masi se Raa ɛdʒeki kaay kaam dēn bin kici. ⁶ Kēn nakṅ ɔṅ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn kaay kaama kēn asen kəl gōtn

kaaj ki. Ɔ naaje jaay Raa εdjen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num aŋki kōŋ kaasa aan gōō ken naaje dubar aan doje ki jaay j'ōŋ j'aasiŋ se kici. ⁷ Ɔ naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mεc. Taa naaje k'jeele naase ŋkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kēdn kaay kaama aan gōō naaŋ tēdo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen dōobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naaŋ Azi ki se k'dabarjenoga den aak eyo. Ɔ dubar ken naaje k'j'ōŋo se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōō naaje se j'kōŋ kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōō biije naŋga sum, naaje j'kooyo. Na6o, naaje se j'ōnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ōnd doje do Raa ki, naaŋ 6o debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔ Raa se ɔdjenoga doje maakŋ yo ken gōtn ese se ɔ naaŋ ajen kōōdn doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ōnd doje doŋ ki, gōt kuuy kic 6o naaŋ utu ajen kōōdn doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa ken naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔ ute tōnd mētn ken jeege dēna tōnd mētn Raa taa naaje se, Raa ajen tēdn bεε. Ute naaŋ se jeege dēna 'tōom Raa taa bεε ken naaŋ tēdjen se.

Gōtn Pōl uun doa je 6aa Kōrint ki na6o ŋ 6aa te eyo

¹² Anum nakŋ tēdjen jaay naaje k'tōom roje se, naaje k'jeelin maakje ki, kingjen naaje j'ing maakŋ jeege tu, ɔ tap tap ute naase se, j'ingō ute ken mēt ki ɔ ute maakŋ kalaŋ naan Raa ki. Num naaje k'j'ingō bin se ute jeel-taar gen jikilimge eyo, num ute bεε Raa ken tēdjen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raaŋsesiŋ se, naaje k'raaŋsen te taar dim kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyiŋki ɔ 'booy ɔkiŋki se. Aan gōō 6orse naase naka kaam kalaŋ 'booy ɔkjekiro te mētiŋ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kōkŋ mala mala ɔ kεse 6o taar ken maam m'je taada se: *6ii ken Mēljege Isa ade 6aa se, naaje k'tōom roje ute naase ɔ naase kic 6o aki tōom rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'6aa gōtn naase ki 6o deet jaayo, taa bin se naase aki kōŋ bεε maam ken m'6aa gōtse ki dōol di se. ¹⁶ Maam m'kiin gōtse ki se m'6aa Masedoan ki ɔ ken m'terl terl Masedoan ki kic 6o, m'ade kaal dose ki. Ɔ naase 6o amki je nakŋ ken am m'kaasn gen 6aa merte taa naaŋ Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun do gen 6aa merte se, ute maakum paac ey la? Ey 6o nakŋ maam m'6aa 6aa tēda paac se, m'tēdiŋ aan gōō gen jikilimgen do nak ken kalaŋ sum 6o ken naade 6aaŋ 6aa tēda num deek ɔ: «Yεε» ɔ «Yεε eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic 6o jeele, do taar ken kalaŋ se, naaje j'ōŋ k'taadseno te j'ōō: «Yεε» ɔ «Yεε eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'6aado k'taadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar ken kalaŋ sum 6o, naaje k'taad te ey «Yεε» ɔ «Yεε

eyo». Num gan̄ taar naaje k'taad̄ se, daayum «ΥΕΕ». ²⁰ Ɔo nak̄ k̄en Raa taado utu t̄ed̄ se, ute doobm al-Masi se paac 't̄ed̄n̄ met ki. Bin 6o ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ɔki: *amin Raa ki gen̄ *nook̄j̄ roŋa. ²¹ Raa 6o k̄en d̄ɔok̄jeki ute al-Masi k't̄ed̄kiga t̄ɔoḡ se ɔ naan̄ 6o debm t̄ed̄jeki k't̄ed̄kiga jee naange. ²² Naan̄ 6o debm k̄en t̄ed̄jeki nak̄j̄ kaak̄j̄ jeele, k̄ese Nirlin̄ k̄en naan̄ ɛdjeki maakjege tu k̄en je deek̄j̄ ɔ naajege se k't̄ed̄kiga jee naange ɔ ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taad̄n̄ ɔ utu ajeki k̄ed̄n̄ nak̄j̄ k̄en naan̄ taado ɔ utu ajeki k̄ed̄ se.

²³ Maam se ɔn̄ Raa am t̄ed̄n̄ saaduma ɔ maam se l̄e m'taad̄ taar met ki. K̄en maam jaay baate t̄erl̄o maak̄j̄ ḡeḡer k̄en Kōrint ki se, m'je m'asen tuj̄n̄ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen t̄ed̄n̄ utu taa t̄ɔoḡ eyo gen̄ kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse l̄e, naase utu ɔkiŋki t̄ɔoḡo. Anum naaje k'je j'aki t̄ed̄n̄ naaba t̄el̄e, taa naase kic 6o maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'k̄on̄j̄ t̄erl̄ ḡotse ki jaay, m'asen 6aa tuj̄n̄ maakse ey sum. ² Anum k̄en maam jaay 't̄uj̄sega maakse se, maam kic 6o maakum 't̄uju, bin se nam am t̄ed̄m̄ jaay maakum raap se ḡot̄o, taa naase l̄e paac, maakse tuj̄ga. ³ K̄en ɔlumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad̄ k̄en m'6aa ḡotse ki se, jeegen am k̄ed̄n̄ maak-raap se 6o, 't̄erl̄ am tuj̄n̄ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, k̄en maam jaay maakum raap se, naase kic 6o 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad̄ k̄en maam m'raan̄seno se, maam maak̄j̄ maak-tuj̄ ki ɔ m'maak̄j̄ kaa-maan̄ ki ɔ m'uun̄ nirlum d̄ena dose ki. Maam m'raan̄seno se taa m'asen tuj̄n̄ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese d̄en̄ aak eyo.

*P̄ol taad̄ ɔ: debm t̄ed̄ga *kusiŋ se, k't̄ed̄in̄ kald̄e*

⁵ K̄en deba jaay tuj̄ga maak̄j̄ jeege se, k̄ese naan̄ tuj̄m̄ maak̄j̄ maam eyo, num naan̄ tuj̄sen̄ maak̄j̄ naase paacki. Na6o taar se j'ɔn̄te 't̄ed̄in̄ki 'deel doa. ⁶ Gen̄ debm bin se, k̄en jee d̄ena uuninga kaamin̄ se 6o, b̄eŋga sum. ⁷ Taa naan̄ se 6o naase 't̄ed̄in̄ki kald̄e, ɔ ɛd̄in̄ki kaay kaama, ey num s̄om̄ maak-tuj̄n̄ ese se 'deel doŋa. ⁸ 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taad̄in̄ki tal, naan̄ 'jeele, naase se 'jen̄ki. ⁹ Anum k̄en ɔlumo jaay maam m'raan̄seno maktubm se, k̄en naase jaay 'tookki taarum paac l̄e, maam m'kaak̄j̄ jeel ro ki. ¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 't̄ed̄in̄kiga kald̄e se, maam kic m't̄ed̄in̄ga kald̄e, k̄en maam 6o m't̄ed̄in̄ga kald̄e naan̄ al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹ Bin 6o *Bubm sitange ajeki k̄on̄j̄ kaan̄ dal eyo, ɔ nak̄j̄ naan̄ je t̄ed̄a se l̄e, naajege k'jeelin̄ki tak.

P̄ol uun̄ nirlin̄ do Tit ki

¹² Kēn maam jaay m'aan maakŋ gēgēr kēn Troas ki gēn taadŋ Labar Jiga gēn *al-Masi jeege tu se, ey num gōtn se Mēljege dooŋdunga doobo ute maraadiŋa. ¹³ Naḅo kēn m'aan jaay m'ōŋ te gēnaam Tit ey se, maakum tap ḅo ŋŋ daar eyo. Gōtn se maam m'iin m'ōŋ gēnaagen doobm al-Masi ki do m'ḅaa taa naaŋ Masedoan ki.

*Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac*

¹⁴ K'tōomki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naaŋ tēdfjeki k'leeki j'ōkki mētn Isan cir nakge paac se. Gōtn ḅaa se paac Raa ōljen naaje se ḅo k'taad taar al-Masi se jeege tu taa aŋ jeele. Do taar naaŋ se lē, tec aan gōo nakŋ oot nijimi kēn oot wōok dood gōto ḅaa se paac se. ¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan gōo nakŋ oot nijimi kēn al-Masi ed Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja do jeege tun Raa utu aden kut kici. ¹⁶ Jee mētingen uun doobm kutu se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gōo nakŋ ooyga kooyo kēn aden kōl gōtn yo ki do jee mētingen kuuy uun doobm kaaja se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gōo nakŋ inŋ zēēē kēn aden kōl gōtn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap ḅo naŋa jaay aŋ kaasn gēn tēdn naaŋ se? ¹⁷ Naaje se k'tecki aan gōo jee dēngen kuuy eyo, kēn lee taad taar Raa jeege tu tēdiŋ aan gōo nakŋ suukŋ gēn kōŋ dīm ro ki se. Num gaŋ k'tēdkiga kalan ute al-Masi se, naaje k'taadki taar mēt ki ute maakŋ kalan aan gōo jee kēn Raa ḅo ḅldeno.

3

**Raa dook kiji ute jeege se kēse ḅo jee tēdn naabiŋge*

¹ Naase aki taadŋ dooki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lō naaje kic ḅo k'je j'ajen raan kēdn maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan gōo jee mētingen k'raanḅeno maktub jide ki jaay ḅaado taadsen naase ki do je naase kic adeki raan kēdkic la? ² Maktubm naaje se, naase malinge. Naaŋ se k'raanŋinga raan maakje ki do maktubm se jeege paac dooyiŋa do jeeliŋa. ³ Deere, naaŋ se tood tal, naase se ḅo maktubm kēn *al-Masi raanŋiŋa do edjesiŋ kaam jije. Naaŋ raanŋiŋ se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zēēēē. Naaŋ raanŋiŋ te ro tircil ki eyo, num naaŋ raanŋiŋ maakŋ jikilimge tu.

⁴ Kēn ḅje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ōnd doje do *Raa ki. ⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas tēdn dīm eyo, num Raa ḅo tēdjen j'aasga gēn tēdn nakgen se. ⁶ Naaŋ ḅo tēdfjekiga j'aaskiga gēn tēdn jee tēdn naabm kēn Raa dook kiji ute jeege se. Do dookŋ kēn Raa dook kiji ute jeege se iino ro *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki eyo, num naaŋ se iino gōtn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar kēn Raa

εδο Musa ki se, ol jeege maakn yo ki anum γεν Nirl Salal se ol jeege gōtn kaaj ki.

⁷ Do dōkin se, Ko Taar ken Raa εδο Musa ki se, Raa raanjo ro tircil ki. Kaad ken naan raanjo raan se *nookn Raa ted gōto wōr kelēn. Bin bo daan kaam *Musa kic bo wōr bin kici o gan *Israelge se oη ond kaamde ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamin se wōr os kaam ki kiric, naβo tedga sum bo ted gōto. Num ken Ko Taar ken Raa εδο Musa ki ol jeege gōtn yo ki jaay taadn nookn Raa o ted gōto wōr kelēn se, ⁸ daala, met kando Raa 'taadn nookina jeege tu, kaad ken Nirl Salal tedn naabin se. ⁹ Taa Ko Taar ken Raa εδο Musa ki se, ted bōro ooc do jeege tu o ute naan se kic bo taadn nookn Raa se, met kando dōkn ken Raa dōk kiji ute jeege jaay tedjeki k'tedki jeegen aak beε naanin ki se, naan se ajeki taad nookn Raa cir naan se daal ey la? ¹⁰ Nookn Raa ken wōro gōto do dōkin kelēn se, jaay k'dōjin ute nookn ken Raa dōk ute jeege kiji se, nookn ken do dōkin se aas te dim naanin ki eyo. ¹¹ Deere, dōkn ken Raa dōko do dōkin ute jeege se ting te γεν daayum eyo. Ute naan se kic bo Raa taadga nookina, num met kando dōkn ken Raa dōko kiji ute jeege γεν daayum se, magal cir naan se dōko.

¹² Taa naan se bo naaje k'jeel maakje ki, nakn naaje j'ond doje ro ki se bo, naaje k'taadina. ¹³ Naajege se k'tedki aan gōo γεν Musa eyo ken daan kaamin wōrga num, naan aalin kala taa gan Israelge se oη aasin γεν kaakn tēnin eyo daan kaamin ken wōr os kaam ki kiricn o ken tedga num cōko cōko jaay 'deel se. ¹⁴ Num gan gan Israelge se oη booy ok metn taar se eyo. Jaaki kic bo, metjildege booy ok ey kici. Ken naade jaay dooy Kitapm ken Raa dōko do dōkin ute jeege se, naade booy ok metn nakgen se eyo aan gōo jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dōkga ute al-Masi jaay bo kala se tedn gōto o naan se booy ok metn taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic bo ken naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ok metin eyo, aan gōo jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan gōo Kitapm Raa taadni: *Ken Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan oadn ute kal daan kaamin ki se naatn.** ¹⁷ Taa Meljege se naan nirl o gōtn jaay Nirl Meljege utu se, jeege oη dode. ¹⁸ O naajegen paacn j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa oadninga naata. Naajege j'aakki nookn Meljege o nookin se tedjeki naajege k'tecin ki tece. Bin bo nookn Raa j'aakin gōtn naajege tu se, daayum ziidn baa ute naanina. Kεse bo naabm Nirl Meljege tedina.

4

Kōrbōtn maakn dukul nenj ki

* 3:16 Aak Ekz 34.34.

¹ Taa naan̄ se 6o aan gɔɔ *Raa ute bεεna εdjega naabin̄ ese se kaam jije se, naaje j'ok maakje tɔɔɔ ro ki. ² Nakgen jig ey ken k'ted̄in̄ k'j'oyin̄ kɔyɔ ute nakj sɔkɔnge se, naaje k'terldenga naaga. Naaje se k'j'aañ nam dal eyo ɔɔ taar Raa kic ε, k'terlin̄ kaam kuuy eyo. Num gan̄ taar mεt ki se, naaje k'taad̄in̄ tood̄ tal, bin 6o naña naña kic 6o jeel maakin̄ ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad̄ se taar mεt ki. ³ Anum jee mεtinge Labar Jigan gen̄ *al-Masi ken̄ naaje k'taadden̄ se, naade booy ɔk te metin̄ eyo. Jeelde se aan gɔɔ k'deebinga ute kala. Kεse gen̄ jeegen 6aa 6aa gɔtn̄ kut ki. ⁴ Jeegen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan̄ 6o raa ken̄ do *duni ki se, gaasde ɔñ jeel ɔk metin̄ eyo taa naade 'kɔñ kaakj gɔtn̄ wɔɔr gen̄ Labar Jigan gen̄ al-Masi se eyo. Ey num kεse 6o ken̄ taad̄n̄ *nookj al-Masi, ɔɔ al-Masi se naan̄ 6o ken̄ tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k'taad̄ taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad̄ j'ɔɔ: al-Masi se, naan̄ Mεl jeege paac. Num naaje se ε, taa Isa se, k'taadsen̄ j'ɔɔ naaje se k'jee tēdn̄ naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum 6o ken̄ deeko ɔɔ: *Ɔñ gɔtn̄ wɔɔr se, 'wɔɔr maakj gɔt ken̄ ɔɔɔ,* * ɔɔ naan̄ 6o debm 'wɔɔrjen̄ maakjege kici. Ɔɔ gɔtn̄ wɔɔr ese 6o taadjeki nookj Raa ɔɔ nookj Raa ese se 6o ken̄ j'aakin̄ wɔɔr kelεj daan̄ kaam Isa al-Masi ki se.

⁷ Num naaje se k'tec aan gɔɔ dukul nεnjε na6o ɔk kɔrbɔtn̄ Raa maak ki. Bin num tɔɔgñ deel do ese se iin̄o gɔtn̄ Raa ki, ey num gɔtn̄ naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac 6o gɔtɔ tēdjεn̄ ɔñɔ, na6o nakgen se ɔñ deel te doje eyo; ɔoobm roje tap 6o k'jeel eyo, na6o ute naan̄ se kic 6o j'ɔñ ɔoobm ken̄ k'j'ɔɔdn̄ doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara na6o Raa rεsjen̄ te eyo; k'tɔnd̄ k'tundje naan̄ ki na6o j'ɔñki cirjen̄ te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen̄ tɔɔlɔ aan gɔɔ ken̄ naade je adε tɔɔl Isa se, bin 6o ute naan̄ se jeege kaakj jeele, Isa se utu in̄g zεεrε ɔɔ naan̄ 6o debm ken̄ bɔɔbjeki j'utu j'in̄gki zεεr se kici. ¹¹ Maakj kingje ki se jeege je ajen̄ tɔɔlɔ aan gɔɔ ken̄ naade tɔɔlɔ Isa se, bin 6o ute tɔɔgjen̄ gɔtɔ se kic 6o, naaje j'ooy te eyo. Kεse 6o ken̄ taad̄ jeege tu j'jeele, Isa se naan̄ utu in̄g zεεrε. ¹² Bin 6o naaje se k'took gen̄ lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen̄ se, naase aki kɔñ kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad̄ ɔɔ: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan̄ se 6o maam m'taad̄ taarin̄ jeege tu.* † Taa naaje kic 6o j'aal maakje tec aan gɔɔ debm ken̄ Kitap taadno se, taa naan̄ se 6o naaje k'taad̄ taarin̄ jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm duro Mεljege Isa se, naan̄ utu ajeki dur ute Isa kici ɔɔ naan̄ anjenki 6aa ute naase tεε naanin̄ ki. ¹⁵ Nakj naaje k'serkin̄ paac se, taa asen̄ noogo, bin 6o bεε Raa se 'ziid̄n̄ 6aa ute naanin̄a do

* 4:6 Aak Jεn̄ 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

jeege tu ḡ jeege 'ziidn tēdn dēna ken an̄ tōomō ḡ naade paac taa naapki an̄ nooko.

¹⁶Taa naan̄ se ḡ naaje j'ok maakje tōḡḡ. K'jeelki, daa rojege se tōḡiḡ nan̄ cōkō cōkō bini an̄ kōliḡ yo ki. Num gan̄ ḡii-raa Raa ḡdjeki tōḡiḡ maakjege tu ḡ 'tēdjeki jee kiji. ¹⁷Nookḡ Raa ken̄ j'utu k'j'aki ken̄d maak ki jaay j'aki kōḡ bēē se k'dōḡjiḡ ute dubargen ḡorse j'ōḡiḡki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas ḡim eyo ḡ dubarjege se naan̄ cōkō sum ḡo utu 'deele. ḡo naan̄ se ḡaapjeki ḡaap ḡo ḡen̄ ken̄d maakḡ nookḡ Raa ken̄ tiḡ ḡen̄ ḡaayum ḡaayum se. ¹⁸Anum naajege se, j'ōndki kaamjege do nakge tun̄ j'aakiḡ ute kaamse eyo, num do nakge tun̄ k'j'ōḡ k'j'aakden̄ eyo. Taa nakgen̄ k'j'ōḡ k'j'aakden̄ ute kaama se utu 'deele, num gan̄ nakgen̄ j'ōḡ j'aakden̄ ey se ḡo, 'tiḡ ḡen̄ ḡaayum ḡaayum.

5

¹Deere, k'jeelki, ken̄ rojegen̄ ken̄ tec aan̄ ḡōḡ kōrōr do naan̄ ki se jaay 'tujga kic ḡo, *Raa utu ajeki kēdn̄ ro kuuy aan̄ ḡōḡ ḡee maakḡ raa ki. ḡo ro se tec aan̄ ḡōḡ ḡee ken̄ jikilimge lee ḡḡ se eyo, num naan̄ se Raa ḡo mēl kōḡiḡa. ḡo ḡee ese se 'tiḡ ḡen̄ ḡaayum. ²Kaad̄ ken̄ naajege k'j'utuki do naan̄ ki ara se, naajege k'dōḡ k'saap j'ōl koje pir k'je nan̄a nan̄a kic ḡo, Raa an̄ kēdn̄ ro kiji ken̄ iḡo maakḡ raa ki se. ³Ken̄ Raa jaay ḡdjekiroga ro kiji ken̄ iḡo maakḡ raa ki se, kojege se 'kōḡ lee aan̄ ḡōḡ ken̄ naan̄ ḡko ro ey se sum. ⁴Num kaad̄ ken̄ naajege j'utuki ute daa rojegen̄ ken̄ tec aan̄ ḡōḡ kōrōr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dēs ḡēs aan̄ ḡōḡ jeegen̄ uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tēdn̄ ḡōt eyo, num naajege k'j'eki Raa ajeki tērl rojege kiji aan̄ ḡōḡ ḡebm uus kala kiji do kalin̄ ki, bin ḡo ro kijin̄ 'tiḡ ḡen̄ ḡaayum se naan̄ ḡo pēlekḡ daa rojegen̄ ken̄ utu 'kooy se. ⁵Raa mala ḡo 'ḡaapjeki taa j'aki kōḡ ro kijin̄ ese se, ḡo Nirlin̄ ken̄ naan̄ ḡdjekiro se, naan̄ jejeki taadn̄ ḡo utu ajeki kēdn̄ nakḡ ken̄ naan̄ taad̄ ḡo utu ajeki kēd se.

⁶Taa naan̄ se ḡo ḡaayum naajege j'okki maakjege tōḡḡ. Anum k'jeelki ken̄ naajege jaay j'utu k'jee daa roge ḡōrt se, naajege j'utu k'dōkki k'j'aanki te ḡōtn̄ Mēljege tu eyo. ⁷Taa do naan̄ ki se, naajege k'j'iḡki ḡo ute kaal maakḡ ken̄ naajege k'j'aalki maakjege doḡ ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ōḡ j'aakiḡki eyo. ⁸Deere, naajege se j'okki maakjege tōḡ aak eyo. ḡo daa rojegen̄ aan̄ ḡōḡ ḡee se, naajege k'je j'an̄ teecḡ kōḡ naata ḡen̄ ḡaa kiḡ cēē Mēljege tu. ⁹Ken̄ naajege ḡo j'utu j'iḡki do naan̄ ki, ey lē rojegen̄ aan̄ ḡōḡ ḡee se ḡo k'teec k'j'ōḡiḡkiḡa naata ḡen̄ ḡaa kiḡ cēē Mēljege tu kic ḡo, ken̄ deet deet se, k'tēdki nakḡ ken̄ tōḡliḡ naan̄ ki. ¹⁰Taa ḡii kalan̄ se naajege paac j'utu j'aki ḡaa naan̄ *al-Masi ki taa naan̄ ajeki kōḡḡ ḡōrō

dojege tu. Gōtn se nanja nanja kic 6o j'an̄ kōḡḡ bēdīn̄ do naabin̄ kēn naan̄ tēdo kaad̄ kēn naan̄ tin̄go do naan̄ ki; kēn naan̄ tēdoga bēe eȳ lē bēe eyo, j'an̄ kōḡḡ bēdīn̄ do naabin̄ kēn naan̄ tēdo.

Raa je jeege paac kōkḡ taasa ute naan̄a

¹¹ Gēn 6eer Mēljege tu sum se, naaje k'jeel mētiḡa. Taa naan̄ se 6o naaje k'je jeege paac 'tookḡ do taar kēn se. Naaje se lē, Raa jeel əkje mala mala ɔ maam m'saap, naase kic 6o, maakse ki se 'jeel əkjeki mala mala kici. ¹² Naase se 'taadki ɔki naaje se k'magal magal roje daala. Gōtō! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan̄ naaje se k'taadsen dōobm kēn naase anki tōom rose ute naaje. Bin 6o jee kēn baagga taadn̄ taargen in̄g kusu roje ki se, naase adeki kōḡ tērlē. Taa jee se lē, tēdn̄ nakḡ kēn naade je jeege 6o aden kaak sum, ey num kēn maakde ki eyo. ¹³ Jee mētinge jaay taad̄ ɔ naaje k'jee dērlge se. Kēn naaje 6o k'jee dērlge kic num, taa Raa. Kēn naaje 6o k'jee mētekge lē, taa j'asen noogo. ¹⁴ K'jeelki, nakḡ naaje k'tēdki paac se, maakje *al-Masi 6o ɔjeki k'tēdīn̄ki. ɔ k'jeelki, deb kalan̄ jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan̄ gōo jeege paac naan̄ Raa ki se, ooyga ute naan̄a. ¹⁵ Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin 6o jeegen utu in̄g zēere se 'tēdn̄ nakḡ kēn tōolden naade ki eyo, num 'tēdn̄ nakḡ kēn tōolin̄ naan̄ kēn ooyo ɔ duroga taa naade se.

¹⁶ Taa naan̄ se 6o mōotn̄, jikilinge se, naaje j'ade kaal maak ki aan̄ gōo kēn jikilinge lee aal naapa maak ki se eyo. Do dōkin̄ al-Masi jaay 6o j'aalinō maak ki aan̄ gōo goon debkilimi kic 6o 6orse se, naaje j'aakin̄ kaam kēn bin ey sum. ¹⁷ Bin 6o debm jaay dōakga ute al-Masi se, naan̄ tēdga debm kiji. ɔ kin̄ḡin̄ do dōkin̄ se lē deelga, 6orse nakge paac tēdīnga kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa 6o tēdīḡa. ɔ naan̄ ɔlo al-Masi se, taa j'aki kōkḡ taasa ute naan̄ Raa. ɔ naan̄ ɛd̄jenga naabin̄ kaam jije se taa j'ano 6aa ute jeege gēn kōkḡ taasa ute naan̄a. ¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan̄ mala 6o əkoga taasa ute jikilinge. Kaad̄ kēn se *kusiḡ jikilingen tēdo se, naan̄ tōndo te mēt eyo. Anum, naan̄ ɔje se taa k'6aa taadn̄ jeege tu j'ɔ: Raa se, je kōkḡ taasa ute naase. ²⁰ Taa naan̄ se 6o naaje se k'tēdkiga bi al-Masige. Bin 6o j'eemsen nōo ute dōobm naaje se aan̄ gōo Raa mala 6o dan̄seno ɔ ute ro al-Masi se: əkki taasa ute Raa. ²¹ Anum al-Masi se naan̄ ɔḡ tēd te kusiḡ eyo na6o, Raa ɔlin̄ uun kusiḡ naajege 6o don̄ ki. Bin 6o aan̄ gōo naajege k'tēdkiga kalan̄ ute naan̄ se, ute dōobm al-Masi se 6o, naajege j'aki tēdn̄ jee aak bēe naan̄ Raa ki.

6

¹ Aan̄ gōo naaje k'tēdn̄ naaba kalan̄ ute *Raa se, naaje k'j'eemsen nōo j'ɔ: bēe Raa kēn naan̄ tēdsen se, ɔntēn 'tēdīn̄ki

aan gōō nakŋ cεε. ² Taa Raa taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:
Kaadn m'an tɛdn bεε jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi
ɔɔ kaad kɛn maam m'an kaajŋ jeege jaay aas se, maam
*m'baadoga taa m'ai naaka.**

Bin 60 'booyki gɛnaamge, bɔrse 60 kaadn kɛn Raa je tɛdn bεɛna
 jeege tu se aanga ɔɔ bɔrse 60 kaadn kɛn naan an kaajŋ jeege se,
 bεε, aanga kici.

Pɔl taad taa dubarina

³ Naaje se k'je tɛdn nakŋ kɛn 'tujŋ maakŋ jeege doobm Raa
 ki eyo, taa maakŋ naabje ki se k'je jeege 'kɔŋ nakŋ aak kus
 maak ki eyo. ⁴ Num gan do nakge tun naaje k'tɛd paac se,
 naaje k'je k'taadn jeege tu ɔɔ naabm naaje k'tɛd se gɛn Raa. Bin
 60 naaje j'aay kaamje j'aasin do nakge tun ɔɔŋ kɛn aan doje
 ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen
 nirlje, ⁵ k'tɔndje, k'j'ombje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin roje
 ki, k'tɛdn naaba k'j'ɔr k'nan tak tak, gɔtn mɛtin bi kaamje kic
 60 k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtinge se kɔsɔ kic 60 j'ɔs eyo. ⁶ Gɛn
 taadn jeege tu naaje k'jee tɛdn naabm Raage se, naaje j'ing
 ute maakŋ kalan, naaje k'jeel nakgen mɛt ki, k'tɛdn maakje
 deere, jee bεε, ɔɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl
 Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. ⁷ Jeege se naaje k'taadfen
 taar mɛt ki ɔɔ ute tɔɔŋ gɛn Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute
 doobina ɔɔ naan se tec aan gōō bɔɔrgen do ji daamje ki gɛn
 tɛdn bɔɔɔ ute jee wɔɔyjege ɔɔ tec aan gōō daragn j'ɔkin ute
 ji jeelje gɛn naakŋ roje se. ⁸ Jeegen mɛtinge aaljeki maak ki,
 jeegen mɛtinge aaljeki maak ki eyo, jee mɛtinge taad taar ing
 kus 60 roje ki ɔɔ jee mɛtinge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje
 aan gōō jee taar-kɔɔbge, num gan naaje se k'lee ute kɛn mɛt
 ki. ⁹ K'tɛdfen aan gōō nam tap 60 jeeljen eyo, num gan jeege
 paac jeelje, j'aakjen aan gōō jee k'baaden 6aa tɔɔlɔ, gan naaje se
 j'utu j'ing zεε, k'j'ɔdfen yεεbje nabo k'tɔɔljen te eyo. ¹⁰ Jeege
 tujjen maakje nabo daayum naaje se j'ing ute maak-raapo;
 naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje 60 k'tɛd
 jeege tɛd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gōō jee ɔk
 dīm eyo, num gan naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹ Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadsenga taar tood tal ɔɔ
 j'ɔɔdsenga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jese. ¹² Naaje se j'ɔɔd
 k'nansenga taar maakje ki, num naase 60 'baate kɔɔdfeki taar
 maakse ki. ¹³ Anum maam se m'taadfen aan gōō bubm kɛn
 taad gɛninge tu: ɔɔdfeki taar maakse ki ɔɔ 'jejeki aan gōō kɛn
 naaje k'jese se.

Ɔnte 'tumki kalan ute jeegen kɛn aal te maakde do Isa
**al-Masi ki eyo*

* 6:2 Aak Eza 49.8.

¹⁴ Jeegeen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalan. Anum nakɲ ute doobiɲa ɔɔ nakɲ kɛn *kusiɲ se, nakɲ ade tum kalan se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔf se kɔɲ tum kalan la? ¹⁵ Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalan la? Debm aalga kaal maakiɲ do Isa al-Masi ki ute debm kɛn aal te maakiɲ ey se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalan la? ¹⁶ *Bee Raa ute bee maragge se, dim aden dɔɔkɲ tum kalan se utu la? Taa naajege paacki se ɔo bee Raa kɛn iɲg zεεεε, aan gɔɔ kɛn naaɲ maliɲ taadn maakiɲ Kitap ki ɔɔ:
*Maam m'kiɲg ute naade ɔɔ m'lee daande ki,
 maam m'tɛdn Raade ɔɔ naade 'tɛdn jeemge.†*
¹⁷ Taa naaɲ se ɔo Mɛljege Raa taad jeenge tu ɔɔ:
*'Teecki naatn maakiɲ jeege tun kusiɲ se ɔɔ 'baa iɲgki gen dose.
 Nakɲ kɛn asen tujɲ naanum ki se
 ɔnte 'lekiɲki ɔɔ maam m'asen dɔɔdn kɔkɲ jiga.‡*
¹⁸ *Tɛr Mɛljege Sidburku deek ɔɔ: maam m'asen tɛdn Bubse
 ɔɔ naase amki 'tɛdn gɛnumgen gaabge ute kɛngen mɛndge.§*

7

¹ Jee maak-jemge, aan gɔɔ *Raa taadjenkiga taad ɔɔ utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔɔ j'ɔnte 'tɛdkɛ nakɲ *kusiɲ naan Raa ki. Aan gɔɔ naajege k'ɔeerki Raa ki se, iɲgki kiɲg kɛn *salal naaniɲ ki.

Pɔl maakiɲ raap do jeege tun Kōrint ki

² ɔɔɔjeki maakse ɔɔ 'jejeki. Naaje ɛ, k'tɛf te nakɲ *kusiɲ nam ki eyo, k'rej te nam gen tuj nam eyo, ɔɔ nam ɛ j'aaɲiɲ te dal gen kuun dimiɲ eyo. ³ Kɛn maam jaay m'taadɛn taargen se, taa m'asen kɔkɲ mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadɛnɔga taada m'ɔɔ: naaje se k'jese ɔɔ kɛn yoje ɔɔbu kaajje, naaje se k'tɛdkɛgɛ kalan ute naase. ⁴ Maam se m'jeelse, maakum tap ɔo naaj dose ki eyo. Ute nakgen ɔɔɲ kɛn aan doje ki se kic ɔo, maam m'ɔk maakum tɔɔgɔ ɔɔ ute naaɲ se kic ɔo, maakum raap den aak eyo.

⁵ 'Jeelki, kɛn naaje jaay j'aan taa naaɲ Masedoan ki se, naaje j'ɔɲ te gɔtn tɔɔl maakje eyo. Num gɔtɔ baa se paac nakgen ɔɔɲ aan doje ki, jeege iɲɔ roje ki ɔɔ gɔtn se nirlje ɔndje gak gak. ⁶ Num Raa debm ɛɔjen kaay kaam se, naaɲ ɔo seljenga maakje ɔɔ ɛɔjenga kaay kaama ute kaan Titn gɔtn ara se. ⁷ Num ute kaaniɲ gɔtn ara sum eyo, naɔo Tit taadjenoga ɔɔ naase ɛɔɲkiroga kaay kaama. Kɛse ɔo kɛn seljen maakje ɔɔ ɛɔjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ɔkki amki kaakiɲ ute kaamse tak. Taa nakɲ naase 'tɛdkɛ jig ey se ɛɔsenga maak-tuju.

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ɔɔ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

Naase se 'je amki naaka ji jee wōoyumge tu. Kēn maam jaay m'booy taar se, maakum raap dēn aak eyo.

⁸ Taa naan se 60, maktubm kēn maam m'raanjen se jaay tujsenga maakse kic num, na60 maam ki se m'aakin se ək taar eyo. Deere, mētn-jiki se, maam m'60 m'raanjin te ey kic 60 jiga, taa maktubm se maam m'aakin se tujsenga maaksen dēn aak eyo, na60 kēn tujsen maakse se daanin dək te eyo.

⁹ Num gan 6orse, maam maakum raap taa maktubm kēn maam m'raanjen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num kēn ɔlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusinse ɔ 'tērlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se 60, maak-tujn naase se aan gō kēn Raa maakin jen ro ki, bin se naaje se k'tēdsen te kusin eyo. ¹⁰ Taa maak-tujn kēn iino gōtn Raa ki se ɔl deba tērl maakin ɔ ɔlin gōtn kaaj ki; ɔ ɔl maak-tujn bin se ək taar eyo. Num gan maak-tujn gēn do *duni se lē, naan se ɔl deba yo ki. ¹¹ Deere, maak-tujn naase se iino gōtn Raa ki. Aakki nakn kēn naan ɔlse naase 'tēdki: 6orse naase 'naar 'tērlkiroga gēn tēdn nakn bēē, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakn naase 'tēdkiro se 'saapinki ɔki kēn tēdinkiro te ey kic 60 bēē, kusin naase 'tēdki se ɔlsenga 6eere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'dōnki 'je aki tēdn nakn kēn Raa maakin jen ro ki, ɔ debm kēn tēd kusin se, naase 'jeki j'an dabara. Ute nakgen naase 'tēdki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ɔki maakn nakge tun se, ɔlsen naase eyo.

¹² Bin 60, maktubm kēn maam m'raanjen se, maam m'raan debm kēn tēd kusin naapin ki se eyo, ey lē deb kēn naan k'tujin maakin se eyo kici. Num maam m'raanjen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac ɔ 'jeelki taar naaje k'taadsen se lē, taar mēt ki. ¹³ Kēse 60 nakn kēn ɛdjeno kaay kaama. Naan se ɛdjeno 60 kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo dēn aak eyo kēn j'aak Tit jaay maakin raap se, taa naase paac 'raapinkiroga maakin aak eyo. ¹⁴ Kēn maam jaay m'ɔlin gōtse ki se, maam m'tōomsenga naanin ki ɔ 6orse naase ɔlumki te maakn ɔkōn ki eyo. Taa taargen paacn naaje k'taadseno se, mēt ki ɔ tōom kēn naaje k'tōomseno naan Tit ki se kic 60, mēt ki, k'tēd te taar-kō6 eyo. ¹⁵ Kaad kēn naan ingo gōtse ki se, naase 'dōd ɔkinkiroga jiga, aalinkiroga maak ki ɔ 'took uunkiroga taarin. Kēn naan jaay saap do nakge tun naase 'tēdinkiro paac se, ɔlin naan jese dēn cir kēn deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kēn maam m'kōn kaal maakum dose ki paac.

8

Pɔl ɔ k'tiir gēn noogn gēnaagen Jeruzalem ki

¹ Genaaṁgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakɲ kɛn *eglizgen taa naan Masedoan ki tɛd se. Kɛse taad ute bɛɛ kɛn *Raa tɛdɛn. ² Naade se ute nakgen ɔnɲ dɛn kɛn aan dode ki ɔ naaden kɛn daay nan tak se kic ɓo, naade maakde raap aak eyo ɔ ɛdga nakge dɛna ute maraadde. ³ Kaam do rode sum se, naade ɛdga ɔ maam se m'saada, nakɲ naade ɛd se dɛn cir kɛn naade kɔɲ kɛda. ɔ nakɲ se naade malɲge ɓo uuno doa gen kɛdn nakgen se. ⁴ Naade tɔnd mɛta daar cirr mɛtje ki ɔ kɛn bɛɛki se, naade kic ɓo je kɛdn dim gen noog genaagen doobm al-Masi kɛn taa naan Jude ki. ⁵ Nakɲ naade ɛdo se cir nakɲ kɛn naaje k'j'ɔndo doje do ki. Deet deet se naade ɛdo rode Mɛljege tu, tɛr naade took gen tɛd nakɲ kɛn naaje k'taaddeno, aan gɔɔ Raa maakiɲ jen ro ki.

⁶ Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se ɓo naaje k'taad metɲ j'ɔ: n'tɛrl n'ɓaa n'nan naabiɲ jiga se gɔtse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge dɛn aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mɛt ki, ɔ napaar kaay kaam ute maak-je kɛn naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakiɲki se, naase kic ɓo 'lee 'tɛdɲki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naan se ɓo, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tɛdɲki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tɔɔg eyo, naɓo kɛn ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakɲ noogo dɛna. Ute naan se ɓo, maam m'je aki tɛdn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki bɛɛ* gen Mɛljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm kɛn nakge paac kaam jɲna, naɓo taa naase se, naan ɔn roɲ tɛd debm daaye, taa ute daayin se, asen tɛdn naase jee nak dɛnge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki kɛd se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma kɛn asen tɛdn bɛɛ naase ki: dogɔtge tu se, naase ɓo uunkiro do deet deet gen kɛda, ɔ naase ɓo jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ɔ bɛɛki num, ɓɔrse se, naabm kɛn naase uunkiro do ro ki se, 'tɛd nanɲki. ¹¹ Bin num ɓɔrse naabm se 'tɛd nanɲki. Aan gɔɔ naase uunkiro do jiga gen tɛdn se, 'naar 'tɛd nanɲki ute nakɲ kɛn naase ɔkki jise ki se kici. ¹² Kɛn naase jaay ɛdki dim ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ kɛn naase jaay ɔkki dim ey se, naan kic tɔnd mɛtse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tɛdn jee daayge taa jee kuuy ɓo kɔɲ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum ɓɔrse naasen kɛn ɔkki nakge dɛn se, ɛdki jeege tun kɛn baatde baata, taa ɓiin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔ naade ɔk dɛn se, naade asen kɛdn naase ki kici. Bin se naase 'paacki

* 8:9 Bɛɛ ese se je taad ute kɛrɛɛɛ.

akiga kaasa. ¹⁵ Tēdn aan gōō ken Kitap taad̄ ɔɔ: *Ken jeege jaay taso kōsn k'dan̄in maan†se, jee taso den se le ɔsɔ ɔɔp te eyo ɔɔ jee ken taso baat se le, kōsɔ baatden te eyo kici.*

Pɔl ɔl Tit Kōrint ki

¹⁶ K'tōomki Raa ken tēd maakŋ Tit ki jaay jesen den se, aan gōō ken naan̄ tēdō maakŋ naaje ki se kici. ¹⁷ Tit se naaje k'tōndga metiŋa ɔɔ naan̄ kic ɓo tookga gen ɓaa gōtse ki. Num naaje sum ɓo k'taad̄in j'ɔɔ ŋ'ɓaa eyo, num naan̄ mala ɓo uunoga doa gen ɓaa gōtse ki, taa naan̄ je asen ɓaa noogo. ¹⁸ Ɔɔ naaje k'j'ɔlin̄ ute genaa kuuy ken *eglizge paac tōomiŋa taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan̄ taad̄in jeege tu jig aak eyo. ¹⁹ Ter do naabiŋ ken naan̄ tēd se, eglizge bēer ɔɔdiŋo taa k'ɓaa merte tēle, taa ajen noogŋ gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kēse *'nookŋ Meljege mala ɔɔ taad̄n jeege tu ɔɔ naaje se j'ɔk maak-jea gen noogŋ jeege. ²⁰ Gursn ken jeege tiir ɛdjeno jije ki se, tēdga dena. Gursn se, naaje k'bōɔbiŋ jiga taa naaje k'je jeege kōŋ taad̄n taar iŋg kus roje ki eyo. ²¹ Taa naaje k'je k'tēdn nakŋ ute doobiŋ se naan̄ Meljege tu sum eyo, num naan̄ jikilimge tu kici.

²² Ɔɔ ute jeegen ɓaa se se naaje k'j'ɔlsenga genaaŋen kuuy kici, naaje k'naam k'dōolinga dōɔɔ nabo naaje se j'ɔŋin̄ naan̄ se je naabm Raa. Borse kic ɓo, ter daala, naan̄ ɛd ron̄ paac taa asen noogo taa naan̄ se jeelse naase se jee 'tujki ɔrmse eyo. ²³ Tit se le, naan̄ debuma ɔɔ naaje k'tēdō naaba tēle gōtse ki. Genaaŋen k'ɓaa tēl se, eglizge ɓo bēer tōɔd̄de ɔɔ ɔlden gen ɓaa tēdn naaba gōō naade ki ɔɔ ute naabm naade lee tēd se, nookŋ al-Masi. ²⁴ Taa naan̄ se ɓo, jee se, naase ɔkdeki ɔŋɔ. Bin ɓo eglizgen ɔldeno se jaay booyga num, tōom ken naaje k'tōomsen naase se, naade jeele, taarje se met ki.

9

Edki ute maak-raapo

¹ Taa nakgen ken k'tiir k'tusiŋ gen noogŋ jee Raagen taa naan̄ Jude ki se, taa naan̄ se, maam m'je m'asen raan̄ ziid̄n do ki ey sum. ² Maam m'jeele naase 'je adeki noogo ɔɔ naan̄ jeege tun Masedoan ki se, maam m'tōomseno m'deekden m'ɔɔ: «Jee taa naan̄ Akayi ki se dogōtge tu tap ɓo, naade daapga daap rode gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, den̄in̄ je tiir gen noogŋ jee taa naan̄ Jude ki kici. ³ Nabo maam m'ɔlsen genaaŋen ese se, taa tōom ken maam m'tōomseno naase se tēd nakŋ cēre eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiiriŋkiga tiir aan gōō ken maam m'taad̄seno

† 8:15 Maan ese se kōsn ken Raa bōoyiŋo maakŋ raa ki ɔɔ ɛdō gaan *Israelge tu do dakiŋa do kōd-ɓaar ki. Aak Ekz 16.18.

ro ki se, 'daapin̄ki jiga. ⁴ Ey num kēn jee Masedoan ki jaay baadoga ute maam tēl̄e ɔɔ ɔn̄sen naase 'daapki te rose gen tiir ey ɔɔrt se, sɔm naase amki kəl maakŋ sɔkɔŋ ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'ɔɔ naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic ɔɔ sɔkɔŋɔ asen tɔɔɔ. ⁵ Taa naan̄ se ɔɔ, maam m'saap m'ɔŋin̄ tēd jiga se, maam m'ɔl gēnaage kɔnd naana ɔaa gɔtn naase ki do naaje ki. ɔɔ maam m'je nakgen naase aki tiir se an̄ki tusn daapa. Bin ɔɔ kɔr maam m'ɔaa se, m'an̄ kɔŋ naase 'tus 'daapin̄kiga. Ute naan̄ se jeege jeele naase mala ɔɔ uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam ɔɔ ɔlsen taa tɔɔg eyo.

⁶ 'Jeelki, debm jaay ɔɔc cɔkɔ se l̄e, kɔj kic ɔɔ cɔkɔ sum, ɔɔ debm jaay ɔɔc dēn se l̄e, kɔj kic ɔɔ dēna. ⁷ ɔŋ naŋa naŋa kic ɔɔ nakŋ naan̄ uunga do ro ki se eɔfin̄ ute maakin̄ paac, ɔn̄te 'naaja. Nam ɔn̄te kɔlsen taa tɔɔgɔ gen tiiri. Taa *Raa se je debm kēn eɔf ute maak-raapo. ⁸ Raa se ɔk tɔɔgɔ asen tēdn̄ bēeŋ paac ute maraadiŋa, taa daayum naase aki kɔŋ nakŋ kēn asen kaasn̄ kingse, tēŋ naan̄ asen 'ziidn̄ nakge do ki ɔɔ ute nakgen naase ɔkki se, naase aki 'tēdn̄ bēe paac jeege tu. ⁹ Aan gɔɔ kēn Kitap taad ɔɔ:

Naan̄ eɔga nakge ute maraadiŋa jee daayge tu

*ɔɔ bēe kēn naan̄ tēd se, daayum naan̄ tēdin̄ ute doobiŋa.**

¹⁰ Raa ɔɔ eɔf kupu jeege tu gen kɔɔcɔ ɔɔ naan̄ ɔɔ eɔɔden nakŋ kɔɔɔ; naan̄ utu asen kēdn̄ nakge naase ki kici ɔɔ nakgen se naan̄ utu an̄ 'ziidn̄, ɔɔ ute naan̄ se ɔɔ naase aki kɔŋ tēdn̄ bēe dēna jeege tu ute doobiŋa. ¹¹ Raa asen kēdn̄ nakgen asen kaasa, bin ɔɔ ute nakgen se naase aki tēdn̄ bēe jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase eɔfjekiro jaay naaje k'ɔaaɔo k'j'eɔɔden se, naade utu tɔɔm Raa ro ki. ¹² Ute naabm kēn naase 'tēdki gen tiir tusn nakge se, gen noogŋ jee Raage sum eyo, num ute naan̄ se 'kəl jeege paac tɔɔm Raa dēn aak eyo. ¹³ Naabm naase aki tēd se taadn̄ jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ɔrmse eyo ɔɔ deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki ɔɔ 'took in̄gkiga do ki. Taa naan̄ se ɔɔ kēn jee dēn jaay 'kaakse, naade *nookŋ Raa do ki ɔɔ tēŋ, naade an̄ tɔɔmɔ taa naase eɔdki naksege ute maakse paac jee Raage tu ɔɔ jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa tēdsenga bēeŋ dēn aak eyo. Kēn jeege jaay kaakŋ bēe Raa tēdsen se, naade asen jea, tɔnd mētn̄ Raa taa naase ɔɔ tɔɔm Raa. ¹⁵ K'tɔɔmki Raa taa bēe naan̄ tēdjeki se, tap ɔɔ gen taad eyo.

10

Pɔl tērl jeege tun ɔkin̄ mindin̄ do naabin̄ ki

¹ Maam m'ɔo kēn jeege taad ɔɔ kēn naan̄ jaay utu te naaje se, naan̄ *debm beere*, ɔɔ kēn naan̄ jaay ɔaa ga dɔk se, *naan̄ taad beer*

* 9:9 Aak KKR 112.9.

nam ki eyo. Num aan gɔɔ *al-Masi debm bεε ɔɔ dalul se, maam kic maakse ki se m'je tɛdn̄ aan gɔɔ naana. ² Maam m'tɔnd mɛtse, 'tɛrlki saapse bin ɔɔ kɛn m'baa gɔtse ki se, m'asen taadn̄ aan gɔɔ debm taad ɔɔ beer nam ki ey sum. Taa jee mɛtinge utu maakse ki se taad taar-kɔɔɔ ɔɔ: maam m'tɛd̄ naaba se taa m'aan je d̄im ro ki aan gɔɔ jikilimngen lee tɛd̄ se. Jeegen taad bin se, maam m'aden taadn̄ m'beer eyo. ³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gɔɔ jeegen baa se paac. Nabɔ do kɛn naaje k'do se, tec aan gɔɔ gɛn jikilimge se eyo. ⁴ Gan nakgen naaje k'j'udn̄ bɔɔɔ se tec gɛn jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn̄ bɔɔɔ se, iinɔ gɔtn̄ *Raa ki. Nakgen se ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔkɲ *ɔee tɔɔgɲ kɛn jee wɔɔyge lee toomni. Jeegen ɔk saapm jig ey se taargen naade baa taada se, naaje k'gaasde. ⁵ Bin ɔɔ nakgen paacɲ kɛn ɔk tɔɔgɔ ɔɔ magal rode se kɛn gaas jeege ɔɲ jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tɛdd̄en naade tɛrlga maak-saapde taa tookɲ taar al-Masi. ⁶ Kaad kɛn jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee kɛn baate tookɲ taarin̄ se ɛ, naaje j'utu j'aden kɔnd doob ki. ⁷ Naase aakki nakɲ kɛn j'aakin̄ ute kaama sum. Kɛn nam jaay deek ɔɔ naan̄ tɛdga gɛn al-Masi se, n̄'kɔɲ jeele naaje kic ɔɔ gɛn al-Masige. ⁸ Kɛn do naabum ki se jaay, maam m'tɔmga rom dɛn dɛna do tɔɔgɲ kɛn Mɛljege ɛdumo se, maam sɔkɔɲ tɔɔlum eyo. Taa Mɛljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidn̄ baa ute naan se, ey num gɛn kutse eyo. ⁹ Ute maktubum gɛn maam m'raan̄sen se, maam m'je tɛdn̄ aan gɔɔ debm kɛn je asen kɔl ɔeele maakse ki eyo. ¹⁰ Taa jee mɛtinge taad ɔɔ: «Kɛn Pɔl jaay raan̄ maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere ɔɔ ɔɔn̄ɔ, num gan kɛn naan̄ jaay baado maakjege tu se, naan̄ tɔɔgin̄ ɛ gɔtɔ ɔɔ taarin̄ ɛ tɔɔl sɛr eyo.» ¹¹ Debm jaay taad bin se, n̄'jeele, taargen naaje k'dɔk jaay k'raan̄den maakɲ maktubge tu se, kɛn naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an̄ tɛdn̄ aan gɔɔ kɛn naaje k'raan̄in̄o se.

¹² Bεε, jeegen ese se tɛd̄ rode ɔɔ jee magalge, ɔɔ naaje se ɛ j'kɔɲ k'taadn̄ j'ɔɔ j'aas kaas ute naade eyo! Kɛn naade aak rode se, nam aas ute naade gɔtɔ ɔɔ kɛn naade baa baa dɔɔjɲ rode ɛ dɔɔj ute naade malinge sum. Naade se jee do tɛdga gɛn naade eyo. ¹³ Num gan naaje se j'kɔɲ tɔɔm roje j'an̄ deel ute gɔtin̄ eyo. Num naaje se k'tɔɔm roje ute gɔtn̄ naan̄ gur naabm kɛn Raa taadjeni kɛn ɔlje bini k'j'aano gɔtse ki. ¹⁴ Kɛn naaje jaay j'in̄go te gɔtse ki ey num, kɛse aan gɔɔ naaje k'j'aal k'deelga naan̄ gur kɛn Raa taadjeni. Num naaje k'j'ɔɲki j'aal deel te naan̄ gur se eyo, ɔeele, naaje ɔɔ j'aano deet deet gɔtse ki ute Labar jigan gɛn al-Masi se. ¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kɔɲ tɔɔm roje eyo, taa naaje ɛ maakɲ naabje ki se, k'tɔɔm roje k'deel te gɔtin̄ eyo. Num gan naaje j'ɔnd doje do naase ki

k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn 6aa ute naaniṅa. Ute naan se 6o naaje k'tedn naaba ɔ naabje se ziidn 6aa ute naaniṅa aan gɔɔ kɛn Raa maakinṅ jen ro ki. ¹⁶ Ter, naaje k'6aa maakṅ naanṅe tun dɔk cir naan naase se, taa gen 6aa taadn Labar Jiga jeege tun kɛn 6ii kalan booyin te eyo, taa naaje se k'je tɔɔm roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷ Gan aan gɔɔ kɛn Kitap Raa taad ɔ: *Debm jaay je tɔɔm ron num, n'tɔɔm ron do nakge tun Meljege tɛdɔ.** ¹⁸ Taa debm iin sum 6o tɔɔm ron se, tɔɔm ron kɛn naan tɔɔm se met ki eyo; num gan tɔɔm ro kɛn met ki se, debm kɛn tɛd nakṅ kɛn tɔɔl Meljege tu.

11

*Pɔl ute jee kɛn tɛd rode ɔ naade *jee kaan naabm Isa al-Masige*

¹ Borse maam m'je m'asen taadn aan gɔɔ debm derle na6o do taarunge tu se aayki kaamse aasinṅki do ki. Genaaṅge, maam se kic 6o aayki kaamse 'serkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gɔɔ kɛn *Raa saap dose ki kɛn tec aan gɔɔ mɛnd kɛn ni taa gaabinṅ se. ɔ maam m'je m'asen kɛdn gaab ki kalan ɔ gaabm ese se naan 6o *al-Masi. Taa naan se 6o maam m'je m'asen 6aa naaniṅ ki aan gɔɔ goon mɛnd kɛn inṅ bɔɔb ron gaabm kɛɛsinṅ ki sum se. ³ Aan gɔɔ do dɔkinṅ wɔɔjɔ 6aado derl Awa se, maam m'6eer m'ɔɔ sɔm nam asen derl bin kici ɔ saapse se tɛdn jig eyo ɔ aki tuj ɔrmse ɔ aki kɔṅ dɔɔkṅ ute al-Masi ute maakṅ kalan eyo. ⁴ Nam kuuy 6aado taadsen mɛtn taar Isan kuuy tec aan gɔɔ gen naaje k'taadsen se eyo, ɔ taadsen mɛtn taar nirl kuuy tec aan gɔɔ kɛn naaje k'taadsen se eyo ɔ kɛn naan jaay 6aado taadsen Labar Jigan kuuy kɛn tec aan gɔɔ gen naaje ey se kic 6o, naase 'serkɔeki tap.

⁵ Jeeṅen naase aakɔeki aan gɔɔ jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtde ese se, naade se ɔṅ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga den eyo, na6o jeel nakge sum se maam m'ɔkɔ. Naase kic 6o 'jeelki maakṅ nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'taadsesinṅa tal met dena.

⁷ Kɛn maam m'taadseno Labar Jiga gen Raa se, maam m'ɔɔp rom baata ɔ m'uunsen ro naase 6o raan. Labar Jiga gen Raa se le maam m'taadseno cɛrɛ. Bin se maam m'tujinṅa la? ⁸ Kaad kɛn maam m'tɛdɔ naaba gɔtse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy 6o ɔgumo ɔ naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kɛn maam m'inṅo gɔtse ki jaay, naka 6aa baatum se, maam m'tɔnd te mɛtn dim gɔtse ki eyo. Na6o genaaṅgen doobm al-Masi kɛn taa naan Masedoan ki se 6o 6aado ɛdum nakṅ kɛn aasum kinguma. Kaad kɛn se, maam se m'tɔnd te met dim gɔtse ki eyo ɔ borse kic le, m'tɔnd metse eyo. ¹⁰ Aan gɔɔ maam m'dɔɔk ute al-Masi

* 10:17 Aak Jer 9.23.

se, maam m'taad taar met ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gen tōom rom maakŋ taa naan Akayi ki se, gōtō. ¹¹ Gen dī jaay maam m'baate gen kuun naka gōtse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakŋ maam m'ted se borse kic 60 m'ted aan gōō naan ese se. Taa bin se jee ted rode aan gōō jee kaan naabm al-Masige se kōŋ tōom rode eyo deekŋ ōō naabm naade se, tec aan gōō gen naaje. ¹³ Jee se ted rode aan gōō naade jee kaan naabm al-Masige, ōō ute naabm ken naade ted se, naade aan jeege dala ōō naade ted rode aan gōō jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴ Nakŋ naade ted se ajenki kōŋ kōkŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic 60 ted roŋa aan gōō *kōdn Raa ken ted gōtō wōōr keleŋ se. ¹⁵ Bin num nakgen se ōnten 'kōksen taad eyo ken jee tedn naabm Bubm sitange jaay ted rode aan gōō jee tedn naabm ute doobin se. Bii ken biide 'nan se, Raa utu ade dabar do nakge tun ken naade tēdo se.

Pəl taad taa dubar ken naan ōŋ maakŋ naabin ki

¹⁶ M'an taadn dōal daala, nam ōnten kaakum aan gōō debm derle. Ken naase jaay 'saap ōki maam debm derle kic, num 'tookki aan gōō ken naase 'saapinŋi se, bin se ōnumki maam kic m'tōom rom cōkō. ¹⁷ Taar maam m'je m'an taad se Mēljege 60 undum kul eyo, na60 ken maam jaay m'tōom rom se, maam se m'taadn aan gōō debm derle. ¹⁸ Aan gōō jeege dēna lee tōom rode gen nakgen do *duni ki sum se, maam kic 60 m'tōom roma. ¹⁹ Kale, naasen jee jeel-taarge, jee derlge se kic 60, naase 'serkdeki ute maak-raapo. ²⁰ Ken jeege tēdsen bulu, aansen dala, ōs jise, kujunse, naade ted rode magal cirse naase ōō naade tōndse metn bise ki kic 60, naase se aasinŋi. ²¹ Taar m'taadn se sōkōŋ kic 60 tōluma taa naaje se j'ōk tōg eyo gen tedn aan gōō gen naade se. Num gan ken deba jaay ōk nakŋ ken naan an tōom roŋ ro ki se, maam kic m'ōk nakŋ ken m'an tōom rom ro ki kici. Kēse maam taad aan gōō debm derle 60 taada. ²² Ken naade 60 *Ebrege le, maam kic m'kōd Ebre. Ken naade 60 gaan *Israelge le, maam kic m'kōd Israel. Ken naade 60 metjil *Abraam le, maam kic metjilina. ²³ Ken naade 60 ōō naade jee tedn naabm al-Masige se le, maam se m'cirde naade se. (Gōtn se maam m'taad aan gōō debm derle 60 taada.) Maam m'tēdo naaba m'ōōr nan tak tak, k'tōkumoga dangay ki met dēna, k'tōndumoga ute mēeje dēn aak eyo, met dēna ōp cōkō sum 60 ey num j'amo tōōl. ²⁴ Metn mii se, magal Yaudge ōkumoga tak 60 tōnd dōolum ute mēeje met sik-mōtō-kaar-jernan* . ²⁵ Metn mōtō j'ōk k'tōndumo ute sirđi, je-kalan k'tōndumo ute koa je j'am tōōl, metn mōtō

* **11:24** Maakŋ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ōnte tōndin ute mēeje cir ji si-ōō.

markaba tēreε ε̄o maam m'ɔ̄po maakɿ maane ki, jε-kalan se m'toodo ε̄o m'lεko maakɿ baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga mεrtε mεt dεna, m'nirlum teece γεn gaan oolge se, jee ɔ̄ogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ε̄o jee kεn Yaudge ey kic ɔ̄o teecumo nirluma, maakɿ γεγεργe tu se ɔ̄eer tεdumoga, do kɔd-baarge tu se ɔ̄eer tεdumoga, do baar ki ɔ̄eer tεdumoga ε̄o jee kεn tεd rode aan gɔɔ jeegen doobm *al-Masi ki se kic ɔ̄o, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tεdn naaba m'ɔ̄or nan tak tak mεt dεna, bi kaamum kic m'tood eyo. Gɔtn mεtiŋge se ɔ̄o tɔ̄olumo ε̄o maane kic ɔ̄o tɔ̄olumo, mεt dεna m'ɔ̄s dīm eyo, kuulu ɔ̄nɔ̄uma ε̄o kala kic ɔ̄o aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic ɔ̄o utu, naɔo m'kɔɿ taad ey sum. Daayum maam se m'saap dεna do *eglizge tu paac. ²⁹ Kεn nam jaay ɔ̄k tɔ̄og ey se, m'aakiɿ se tεdum ɔ̄nɔ̄o aan gɔɔ maam kic ɔ̄o tɔ̄ogum gɔtɔ. ɔ̄o kεn nam jaay tεdga γεnaaɿ oocga maakɿ *kusiɿ ki se, m'aakiɿ se tεdum ɔ̄nɔ̄o aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tɔ̄om rom eyo num kεn naase 'jeki maam m'tɔ̄om rom tak kic num, m'tɔ̄om rom do tɔ̄ogum kεn baat se. ³¹ Raa kεn Bubm Mεljege Isa, naaɿ kεn jeege lee tɔ̄omiɿ γεn daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kɔ̄ɔ eyo. ³² Do dɔkiɿ kεn maam m'iɿgo maakɿ γεger kεn Damas ki se, gaar taa naaɿ gɔtn ese roɿ Aretas, magal kεn naaɿ ɔ̄ndiɿ maakɿ γεger kεn ese se, tɔnd jeege taa-doobge tu taa am kɔkɔ. ³³ Gaɿ naade uun ɔ̄lumo maakɿ baar ki ε̄o uun ɔ̄ɔyumo naagɿ durdur ki ute taa pεnetεr ε̄o gɔtn se, maam m'aaɿ m'ɔtɔ.

12

Nakɿ kεn Mεljege teec naan Pɔl ki ε̄o taadiɿ mεtiɿa

¹ Maam m'je tɔ̄om rom eyo naɔo naase ɔ̄lumki m'tɔ̄om rom tak. Naɔo m'aakiɿ se tɔ̄ol sεr eyo. ɔ̄orse maam m'je m'taadn ute nakgen Mεljege teeco naanum ki jaay taadumo mεtiɿ se. ² Maam m'jeele gaaba kalaɿ debm *al-Masi se, ɔ̄orse ɔ̄kga ɔ̄aara sik-kaar-ɔ̄o, ε̄o gaabm se *Raa uun ɔ̄aansiɿ maakɿ raa kεn raan cir paac paac, jaay ɔ̄o ɔ̄k tεrlo. (Kεn naaɿ ook ɔ̄aa raan se kεn utu roɿa lɔ ute roɿ eyo, maam m'jeel eyo, kεse Raa ɔ̄o jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun ɔ̄aansiɿga gɔtn naaɿ ki mala (naɔo kεn naaɿ ook ɔ̄aa raan se utu roɿa lɔ ute roɿ eyo, maam m'jeel eyo, kεse Raa ɔ̄o jeele) ε̄o kεn naaɿ jaay aan gɔtn naane se, naaɿ booy taargen deel do kεn debkilimi aɿ kɔɿ kaasn taad eyo ε̄o Raa undiɿ te kulu γεn taadn naaɿ se ey kici. ⁵ Ey num γεn debm bin se, maam m'kɔɿ tɔ̄om roma, naɔo γεn maam malin se, m'tɔ̄om rom do tɔ̄ogum kεn baat se sum. ⁶ Kεn maam jaay m'je tɔ̄om rom kic ɔ̄o, maam m'kɔɿ tεdn debm dεrl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar mεt ki. Naɔo maam se m'je tɔ̄om rom eyo taa ɔ̄om jeege am kaakum aan gɔɔ debm

k'jeel jeel gōtīna ɔɔ am kəkŋ maam ɓo ɔɔŋ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tɛdɔ se. ⁷Taa nakgen Mɛljege teeco naanum ki jaay taadum mɛtīn se, m'aakden se deel doa. Taa m'kŋ tɔɔm rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mɛljege ɔŋo nakŋ aan gɔɔ kərɔndɔ* maakŋ rom ki, ɔɔ nakŋ aan gɔɔ kərɔndɔ se *Bubm sitange ɓo ɔlo kɔdīŋ taa am dabara ɔɔ am gaasn m'kŋ tɔɔm rom eyo.

⁸Met mɔtɔ maam m'eem nɔɔ mɛtŋ Mɛljege tu m'ɔɔ nakŋ se ŋ'ɔɔdumsīŋ naatŋ rom ki. ⁹Num gaŋ naan ɛrlum ɔɔ: «Bɛɛ maam m'tɛdī se ɓo, aasiga sum. Taa kaad ken naai 'tɔɔgi baat se ɓo, maam m'taadŋ tɔɔgum ute maraadiŋ doi ki.» Bin ɓo maam se m'tɔɔm roma do tɔɔgum ken baat se, taa al-Masi se taadŋ tɔɔgiŋ dom ki. ¹⁰Taa naan se ɓo do tɔɔgum ken baat se, ken k'naajuma, nakgen ɔɔŋ ken aan dom ki, ken k'dabaruma, ken k'lee k'teecum nirluma, ken nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad ken maam tɔɔgum baat se jaay ɓo, maam m'ɔŋ tɔɔgɔ.

Pal saap do jee Kōrint ki

¹¹Maam m'taadŋsɛno aan gɔɔ debm dɛrlɛ se, ɔɔ naan se naase ɓo ɔlumki taa tɔɔgɔ. Ey num naase ɓo jee ken amkiro magala. Ken naade jaay taad ɔɔ maam se m'tɔɔl sɛr eyo kic ɓo, naaden jee ken aak rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtde se, ɔŋ cirum eyo. ¹²Ken maam jaay m'īŋgo gɔtse ki se, naase ɔŋumki maam se m'debm maakum deere, ɔɔ m'aasiŋ do nakge tun paacŋ aan dom ki. Ɔɔ ute tɔɔgŋ Raa se, maam m'tɛdɔga nakŋ-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tɛd se ɓo ken taadsen ɔɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³Anum nakgen ken maam m'tɛdɔ *eglizge tun kuuy se, gɔtŋ naase ki kic ɓo maam m'tɛdīŋoga. Nakgen ken maam m'tɛdīŋo te gɔtŋ naase ki ey se, maam m'tɔnd te mɛtŋ dīm gɔtse ki ey sum. Bin se m'tɛdsenga *kusiŋ la? Ken tɛdsega kic num, 'tɛdumki kalde gen ken maam m'tɔnd mɛtŋ dīm gɔtse ki ey se! ¹⁴'Booyki m'asen taada: tɛr daala ɓorse maam m'daapga roma gen ɓaa gɔtse ki gen k-mɔtɔge, ɔɔ m'ɓaa gɔtse kic ɓo maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge ɓo tus naka gɛndege tu ey num gaange ɓo, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵Maam se ken m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutŋ jim sum eyo, naɓo rom paac kic ɓo m'aŋ kɛdīŋ taa naase. Anum ken maam jaay m'jesɛ dɛn bin se, naase kic amki kŋŋ je baatŋ ne? ¹⁶Naase 'jeelki maam se m'tɔnd te mɛtŋ dīm gɔtse ki eyo. Naɓo jeegen mɛtīŋge maakse ki se taad ɔɔ maam se nakum mɛtɛkɛ ɔɔ maam

* 12:7 Nakŋ aan gɔɔ kərɔndɔ ara se taad ute kɔɔŋ ken dabariŋ maakŋ ron ki.

m'aaŋseno kaan̄ 60 dala ey num maam m'ɔŋga dīm gətse ki. ¹⁷Maakŋ jeege tun maam m'alden gətse ki se, deb kalan maakde ki se ɔsga jise la? ¹⁸Maam m'daar mɛtn Tit ki cirr ɔɔ m'ɔl gɛnaa kuuy kɛn maam m'taadseno taariŋ se ute naaŋa. Kɛn Tit jaay inŋo gətse ki se ɔsoga jise la? Lɔ maam m'ute Tit se naabm kɛn naaje k'tɛdo se ɔɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹Taargen naaje k'raaŋseno maakŋ maktub kɛn ese se, naase 'saap ɔki kaadn̄ naane naaje k'je daapm taarje 60 naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gɔɔ kɛn al-Masi jen ro ki ɔɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn̄ 6aa ute naanse doobm al-Masi ki. ²⁰Anum kɛn ɔlum maam m'beer se m'ɔɔ kaadn̄ kɛn jaay maam m'6aa gətse ki se, m'asen kɔŋ aan gɔɔ kɛn maam m'jen ro ki eyo ɔɔ naase kic lɛ amki kaakse amki kɔŋum aan gɔɔ kɛn naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kɔŋ naase 'tɛdki tɛd dɛkɛŋɛ ute naap eyo, 'tɛdki tɛd maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tɛdki tɛd taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔɔdki kɔɔd naap eyo, 'taadki taad taar inŋ kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔɔ ɛcki kɛc naap eyo. ²¹Maam m'beer m'ɔɔ sɔm 6ii kɛn maam m'tɛrl gətse ki kuuy daal se, Raam am kɔlum sɔkɔŋɔ am tɔɔl naanse ki. Maam m'beer m'ɔɔ sɔm, kɛn m'kaan gətse ki se, m'kɔŋ jee kusinge dɛna kɛn tɛrl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn̄ naane, naade utu inŋ tɛd nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki ɔɔ lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ ɔɔ tɛd nakgen jig eyo kɛn maakde jen ro ki. Taa naade se 60 kɛn am kɔlum maam m'utu m'6aa keeme.

13

Dejŋ Pɔl kaam mɔɔtn

¹Maam m'je 6aa gətse ki ɔɔ kɛn ara se tɛdn̄ gɛn k-mɔtɔge. Aan gɔɔ kɛn Kitap taadni: «*Gɛn kaakŋ mɛtn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege d̄io ey lɛ mɔtɔ 'tɛdn̄ saadge.*» ²Kɛn maam m'inŋo gɛn k-dige gətse ki se, jee kɛn tɛdo *kusiŋ deete ute kɛngen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum bɔrse maam dɔk ute naase se kic 60, maam m'taadden daala m'ɔɔ: «*Bii kɛn maam m'6aa gətse ki se maam m'ade kɔŋ eyo.*» ³Ute doobm maam se, maa naase je aki jeele, keese aan gɔɔ *al-Masi mala 60 taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tɔɔgiŋ baat eyo, num naaŋ se tɛd naaba ute tɔɔgiŋa. ⁴Deere, Isa al-Masi se ɔŋ roŋ k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki aan gɔɔ debkilim kɛn tɔɔgiŋ gɔtɔ se. Num ute tɔɔgŋ *Raa se, naaŋ duroga daan yoge tu ɔɔ bɔrse naaŋ utu inŋ zɛɛɛɛ. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naaŋa. Kɛn k'j'aakje se, naaje kic

* 13:1 Aak Dt 19.15.

num aan gōo jee tōogde baata naḅo naaje j'asesin taada, naaje se j'ing k'dōok ute al-Masi se ute tōogḅ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ḅ tōndki mētn rose jaayo, kēn naase ḅo aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic ḅo aki jeele. 'Jeelki ey la kēn Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Kēn naase jaay aak ḅkki te mētn rose jig ey num, ḅεε, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'ḅḅ naase utu aki 'jeele ḅḅ naaje le k'taadsesinga nakḅ kēn naase anjenki kaakḅ jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tōnd mētn Raa se k'je aki kōōdn dose ro kusin ki. Naaje se kēn jeege ḅo aakje aan gōo jee kēn taad taar mēt ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakḅ naase aki tēdn nakḅ ḅεε. ⁸ Taa naaje se j'aḅ kōḅ kaasn ḅēn tēdn nakḅ kēn ḅaa kalan ute taar mēt ki ey se, num naaje se j'ōk tōogḅ ḅēn taadn taar mēt ki sum. ⁹ Kaad kēn jaay naase 'tōogki, ḅḅ naaje tōogje baat se, kēse naaje maakje raapo. Kēse ḅo ḅje naaje k'tōnd mētn Raa, taa asen tērl daapm rose ḅēn kaal maaksen do naan ki. ¹⁰ Taa naan se ḅo kēn maam m'dōk ute naase kic num, m'raanḅen maktubm se taa ḅii kēn maam m'aanga ḅōtse ki se, ute tōogḅ kēn Mēljege εdum se, m'asen tēdn ḅḅ ey sum. Taa tōogḅ naan εdumsin se, ḅēn kutn jeege eyo, num ḅan ḅēn noogḅ jeege 'ziidn ḅaa ute naande.

Pōl taadnanj taarinā ḅ tēdden tōose

¹¹ ḅēnaamḅen ḅōobm *al-Masi ki, ḅorse do taar tōolin ki se, m'je m'asen taadn m'ḅḅ: ingki ute maak-raapo, 'tēdki ḅεε 'ḅaaki ute naanse, εdki kaay kaama naapge tu, ḅkki taarse kalan ḅḅ ingki ute lapia. ḅḅ Raa debm je jeege ḅḅ εdden lapia se, 'king ute naase. ¹² Kēn 'ḅaaki ḅaa tēdn tōose se, 'baam 'tōkki naapa ḅḅ aayki ciil naapge†. Jee Raagen ḅōobm al-Masi kēn ḅōtn ara paac se, kic ḅo tēdsen tōose. ¹³ ḅḅ ḅεε ḅēn Mēljege Isa al-Masi, maakje ḅēn Raa ḅḅ tum kēn *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tēdn ute naase.

† **13:12** Jeeḅen Pōl raanḅen se, kēn naade ḅaa ḅaa tēdn tōose naapge tu se, baam tōk naapa ḅḅ aay ciil naapge.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪn jee eglizge tun taa naan Galat ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪn eglizn Galat ki

Maktubm kɛn Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɪn jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɪ taa naan Turki kɛn bɔrse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɪ lee mɛrtɪn kɛn gɛn k-dige tu ɔɔ kɛn gɛn k-mɔtɔge tu se ɔɔ, Pɔl tɛdɔ naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtɪnge se. Num gan gɔtn mɛtɪn ki se, jee kuuy ɔaado taadden taar kuuyu. Aan gɔɔ dɛn eglizge se, eglizn gɛn taa naan Galat kic ɔɔ ɔk Yaudgen aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔɔ Yaudge se naade ɪng do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki. Kɛse ɔɔ kɛn lee gaasde gɛn kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee kɛn tɔj te pɔnd ey se. Jee kɛn taarde ɔaa ute Pɔl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ɪng do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ram jaay ɔɔ k'kaal maakde do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɔɔ Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa adɛn kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔɔ m'raanɪseni, maam kɛn *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɔɔ bɛɛr ɔɔdum eyo ɔɔ debkilimi ɔɔ ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu kɛn durɪno daan yoge tu, naade se ɔɔ kɛn ɔlumo. ² Maam ute gɛnaagen gɔtn ara, k'tɛdsɛn tɔɔsɛ naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ ɔɔ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔɔ asɛn kɛdn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛd rɔn *sɛrke taa *kusiɪjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɪ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakiɪ jɛn ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookɪki. *Amin.

*Labar Jiga kalan tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Kɛn maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa kɛn danɪsɛno ute bɛɛ *al-Masi kɛn tɛdsɛno ɔɔ gan yɔkɔd bin sum ɔɔ, naase 'rɛsnki ute Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'tɛrɪkɪga naaga Raa ki ɔɔ uunkɪga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiɪ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se

6εε, γῶτῶ. Naḅo jee kuuy maakse ki se je an tujñ ute Labar Jigan gen al-Masi se. ⁸ Num ken nam kuuy jaay ḅaado taadsen labar jigan kuuy ken tec gῶḅ ken maam taadsesin ey se, ken tedn naaje, ey le *kῶdn Raa ḅῶy raan kic ḅo, Raa an naamina! ⁹ Naaje k'taadsenoga, ter ḅorse m'asesin taadn dῶal daala, nam kuuy jaay ḅaado taadsenga labar jigan ken tec aan gῶḅ ken naase 'booyinḅiro ey se, nam bin se, ῶñ Raa an naamina!

¹⁰ Anum ḅorse m'raanḅen bin se, m'je jikilimge ḅo am tῶm lḅu Raa le? Maam m'je jikilimge ḅo am tῶm eyo. Ken m'je jikilimge ḅo am tῶm num, maam kῶñ tedn debm tedn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga ken Pῶl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20,23,30)*

¹¹ 'Booyki genaamge m'asen taada: Labar Jigan gen Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iinῶ gῶtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyinῶ gῶtn debkilim ki eyo, ῶ nam ḅo dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala ḅo teec naanum ki ῶ taadumo metina.

¹³ Naase mala 'jeelki kingum do dῶkin se paac, ken maam lee do dῶobm Yaudge tu se. Kaad ken se, maam lee m'dabaro dena *eglizn gen Raa, ῶ m'je dῶobm m'adeno kutu. ¹⁴ Maakñ metjilum ki, ute parumgen k'lee dῶobm Yaudge tu se, maam ḅo debm ken m'ῶkin ῶñ dena m'cir jee metinge. Taa do dῶobm bubjege tu se maam ḅo debm m'inḅ dῶῶk maakum ro ki. ¹⁵ Raa ken beer ῶdumo maakñ koyum ki se, danumo ute beḅna taa m'an jeelina, ῶ gan kaadn Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ ῶ ter taadum m'jeelga Goonina taa m'an taadin jeege tun Yaudge eyo. Naan ken se naar maam m'ḅaa m'tῶnd te metn nam gam ey sum. ¹⁷ Gan kaad ken se maam m'ḅaa m'aano te Jeruzalem ki eyo gen kaakñ *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gan maam gaan m'ḅaa taa naan Suge tu ῶ m'ῶk m'terl ḅaado maakñ geger ken Damas ki.

¹⁸ M'ted ḅaara mῶtῶ jaay ḅaa Jeruzalem ki, taa k'ḅaa jeel naapa ute Pier. Gῶtn se maam m'inḅo ḅii sik-kaar-mii ute naan tel. ¹⁹ Gῶtn se maam m'aako Jak kalin ki gena Mḅljege Isa al-Masi, ey num m'ḅaa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum. ²⁰ Raa jeele taar maam m'raanḅesin se, taar met ki.

²¹ Ter maam m'iin m'ḅaa taa naan Siri te gen Silisi. ²² Naḅo eglizgen taa naan Jude ki ken gen al-Masi se aakum te ḅii kalan eyo. ²³ Naade booy booy sum ḅo ῶ debm lee dabarjekiro do dῶkin se, ḅorse aalga maakin do Isa ki ῶ baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se ḅo ken do dῶkin naan je

an̄ tuj se. ²⁴ Ken naade jaay booyo taar maam se, naade tɔm Raa taa maama.

2

*Pɔl ute *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige kuuy (NJKN 15.1-29)*

¹ Ter ken tɛd baara sik-kaar-sɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔɔ m'ɔk Tit kici k'tɛrl k'baa Jeruzalem ki tɛɛ. ² Ken ɔlum baa se, taa *Raa ɔo teec naanum ki ɔɔ taadum ɔɔ m'baao. Ken j'laan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadden Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'tɛd tɛd se 'kutin cɛr eyo. ³ Debum Tit se naan̄ kɔd Grɛk*, gan̄ te naan̄ se kic ɔo naade tɛdɪn̄ te taa tɔɔg eyo taa *kɔjn̄ pɔndɔ. ⁴ Jeege tɛd rode aan gɔɔ naade ɔo gɛnaagen doobm al-Masi ki se ɔo, baadoga maakjege tu. Naade deek ɔɔ bɛɛki num j'an̄ kɔjn̄ pɔndɔ. Jee se goon̄ endo maakjege tu se je kaakɲ ɔɔ dɪ jaay naajege j'ɔŋki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tɛdn̄ bulu daala do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'ɔndɛ te doob eyo ɔɔ taarde lɛ k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken mɛt ki se, naade an̄ kɔn̄ tuj eyo, num ɔn̄ɪn̄ki 'king maakse ki gɔtn̄ ki. ⁶ Jee ken j'aakde j'ɔɔ jee magal se, magal naade se maam m'an̄ dɪm eyo: taa naan̄ Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadden Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se ɔn̄ taadum te taar dɪm kuuy ey sum. ⁷ Gan̄ naade jeelga Raa se ɛdumga taarin̄ aan gɔɔ ken ɛdɔ Pier ki se kici. Maam ki naan̄ taadum ɔɔ m'baa taadn̄ Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier baa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa ken ɔl Pier tɛd *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn baa taad Taarin̄ Jiga Yaudge tu se, naan̄ ɔo debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn baa taadn̄ Taarin̄ Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gɔtn̄ se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeelde aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic ɔo jeele Raa se ɛdumga naabin̄ jim ki. Taa naan̄ se ɔo naade ɔl jide tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekɲ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan̄. Gɔtn̄ se naaje j'iin̄ k'baa taadn̄ Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade lɛ, baa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadjɛn naka kalan̄ sum ɔo gɛn tɛda. Naade deekjɛn ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse ɔo nakɲ ken maam m'ɔn̄ dirigin̄ te eyo.

Pɔl mooy Pier

¹¹ Bii kalan̄ se, Pier baado kaakɲ jee Antɔs ki; ɔii se maam taadɪnsɪn̄ tal naan̄ jeege tu, taa nakɲ naan̄ tɛd se jig eyo. ¹² Ey

* 2:3 Grɛkge se naade tɔj pɔndɔ eyo.

num Pier se lee tɔs tɔs te ɣenaagen doobm *al-Masi ken Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino ɣɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tɔk cɛɛs ki, baate kɔsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³ Yaudgen mɛtinge ken doobm al-Masi ki se kic ɓo tɛd maakdege di di aan ɣɔɔ Pier se, ɔɔ ɔl Barnabas kic ɓo tɛd aan ɣɔɔ naade. ¹⁴ Ken maam m'aakde jaay naade lee ute ken mɛt ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai ken kɔd Yaud jaay ing aan ɣɔɔ jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan ɣɔɔ Yaudge se?

*Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay ɓo kɔŋ kaaja*

¹⁵ Naaje se k'mɛtjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan ɣɔɔ mɛtjil jeege Yaudge eyo ken jee *kusinge se. ¹⁶ Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakiŋ bɛɛ naaniŋ ki se debm ken aal maakiŋ do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm ken ing do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se ɓo naaje k'j'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakŋ kaamiŋ ki se aan ɣɔɔ jee aak bɛɛ. Num ken ajeki tɛdn j'aki kaakŋ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se ɣɔɔ. ¹⁷ Ken naaje Yaudge kic ɓo ken k'je j'aki tɛdjee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan ɣɔɔ jee kusingen ing ɓaa se paac se. Ken bin num al-Masi se ɔljekiga maakŋ kusiŋ ki la? Anum ɣɔɔ. ¹⁸ Bin eyo ken maam jaay m'ɔk tɛrl ɣɛn kiŋg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken maam rɛsiŋoga rɛs se num, kɛse maam mala ɓo m'ɔŋ ɓɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹ Gen kiŋg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan ɣɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'kiŋg ɣɛn Raa. Taa do dɔkiŋ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan ɣɔɔ m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi ɓo ing maakum ki. Ken ɓorse kiŋgum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, ɔɔ ɔŋ roŋ ooy taa maama. ²¹ Bɛɛ Raa se maam m'aŋ kɔŋ tɛdn nakŋ cɛr eyo; taa maam se m'kɔŋ tɛrl ɣɛn kiŋg do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se num, kɛse je deekŋ ɔɔ kooy al-Masi se, nakŋ cɛrɛ.

3

*Jeege uun *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeege aal
maakde do Isa *al-Masi ki
(Rm 4, 8.14-17)*

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekŋ ɔɔ debm gaanga ɣɛn tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se.

¹ Naase jee taa naan̄ Galat ki, naase se jee d̄erlge, nan̄a jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'toaksenga metin̄ pak pak. ² Naka kalan̄ tak sum 60 maam m'je tond̄ metse: 'taad̄umki tu metinā *Nirl Raa ken̄ *Raa ed̄sen se, taa naase ingki do Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki 60 ɔ̄n̄j̄n̄ki l̄ɔ̄bu Raa ed̄sesin̄ se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen̄ Isa al-Masi se ɔ̄ aalkiga maakse do ki se le? ³ Ken̄ ɔ̄lse 'd̄erlki bin se tap 60 ne d̄i? Naase uunkiro metin̄ te t̄ɔ̄ɔ̄ḡn̄ gen̄ Nirl Raa, num gen̄ d̄i jaay ɔ̄orse je an̄ki nan̄ te t̄ɔ̄ɔ̄ḡse mala se? ⁴ 'Jeelki nak̄n̄ aan dose ki paac se, naase 'saapin̄ki num ɔ̄ɔ̄ki nak̄n̄ Raa t̄ed̄sen se c̄er̄e ne? Ḡɔ̄t̄ɔ̄, maam jeele nak̄n̄ Raa t̄ed̄sen se c̄er̄ eyo! ⁵ Raa 60 ed̄sen Nirlinā ɔ̄ t̄ed̄ nak̄n̄-k̄ɔ̄ɔ̄bge d̄ena daanse ki! Naan̄ t̄ed̄in̄ se taa naase ingki do Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki l̄ɔ̄bu taa 'booykiga Labar Jigan gen̄ Isa al-Masi ɔ̄ aalkiga maakse don̄ ki le?

*Jee took aal maakde do Isa ki se 60 t̄ed̄ga gaan *Abraamge*

⁶ 'Booyki! Kese 60 taar ken̄ Kitap taado ro Abraam ki ɔ̄: *Abraam se, aal maakin̄ do Raa ki ɔ̄ Raa se aakin̄ debm daan ki.**

⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se 60 t̄ed̄ga metjil gen̄ Abraam. ⁸ Kitap taad̄ ɔ̄: 6ii kalan̄ jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden t̄ed̄n̄ jee aak b̄ēe naan̄in̄ ki. Taa naan̄ se 60 Abraam booyo do d̄ɔ̄kinā Labar Jiga ken̄ Raa taad̄in̄o ɔ̄: *Ute metjil naai se, maam m't̄ed̄n̄ b̄ēe jil jeege tun do naan̄ ki paac.†* ⁹ Abraam aal maakin̄ do Raa ki ɔ̄ Raa t̄ed̄in̄ b̄ēeɔ̄na. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden t̄ed̄n̄ b̄ēeɔ̄n̄ kici.

¹⁰ Num jee saap ɔ̄ naade ing do *Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki kalin̄ ki sum 60 ɔ̄ aasga se, naade se Raa utu aden k̄ɔ̄j̄n̄ b̄ɔ̄ɔ̄ɔ̄ dode ki, taa Kitap taad̄ ɔ̄: *Debm ken̄ jaay ɔ̄n̄ t̄ed̄ te Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki aasin̄ te kart doobin̄ ki ey se, Raa an̄ k̄ɔ̄j̄n̄ b̄ɔ̄ɔ̄ don̄ ki.‡* ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki sum 60 ɔ̄ t̄ed̄n̄ aak b̄ēe naan̄ Raa ki se, ḡɔ̄t̄ɔ̄, taa *Debm daan ki se debm aal maakin̄ don̄ ki; naan̄ se 60 debm 'k̄ɔ̄n̄ *kaaj̄n̄ gen̄ daayum§.* ¹² Gaɔ̄n̄ debm ing do Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki ute debm aal maakin̄ do Raa ki se, d̄im ade tum se ḡɔ̄t̄ɔ̄, taa Kitap d̄eek ɔ̄: *Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki se, debm ken̄ t̄ed̄inga te doobin̄ aas kart jaay 60 k̄ɔ̄n̄ kaaja.**

¹³ ɔ̄orse, naaje j'ɔ̄n̄ j'ingki te do Ko Taar ken̄ Raa ed̄o Musa ki te doobin̄ eyo, jaay *al-Masi 6aado ooy taa naajege se. Ken̄ naan̄ ɔ̄n̄ roɔ̄n̄ k't̄ɔ̄olin̄ se taa ajeki duḡn̄ dojege, gen̄ ken̄ Raa naamjekiro. Taa naan̄ se 60 Kitap taad̄ ɔ̄: *Debm ken̄ k't̄ɔ̄ol k'daarin̄ ro kaag ki se, k̄ese debm ken̄ Raa naaminga naama.†*

* 3:6 Aak J̄en 15.6. † 3:8 Aak J̄en 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

¹⁴ Isa al-Masi tɛd bin se, taa bɛɛ kɛn Raa taad ɔɔ tɛdn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic ɓo 'kɔŋ kici. Taa naan se ɓo naaje j'aki 'kɔŋ *Nirl Salal kɛn Raa taad ɔɔ ajeki kɛda, taa naaje k'l'aalkiga maakjege do naan ki.

**Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se 'kɔŋ tujŋ bɛɛ kɛn Raa ɔɔ tɛd se eyo*

¹⁵ Genaaŋge, 'booyki m'asen taadn nakŋ kɛn jeege jeelin jeel paac. Kɛn jeege jaay ɔkga taasa ɔɔ dɔɔkga taarde kalan se, nam kuuy kɔŋ kɔl taariŋ maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic ɓo bini. Do dɔkiŋ Raa taadga taad ɔɔ tɛdn bɛɛ *Abraam ki te metjiliŋa num deek te ɔɔ metjilinge tu eyo. Num gan metjiliŋ kɛn naan taadn se taad ute deb kalan sum ɔɔ naan ɓo *al-Masi se. ¹⁷ Kɛse ɓo nakŋ maam saapiŋ m'je m'asen taada: Raa naan *dɔɔk te Abraam se, tɛd baara kaar-ɔɔ-te-sik-mɔtɔ jaay Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se kɔŋ tujŋ dɔɔkŋ kɛn Raa dɔɔko ute Abraam jaay taadiŋ ɔɔ an tɛdn bɛɛ se eyo. ¹⁸ Kɛn Raa jaay je tɛdn bɛɛŋ jeege tun inŋ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum num, kɛse je deekŋ ɔɔ bin se bɛɛ kɛn naan taado ɔɔ tɛdn jeege tun se tɛd ey sum. Anum Raa se taado maak-jeŋ Abraam ki taa naan taadga taada ɔɔ utu an tɛdn bɛɛŋa.

*Taa di Raa ɛdo *Ko Taara Yaudge tu*

¹⁹ Kɛn bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakŋ *kusiŋa bini metjil *Abraam kɛn Raa taadno se kaana. Naan se ɓo debm kɛn Raa taad ɔɔ an tɛdn bɛɛŋ se. Kɛn Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan ɛdiŋo ji kɔdn Raage tu ɔɔ naan ɔlo nam ɓo tɛdiŋ debm doobiŋa. ²⁰ Anum kɛn Raa taad ɔɔ tɛdn bɛɛ Abraam ki se, naan mala ɓo taadiŋ te taariŋa, ɔl te debm doobm gam eyo; ɔɔ Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekŋ ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute bɛɛ kɛn Raa ɔɔ tɛd se tum ey la? Anum gɔtɔ, bin eyo. Kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɛd kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tɛdga jee aak bɛɛ naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taad ɔɔ jee do naan ki paac se inŋ maakŋ kusiŋ ki. Taa naan se ɓo Raa tɛd bɛɛŋa ute nakŋ kɛn Isa *al-Masi tɛdo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad kɛn jeege ɔŋ te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se bɔɔbjeki aan gɔɔ jee dangayge. Naaje k'l'ingkiro do Ko Taar Raa kɛn ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakŋ kɛn Isa al-Masi tɛdo se. ²⁴ Anum Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se bɔɔbjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se ɓo, Isa baado se taa j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tɛdo se. ²⁵ Bɔrse, kaadn j'anki

kaal maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacɲ aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, 'tɛdkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacɲ jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tɛdkiga aan gɔɔ naana. ²⁸ Borse nam te metin gɔɔ, ken naai ɓo kɔd Yaud, ken kɔd Yaud eyo, tɛd dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic ɓo tɛd dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba tɛd dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tɛdkiga kalan. ²⁹ Ken naase jaay 'tɛdkiga jee al-Masige num, kɛse naase 'tɛdkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kɔɲ bɛɛ Raa, ken Raa taad ɔɔ tɛdn Abraam ki te metjilin ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kɛse ɓo nakɲ maam saapiɲ m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina. ² Num gan ken naan utu goon cɔkɔ se, jeege ɓo aakiɲ don ki ɔɔ dejiɲa; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubiɲ mala jen ro ki. ³ Naajege kic ɓo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen sɛɛm se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tɛdjekiro bulge. ⁴ Gan kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Gooniɲ do naan ki. ɔɔ naan se menda ɓo oojiɲa ɔɔ ingo do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, ⁵ taa dugɲ do jeegen ing maakɲ bul ki do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se. Ute naan se ɓo j'aki tɛdn gaan Raage. ⁶ Nakɲ ken taad ɔɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Gooniɲa maakse ki ken dan ɔɔ *Abba*. Abba se je deekɲ ɔɔ: *Bua*. ⁷ Bin se borse naai bul ey sum, num 'tɛdga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛdga gooniɲ se, Raa ute bɛɛɲ se utu ai kedn nakɲ naan ɔɲ gɛniɲge tu se kici.

Pɔl uun nirlin do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dɔkiɲ ken naase 'jeelki Raa ey bɔrt se, naase ingkiro bul maragge, num gan maragge se raagen deer eyo. ⁹ Num borse naase 'jeelkiga Raa, ey ɛ m'deekɲ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔɔ ken tɔɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔɔki biigen metiɲge bii *serke, laapgen metiɲge ɔɔki gen serke, kaadgen metiɲge ɔɔki gen serke, ɔɔ baargen metiɲge kic ɓo ɔɔki gen serke. ¹¹ Nakɲ naase 'tɛdki se ɔlum beere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tɛdin daanse ki se kutn cɛr eyo.

¹² Genaaɲge m'eemsen nɔɔ: borse maam tɛdga aan gɔɔ naase se, naase kic ɓo 'tɛdki aan gɔɔ maama. Ey num naase ɛ 'tujumki te dim eyo. ¹³ Naase 'jeelki, ken maam m'ingo

daanse ki se, kaad ken se maam m'kooŋo. Naan ken se 6o, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet. 14 Naase 'dabarkiga taa maama ken maam kooŋo se. Num gan te naan se kic 6o, naase 'baatumki te eyo ɔɔ 'resumki te eyo. Anum naase okumkiro aan goɔ *kooŋ Raa, ɔɔ aan goɔ Isa al-Masi mala. 15 Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di 6orse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele ken m'inggo maakse ki se, ken okki doobm ken jaay aki toodn kaamsege amdekiro ked'kic num, kaadn naane edumdekiroga. 16 Num 6orse ken m'taadsen taar met ki se 6o, m'delga debm taamooyse la?

17 Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki 6aa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Gan ken naade ted bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki 6aa te naade. 18 Beeke se, onki jeege jaay taarden naade taad se met ki num, dookki taarse daayum ute naade. Ken maam goɔ kic num, beeki se, taar se 6o naase anki kookj maakse ki daayum. 19 Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se ter dabar dabar daala aan goɔ mend 6aa koojo. Dubar ken maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tedn aan goɔ al-Masi. 20 Maakum ki se m'je m'tedn te naase jaay, m'jeel doobm taadina, ey num 6orse se taar se okum taad eyo.

**Dookj kaam dio ken Raa dook te jeege*

21 'Deekumki tu, naase jeegen 'jeki okki aki king do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel okki metin dey? 22 Kitap deek ɔɔ *Abraam se ok gaangen gaabge dio: ken kalan bulin 6o oojin ɔɔ ken kalan goon mend gendiina. 23 Goon ken bulin 6o oojin se, j'oojin aan goɔ gaangen 6aa se paac. Gan goon gen mend gendiin se koojin tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala 6o taadga taad Abraam ki ɔɔ utu ansin keda. 24 Raa je ajeki taadn te doobm nakgen deel se, naan je deekj ɔɔ, mendgen dio se tec aan goɔ dookj kaam dio, ken Raa dook te jeege. Agar, mendiin ken bulu se, tec aan goɔ dookj Raa dooko te *Musa do ko ken Sinai. Num gaan Agarge se j'oojden 6o bulge. 25 Agar, se naan aan goɔ ko Sinai ken ute taa naan Suge tu se. ɔɔ ter naan aan goɔ Jeruzalem ken utu ing 6orse se, taa jeegen ing maak ki se naade bulge do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. 26 Num gan Jeruzalem maakj raa ki se, jeegen ing maak ki se, naade se bulge eyo. Kese 6o naan naajege ɔɔ naan se 6o aan goɔ konjege. 27 Taa Kitap taad ɔɔ:

Naai mend, mendkarta raap maaki, naai ken bii kalan naam te dubar kooj ey se taal nirli, taa mend ken gaabin resinga res se utu 'konj gaange den cir mend ute gaabina.*

* 4:27 Aak Eza 54.1.

28 Genaamge, borse se naase 'tedkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakɲ kɛn Raa taado do dɔkiɲ Abraam ki, ɔɔ te aɲsiɲ kɛd se. 29 Num gan goon k'j'oojiɲ aan gɔɔ gaangen ɓaa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojiɲ te tɔɔɲɲ *Nirl Raa se. Borse kic ɓo utu bin kici. 30 Num 'saapki tu Raa tap ɓo taad ɔɔ di maakɲ Kitap ki: *'Tuur mɛnd bulu se ute gooniɲ naata. Taa goon mɛnd bulu se kɔɲ kɔsn kaagɲ bee tɛtɛ ute goon mɛnd gɛndi se eyo.*† 31 Borse genaamge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn bulu se eyo. Num gan k'tedkiga aan gɔɔ gaangen gɛn mɛnd gɛndiɲ se.

5

*Ɔnte 'kɔɲki rose j'asen tɛdn bulge do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki*

1 *Al-Masi se ɔɔɗjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔɔ ɔɔ ɔnte 'kɔɲki nam asen 'tɛdn bulu daala.

2 'Booyki! Kɛse maam Pɔl ɓo m'deekseni: kɛn naase jaay je aki tɔɲɲ pɔndɔ num, nakɲ al-Masi tɛdsen se 'tɛdga nakɲ cɛrɛ.

3 'Booyki m'asen taadɲ daala: debm jaay je *kɔɲɲ pɔndɔ se, bɛeki num, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se naan aɲ tɛdiɲ aas kart. 4 Bin se naase jeegen 'saapki ɔɔki iɲgkiga do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum ɓo, aki tɛdn jee aak bɛɛ naan *Raa ki se; kɛn bin num naase se 'gaanɲkiga te al-Masi ɔɔ naase se aki kɔɲ bɛɛ Raa ey sum. 5 Kɛn gɛn naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bɛɛ Raa kɛn tɛda. Naan ɓo debm utu ajenki tɛdn j'aki kaakɲ bɛɛ naaniɲ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se. Taa naan se ɓo j'utu j'aak kaamiɲ te tɔɔɲɲ *Nirl Salal. 6 Kɛn debm jaay tɛdga gɛn Isa al-Masi se, kɛn ɔɲ pɔndɔ, ɔɲ eyo tɛd dim eyo. Kɛn ɔɲɲ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan ki, ɔɔ naan se ɓo ajeki tɛdn j'aki je naapa.

7 Do dɔkiɲ se naase 'leekiro jiga jiga; num borse se nanja jaay gaassen gɛn kuun taar mɛt ki se? 8 Raa kɛn danɲseno ɔɔ aki tɛdn jeɲge se, nakɲ borse naase 'lee 'tɛdki se naan ɓo ɔlsen eyo.

9 'Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔɔmɔ ɔɔkɔ jaay j'ɔmbiɲga do rujɲ gɛm kɛn j'ɛciɲga kɛc se, iiniɲ paac*. 10 Borse se naajege paac k'tedkiga te Mɛljege kalan ɔɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic ɓo tec aan gɔɔ gɛn maama. Gan debm jaay ɓaado ɛcse se kɛn 'tɛdn nanja nanja kic ɓo, Raa utu aɲ dabara.

11 Genaamge, kɛn borse jaay maam m'utu m'taad taad mɛtn taar kɔɲɲ pɔndɔ num, gɛn di jaay jeege utu dabarum dabar rok se? Kɛn bin num gɛn di jaay k'lee k'taad mɛtn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki kɛn lee tuj maakɲ jeege se. 12 Jeegen ɛcse do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ aki kɔɲɲ pɔndɔ se,

† 4:30 Aak Jen 21.10. * 5:9 Kɛse je deekɲ ɔɔ: kusiɲ ɔɔkɔ bin sum ɓo, tujɲ jeege paac Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki.

bεeki num, m'je naade se tɔjn pənddege sum eyo, num k'j'ɔjin te gərumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³ Anum naase gɛnaage, naase se Raa ɓo danɓeno taa aki kəŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔnte 'tɛdki nakŋ maakse ɓo jea. Num 'jeki naapa ɔɔ 'noogki naapa. ¹⁴ Taa Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar kɛn kalan ese sum. Taar se ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ roi mala.*† ¹⁵ Num kɛn naase jaay 'baagkiga tɛdn aan gɔɔ daagen maakŋ kaag kɛn don tɔl ɔs naapa se, ɔndki kəndɔ, ey num naase aki kutn naapa.

*Ŋŋki rose *Nirl Salal ɓo asen tɔɔdo*

¹⁶ Booyki m'asen taada: ɔŋki rose Nirl Salal ɓo asen tɔɔdo, bin se naase aki kəŋ tɛdn nakŋ daa rose ɓo je eyo. ¹⁷ Nakŋ kɛn daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔɔ nakŋ Nirl Salal je se lɛ, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalan eyo. Taa naan se ɓo naase ɔŋ 'tɛdki nakŋ kɛn naase 'jeki ro ki ey se. ¹⁸ Kɛn Nirl Salal ɓo tɔɔdse num, naase aki kəŋ tɛdn ɓulu do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey sum.

¹⁹ Nakŋ kɛn daa ro debkilimi je se, naan toof tal. Nakgen naan je se: kɛɛsn naapm rɛŋ rɛŋ, nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki, tɛdn nakŋ maakin jea, ²⁰ daan maragge, oojŋ ronɔ, tɛd dɛkin te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do ron ki sum, gaan te naapa, taarin ɔk mɛtn naapa ute jeege eyo, ²¹ dɔŋ nakŋ jeege, je kaay koono, kaam kɔsɔ ɔɔ tɛd nakgen kuuy kic ɓo tec aan gɔɔ naadegen se. 'Booyki m'ɔɔj se, ey num taar se m'taadseŋga taad tap m'ɔɔ: jeege tɛd nakgen bin se kəŋ kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo.

²² Num gan 'booyki, nakŋ kɛn Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, inŋ te maak-raapo, inŋ te lapiɔ, tɛdde jee maakde deere, tɛdde jee bɛɛ, jeel tɛdn bɛɛ jeege tu, tɛdden naade tuj ɔrmde eyo, ²³ tɛdde jee dalul ɔɔ ɓɔɔb ɔk rode; num Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ ɔnte tɛdn nakgen se num, gɔtɔ. ²⁴ Jee tɛdga gɛn Isa *al-Masi se, nakgen kɛn daa rode je paac se, naade rɛsɛŋga. Gɛn naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. ²⁵ Kɛn naajege jaay j'inŋki ute Nirl Salal num, j'ɔniŋki naan ɓo ajeki tɔɔdo. ²⁶ J'ɔnte magalki rojege ɔɔ j'ookki do naapge tu eyo ɔɔ j'ɔnte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

¹ Gɛnaamge, kɛn ɔŋkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiŋ num, naasen kɛn ɔkki *Nirl Raa se 'noogiŋki, taa naan ade tɛrl doob kɛn jiga.

† 5:14 Aak Lb 19.18.

Num 'tɛdɪŋki te taar urlu. Naai debm aŋ noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'kooçŋ maakŋ kusinŋ ki. ² Kɛn jee mɛtiŋge maakse ki jaay iŋg maakŋ dubar ki num, 'noogki naapa. Kɛn 'tɛdɪŋkiga naaŋ se num, naase 'tɛd'aaskiga taar *al-Masi. ³ Kɛn debm jaay aak roŋ, ɔɔ naaŋ sum ɔo cir jeege paac se, naaŋ se debm cɛɛɛ, ɔɔ dɛrl dɛrl ɔo roŋa. ⁴ Naŋa kic ɔo aak kingiŋa, kɛn aakiŋ jiga lɛ, bɛɛŋ naaŋ ki. Ey num kɔŋ tɔɔm roŋ te nam kuuy eyo. ⁵ Naŋa naŋa kic ɔo kɔŋ kaakŋ naabiŋ kɛn *Raa ɛdɪŋ jɪŋ ki.

⁶ Debm kɛn lee dooy jeege te taar Raa se, jeege naaŋ lee dooyde se, bɛɛki num, aŋ kɛdŋ nakŋ jiga jigan naade ɔk se.

⁷ ɔŋte 'dɛrlki rose, Raa se gɛn cɛɛp eyo; k'jeeliŋki kupm jaay deba ɔɔ se, aanga kaadŋ kɔj ki kic ɔo naaŋ kɔjŋ naaŋ se sum. ⁸ Kɛn bin num debm kɛn jaay tɛd nakŋ daa roŋ ɔo je sum se, naaŋ se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ kɛn tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se, gaŋ naaŋ se utu kutn roŋa. Num debm kɛn tɛd nakŋ Nirl Raa je se, naaŋ se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ kɛn tɛdga num utu kɔjŋ nakiŋ se kici, naɔo gɛn naaŋ se, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. ⁹ Taa naaŋ se ɔo j'ɔŋte 'kɔɔrki gɛn tɛdŋ bɛɛ jeege tu ɔɔ j'ɔŋte kɔŋiŋki doob ki ɔɔ kɛn kaadɪŋ jaay utu kaan se, nakŋ naaje j'ɔɔckiga kɔɔc se j'utu j'aŋki kɔŋiŋa. ¹⁰ Bin num kɛn ɔorse kaadɪŋ utu se, k'tɛdki bɛɛ jeege tu paac ɔɔ kɛn tap tap se, j'ɔŋte dirigki gɛnaagen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad'naŋ taariŋa
(Plp 3.2-11)

¹¹ Aakki maktubm kɛn raaniŋ magal magal se, kɛse maam mala ɔo m'raaniŋ te jima. ¹² Jeege je ɔɔ aki *kɔjŋ pɔndɔ taa tɔɔg se, jee se je taa jeege aden tɔɔmɔ. Gaŋ kɛn naade jaay tɛd naaŋ se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gɛn *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeege tɔjga tɔj pɔndɔ kic ɔo, ɔŋ took iŋg te do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ute doobiŋ eyo. Naade je j'asen tɔjŋ pɔndɔ se, taa naade an tɔɔm rodege*. ¹⁴ Kɛn gɛn maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Meljege Isa al-Masi ro kaag ki kaliŋ ki sum. Taa naaŋ se ɔo, nakŋ *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakiŋ aan gɔɔ nakŋ cɛɛɛ taa maam se m'looyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Kɛn debm ɔjga pɔndɔ, lɔ ɔj te eyo, tɛd dɪm eyo. Nakŋ kɛn bɛɛ cir paac se, Raa tɛdjekiga k'tɛdkiga aan gɔɔ jee kiji. ¹⁶ Jeege kɛn uun doobm taar kɛn maam m'dooydeno ese se, ɔŋ Raa aden kɛdŋ lapia ɔɔ aden kɛɛjŋ dode ki ɔɔ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam ɔŋte kɛcum sum, taa dɔlgen rom ki se taad ɔɔ maam se m'tɛdga gɛn Isa.

* **6:13** Kɔjŋ pɔndɔ gɔtn Yaudge tu se, kɛse doobm kɛn naade ɔl jeege uun Ko Taar Raade. Taa naaŋ se ɔo naade tɔɔm rode.

¹⁸ Γενααμγε, οη̄ βεε γεν Μελjege Isa al-Masi se king ute naase paac. *Amin.

Maktubm ken Pəl raan̄iṅ eglizn Epez ki Kupm m̄etn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raan̄iṅ eglizn Epez ki

Maktubm ara se Pəl raan̄iṅ eglizn Epez ki ute eglizge tun kuuy ken taa naan̄ Turki ken ɓorse. Kaad ken se naan̄ dangay ki (kon̄ 3.1; kon̄ 4.1). Maak̄i maktubiṅ ki se, taargen ken naan̄ lee dooydeno kaam m̄oṅtn maak̄i eglizge tun taa naan̄ ḡoṅn ara se, taargen maak̄i maktub ken ara se tumden paac. Naan̄ raan̄ maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taariṅ tap tapm naan̄ je taada se ɔ: Raa utu 'tusn nakgen maak̄i raa ki ute kengen do naan̄ ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔ naan̄ ɓo 'tedn gaarde (1.10). Ko taariṅ kuuy ken Pəl taad maak̄i maktubiṅ ki ara se taad m̄et taar ken Yaudge ute Yaudge eyo d̄oɔk tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy k̄oṅi naan̄ se, naan̄ taadden ute nakge kaam m̄oṅ: deet deet se egliz tec aan ḡoɔ ro debkilimi ɔ do se naan̄ al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan ḡoɔ ɓea ɔ al-Masi se naan̄ ɓo ko ken gak ɓee se; gen k-m̄oṅge se aan ḡoɔ m̄enda ute gaabiṅa ɔ egliz se aan ḡoɔ m̄end al-Masi. Jee al-Masige jaay 'd̄oɔṅi ute naapa se ken naade d̄oɔkga ute al-Masi jaayo.

Pəl ted̄ t̄oṅe jeege tun Epez ki

¹ Maktubm se maam Pəl ɓo m'raan̄seni, maam se *Raa ɓo je m'tedn *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlsesiṅ naase jee Raage tun Epez ki ken tujki te ɔrmse eyo ɔ inḡ d̄oɔkki kalan̄ ute Isa al-Masi se. ² Ɔṅ Bubjege Raa ɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔ asen kedn lapia.

*Bee ken Raa ted̄jeki ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K't̄oṅmki Raa, naan̄ ɓo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan̄ ted̄jekiga bee ɔ ed̄jekiga nakgen jiga aak eyo paac̄i ken iin̄o maak̄i raa ki ɔ ted̄jekiga k'd̄oɔkkiga kalan̄ ute al-Masi. ⁴ Ken do d̄oṅiṅ Raa aalo te duni ey ɓort se, Raa beer̄ t̄oṅdjekiroga t̄oṅdo taa j'aki d̄oṅiṅ kalan̄ ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɔ jee ɔk d̄im aak kus rode ki eyo naaniṅ ki. ⁵ Aan ḡoɔ naan̄ jejeki se, naan̄ uunga kuun doa do d̄oṅiṅ tap ɓo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan ḡoɔ geniṅge mala te doobm Isa al-Masi. Kese ɓo nak̄i ken naan̄ maakiṅ jen ro ki. ⁶ Taa naan̄ se ɓo j'aṅki t̄oṅm̄o gen

bεεη ken jiga aak ey se. Bεε se naan̄ tεdjesin̄ki ute maraadinā taa k'tεdkiga kalan̄ te Goon maak-jεηa.

⁷Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooninā, taa te Goonin̄ se naajege k'tεdkiga kalan̄. Naan̄ tɔɔljekiga *kusin̄jege ɔɔ naan̄ tεd̄ bin se je ajeki taadn̄ bεε naan̄ ken den̄ se. ⁸Bεε ken naan̄ tεdjeki den̄ se, tεdjekiga naajege k'tεdkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge. ⁹Nak̄η ken maakin̄ jen ro ki se naan̄ *taadjekiga metinā. Kεse ɔɔ nak̄η ken naan̄ uuno doa je an̄ tεdin̄ ute doobm̄ Isa al-Masi, ¹⁰nak̄η ken naan̄ je tεdā se jaay kaadin̄ aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maak̄η raa ki ɔɔ ute kengen do naan̄ ki paac kaam̄ ji Isa al-Masi ɔɔ naan̄ ɔɔ tεdn̄ dode.

¹¹Raa tεd̄ nakge paac aan̄ gɔɔ ken maakin̄ jen ro ki. Taa do dɔkin̄ tap ɔɔ naan̄ uunga kuun doa taa naajege j'aki tεdn̄ kalan̄ te Isa al-Masi, ɔɔ naan̄ εdjekiga bεd̄jege maak̄η nakge tun jiga ken naan̄ εd̄ jeen̄ge tu se. ¹²Bin se naajege ken̄ j'ɔndkiga kɔnd̄ dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm̄ naajege se ɔɔ jeege an̄ *nooko ɔɔ an̄ tɔɔmɔ. ¹³Naasen̄ 'tεdkiga kalan̄ te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken̄ met̄ ki, kεse ɔɔ Labar Jigan̄ gen̄ Isa al-Masi ken̄ aaj jeege se. Ken̄ naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tεdkiga kalan̄ ute naan̄ se, Raa tεdsenga nak̄η j'ansen̄ kaak̄η jeel ro ki, kεse ɔɔ Nirlin̄ ken̄ naan̄ taado ɔɔ utu ajecin̄ki kεd̄ se. ¹⁴Naan̄ jaay εd̄jekiro Nirlin̄ se, naan̄ jejeki taadn̄ ɔɔ utu ajeki kεdn̄ nak̄η ken̄ naan̄ utu kεdn̄ jeen̄ge tu. Nakgen̄ se jaay, j'utu j'ad̄eki kɔη se kaad̄ ken̄ Raa utu ajeki kaaj̄η mala mala. Taa naan̄ se ɔɔ jeege an̄ nooko ɔɔ an̄ tɔɔmɔ.

*Pɔl eem Raa taa *eglizn̄ Epez̄ ki
(Kɔl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵Taa naan̄ se ɔɔ kaad̄ ken̄ jaay maam̄ booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Mεljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶daayum ken̄ maam̄ jaay m'ɔbaa tɔɔm̄ Raa taa naase se, maam̄ m'tɔnd̄ metin̄ m'ɔn̄ eyo taa naase kici. ¹⁷ɔn̄ Raa ken̄ gen̄ Mεljege Isa *al-Masi, naan̄ ɔɔ Raa Bubm̄ ken̄ *k'nookin̄ gɔtn̄ ɔbaa se paac, naan̄ ɔɔ asen̄ tεdn̄ naase aki tεdn̄ jee jeel-taarge. Bin ɔɔ naase aki jeel kɔk̄η Raa mala mala. ¹⁸Maam̄ m'tɔnd̄ metin̄ kici taa asen̄ tεdn̄ maakse ki aki jeel nakgen̄ jiga ken̄ naase in̄g ɔnd̄ki dose ro ki, taa naan̄ se ɔɔ naan̄ dan̄seno se. ɔɔ maam̄ m'je se naase aki jeele maak̄η nakge tun jigan̄ ken̄ naan̄ utu 'kεdn̄ jeen̄ge tu se, naase kic utu aki kɔη bεd̄se. ¹⁹Bin se, naase aki jeele naan̄ se debm̄ ɔk̄ tɔɔgɔ den̄ aak eyo. Taa di ute tɔɔgin̄ se, naan̄ lee noogjeki naajegen̄ j'aalkiga kaal maakjege don̄ ki se, taa tɔɔḡη Raa se naan̄ cir nakge paac. ²⁰Raa, ute tɔɔgin̄ se ɔɔ, duro al-Masi daan̄ yoge tu ɔɔ uun̄ ɔndin̄ do ji daamin̄ ki maak̄η raa ki. ²¹Gɔtn̄ se Isa al-Masi in̄g do *kɔdn̄ Raage tu, do *Bubm̄ sitange tu, do maragge tu ɔɔ do nakge tun

6aa se paac, maakŋ duni ken ara lo maakŋ duni ken kuuy kic 6o nam j'an kənd magal jaay an cir naan se num, ɔtɔ. ²²Deere, nakge paac Raa ɛdɪnsinga kaam jina ɔ Raa uun ɔndinga do nakge tu paac ɔ naan tɛdɪn tɛdga do egliz. ²³Egliz se naan aan ɔɔ ro Isa al-Masi ɔ naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bɛɛ Raa paac se, utu ɔtn naan ki.

2

*Naajege j'ɔŋkiga kaaja ute *al-Masi
(Kəl 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹Do dɔkiŋ ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan ɔɔ jee ken ooyga kooyo maakŋ *kusiŋse ki ɔ do nakge tun ken naase 'lee tɛdɪŋki jig ey se. ²Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan 6o debm ken utu ing ɔs gaara daan maakŋ raa ute do naana. Naan 6o ken ɔrse utu ing tɛd naaba maakŋ jeege tun baate tookŋ taar *Raa se. ³Naajege paac kic 6o j'ingkiro aan ɔɔ naade ɔ do dɔkiŋ se k'tɛdo nakgen ken daa rojege jea ɔ daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tɛdkiro k'jee kusiŋge aan ɔɔ naade ɔ naajege kic 6o jee ken Raa maakiŋ ing taariŋ dojege tu.

⁴Num gan Raa se naan 6o debm ɛɛjjeke dojege tu den bɛɛ eyo taa maak-je naan ken den ɔliŋ naan jejeke naajege se, ⁵kaad ken jaay naajegen aan ɔɔ jee ooyga kooy maakŋ kusiŋjege tu se, naan ɛdɛjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeke se ute bɛɛŋ sum. ⁶Aan ɔɔ naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naana ɔ Raa se uun 6aanjekiga maakŋ raa ki ute Isa al-Masi gen kɔsn gaara tɛɛ. ⁷Anum naan tɛdɛjeki bɛɛŋ se ute ɔoobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojŋ do naan ki paac se, ɔ naan 6o debm bɛɛŋ den aak eyo.

⁸Raa aajse se te bɛɛŋ sum ute kaal maakŋ naase aalki don ki. Ken bin num kaajŋ ken naan aajse se ɛɛr sum. Kese Raa mala 6o ɛdsen kaajŋ ese. ⁹Taa naan se ɔnte 'saapki ɔki naase 'tɛdkiga nakgen jiga 6o naan aajse, num gan naan se aajse ɛɛr sum; taa bin se nam kɔŋ tɔm ron eyo. ¹⁰Deere, naajege se Raa mala 6o tɛdɛjekiga. Naan 6o debm ken ɛdɛjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tɔnd daapiŋoga daap do dɔkiŋ se, taa naajege j'an ki kɔŋ tɛda.

*Gɔtn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tɛdga kalan
(ɛb 10.19-22)*

¹¹'Saapki tu do dɔkiŋ se naasen ken Yaudge ey se ɔ kaad ken se Yaudge se danse ɔ: naase se jeegen tɔj pɔnd eyo; gan naade taad te *kɔjŋ pɔndɔ se lɛ kɔjŋ pɔnd ken jikilimge lee tɔj se sum.

¹² 'Saapki tu kaad kɛn naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mɛrtge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔɔko te gaan Israelge ɔɔ taaddeno ɔɔ ute aden kɛdn nakɲ jiga ɔɔ nakɲ jigan naan ɓaa kɛdn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mɛrtge ɔɔ dɪm jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔtɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɓo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gaɲ naasen kɛn do dɔkiɲ 'dɔkki te Raa se ɓɔrse 'ɓaakiroga gɔɔɔ ute kooy gɛn Isa al-Masi kɛn ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiɲ se naka aan gɔɔ durdur se, ɗaaro daan Yaudge tu ute jeegen kɛn Yaudge eyo. Nakɲ se ɓo kɛn tɛɗjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gaɲ ɓɔrse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔkinga naata. ɔɔ jee kaam di ese se tum tɛɗga mɛtjil kalan. Naan ɓo debm kɛn ɓaanjekiro te tɔɔɛ daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo *Musa ki ute nakgen naan taad ɔɔ gɛn tɛɗa te ɗoobiɲ se, al-Masi tɔlinga naata. Naan tɛɗnaan se taa tum Yaudge ute jee kɛn Yaudge ey se 'tɛdn kalan. ɓɔrse, naade se tɛɗga mɛtjil jee kiji. Naan ɓo debm kɛn ɓaano ute tɔɔɛ daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkɗɛnga taasa ute Raa. Nakɲ kɛn ɔlde jaay naade je naap ey se, ɓɔrse naan tɔlinga naata. ¹⁷ Naan ɓaano ute tɔɔɛ naase jeege tun Yaudge eyo kɛn dɔkki ute Raa se ɔɔ naan ɓaano ute tɔɔɛ kici Yaudge tun kɛn gɔɔr te Raa. ¹⁸ Ute nakɲ kɛn al-Masi tɛɗ se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute ɗoobm *Nirl Raa kɛn kalan se, naajege j'ɔɲkiga ɗoobm kɛn ajeki kɔl gɔtn Raa kɛn Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mɛrtge ey sum ɔɔ cɛkge eyo. Naase se 'tɛɗkiga gaan naanɲe mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛɗkiga jeegen maakɲ ɓee Raa ki aan gɔɔ naade. ²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin ɓea, num ko j'uun mɛtn ɓee ese se, naade ɓo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gaɲ Isa al-Masi se naan ɓo ko kɛn gak ɓee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se ɓo ɓee se ɗaar tɔɔgɔ ɔɔ iin ɓaa ute naaniɲ raan, taa 'tɛdn *Bee Raa *salal gɛn Mɛljege. ²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tɛɗkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tɛɗkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tɛɗkiga Bee Raa kɛn Nirlin an king maak ki.

3

**Raa ɓo je Pɔl 'taadn Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici*

(Kɔl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)

¹ Taa di maam Pɔl kɛn j'ɔkum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ² ɗeere, naase 'booykiga naabm kɛn Raa ɛɗumsina taa m'an tɛdn taa naase se. Naabm se Raa ɛɗumsin se ute ɓɛɛna. ³ Nakɲ naan uun do do dɔkiɲ gɛn tɛɗa kɛn naajege *k'jeel mɛtiɲ ey se, naan taadumga mɛtiɲa. Taa

naan se 6o maam m'raansen taargen kandum se. ⁴ Ken jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakj ken Raa uuno do gen tedn te al-Masi do dakin se, naan taadum maam m'jeelga metina. ⁵ Do dakin nakj se Raa on taado te metin jeege tu eyo. Num borse ute Nirl naan ken *salal se, naan taadga metin *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Nakj ken jaay k'jeel metin ey se, borse k'jeelkiga metina: taa naasen ken Yaudge ey kic 6o onkiga bedse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. Borse naase 'tedkiga aan go daa ro kalan. Bin se nakj ken Raa utu kedn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic onkiga bedse.

⁷ Raa se naan m'tedumga bee do ute toogin se, naan tedum m'tedga debm tedn naabina, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu. ⁸ Maakj jee Raage tu paac se, maam 6o m'ko kaam mootde. Ute naan se kic 6o Raa tedumga bee do tedum m'tedga debm taadn taarin gen Isa al-Masi ken been nan ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Naan edumga naabin taa m'taad tokj metn nakj jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan ken Mel-kaal nakge paac se, do dakin se nakj se naan on taad te metin nam ki eyo. ¹⁰ Anum borse ute *egliz se, Raa taad *kodn Raage tu, ute nakgen ok togo paacn maakj raa ki se, ute doobm egliz se tooggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo. ¹¹ Kese 6o nakj ken Raa aal te duni ey tap 6o, naan uunga kuun doa gen tedina. Borse ute doobm Meljege Isa al-Masi se nakj se naan tedinga. ¹² Ute Isa al-Masi se naajege k'tedkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se 6o naajege j'onkiga dojege do ken k'baaki 6aa gotn Raa ki kic 6o k'beerki ey paac paac. ¹³ Bin se 6o maam m'taadseni m'oo maakse onte tuju taa dubar ken maam m'on taa naase se. Dubar ken maam m'dabar se been naase ki.

*Ter Pal eem Raa taa *eglizn Epe3 ki*

¹⁴ Taa naan se 6o, maam m'erg naan Bubjege tu Raa. ¹⁵ Naan 6o Bubm jeegen ken maakj raa ki do gen jeegen do naan ki paac. ¹⁶ Deere, Raa se naan magal aak eyo, do naka paac kaam jina. Taa naan se 6o maam m'tond metina taa Nirlin asen kedn togo maakse ki do te naan se jaay naase aki tedn jee togo doobm naan ki. ¹⁷ On *al-Masi se 'king maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tond metin kici taa naase aki je Raa do aki je naapa. Bin se naase aki 'tedn jee toogj doobm Raa ki aan go kaagj iirin booy nan ki do daar togo do aan go bee ken j'inin daar toog se. ¹⁸ Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kon jeel metn kando Isa jejeke do maak-je Isan do naajege tu se, ok nan gur ey se. ¹⁹ Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ok dose ki

se cir nakge paac ɔɔ ɔɔ nakgen jiga ken maakɲ maak-saapm Raa ki se 'doocɲ maak-saapm naase kici.

²⁰ Taa Raa se naanɲ ɔɲ tɛd nakge paac ute doobina ɔɔ nakɲ naanɲ tɛd se deel dojege ɔɔ nakgen naanɲ tɛdʒeki se cir nakgen naajege k'jeki naanɲ ajeki tɛda ɔɔ nakgen se naanɲ lee tɛdɲ ute tɔɔɲin ken maakjege tu. ²¹ K'tɔɔminɲki taa bɛɛ ken naanɲ tɛdɲ egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. ɔɲ jeegen k'toojɔgega ɔɔ ken j'utu j'aden toojɲ paac se daayum daayum an tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

¹ Taa naanɲ se ɓo maam ken j'ɔkum dangay taa Mɛljege se, m'dɛjsen m'ɔɔ: ingki aan gɔɔ ken *Raa danɲseno doobin ki. ² Maakɲ nakge tun naase aki 'tɛdɲ paac se, ɔɲte magalki rose, ɔɲki rose urlu ɔɔ 'tɛdki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'sɛrɲki naapa ɔɔ 'jeki naapa. ³ Aayki kaamse ɔkɲi taarse kalan ɔɔ ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔsɛ ute naapa.

⁴ Jee aalga maakde paac do Isa *al-Masi ki se, naade tɛdga aan gɔɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa ken kalan se. Bin se nakɲ ken Raa danɲseno ɔɔ aki kɔnd dose do ki se kic ɓo kalan sum. ⁵ Naajege paac se Mɛljege kalan sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici. ⁶ Raa se naanɲ kalan sum ɔɔ naanɲ ɓo Bubm jeege paac, naanɲ ing dojege tu paac, naanɲ tɛd naaba maakjege tu paac ɔɔ naanɲ ing daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tɛdjenkiga bɛɛ den aak eyo, ɔɔ nanɲa nanɲa kic ɓo naanɲ ɛdɲ naabinɲ kaam do ronɲ ronɲa. ⁸ Aan gɔɔ ken k'dooy maakɲ Kitap ki ken taad ɔɔ:

Ken naanɲ jaay ook ɓaa raan se,

naanɲ ciro jee taamooyinge ɔɔ tɔk ɓaandeno ute naana.

*Ter naanɲ ɛd nakgen bɛɛ jeege tu.**

⁹ Taar ken taad ɔɔ: «Naanɲ ook ɓaaga raan se» je deekɲ ɔɔ dɔo? Kɛse je deekɲ ɔɔ naanɲ ɓɔɔy ɓaadoga do naanɲ ki ara. ¹⁰ Debm ɓɔɔy ɓaado do naanɲ ki se ɓo, naanɲ se ɓo ken ɔk tɛrl ɓaaga maakɲ raa ki raan taa gɔtɔ ɓaa se paac, naanɲ utu. ¹¹ Naanɲ ɓo debm nig naabinɲ jikilinge tu gen tɛda. Jee mɛtinge naanɲ tɛdden jee kaanɲ naabinge, kengen mɛtinge naanɲ tɛdden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee mɛtinge naanɲ tɛdden jee ɓaa wɔɔkɲ Labar Jiga, ɔɔ kengen mɛtinge naanɲ tɛdden jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy lɛ jee dooyjeege. ¹² Raa tɛd naanɲ se taa noogn jee Raage 'tɛdɲ kaasn naabm Raa, taa jee Raagen ken tɛdga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidɲ ɓaa ute naande. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tɛdɲ kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki

* 4:8 Aak KKR 68.19.

ɔɔ k'jeeliŋkiga. Te naaŋ se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

¹⁴ Bin se, j'aki kɔŋ tɛdn aan gɔɔ gaangen sɛem ey sum. Taa naaŋ se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔŋ dɛrl gɛn kuun taargen rɛŋ rɛŋ se eyo, ɔɔ j'aki kɔŋ tɛdn aan gɔɔ nakgen do maane kɛn kuulu tuun ɔaanden taa tɔɔgɔ kaam ara kaam ara se eyo. ¹⁵ Num gaŋ 'taadki taar met ki ute naapa ɔɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naaŋ kɛn do jee Raage. ¹⁶ Naaŋ ɔo debm tus jeenge paac tum tɛddenga tɛdga aan gɔɔ daa ro kalaŋ. Aan gɔɔ ro debkilim kɛn taa sɛdɛnge tumde ute naapa se, kɛn debkilimi jaay paac ron lapia se teepe ɔɔ ute jee Raage kic ɔo tec bini, kɛn naade jaay je naapa se tɛd bɛɛ ɔaa ute naande.

*Kaajŋ kɛn naajege j'ɔŋki te *al-Masi
(Kɔl 3.1-16; Gal 5.10-25)*

¹⁷ 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Mɛljege m'deeksen m'ɔɔ: ɔŋte 'kiŋki aan gɔɔ jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade iŋg saap ro ki paac se nakgen rɛŋ rɛŋ cɛɛ. ¹⁸ Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, ɔɔ kaajŋ kɛn jaay Raa ɛd jeenge tu se, naade ɔk eyo. Taa naade se tɛdga jee do mɔŋgge ɔɔ dɛm tap ɔo naade jeel eyo. ¹⁹ Kɛn tɛd nakŋ *kusiŋ kic ɔo dofege dirinɛn eyo, naade ɔŋ rodege ɔo gɛn je mɛndge ute gaabge. Naade tɛd nakŋ sɔkɔŋge ɔɔ tɛdɛn ɔaa ute naande sak sak.

²⁰ Gaŋ naase se, kiŋg tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyeno te eyo. ²¹ Deere, naase se k'taadŋ 'booykiga taariŋa ɔɔ 'tɛdkiga kalaŋ te Isa al-Masi ɔɔ k'dooyenga ute taar met ki gɛn Isa. ²² Kɛn bin num kiŋgsen do dɔkiŋ se 'rɛsŋki naatn. Do dɔkiŋ se naase iŋgki ɔo gɛn saapm do nakge tun jig eyo kaliŋ ki ɔɔ maak-saapsegen jig ey se lee tɛdsen naase jee dɛrlge. Gaŋ ɔorse kiŋgsen do dɔkiŋ se 'rɛsŋki aan gɔɔ kal koono kɛn k'j'ɔɔd k'j'undiŋ naatn se. ²³ ɔŋki Raa ɔo asen tɛrl maakse ɔɔ asen kɛdn maak-saapm kiji. ²⁴ Aan gɔɔ iŋkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tɛdki aan gɔɔ jikilimgen kiji. Jikilimgen kijin ese se, kɛse Raa mala ɔo tɛddeno aan gɔɔ kɛn naaŋ jen ro ki: ɔɔ taar met ki se tɛdden naade tɛdga jee *salal ɔɔ jee tɛd nakge te doobiŋa.

²⁵ Taa naaŋ se taar-kɔɔɔ se rɛsŋki naata ɔɔ naŋa naŋa kic ɔo taad taar met ki naapiŋ ki, taa naajege se k'tɛdkiga aan gɔɔ daa ro kalaŋ. ²⁶ Kɛn 'tɛdkiga maak-taara se, ɔŋte 'kɔŋki maak-taara se asen kɔl aki tɛdn kusiŋa. Kɛn bin num ɔŋte 'toodki ute maak-taarse maakse ki. ²⁷ ɔŋte kɔŋki doobo *Bubm sitange tu. ²⁸ Jee ɔoogge se mɔɔtn j'ɔŋte ɔoogo num gaŋ j'aay kaamde k'tɛd naaba ute jidege mala gɛn kɔsde ɔɔ taa k'kɔŋ dɛm j'an noogŋ jeegen ɔk dɛm ey se kici. ²⁹ Taar iŋg kus se

ɔnte 'teecn̩ taarse ki, num 'taadki taargen jiga ken 'noogn̩ jeege ɔɔ aden tɛdn̩ jee bɛɛ doobm Raa ki ɔaa ute naande. Bin num ken aki taadn̩ taara se, 'taadki taar ken kɔŋ dɛjŋ jeegen lee booyesen taarse se. ³⁰ Nirl Salal ken Raa eds̩en se, ɔnte 'tujin̩ki maakin̩a taa Nirl Salal ese ɔo ken tɛds̩en naase 'tɛdkiga jee Raage. Naan̩ se ɔo ken ɔii kalan̩ utu ajeki kaajŋ mala mala. ³¹ Taar maak-taara se ɔɔdɛŋki naatn̩ maakse ki, ɔnte 'tɛdki taamooyo ute nam, maakse ɔnte taarse do nam ki, ɔnte 'mooyki ute naapa, ɔnte 'naajki nam ɔɔ kusin̩a paac se, ɔɔdɛŋki naatn̩ maakse ki. ³² Anum 'tɛdki bɛɛ ute naapa ɔɔ ɛɛjki do naapge tu. ɔkki naagn̩ naapge aan gɔɔ ute al-Masi, Raa tɔɔlsenga kusin̩sege se.

5

J'ingki gɔtn̩ wɔɔɔ

(1Tes 4.1-8; 1Kor 6.9-11)

¹ Ingki aan gɔɔ king gen *Raa, taa naase se 'tɛdkiga geningen ken naan̩ jede. ² Ingki te maak-jea aan gɔɔ *al-Masi jejeki, naan̩ ken ɔŋ roŋ ooy taa naajege ɔɔ ɛd̩ roŋ *sɛrke ɔɔ sɛrkŋ naan̩ se tec aan gɔɔ itir oot nijim ken tɔɔl Raa ki.

³ Bɔrse naase 'tɛdkiga jee Raage se, ɔnte 'jeki mɛndge ɔɔ mɛndge lɛ ɔnte je gaabge, ɔnte 'tɛdki nakŋ ken asen tujŋ naan̩ Raa ki, ɔnte 'tɛdki jee tamage ɔɔ nakgen bin se, maanin̩ kic ɔo ɔnte 'kɔɔski. ⁴ Nakŋ sɔkɔŋge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taad̩ ey se, ɔnte 'kɔɔski maanin̩a. Num gan̩ naase se 'tɔɔmki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee tɛd̩ nakŋ ken tujde naan̩ Raa ki, ute jee tamage se kɔŋ kɛnd̩ maakŋ gaar al-Masi ki eyo ɔɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛddenga aan gɔɔ maragde.

⁶ ɔnte 'kɔŋki jeege asen dɛrl ute taargen rɛŋ rɛŋ se. Nakgen bin se ɔo ken ɔl Raa maakin̩ taarin̩a do jeege tun baate tookŋ taarin̩ se. ⁷ Jee bin se ɔnte 'kɔlki dose maakŋ taardege tu. ⁸ Taa do dɔkin̩ se naase ingkiro maakŋ gɔt ken ɔɔɔ, num ɔrse se 'tɛdkiga kalan̩ ute Meljege se naase 'baakiroga maakŋ gɔt ken wɔɔɔ. Bin se ingki aan gɔɔ jeegen ing̩ maakŋ gɔt ken wɔɔɔ. ⁹ Taa gɔtn̩ wɔɔɔ se tɛd̩ jeege tɛd̩ nakŋ bɛɛ, nakŋ ute doobin̩a ɔɔ ken mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔŋki nakŋ jiga ken tɔɔl Meljege tu. ¹¹ ɔnte 'kɔlki dose maakŋ naabm jeege tun tɛd̩ nakgen rɛŋ rɛŋ maakŋ gɔtn̩ ken ɔɔd̩ se. Num gan̩ nakdegen jig ey se 'taaddesin̩ki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naade tɛd̩ŋ ɔyin̩ kɔy se ken j'uunga maanin̩ kic ɔo ɔl sɔkɔŋ 'tɔɔljeki. ¹³ Gan̩ nakgen naade tɛd̩ se jaay mɛtin̩ teecga ɔɔ ɔaado gɔtn̩ wɔɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴ taa nakŋ ɔaadoga gɔtn̩ wɔɔɔ se naan̩ tood̩ tal. Taa naan̩ se ɔo jeege taad̩ ɔɔ:

Naai debm ken 'tood̩ tood̩ bi se iin̩i,

'dur daan yoge tu,
 ɔɔ al-Masi ai wɔɔr gɔtɔ.

¹⁵ Kɛn bin num inj ɔndki kɔndɔ ɔnte kingki aan gɔɔ jee dɛrlgen jeel dim ey se. Num gan injki aan gɔɔ jee mɛtɛkge. ¹⁶ Taa bɔrse gɔtɔ tujga, bin se daayum kɛn kaadɪn jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nakɪn jiga. ¹⁷ ɔnte 'kaanki rose dala, num gan aayki kaamse booy ɔkki nakɪn kɛn Mɛljege maakiɪn jen ro ki. ¹⁸ ɔnte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tuju. Num gan ɔnki *Nirl Salal ɔo asen doocɪn maakse. ¹⁹ Taa naan se naase paac aarki kaagen gɛn tɔɔm Mɛljege, gɛn magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔɔgɪ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gɛn de Mɛljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔɔmki Raa Bubu ute ro Mɛljege Isa al-Masi.

*King mɛndge ute gaabdege doobm *al-Masi ki*

(Kɔl 3.18–4.1; 1Pr 2.18–25, 3.1–7)

²¹ Naasen paacɪn 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ kɛn naase lee 'booy uunki taar Mɛljege. ²³ Taa gaaba se naan ɔo do mɛndɪn ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se lɛ aan gɔɔ roɪn mala ɔɔ naan ɔo Debm Kaajɪna. ²⁴ Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔn roɪn ooy taa naan se. ²⁶ Naan tɛdɪn naan se taa naan je an tɛdɪn naan 'tɛdn *salal ɔɔ naan *tug daapiɪn ute taariɪn aan gɔɔ maan kɛn tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naan je egliz ade ɔaa naaniɪn ki se, kɛn j'aakiɪga kic ɔo j'an tɔɔmɔ, dim aak kus tap ɔo roɪn ki gɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔk tuju roɪn ki eyo. Naan je egliz se 'tɛdn salal ɔɔ ɔk taar dim inj kus roɪn ki eyo. ²⁸ Bin ɔo gaaba kic 'je mɛndɪna aan gɔɔ roɪn mala, taa debm je mɛndɪn se je ro naan maliɪna. ²⁹ Bii kalan nam tap ɔo baat te roɪn eyo, num gan roɪn se naan uliɪna ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi kɛn saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga roɪna. ³¹ Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naan se ɔo, gaaba 'teecɪn kɔn kɔn ute bubɪna ɔɔ ɔaa tum ute mɛndɪna ɔɔ naaden di se tum tɛd daa ro kalan.** ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtiɪn ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadɪn mɛtn taar al-Masi ute gɛn egliz. ³³ Bin se naase gaabge se nanja nanja kic ɔo 'je mɛndɪna aan gɔɔ roɪn mala ɔɔ mɛndge se nanja nanja kic ɔo n'sook gaabiɪn ki.

6

King gaange ute kɛndgege ɔɔ ute bubdege

* 5:31 Aak Jen 2.24.

¹ Gaange, 'tookki taar ken sege ute gen bubsege, kесе 6o nakn doobin ki ken Meljege jea. ² Taa Kitap taad ɔ: 'Sook koi ki ute bubu ki.* Kесе 6o taar ken Raa taad deet deet ɔ j'anki tɛda ɔ ken k'tɛdɪŋkiga num naan ajeki tɛdn nakn jiga. ³ Bin se naai 'ting dena do naan ki te maak-raapo.†

⁴ Naase bubm gaange se, ɔnte 'tujki maakn gen sege, num gan gen sege se aakdeki dodege tu ɔ 'dej ɔnddeki doob ki aan gɔɔ doobm ken Meljege taadseni.

Bulge ute meldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar melsegen do naan ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔ 'tɛddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ ken naase 'tɛdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tɛddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge 6o asen tɔmɔ. Num 'tɛddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔ 'tɛdɪŋki te maakse paac aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki. ⁷ 'Tɛddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Meljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki ken nam bulu lɔ bul eyo kic 6o ɔnte 'dirigki taa debm tɛdn naabm jiga se, naabin jiga ken naan tɛd se utu an kɔŋŋ gɔtn Meljege tu.

⁹ Naase meldege se kic 'tɛdki bεε bulsege tu, ɔnte 'dabardeki. ɔnte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Melse 6o kalan ken maakn raa ken ese sum. Naan ken debm bεεr nam eyo.

*Nakgen ken Raa ɛdjeki gen kudn bɔɔɔ ute *Bubm sitange*

¹⁰ Bɔɔse se maam m'je m'nan taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgɪ gen Meljege, taa Meljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Dirin ki jisege tu nakgen ken Raa ɛdsen gen tɛdn bɔɔɔ ɔ ɔkin ki jiga, taa ken Bubm sitange asen dɛrl kic 6o ute naan se naase aki 'daar tɔɔgɔ. ¹² Kudn bɔɔɔ naajege se ute jikilimge eyo, num kudn bɔɔɔ naajege se ute sitange ken utu ting daan maakn raa ute do naan, naade se 6o ken utu ing maakn gɔt ken ɔɔɔ ɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naan se 'dirin ki nakgen ken Raa ɛdjeki gen kudn bɔɔɔ ute sitange se, taa ken bɔɔɔ se tɛdga ɔŋ kic num, naase aki 'daar tɔɔgɔ ɔ aki kɔŋ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iin ki raan ɔ 'taadki taar met ki, taa taar met ki se naan aan gɔɔ kɔl maakn ken asgarge lee dɔɔkɪn maakdege ɔ 'tɛdki nakgen ute doobina taa nakgen ute doobin se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan ken ɛd lapi jeege tu, naan se tec aan gɔɔ jeegen tɔl saa jeddege tu. ¹⁶ ɔ daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; kесе aan gɔɔ uun darga 6o ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'tɔldenga tɔl poodn jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pendekge se asen kɔŋ eyo. ¹⁷ Kaajn ken Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laan asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde

* 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

gɔtn bɔɔr ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naan se 60 aan gɔɔ
gɔrd-jɛrl kɛn *Nirl Salal ɛdseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa ɔ kɛn aki tɔnd mɛta lɔ aki keem
Raa se, ɔnki Nirl Salal 60 asen tɔɔɔ. Daayum ingki zɛɛɛ ɔɔ
'tɔndki mɛtn Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki mɛtn Raa taa
maam kici taa Raa se am kɛɔn jeel m'an taadn taara kic 60
m'beer eyo ɔɔ kɛse 60 Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn *k'jeel
mɛtin ey se. ²⁰ Taa naan se 60 ɔɔrse maam j'ɔkum m'utu m'ing
dangay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gɛn taadn taarin se jeege tu.
Bin num naase 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa kɛn m'taadn
taarin kic 60 m'beer eyo.

Pɔl ɛddɛn labarɪna ɔɔ tɛddɛn tɔɔsɛ

²¹ Tisik, gɛnaajegen kɛn maam m'jɛna ɔɔ kɛn tɛɔ naabm Isa
*al-Masi ute ɔoobɪn se, naan 60 asen ɔaa taadn labaruma ɔɔ
ute naan se naase aki 'jeel kici naabum kɛn maam lee m'tɛɔa.

²² Maam m'ɔlin gɔtse ki tap 60 taa naan asen ɔaa taadn labarje
ɔɔ asen ɔaa kɛɔn kaay kaama kici.

²³ ɔn Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi se asen 'kɛɔn tɔɔsɛ ɔɔ
maak-jea ɔɔ asen tɛɔn naase aki kaal maakse paac do Raa ki.

²⁴ ɔn Raa 'tɛɔn bɛɛna jeege tun paacn je Mɛljege Isa al-Masi ute
maak-je kɛn nan ey se.

Maktubm ken Pəl raanij̄n eglizn Pilip ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanij̄n eglizn Pilip ki

Kaad ken Pəl tɛdo mɛrtij̄n gen k-dige se 60, naan̄ ɔndo eglizn ken Pilip ki se. Kɛse 60 eglizn deet deetn ken Pəl ɔndo taa naan̄ nasarge tu. Ɔ gɛgɛr Pilip se, naan̄ maakŋ taa naan̄ Masedoan ki. Masedoan ɛ naan̄ kaam kookŋ kaam kaada tookŋo taa naan̄ Grɛk ki. Maktubm jaay Pəl raan̄ ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad̄ ɔ Pəl ute jee al-Masigen Pilip ki se taardɛ se 6aa jiga aak eyo. Ɔ naan̄ je an̄ tɛd̄in̄ 'tɛdn̄ jiga cir daala. Kaad ken se naan̄ dangay ki ɔ ken naan̄ jaay ɔŋ tɛddɛn d̄im eyo ɔ ɔŋ aakdɛ dode ki ey se, tɛd̄in̄ ɔŋ aak eyo. Naan̄ taaddɛn maak-je ken naan̄ ɔk dode ki ɔ naan̄ uun nirlin̄ taa naadɛ. Taa jee kuuy se taaddɛn taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookŋ kuun taar naadɛ. Pəl dɛjdɛ ɔ ɛddɛn kaay kaama do doobm Isa ken naadɛ inj̄ do ki se. Maakŋ raanij̄n ken naan̄ raan̄ paac se, Pəl taad̄ maak-raapin̄ ken naan̄ ɔŋ do kaal maak ken naan̄ aal do al-Masi ki. Ɔ naan̄ ɛd̄ kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'kinḡ ute maak-raapo. Ken naadɛ 60 tɔɔgdɛ baata ey ɛ nakŋ ɔŋ 60 aan dode ki kic 60, naadɛ maakdɛ raapo ken naadɛ jaay inj̄ dɔɔk te naapa ɔ ute Mɛljege Isa se.

Pəl raan̄ ɔl tɔɔsɛ jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pəl 60 m'raan̄sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tɛdn̄ naabm Isa al-Masige, k'raan̄sen naase jee Raage tu ken inj̄ dɔɔk ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeege lee tɛdn̄ naaba daanse ki ken maakŋ gɛgɛr ken Pilip ki. ² Ɔŋ Bubejege *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn̄ bɛɛdɛ ɔ asen kɛdn̄ lapia.

Pəl tɔɔm Raa (Kɔl 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tɔɔm Raama. ⁴ Daayum ken maam m'6aa m'tɔnd mɛtn Raa taa naase paac se, maam m'eemin̄ ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taad̄n Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'tɛɛskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 'tɛd̄in̄ki tɛd̄ rɔk. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tɛd̄ naabin̄ jiga daanse ki se, bini 6ii ken Isa al-Masi ano 6aa ro ki

se, naan̄ utu an̄ tɛdn̄ kaasn̄ tak. ⁷ Kɛse ɓo nakɲ kɛn ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee kɔɔn̄ maakumge ɔ naabjege se tɛdga kalan̄ ɔ naabm se ɓo kɛn Raa ɛdumo gɛn taadn̄ Labarin̄ Jiga se jeege tu. Kɛn maam maakɲ dangay ki, lɔ naan̄ jeege tun baate taar Raa se m'taaddɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ɔ kɛn m'ɓaa taada se m'beer eyo ɔ m'taaddɛsin̄ ute tɔɔgum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese dɛn bɛɛ eyo ute maak-je gɛn Isa al-Masi se.

⁹ Kɛse ɓo kɛn maam m'ɓaa keem Raa taa naase num, m'lee m'tɔnd mɛta m'ɔɔ Raa asen kɛdn̄ maak-jea ɔ daayum naase aki kɔkɲ naapa ɔn̄ɔ. Ute naan̄ se jaay naɓo, naase aki jeel kɔkɲ Raa se jiga ɔ aki jeel kinḡ jiga naan̄ Raa ki, ¹⁰ taa naan̄ se jaay naase aki 'jeel bɛɛr kaakɲ kɔkɲ nakɲ kɛn jiga. Bin se naase aki tɛdn̄ jee *salal ɔ jee ɔk taar d̄im rode ki eyo ɓii kɛn al-Masi ano ɓaa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tɛdn̄ nakgen ute doobin̄a. Kɛn nakgen naase aki tɛdn̄ se jaay jeege aakga se, naade 'tɔɔm Raa ɔ an̄ magala.

*Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se wɔɔkɲ ɓaa ute naanin̄a*

¹² ɓorse gɛnaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn̄ aan dom ki gɔtn̄ ara se, ɔ jeege booyga Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se ɔ taar se wɔɔk ɓaaga ute naanin̄a. ¹³ Taa asgargen lee ɓɔɓ ɓee magal *Rɔmɛge ute jee kɛn inḡ gɔtn̄ ese se ɔ ute jeege inḡ gɔt kuuy paac se, ɓorse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ ɔ kɔkɲ maam j'ɔkum dangay ki se ɔ gɛnaage dɛna dɔɔkga maakde do Mɛljege tu ɔ naade beer eyo aay kaamde ɓaa te naande gɛn taadn̄ taar Raa jeege tu.

¹⁵ Gan̄ maakde ki se jee mɛtinge se lee taad̄ taar gɛn Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tɛd se ɓo, naade nini rom ki, ɔ je jeege se ade ɓaa mɛtn̄ naade ki. Num gan̄ kɛngen mɛtinge se taadin̄ te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad̄ Labar Jiga gɛn Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gɛn Isa al-Masi kɛn maam m'lee taad̄ jeege tu se taar mɛt ki. ¹⁷ Gan̄ je kɛn nini rom ki se, taad̄ taar gɛn al-Masi jeege tu kic ɓo taadin̄ ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Kɛn naade jaay tɛdn̄ bin se saap ɔ daan̄ am ziidn̄ dubar maam maakɲ dangay ki do ki. ¹⁸ Gan̄ nakɲ naade tɛd paac se ɔlum d̄im eyo! Kɛn naade taad̄ taar gɛn Isa al-Masi se kɛn nini ɓo rom ki lɔ taadin̄ ute maak-saapm jiga, kɛn bɛɛ cir paac se, taar gɛn al-Masi se k'taadinga jeege tu. Taa naan̄ se maam maakum-raapo ɔ daayum ɓorse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlin̄ ki se ute 'tɔnd mɛtn̄ Raa kɛn naase 'tɔndki taa maama ɔ ute Nirl gɛn Isa al-Masi kɛn lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn̄ kaaja.

²⁰ Taa naan se 60 maam m'ing m'aak kaama ɔɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔɔ m'jeele m'kɔŋ kɛnd maakŋ sɔkɔŋ ki eyo. Num gan maam se kɛn ɔɔrse lɔ naan ki kic 60 m'beer dim ki eyo ɔɔ m'je jeege se kɛn maam 60 m'utu zɛɛɛ lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakŋ *nookŋ al-Masi. ²¹ Taa maam se kɛn m'utu zɛɛɛ lɛ m'ing gɛn al-Masi. Kɛn m'ooyga lɛ kɛse 60 m'baa kɔŋ bɛɛŋ cir paac. ²² Kɛn maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gɛn tɛdn naabm jiga se, kɛn maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lɛ, gɔtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalan eyo. ²³ Gɔtn se maak-saapum baa tɛdga kaam dio: gɛn maam ki se m'je m'baa king te al-Masi. Kɛse 60 nakŋ kɛn maam m'aakiŋ am tɛdn jiga dɛn cir paac paac. ²⁴ Nɔɔ taa m'asen noogŋ naase se, kɛn bɛɛnki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se 60, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se 60 maam m'jeele maakum ki, maam se ɔɔrse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkŋ taar Raa se tɔɔgɔ ɔɔ anki baa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se 60 bii kɛn jaay maam m'utu m'asen tɛrl baa kɔŋ se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm dɛn aak eyo taa maama.

*Jee ing do Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi*
(1Tɛs 2.12-16; ɛb 10.32-36)

²⁷ Kɛn bɛɛki se, ingki aan gɔɔ kɛn Labar Jiga gɛn al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan se 60 kɛn m'asen baa kaaka lɔ kɛn m'kɔŋ baa eyo kic 60, maam m'booy labarse j'ɔɔ naase se utu ingki tɔɔgɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔɔ aayki kaamse ingki ute maakŋ kalan ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga gɛn Isa al-Masi kɛn k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac 60 ɔɔnte 'beerki jeege tun kɛn ing lee dabarse se. Kɛse se je taadn ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase lɛ utu aki kaaja, kɛse Raa mala 60 tɛdina. ²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tɛdsenga bɛɛna taa naase aki kaal maakse 60 do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici. ³⁰ Do kɛn naase lee 'doki se kɛse 60 kɛn naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔɔ ɔɔrse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

¹ Kingsen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, ɛdsen kaay kaama dey la? ɔɔ maakjen dose ki se selsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dey la? Naase tap 60 ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bɛɛ ute naapa dey la? ² Kɛn bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiŋa. 'Jeki naapa, ingki ute maakŋ kalan ɔɔ ɔɔnki maak-saapse kic 60 'tɛdn kalan. ³ ɔɔnte 'niki ute naapa ɔɔ ɔɔnte 'magalki rosege

taa jeege asen kaaka, num gan ɔpki rosege baata ɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal cirse naase. ⁴ Nanja nanja kic ɔ ɔnte kaakɲ do nakɲ naan ki sum, num gan n'kaakɲ do nakɲ jeege tun kuuy kici.

*Isa ɔp ron baat jaay ɔ *Raa uuniɲ ron raan*

⁵ Naase utu naapa se ɔnki maak-saap se tecɲ aan gɔɔ gen Isa *al-Masi:

⁶ Naan ken Raa mala mala se, ute naan se kic ɔ naan tɔnd te mɛt eyo ɔ tɛd te ron gen kaasn te Raa eyo.

⁷ Gan naan ɔp ron baata ɔ baado tɛd ron aan gɔɔ debm tɛdn naaba ɔ baado tɛd ron debkilimi ɔ taad jeege tu ɔ naan se goon debkilim mala mala.

⁸ Naan ɔp ron baata ɔ took taara bini ɔ ɔn ron k'tɔɔliɲa, naan se k'tup k'tɔɔliɲ ro kaag ki.

⁹ Taa naan se ɔ Raa se duriɲoga daan yoge tu ɔ uun ɔndinga raan do jeege tu paac ɔ ɛdɪɲa ro ken cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tɛdn bin se taa jeegen maakɲ raa ki, jeegen do naan ki ɔ jeegen ooyga kooy se kic, paac, utu 'kɛrgɲ naan Isa ki.

¹¹ ɔn jeege paac ute taar naanɛge se *nookɲ Raa Bubu ɔ deekɲ ɔ: Isa al-Masi se Mɛldɛ.

*Jee Raage se naade ɔ ken wɔɔr do *dunia*

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadɲ jeege tu ɔ naase se ɔnkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔ 'beerki Raa ki. ɔnte 'tɛdɪɲki ken maam m'utu sum, num ken maam gɔɔ kic ɔ lee 'tɛd 'ɔaanki ute naaniɲa. ¹³ Taa Raa mala, naan ɔ ken lee tɛd naabiɲa maakse ki, naan ɛdsen maak-jea ken tɛdsen naase aaskiga gen tɛdn nakɲ ken naan uuno doa do dɔkiɲa gɔɔ ken naan maakiɲ jen ro ki.

¹⁴ Nakɲ naase aki tɛdn paac se ɔnte 'naajki ute naapa ɔ ɔnte 'mooyki naan ki. ¹⁵ Taa bin se ɔ naase aki tɛdn jee ɔk taar dim rode ki eyo, jee *salal, ɔ aki tɛdn gaan Raagen ɔk tuju rode ki eyo daan jeege tun ɔrse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔ tɛdn nakɲ mɛt ki eyo. Daan naade ki se ɔ, naase aki kiɲ wɔɔr gɔɔ aan gɔɔ poodɲ ken lee ɔaa wɔɔr maakɲ gɔt ken ɔɔd se.

¹⁶ Naase ɔ ken lee 'taadɛdeki taar ken ɛd kaaja se: ken naase jaay lee 'tɛdki naan se num, ɔii ken *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se ɔ taa nakɲ maam m'tiɲg m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakɲ ɛr eyo. ¹⁷ Ken maam ɔ m'kɔɲ rom *serke taa m'tɛdn kaasn serkɲ ken naase lee 'tɛdki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkɲ ese se ɔ m'je taadɲ te kaal maaksen

do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdɪŋki naaba se. Taa naan se ɓo maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ Ɔɔ naase kic 'tɛdki maak-raapo do naapse ken naase 'tɛdki ɔɔ 'tɛdki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹ Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote gɔtse ki taa amo ɓaa te labarse ɔɔ ken jaay m'ɔŋga labarse se, am kɛdɪn kaay kaama. ²⁰ Naan ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo ken 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kaldɛ ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm gɛn Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakɲ Timote tɛd se, naase kic 'jeeliŋki. Naan se debm mɛɛ ɔɔ tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ naan se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon ken lee noog bubina gɛn taadɪn Labar Jiga gɛn Isa al-Masi jeege tu. ²³ Ken maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ɓo, kaad ken se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesiŋ kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵ Ken bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan se gɛnaajege ɔɔ tɛdɪn naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naan se aan gɔɔ asgar cɛɛm ki gɛn kudɪn ɓɔɔɔ. Naase ɔliŋkiro gɔtum ki se naan ɓaamo ute nakɲ ken am noogo ken am kaasn kinguma. ²⁶ Taa maakiŋ ki se naan je asen ɓaa kaakɲ naase paac ute kaamiŋa. Ey num naan se maakiŋa ɗaar eyo ken naan jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad ken naan oocno kɔɔŋɔ se. ²⁷ Ey num ken naan ooco kɔɔŋɔ se ɔɔpɔ cɔkɔ sum ɓo 'kooyo, gaŋ Raa se tɛdɪŋga bɛɛŋa ɔɔ ɛdɪŋga lapiia. Raa se tɛd bɛɛŋ naan ki sum eyo, num gaŋ tɛdumga maam ki kici taa m'king ɓo maakɲ maak-tuj ki kaliŋ ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesiŋ kɔlɔ taa ken naan jaay aan ɔŋsega ɔɔ naase jaay aakiŋkiga te kaamse se, bin se asen kɛdɪn maak-raapo ɔɔ maam kic ɓo maakum 'toodɪn kaam kalan. ²⁹ Ken naan jaay aan ɔŋsega se dɔɔd ɔkiŋki ute maak-raapo taa naan se gɛnaajege dɔobm Mɛljege tu. Jee aan gɔɔ naan se ɔkɛki ɔŋɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpga cɔkɔ sum ɓo naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn koŋa ɔɔ naan ɓaado se taa am tɛdɪn naaba gɔɔ naase ki.

3

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kɔr 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ Ɔɔ ɓɔrse se gɛnaamge, iŋgi te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gɛn Mɛljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam

m'taadn m'doolin kic bo aal adum eyo, taa taargen se asen kon booboo.

² Ondki kondoo ute jeegen aan goo besge se*, jee tedn nakn *kusina oo jeegen ken oo jeege *kajn pondoo jaay 'tedn jee Raage se. ³ Jeegen oiga pondoo mala mala se kese naajegen k'lee k'l'eemki *Raa ute Nirliina oo naajege se k'jeki doobm toom rojege eyo, num gan naajege se k'toomki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gen daa ro sum num, maam kic m'ok nakge dena gen toom roma. Ken nam kuuy jaay oo ok nakn ken naan an toom ron se, maam se m'ok nakn cir ken naan an toom ron se. ⁵ Gen kajn pondoo le j'ojum se m'ok bii marta sum oo maam m'kod *Israel mala mala oo teeco taa bee Benjamin ki. Maam se m'kod *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le maam kod *Parizi. ⁶ Maam se m'dooko maakum gen dabar *egliz oo do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, nam jaay 'kon nakn aak kus rom ki se, gotoo.

⁷ Nakgen do dakin maam m'ojin m'oo bee se, borse taa Isa al-Masi se nakgen se paac os aay eyo. ⁸ Gan nakgen se paac maam m'aakin se os aay eyo, deere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se bo os aay cir paac paac. Gotn al-Masi ki se nakgen maam m'aakinoo m'oo bee se borse os aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakinoo aan goo nakgen do danos ki, taa m'tedn gen al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan se maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se bo tedum m'aak bee naan Raa ki eyo, gan kaal maakn ken maam m'aal do al-Masi ki se bo tedum m'aakga bee naan Raa ki. Ute kaal maakn ese bo Raa ted jeege aak bee naan ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan sum nakn maam m'je se m'jeel kon Isa al-Masi mala oo toon ken durin daan yoge tu oo m'dabar ute naana, bini m'kooy aan goo ken naan ooy se kici. ¹¹ Taa naan se bo maam m'ing m'ond dom ro ki taa bii kalan maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aañ j'ojki Isa

¹² Maam m'kon taadn m'oo gotn maam m'baan m'baa se m'aan te ey borto, ey le m'kon taadn m'oo maam se m'ted te aak bee naan Raa ki ey borto. Gan borse kic maam m'utu m'aañ kaan rok, gen kaan gotn Isa *al-Masi ki naan ken tedum m'tedga gen naan se. ¹³ Gotoo, genaamge, maam m'aañ m'aan te gotn ese ey borto ken maakn maak-saapum ki se gotn m'aaño paac se m'diriginga naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aañ gen kaan gotn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin bo naajege j'aki kon nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paacn ken k'tedkiga jee Raage mala mala se, beeki se, maak-saapm naajege se 'tedn

* 3:2 Jee aan goo besge se jee tedn nakn sokonge.

aan gɔɔ kɛn ese. Kɛn maak-saapse ɓo utu kuuy lɛ, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel mɛtɪna. ¹⁶ Naɓo ɓɔrse se k'ɓaaki te doobjegen kɛn j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷ Gɛnaamge, 'paacki, 'tɛdki aan gɔɔ maama, uunki doobm jee kɛn uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga ɔɔ ɓɔrse kic maakɲ kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dɛna maakɲ nakde kɛn naade lee tɛd se, naade je taadn jeege tu ɔɔ naade se je eyo kɛn k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakɲ naade maakde je se ɓo tɛddɛnga raade ɔɔ nakɲ sɔkɔngɛn naade lee tɛd se maakde raap do ki sakan. Naade ing gɛn saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gaɲ naajege se naanjege mala se maakɲ raa ki ɔɔ ɓɔrse do naaɲ ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mɛl Kaajjege Isa al-Masi. ²¹ Naaɲ ɓo, ro naajege ɔk tɔɔg ey se naaɲ aɲ deeliɲ utu 'tɛcɲ aan gɔɔ ro naaɲ aak bɛɛ kɛn durno daan yoge tu se, ute tɔɔgiɲ se naaɲ utu 'tɛdn nakge paac 'tɛdn kaam jɪna.

4

¹ Bin ɓo gɛnaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'ɓaa kaakɲ ute kaamuma. Taa naase se ɓo jee 'tɛdumki jaay maakum-raapo ɔɔ maam m'tɔɔm rom ute naase. Bin se gɛnaamge, ute Mɛljege se 'daarki tɔɔgo!

*Ute Mɛljege se ingki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam dɛj Ebodi ute Syntis kɛn taarde ɓaa ey se, m'ɔɔ j'aay kaamde j'ɔk taarde kalan taa naade 'tɛdga kalan te Mɛljege se. ³ Naai debum kɛn k'tɛdn naaba kalan ɔɔ debm mɛc se, maam m'tɔnd mɛti mɛndgen se 'ɓaa noogde. Taa naade kic dɔdoga gɛn taadn Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi ute maama ɔɔ ute Klema ɔɔ jeege kuuy kɛn k'tɛdo naaba kalan. Jee se ɓo kɛn rode k'raanjɛga raan maakɲ Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gɔɔ 'tɛdkiga kalan ute Mɛljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesiɲ taadn dɔɔl daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ ɔɲki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Mɛljege se ɔɔpɛga gɔɔro utu 'ɓaado. ⁶ ɔɲte 'kuunki nirlse do dim ki, gaɲ daayum nakɲ kɛn jaay aan dose ki se 'tɔndki mɛtn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Kɛn naase jaay 'ɓaaki ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, 'tɔɔmiɲki ute maakse. ⁷ ɔɔ tɔɔsn gɛn Raa kɛn cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen ɓɔɔɓo ɔɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Gɛnaamge, kɛn ɔɔp m'asen taad se ɔɲ nakɲ kɛn mɛt ki, kɛn jeege jeeliɲ aak bɛɛ, kɛn te doobiɲa, kɛn *salal, kɛn jeege aak jeɲa, kɛn jeege dɔɲɪna, kɛn ɔɲɪɲ aak jiga ɔɔ kɛn jeege aakiɲ kic ɓo tɔɔmiɲ se, kɛse ɓo nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar

ken naase 'booykiro maam m'dooyse no ute nakgen naase aakkiro gōtn maam ki, ken maam tēddeno se, naase kic 'lee 'tēdīnki bin kici. Ɔ Raa debm ken eɗ lapi se utu king te naase.

Pəl tōmde taa nakŋ ken naade eɗiŋi
(2Kor 9.6-15)

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo Ɔ m'tōm Meljege taa naase 'terl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, nafo naase ŋki te doobm ken amki noog eyo. ¹¹ Ken ōlum jaay m'taad bin se taa m'ok dīm ey Ɔ m'taad eyo, taa maam se le m'deelga deel roma nakŋ maam m'ok se Ɔ aas kingum sum. ¹² Ken maakŋ daay ki lō maakŋ dēreŋ ki kic Ɔ, maam se m'deelga rom ro ki. Ken m'ok nakŋ kōsō ken m'ok eyo, ken maakŋ dēreŋ ki lō maakŋ Ɔ ki, maam se ken aanum dī dī kic le, daayum m'tookŋ do naan ken ese. ¹³ Maam se m'aasiŋ do nakge tun Ɔaa se paac ute Debm ken lee tōgum maakum se. ¹⁴ Gaŋ naase se 'tēdkiga bēe ken naase jaay 'baado 'noogumki do nakge tun Ɔn aan dom ki se.

¹⁵ Genaaŋgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad ken deet deet jaay m'taadse no Labar Jiga gen Isa *al-Masi se Ɔ ken jaay m'iin m'ōno Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum Ɔ 'baamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ŋ ōlum te ne dīm eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naan ken se naase ōl dōolumkiroga dōolō nakŋ ken am kaasn kinguma. ¹⁷ Ken ōlum jaay m'taad bin se, m'je je dīm Ɔ gōtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bēe ken naase 'tēdkiro se 'ziidn Ɔaa ute naaniŋa. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ōlumkiro paac se, maam m'ōŋiŋga nakgen se aasum cir ciri. Aan gō Eaprodit eɗumsinga nakŋ naase ōlumkiro se, Ɔorse maam m'ok nakge dena ute maraadiŋa nakgen se tec aan gō *serkŋ jiga Ɔ oot nijimi ken j'ed Raa ki jaay tōliŋ se. ¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Melum Raa se nakŋ jaay naase ōkki ey paac se naan asesiŋ keɗa, taa naan se dīm tap Ɔ daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki. ²⁰ Daayum Raa ken Bubjege se k'lee k'tōomiŋki. *Amin.

Pəl raanŋ nan taariŋa Ɔ ōlden tōse

²¹ Jee Raagen naase 'tēdkiga kalan ute Isa *al-Masi se, 'tēddēki tōse Ɔ genaagen doobm al-Masi ki ken utu te maam gōtn ara se, tēdsen tōse kici. ²² Jee Raagen gōtn ara paac se tēdsen tōse Ɔ ken tēdsen tōse tap tap se jee maakŋ Ɔee Gaar magal *Rōm ki. ²³ Ō Meljege Isa al-Masi asen tēdn bēeŋa.

Maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Kələs ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanɨn eglizn Kələs ki

Kələs se naan geger ken maakɨ taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ək kilometir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan ɓaa te Kələs ki eyo. Ɔo ken ɔnd eglizn Kələs ki se, Epapras. Epapras se naan kəf Kələs ɔ naan lee tɛdn naaba ute Pəl telɛ (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kələs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kələs ki ɔ k'tɛrl do king ɓugdege tun do dɔkiɲa. Ɔo tɛr taadden ɔo nakgen ək tɔɔgɔ do nakge tun ɓaa se paac se, k'l'jeemde. Kaad ken se Pəl j'ɔkinga kɔkɨ dangay ki. Ɔo aan gɔo naan 'kɔɨ ɓaa gɔtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege ɔɨ aakden ey se, jee Kələs ki ək ɓeere ro ki taa nakgen se ək tɔɔgɔ do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ək tɔɔgɔ cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tɔɔgɨ naade ək do jikilimge tu se, naan tɛdn tɛdga gɔtɔ. Taa naan se ɓo nakgen ək tɔɔgɔ do jikilimge tu ute nakgen tɛdden bulge se naan ɔddɛnga dode naatn ro ki.

*Pəl raan ɔl tɔɔsɛ egliz ken Kələs ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔo ken *Raa maakiɨn jen ro ki ɔo ute genaajege Timote ɓo, ² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakɨ geger ken Kələs ki ɔo naase ɓo genaajegen tuj ɔrmdɛ eyo ɔo ken inɨ dɔɔk kalan te *al-Masi. Ɔɨ Bubjege Raa asen tɛdn bɛɛɲa ɔo asen kɛdn lapia.

Pəl tɔɔm Raa ɔo tɔnd mɛtiɲa

³ Daayum, ken naaje jaay k'ɓaa ɓaa tɔnd mɛtn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tɔɔmiɲa, ⁴ taa naaje se k'booyga j'ɔɔsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki ɔo ute maak-je ken naase əkki do jee Raage tu paac se. ⁵ Bin ɓo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken mɛt ki se, naase 'booy əkkiɲa Raa se 'bɔɔbsɛnga nakɨ bɛɛ maakɨ raa ki ɔo do taar ken se ɓo, naase inɨ ɔndki dose do ki. ⁶ Ɔo Labar Jigan ese se wɔɔkga do naan ki paac bini aanga gɔtse ki. Naan se tec aan gɔo ko kaaggen ken teepe ɔo ooj den se ɔo

Labar Jiga se kic bo tɛdn naabiŋ gɔtn jeege tu ɓaa ute naaniŋa. Bin bo naan tɛdn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro ɔ 'jeeliŋki bɛɛ Raa se mɛt ki, jaay naase 'took ɔkiŋki jiga se. ⁷⁻⁸ Epapras bo debm ken dooysono mɛtn taargen ese se ɔ naan se taadjenga tɔɔŋ ken *Nirl Salal ɛdsen gen je jeege se. Naan se mɛdn kɔɔŋ maakje k'tɛdn naaba kalan ɔ naan se debm tɛdn naabm tuj ɔrmiŋ eyo gen al-Masi gɔɔ naaje ki.

⁹ Taa naan se bo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tɔnd mɛtn Raa j'ɔŋ eyo taa naase. Naaje k'tɔnd mɛtin j'ɔɔ asen kɛdn jeel mala mala ken naase anki jeel nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki ɔ ɔŋ Niriŋ se asen kɛdn jeel-taar mala mala ute mɛteke. ¹⁰ Bin jaay bo kiŋgse 'tɛdn aak bɛɛ naan Mɛljege tu gen je nakŋ paacŋ tɔɔliŋ naan ki. Ɔ naase aki tɛdn napar nakgen jiga jiga ɔ Raa se naase an 'jeel kɔkŋ ɓaa ute naan se. ¹¹ Ɔ naaje k'tɔnd mɛtin asen tɛdn jee tɔɔŋ mala mala ute tɔɔŋ naan ken cir nakge paac se, bin bo ken dubar jaay aanga dose ki kic bo, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹² Ɔ ute maak-raapo 'tɔɔmki Raa Bubm ken tɛdseno ɔŋkiga doobo gen kɔŋ bɛdse maakiŋ nakge tun bɛɛ ken naan bɔɔbiŋ jeenge tu maakiŋ-gɔt ken wɔɔr se. ¹³ Taa Raa se ɔɔdjekiga dojege maakiŋ-gɔt ken ɔɔɔ ken ɔk tɔɔgɔ dojege tu ɔ uun ɓaanjekiga maakiŋ gaar gen Goon maak-jeŋ ki. ¹⁴ Ute doobm Gooniŋ se bo Raa dugjekiga dojege ɔ tɔɔljekiga *kusiŋjege se naatn.

Isa se naan bo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap bo nam aak te Raa eyo.

Num, ken Gooniŋ Isa jaay ɓaado do naan ki se, naan bo tec aan gɔɔ Raa mala ɔ naan bo taad Raa se jeege tu.

Aan gɔɔ maakiŋ bee ki goon paraga bo naana se, Isa *al-Masi kic bo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan bo naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se bo, Raa aalo nakgen maakiŋ raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'ɔŋ j'aakde eyo, nakgen ɔk tɔɔŋ ken j'ɔŋ j'aakden eyo, tɔɔggen iŋg do jeege tu, *kɔdn Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa ɔ Raa aaldeno se taa naade taadn *nookŋ Isa.

¹⁷ Nakgen ɓaa se paac se, Isa bo naan ki ɔ ken naade paac jaay utu iŋg gɔtde ki se, ute tɔɔŋ naana.

¹⁸ Aan gɔɔ do bo tɔɔd ro te magaliŋ se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki ɔ maakiŋ yoge tu se, naan bo debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakiŋ nakge tun ɓaa se paac se, naan bo naan ki.

¹⁹ Deere, nakŋ paacŋ ken Raa ɔk se utu gɔtn Gooniŋ ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tɛdn naan se.

²⁰ Ute gooniñ se, Raa tɛdga nakgen do naañ ki ute kengen maakñ raa ki se paac ɔkga taasa ute naaña. Ute moosn gooniñ kɛn ɔy do kaag ki se ʒo, Raa ʒaanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kɔlɔs ki se, do dɔkiñ se, naase ingkiro dɔk ute Raa. Naase 'saapkiro ɔɔ 'tɛdkiro nakgen jig eyo. Kɛse ʒo kɛn gaanʒeno ute Raa ɔɔ tɛdkiro jee taamooyiñge. ²² Num ʒorse se, ute kooy kɛn Gooniñ ɔñ roñ ooy do kaag ki se, Raa ɔkga taasa ute naase taa asen ʒaa naaniñ ki se jee *salal, ɔk taar dim kusiñ rode ki eyo ɔɔ ɔk tuj eyo kici, ²³ kɛn naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ɔkiñki jiga ɔɔ 'daarki do ki tɔɔg gan se, ɔɔ kɛn naase jaay ɔñki te eyo gɛn kɔnd dose do Labar Jigan kɛn naase 'booyiñkiro se. ɔɔ Labar Jigan ese se ʒo k'taadiñga jeege tun do naañ ki paac kici ɔɔ taa naañ se ʒo maam Pɔl se m'tɛdga debm tɛdn naabiña.

*Dubar kɛn Pɔl ɔñ taa egliz
(ɛp 3.1-13; 1Kɔr 2.7-13)*

²⁴ ʒorse, maam m'dabar dɛna taa naase; ute naañ se kic ʒo maam maakum raapo. Aan gɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn kɛn 'tɛdkiga daa ro gɛn Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabiñ kɛn ɔɔp se 'kaasn doobiñ ki. ²⁵ Maam se m'tɛdga debm tɛdn naabm gɛn egliz, ɔɔ naabm se Raa ɛdumsiñ kaam jim se taa naase. Naañ ɛdum naabm se taa Taar Raa se paac m'añ taadñ nanj ute doobiñ jeege tu. ²⁶ ɔɔ taar kɛn Raa uuno doa do dɔkiñ gɛn taada jaay *taad te metiñ metjil jeege tu paac ey se, ʒorse se, naañ taadga metiñ toodga tal jee Raage tu. ²⁷ ɔɔ jee Raagen ese se ʒo Raa uunoga doa gɛn taadñ nakñ bɛɛ ɔɔ jiga kɛn jeege jeelo te metiñ eyo kɛn Raa tɛdiñ taa jeegen Yaudge eyo. Nakñ se naañ ʒo al-Masi kɛn utu ing maakse ki se ɔɔ ute doobm naañ se ʒo, naase ɔndki doa gɛn kɛnd maakñ *nookñ Raa ki.

²⁸ Al-Masi se ʒo naaje k'taadiñ jeege tu paac, k'j'aalden bide ki ɔɔ k'dooyde ute jeel-taar paacñ kɛn Raa ɛdjen se, taa naaje k'je jeegen paacñ dɔɔkga ute al-Masi se, 'tɛdn jee mɛc. ²⁹ Taa naañ ese se ʒo maam m'tɛdn naaba m'doa ute tɔɔgñ al-Masi kɛn cir nakge paac kɛn ing tɛd naaba maakum ki se.

2

¹ Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing ʒo m'do dɔ jɛt taa naase, taa jeegen maakñ gɛgɛr kɛn Laodise ki ɔɔ taa jee Raagen kuuy kɛn ʒii kalañ tap ʒo aakum te ute kaamde ey se kici. ² Maam m'je naade se k'kaay kaamde ɔɔ ute maak-jede se k'dɔɔk taarde kalañ. Maam m'je naade se jeel kɔkñ maakde ki mala mala, bin ʒo naade 'kɔñ jeel *nakñ kɛn Raa ɔyiño jaay jeege jeel te metiñ ey se, ɔɔ nakñ se lɛ, naañ ʒo *al-Masi. ³ ɔɔ gɔtn al-Masi ki sum ʒo naajege j'aki kɔñ jeel-taar mala mala

ute jeel nakge paac. ⁴ Ken əlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap 60 asen dərլ ute taaringen nijim se eyo. ⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam gətə, nabo maam m'utu m'saap dose ki ə maam se maakum raapo aan gəə m'utu maaksen ute kaamuma, naase se nanja nanja kic 60 utu 'daar gətiŋ ki tak tak ə kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu əkiŋki təəgə.

*Ute *al-Masi se naase əŋkiga nakge paac*

⁶ Aan gəə naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, iŋg 'dəəkki kalanj ute naaŋa. ⁷ Aan gəə ko kaaga iiriŋ bəəy naaŋ ki jaay 'daar təəgə ə aan gəə bee ken j'iiriŋ daa təəg se, naase kic 60 iŋg 'dəəkki kalanj ute Isa al-Masi bin kici. Ə kaal maaksen do al-Masi ki se əkiŋki təəgə aan gəə ken k'dooyoseno ro ki; ə 'təəmkki *Raa ute maakse paac. ⁸ Əndki kəndə, əŋte kəŋki nam asen dərլ ute taargen reŋ reŋ ken təl ser ey se! Taargen se iŋno gətn jikilimge tu ə gətn nakge tun ək təəgə do *duni ki sum. Num naade se, 6εε, iŋno gətn al-Masi ki eyo. ⁹ Taa kaad'ken Isa al-Masi iŋgo do naaŋ ki se nakj Raa ək paac se utu gətn naaŋ ki kici. ¹⁰ Aan gəə naase 'dəəkkiga kalanj ute al-Masi se, naase əŋkiga nakge paac ute naaŋa. Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, naaŋ 60 dədə ki.

¹¹ Aan gəə naase 'dəəkkiga kalanj ute al-Masi se, naase se j'əjsenga pəndə nabo *kəjŋ pənd naase se, tec aan gəə gen jikilimge lee təd se eyo, num kəjŋ pənd naase se, iŋno gətn al-Masi ki, naaŋ 60 debm ədjekiga dojege ro daa ro ken əlje ki maakj *kusiŋ ki se. ¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gəə naase ooykiga ə j'əlsenga maakj 6aad ki ute al-Masi. Ə ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gəə ooy durkiga ute al-Masi tεε, taa naase aalkiga maakse do təəgŋ Raa ken duriŋo daan yoge tu se. ¹³ Ə do dəkiŋ se, naan Raa ki se naase aan gəə jee ooyga kooyo taa kusiŋ ken naase lee 'tədki ə naase se aan gəə jee əj te pənd eyo*. Gaŋ 6ərse ute al-Masi se, Raa εdsenga kaaja ə naaŋ se təəljekiga kusiŋjege se paac naata. ¹⁴ Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa təəljekiga seəjege se naatn ə nakj ken *Ko Taar ken Raa εdə Musa ki jaay əkje ki mindjege se kic, naaŋ təəliŋa naatn ə naaŋ tupiŋa ro kaag ki ute naaŋa. ¹⁵ Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, Raa bəəydenga naatn maakj gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naaŋ cirdega. Naaŋ tək leedeno naan jeege tu ə əldə səkəŋ təəldə.

¹⁶ Taa naaŋ se 60, əŋte kəŋki nam asen kəjŋ bəərə dose ki taa kəsə, taa kaaye, taa laagen jeege lee tədə, taa 6ii *serkŋ gen taar kaal laapa, ey lε taa *6ii sebit. ¹⁷ Naade se paac aan gəə kaam nirl nakgen bεε utu ade 6aa naan ki. Ə kaam nirl nakgen se

* 2:13 Jee əj te pənd ey se, Yaudge aakde aan gəə jee jeel Raa mal eyo.

taad te al-Masi mala. ¹⁸ Ken bin num, jeegen ted rode aan gaa jee oop rode baata oo lee eem *koon Raage oo ken niiga num okin on se, onte 'konki jee se asen kon boro dose ki. Jee bin se saapde se gen jikilimge oo alden naade magal rodege. ¹⁹ Naade se on dook ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan oo do *egliz oo 'jeelki ken ted bee ro ki te magalin se, daan doa. Oo daan do se oo ken tum ro paac, jaay ted kalan se. Oo jee Raage kic oo tec bini oo ken tedden jaay teep baa ute naande se le, Raa.

*Ooykiga oo durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi oo nakgen ok toooo do *duni ki se ok toooo dose ki ey sum; num gan gen di jaay naase ingki aan gaa nakgen se utu ok toooo dose ki, jaay 'tookki gen tedn nakgen se aan gaa jeegen ken utu maakn duni ki rok se, ²¹ nakgen ken oo: «Nakn bin se onte lakin, onte kuunina, oo onte kosiina?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadin utu deele. Oo nakgen se le, jikilimge oo lee saapa oo dooyin jeege tu gen teda. ²³ Deere, nakgen ken naade taad oo gen teda se, naade saapin oo ute naan se oo, aden koon jeel-taara, taa naade taad oo oop roi baata oo 'dabar roi oo 'ted nakgen ken jeege taad oo gen teda se. Num gan nakgen se paac se, taal ser eyo oo on ted debkilimi on baa ok ron eyo.

3

¹ Taa naan se oo aan gaa naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakn raa ki, goun ese oo ken al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ² Ken bin num, onte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakn raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi oo 'kingse se Raa utu baabse sin kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi ken kingse kaam jin se, jaay biin ade naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakn *nookin ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ Oo nakgen jig eyo do naan ken utu maakse ki se, 'taolin ki naata aan gaa: keesn naapm ren ren, nakn asen tujn naan Raa ki, nakn daa ro oo jea, maak-saapm *kusiina ute tama, taa tama se tedge raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se oo, ken utu ano baa ute maak-taar Raa do jeege tun ken baate tookn taarin se. ⁷ Naase kic, do dookin se, ingkiro bini oo 'lee 'tedkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num borse se, nakgen se paac adki dose ro ki aan gaa: maak-taara, taamooyo, nakn kusina, naaja oo taargen gen taad ey se kic oo, onten 'teecn taarse ki. ⁹ Oo onte 'tedki taar-koooo ute naapa; taa kingse do dokina oo ute naksen jig ey naase 'lee 'tedki se le, resinkiroga naatn. ¹⁰ Oo

borse naase 'tedkiga jee kiji ɔ Raa Mɛl Kaaljɛge se daayum tɛdsɛnga aŋki tecŋ naaŋa, taa aŋki jeel kəkŋ mala mala.

¹¹ Taa naan se ɓo maakse ki se: kɛn kɔd Grɛki, kɛn kɔd Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛkɛ, jee kaagge, jeegen ɓulge lɔɓu jeegen ɓulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapiŋ tap ɓo gɔtɔ. Num kɛn cir paac se, al-Masi, naan ɓo do nakge tu paac ɔ utu maakŋ jeenŋe tu paac.

¹² Taa naan se ɓo naase se Raa bɛɛr tɔɔdsɛnoga tɔɔdɔ ɔɔ 'tedkiga jee naange kɛn naan jɛdɛ. Bin num ɛɛjki do naapge tu, 'tedki bɛɛ ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tedki jee dalul ɔɔ 'tedki jee maakɛde deere. ¹³ Ɔɔ 'sɛrkki naapa ɔɔ kɛn maakse ki jaay deb kalan tujga naapiŋ ki se, ɔkki naagŋ naapge; aan gɔɔ Mɛljɛge tɔɔlsɛnoga kusiŋse se, naase 'tedki kaldɛ naapge tu bin kici. ¹⁴ Kɛn bɛɛ cir paac se, 'jeki naapa ɔɔ kɛn naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tedn kalan tak. ¹⁵ Ɔŋ lapi al-Masi se 'kiŋg maakse ki taa Raa danɛsɛno se taa aki kiŋg ute lapi te naapa, taa naase 'tedkiga aan gɔɔ ro kalan. Ɔɔ daayum iŋg 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ Ɔŋ taar al-Masi ute bɛɛŋ se 'dooɔŋ maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala kɛn naase ɔkki se. Ɔɔ aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmiŋki ute kaagen kɛn k'lee k'j'eemsina ɔɔ magaliŋki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsin se. ¹⁷ Taargen paacŋ kɛn naase 'ɓaanŋi ɓaa taada ute nakgen paacŋ naase 'ɓaanŋi ɓaa tɛda se, 'tɛdiŋki ute ro Mɛljɛge Isa. Ɔɔ ute dɔobm naan se, naase 'tɔɔmki Raa Bubu kici.

Kiŋg ɓee gɛn jee al-Masige

(*ɛp 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7*)

¹⁸ Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun dɔobm Mɛljɛge lee tɛdiŋ se. ¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔɔ ɔŋte taadɛki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰ Gaange: 'tookki paac taar kɛŋsege ute bubsege; kɛse ɓo nakŋ kɛn tɔɔl Mɛljɛge tu. ²¹ Naase bubm gaange se, ɔŋten 'tedki gaansege se maakɛde aden taara, ey num naade maakɛde 'taju.

Bulge ute mɛldege

²² Naase ɓulge se: mɛlsegen do naan ki se taardege paac 'tookdesiŋki. Kɛn naade gɔtɔ kic ɓo 'tɛdɛki naabdege jiga. Ɔɔ ɔŋte 'tɛdiŋki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakŋ jikilimge sum, num gan 'tɛdɛki naaba ute maakŋ kalan taa naase se 'ɓeerki Mɛljɛge tu. ²³ Num naabm kɛn naase 'ɓaanŋi ɓaa tɛda paac se, 'tɛdiŋki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gɛn Mɛljɛge ɔɔ ɔŋte 'kaakiŋki aan gɔɔ naabm gɛn jikilimge sum. ²⁴ Naase 'jeelki Mɛljɛge utu asen kɛdn bɛdse ute jeenŋe. Ɔɔ Mɛljɛge se, naan ɓo *al-Masi ɔɔ naabm kɛn naase 'tedki se lɛ, 'tɛdiŋki naan ki.

25 Num debm 'ted *kusiñ se, kusiñiñ se, utu an̄ terl don̄ ki; taa Raa se, naan̄ beer nam eyo.

4

1 Naase melge se: bulsege se 'teddeki nakñ ute doobiña ð ken met ki taa 'jeelki naase kic ðkki Mεε maakñ raa ki.

Pól dejee al-Masigen Kolós ki
(Ep 6.18-20, 5.14-17)

2 Daayum aayki kaamse eemki *Raa, on̄te 'toodki bia, 'tòomki Raa. 3 Ò 'tòndki metn Raa taa naaje kici: taa naan̄ ajen kòodñ doobo gen̄ ðaa taadñ nakñ ken gòtn *al-Masi ki jaay *jeege jeel metiñ ey se. Taa naan̄ se ðo, maam j'òkum dangay ki taariña. 4 'Tòndki metn Raa taa taar ken maam m'je m'an̄ taadiñ tak se 'toodñ tal.

5 Maakñ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ingki do metekse ki. Ò ken doobiñ jaay utu se, naase 'teddeki beε. 6 Òñ taarsegen naase aki taad se, 'taadiñki ute taargen nijimi ð beε. Bin ðo nan̄a nan̄a kic ðo an̄ki terl taar ute doobiña.

Pól nan̄ taariña ð ðlden tòsse

7 Genaaje Tisik ken debm tedñ naabm tuj òrmiñ ey ken naaje k'jenki ð ken tedñ naabm Meljege ute maam tel se, naan̄ ðo debm asen ðaa taadñ labarum paac. 8 Maam m'òliñ gòtse ki tap ðo taa naan̄ asen ðaa taadñ labarje ð asen ðaa kedñ kaay kaama kici. 9 Onezim ken k'jenki, naan̄ kic genaajegen tuj òrmiñ eyo, ð goon naan̄se mala se utu 'ðaa ute Tisik. Naade se ðo asen ðaa taadñ nakñ ken aan̄ doje ki paac gòtn ara se. 10 Aristarkñ ken maakñ dangay ki ute maam ara se, 'tedsen tòsse ð Markñ goon taasn Barnabas kic, 'tedsen tòsse. Markñ ese ðo, maam m'taadsenoga taad metn taariñ m'ò ken naan̄ jaay ðaaga gòtse ki num, ðkiñki jiga. 11 Isa, ken k'dan̄iñ Justus se, 'tedsen tòsse kici. Ò maakñ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum ðo, ken ted naaba ute maama gen̄ *maakñ Gaar Raa. Naade se ðo, ken edum kaay kaama.

12 Epaprasn, gen̄ naase mala se kic, 'tedsen tòsse. Naan̄ se debm tedñ naabm Isa *al-Masi. Ò naan̄ se ðaar cir gen̄ tond metn Raa taa naase, taa naase daayum aki kinḡ tògò, aki tedñ jee Raagen mεc ð taa naase aki 'dòokñ maakse gen̄ tedñ nakñ ken Raa maakiñ jen ro ki. 13 Epapras se, naan̄ ted naaba den̄ aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ð maam Pól se m'aakiña ute kaamuma. 14 Medjege daptor Luk ute Demas kic tedsen tòsse.

15 'Tedki tòsse genaage tun maakñ gegεr ken Laodise ki. Ò 'tedki tòsse Nimpa ki ute jee *egliz ken lee tus maakñ been̄ ki se kici. 16 Ken naase 'dooyiñkiga maktubm ken maam m'raan̄sesiñ se num, ðliñki egliz ken maakñ gegεr ken Laodise

ki se kici an̄ dooyo. Ɔ naase kic maktubm ken maam raan̄iŋo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesiŋoga num, 'dooyiŋki kici. ¹⁷ Ɔ 'taadki Arsip ki: Naabm gen Mɛljegen ɔn̄insiŋ kaam jin se, n̄'tɛdn̄ n̄'aasiŋ ute doobiŋa.

¹⁸ Tɔɔsn̄ ken maam m'raan̄ m'ɔlsen ese se, maam Pɔl mala 60 m'raan̄iŋ ute jima. Maam se m'dangay ki. 'Saapki dom ki ɔ ɔnte 'dirigumki. Ɔn̄ Raa asen tɛdn̄ beɛŋa.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔ eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔ eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndiɔ kaaf kɛn naan inɔ merte gen k-dige gen tɛdn naabm Raa se. Naan iino gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakɔ taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔ naade ɔk ɔkge dena ɔ deniɔ se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se bo naade tuuriɔ ɔtn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se bo naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔkɔ mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se bo, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɔ Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan bo k'raanɔ deete. Pɔl ɛd kaay kaama genaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkiɔ ɔnɔ k'baansiɔ ute naaniɔ. Jee mɛtinge maakɔ jee Raage tu se ooyga kooyo naɔ Isa ɛ aan te ey bɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeege ooy se tap bo gen naade se 'tɛdn ɔ di. Pɔl tɛrlden ɔ jeege ooyga kooyo ute jee utu inɔ zɛɛɛ se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa bii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔasiɔ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl bo m'raanɔsen maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gen Bubjege *Raa ɔ gen Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asen tɛdn beɛna ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl tɔom Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔom Raa ɔ k'tɔnd mɛtiɔ k'l'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɔ naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsen 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsen naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Genaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan bo beɛr tɔadseno taa aki tɛdn jee naanɔ. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gen Isa al-Masi se naaje

k'taadseno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔŋj *Nirl Salal ɔɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadseno se taar met ki. Naase kic 'jeelki kaad ken naaje j'ingkiro tel se, nakgen naaje k'tedɔ paac se, k'teddeno taa asen noogo.

⁶ Ɔɔ nakj ken Meljege tedɔ jaay naaje k'ted se ɔɔ, naase 'tedki aan gɔɔ gen naaje se kici. Deere, jeege dabarsenoga dena naɔɔ uto naan se kic ɔɔ, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm ken Nirl Salal edsesin se. ⁷ Bin ɔɔ naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacn taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se iino gotse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gotɔ baa se paac, jeege booyga ken naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kon kɔɔsn maanin ey sum, ⁹ taa jeege paac ɔɔs maanse gen ken naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga kaad ken naaje j'ingo gotn naase ki se. Ɔɔ naade ɔɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase res ɔndenkiga naata ɔɔ 'terlkiga maakse gen tedn naaba Raa ken zere ɔɔ ken met ki. ¹⁰ Borse, naase ing aakki kaak kaam Goon Raa ade baa maakj raa ki, goonin se ɔɔ, naan durino daan yoge tu ɔɔ naan ɔɔ Isan ken ɔɔdjeki dojege taa maak-taar Raa booy dojege tu eyo ɔɔii ken naan an kojn booro do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa ken Pol ted maakj geger ken Tesalonik ki (NJKN 20.18-21,31-35; 2Kor 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Genaaenge, naase mala 'jeelin ki, ken naaje jaay j'ingo gotse ki jaay naase 'dɔɔd ɔkjekiro jiga se, cer eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔɔ k'naajenoga maakj geger ken Pilip ki, jaay ɔɔ k'l'iin k'baado gotse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap ɔɔ paac paac ɔɔnjen doob eyo, naɔɔ Raa se, edjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa ken naaje k'baa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔɔ eyo. Ɔɔ naaje ɔk k'j'ok saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gan Raa se naan aakje naaje j'an kon kaas se jaay ɔɔ, naan edjeno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen baa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɔɔ k'tedn nakj ken tɔɔl jikilimge tu eyo, num ken tɔɔl Raa ki, naan ken jeel nan saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'j'ɔn k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔɔ k'je te doobm tam eyo ɔɔ Raa kic ɔɔ jeele. ⁶ Ɔɔ naaje se k'jedɔ te doobm naase ɔɔ ajeki tɔɔm eyo ɔɔ k'je jee kuuy ɔɔ aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje ɔɔ ken k'jee magalsegen ken j'ok doobo ajekiga tedn naaba, gan naaje k'j'ɔn k'tedin te naan se eyo. Num naaje j'ingo maakse ki se k'tedɔ jeegegen ɔɔ rode urlu aan gɔɔ ko gaangen ken aak do gendege tu. ⁸ Taa maak-je naaje

k'j'ɔk dose ki se, k'je ʒo j'aseno taadn Labar Jigan ɣɛn Raa se sum eyo, num j'ɔn roje paac ʒo taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔn maakjege. ⁹ Deere ɣɛnaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔ do naab kɛn naaje k'tɛd jaay ɔɔr nanjeno tak tak se. Naaje k'tɛdɔ naaba nɔɔrɔ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔ do ute naan se ʒo, naaje k'taadsono Labar Jigan ɣɛn Raa se.

¹⁰ Naase kic ʒo saadjɛge ɔ do Raa kic ʒo saadjɛ: naaje j'ingɔ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobiɲa ɔ do nakj jaay akiro kɔn aak kus roje ki se ɣɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, nanja kic naaje j'aakiɲo don ki aan ɣɔɔ bubm kɛn aak do ɣɛninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔ do k'j'ɛdseno kaay kaama ɔ do k'taadsono k'je aki king aan ɣɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki, naan kɛn danjeno taa aki kɛnd maakj gaariɲ ki ɔ do maakj *nookiɲ ki.

Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tɛsalonik ki

¹³ Taa naan se ʒo naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa kɛn naaje k'taadsono se, naase 'tookkiga do ki ɔ do 'jeeliɲki taargen se ɣɛn jikilimge eyo num taar Raa. ɔ do deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdn naaba maakj naase kɛn aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num ɣɛnaamge, naase kic 'tɛdkiga aan ɣɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki kɛn tɛdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen mɛtinge lee dabardeno ɔ do ʒɔrse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se ʒo kɛn tɔlo Meljege Isa ute jee kɛn taad taar teeco taar Raa ki, ɔ do naade se ʒo kɛn lee dabarjeno naaje kici. ɔ do nakgen Yaudge tɛd se tɔl Raa ki eyo ɔ do naade se tɛdga jee wɔɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se ʒo, gaasjen ɣɛn taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔn kaaj eyo. Kɛn naade tɛd bin se naade lee ziid *kusiɲdege do kusiɲde kɛn naade lee tɛd se. ɔ do ʒɔrse se kusiɲde se deelga ɣɔtɲa. Num do taar tɔliɲ ki se, maak-taar Raa se, ʒɔɔyoga dofe ki.

*Pɔl je ʒaa kaakj jee Raagen maakj ɣɛɣɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ ɣɛnaamge, ɣɔtn k'j'iin k'j'ɔnseno sum se, daaniɲ dɔkga k'j'ɔn k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic ʒo, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic ʒo naaje k'je j'asen ʒaa kaakj daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki den aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkɲ tɛrl j'asen ʒaa kaaka, kɛn tap ki se maam Pɔl ʒo m'taad m'dɔɔlga dɔɔlɔ ɣɛn ʒaa kaak se, naʒo *Bubm sitange se gaasjen doobo. ¹⁹ ɣɛnaamge, 'jeelki, naase ʒo jee kɛn naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔ do ɛdjen maak-raapo ɣii kɛn Meljege Isa ade ʒaa se taa naase se naaje

doje tɛdn raan. Taa naase 60 kɛn 'taadki jeege tu paac ɔɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum kɛn naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gɛn kɔɔpm king maakŋ gɛgɛr kɛn Atɛn ki kalje ki, ² ɔ Timote se 60 naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan gɛnaaje ɔ naaje k'tɛd naabm *Raa kalaŋ. Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se, naaje k'taadŋ jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔlin gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kɛdn kaay kaama ɔ taa naase aki king tɔɔgɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin 60, dubargen aan bɔrse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad kɛn naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakŋ se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki. ⁵ Taa naan se 60, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gɛn king booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa 6aa gɔtse ki taa amo 6aa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dɛy la? Maam m'beer m'ɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ ute naan se naabjen k'tɛd daanse ki se 'kutn cɛɛ.

⁶ Bɔrse, Timote kɛn iino gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔ naan 6aanjenoga ute labar jiga gɛn kaal maaksen do Raa ki ɔ gɛn maak-je kɛn naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan gɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num gɛnaamge, maakŋ nakge tun ɔŋɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛdjekiga kaay kaama ute kaal maakŋ naasen aalki do Mɛljege tu se. ⁸ Bɔrse naase utu ingki tɔɔg doobm Mɛljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛdga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar kɛn 'kaasn jaay j'an tɔm Raa se tap 60 gɔtɔ, taa maak-raapm kɛn naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd mɛtiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen 6aa kaaka ɔ j'aseno dooy nakŋ kɛn naase 'jeelki te mɛtiŋ ey bɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki 6aa ute naan se.

¹¹ ɔŋ Raa Bubjege mala ute Mɛljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'6aa gɔtse ki. ¹² Maakje kɛn naase ɔkki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Mɛljege asesiŋ ziidn 6aa ute naaniŋa, tecŋ aan gɔ kɛn naaje k'jese naase se kici. ¹³ ɔ tɛr, ɔŋ Mɛljege asen tɔɔgŋ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛdn jeegeŋ *salal ɔ nam 'kɔŋ dim aak kus rose ki eyo, 6ii kɛn Mɛljege Isa al-Masi adɛ 6aa ute jeenge paac se.

4

*Ɔnki kingse se 'tɔɔl *Raa ki
(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)*

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, ɔrse do taar tɔɔlin ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyosenoga te doobm jaay naase aki king num tɔɔl Raa ki se. Deere, ɔrse se kingse se tecga aan gɔɔ naan se. Taa naan se ɔ naaje k'tɔnd metse ute ro Meljege Isa al-Masi se, kingsen bin se, ɔkɔnki ɔɔnɔ ɔɔ 'baansɔnki te naan se. ² Taa naase 'jeelki nakɔ ken naaje k'taadseno gen tɛda se, nakɔ se Meljege Isa ɔ taad jeege tu gen tɛda. ³ Nakɔ Raa maakin jen ro ki se, naan je naase aki kɔn rose paac naan ki ɔ naɔa kic ɔ bɔɔbm kɔkɔ roɔa gen ɔaa je mɛnd jeege eyo ɔ gen ɔaa je gaabm jeege eyo. ⁴ Ɔɔ maakse ki se, naɔa kic ɔ ɔn kingin ute mɛndin se tɛdn aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki, ɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki; ⁵ ɔ ɔnten kɔnki rose gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakse ɔ jea, aan gɔɔ gen jeegen jeel Raa mal eyo lee tɛd se. ⁶ Ɔɔ nam ɔnten tujɔ ro genaɔn ken doobm Isa al-Masi ki ɔ ɔnten 'kaanin dala. 'Jeelki, jeegen jaay tɛd bin se, Meljege utu aden dabara ɔ taar se le naaje k'taad k'dɔɔsenga dɔɔɔ. ⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɔ gen tɛdn nakgen jig ey ken maakjege je se eyo, num gan taa j'aki tɛdn jee *salal. ⁸ Taa naan se ɔ, debm ken jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim eyo, num naan ɔɔd und Raa debm ɛdsen Nirlin Salal se.

⁹ Genaamge, gen maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔn raan taarin ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔ 'jeki naapa. ¹⁰ Deere, genaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se ɔaansɔnki ute naanina. ¹¹ Ɔɔ aayki kaamse taa aki king ute tɔɔse ute naapa, ɔnten kɔlki dose maakɔ taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɔ aki kɔn dim anki tingi, aan gɔɔ ken naaje k'dooyoseno. ¹² Ken kingse jaay tec bin se, jeegen jeel Raa mal ey jaay 'kaakɔ se, asen kaal maak ki. Ɔɔ naase kic ɔ 'jeki nam ɔ asen kul eyo.

*Bii ken Meljege Isa ade tɛrle
(1Kɔr 15.19-58)*

¹³ Genaamge, naaje k'je naase aki jeele nakɔ ken utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki king maakɔ maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegen jaay nakɔ naade an kɔnd dɔde ro ki gat se. ¹⁴ Ken naajege jaay k'jeelki Isa se naan ooyoga ɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegen aalga kaal maakde do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu aden duru daan yoge tu kici. ¹⁵ 'Booyki, keɛe ɔ taar Meljege dooyno jeege ɔ naaje k'je j'asesin taada: bii ken

Meljege ađe ɓaa se, naajegen j'utuki zεεε do naan ki se j'aki kɔn deel kɔn jee ken ooyga kooy se eyo. ¹⁶ Taa ɓii ken Meljege ađe ɓaa se, naan mala 'taadn makɔnɔ, ađe kund kulu magal kɔdɔnge tu ɔ naan 'dan jeege. Naan ken se, k'tuuy pul Raa ɔ Meljege mala ađe ɓɔy maakɔn raa ki ɔ jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naade se ɓo ađe dur daan yoge tu deete. ¹⁷ Jaay ɓo Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki k'zεεrki, j'aki tum ute naade tεε ɔ j'an ki ɓaa dɔɔdn Meljege raan maakɔn gapar ki, ɔ j'aki ɓaa tɔng ute naanɔ gen daayum. ¹⁸ Ute taargen se ɓo, εdki 'kaay kaama naapge tu.

5

Ingki zεεr daayum

(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ Genaaɓge, gen kaadɔna ute ɓiin ken Meljege ađe ɓaa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum, ² nakgen se naase mala kic ɓo 'jeeliɔki jiga: *ɓiin Meljege ađe ɓaa se tecɔn aan gɔɔ debm ɓoogɔn ɓaadɔ daan nɔɔr ki. ³ Kaad ken jeege dεekɔn ɔ: «Naaje j'ingki ute tɔɔse ɔ nakɔn ajenki tujɔn maakjege ɔ gɔtɔga sum se,» kaad ken se sum ɓo, gɔtɔ se naar tujɔn kasak kasak, aan gɔɔ mend mendkaama ken maakɔn tuuniɔn gen koojo, ɔ ɓii ken se naade 'kɔn kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase genaaɓge, naase ɔ ingki maakɔn gɔt ken ɔɔf ey se; taa naan se ɓo, ɓii se kic asen kɔn kɔkɔn do jise ki aan gɔɔ debm ɓoog eyo. ⁵ Taa naase paac 'tεdkiga gaan gɔt ken wɔɔrɔ ɔ jee maakɔn katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakɔn nɔɔr ki eyo ɔ maakɔn gɔt ken ɔɔf eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔnten 'toodki bia aan gɔɔ jeegen kuuy ɓorse tood tood se, num j'ingki zεεε ɔ k'ɓɔɔb k'j'ɔkki rojege. ⁷ Jee toodn bige se ɔ, lee tood nɔɔr ɔ jee kaay koonge kic ɔ, lee taay toon nɔɔr. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɓɔɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔ maak-je ken k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɓo debm ajeki kaaja, ɔ naan se tec aan gɔɔ debm ɔnd baay maala ɓo don ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔn kaaja ute doobm Meljege Isa al-Masi ɔ taa maak-taarɔn 'ɓɔy dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɓo jeegen ken utu ing zεεε, ey ɔ jeegen ken ooyga kooy se, naajege paac j'ing k'dɔɔkki ute naanɔ. ¹¹ Bin num εdki kaay kaama naapge tu ɔ 'tɔɔgki maakɔn naapge, aan gɔɔ ken naase lee 'tεdɔnki tεf se.

Pɔl nan taarɔna ɔ tɔdden tɔɔse

(Rm 12.17-21)

¹² Genaaɓge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar tεd naaba daanse ki se, aaldeki maak ki. Taa naade se, Meljege

60 ɔldeno taa asen tɔɔɔɔ ɔɔ asen deje. ¹³ Taa naabm naade tɛd daanse ki se ɔkɔdeki ɔɔɔɔ ɔɔ jedeki. Inɔki ute tɔɔse ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni ɔenaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɔdeki. Eɔki kaay kaama jeege tun maakɔde inɔ kaam kalan eyo, ɔɔ jeege ken ɔk tɔɔg ey se 'noogɔdeki ɔɔ ɔɔki maakse 'tɛɔn deere ute jeege paac. ¹⁵ ɔndki kɔndɔ ken nam jaay tɛɔi *kusiɔ se, ɔnte tɛrlɔsiɔna, num daayum 'jeki ɔen tɛɔn beɛ ute naapa ɔɔ ute jeege paac.

¹⁶ Daayum inɔki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa. ¹⁸ ɔɔ maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse 60 nakɔ ken Raa maakiɔ jen ro ki ɔɔ ɔɔki tɛɔa, naasen ken ɔoobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛɔa se, ɔnten 'gaasiɔki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔnte kuum kaaliɔki naan ki. ²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiɔ jiga jaay 60, ken beɛ maak ki se, uunki. ²² Napar kusiɔge paac se ɔɔɔki dose ro ki.

²³ ɔn Raa mala ken eɔjeki tɔɔse se, asen tɛɔn aki tɛɔn jee salal mala mala ɔɔ rose, kose ɔɔ nirlse se ɔn Raa an bɔɔbm jiga ɔɔ bin se j'kɔn ne ɔim aak kus rose ki eyo 6ii ken Mɛljege Isa al-Masi aɔe 6aa se. ²⁴ Raa danɔseno se, naan 'kɔn tɛɔn nakɔ se, taa naan se debm tuj ɔrmiɔ eyo.

²⁵ ɔenaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛɔki tɔɔse ɔenaage tun paacɔ ɔoobm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɔɔ aan ɔɔɔ ɔena naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Mɛljege, ken maktubm se jaay ɔɔiɔkiɔ num, 'dooyiɔki naan ɔenaage tu paac. ²⁸ ɔn Mɛljege Isa al-Masi 'tɛɔn ute naase ɔɔ asen tɛɔn beɛɔna.

Maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanjin eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanjin eglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣɛn k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtin maakn maktubin kɛn deet deet se. Biige ɛ deel deele ɔ gɔtɔ kic ɛ ɓaa ɓaa ute naanina ɔ Isa ɛ aan te ey ɓɔrtɔ. Kɛse ɓo nakn kɛn ɔl jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirdɛ ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔ: ɓii kɛn al-Masi ano ɓaa se, deelga (kon 2.2). Ɔ jee mɛtinge ɛ taad ɔ al-Masi utu adɛ naar ɓaa dey se, naade baate tɛdn naaba (kon 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raan ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔ j'ɔnte naar tookn yɔkɔɔ aan gɔɔ k'l'aanga gɔtn kaan ki. Maakn kingde kɛn naade inj aak kaak kaam Isa se, adɛn kɔnj gaasn ɣɛn tɛdn naabm kɛn naade an king ro ki eyo. Tɛr Pɔl taadden ɔ kusin se ziid ɓaa ɓaa ute naanina ɔ debm kɛn Pɔl danjin debm kusin se ɛ, nakgen kusin ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se utu t'ɛdn kaam jina. Kɛn Isa adɛ ɓaa aan gɔɔ Mɛl jeegeen do naan ki se, debm kusina se naan utu an kutin kap. Bin se k'l'ing do mɛtekde ki.

Pɔl ute Silban ɔ Timote raan ɔl tɔɔsɛ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɓo m'raanɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote jee *egliz kɛn maakn geger kɛn Tɛsalonik ki, kɛn t'ɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔ ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi. ² Ɔn Bubjege Raa ɔ Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛde ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl ɛdkaay kaama jee Raage tu

(1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ Gɛnaamge, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase ɔ kɛse nakn jiga ɣɛn tɛda, taa kaal maaksɛn do Raa ki se ziidn ɓaa ute naanin det det ɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic ɓo, ziidn ɓaa ute naanina. ⁴ Taa naan se ɓo naaje j'ɔɔs maanse maakn *eglizge tun kuuy se kic ɓo, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣɛn kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔ ute nakgen ɔn kɛn aan dose ki kic ɓo, naase ɔn aasin ki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔjn ɓɔr kɛn Raa utu kɔjn do jeege tu se ute doobina. Bin ɓo Raa ɔn nakgen se jaay aan dose ki se taa asɛn tɛdn naase jeegeen anki kaasa ɣɛn kɛn kɛnd maakn

gaariñ ki. Taa naan se 6o naase lee 'dabarki se. ⁶ Deere, Raa se naan debm daan ki ɔ naan se utu dabar jee ken lee dabarse se. ⁷ ɔ naasen maakñ dubar ki se, Raa utu asen kɛdn gɔtn tɔl maaka ute naaje kalan, 6ii ken jeege 'kaakñ Mɛljege Isa ade bɔɔy maakñ raa ki ute kɔdɪŋgen tɔɔg se. ⁸ Mɛljege ade bɔɔy ute poodn ɔk zir zir, taa utu dabar jeegeen jeel Raa mal eyo, ɔ ken baate booy kuun taar Labar Jiga gen Mɛljege Isa se. ⁹ Dubar naade se Raa utu aden kutn kode gen sɔrɔkiŋa. Naade se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Mɛljege ɔ kɔŋ kaakñ tɔɔgiñ ken wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ kelɛŋ se eyo, ¹⁰ 6ii ken Mɛljege ade 6aa se. Bii ken se 6o, jeegeen paacñ ken aal maakde do naan ki an kaak se an tɔɔmɔ ɔ jeegeen jaay tɛdga jee naange se, naade an *nooko. ɔ naase kic ɛ ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹ Taa naan se 6o, daayum naaje k'tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa Raa asen tɛdn anki kaasa ro nakge tun naan danŋeno ro ki. ɔ ɔñ tɔɔgñ Raa se asen noogo aki tɛdn nakgen jiga aan gɔɔ ken maakse jea ɔ kaal maakse se asen kɔl naase aki tɛdn naaba jiga. ¹² Bin 6o jeege nookñ ro Mɛljege Isa al-Masi taa naase, ɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naan ɔ kɛse bɛɛ gen Raajege ɔ gen Mɛljege Isa al-Masi.

2

Nakñ 'kaan jaay 6o Isa ade 6aa

¹ Genaamge, Mɛljege Isa *al-Masi utu ade 6aa ɔ naajege j'utu j'aki tusn cɛɛñ ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'ɔ: ² nirlse ɔñten naar teece ɔ ɔñten '6eerki do taar ken jeege taad ɔ *6iin Mɛljege ade 6aa se aanga. Taar se ken nam taad taar teeco taar *Raa ki 6o 6aadɔ taadseni, lɔ ken nam kuuy 6o taadsen ute taariŋa ey ɛ ken nam 6o taadsen ɔ naaje 6o k'raariŋa, ɔñten 'tookki do ki.

³ Ute doobm taar gay kic 6o, ɔñten kɔŋki nam asen dɛrle. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kɔɔdn kund Raa se, Debm Kusiñ deelga te gɔtiñ * ken Raa an kutiñ maakñ pood ki se, j'utu j'an kaakñ tal. ⁴ Debm Kusiñ ese se 'gaasn jeege gen keem Raa ey ɛ gen kɛrŋñ naan nakge tun kuuy. Bini, naan 6aa kɛnd kisn kiŋñ maakñ Bee Raa† ki ɔ taadn jeege tu deek ɔ: maam se 6o m'Raa.

⁵ Saapki tu kaad ken j'ingkiro tɛl se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la? ⁶ Bɔrse Debm Kusiñ ken deel te gɔtiñ ese se nakñ gaasiñ doobo se naase kic 'jeeliñki; num ken kaadn Raa ɔndiñ se aasga jaay, naan utu ade teecn tal. ⁷ Tɔɔgñ ken k'jeel mɛtiñ eyo gen Debm Kusiñ deelga te gɔtiñ se bɔrse naan tɛd tɛdn naabiŋa na6o bini debm gaasiñ doobo se 'tɛdn gɔtɔ

* 2:3 Debm Kusiñ ese se naan debm wɔɔy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadn ute Bee Raa magal ken maakñ gɛgɛr ken Jeruzalem ki.

jaay 60 j'utu j'an kaakj naan afe 'teecn tal. ⁸ Gɔtn se Debm Kusin deelga te gɔtin ese se j'utu j'an kaakin teecn tal, ɔ ken Meljege Isa jaay afe 6aa se, ute kuul 'teecn taarin ki se sum 60 an tɔolin mak ɔ ute tɔogin se naan utu an kutn kap. ⁹ Ken Debm Kusin deelga te gɔtin ese afe 6aa ute tɔogj *Bubm sitange se, naan 'tedn napar nakj-kɔɔbge ute nakgen magal magal deel do se, taa an dɛrl jeege. ¹⁰ Naan 'tedn napar nakgen jig ey se kaam dena taa an dɛrl jeege ken 6aa 6aa gɔtn kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookj do taar ken met ki eyo. Ey num ken naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja. ¹¹ Taa naan se 60, Raa ɔlden saapm gen bi dode, ken ɔlde naade aal maakde do nakj ken met ki ey se. ¹² Taa naan se 60 jeege jaay baate tookj do taar ken met ki ɔ maakde-raapo gen ted *kusiŋa sum se, bɔɔrɔ utu kooɔn dode ki.

Naase se jee Raa beer tɔɔdsenoga tɔɔɔ
(1Pr 1.2-9)

¹³ Genaamge, naasen ken Meljege jese, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase. Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni se 60 naan beer tɔɔdsenoga tɔɔɔ taa asen kaaja ute tɔogj *Nirl Salal. Naan tedsen naase 'tedkiga jee naange ɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar ken met ki. ¹⁴ Raa danjeno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadseno se, taa naase aki kend maakj *nookj gen Meljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan se, genaamge, 'daarki tɔogɔ ɔ nakgen paacj naaje k'taadseno ute taarje, ey le k'raanseno maakj maktub ki gen tɛfa se, ingki do ki.

¹⁶ ɔn Meljege Isa al-Masi naan mala ɔ Bubjege Raa ken jejeki, ɔ ute beer se, ɛdjeki kaay kaam gen daayum ute nakj j'anki kɔnd dojege do Raa ki gen kɔj kaaja, ¹⁷ asen sel maakse ɔ asen kedn tɔogɔ gen tedn nakgen beer, ɔ beer ese se maakj nakge tun naase 'tedki ey le do taarge tun paacj ken naase 'lee taadki kici.

3

*Tɔndki metn *Raa taa naaje*
(Rm 15.30-32)

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, ɔorse do taar tɔolin ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔndki metn Raa taa naaje, taa taar Meljege se naar wɔɔkɔj 6aa gɔtɔ 6aa se paac ɔ jeege an kaal maak ki aan gɔɔ ken naase aalinki maak ki se kici. ² 'Tɔndki metn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen bɔɔbm ro jeege tun tɔj eyo ɔ ken jig ey se, taa jeege paac le took aal maakde do taar ken naaje k'taad se eyo.

³ Num Meljege se, naan debm tujj ɔrmin ey se, naan asen kedn tɔogɔ ɔ asen bɔɔbm ro *Bubm sitange tu. ⁴ Taa naase se,

Meljege taadʒenga maakje ki ɔ naaje k'jeeliŋ maakje ki, nakɨ naaje k'taadseno se, 'tɛd ɓaansiŋki ute naaniŋa. ⁵ Ɔŋ Meljege asen tɛdɲ maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naanɨ jejekei ɔ nakgen aan dose ki se naase anki sɛrkɛ aan gɔɔ gen al-Masi sɛrkiŋo se.

'Tɛdki naaba aan gɔɔ gen Pɔl se

⁶ Ɔɔ ɓorse genaamge, naaje k'taadseni ute ro Meljege Isa *al-Masi se j'ɔɔ: genaagen doobm al-Masi ki ken jee kaar-naabge ute naade ken baate king do taar naaje ken k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatɲ cɛɛde ki dɔkɔ. ⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad ken naaje k'tiŋkiro tɛl se, naaje k'tɛdɔ te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛdki naaba aan gɔɔ naaje. ⁸ Naaje j'ɔso te kɔsn nam cɛr eyo, num nɔɔɔ katara naaje k'dabar k'tɛdɔ naaba j'ɔɔr k'nano tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo. ⁹ Ey num naaje se j'ɔk doobo ken k'je se naase ajeki kɛdɲ kɔsɔ. Num ken naaje k'tɛdɲ naaba se k'je taa naase kic aki tɛdɲ naaba bini. ¹⁰ Ken naaje j'iŋgo gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛdɲ naab ey se, ŋ'ɔŋte kɔs kici.

¹¹ Ken naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee metinge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛdɲ dim eyo, ɔ je ɓo lee tɔl dodege maakɨ taar jeege tun ɔlden naade eyo. ¹² Jeegen bin se, naaje k'taadden ɔ k'dɛjden ute ro Meljege Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛdɲ naaba, jaay ɓo k'kɔŋ dim j'an kul rode.

¹³ Num naase genaamge, 'tɛdki bɛɛ 'ɓaaki ute naanse, ɔŋten 'kɔɔrki. ¹⁴ Ken nam jaay baate tookɨ do taar ken naaje k'raanɲsesiŋ maakɨ maktub ki ara se, ɔdɛŋki gen doŋa, ɔŋten tumki kalan taa bin se, sɔkɔŋɔ an tɔɔɔ. ¹⁵ Gan ɔŋten 'kaakiŋki aan gɔɔ debm taamooyse, num 'dɛjiŋki aan gɔɔ genaase.

Pɔl nanj taariŋa ɔ ɔd ɓooro jee Raage tu

¹⁶ Ɔŋ Meljegen debm tɔɔsɛ, naanɨ mala ute doobm gay kic ɓo asen kɛdɲ tɔɔsiŋa gen daayum. Ɔɔ ɔŋ Meljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar tɛdɲ tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raanɲsesiŋ te jim mala. Ken maam m'raanga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ Ɔŋ bɛɛ gen Meljege Isa *al-Masi se tɛdɲ ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki

Timote se bubin kod Gerek oo kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'oonin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu oo maakn maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tedoga naaba oo leedoga mertε dena ute Pəl kici. Pəl edinoga naabgen oonoo oonoo se kaam jina, oo ken tap tap se ken maakn geger ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pəl raan olinga maktubge dio. Kaad ken naan raan olino maktubgen di ese se eglizge se k'tonddenga tondo. Ken oop se je eglizge se j'aden kond doob ki oo j'aden noog kaal maakde se 'tedn kaal maakn mec. Maakn maktubin ken deet deet se, Pəl dej jee al-Masige k'king ute toose ute naapa bin jaay bo taarde 'baa ute jee den se. Pəl dej jee naan jee Raage tu aan goo: jee ken tedn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee koonge oo jeegen lee toodde oo dooyde. Oo naan dej Timote oo n'tedn debm tedn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo oo n'aden taadn nakn naade ted kici.

Pəl raan ol toose Timote ki (Tit 1.1-4)

¹ Maktubm se maam Pəl bo m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ondki dojege don ki ute *Raa Mel Kaajjege se bo tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan goo goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. On Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi ai tedn beede ai keejn doi ki oo ai kedn lopia.

OND kond ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun met ki eyo (1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)

³ Maam m'je naai se 'kooom king Epez ki aan goo kaad ken maam m'baa ba Masedoan ki jaay m'taadio m'oo oop in gōtn ese se. Taa naai 'gaasn jee metingen lee dooy jeege do taarge tun met ki ey se. ⁴ Taadden kici j'onte king dookn taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se oo j'onte tuun metjil bubdegen nan ey se. Kese baano ute naajn taara maakde ki

ceɛɛ, ɔɔ ɔɔ noogjeki eyo gen tɛdn nakɔ ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. Ɔɔ jeegen naade ade je se, ade je ute maakɔ kalan ken ɔk *kusiɔ eyo, ute maak-saapm jiga ɔɔ kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn deer deer. ⁶ Taa jee mɛtinge se ɔnga gen tɛdn nakgen ese se ɔɔ nakgen k'dooydeno se kic ɔɔ, naade resɔga naatn, ɔɔpden gen king taadn taargen rɛn rɛn sum. ⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadɔn ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu ɔɔ dooyde se, naade jeel mɛtiɔ eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ɔɔ k'tɛdki aan gɔɔ ken naan lee taadɔjeki se. ⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtiɔ jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakɔ ute doobiɔ ɔɔ Raa taado Ko Taariɔ eyo, num gan naan taad Ko Taariɔ jeege tun lee tuj doobiɔ, jee ken tookiɔ taariɔ eyo, ɔɔ jee ken beeriɔ eyo, jee kusiɔge, jee tɛd nakgen ken naan je eyo, jee aaliɔ maak ki eyo, jee tɔɔl bubdege ute kenɔdege ɔɔ jee ken tɔɔl jeege. ¹⁰ Ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kic taad jeege tun tɛdn nakɔ ɔɔkɔnge ɔɔ gaabgen ɛɛs naapge, jeegen dug jeege bulu, jee taar-kɔɔbge, jee ken uun taar mɛt ki eyo sum ɔɔ tɔl do jeege tu. Raa taado doobiɔ se gen nakgen jig eyo paacɔ ken jeege lee tɛd jaay tuiɔ taariɔ jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kɛse ɔɔ Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookɔ Raa. Kɛse naan Raa ken beeki num jeege an tɔɔm se ɔɔ ɛdumo Labar Jiga se kaam jima.

Pɔl tɔɔm Raa taa beɛ ken Raa tɛdiɔ

¹² Maam tɔɔm Meljege Isa *al-Masi ken ɛdum tɔɔgɔ gen tɛdn naabiɔ. Maam tɔɔmiɔ se taa naan aakum maam se debm m'aasiɔ gen tɛdn naabiɔ jaay naan ɛdumsiɔ kaam jima. ¹³ Ey num, do dɔkiɔ se, maam m'taado taargen jig eyo roɔ ki m'dabaro jeunge ɔɔ m'naajiɔ kici. Gan Isa al-Masi se ɛɛjumga dom ki, taa nakgen maam m'tɛdiɔ se m'jeel te mɛtiɔ eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum don ki ey ɔɔrtɔ. ¹⁴ Meljege se tɛdumga beɛ den aak eyo, taa naan se ɔɔ maam m'aal maakum don ki ɔɔ m'jeɔna taa naaje ute Isa al-Masi se k'tɛdga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken mɛt ki, ɔɔ beeki se jeege paac 'tookɔ taar se ute maakde paac: Isa al-Masi ɔɔaado do naan ki se taa kaajɔ jee *kusiɔge. Ɔɔ maakɔ jee kusiɔge tu paac se maam ɔɔ debm kusiɔ ken cirde paac. ¹⁶ Gan Raa se ɛɛjumoga dom ki, ey num maam ɔɔ debm kusiɔ ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔɔ Isa al-Masi se naan debm maakiɔ deer beɛ eyo. Naan tɛd

bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kon
*kaajn gen daayum se.

17 On jeege paac *nookn Raa

oo an toom gen daayum,

taa Raa se naan Gaarge gen daayum.

Raa se naan ting daayum zεεε,

ken nam on aakin eyo,

naan bo Raa kalan lak,

daayum 'toominki.

*Amin.

Pol dej Timote oo n'aay kaamina

18 Timote, goonuma, kεse bo taargen maam m'onisin kaam
jii oo aan goo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete
roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai
'do 'tedn naabm jiga. 19 Bin se naai aal maaki do Raa ki oo
ing te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se bo jee metinge
resnga naatn, oo taa naan se bo kaal maakn naade aalo do Raa
ki se naade resnga naatn. 20 Maakn jeege tun ese se bo Imene
ute Aleksander. Oo naade se maam m'ondega kaam ji *Bubm
sitange, maam m'tedin naan se taa nakn se aden deje oo bin se,
naade kon naajn ro Raa ey sum.

2

*K'dej jeege gen keem *Raa*

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

1 Nakn ken maam m'je deet deet se, m'je k'tond metn Raa
k'jeemina, k'selin metina oo k'toamina taa jeege paac. 2 Oo
'tondki metn Raa taa gaaringe ute toogge, bin se taa naajege
j'aki kon lapia oo j'aki king ute maraadjege oo j'aki kon taarin
oon oo j'aki lee aak beε naan jeege tu. 3 Kεse nakn aak jiga ken
tool Raa ki, naan bo ken Mel Kaajege. 4 Nakn ken tolin se, taa
naan je jeege paac kon kaaja oo kon jeel-taar ken met ki. 5 Taa
Raa se naan kalan sum,
oo debm daan Raa ute jeege se,
naan kic bo kalan sum,
naan bo debkilim k'danin Isa *al-Masi se.

6 Naan baado on ron ooy taa dugn do jikilimge paac.

Naan tedn naan se je taadn oo kaadn se bo ken Raa ondin oo
je an kaajn jeege. 7 Taa naan se bo Raa ondum borse m'tedga
debm wookn taarin jeege tu oo *debm kaan naabm Isa al-Masi.
Naan ondum se taa m'dooy jeegen ken Yaudge ey kici ute taar
Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam
m'taad se taar-koo eyo, num taar ken met ki.

8 Ter maam m'je se, ken gotn gay gay kic bo ken gaabge jaay
baa keem Raa se, j'uun jidege raan oo k'tond meta ute maakn

kalan ken ok *kusiñ eyo. J'õnte tẽdn maak-taara ð j'õnte tẽdn dẽkiñ ute naapa.

⁹ Ðo m'je mẽndge se kic j'õnte tuusn kalgen gen koono ken 'kõl jeege aden kaakñ naade sum se, num gan k'tẽd rodege miskinge. Ðo j'õnte kõgñ dodege gen koono. J'õnte tål kõdõk bi gen daab, ð j'õnte tål meedgen ute rode ð j'õnte tuus kalgen ute rode. ¹⁰ Num nakñ jaay ade tẽdn aak bæ se, tamar ro eyo, num gan k'tẽd nakgen jiga jiga. Kese bo mẽndgen ok taar Raa ðñ se nakñ ken dõdden naade ki. ¹¹ Ken mẽndge jaay baaga dooy gõtn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mẽndge tu gen dooy gaabge eyo ð m'je mẽndge bo 'king do gaabge tu eyo, num mẽndge se k'j'ing kaam kalan ð j'õnte kul taara. ¹³ Taa do kupm met ken deet se Raa ðbo Adum bo deete, jaay bo ðbo Awa. ¹⁴ Adum bo õñ roñ k'derliño deet eyo, gan menda bo õñ roñ k'derliño deete ð naañ baate tooko taar Raa ð õliñ maakñ kusiñ ki. ¹⁵ Naõo menda kic utu kõñ kaaja se, taa metjil gooniñ naañ utu kooj se, naõo naañ n'aal maakiñ do Raa ki, je jeege, tẽdn roñ mẽnd salal naan Raa ki ð tẽdn roñ miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tẽdn naan jee Raage se, naabm naañ je tẽda se naabm jiga aak eyo. ² Naõo debm je tẽdn naana se, 'tẽdn debm ken ok taar ðim roñ ki gõtõ, ok menda kalan sum*, debm bõõb ok roña, debm saap tẽd naka ute dõobiña, tẽd nakñ jeege tõomiña, debm kõkñ mertge, ð debm jeel dooy jeege. ³ 'Tẽdn debm aay tõtõ deel te gõtiniñ eyo, debm je kõnd naapa ute jeege eyo, gan 'tẽdn debm maakiñ deere ð debm je taar eyo, debm maakiñ tama eyo. ⁴ Bẽeki se, 'tẽdn debm jeel king ute mendiña ð ute gẽninge ð gẽninge kic sookiñ ð taariñ naañ taadden paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mendiñ te gẽninge ey se, naañ 'tõõdn *eglizn gen *Raa se ð dõo?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kõnd nam naan jee Raage num, õnte 'kõndki debm utu aal kaal maakiñ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naañ 'magal roña ð Raa utu an kõiñ bõõrõ don ki aan gõ ken naañ ojo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, bẽeki se, jee ken dõobm Raa ki ey kic bo an kaal maak

* 2:15 Aak Jen 3.15. * 3:2 Gõtn iin tap bo jeel mẽnd se sum.

ki. Ken bin ey num, naan kennd maakŋ səkəŋ ki ə naan kennd maakŋ sɛɛ Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛɛki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tətə dɛn eyo ə jee je gursn jeege cɛr eyo. ⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dəkɪŋ k'jeel mɛtɪŋ ey jaay bɔrse k'jeelga mɛtɪŋ se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tɔnd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak əkki naabdege jaayo ə ken əŋki te taar dɪm rode ki ey jaay ɓo, 'tɔnddeki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Mɛndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn mɛndgen jeege aalde maak ki, j'əntɛ tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, k'bɔɔb j'ək rode, ə do nakge tu paac se j'əntɛn tujŋ ərmde.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen mɛndge kalan kalan sum, ə jeel dɛjŋ gɛndɛge ə jeel kɪŋg ute jee maakŋ ɓeedɛge tu. ¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tɛd naabgen jiga se, kəl jeege paac aden kaal maak ki. Ə ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic ɓo, 'taadn ɓeer eyo.

Taar k'jeel mɛtɪŋ ey se bɔrse Raa taadjekiga mɛtɪŋa

¹⁴ Maam m'raanɪ maktubm se taa əppga baata m'saap m'utu m'ai ɓaa kəŋə, ¹⁵ naɓo ken m'aan te yəkəd ey kic ɓo, maktubm se ai taada mɛtn taar kɪŋg jee Raage ute naapa. Jee se ɓo *eglizŋ gɛn Raa zɛɛɛ. Naade se ɓo jee ək taar mɛt ki se tɔɔgə aan gɔɔ duliŋ ken gak ɓee tɔɔg se. ¹⁶ *Taar mɛt ken k'jeelki mɛtɪŋ eyo, jaay Raa taadjeki mɛtɪŋ se ken taadjeki kɪŋg dɔobm Raa ki ə j'aalki maakjege do ki. Taar se magal dɛn dɛna nam an kəŋ naaj eyo. Taar ese ɓo ken taad ə:

*Al-Masi ɓaado tɛd rɔŋ tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ə naan se ɓo debm ken tɛd nakŋ ute dɔobɪŋa.

*Kɔdn Raage kic aakiŋga ute kaamde.

Jeege taaddega taariŋ jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan ken gɔtn ɓaa se paac aalga maakde don ki, ə Raa uun ɓaansiŋ maakŋ raa ki ə *nookiŋga.

4

Jee dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kəl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹ Gaŋ *Nirl Raa taad jeege tu tal ə kaad ken jaay dunia əppga gɔɔɔ an nan se, jee mɛtiŋge se utu kəŋ gɛn kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. Ə kuun taar sitangen

† 3:7 Ken bin se Bubm sitange kəŋ dɔobm an tuj saadiŋa.

lee dɛrl jeege ɔɔ tookɲ taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se 6o ɔɔɲɔ. ² Naade se utu kɔɲ rode jeege tun tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki ken jee taar-kɔɔbge se ɔɔ jee se 6o ken maak-saapde tec aan gɔɔ k'tɔɔcinga tɔɔc ute poodo, naade se 6o ken utu aden kaan dala. ³ Naade dooy jeege ɔɔ j'ɔɲte tɔkɲ naapa, tɛr naade taad jeege tu ɔɔ nakɲ kɔsgen mɛtinge se kic 6o j'ɔɲte kɔsɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ jeel-taar Raa mɛt ki se 'kɔsɔ, ɔɔ 'tɔɔm Raa taa nakɲ kɔsgen ese se. ⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakɲ jaay j'aɲ kɔɔdn kund naatn tap 6o gɔtɔ. Ken j'ɔɲinga num, k'tɔɔm Raa. ⁵ Ken tɛdn nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd mɛtn Raa ken k'lee k'tɔndki mɛtin se.

*Debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ken bɛɛ*

⁶ Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdn debm tɛdn naabm Isa al-Masi ken mɛc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadɲ jeege tu ɔɔ naai se utu inj do ki jiga. ⁷ ɔɲte booy mɛtn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mɛndgen magalge lee taad rɛɲ rɛɲ se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkiɲ ɔɔɲɔ. ⁸ Debm lee tɔɔj ron se ron wɔrgɔ ɔɔ kɛse tɛdn jiga na6o cɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔɲ se, taar se noogɲ den cir nakgen 6aa se paac. Taa naan jeele taar se an kɛdn kaaja 6ɔrse ɔɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar mɛt ki, bɛɛki se, taar se jeege paac an tookɲ kɔkɲ ute maakde paac. ¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔɔ k'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔɲdga kɔnd doje do Raa ken inj daayum zɛɛɛɛ. Naan 6o Mɛl Kaajɲ jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹ Taargen se 6o 'taadɲ jeege tu ɔɔ 'dooyde.

¹² ɔɲte kɔɲ jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gan naai 6o 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakɲ ken naai aal do Raa ki, ɔɔ ute lei ken aak bɛɛ naan Raa ki. ¹³ Kɔr maam m'ai kɔɲ se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyɲ naan jeege tu 'dɛjɲ jeege ɔɔ 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴ Tɔɔgɲ ken Raa ɛdnɔ ɔɔ an tɛdn naabiɲ se, ɔɲte kaakiɲ aan gɔɔ nakɲ cɛɛɛ. Raa ɛdnɲsiɲ se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki ɔɔ naan ken se 6o, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki. ¹⁵ Nakgen se 6o ken naai aden kɔkɲ ɔɔɲɔ, 'tɛddɛn ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bɛɛ 6aa 6aa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ ɔnd kɔnd do roi ki, ɔɔ ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naan se. Ken naai jaay 'tɛd naan se num, bin se naai 'kɔɲ kaajɲ roi ɔɔ 'kɔɲ kaajɲ jeegen lee booy taari se kici.

5

*Kese taar gen dejn jee Raage**(1Kor 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)*

¹ Debm gaab-goolo se ken an mooy num onte kaacin kaama, num gan taadin aan goo bubi mala. Oo gaangen gaabge se kic okden jiga aan goo genaaiige mala. ² Mendgen magalge se okden jiga aan goo kenige mala. Oo gaangen mendge se okden jiga aan goo genaaiigen mala kici, nabo ute maakn kalan ken ok *kusiñ eyo.

Kese taar gen dejn jee Raage taa mend-daayge

³ Mend-daaygen ok nam aden noogn goto se okden onoo. ⁴ Ken mend-daay gam jaay ok gaange lo ok bugge se, gaange se k'dooy rode gen kaakn do jeege tun maakn beedege tu do bubdege tu ute kendege tu, ute naan se jaay bo, taadn oo naade ok taar *Raa se onoo. Kese bo nakn ken tool Raa ki.

⁵ Mend-daay ing kalin ki ken ok nam an noogn goto se, naan se ond don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nooro katara oo selin metina taa an noogo. ⁶ Num gan mend-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakin je sum se, naan num utu ing zere, nabo doobm Raa ki se aan goo debm ooyga kooyo. ⁷ Kese bo taargen naai an 'dooy jeege taa mend-daayge se j'kon ne dim aak kus gen taadn rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo oo aak do jeege tun maakn been ki ey se, debm bin se resnga ute doobm Isa *al-Masi. Oo naan se tedga nakn *kusiñ cir debm ken aal te maakin do Isa al-Masi ki ey borto.

⁹ Mend-daay j'an raan maakn mend-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ok baara si-mee jaayo oo iin bo gaabin kalan sum. ¹⁰ Beeki se, jeege paac an jeele naan se, mend tedn nakgen jiga, mend ul geninge jiga, mend ok mertge, tug je jee Raage*, noog jee daayge oo daayum naan je doobm tedn bee.

¹¹ Gan mend-daaygen utu seem se, onte raan rode ute mend-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se bona aden tool eyo oo je doobm 'tokn gaabge. ¹² Bin se naade utu kend maakn kusiñ ki taa dookn maakden deet deet gen tedn naabm Isa al-Masi se le, naade resnga naatn. ¹³ Ken m'oo j'onte raanden se taa ken k'raandenga num, naade tedn mend kaar-naabge oo lee kuun do bee jeege. Num gen kaar-naabdege sum eyo, gan naade tedn mend koodn jeege, tool taardege maakn taar jeege tu oo taargen gen taad ey kic bo, naade an taada.

¹⁴ Taa naan se bo m'je mend-daaygen seem se, k'tok gaabge oo k'l'ooj gaange, k'l'ok beedege tooo. Bin se jee taamooyjege

* 5:10 Tug je jee Raage se je deekn oo: debm dood ok mertge jiga. Kese bo nakn ken Yaudge lee teda ken mertge aanga gotde ki.

se 'kəŋ taar dīm kusiŋ rojege tu eyo. ¹⁵ Ken əlum taad bin se, taa kengen mətŋge se rəs əŋga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mend aalga maakiŋ do Isa al-Masi ki jaay ək mēnd-daay gam maakiŋ taasiŋge tu num, n'aakiŋ doŋ ki. Ōnte kəŋ *egliz bo aŋ kaakiŋ doŋ ki, bin se egliz se 'kaakiŋ do mēnd-daayge tun ken ək nam adēn noogŋ gətə.

Kese taar gen deŋŋ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay tēd naabde aak jiga maakiŋ egliz ki se, jee se j'aaldēn maak ki ə j'əkden əŋə. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ə dooy jeege ute taar Raa se naade se bo j'əkden əŋə cir paac paac. ¹⁸ Taa Kitap deek ə: *Maranŋ tiiko nakŋ tənd gemε se, j'ənte kəlin dīm taariŋ ki ken aŋ gaasn kəsə.* † Ō tər gət kuuy taar Raa taad ə: *Debm tēdn naaba se k'j'əgin gətəŋginə.* ‡

¹⁹ Ken nam jaay ək mind debm maakiŋ naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lə mətə jaay saadiŋ ey se, ənte 'kuun taariŋa. ²⁰ Jee naan jee Raage tun tēd *kusiŋ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹ Maam m'tənd mēti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki ə naan *kədn Raage tun naaŋ bēer təddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, ənte baa mētn nam ki ə ənte kooc mētn nam.

²² Ōnte 'naar gen kənd ji do nam ki ə ənte 'kəl doi maakiŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'bəəb roi bēe naan Raa ki.

²³ Ōnte 'kaay maane kaliŋ ki sum, num taa maaki lee əŋi se aay tətŋ koojŋ biŋ cəkə, taa ai tələ.

²⁴ Kusiŋ jee mətŋge se ken j'əndden te bəər ey kic bo tood tal, gaŋ gen jee mətŋge se j'ənddenga bəərə jaay mētiŋ teece.

²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee tēd se kic bo toodŋ tal, anum gen jee mētŋgen tēd nakŋ jiga ken j'əŋ j'aakden ey se kic bo utu 'toodŋ tal.

6

Taar gen deŋŋ jee al-Masigen bulge ute mēldege

¹ Bulgen kaam ji mēldege se, j'aal mēldege se maak ki ə j'uun taardege, taa jeege se 'naaŋŋ ro *Raa eyo ə dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic bo naade aŋ naaj eyo. ² Bulgen mēldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'ənte kaakiŋ mēldege se aan gəə j'aas kaasa. Taa naade k'tēdga tēd gēnaage kalaŋ ute mēldege doobm Isa al-Masi ki se, num gaŋ mēldege se, j'aay kaamdege k'tēdden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade tēd se tēd jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jēde.

† 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo do ak maak-je do gurs ki

(Mt 6.19-34)

Kese bo nakgen ken naai utu an dooy jeege do anden deje. ³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kɔkɔ taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se do baate tookɔ taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴ debm bin se magal roŋa do naan se jeel dim eyo. Naan se aan go do debm ak kɔɔn gen naajɔ taara, ɔŋga taara se naajɔ ɔn eyo. Jeegen bin se bo ken ol jeege doŋo, ted taamooyo, naaj jeege, do terec taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵ Naade ting bo gen naajɔ taarge ute naapa sum, naade ting bo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan go taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap do naade ak taar Raa do se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'okki taar Raajege do se, doobm Raa ki se j'okki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakɔ naaje j'okki se bo do naa makeje 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, do biin j'aki kooy kic bo j'aki terl goɔn Raa ki ute jijege sik. ⁸ Ken j'okki nakɔ kɔɔ, kaaye ute kal tuusu se bo bejekiga sum. ⁹ Gan jee je tedn jee nak denge se, do *Bubm sitange naamde do naade se olga dodege maakɔ seen ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege do lee utde kap se. ¹⁰ Je gurs se naan bo ko *kusinge paac. Jee metingen ting bo gen je naan se sum se, naade se iigga do ko ute doobm Isa *al-Masi do olga rodege maakɔ dubar ki aan go do debm j'osinga kɔs ute goɔdo.

Pɔl de j Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki do ko. Aay kaami ted nakɔ ute doobi naan Raa ki. Ok taar Raa se do do do daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami do ted debm dalul. ¹² Aay kaami do ak doobm Raa se do go, kaajɔ naai do se do kin do go. Taa naan se bo Raa danjo, kese bo nakɔ ken naai mala taado naan jee denge tu, do naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacɔ ute kode do naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan do go ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴ nakgen ken Raa taad do gen teda se do kin do go. On te kon jeege ai taadn taargen inɔ kus roi ki. 'Bo do roi bini Raa ade kol Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki. ¹⁵ Naan ade terl se kaad ken Raa mala bo do ndinga kɔdo:

Naan se bo Raa ken jeege paac do mina,
naan kalin ki sum bo inɔ do nakge tu paac,
Naan Gaar gen gaaringe, naan bo Mel gen melge.

¹⁶ Naan kalin ki bo ken ting daayum zere,

naan̄ inj̄ gɔtn̄ ken̄ wɔɔrɔ,
 debm̄ an̄ kaas̄ jaaȳ ɓaā cɛɛn̄ ki sē gɔtɔ*.
 Nam̄ ɓiī kalaŋ̄ aakiŋ̄ tē eyo,
 ɔɔ ɓɔrsē kic̄ ɓō debm̄ an̄ kɔŋ̄ kaakŋ̄ naan̄ sē gɔtɔ.
 Ɔn̄ jeegē paac̄ *'nookŋ̄ roŋa,
 ɔɔ an̄ jeeliŋ̄ daayum̄ naan̄ ɓō debm̄ tɔɔgɔ, *amin.

¹⁷ Gaŋ̄ jeē nak̄ dengeŋ̄ ɓɔrsē dō naan̄ ki sē taadden̄ ɔɔ j'ɔŋtē magal̄ rodege, ɔɔ j'ɔŋtē kɔnd̄ dodegē dō nak̄ dengē tun̄ tɛdgā sum̄ ɓō utū kut̄ se. Gaŋ̄ j'aal̄ maakdegē dō Raā ki, naan̄ ken̄ ɛd̄jekī nakgē paac̄ utē maraadiŋā taā naajē j'akī kiŋḡ utē maak-raapo. ¹⁸ Taadden̄ kicī ɔɔ k'tɛd̄ bɛɛ̄ jeegē tū ɔɔ k'tɛd̄ nakgen̄ jigā sē dena. K'tɛd̄ jeē kercelgē ɔɔ nakdegē sē k'nigiŋ̄ utē jeegē. ¹⁹ Bin̄ sē nakgen̄ naadē tɛd̄ jeegē tū se, aden̄ toodn̄ kɔrbɔtn̄ jigā ɔɔ ken̄ 'kɔŋ̄ kut̄ eyo. Ɔɔ naan̄ ki sē naadē utū kɔŋ̄ kaajŋ̄ ken̄ malā mala.

²⁰ Timotē goonuma, naabm̄ ken̄ Raā ɛdiŋiŋ̄ sē ɓɔɔbiŋ̄ jiga. Maakŋ̄ taargē tun̄ reŋ̄ reŋ̄ ken̄ tɔɔm̄ Raā eȳ se, ɔŋtē kɔl̄ taarī maak̄ ki ɔɔ maakŋ̄ jeegē tun̄ meŋtingen̄ tɛd̄ rodē aan̄ gɔɔ naadē ɓō jeel̄ nakgē kaliŋ̄ ki se, ɔɔd̄ doī rodē ki. ²¹ Taā jeel̄ nakdegen̄ esē sum̄ ɓō maakdē ki sē jeē meŋtingen̄ uungā kuun̄ doobm̄ Isā al-Masī sē kic̄ ɓō resŋgā naatn̄.

Ɔn̄ Raā asen̄ tɛdn̄ bɛɛŋa.

* **6:16** Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanij Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanij Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ok dejn Pəl ken kaam mɔɔtn. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), ɔɔ den jeege resinga (kon 1.15; 4.10-16), ɔɔ naan jeele ɔɔpinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se ɔɔ naan taad Timote ki, debm naade tɛdo naaba tɛle, ken naan jen aan gɔɔ goon maakin se taadin ɔɔ n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, ɔɔ gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan ɔɔjo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Ɔɔ naan taad taar ken naan dej Timote. Pəl dej Timote ɔɔ edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin ɔɔ taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kand te rona ɔɔ n'unte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bɔlɔtn king Pəl jiga se. Nakj jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin ɔɔ, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad tɔk metin toodn tal. Ɔɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tedn nakj ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raanjal tɔɔsinj Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl ɔɔ m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki. Naan ɔɔ lumo taa m'ɔaa taadn jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad ɔɔ utu 'kedn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanij naai Timote ki, goon maak-jema: ɔɔ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi tɛdn bɛɛde, ai keejn doi ki ɔɔ ai kedn lapia.

Pəl tɔɔm Raa taa Timote (2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'tɔɔm Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakj kalan aan gɔɔ gen ɔɔgumgen lee tɛdo do dɔkin se. Nɔɔɔ katara, ken maam jaay m'ɔaan ɔaa keeme se, daayum maam m'tɔnd metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl

m'ai 6aa kaakɲ ute kaamum jaay 6o, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakɲ bin se bugi mɛnd Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay 6o koi Enis kic 6o aalo maakin bin kici ɔ borse maam jeel maakum ki, naai kic 6o aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pɔl ɛd kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se 6o m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa ɛdisin gen tɛda se, kaad ken maam m'ɔndo jim doi ki. Ɔo naabm se ɔnte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa ɛdjekiro se ajeki tɛdn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, ɛdjeki gaab-tɔɔɔ, maak-je do jeege tu ɔ tɛdjeki k'bɔɔb j'ɔkki rojege. ⁸ Taa naan se 6o ɔnten tɛdn sɔkɔnɔ gen tɛdn saadn Mɛljege; ɔ ɔnten tɛdn sɔkɔnɔ taa maam ken j'ɔkum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute tɔɔɔɔ Raa ken ɛdi se. ⁹ Raa se naan 6o debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tɛdn jee naange. Num naan tɛdin naan se taa naajege 6o k'tɛdkiroga tɛdnakɲ jig eyo, num taa bɛɛɲ ken naan mala maakin jen ro ki. Ɔo bɛɛ ese se, naan tɛdin ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey bɔrtɔ, ¹⁰ ɔ borse, Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi se 6aado sum se, bɛɛɲ se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ɔk tɔɔɔ do yo ki, ɔ yo se naan tɛdga aan gɔɔ nakɲ cɛɛ; ute Labarin Jiga se Isa 6aanoga te *kaajɲ gen daayum ken 'kɔn daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se 6o, Raa tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa, debm wɔɔkɲ taarina ɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naan se 6o maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Na6o sɔkɔn tɔɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se ɛ, maam m'jeelina ɔ naan ɔk tɔɔɔɔ ken 'bɔɔbm nakgen paacɲ ken naan ɔnɔmsin kaam jim se bini 'kaan bii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mɛɛɲ ken maam m'dooyi se, '6aa te naan se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'bɔɔbin maaki ki jiga. Ɔo *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacɲ ken taa naan Azi ki se, ɛsumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔn Mɛljege 'tɛdn bɛɛɲ maakɲ 6ee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum ɛdum kaay kaama ɔ ken maam maakɲ dangay ki se kic 6o, naan sɔkɔn tɔɔlin eyo taa maama. ¹⁷ Anum ken naan aan maakɲ gɛgɛr ken *Rɔm ki sum se, naan jem wɔrɔk wɔrɔk bini jaay 6aa ɔɲuma. ¹⁸ Ɔn bii ken kaam mɔɔtn Raa kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, Mɛljege Isa al-Masi an kɛɛɲ don ki naan Raa ki. Bɛɛ ken naan tɛdumo maakɲ gɛgɛr ken ɛɛɛz ki paac se, nam jaay jeelin aan gɔɔ naai Timote se gɔɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ok maaki tɔɔgɔ do bɛɛ kɛn doobm Isa al-Masi ki se. ² Ɔɔ taar kɛn naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun dɛn se, taar se 'baa dooyiŋ jeege tun 'booy kɔkɔŋ mɛtiŋ mɛɛ taa naade 'kɔŋ kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan gɔɔ asgar Isa al-Masi kɛn mɛɛ. ⁴ Asgar jaay je 'tɔl deb kɛn uuniŋ se, naan ɔliŋ te nakgen jeege lee tɛd se ey sum. ⁵ Aak jee taange se: debm aan aanga te doobiŋa ɔɔ aanga deet jaay ɓo, j'aaliŋ aace*. ⁶ Debm aay kaamiŋ kurs maakɔŋ-gɔtiŋ se, kɛn maakɔŋ-gɔt se jaay oojga num, naan ɓo kɔsn nakiŋ deete. ⁷ 'Saap jiga do taarge tun maam m'taadɪ se. Ɔɔ Meljege ai tɛdɪ naai 'jeel kɔkɔŋ mɛtn nakgen se paac.

'Saap do Isa kɛn ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan se ooyga ɔɔ duro daan yoge tu ɔɔ kɛse ɓo Labar Jigan kɛn maam m'lee m'taadɪ jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se ɓo, maam m'dabar bini, k'j'ok k'dɔɔkum aan gɔɔ debm kɛn tujga tuj dim. Naɓo taar *Raa se, j'aŋ kɔŋ gaas eyo. ¹⁰ Taa naan se ɓo, maam m'sɛrk nakge paac taa jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd do dɔkiŋ se, taa naade kic 'kɔŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi ɔɔ 'kɔŋ *nookɔŋ gen daayum.

¹¹ 'Booyo! Taargen ese se taargen met ki:

Kɛn naajege jaay j'ooykiga te naan se,
j'utu j'aki kɔŋ kaaja te naan kici;

¹² kɛn naajege jaay k'dabarki ute naan se,
j'utu j'aki ɓaa kɔsn gaara te naan kici.

Kɛn naajege jaay k'baatiŋkiga se,
naan kic ajeki baat naajege kici;

¹³ kɛn naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,
naan se, daayum tuj ɔrmiŋ eyo,
taa naan se 'kɔŋ baatn ron eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

¹⁴ Taargen se paac 'tɛrl taaddesiŋa. Naan Raa ki se, 'taaddɛn ute tɔɔgi paac: j'ɔnte tɛdn dɛkɛnɛ do taarge tun metiŋge se. Taa naajŋ taara se nakɔ ɛɛɛ ɔɔ 'kutn jee kɛn lee booyiŋ se. ¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛd debm mɛɛɔ kɛn 'tɔɔl Raa ki, ɔɔ tɛd aan gɔɔ debm tɛdn naabm kɛn ok sɔkɔŋ eyo kɛn taad taar Raa met ki ute doobiŋa naan jeege tu. ¹⁶ Ɔɔd doi do taarge

* 2:5 Kaal aacɔŋ ara se je taadɪn ute laatin tɔɔm kɛn j'ɔndiŋ don ki.

tun jeege lee ul rɛŋ rɛŋ jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeegen lee tɛdn naan̄ ese se, naade daayum tɛd *kusiŋa baa ute naande. ¹⁷ Taar naade se aan gɔɔ du kɛn ɔŋ eep eyo ɔɔ ɔs baa ute naaniŋa. Imɛnɛ ute Piletɔs se, mɛtn jee se kici. ¹⁸ Jee se rɛsŋga ute taar mɛt ki. Ɔɔ naade taad jeege tu ɔɔ: kaadn̄ kɛn Raa utu dur jeegen ooyga kooy se, deelga. Bin ɓo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdɛnga kaal maakde se kici. ¹⁹ Num gan̄ mɛtn taar kɛn Raa uuno mɛtin̄ se, utu in̄g gɔtin̄ ki tak; naan̄ se tec aan gɔɔ kuun mɛtn ɓee kɛn k'raan̄in̄ ro ki j'ɔɔ: «Mɛljege Raa se, jeel jeenge» ɔɔ «Debm jaay taadga ɔɔ naan̄ gen Mɛljege se, n̄'ɔɔd don̄ ro kusiŋ ki.»

²⁰ Debm maal ɔk ɓee magal se maakŋ ɓeen̄ ki se, ɔk nakgen k'daapde ute daab ɔɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk nakgen j'ɔɔde te nen̄je ɔɔ kɛngen kaagge ɓo k'cɔɔc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ɔɔdde ute ɓiin̄ ɓiin̄a ɔɔ kɛngen mɛtinge se, kɛn k'lee k'tɛdn̄ naaba ɓii-rraa. ²¹ Bin num debm kɛn ɔɔdga don̄ ro kusiŋ ki ɔɔ tɛd ron̄ *salal se, naan̄ tɛdga aan gɔɔ nakŋ jiga, kɛn mɛlin̄ ɔɔdin̄ ute ɓiin̄ ɓiin̄a. Ute naan̄ se naan̄ tɛdn̄ naabgen jiga kɛn mɛlin̄ maakin̄ jen ro ki.

Debm tɛdn̄ naabm Mɛljege

²² Anum nakŋ *kusiŋ kɛn gaan kɔdge maakde je se, naai iik ro ki dɔkɔ. Num 'je nakŋ te doobiŋa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege ɔɔ daan jeege tun lee eem Mɛljege ute maakŋ kalan̄ se, naai in̄g te tɔɔse ute naade. ²³ Bin num, ɓɛɛ, ɔnte kɔl doi do naajn̄ taarge tun rɛŋ rɛŋ gen̄ jee dɛrlge se. Taa naai 'jeele, naajn̄ taargen bin se, lee ɓaano baa ute mooyo. ²⁴ 'Jeele debm tɛdn̄ naabm Mɛljege se, 'kɔŋ mooy te jeege eyo. Num naan̄ 'tɛdn̄ debm je jeege paac, jeel dooy jeege ɔɔ sɛrkŋ jee naajn̄ taarge. ²⁵ Jee kɛn lee naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum ɓo, daan Raa utu aden tɛrl maakde ɔɔ naade utu 'jeel taar mɛt ki, ²⁶ ɔɔ naade 'tɛrl 'tɛdn̄ jee mɛtɛkge ɔɔ ade kɔŋ teecn̄ maakŋ ji *Bubm sitange tun kɛn ey num tɔkdɛnga tɔk ɓulu gen̄ tɛdn̄ maakjena.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tɛdn̄ ɔɔŋɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tɛdn̄ ɔɔŋɔ. ² Taa ɓiigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tɛdn̄ jee nakɔŋge, 'je gurs, 'tɛdn̄ jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajn̄ *Raa ɔɔ 'tookŋ taar kɛndege ute bubdege eyo. Jee se, ɓɛɛ kɛn k'tɛdden se kic ɓo naade jeele eyo. Nakŋ kɛn jee Raage aalin̄ maak ki se, naade uum aalin̄ naan̄ ki; ³ naade se kɛn 'tɛdn̄ *kusiŋa jeege tu kic ɓo ɔlden dim̄ eyo, ɛej do jeege tu eyo, 'tɛdn̄ jee kɔɔdn̄ jeege, naade ɔŋ ɓɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn̄ kusiŋ jeege tu kic ɓo maakde

raap sakan, ɔɔ nakɲ bɛɛ tap ʋo, naade je eyo; ⁴ naade je kudɲ gɔɔ jeege, 'tɛɖɲ jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakɲ daa rode ʋo je se, naade jeɲ cir Raa. ⁵ Deere, naade se, kɛn aakde num 'dɛekɲ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɔɲɔ, num naade se, tɔɔɲ Raa tap ʋo, naade ɔɔɖ undiɲ naata. Anum jee se, naai ɔɔɖ doi rode ki dɔkɔ. ⁶ Maakde ki se, jee mɛtiɲge lee goon ɓaa ɓee mɛndge tun ɔk tɔɔɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasiɲ do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn ɔlden maakɲ kusiɲ ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkɲ kaam jide. ⁷ Mɛndgen se je ʋo 'dooy jeele taar mɛt ki, naɓo naade ɔɲ booy ɔkiɲ eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ʋo baate tookɲ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakɲ kɛn naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ʋo, cɛɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔɲ ɓaa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl deɲ Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga ɓɔɓtuma maakɲ dooy kɛn maam lee dooyo jeege se, kiɲguma, nakgen kɛn maam m'saap do ki gen tɛɖa, kaal maakum do Isa ki, maakum kɛn deere, maak-je kɛn maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar kɛn jeege lee dabaruma ɔɔ dubar kɛn maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakɲ kɛn jeege tɛɖumo dom ki maakɲ gɛgɛɛ kɛn Antiɔsn kɛn taa naan Pizidi ki, ute kengen maakɲ gɛgɛɛge tun Ikɔniɔm ute kɛn Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarunga den aak eyo. Gaɲ Meljege ɔɔɖumoga doma maakɲ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacɲ kɛn je kɔkɲ doobm Isa *al-Masi ɔɔɲ se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusiɲge ute jee kɔrdge se ɛ, utu 'tɛɖɲ kusiɲ 'ɓaa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden dɛrl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar kɛn jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkiɲ tɔɔɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se ɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gɔtn naai iin baatiki tap ʋo, naai 'jeel taargen salal kɛn k'raanɲɔga raan maakɲ Kitap ki ɔɔ taargen se ʋo ɔk tɔɔɔ kɛn ai tɛɖi naai 'jeel taara kɛn ai kaaja ute kaal maaki kɛn naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ 'Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ʋo kɛn ɔl jeege raanɲo. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen kɛn k'lee dooy jeege mɛt ki ey se ɛ, naan taad took mɛtiɲ tood tal. ɔɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tɛɖɲ nakɲ ute doobiɲa naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay ʋo, debm tɛɖɲ naabm Raa se 'tɛɖɲ debm mɛc, 'kɔɲ daapm roɲa ɔɔ tɛɖɲ naabgen jiga jiga.

* **3:8** Do dɔkiɲ se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

4

*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔ naan Isa *al-Masi ken ade ɔaa kɔjɔ bɔɔrɔ do jeege tun zεεε ɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔ naan ken ade ɔaa aan gɔɔ gaarge, m'ɔ: ² 'Wɔɔk Taar Raa jeege tu ken maakɔ ɔt ken jiga ey lε ɔɔɔ kic ɔ, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ɔ 'mooyde. ³ Taa kaadɔn utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je ɔ 'tedn nakɔ ken maakde jea. Taa naan se ɔ naade 'lee ɔaa ɔɔtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen met ki se, naade 'je an booy eyo. Naɔ naade je ɔ 'booy taargen rεɔ rεɔ se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai ing do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic ɔ, aay kaami serkiɔa, aan gɔɔ debm ken lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔ naabi se, 'tedn nanjɔn ute doobiɔa.

⁶ Anum maam Pɔl se lε, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔlumga *serke Raa ki. ɔ bii kooyum lε ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁷ Maam se m'tedoga ted bɔɔr jet. ɔ maam m'aaɔ m'aanga ute doobiɔa ɔɔtn kaan ki ɔ m'bɔɔbga jiga doobm al-Masi. ⁸ Bɔrse se, nakɔ kaal aacɔn ute doobin* ken Raa amsɔn ked se te booyum maakɔ raa ki. Kεse Meljegen debm daan ken utu kɔjɔ bɔɔrɔ do jeege tu se ɔ amsɔn kedn bii ken se. ɔ naan am kedn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kedn jeege tun paacɔn jeɔa ɔ utu ing aak kaamin bii ken naan utu ade ɔaa se.

Pɔl ed labarin Timote ki ɔ dejɔa

⁹ Bin se, aay kaami 'ɔaado ɔɔɔm keske. ¹⁰ Taa Demas lε rεsumga, iɔɔ ɔaaga gεger ken Tesalonik ki taa naan uunga nakɔ *dunia ɔ ciri. Kresen se, j'ɔlin ɔaaga taa naan Galat ki ɔ Tit kic ɔ j'ɔlin ɔaaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ ɔɔp Luk kalɔn ki sum ɔ te maama. Ken naai 'ɔaado ɔaa num, Mark se 'ɔaamsɔn, taa naan se utu am noogɔn maakɔ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'ɔlin ɔaaga maakɔ gεger ken EpeZ ki. ¹³ Ken 'ɔaakiro ɔaa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'ɔnɔnɔ maakɔ gεger Troas ki ɔɔtn Karpos ki se. ɔ 'tɔs 'ɔaamo ute kitapge ɔ ken maam jeɔ tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kɔd-kɔrdn-tɔɔl ken rɔɔn Alezander se, tedumoga *kusɔn aak eyo. Nakɔ naan ted se, Meljege utu anɔn tɔrl don ki. ¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar ken naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad ken deet deetn ɔɔtn kɔjɔ bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am naakɔ kɔɔdn dom se, nam tap ɔ ɔaa te metum ki eyo. Jeege paac rεsumo. Taa nakɔ naade ted se, ɔɔ Raa

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

Maktubm ken Pəl raanjin Tit ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Tit ki

Tit se, lee tɛdoga naaba tɛɛ ute Pəl. Kaad ken Pəl jaay jee Kərint ki baa tɛdin kingin ɔn se, Tit se tɛdoga tɛdn naabm mɛc. Kaad ken Pəl jaay raanjin maktub ese se, Tit utu taa naan Kret ki. Ɔo taa naan Kret se, maane gurug ɔlin daan ki. Gətn ese se naan noog jee al-Masige gen tɔnd ɗaapm naabdege. Pəl raanjin Tit ki se ɔ taadin doobm ken naan 'bɛɛr tɔɔdn jeegen ken 'tɛdn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan dejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanin ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛgɛ ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ɛd ron sɛrkɛ se taa 'kɔɔdn do jikilinge paac maakn kusiŋ ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tɛdga kiji se, inɔ do taar ken se. Kaad ken Pəl raanjin maktubgen di Timote ki ute ken naan raanjin Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔn baa bɔrse eyo. Bin 6o naade 'dooy king ken aden noogo gen ting baa ute naande.

Pəl raanjin ɔl tɔɔsɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pəl 6o m'raanjin maktubm se, maam ken bul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔɗdɛnga tɔɔɗo m'aden tɛdn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dofe gen kɔn *kaajin gen daayum. Metn taar kaajin ese se kɛse Raa mala 6o taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey bɔrtɔ ɔɔ Raa lɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad metn taar kaajin se jeege tu, taar se 6o ken naan ɛdumsin kaam jima. Kɛse 6o taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔɔ m'taadin jeege tu. ⁴ Tit maam m'raanjin maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ɔɔ ai kɛdn lapi.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kret ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnɔ Kret ki se, taa naai 'tɔnd ɗaapm naabm ken maam m'ɔnɔ doob ki se ɔɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakn gɛgɛrge tun taa naan Kret ki aan gɔɔ ken maam m'taadio se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dim ron ki eyo ɔɔ mɛndin kalan sum. Geninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ taargen jig eyo se k'taadden rofe ki eyo ɔɔ

naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdɪŋga naaba ɣɛn kaakɲ do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdɲ debm ɔk taar dim ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdɲ debm kɛn ɔ taar naan taadga sum bo 'tɛdɲ met ki, ɔnte tɛdɲ debm maak-taara, ɔnte tɛdɲ debm aay tɔtɔ dɛna ɔ ɔnte tɛdɲ debm kɔnd naapa ute jeege. ɔnte tɛdɲ debm kɔsn gurs jeege cɛɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdɲ debm kɔkɲ mɛrtge, debm je tɛdɲ nakɲ jiga, debm ing do mɛtɛkiɲ ki, ɔ tɛd nakge ute doobiɲa, debm *salal, debm bɔɔb ɔk ronɔ. ⁹ Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se naan aal maakiɲ do ki paac, kɛse bo taar kɛn naaje k'lee k'dooy jeege. ɔ taar se bo kɛn an tɔɔɣɲ maakiɲa ɔ an dɛjɲ jeege ute taar Raa jigan ese ɔ taadɲ jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔ nakɲ naade tɛd se met ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

¹⁰ Taa jeege dɛna baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo kɛn dɛrl jeege ɔ dooyde ute taardegen rɛɲ rɛɲ se cir paac paac. ¹¹ ɔnte kɔɲ jee se 'dooy jeege, 'dooy kɛn naade lee dooy jeege se ɔl jeegen maakiɲ ɔeege tun mɛtiɲ se uun taarden kɛn jig ey se, dooy kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, lee ɔsn kɔsn jeege cɛɛ. ¹² Do dɔkiɲ maakiɲ jeege tun Krɛt ki se, deb kalan debm jeel-taara deek ɔ:
«Jee Krɛt ki se naade se paac jee taar-kɔɔɔge, naade se ing aan gɔɔ daagen naatn, naade se jee kaar-naabge ɔ ɔɔpɛn bo kɔsɔ sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Krɛt ki se mɛt ki, kɛn bin se naai 'mooyde makɔɲɔ taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi kɛn salal se. ¹⁴ J'ɔnte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakɲ jikilimge naade lee taad ɣɛn tɛdɔ. Kɛse bo kɛn ɔɲ ɔnde naade ɔɲ uun taar Isa al-Masi kɛn mɛt ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gan jee tɛd nakɲ *kusiɲa ɔ baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakɲ salal naande ki se, gɔtɔ. Naade ing bo ɣɛn saapm do nakge tun jig eyo naade tɛd kusiɲ kic sɔkɔɲ tɔɔde eyo. ¹⁶ Jee se tɛd rode naan jeege tu aan gɔɔ naade bo jeel Raa, gan nakɲ naade tɛd se tec ɣɛn Raa eyo. Nakɲ naade tɛd se jeege aakdenga kic bo jede eyo, naade baate tookɲ taar Raa, ɔ nakɲ bɛɛ tap bo naade ɔɲ tɛd eyo.

2

*Pɔl dɛj Tit taa jeegen gɔɔlga gɔɔɔ, gaan kɔdge ute bulge
(1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; ɛp 6.5-8; 1Pr 2.18-20)*

¹ Gan naai se, 'dooy jeege ute taargen kɛn ɔaa ute taar Isa *al-Masi kɛn salal se. ² ɔ taad gaab-gɔɔlge tu se ɔ k'bɔɔb rode, k'tɛd jeege adɛn kaal maak ki, k'j'ing do mɛtɛkdege tu, j'ɔk taar

Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac ð do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mend-goolge se kic bo taadden k'tedn nakn ken tol *Raa ki, j'onte kaodn jeege j'onte tedn mend kaayge num k'dooy jeege gen tedn nakgen bee. ⁴ K'dejn mendgen seem se nana kic bo je gaabina ute geninge, ⁵ k'j'ing do metekdege tu ð k'bobb j'ok rode bee k'ted mend king beege, k'ted mendgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kon taadn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Jo gaan kodge se kic bo dejde j'ing do metekde ki, ⁷ do nakge tun baa se paac. Naai mala 'tedn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun boloti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kon taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sakono aden tol taa naade on te taar dim kusiñ jaay gen taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu ð daayum k'sook meldege tu do nakge tun k'tedn paac. K'ted nakgen 'raapm maakn meldege ð j'onte naajn taara ute naade. ¹⁰ J'onte boogon dim meldege ð daayum j'onte tujn ormdege ute meldege. Ken naade jaay k'ted naan se, 'kol jeege paac kaal taar Raa Mel Kaajjege se maak ki.

Raa ted been jeege tu

(Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga beena, been se bo ken aaj jeege paac. ¹² Been se, dooyjeki taa j'aki kon nakgen jig eyo naaniñ ki ð j'aki kon gen don nakgen jee jeel Raa mal eyo lee don se kici. Bin se j'aki kon king do naan ken ara ki se, j'aki bobm kokn rojege, j'aki tedn nakgen ute doobina ð j'aki kokn taar Raa se on, ¹³ j'aki kaakn kaam bii ken Isa *al-Masi ade baa, naan bo debm naaje j'ondki dojege don ki. Naan bo Raa magal Debm Kaaja ð debm togo. ¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala bo on ron ooy taa naajeege taa ajeki dugn dojege maakn *kusiñ ki. Jo naan tugjeki kusiñjege se, taa j'aki tedn jee naangen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tedn nakgen jiga naaniñ ki.

¹⁵ Kese bo taar ken naai an dooy jeege, an deje ð an mooy jeege ute togi. Jo naai se nam onten kaaki aan go debm cere.

3

*Jee Raage tap bo king ð di daan jeege tun jeel *Raa mal ey se*

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se ð gaaringe ute togge se k'sookden, ð k'tookden taarde ð k'daap rode gen tedn bee jeege tu. ² J'onte naaj nam, j'onte tedn taara ute jeege j'ok jeege rode ki, daayum k'ted jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajeege kic bo do dakin se, k'tedkiro jee derlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. Jo naaje j'iigkiroga kiigi ð

j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki ɓo gen tɛdn nakgen *kusiŋa ɔɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo ɔɔ naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadɪn jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛŋa ɔɔ naan se je jikilimge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakɲ doobɪn ki ɓo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛɛjjeki kɛɛj ɓo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusiŋjege, ɔɔ tɛdjeki j'oojjekiga kiji ɔɔ tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadɪn se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bɛɛŋ se tɛdjekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobɪn naanɪn ki gen kɔŋ *kaajɲ gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raanɪ se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakɛde do Raa ki se 'kaay kaamɛde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse ɓo taar ken jiga ken 'noogɲ jeege paac.

⁹ Num gan ɔŋte lee je gɔtn naajɲ taargen rɛŋ rɛŋ, ɔŋte tuun mɛtjil jeege, ɔŋte mooy te jeege, naajɲ taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔŋte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛŋ rɛŋ ken ɔŋ noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakiɲ gaan gaan jee Raage te naapa se, ɓaa taadɪn ɔɔ ŋ'ɔŋte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, tɛr ɓaa taad dɔɔliɲ kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔɔd doi dɔkɔ ron ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsɲga ute doobm Raa, ɔɔ te kusiɲ naan lee tɛd ɔŋ ey se, naan malɪn ɓo ɔj bɔɔrɔ don ki.

*Pol tɛd tɔɔsɛ jee Raage tun Kɛt ki
(1Kɔr 16.20-24)*

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey ɛ Tisik. Taa maakɛde ki se debm kalan ai ɓaa noogo. Ken debm kalan jaay ɓaa aan ɔŋjiga naane num, naai aay kaami 'ɓaado ɔŋum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɓaa king kaadɪn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas ken jeel mɛtn taar kɔjɲ bɔɔrɔ ute Apɔlɔs jaay ɓaa ɓaa mɛrtɛ se aakden dode ki ɔŋten kɔŋ dim aden baata. ¹⁴ ɔŋ genaajegen doobm *al-Masi ki se kic ɓo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogɲ jeege ken, bɛɛki num, j'aden noog se. Bin se kaal maakɲ naade aal do Raa ki se kɔŋ noogɲ jeege.

¹⁵ Jeege paacɲ ute maam gɔtn ara se tɛdi tɔɔsɛ. ɔɔ naai kic tɛd tɔɔsɛ genaajege tun doobm al-Masi ken Kɛt ki, naaden ken jejeki se.

ɔŋ Raa asen tɛdn bɛɛŋ paacki.

Maktubm ken Pɔl raanɪn Pilemon ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanɪn Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gɔtɪna. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ɔ naan se maakɪ jee al-Masige tun maakɪ gɛgɛr ken Kɔlɔs ki. Ɔ naan se mɛdn Pɔl. Naan ɔk bulu kalan k'danɪn Onezim ken iin aano gɔtɪn ki. Ken nakɪ ɔ jaay Pɔl dɔɔdo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad ken se Pɔl dangay ki. Nabo Onezim se, naan kic ɔaa took aal maakin do Isa ki. Pɔl uun doa je an kɔl gɔtn mɛlin ki. Naan raan maktubm se je taa mɛlin an kɔkin aan gɔɔ bul ey sum, num aan gɔɔ gena dɔobm al-Masi ki. Kaad ken naane se bul aanga jaay j'ɔkinga se, k'tɛdin ɔɔɔ. Maakɪ maktubin ki se Pɔl taadin te ute taa tɔɔg eyo num taar urlu. Ɔ naan lɛ gaasin te gen kɔkɪ Onezim aan gɔɔ bulin eyo. Nabo naan taad Pilemon ki ɔ n'saapa ɔ taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ɔ maak-je al-Masi se ɛd king kiji ɔ king jeege ute naapa se kic ɔo, naan tɛrlin kiji.

*Pɔl ute Timote raan ɔl tɔɔsɛ Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

1 Maktubm se maam Pɔl ɔo m'raanɪ maam ken j'ɔkum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te genaaje Timote se k'tɛdi tɔɔsɛ. Naai ken mɛdn doje ɔ debm tɛdn naabm Isa al-Masi gɔɔ naaje. 2 Naaje k'tɛd tɔɔsɛ genaaje ken mɛnda Apia ɔ k'tɛd tɔɔsɛ Arsip ki ken tɛd naaba ute naaje tɛlɛ aan gɔɔ asgar cɛje ki gen kudn bɔɔɔ. Ɔ k'tɛd tɔɔsɛ *egliz ken lee tus bei ki se kici. 3 Ɔn Bubjege *Raa ɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛdɛ ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa maak-je Pilemon ɔk do jee Raage tu

4 M'tɔɔm Raa ɔ daayum ken maam jaay m'ɔaa keem Raa se m'saap do naai ki, 5 taa maam booy jeege lee ɔɔs maan gen kaal maaki ken naai aal do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki ɔ ute maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu paac se. 6 Maam m'tɔnd mɛtn Raa ɔn kaal maakɪ ken tumjeki kalan se 'tɛdn tɔɔgɔ, kɛse ɔo ken taadn jeege tu bɛɛ ken naaje j'ɔkki ute Isa al-Masi. 7 Genama, maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu se raapunga maakuma ɔ ɛdumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se sɛldenga maakde den aak eyo.

*Pɔl tɔnd mɛtn Pilemon ɔ n'ɔk Onezim se jiga
(Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)*

⁸ Taa di naai 'jeele ey num ken m'dook ute Isa *al-Masi se maam m'ok doobm ken m'ai taadn naabm ken naai 'teda, nabo maam m'je tedn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se bo ken maam m'je tond meti se. Kese bo maam Pal ken gaab-gool j'okum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tond meti gen Onezim* ken maam tedin tedga aan goo goonum mala maakn dangay ki ara. ¹¹ Do doki se naan debm on noogi te eyo, gan borse se naan tedga debm ken ajenki kon noogo maam m'utu naai se.

¹² Borse maam terl m'oli Onezim goti ki, naan ken tedga debm koon maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakn dangay ki ken j'okum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Beki num, naai bo am noogo gan maam m'okinga naan bo goo naai ki. ¹⁴ Nabo borse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tond te meti ey borto. Taa maam m'je naabm naai am ted se ute taa too eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan onio gen bii kandum se, taa naan jaay ok terl baa oniga num baa ting te naai gen daayum. ¹⁶ Jo borse se naan aan goo bul ey sum, gan borse naan tedga bee cir bulu taa naan tedga gena ken onn maaka. Maam se m'jena nabo naai se an je den cir daala; taa naan kic debkilimi o tedga gena doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken naai jaay aakum aan goo genaai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se okin aan goo ken naai okum maam mala. ¹⁸ Ken naan jaay tujiga dim lo ai kogn dim kic bo, on maam bo m'aisin kogoo. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala bo m'raanisin ute jima: maam m'aisin kogoo. Num gan onte tedi dirigi taa Meljege se naai kic maam m'ok see doi ki. See maam m'taadn se naai mala. ²⁰ Ken bin num genaama, taa Meljege naaje k'tedkiga kalan se naabm se 'tedumsina, aan goo naaje te Isa al-Masi k'tedkiga kalan se 'raapum maakuma. ²¹ Nakn maam m'raanji se m'jeelin maakum ki naai se an kon tedi. Jo m'jeele nakn maam m'tond meti se naai an kon tedn cir naan se.

²² 'Daapum gotn m'an baa toodo goti ki kici. Taa keem Raa ken naase 'lee eemki se, maam m'ond dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen baa kon.

Pal ute medinge ted toose Pilemon ki

²³ Epapras ken j'okin dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tedi toose. ²⁴ Jo Mark, Aristark, Demas, Luk naaden ken ted naaba ute maam kalan se kic tedi toose.

²⁵ On Meljege Isa al-Masi asen tedn beeta.

* 1:10 Onezim ute taar Grek se je deekn oo: debm 'kon tedn dim.

Maktubm γεν Εbrege Kupm μετn taar taadjeki doobm γεν dooy maktubm γεν Εbrege

Maktubm γεν *Ebrege se debm ken raanin se, k'taad te ron eyo do jee ken k'raanden maktubm se kic bo k'jeelde eyo. Debm ken raano maktubm ara se, naan jeel ok Kitapm γεν Raa dooko ute jeege do dakin se jiga. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gotn ese se, jaay nakgen doon lee aan dode ki se tedden maakde taju do kaal maakden metn-jiki se kic bo baa urlga. Do jee metinge se, jenoga resn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je aden kedn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa olino se ol jikilimge taarde baa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa do naan se Raa mala mala. Do naan baado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan goo jikilingen lee ooy se, kusin ken ok toogo do jeege tu se, toogin se naan tedinga tedga goto (kon 2.14). Ute beer ken al-Masi ted se bo, jee took aal maakde don ki se 'kon baa cesn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook baaga bini aanga gotn Raa ki do naan bo Raa ondinga tedga magal debm tedn serke Raa ki gen jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan goo magal gen jee tedn serke Raa ki do dakin se eyo taa naan se ting gen daayum. Maakn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tol mooso taa Raa aden tol kusinde. Num gan al-Masi se edron serke taa kusin jeege je-kalan sum do gen sorokina. Taa naan se bo borse jee al-Masige se ingga do doob ken kiji do naade se 'kon terl ute metde ey sum. Bin bo kaal maakn gen jee do dakin se taaddesin taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn ken naan taadden ese bo ken edden kaay kaama maakn nakge tun doon ken aan dode ki ute nakn naam ken borse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Goonina*

¹ Do dakin se, Raa lee taado bugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se met dena do ute doobm jeege dena. ² Gan borse se maakn biige tun kaam moatn ara se, naan taadjekiga ute doobm Goonina do Goonin se bo, naan beer ondingo do edinga nakge paac kaam jina. Do ute doobm Goonin se bo naan aalo nakgen baa se paac kici. ³ Goon ese se bo ken taad *nookn Raa ken woor goto kelen do naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan ken ok toogo se bo, nakgen baa se paac naan tedde utu ting

gɔtde ki. Ken naan jaay tug *kusiŋ jikilimge aas sum se, naan ook ɓaa iŋg maakŋ raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kɔdn Raage*

⁴ Gooniŋ se, Raa ɔndinga raan do kɔdn Raage tu ɔɔ bin ɓo ro ken Raa ɛdiŋ se, cir geŋ kɔdn Raage. ⁵ Taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdiŋ ken gam eyo, ken an deekŋ ɔɔ:

Naai se, 'Goomuma,

*jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam ɓo m'Bubi.**

Ter daala kɔdn Raa ken gam tap ɓo Raa taadiŋ te eyo, ken an deekŋ ɔɔ:

Maam se m'tɛdn Bubi ɔɔ naai le am 'tɛdn goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad ken naan ɔlo Goon paragiŋ‡ do duni ki se, naan deek ɔɔ:

Ɔn kɔdumge paac keɛgeŋ naaniŋ ki.§

⁷ Geŋ kɔdiŋge se Raa taad ɔɔ:

Naade se jee tɛdn naabumge,

*naade se tec aan gɔɔ kuulu ɔɔ aan gɔɔ rɔɔn poodo.**

⁸ Num geŋ Gooniŋ ki se, Raa taadiŋ ɔɔ:

Gaar naai Raa se tiŋg geŋ daayum,

ɔɔ jeeige se le, naai tɔɔdde ute doobm daan ki.

⁹ Naai le 'je nakŋ ute doobiŋa

*ɔɔ nakŋ *kusiŋ se naai ɔɔd'undiŋ naatn.*

*Taa naan se ɓo Bubi Raa, naan ɔɔyiga uubu doi ki geŋ
maak-raapo ken taad ɔɔ*

naai se gaarge ɔɔ maakŋ parige tu se naai ɓo magal cirde.†

¹⁰ Ter Raa deekin daala ɔɔ:

Keɛse ɓo naai, Meŋje, do kupm meɛ ki se naai aalo do naanɔ

ɔɔ maakŋ raa le naai tɛdiŋo te jii.

¹¹ Nakgen se paac utu 'tjuu, gan naai se tiŋg geŋ daayum.

Deere, maakŋ raa ute do naanɔ se utu 'kooy koono aan gɔɔ kala.

¹² Ɔɔ naai utu aden tudn aan gɔɔ kala

ɔɔ utu aden pelekŋ aan gɔɔ ken k'lee k'pelekŋ kalge se.

Num naai le 'terl roi eyo ɔɔ daayum daayum naai iŋg gɔti ki.‡

¹³ Ɔɔ taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdiŋ ken gam eyo, ken an deekŋ ɔɔ:

'Baado iŋg do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tɛdn naai ɓo kiŋg dode ki.§

¹⁴ Kɔdn Raage se tap ɓo naade nanje? Naade se jee kaan naabm Raagen paacŋ j'ɔn j'aakden eyo, ɔɔ Raa ɔldeno se taa noogŋ jeegeŋ ken Raa utu aden kaaja.

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔɔ 1Krk 17.13. ‡ 1:6 Isa se naan goon paragiŋ kalan lak, gɔɔsiŋ gɔɔ. § 1:6 Aak Dt 32.43 ɔɔ KKR 97.7. * 1:7 Aak KKR 104.4. † 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1.

2

*J'ɔnten kuum kaalki taar *Raa se naan̄ ki*

¹ Taa naan̄ se ɓo, taargen naajege k'booyiŋkiro se, j'ɔkiŋki ɔɔŋ cir daala, ey num sɔm j'aki kiigŋ ɔoob ki. ² K'jeelki taar ken *kɔɔŋ Raage taado do dɔkin̄ *Musa ki se, ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac ɔ jeege jaay baate kuuno taar se ɓo baate kiŋg do ki se, jee bin se do *kusiŋ ken naade tɛd se, Raa dabardenoga ute ɔoobiŋa. ³ Anum naajege se, k'booyiŋkiga taar naan̄ ken aajjeki ɔ taar naan̄ se ɓe cir gen̄ kɔɔŋ Raagen taado Musa ki se. Bin num ken taar se jaay naajege k'j'uum j'aaliŋkiga naan̄ ki num, naajege kic j'aki kɔŋ kaan̄ kɔtn̄ dubar ken se eyo. Metn̄ taar kaajjege se, Mɛljege Isa ɓo uuno metiŋ taado deete ɔ jee ken booyo taariŋ naan̄ taado se ɓo, taadjeki ɔ taariŋge se, taargen mɛt ki. ⁴ Ɔo Raa mala taadga tal ɔ taar ara se taar mɛt ki ute ɔoobm nakŋ kaakŋ jeele ɔ ute nakgen naan̄ tɛdiŋ deel doa, ɔ ute napar nakŋ-kɔɔbgen naan̄ tɛda ɔ bin ɓo nan̄a nan̄a kic Raa ɛdiŋga *Nirl Salal aan̄ gɔɔ ken naan̄ maakiŋ jen ro ki.

Isa se naan̄ Debm Kaajjege

⁵ Anum duni ken utu aɛe baa jaay ken naaje k'taadn̄ metiŋ ɓorse se, 'kɔŋ tɛdn̄ kaam ji *kɔɔŋ Raage eyo. ⁶ Num maakŋ Kitap ki se, nam kalan̄ taadga tal ɔ:

Debkilimi se tap ɓo naan̄ nan̄a kaca jaay ɓo ken naai Raa saapm don̄ ki,

goon debkilimi se tap ɓo aas di jaay ɓo naai aakiŋ don̄ ki se?

⁷ *Kaadn̄ ken naai 'tɛd debkilimi ɔpo baata aas te kɔɔŋ Raa ey se, cɔkɔ sum.*

*Ter naai ɓo *nookiŋa ɔ 'magaliŋ aan̄ gɔɔ gaarge.*

⁸ *Nakgen paacŋ naai aaldeno se naai ɔniŋsiŋga kaam jina.**

Ken Raa jaay ɛdiŋga nakge paac kaam jii se, ne diŋm jaay Raa ɛdiŋ te kaam jii ey se, gɔtɔ. Nabo ɓorse nakge se paac naajege j'aakiŋki ute kaamjege se aan̄ gɔɔ tɛd te kaam jii ey ɓortɔ. ⁹ Gan̄ naajege j'aakki Isa se, kaad̄ ken Raa tɛdiŋo jaay naan̄ ɔŋ roŋ ɔpo baata aas te kɔɔŋ Raage ey se, cɔkɔ sum. Taa naan̄ dabaro ɔŋ roŋ ooy se, ɓorse se, Raa nookiŋga ɔ magaliŋga aan̄ gɔɔ gaarge. Bin ɓo ute bɛɛ Raa se, naan̄ ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ɔ ɓoɔbde tiŋg gɔtde ki. Bin ɓo Raa je ano baa ute geniŋge dena taa 'kend maakŋ nookiŋ ki. Taa dubar Isa ɔŋo se ɓo, Raa tɛdiŋ naan̄ tɛd aas naabiŋ ute ɔoobiŋa. Isa se naan̄ ɓo debm tɔɔd ɔlde gɔtn̄ kaaj ki. ¹¹ Taa Isan̄ ken debm tugŋ *kusiŋ jeege ute jee ken naan̄ tugde kusiŋdege se, naade paac ɓubde Raa kalan̄ ese sum. Taa naan̄ se ɓo ken Isa dan̄de ɔ naade k'genaŋge se kic ɓo, sɔkɔŋ tɔliŋ eyo. ¹² Taa naan̄ se ɓo Isa deek Raa ki ɔ:

Maam se m'utu m'taadn̄ taa naai genaamge tu;

* 2:8 Aak KKR 8.5-7.

ᵋᵋ ḡᵋtn ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai tᵋᵋm daande ki.†

13 Ter Isa taad daala ᵋᵋ:

Maam se m'utu m'kᵋnd maakum doi ki.‡

Ter naan taad daala ᵋᵋ:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa edumo se.§

14 Bin 6ᵋ aan ḡᵋᵋ gaan jikilimge paac ᵋk daa roa ute mooso se, naan kic 6ᵋ ᵋk daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin 6ᵋ ute kooy Isa se, Iblisn, debm tᵋkᵋ mind jeege, naan 6ᵋ debm ken baano ute yo do jeege tu se, tᵋᵋḡᵋ naan ᵋk se, Isa nanᵋnsinga tak. 15 Bin 6ᵋ jeege tᵋng aan ḡᵋᵋ bulge taa naade beer yo ki se, naan aden kᵋᵋ kᵋᵋdn dode. 16 Deere k'jeelki, naan baado ḡen nooḡᵋ kᵋᵋdn Raage eyo, num naan baado se ḡen nooḡᵋ metjil *Abraamge. 17 Taa di naan ted ron debkilimi tec naajege ḡenaange mala mala, bin 6ᵋ naan ted *magal debm tedn serke Raa ki debm beer ᵋᵋ tuj ᵋrmin eyo ḡen tedn naabm Raa. Taa naan se 6ᵋ naan ed ron *serke ḡen tᵋᵋl kusin jeege. 18 Deere, Isa se naan dabaroga ᵋᵋ ᵋᵋḡᵋga nakᵋ naama; taa naan se 6ᵋ naan an kaasa ḡen naakᵋ jeege nakᵋ naama aan dode ki.

3

*Isa se naan cir *Musa*

1 ḡenaamge, *Raa danᵋseno taa aki tedn jee naange. Taa naan se 6ᵋ ᵋndki saapse do Isa ki, naan 6ᵋ debm kaan naabm Raa ᵋᵋ debm tedn serkᵋ magal ḡen Raa. Naan 6ᵋ ᵋkjeki taasa ute Raa ᵋᵋ do nakge tun se 6ᵋ, naajege k'j'aalki maakjege do ki ᵋᵋ k'taadki naan jeege tu. 2 ᵋᵋ Isa se Raa beer ᵋndin ḡen tedn naabiᵋa ᵋᵋ maakᵋ naabin ki se naan tuj te ᵋrmin eyo, aan ḡᵋᵋ Musa ken tedo naaba maakᵋ *Bee Raa ki paac jaay tuj te ᵋrmin ey se*. 3 Kese doobiᵋa ken Isa jaay *nookin eem cir ḡen Musa se tec aan ḡᵋᵋ debm kᵋᵋᵋm bee ken k'nookin cir bee ken naan ᵋᵋᵋ. 4 K'jeelki, bee tak 6ᵋ ᵋk mel kᵋᵋᵋn kᵋᵋᵋᵋa, num mel kᵋᵋᵋm nakgen 6aa se paac se, naan Raa. 5 Maakᵋ Bee Raa ki paac se, Musa tedoga naaba tuj te ᵋrmin eyo ᵋᵋ naan tedo naabin se aan ḡᵋᵋ debm tedn naaba ḡen taadn jeege tu nakᵋ ken Raa utu aden taadn metin naan ki. 6 Num ḡan *al-Masi se, naan Goono, Goon ken tuj te ᵋrmin eyo ᵋᵋ Bee Raa paac se Raa ᵋᵋnsinga kaam jinᵋ. ᵋᵋ naajege se 6ᵋ aan ḡᵋᵋ k'bee naana ken naajege jaay k'beerki eyo ᵋᵋ j'ᵋndki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'kedn ḡᵋtn tᵋᵋl maaka jeenge tu

7 'Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakᵋ Kitap ki ᵋᵋ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

8 ᵋᵋnten 'tedki do mᵋḡᵋ

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

*aan gɔɔ kɛn do dɔkiŋ bugsege baate tooko taariŋ se
ɔɔ naaŋ kɛn se, naade naamiŋoga do kɔd-baar ki.*

⁹ TɛR Raa taad ɔɔ:

*Ute nakgen bɛɛ maam m'tɛdo baara si-sɔɔ se kic ɓo,
bugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaakŋ mɛtuma.*

¹⁰ Taa naaŋ se ɓo maam maakum taarum do jeege tun ese

*ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se le daayum lee tɛrlum
naaga*

ɔɔ nakŋ maam tɛd se le, naade booy ɔk eyo.

¹¹ Kɛn maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Gɛnaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛ kɔŋ maakiŋ 'tɛdn aak kusu kɛn an kɔliŋ naaŋ 'tookŋ kaal maakiŋ do Raa ki eyo ɔɔ tɛrl naaga Raa kɛn zɛɛr se. ¹³ Gaŋ kaad kɛn naase utu 'tingki ting maakiŋ kaad kɛn Raa danŋ jaaki se, ɓii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔntɛn kaanŋki rose dala ute *kusiŋa ɔɔ ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ. ¹⁴ Anum kɛn naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkiŋki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔliŋ ki se ute naaŋ se, naajege j'aki tɛdn naaba kalaŋ ute *al-Masi. ¹⁵ Bin ɓo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mind Raa num,

ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ

aan gɔɔ kɛn do dɔkiŋ bugsege baate tooko taariŋ se

ɔɔ naaŋ kɛn se, naade naamiŋo do kɔd-baar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɓo nanŋe? K'jeelki jeegen se ɓo kɛn jeegen paacŋ *Musa ɔɔddɛno maakiŋ taa naaŋ Masar ki. ¹⁷ Maakiŋ ɓaarge tun si-sɔɔ se tap ɓo, Raa maakiŋ taariŋ do nanŋe tu? K'jeelki, Raa se maakiŋ taariŋ do jeege tun tɛdo kusiŋ jaay ooyo do kɔd-baar ki se§. ¹⁸ ɔɔ jeegen kɛn Raa naam taariŋ rode ki ɔɔ: naade se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔɔl maak ki ey se, tap ɓo nanŋe? Naade se ɓo jee kɛn baate tooko taar Raa ɔɔ tɛrliŋo naaga se. ¹⁹ Bin ɓo k'jeelki, naade se jaay ɔŋ ɛnd te gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn tɔɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde donŋ ki.

4

¹ Do dɔkiŋ se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu ade kɛdn gɔtn kɛn naaŋ daapiŋga daap gɛn jamaka se ɔɔ ɓɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn tɛdn *kusiŋa jaay kɔŋ ron 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese ey se. ² Naajege kic ɓo k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegen tingo do kɔd-baar ki. Naade se booyga taar se, naɓo taar se tɛd te dim maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar kɛn

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

ese se. ³ Naʒo naajegen j'aalkiga maakjege do labar ken jiga se, j'aki kəŋ kənd gət ken Raa daapinga daap gen tɔɔl maaka se. Ey num jee ken baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Ken maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

*jee se kəŋ kənd gət ken maam m'daapin gen tɔɔl maaka se eyo.**

Kese ʒo taar ken Raa taado kaad ken naan aalo do naan ɔɔ nanjo naabin se, ey num bii gen jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gen bii k-cilige tu se maakŋ Kitap ki se gət kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nan naabin paac ɔɔ: *Bii*

k-cilige tu se, naan jamakŋ ro ki.† ⁵ Ɔɔ daala gətn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kəŋ kənd gət ken maam m'daapin gen tɔɔl maaka se eyo.‡* ⁶ Bin ʒo Raa se uunoga doa gen jee mɛtinge se ɔk doobo

gen kənd gət ken naan daapinga daap gen jamaka se. Num gan jee ken booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookŋ taar Raa se, naade se 'kəŋ kənd gət ken ese se eyo. ⁷ Taa naan se ʒo Raa ɔndga bii kuuy ken naan danŋ jaaki. Ken Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se tɛrlga tɛrl naaga Raa ki daanin dɔkga jaay naan taaddeno maakŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindin num, ɔnten 'tedki do-mɔŋgɔS.

⁸ Ɔɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔɔ gətn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kəŋ taadn taa bii gen jamakŋ ken kuuy ey sum. ⁹ Bin ʒo aan gɔɔ Raa nan naabin ɔɔ jamakŋ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kɛdn gətn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay endga gət ken Raa daapin gen jamaka se, naan se nanja naabin ɔɔ jamakŋ aan gɔɔ Raa ken nan naabin jaay jamakŋ ro ki se kici.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kənd maakŋ gət ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ɔndki kəndɔ maakjege tu se, nam ɔnte naajn taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kəlin 'koocŋ jaay 'tookŋ taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan ing zɛɛɛ ɔɔ ɔk tɔɔŋ ken ɔs maakŋ jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan end maakŋ nakge tun maakŋ ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔŋ cɛŋge, saapa ɔɔ koa. Nakŋ maakŋ saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan ʒo jeel nanin tak ɔɔ lee taadjeki mɛtin naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa ʒo aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔŋ aakin ey se, gətɔ. Naan Raa ki se nakŋ ko k'kəyŋ tap ʒo gətɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se ʒo, nanja nanja kic ʒo 'ʒaa taadn mɛtn taarin taarin.

*Isa se *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki*

¹⁴ Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn sɛrkŋ ken magal cir jee tɛdn sɛrkgen ʒaa se paac. Naan se ook ʒaaga maakŋ raa

* 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jen 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

ki cεεsn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se 6o kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'okinki tɔɔgɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'okki debm tɛdn serkn magal ken aas kaakn taa-daayjege. Naan se ɔɔgɔa napar nakn naamge paac aan gɔɔ naajege, naɔo naan se ɔɔn tɛd te *kusiɔn eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔɔnten 'bbeerki, k'baaki gɔtn kaag do Raa ken debm ajeki keɛjɔn dojege tu ɔɔ ajeki tɛdn bεε kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tɛdn serke Raa ki tak 6o k'bεer k'j'ɔɔdin maakn jikilinge tu gen tɛdn naabm *Raa taa tɔnd daapm jeege naanin ki. Naan Raa ɔndin se taa an kɛdn nakge *serke ɔɔ kɔjn mooso taa *kusiɔn jeege. ² Magal debm tɛdn serke Raa ki se, naan kic 6o ɔk tɔɔg eyo aan gɔɔ jikilingen 6aa se paac, taa di jeegeen jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔɔ tɛdn nakgen met ki ey se, naan aden keɛjɔn dode ki. ³ Aan gɔɔ naan kic ɔk tɔɔg ey se, naan 'kɛdn serke Raa ki taa kusiɔn jeege sum eyo, num taa kusiɔn naan malin kici. ⁴ Naan se kalin ki sum 6o 'kɔn kuun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tɛdn serke Raa ki se, Raa mala 6o bεer ɔɔdina aan gɔɔ ken naan bεer ɔɔdo *Aarun do dɔkin se.

⁵ Bin 6o *al-Masi kic naan mala 6o uun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa 6o bεer ɔɔdino ɔɔ deekin ɔɔ:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam 6o m'Bubi.*

⁶ ɔɔ gɔt kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔɔ:

Naai se debm tɛdn serke Raa ki gen yemiɔa aan gɔɔ Melkiseɛdek.†

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tɔnd meta, eem nɔɔ ɔɔ tɔɔyɔ ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kɔn kaajn maakn yo ki. ɔɔ Raa se booyinga keemiɔa taa naan se debm took uun taariɔa. ⁸ Isa se naan 6o Goon Raa. Ute naan se kic 6o naan aakoga dubar ɔɔ ute doobm se 6o naan deel ronɔa gen tookn kuun taar bubina. ⁹ ɔɔ Raa tɛdino naan tɛd aasoga naabin paac ute doobiɔa ɔɔ naan tɛdga debm *kaajn gen daayum gen jeegeen paacn took uunga taariɔa. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔɔ naan se magal debm tɛdn serke Raa ki aan gɔɔ Melkiseɛdek.

Kaal maakse se ɔkinki tɔɔgɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ok taarge dena gen taada, naɔo ken j'asen taadn metin se tɛdjen ɔɔnɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeegeen 'booy ɔkki taara yɔkɔd eyo. ¹² Ey num do dɔkin tap

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔɔ *Ebrege kon 7 kici gen Melkiseɛdek.

60 naase k'dooyseenoga dooy nakgen se ɔɔ bɛɛki num, naase kic aki tɛɔn jee dooy jeege, na60 maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen kɛn k'lee k'dooy jeegen kɛn utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum ɔɔse kic 60, maam m'aaksen naase se 'jeki 60 j'asen kɛɔn sia, ey num kɔsgen deer se, naase ɔɔ aasin̄ki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan̄ goon k'taace; debm bin se 'kɔɔ bɛɛr kuun nakɔn ute doobin̄ eyo. ¹⁴ Num gan̄ kɔsn deer se gen̄ jee magala. Ɔɔ naade se jeel ɔk nakɔn jiga ɔɔ nakɔn kɛn *kusin̄a, taa nakgen se naade lee tɛɔn̄ tɛɔa.

6

¹ Bin 60 mɛtn taar *al-Masi kɛn k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don̄ ki se, j'ɔɔn̄ki kinḡ gɔtin̄ ki aan̄ gɔɔ kɛn do kuun mɛt ki, num naajege se, k'6aaki ute naanjege taa j'aki tɛɔn̄ jee magala. J'ɔɔnten tɛrl do nakge tun do kuun mɛt ki se aan̄ gɔɔ: kɛn gen̄ tɛrl naaga do nakge tun ajenki kɔl yo ki ɔɔ j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ɔɔnte kinḡki do dooy gen̄ napar tugɔn̄ ɔaapm ro naan̄ Raa ki ɔɔ gen̄ tɔnd̄ ji do jeege tu taa Raa aden̄ tɛɔn̄ bɛɛ; j'ɔɔnten kinḡki do taar kɛn Raa taad̄ ɔɔ jeegen ooyga kooy se utu duru daan̄ yoge tu ɔɔ taar kɛn Raa utu kɔɔn̄ bɔɔɔ kaam mɔɔtn̄ gen̄ sɔɔkɔn̄a do jeege tu. ³ J'ɔɔnten kinḡki gɔtn̄ ese sum, num k'6aaki ute naanjege aan̄ gɔɔ kɛn Raa maakin̄ jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen tɛrlga tɛrl naaga Raa ki ɔɔ endga maakɔn̄ *kusin̄ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn̄ wɔɔr kɛn iin̄o gɔtn̄ Raa ki, ɔɔga nakɔn̄ nijim kɛn Raa ɛd̄ jeege tu, ɔɔga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam̄ ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga kinḡ kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ ɔɔse ɔɔ naan̄ ki ɔɔ ute naan̄ se kic 60, kɛn naade jaay tɛrlga naaga Raa ki se, doobm̄ je kɔɔn̄ kuuy jaay naade adɛ tɛrl maakde ɔɔ j'andeno tɛrl gɔtn̄ al-Masi ki daal se, gɔɔ. Taa jee se, aan̄ gɔɔ naade malinge 60 tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔɔ naade tɛrl ɔlinḡa maakɔn̄ sɔkɔn̄ ki naan̄ jeege tu.

⁷ Aakki maakɔn̄-gɔtn̄ jaay maane bɔɔy daayum maak ki se kɛn nakɔn̄ kɔsin̄ maak ki jaay oojga jiga mɛl maakɔn̄ gɔt ki se, gɔtn̄ se, Raa tɛɔn̄ bɛɛn̄a. ⁸ Num kɛn maakɔn̄-gɔtn̄ se jaay iin̄ muge ute kɔɔndge sum num, maakɔn̄-gɔtn̄ ese se ooj te dim̄ ey se, gɔtn̄ se Raa an̄ naama ɔɔ j'an̄ toocɔn̄ naatn̄ gen̄ sɔɔkɔn̄a.

⁹ Jee maak-jemge, kɛn naaje k'taad̄ bin kic 60 naaje se k'jeele naase se utu inḡki do doob kɛn jiga kɛn asen̄ kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan̄ debm̄ tɛd̄ nakge ute doobin̄a ɔɔ naan̄ kɔɔn̄ diriḡ eyo naabm̄ kɛn naase 'tɛɔn̄kiro ute maak-jea taa naan̄a gen̄naasege tu ɔɔ ɔɔse kic naase utu 'lee 'tɛɔn̄ki tɛd̄ se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se naɔa naɔa kic 60 nakgen naan̄ 'tɛd̄ ɔɔse se ɔɔnte kɔn̄in̄a, num aay kaamin̄ ɔnd̄ don̄ do nakɔn̄ kɛn

naajege j'ondki dojege do ki ken utu kaan ute doobina bini kaan do taar toolin ki. ¹² On̄te 'kooarki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki oo aay kaamde do ki oo ute nakgen se bo naade utu 'kon̄ nakn̄ bee ken Raa taad oo utu 'kedn̄ jeenge tu se.

Nakn̄ ken Raa taad oo kedn̄ jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dokin̄ se, Raa taadoga taad oo utu kedn̄ naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad ken naan̄ taadin̄ taar se, naan̄ naam taarin̄ ute ron̄ mala taa nam jaay magal cirin̄ naan̄ Raa se, goto*. ¹⁴ Naan̄ taadin̄ tal oo: *Deere, maam se m'ai tedn̄ bee dena, oo m'ai dir̄l metjili 'tedn̄ den aak eyo.*†

¹⁵ Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin̄ booyinga dena oo aal maakin̄ paac do ki oo ute naan̄ se, Raa baado edin̄ nakn̄ ken naan̄ taadin̄ oo an̄ ked se. ¹⁶ Ken jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin bo taarde se naade toolin̄ ute naam ken naade naam taarde se. ¹⁷ Bin bo jee ken Raa taadoga taad oo utu aden ked naka se, naan̄ taadesin̄ tal cir daala oo naan̄ se 'kon̄ ter̄l taarin̄ kuuy eyo. Taa naan̄ se bo do taar ken ese se, naan̄ naam taarin̄ do ki. ¹⁸ Ute nakgen ken naan̄ taad oo utu aden keda oo ute naam taarin̄ ken naan̄ naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kon̄ tedn̄ taar-koo b eyo. Bin bo naajegen ken j'on̄kiga gotn̄ koomo gotin̄ ki se, taaringen di se bo ken edjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kol j'aki kond dojege tak do nakge tun ken naan̄ taadjeki oo utu ajeki ked se. ¹⁹ Aan goo maal ken too go ken lee gak daar markaba se, kond do naajege kic bo ted kingjege se too g gan̄ tec bin kici. Oo kond do ese se end bini deel kal deer ken k'gaan̄ gotn̄ *Bee Raa ken *salal† oo naan̄ se baa bini aan gotn̄ Raa ki mala. ²⁰ Gotn̄ ese se bo Isa endo naanjege tu oo naan̄ endo se taa naajege kici. Oo naan̄ ted naan̄ ese se, taa naan̄ 'tedga *magal debm tedn̄ serke Raa ki gen daayum aan goo Melkisedek.

7

*Melkisedek se naan̄ gaarge oo *debm tedn̄ serke Raa ki*

¹ Melkisedek se naan̄ bo ingo gaar gen geger Salem ki oo debm tedn̄ serke gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino got ken naan̄ tedo booro ute gaaringe jaay baado baa se, Melkisedek bo doodin̄a oo doodin̄ booro. ² Abraam nakgen jigan naan̄ too go gotn̄ boor ki paac se, naan̄ nigin̄ goto kaam sik oo ken kaam kalan̄ se, naan̄ uun edin̄ Melkisedek ki*. Nakn̄ ken maam m'je taadn̄ deet se: Ro Melkisedek se je deekn̄ oo: Gaar ken ted naka ute

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17. ‡ 6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak Jen 14.17-20.

doobina. Ɔ ter naan se Gaar gen geger Salem†, kese je deekn Ɔ: Gaar ken edlapia jeege tu. ³ Ɔ Melkisedek se, Kitap taad te taa bubin eyo, taa kon eyo, taa metjilin ken naan teecno ro ki eyo, Ɔ taa koojin eyo Ɔ taa kooyin eyo. Anum naan se tec Goon Raa Ɔ naan se debm tedn serke Raa ki gen daayum.

⁴ K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic 60, nakgen jigan naan toso gotn boor ki se, naan nigin goto kaam sik Ɔ ken kaam kalan se, edin naan ki. ⁵ Maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, maakn metjil gaan Lebige tu se, jee metinge se jee tedn serkge Raa ki Ɔ gaan Israelgen kuuy se maakn nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik Ɔ ken kaam kalan se edden naade ki. K'jeelki, naade se kic gena naapge Ɔ naade se paac teeco metjil Abraam ki. ⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebige tu eyo, nabo Abraam nig nakinge kaam sik Ɔ ken kaam kalan se, edin naan ki. Ɔ ter naan edin booro Abraam ken Raa taadinga taad Ɔ utu an kedn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal 60 Ɔ Ɔ booro deb ken baata. ⁸ Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalan k'lee k'jedden se, naade se jikilingen lee ooyo aan go jee baa se paac; Melkisedek kic onga bedina aan go naade se, nabo Kitap taad Ɔ naan se utu ing zere. ⁹ Lebi ute doobm metjil naan se, borse kic gaan Israelge lee nig nakdege goto kaam sik Ɔ ken kaam kalan se, naade utu lee edden. Bin num j'aki taad j'Ɔki di: Lebi mala kic ute metjilin se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin goto kaam sik se, ken kaam kalan se naade edoga Melkisedek ki. ¹⁰ Deere, kaad ken se Lebi j'oojin te ey borto, num naan ken se, naan utu durn bugin Abraam ki kaad ken Melkisedek baado do Ɔ ute bugin Abraam se.

Isa se naan debm tedn serke Raa ki aan go Melkisedek

¹¹ Maakn *Ko Taar Raa ken Musa edo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebige 60 ken Raa beer toodden gen tedn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay tedga ute doobin num, gen di jaay Raa 'beer 'koodn debm tedn serke kuuy aan go Melkisedek se? Ken doobin ki num k'beer koodn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹² Ɔ ken jee tedn serkge Raa ki jaay k'pelekdenge ute taa bee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ol k'tondde naade se kic 60 j'an pelek kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Meljege Isa Ɔ naan se teeco taa bee ken kuuy. Ɔ taa bee naade se nam tap 60 bii kalan ted te naabm gen tedn serke Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa bee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee tedn serke Raa ki se, taa bee jeege ese se, naan taado te taa naade eyo.

† 7:2 Ro Salem se je deekn Ɔ: lapia.

15 Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, borse toodga tal. Debm tedn serkɛ kuuy se, aanga ɔ naan se aan gɔɔ Melkisedek. 16 Ken ɔl jaay naan tedf *debm tedn serkɛ Raa ki se taa gen metjilin do naan ki eyo, num taa naan se ɔk tɔɔgɔ gen ting gen daayum. 17 Taa naan se ɔ Kitap taad ɔɔ:

Naai se debm tedn serkɛ Raa ki gen daayum aan gɔɔ gen Melkisedek.†

18 Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ ey jaay k'pelɛkin ute ken kuuy se, taa naan se ɔɲ noog te jeege den eyo. 19 Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔɲ tedf te dim aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gan kɔnd ken naaje j'ɔndki dojege borse se bɛɛ cir paac paac ɔ ute kɔnd do se ɔ ken tedfjeki naajege k'gɔɔrki ute Raa se.

20 Ter do ki daala, ken Isa jaay Raa ɔndin magal debm tedn serkɛ se, Raa naamga naam taarin jaayo. Gan gen jee tedn serkɛ Raa ki ken kuuy se, Raa ɔɲ naam te taarin eyo. 21 Anum Isa se ken Raa jaay ɔndin debm tedn serkɛ se, naan naam taarin ɔɔ:

Maam Raa Mɛɛ se, m'naamga naam taaruma ɔɔ taarum se m'an kɔɲ terl kuuy eyo, m'ɔɔ:

Naai se 'tedga debm tedn serkɛ Raa ki gen daayum.§

22 Taa naan se ɔ ute Isa se kic ɔ, naajege k'jeelki *dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

23 Ter daala, jee tedn serkɛ se k'tɔlga dena, naɔo yo se ɔɲ ɔndɛ te gen tedn naabde se gen daayum eyo. 24 Num gan Isa se, naan ting gen daayum ɔ naabin ken naan lee tedf se kic ɛ ting gen daayum. 25 Taa naan se ɔ jee ken baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ɔk tɔɔgɔ ken aden kaajɲ gen sɔrɔkina, taa naan se daayum ting zɛɛɛ gen tɔnd metn Raa taa naade.

26 Isa se naan ɔ *magal debm tedn serkɛ Raa ki ken dɔɔdjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ɔk tuj eyo ɔ ɔk *kusiɲ eyo. Anum ne dim jaay an tum ute jee kusiɲge tap ɔ gɔɔ ɔ naan se Raa uun baansinga raan ɔndinga do nakge tu paac. 27 ɔ naan se aan gɔɔ magal tedn serkɛ Raa ki ken do dɔkin se eyo. Naade se lee tedf serkɛ taa kusiɲ naade malinge jaay ɔ tedf serkɛ taa kusiɲ gen jeege se. Gan Isa se naan mala ed ron serkɛ je-kalan sum ɔ gen sɔrɔkina. 28 Magalgen jee tedn serkɛ Raa ki ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki tɔndɛ se, naade se jikilimge sum ɔ naade se ɔk tuj naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taarin se baado end gɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔ taar se ɔ ken tedf Isa tedf magal debm tedn serkɛ Raa ki gen daayum. Goonin se ɔ tedf nakge paac aasin ute doobiɲa.

† 7:17 Aak Jen kɔɲ 13 ɔ KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4.

8

*Isa se naan̄ 60 *magal debm tēdn serke Raa ki gēn naajege*

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen metin̄ se, keŋe 60 napar magal debm tēdn serke Raa ki ken naajege k'j'okki se. Ɔo naan̄ se ookga maakŋ raa ki utu ing do ji daam kaag do *Raa ki ɔo Raa Sidburku 60 gaar magal ken cir nakgen 6aa se paac. ² Isa tēdn naabm *salal maakŋ *kɔrɔr Raa ken mala mala ɔo kɔrɔr se jikilimge 60 daapin̄ eyo num Mēljege 60 debm daapina.

³ Magal jee tēdn serke Raa ki paacŋ ken k'tondde se nan̄a nan̄a kic 60 ɔk nakŋ ken naan̄ 'kēdn Raa ki ɔo an̄ kɔjn̄ mooso. Bin 60 magal debm tēdn serke Raa ki gēn naajege se kic 'kɔkŋ dīm tak ken 'kēdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naan̄ ki sum num, naan̄ 'kɔŋ tēdn debm tēdn serke Raa ki eyo*, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ed nakge *serke Raa ki aan̄ gɔo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno se. ⁵ Naade se 6ee ken naade tēdn naaba maak ki se, naan̄ se kaam nirli sum ɔo tec tec 60 *Bee Raa mala mala ken maakŋ raa ki. Bin 60 ken Musa jaay 6aa daap kɔrɔr magal se, Raa dejin̄ ɔo: *Aakin̄ jiga. 'Baa daapin̄ 'tec raa raa aan̄ gɔo ken maam m'taadisin̄ do ko ki se.*† ⁶ Deere, 6orse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔokŋ ken Raa dɔok ute jeege, ute dɔobm naan̄ se jiga cir paac paac. Ɔo Isa se naan̄ 60 daan̄ Raa ute jeege ɔo ute dɔobm naan̄ se, Raa taadga taad ɔo utu kēdn nakgen bēe cir paac paac jeege tu.

**Dɔokŋ ken Raa dɔok kiji ute jeege*

⁷ Ken dɔokŋ ken Raa dɔoko ute jeege do dɔokin̄ se jaay tēd naabin̄ aasga ute dɔobin̄ num, Raa se 'kɔŋ dɔokŋ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num ken Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiŋ naade tēd se naan̄ deek ɔo:

'Booyki, maam Mēle m'taadsen m'ɔo biigen utu ade 6aa naan̄ ki

se,

*maam m'utu m'dɔokŋ kiji ute metjil gaan *Israelge*

ɔo ute taa 6ee Juda†kici.

⁹ *Dɔokŋ ken maam m'dɔoko ute naade se*

'tec aan̄ gɔo dɔokŋ ken maam m'dɔoko dɔokin̄ ute bugdege se eyo.

Kaad ken naane se 6o, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔo m'tɔd m'ɔaddeno naatn̄ maakŋ taa naan̄ Masar ki.

Gan̄ dɔokŋ ken maam m'dɔoko ute naade se, naade tujga ɔrmde ro

ki.

Taa naan̄ se 6o maam m'terldeno naaga.

Keŋe 6o taar Mēljege taada.

* **8:4** Ken Isa jaay 'kɔŋ tēdn debm tēd serke Raa ki ey se, taa naan̄ teeco metjil Juda ki. † **8:5** Aak Ekz 25.40. ‡ **8:8** Taa 6ee Juda se maakŋ gaan Israelge tu kici.

10 *Tēr Mēljege Raa taad* ɔɔ: *Taa dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute*
gaan Israēlge,
kɛn biigen ade baa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gen jeel
doobumge

ɔɔ *doobumge se m'adesin taadn kɔmb maakde ki.*

Maam m'aden tɛdn Raade ɔɔ naade tɛdn jee maamge.

11 *Maakde ki se nam 'dooy naapin ute genaan gen jeel Raa ey*
sum,

taa jeege paac am jeelum maam Raa,

'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

12 *Taa ute beem se, maam m'aden tɔɔl tujdege*

ɔɔ *kusinɔdege se m'an dirigin naatn.* §

13 *Kɛn Raa jaay dan dɔɔkɲ kɛn naan utu dɔɔkɲ ute naade kiji*
se, naan je taadn ɔɔ dɔɔkɲ kɛn naan dɔɔko deet deet se gɔtn
deelga; taa nakɲ jaay daanin dɔkga se naan ooyga koono ɔɔ
ɔɔpga baata utu 'deele.

9

Raa se tap ɔo j'an keem j'ɔɔ di

1 *Dɔɔkɲ kɛn *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge
 ute ɔee do naan ki ara gen keem Raa. 2 Taa ɔee se naade
 ɔaap *kɔrɔr magal ɔɔ gaanin gɔtɔ kaam dio ute kal deere. Gɔtn
 naan ki se k'danin gɔtn *salal ɔɔ gɔtn se ɔk lɔɔmpɔ kɛn ɔk jige
 cili ɔɔ ɔk tabil, ɔɔ do tabil ki se ɔk mappagen kɛn j'ɛdɪŋga kɛd
 *sɛrke Raa ki. 3 Ɔɔ ɔee maak ki kɛn naagn kal ki se, k'danin
 gɔtn salal cir paac paac. 4 Ɔɔ gɔtn se ɔk bejeɲe gen daab kɛn
 k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijimi ɔɔ ɔk *sandukɲ kɛn Raa dɔɔk
 ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ sandukɲ se naagin ɔɔ maakin ɔɔ paac
 k'j'ɔɔyin ute daab. Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ kɛn k'daapin
 ute daab ɔɔ maakɲ nak kɛn se ɔk kɔsɔ kɛn k'danin maan*,
 sirdn gen *Aarun kɛn iinɔ pɔɔɲɔ ɔɔ ute tircil kɛn k'raanga raan
 ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenɲe. 5 Do sanduk ki se,
 naade ɔaap tɔnd *kɔdn Raage dio kɛn k'dandɛ *cerubige* kɛn
 taad *nookɲ Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa beekɲ keydege kɛn
 deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se ɔo gɔtn kɛn k'lee k'siikɲ
 mooso kɛn url maakɲ Raa. Naɔo ɔɔrse, maam m'ɔk gɔtn kɛn
 m'asen taadn mɛtn nakgen se paac eyo.

6 Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndɪŋga ute doobin bin se, *jee
 tɛdn sɛrke Raage tu bii-raa naade ɛnd maakɲ ɔee kɛn naan ki
 se gen tɛdn naabdɛ. 7 Num maakɲ ɔee kɛn maak ki se, magal
 debm tɛdn sɛrke kalin ki sum ɔo, maakɲ ɔaar ki se ɛnd jɛ-kalan
 sum. Ɔɔ kɛn naan ɛnd kend se, naan ɔaan ute mooso gen sɛrke
 jin ki tak, taa *kusiɲin ɔɔ taa kusiɲ gen jee denggen kɛn naade

§ 8:12 Aak Jer 31.31-34. * 9:4 Maan ara se kɔsn kɛn Raa sidɔ gaan *Israēlge tu
 kaad kɛn naade tingɔ do kɔd-ɔaar ki.

tɛdɪn jaay ɔnd eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiŋki taada ɔ kɛn jeege jaay utu tɛd tɛd naabm maakɲ ɓee kɛn naan ki rɔk se, kɛse je deekɲ ɔ doobm kɛn jeege an kɛnd maakɲ ɓee kɛn maak ki kɛn gɔtn salal cir paac paac se j'utu k'j'ɔɔdɪn te ey ɓɔrtɔ. ⁹ Nakgen se kaam nirli gɛn nakgen ɓɔrse aanga se. Taa nakgen k'j'ɛd sɛrke Raa ki ute moosn kɛn j'ɔj Raa ki se aas eyo gɛn tugɲ ɗaapm maakɲ debm kɛn ɓaado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa kɔsɔ, taa kaaye, taa napar tugɲ ɗaapm roa naan Raa ki ɔ kɛse doobm kɛn jikilimge ɓo lee tɛd sum. Nakgen se ɔs aay bini aan kaadn kɛn Raa ɓaado tɛrl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan ɓɔrse *al-Masi aanga, naan ɓo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki kɛn ɓaano ute bɛɛ kɛn naajege k'naamiŋkiga naam se. Gɛn tɛdn naan ese se, naan end maakɲ kɔrɔr kɛn magala ɔ salal kɛn cir kɔrɔr do naan kɛn jikilimge ɓo ɗaapɪn se ɔ kɔrɔr se tec aan gɔɔ nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Kɛn al-Masi jaay end jɛ-kalan gɛn sɔrɔkiŋa maakɲ ɓee kɛn gɔtn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan maraŋge eyo; num naan se ɛd moosn naan malɪna, bin ɓo naan dugjega dojege gɛn sɔrɔkiŋa. ¹³ Kɛn moosn baalge ute gɛn kɔs-targe ute burkɲ maraŋ mɛnd k'tɔɔlɪna ɔ k'tɔɔciŋ jaay k'tɔs k'siikiŋ do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, ¹⁴ mɛt kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ɔk kusiŋ eyo ɔ naan mala ɛd ron sɛrke Raa ki ute tɔɔgɲ Nirl Salal tiŋg daayum se. Ɔɔ ute moosn naan se ɓo, tugjeki maakjege kɛn ɔk nakgen tɔɔl sɛr eyo kɛn ajeki kɔl yo ki, taa bin jaay ɓo naajege j'aki tɛdn naabm Raa kɛn zɛɛɛɛ.

¹⁵ Taa naan se ɓo al-Masi se, naan ɓo debm daan Raa ute jikilimge ɔ ute doobm naan se ɓo Raa dɔɔk ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugɲ do jeege kɛn tujo kaad kɛn Raa dɔɔko ute jeɳge do dɔkiŋ se. Ɔɔ bin ɓo jee kɛn Raa danɗe se, naade 'kɔŋ bɛddɛ maakɲ nakge tun kɛn Raa ɓɔɔbiŋga ɓɔɔb gɛn daayum jeɳge tu ɔ taaddenga taad ɔ utu adesiŋ kɛd se. ¹⁶ Kɛn deba jaay raanɔ ɔ: kɛn maam m'ooyga num nakumge se, nigɪŋki jeege tu se, debm bin se k'booy kɛn naan ooyga jaay ɓo, nakiŋge se j'anɲ nigɪna. ¹⁷ Kɛn taar kɛn naan raanɲ se naan ooyga jaay ɓo ɔs aaye; ey num kɛn naan utu zɛɛɛɛ se, nam 'kɔŋ nigɲ nakiŋge eyo. ¹⁸ Taa naan se ɓo dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔko ute jeɳge do dɔkiŋ se kɛn jaay k'tɔɔl te moos ey se, naan ɔk tɔɔg eyo. ¹⁹ Kɛn *Musa jaay tus jeege ɔ naande ki se naan taaddɛn tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki kɛn gɛn tɛdɔ se, jaay ɓo naan uuno mooso gɛn gaan maraŋge ute gɛn baalge kɛn k'tɔɔldɛ sɛrke se ɔ naan deepɪna ute maane, naan tɛɛɛɛ kamb kaaga kɛn k'danɲ isop ɔ dɔɔkiŋ te bɛɛkɲ baatn aac kaace.

Naan̄ ɔlin̄ maakn̄ moos ki se ɔ naan̄ siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu. ²⁰ Naan̄ taadden ɔ: *Kese bo moosn̄ ken taad ɔ Raa dɔkga ute naase. Naan̄ taadseno doobin̄ se, ɔkinki jiga.*†
²¹ Ter mooso se, Musa siikin̄ ro kɔrɔr ken magala ɔ do nakge tun paacn̄ ken k'tɛdn̄ naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakn̄ Ko Taar Raa ki se den̄ nakge paac se mooso bo ken *tug daapde tɛd aak bɛɛ naan̄ Raa ki. ɔ ken mooso jaay gɔtɔ se, kusin̄ kic bo j'an̄ kɔn̄ tɔl eyo.

*Moosn̄ Isa kalin̄ ki sum bo ɔd̄ *kusin̄ jeege*

²³ Ken nakgen do naan̄ ken kaam nirl nakgen maakn̄ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tɛd aak bɛɛ naan̄ Raa ki se, nakgen mala mala maakn̄ raa ki se kic bo je *serkn̄ ken bɛɛ cir paac paac tak jaay bo aden̄ tugn̄ daapm aak bɛɛ naan̄ Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakn̄ *Bee Raa ken jikilimge bo daapin̄ se eyo. Taa bee ken jikilimge bo daapin̄ se ɛ, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naan̄ se ook baaga maakn̄ raa ki ɔ borse naan̄ utu naan̄ Raa ki ɔ naan̄ bo debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tɛdn̄ serke Raa ki gen Yaudge se aanga baara tak bo naan̄ lee end maakn̄ *Bee Raa ki gɔtn̄ ken *salal cir paac paac se ute moosn̄ gen maalge. Num gan̄ al-Masi end se gen kɛdn̄ ron̄ serke 'dɔɔl met den̄ eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn̄ naane gɔtn̄ Raa aalo do naan̄ sum se, naan̄ dabar 'dɔɔl dena. Num naan̄ se baado jɛ-kalan̄ sum bo do taar tɔlin̄ ki; naan̄ malin̄ bo ɛd ron̄ serke Raa ki taa tɔl kusin̄ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jɛ-kalan̄ sum ɔ ken naan̄ ooyga se, naan̄ baa naan̄ Raa ki taa Raa an̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ don̄ ki. ²⁸ Bin bo al-Masi se, naan̄ kic ɛd ron̄ serke jɛ-kalan̄ sum gen kɔɔdn̄ kusin̄ jee den̄ se naatn̄ ɔ ken naan̄ ade baa kuuy se taa kɔɔdn̄ kusin̄ jikilimge ey sum, naɔo taa 'kaajn̄ jeege in̄g aak kaak kaamina.

10

¹ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadjeki bo kaam nirl nakgen bɛɛ utu ade baa naan̄ ki sum; kese taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se aanga baara tak bo jeege lee tɛd *serkn̄ kaam kalan̄ ese se sum bo *Raa ki, naɔo jee ken lee baado naan̄ Raa ki gen tɛdn̄ serkgen ese se, serkdege se, ɔn̄ aasde gen daapde kaakn̄ bɛɛ naan̄ Raa ki eyo. ² Bin ey num jeege lee tɛdo serkgen ese se, kaadn̄ naane *kusindege se Raa tugdesinga naatn̄ gen sɔrɔkina. ɔ naade kɔn̄ jeel rode ki naade se jee kusinge eyo, mɔɔtn̄ naade tɛdn̄ serke Raa ki taa kusindege ey sum. ³ Num gan̄ serkgen ken aanga baara tak bo, naade lee tɛd se, ute naan̄ se, naade jeel rode ki kusindege se utu gɔtin̄ ki. ⁴ Taa moosn̄ kɔs-targe ute gen baalge se, ɔn̄ aas te gen kɔɔdn̄ kusin̄ jeege eyo.

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

⁵ Taa naan se bo kaad ken *al-Masi iino gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki oo:

*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap bo,
naai je eyo, num naai edumo roa.*

⁶ *Maalgen k'toalde jaay k'toocde ute moosn ken k'tajo serke taa kusin se tap bo, tooli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'oo: Aan goo k'raano do dokin maakn Kitap ki taa maam se,*

*maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai tednakn maaki jea.**

⁸ Deet deet se al-Masi taad oo: «Naai 'je te serkn maalge eyo, gen nakgen j'edi se eyo, oo naai je te jaay tool maal j'aisin tooc eyo oo ute serkgen k'tedi taa tool kusin jeege se eyo kici, nakgen se naai tap bo 'je eyo, taa naade se paac tooli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad oo jeege an lee teda. ⁹ Ter naan taad oo: «Maam m'ara m'baado se gen tedn nakn ken naai maaki jea.» Bin bo doobm ken jeege lee eem Raa do dokin se oninga ces ki oo naan baanoga ute doobm kuuy goon ki. ¹⁰ Isa al-Masi se tedga nakn ken Raa maakin jen ro ki; naan mala ed ron serke Raa ki je-kalan sum gen sorokina. Ute serkn naan se bo, naajege k'tedkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tedn serke Raa ki se, nana nana kic bo, bii-raa naan daar ute jena gen tedn naabina. Daayum se, naan lee ted serkgen ese sum, nabo serkgen se, on aas te gen koodn kusin jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan ted serke met kalan lak taa kusin jeege se oo serkn naan se os aay gen daayum oo borse naan utu ing do ji daam Raa ki. ¹³ Oo naan ki se, naan utu ing booy bini jee wooyinge se, Raa aden tedn naan bo utu king dode ki. ¹⁴ Bin bo ute serkn naan ted je-kalan se gen tugn kusin jeege se, jee naange se naan tedden tedga jee salal naan Raa ki gen sorokina. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic bo ajeki tedn saada taa taargen jaay naan taad oo:

¹⁶ *Mejjege Raa deek oo: Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'doakn ute naade.*

Maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge

oo doobumge se m'adesin taadn kamb maakde ki.

¹⁷ Ter naan taad oo:

Kusindege ute tujdege se, moatn maam m'saapm do ki ey sum.†

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusinde k'toaldesinga naatn se, moatn naade 'tedn serke taa kusindege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

¹⁹ Bin bo, genaamge, moosn Isa se tedjekiga j'aaskiga gen kend maakn got ken *salal cir paac paac se ute maraadge.

* 10:7 Aak KKR 40.7-9. † 10:17 Aak Jer 31.33-34.

²⁰ Isa 60 debm ədfjeki doobm kiji əɔ ɣen kaaja ute doobm kal deer ken nɛɛp se əɔ kal deer nɛɛpm se ɛ, taad te ron ken ooy ro kaag ki se. ²¹ Ɔ naajege j'əkki *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki magala ken j'əndin naan 60 naan *Bee Raa. ²² Bin num k'6aakiro naan Raa ki ute maakɲ kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiɲ maakjege tu se ɛ Isa tug ədɪŋga naatn maakɲ-saapjege tu əɔ rojege kic 60 naan *tug daapɪŋga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'əkki j'əndki dojege do ki se, j'ənten naajki, taa Raa se naan tuj ərmiɲ eyo, nakɲ naan taadga əɔ an tɛd se ɛ, naan utu an tɛdn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kəl j'aki je naapa əɔ j'aki lee tɛdn nakgen jiga. ²⁵ J'ənte kənki ɣen tus ute naapa an ɣəɔ jee mɛtingen lee tɛd se, nabo j'ɛdki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, ɣii ken Mɛljege ade ɣaa se, əɔpɣa ɣəɔɔ.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakɲ ken mɛt ki se jaay ken naajege malinge sum 60 j'ingki k'tɛdki kusiɲ se, ɣɛɛ, taa kusiɲ se, *sɛrkɲ kuuy ɣəɔ. ²⁷ Num əɔp 60 nakɲ əɔn ken utu booyjeki se bəɔr ken utu kooɔn dojege tu əɔ ute poodn əɲɣəɔ ken utu kəsn jeeɣen baate tookɲ taar Raa se. ²⁸ 'Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se, əɔ ken jeege dio ey ɛ mətɔ tɛdga saadɣe se, debm bin se j'an kɛɛjɲ don ki eyo, j'an təɔɔ†. ²⁹ 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliɲ maak ki eyo, əɔ moosiɲ ken *dəɔkjeki ute Raa jaay tɛdfjeki jee salal se kic, naan aakiɲ an ɣəɔ nakɲ ɣɛɛ əɔ naaj *Nirl Raa ken tɛdfjeki bɛɛ se, debm bin se, mɛt kando Raa an dabar makəɲ cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad əɔ: *Maam mala m'utu m'kəɲ sɛɛm ute doobiɲa əɔ nanja nanja kic 60, maam m'an kəɲ bɛdɪɲ do kusiɲin ken naan tɛda. Ɔ tɛr naan taad əɔ: Mɛljege Raa se utu kəɲ bəɔr do jeenge tu.* § ³¹ Bɛɛ, debm jaay oocɣa ji Raa ken zɛɛɛ se, utu an tɛdn əɔn aak eyo.

³² 'Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro ɣətn wəɔr ken iɲo ɣətn Raa ki əɔ kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo əɔ dokiroya do jɛt. ³³ ɣətn mɛtinge jee maakse ki se k'naajdenoga əɔ k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase əɲdeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin 60 ɣenaasegen dabar maakɲ dangay ki se, dubarde se əɲse naase kici. Ɔ ken jeege jaay ɣaadɔ təsnɣa ute naksege se, naase əɲdesiɲki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kəɲ se naan jiga cir paac paac əɔ tɪŋ ɣen daayum. ³⁵ Nakɲ ken naase 'jeel əkkiga mɛtiɲ maakse ki se əkiɲki təɣəɔ əɔ ute naan se, naase aki kəɲ nakɲ bɛɛ den aak eyo. ³⁶ Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'tɛd

† 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36.

aaskiga nakɲ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki se, Raa se naan̄ utu asen kɛdn̄ nakɲ kɛn naan̄ taadsenga taad̄ ɔ̄ utu asen kɛd̄ se.
 37 Taa Kitap taad̄ ɔ̄:

*Kaad̄in̄ ɔ̄ppga baata, ɔ̄ppga cək̄ɔ̄ sum 60**
 ɔ̄ debm kɛn utu ade ɓaa se, naan̄ utu ade naar ɓaa,
 ɔ̄ ɓɛrɛ, naan̄ 'kɔ̄ɲ booy ey sum.

38 Ɔ̄ debum kɛn tɛd̄ nakge ute doobiɲ se
 utu 'kɔ̄ɲ kaaja taa naan̄ aalga maakiɲ dom ki.
 Num gan̄ kɛn naan̄ jaay ɔ̄k tɛrlga doob̄ ki num,
 debm tɛd̄ bin se tɔ̄lum maam ki eyo.†

39 Num gan̄ naajege se k'mɛtn̄ jee ɔ̄k tɛrlga doob̄ ki se eyo gen̄
 ɓaa gɔ̄tn̄ kut ki se, num naajege se k'mɛtn̄ jee kɛn aal maakd̄e
 do Raa ki gen̄ kaajɲ kode.

11

*Kaal maakɲ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiɲ do Raa ki se, nakɲ naan̄ ɔ̄nd don̄ do
 ki se, jeeliɲ maakiɲ ki naan̄ ɔ̄ɲinga ɔ̄ ute doobm kaal maakiɲ
 do Raa ki se nakɲ naan̄ ɔ̄ɲ aakiɲ ey se, jeeliɲ maakiɲ ki, nakɲ
 se utu. ² Jeegen do dɔ̄kiɲ se, taa kaal maakden̄ do Raa ki sum
 60, Raa aakden̄ se, tɔ̄liɲ.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se 60, naajege k'jeelki
 nakgen ɓaa se paac se, Raa aaldeno ute taariɲa; nakgen
 k'j'aakd̄eki ute kaamjege paac se, naan̄ aaldeno ute taariɲ kɛn
 k'j'ɔ̄ɲ k'j'aakiɲ ey se. ⁴ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Abel ɛd̄
 *sɛrke Raa ki ɔ̄ sɛrkɲ naan̄ se ɓɛɛ cir gen̄ genaanaɲ Kayn. Ute
 kaal maakiɲ se 60, Raa aakiɲ aan̄ gɔ̄ debm tɛdn̄ nakge ute
 doobiɲ naaniɲ ki ɔ̄ sɛrkɲ naan̄ ɛd̄ se tɔ̄l Raa ki. Ey num, Abel
 se naan̄ ooyga naɓo ute kaal maakiɲ se, ɓɔ̄rse kic 60 aan̄ gɔ̄
 naan̄ utu taadjeki taad̄ rɔ̄k.

⁵ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Eɲɔ̄k se Raa uun ɓaansiɲ zɛɛɛ
 maakɲ raa ki taa naan̄ 'kooy naam eyo ɔ̄ nam lɛ aakiɲ te ey
 sum taa Raa se uun ɓaansiɲga. Kaad̄ kɛn Raa uun ɓaansiɲ te
 ey ɓɔ̄rt se, Kitap taad̄ ɔ̄: *Eɲɔ̄k se naan̄ debm tɔ̄l Raa ki.** ⁶ Ɔ̄
 debm jaay aal te maakiɲ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔ̄ɲ tɔ̄l
 Raa ki eyo, taa debm kɛn je ade ɓaa naan̄ Raa ki se 'jeel maakiɲ
 ki tak, Raa se utu ɔ̄ naan̄ 60 debm lee ɛd̄ naka ute maraadiɲa
 jeege tun lee jeɲa.

⁷ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Raa taad̄ Noe ki nakgen kɛn
 utu kaan̄ naan̄ ki kɛn naan̄ ɔ̄ɲ aakiɲ ute kaamiɲ ey ɓɔ̄rt se.
 Ɔ̄ taar kɛn Raa taadiɲ se, naan̄ took ute maakiɲ paac do ki
 ɔ̄ naan̄ cɔ̄c markabm magala gen̄ kaajɲ naan̄ maliɲa ute jee
 maakɲ ɓeeɲ ki. Ute kaal maakiɲ do Raa ki se, Noe tɛd̄ nakge

* 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4. * 11:5 Aak Jɛn 5.24.

ute doobiṇa ɔɔ nakgen naan̄ tɛd̄ se, taad̄ ɔɔ jeegen kuuy se naade jee *kusinge ɔɔ jee se bɔɔrɔ ute kooçn̄ dode ki. Bin 60 Raa se aak Noe se aan̄ gɔɔ debm̄ tɛdn̄ nakge ute doobiṇ̄ naanin̄ ki taa naan̄ aal maakiṇ̄ don̄ ki.

⁸ Ute kaal maakṇ̄ do Raa ki se, *Abraam se ken̄ Raa dan̄j̄ se, naan̄ tooko ɔɔ iin̄ ɓaa taa naan̄ ken̄ Raa taadiṅga taad̄ ɔɔ utu an̄ ked̄a. Naɓo taa naan̄ gɔtn̄ naan̄ an̄ ɓaa ro ki se, naan̄ jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakiṇ̄ se, Abraam aan̄ maakṇ̄ naan̄ ken̄ Raa taadiṅo ɔɔ an̄ ked̄ se ɔɔ naan̄ tiṅg gɔtn̄ ese se maakṇ̄ kɔrɔr ki aan̄ gɔɔ cɛkɛ. Bin 60 Isak ute *Yakub kic 60 tiṅgo aan̄ gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taaddenga taad̄ ɔɔ utu ade ked̄n̄ taa naan̄ ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se iṅg aak kaam geger̄ ken̄ 'tiṅg gen̄ daayum ɔɔ geger̄ ese se Raa 60 saapo gen̄ kiiniṇ̄a ɔɔ naan̄ mala 60 mɛl kɔbiṇ̄a.

¹¹ Ute kaal maakṇ̄ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nanga tak tak se kic 60, naan̄ ɓaado tɛd̄ mendkaama taa naan̄ jeel maakiṇ̄ ki Raa se tuj̄ ɔrmiṇ̄ eyo ɔɔ nakṇ̄ ken̄ naan̄ taadiṅga taad̄ ɔɔ utu an̄ ked̄ se, naan̄ utu an̄siṇ̄ ked̄a. ¹² Taa naan̄ se 60 ute Abraam kaliṇ̄ ki sum, naan̄ ken̄ gɔɔl nan̄ tak tak se kic 60, ooj̄ metjili se dir̄l tɛd̄ ɛna aan̄ gɔɔ k-dijgen maakṇ̄ raa ki ɔɔ aan̄ gɔɔ keɛsn̄ taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken̄ Raa taaddenoga utu ade ked̄ se, naade ɔṅj̄n̄ te eyo, num nakgen se naade aakiṇ̄ daande dɔkɔ ɔɔ naade maakde raap do ki. Ɔɔ naade se ɛ jeeliṇ̄ rode ki, naade se cɛkge ɔɔ mɛrtge do naan̄ ki ara‡. ¹⁴ Ken̄ naade jaay taad̄ bin̄ se, jee se je taad̄n̄ tal ɔɔ naade se je je taa naande mala. ¹⁵ Ken̄ naade jaay saapoga taa naan̄ ken̄ naade iin̄ ɔṅj̄n̄o se sum num, kaad̄n̄ naane, naade ɔṅga doobm̄ gen̄ kɔkṇ̄ ter̄l gɔtde ki. ¹⁶ Ken̄ deer se, jee se je taa naan̄ ken̄ jiga cir taa naan̄ ken̄ naade ɔṅo ɔɔ taa naan̄ ken̄ naade je se, utu maakṇ̄ raa ki. Taa naan̄ se 60 Raa se sɔkɔṇ̄ tɔɔliṇ̄ eyo ken̄ naade dan̄j̄n̄ Raade se. Taa naan̄ iin̄ daapdega geger̄.

¹⁷ Ute kaal maakṇ̄ do Raa ki se, Abraam ken̄ Raa naamiṇ̄a ɔɔ n̄'an̄ ked̄n̄ gooniṇ̄ Isaka serke se, naan̄ tooko gen̄ ked̄n̄ gooniṇ̄ kalan̄ lak. Ey num keese 60 goon̄ ken̄ Raa taadiṅga taad̄ ɔɔ utu an̄siṇ̄ ked̄ se. ¹⁸ Taa goon̄ ese se 60 Raa taadiṇ̄ ɔɔ: *Ute gooniṇ̄ Isaka se 60 j'ai tooj̄n̄ metjili.* § ¹⁹ Gɔtn̄ se Abraam taad̄ te maakiṇ̄ ɔɔ Raa se ɔk tɔɔgɔ gen̄ dur debkilimi maakṇ̄ yoge tu. Taa naan̄ se 60 gooniṇ̄ Isaka se, naan̄ ɔṅj̄n̄ se tec aan̄ gɔɔ debm̄ ooyga kooy deer deere, jaay 60 duro daan̄ yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakṇ̄ do Raa ki se, Isaka ɔɔd̄ ɓooro Yakub ki ute Ezo ki ɔɔ taadden̄ taa beɛ ken̄ naade utu kɔṅ naan̄ ki.

† 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4. § 11:18 Aak Jen 21.12.

21 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yakub se ken naan ɔɔpɔa gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nanja nanja kic ɔo naan ɔɔɔɔn ɔoɔro ɔoɔro; *naan iin ɔnd jin do kaag derin ki ɔo eem Raa.**

22 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yusup se ɔɔpɔa gɔɔɔ 'kooy se, naan taad ɔo naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔɔn maakŋ taa naan Masar ki ɔo naan taadɔeno ɔo ken naade k'ɔaa ɔaa se, k'tɔs k'ɔaan ute cɛŋgɛŋgen ese kici.

23 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad ken jaay naade ɔoj goonde se, naade ɔyin ɔen laapa mɔto taa naade aak goonde se aak bɛɛ. Taa naan se ɔo taar gaargen taad se, naade beer te do ki eyo.

24 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danin Goon gaar Paraon mɛnda se†, naan baate. 25 Ken k'dabarin ute jee Raage se, Musa aakin bɛɛ cir ken naan 'king maakŋ maak-raap ken ɔatin utu 'deele ɔo ken tɛdga sum ɔo an kɔlin naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. 26 Deere, taa naan Masar se ɔk maala dɛna, naɔo Musa se je j'an dabara aan ɔoo ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakin se bɛɛ cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se ɔo naan inɔ aak kaam bɛɛ ken Raa utu an tɛdn naan ki se. 27 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔn taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakin-taarin don ki, naɔo Musa se ɔn beer te eyo taa naan ɔk maakin tɔɔɔo aan ɔoo naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔn aakin ey se. 28 Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔɔɔɔno doɔde maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔo naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar beedege tu ɔo do bertn taardege tu, taa *kɔɔn Raa ken debm tɔol jeege se 'kɔn tɔol gaan paraggen ɔen gaan Israelge se eyo.

29 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔop kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan ɔoo do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan ɔoo ɔen naade se, maane ɔsɔde paac.

30 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug ɔɔɔer Jeriko se ɔii cili ɔo ɔii k-cilige tu se ɔo durdurgen ɔl gurug ɔɔɔer se ru aan naan ki tak tak.

31 Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd kɛɛsn gaaba se, j'ɔn k'tɔolin te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeege ɔaado kaakŋ baara se, Raab doɔɔ ɔkɔdenga been ki jiga\$.

32 Ey num maam se m'je m'taadn dɛna taa jee se, naɔo kaada am baata ɔen taad mɛtn taar Jedeon, ɔen Barak, ɔen Samson, ɔen Jɛpta, ɔen *Daud, ɔen Samuel ute ɔen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina. 33 Naade kici ute kaal maakden do Raa

* 11:21 Aak Jen 47.31. † 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtinge

k'danin *laa Paak. § 11:31 Aak Jos 6.12-21.

ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔjo bɔɔrɔ do jeege tu ute doobina ɔɔ naade ɔno nakɔ kɛn Raa taaddeno ɔɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyege ɔn ɔsden te eyo, ³⁴ naade tɔlo poodn ɔk zir zir ɔɔ kɛn jeege baadeno tɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naɔo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔɔ tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɔo mɛndgen mɛtinge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Kɛn j'aden kɔɔdn dode maakɔ dubar kɛn ese kic ɔo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔɔ ade kɛdn gɔtn kingjiga cir daala. ³⁶ Kengen mɛtingen kuuy se k'dabarde ɔɔ j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛɛje, k'dɔɔkden ute zinziiri ɔɔ j'ɔmbden maakɔ dangay ki. ³⁷ Jee mɛtinge lɛ k'tund k'tɔɔlde ute koa, kengen mɛtinge k'tɔj k'gaande daan ki, kengen kuuy se k'tɔɔlde ute gɔrd-jɛrlɛ, jee mɛtin kuuy daal se, kɛn k'dabarde se ɔlde naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen beɔnge sum ɔo mɛtde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔɔ tɛdden nakɔ kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kɔd-baarge tu ɔɔ do koge tu; naade tood maakɔ iibge tu ɔɔ maakɔ gɔɔge tu. Jee ese se bɛɛ aak eyo ɔɔ jee kɛn do *duni kɛn ara se aas te gen kɔkɔ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ɔo Raa aakdeno se, tɔɔlin. Naɔo nakɔ kɛn Raa taaddeno ɔɔ utu aden kɛd se, naade ɔnin te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔn 'tɛdn aak bɛɛ naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakɔ dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin ɔo jeege paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se dɔɔl saadgen ɔl gurugjeki. Taa naan se ɔo j'ɔɔdki dojege do nakge tun paacn deer kɛn gaasjeki j'ɔn k'leeki eyo aan gɔɔ *kusin kɛn j'ɔnin ki yɔkɔd sum ɔo lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aanki bini j'aki kaan gɔtn kɛn Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan ɔo debm tɛdfjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan ɔo debm kɛn tɛdin tɛd mɛc se. Anum Isa se, naan ɔo debm kɛn tooko ɔn ron k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki ɔɔ end maakɔ sɔkɔn ki, naɔo taa maak-raapm kɛn naan utu kɔn naan ki se, sɔkɔn kɛn tɔɔlin se kic ɔo, naan an dim eyo. Ɔɔ ɔɔrse naan utu inɔ do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan kɛn jee kusinge dabariɔ, naɔo kic ɔo naan aay kaamin aasinoga. Bin ɔo ɔnte 'kɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakŋ bɔɔr ki kɛn naase 'tɛdki ute kusin se, bɔrse kic naase ɔŋ aasinŋi te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, dɛjn kɛn Raa dɛjse aan gɔɔ gɛninge se, 'dirigkiga la kɛn ɔɔ:

Goonuma, kɛn Mɛljege jaay dɛji se, ud'bia

ɔɔ kɛn naan jaay mooyi se, maaki ɔnte tuju.

⁶ *Taa Mɛljege se naan dɛj debm kɛn naan jɛna*

*ɔɔ goon kɛn naan jeelin naan goonin se, naan tɔndina.**

⁷ Dubar kɛn aan dose ki se, naase 'jeelinŋi Raa ɔɔ dɛjse se, aayki kaamse ro ki. Naan dɛjse bin se taa naase gɛninge. 'Jeelki, goon jaay bubiŋ dɛjin ey se, kɛn gayo? ⁸ Taa naan se ɔɔ kɛn naase jaay k'l'ɔŋ k'dɛjsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacŋ k'lee k'dɛjde se, naase se gaangen mala mal eyo, naɔɔ naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dɛjjeki ɔɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, mɛt kando j'aki 'tookŋ taar bubjegen maakŋ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan se j'aki kɔŋ kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se dɛjjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ kɛn naade jen ro ki. Num gan Raa se dɛjjeki se taa ajeki tɛdn bɛɛ. Naan je ajeki tɛdn jee *salal aan gɔɔ naana. ¹¹ Kɛn j'utu k'dɛjjeki dɛj mɛtn-jiki se tujjeki maakjege ɔɔ ɔŋ ɛdɛjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee kɛn k'dɛjdega dɛj se, dɛjde se ade kɛdn lapia ɔɔ ade kɔl naade 'tɛdn nakge ute dɔobina.

¹² Taa naan se ɔɔ, jisen ɔɔrga kɔɔr se ɔkɛnŋi tɔɔgɔ, ɔnte kɔnɛnŋi 'kɔŋŋ walak ɔɔ kɛrɛcsegen tɔksen se kic ɔɔ 'daarinŋi tɔɔgɔ. ¹³ 'Daapki dɔobm 'toodn tal kɛn anki lee do ki.† Bin ɔɔ debm cɛkɛdɛ se jɛn ɔaa cɛɛs ki eyo, num naan se kɔŋ lapia.

Raa aal bi jeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki dɔobm kɛn anki kinŋ ute lapia ute jeege paac ɔɔ inŋki kinŋ *salal. Kɛn bin ey num, nam tap ɔɔ 'kɔŋ kaakŋ Mɛljege eyo. ¹⁵ ɔndki kɔndɔ nam tap ɔɔ ɔnten tɛrl naaga bɛɛ Raa ki. ɔɔ maakse ki se nam ɔnten tɛdn aan gɔɔ ko kaagŋ ataka kɛn asen kɛcŋ pɛrɛpɛlɛŋ ɔɔ dɛɛtn jeege dɛna. ¹⁶ ɔndki kɔndɔ nam ɔnten tɛdn debm kɛɛsn mɛndge ɔɔ nakŋ gɛn Raa se nam ɔnten kuum kaalin naan ki aan gɔɔ ɛzo kɛn taa kɔsn jɛ-kalan sum ɔɔ naan dugŋ te bɛdn goon paraginŋa. ¹⁷ 'Jeelki kaam mɔɔtn se, naan je ɔɔ bubiŋ an kɔɔdn ɔɔoro naɔɔ ɔɔdn te eyo. Gɔtn se naan tɔɔyɔ ɔɔ sel mɛtn bubiŋa naɔɔ taar kɛn bubiŋ taado se, naan ɔŋ tɛrlin te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase 'ɔaakiro gɔtn Raa ki se tec aan gɔɔ do kɔ† kɛn gaan *Israɛlge ɔaado mɛt ki se eyo. Ko ese se j'ɔŋki j'utin te ji eyo. Naade aak poodo ɔk do ki zir zir, gɔtɔ ɔɔd dɔrɔd, gɔtɔ paac ilim dib, naade aak kuulu ɔl makɔŋɔ, ¹⁹ naade booy

* 12:6 Aak KKT 3.11-12. † 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se ron Sinai.

k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, beere ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ moɔtn naade je booy taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taadde se naade ɔɔ aasiɲ te gen booyin eyo. Taar se taadden ɔɔ: *Nam jaay baa utga ro ko se, ken maala kic bo j'an tund tɔɔlin ute koa.* §

²¹ Nakɲ ken gaan Israelge aak se, nakɲ teecɲ nirli. Taa naan se bo *Musa deek ɔɔ: *Maam kic beere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jεg jεg.* *

²² Gaɲ naase se 'baakiro met ko ken k'danɲ Sion, do ko ken se bo ɔk gεger gen Raa zεεε, naan se bo Jeruzalem ken maakɲ raa ki. Gɔtn ese se bo gɔtn *kɔdn Raage tusn dupu kando kando gen tɛdn maak-raapde se. ²³ ɔɔ naase se 'baakiroga gɔtn ken gaan paraggen gen Raage tusni ken Raa raanɲa raanɲ rode maakɲ raa ki ɔɔ 'baakiroga naan Raa ki naan bo debm kɔjn bɔɔɔ do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gɔtn ko gen jee ooyga kooy ken tɛdo nakgen ute doobina ɔɔ ken tɛdga jee mɛc naan Raa ki se. ²⁴ Naase se 'baakiroga gɔtn Isa ki, naan bo debm daan Raa ute jikilinge ɔɔ ute moosɲ se bo naan tɛd jeege *dɔɔkga kiji ute Raa ɔɔ moosn naan ɔɔy se taadjeki cir gen Abel†.

²⁵ ɔɔndki kɔndɔ! Debm taadsen taar ese se ɔɲten baateki gen booy taarina. Do dɔkin se jeege baate booyo kuun taar debm ken Raa ɔɔliɲo jaay taadden taarin do naan ki se. Taa naan se bo naade ɔɲoga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakɲ raa ki se, ken naajege jaay k'terliɲkiga naaga se, met kando j'aki kɔɲ dubar cir gen naade se ey ne? ²⁶ Do dɔkin se Raa taad sum bo, naanɲa tea; gan bɔrse kic naan taadjekiga nakɲ ken naan utu 'tɛda, naan ɔɔ: *Daala, maam m'utu m'te do naanɲa sum eyo num m'te maakɲ raa kici.* ‡

²⁷ Taargen naan taad ɔɔ: *daala* se, je deekɲ ɔɔ nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tɛdin 'te makɔɲ ɔɔ utu 'tɛdn gɔɔ. Anum ken 'kɔɔpm king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'ɔɲ j'aakden ey se.

²⁸ Bin bo naajege se Raa ɔsga gaara dojege tu ɔɔ gaar naan se, ɔɲ te eyo. Taa naan se k'tɔɔmki Raa ɔɔ 'tɛdin ki naabm ken tɔɔlin naan ki, k'beerin ki ɔɔ k'sookin ki. ²⁹ *Deere, bεε, Raa naajege se, naan aan gɔɔ poodo. ɔɔ jeege tɛd nakgen tɔɔlin naan ki ey se, naan ɔsden naata.* §

13

*King ken tɔɔl *Raa ki*

§ 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaɲ bo tɔɔlina ɔɔ moosn naan ɔɔy se ɔk taar-doa, num gan moosn Isan ɔɔy se taa tɛd bεε jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24.

¹ Daayum 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage. ² Mɛrtge se ɔkɔdeki jiga, ɔnten kɔndeki. Taa jee mɛtinge se mɛrtgen naade lee dɔɔd ɔkɔden se gɔtn mɛtinge naade lɛ dɔɔd ɔk *kɔdn Raage naɔo naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakɲ danɣay ki aan gɔɔ naase kic ɔo k'tɔksenga maakɲ danɣay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɔde, taa dubar kɛn k'dabarɔde naade se aan gɔɔ k'dabarse naase kici.

⁴ Taar kɛn Raa taad ro tɔkɲ naap ki se ɔɲ jeege paac tookɲ do ki. Mɛnd ute gaabiɲ se ɔnten kɛɛsn gaabm kuuy ɔɔ gaabm ute mɛndiɲ kic ɔo ɔnten kɛɛsn mɛnd kuuy. Taa jee kɛn ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ ute jee kɛn ɛɛs mɛnd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu adɛn kɔɲɲ bɔɔrɔ doɔde ki. ⁵ ɔnten 'kɔndki maakse ɔo gɛn je gurs sum, num ɔɲ maakse raapo do nakge tun kɛn naase ɔkki. Taa Raa deek ɔɔ:

*Maam se m'ai kɔɲ eyo ɔɔ m'ai baati eyo.**

⁶ Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kɔɲ ɔɔ beer ey sum, num j'aki kɔɲ deekɲ j'ɔɔki:

Mɛljege se naan ɔo debm naakuma, maam m'beer dɛm ki eyo.

Debkilimi se tap ɔo am tɛdn dɛ kaca?†

⁷ 'Saapki tu do jeege tun naanse ki kɛn lee tɔɔdseno ɔɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingɔde kɛn bini naade ooy maak ki ɔɔ uunki bɔlɔtn kɛn naade aalo maakɔde do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se tiɲɲ gɔɔɲ ki. Terko, jaaki ɔɔ gɛn daayum daayum naan 'kɔɲ tɛrl kuuy eyo. ⁹ ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔnki jeege asen dɛrlɛ ute napar dooygen kuuy kɛn teec gɛn naajege ey se. Bɛɛki se kɛn tɔɔg maakɲ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do dɔobm kɛn taad taar kɔsge se eyo. Taa dɔobgen taad taa kɔsge se jee kɛn iɲɲ do dɔobm kɛn ese se, ɔɲ tɛddɛno te nakɲ bɛɛ eyo.

¹⁰ Naajege se j'ɔkki gɔtn tɛdn *sɛrkɛ Raa ki, naɔo Yaudgen kɛn lee tɛd naaba maakɲ *kɔrɔr Raa ki se ɔk dɔobm gɛn kɔsn kɔsgen j'ɔmbiɲ do gɔt kɛn k'lee k'tɛdn sɛrkɛ se eyo. ¹¹ Taa maalgen kɛn *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki tɔɔde jaay moosiɲ uun ɔaan maakɲ *Bee Raa ki gɔtn kɛn *salal cir paac paac gɛn tɔɔl *kusiɲ jeege se ɔɔ maalgen ese se k'diriɲ k'teecdɛn naatn maakɲ gɛgɛr ki ɔɔ k'ɔaa k'tɔɔcɔde naata‡. ¹² Taa naan se ɔo gɛn tugɲ daapm jeege ute moosn naan maliɲ se, Isa kic j'ɔɔdki teecɲsiɲ naatn maakɲ gɛgɛr ki ɔɔ k'dabarina. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakɲ gɛgɛr ki se ɔɔ k'ɔaa k'j'ɔɲki Isa. ɔɔ k'took k'j'ɛndki maakɲ sɔkɔɲ ki aan gɔɔ naanɔ. ¹⁴ Taa naajege se, do naan ki ara se, j'ɔkki gɛgɛr kɛn tiɲɲ gɛn daayum eyo; num naajege k'jeki gɛgɛr kɛn utu 'tɛdn naan ki se. ¹⁵ Bin num ute dɔobm Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kɛse aan gɔɔ sɛrkɲ naajege k'j'ɛdɛɲki naan ki. Sɛrkɲ se je taadn ute

* 13:5 Aak Jɔs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27.

taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa §. 16 ɔn ten 'dirigki gen tɛdn bɛɛ ute naapa ɔ gen nigɲ nakgen naase ɔkki ute naapa taa kɛse ɔ dɔɔl sɛrkɲ ken tɔɔl Raa ki.

17 Jee naanse ki se 'tookɔdeki taarɔge ɔ 'sookɔdeki, taa naade ɔ jee ken lee aaksen dose ki ɔ do naabɔde ki se, Raa utu ɔaa tɔnd mɛtɔde. Anum 'took uundɔdeki taarɔde, bin jaay naade tɛdn naabɔde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki nɔr nɔr ɔ asen kɔɲ noog eyo.

18 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ɔk taar dim eyo, taa naaje se k'je ɔ do nakge tu paac k'tɛdn nakɲ ken bɛɛ. 19 Maam m'tɔnd mɛtse ɔ ken tap ki se m'je aki tɔnd mɛtn Raa am kɔɔdn ɔoobo m'naar tɛrl gɔtse ki yɔkɔɔ.

Debm raan maktubm ara se, taad tɔɔl taarina ɔ tɛddɛn tɔɔsɛ

20 Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, naan ɔ debm duro Meljege Isa daan yoge tu ɔ tɛdn tɛdga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosɲ se ɔ naan *dɔɔkjekiga ute Raa gen daayum. 21 ɔn Raa se asen tɛdn anki kaasn gen tɛdn nakgen bɛɛ paac taa aki tɛdn nakɲ ken naan maakɲ jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ɔn Raa 'tɛdn maakjege tu nakɲ ken an tɔɔl naan ki. Bɛɛki se ɔn jeege paac *'nookɲ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

22 Genaaɲge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanɲsesɲ se aayki kaamse do ki ɔ sɛrkiɲki ɔ maktubm ken maam m'raan m'ɔlsesɲ se lɛ, jɛrl eyo. 23 'Jeelki, genaajege Timote se j'ɔɔdnɔga naatn maakɲ danɲay ki. Ken naan aan ɔnɲumga yɔkɔɔ num, j'asen ɔaa kaakɲ tɛlɛ. 24 'Tɛdki tɔɔsɛ jeege tun paacɲ naansege tu ɔ 'tɛdki tɔɔsɛ jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tɛdsen tɔɔsɛ kici.

25 ɔn Raa asen tɛdn bɛɛn paacki.

Maktubm ɣɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɲ se tec aan ɣoo taar kɛn deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, ɣɛn dooy jeege oo ɣɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tɔndde ɣɔto ɓaa se paac. Jee al-Masigen naan raanɲden maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɲ maktubiɲ ki se Jak taadden oo k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɲ oo naade k'king do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɲ maktubiɲ ki se, naan je taadn oo kaal maakɲ do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, ɓaa taa naap ki (koɲ 2.14-26). Nakɲ jaay maktubm ese je oo jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taad oo debm aalga maakiɲ do Isa ki se ɓo, bɛɛ sum eyo, num an taadɲ maakɲ naabiɲ ki toodn tal. Taa naan se ɓo: aan ɣoo debkilimi koɲ teecga num ooy se, kaal maakɲ kɛn do Raa ki jaay oɲ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (koɲ 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa oo ɣɛn Mɛljege Isa *al-Masi ɓo m'raan m'olsen tɔɔsum naase jee Raage tun woakkiga taa naange tun ɣɔto ɓaa se paac se.

Kɛn nakɲ ooɲ jaay aanga dose ki num

² ɢenaamge, kɛn nakɲ ooɲ jaay aanga dose ki num, ooɲki maakse 'raapo. ³ Jeelki, nakgen ooɲ se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔɣo bini aki kaan do taar tɔɔliɲ ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal oo dim tap ɓo asen daay eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, ɲ'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ɛd naka ute maraadiɲa oo uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd mɛta se, naan an koɲ kɛda. ⁶ Num debm jaay ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, ɲ'aal maakiɲ paac do Raa ki oo ɲ'ooɲte naaja, taa debm maakiɲ naaj naaj se, tec aan ɣoo maan baar kɛn kuulu ol ɓaansiɲ kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, ooɲten saapm ɲ'oo naan 'koɲ dim ɣɔtn Mɛljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, ooɲ saapiɲ ing kaam kalan eyo, oo dim naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdiɲ 'kaan kaama tap ɓo, ɣɔto.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ Ɔŋ ɣɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, ŋ'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu aŋ magaliŋ naaniŋ ki. ¹⁰ Ɔɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, ŋ'ɔŋ maakiŋ raapo do kɛn kɛn Raa tɛdiŋ ŋ'ɔɔp roŋ baat se. Taa debm maala se, naaŋ kic utu deel aan ɣɔɔ pɔɔŋ kambgen maakŋ kaag ki. ¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga ɔɔ ɔŋɣga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔŋingen aak bɛɛ se lɛ utu sia. Bin ɔɔ debm maala kic, bii kalaŋ maakŋ naabiŋge tun naaŋ iŋɣ tɛd paac se, naaŋ utu 'kooy deel bin kici.

Nakŋ naama

¹² Maak-raapo deb kɛn jaay aay kaamiŋ daar tɔɔɣɔ ro nakge tun ɔɔŋ kɛn Raa ɔŋiŋ aan doŋ ki. Kɛn naaŋ jaay ɔŋ aasiŋga do roŋ ki se, naaŋ utu 'kɔŋ bɛdiŋa. Kɛse ɔɔ *kaajiŋ ɣɛn daayum kɛn Raa taadga taad ɔɔ utu 'kɛdn jeege tun paacŋ jɛŋ se.

¹³ Kɛn nam jaay nakŋ naama aanga doŋ ki num, ɔŋten deekŋ ɔɔ: kɛse Raa ɔɔ naamuma. Taa Raa se nam tap ɔɔ aŋ kɔŋ naam jaay aŋ kɔliŋ 'tɛdn *kusiŋ eyo. Ɔɔ naaŋ kic lɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gaŋ debkilimi se jaay nakŋ naam aanga doŋ ki se, kɛse saapm jig ey iino maakiŋ ki se ɔɔ kɛn ɔliŋ naaŋ lee doŋɔ. ¹⁵ Kɛn saapm jig ey se jaay utu maakiŋ ki num, naaŋ ooj kusiŋa ɔɔ kɛn kusiŋ jaay dɛnga roi ki num, ɔli yo ki.

¹⁶ Ɔɛnaa maakjemge, ɔŋten kaaŋki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔɔ aak bɛɛ paac se, iino ɣɔtn Raa ki, naaŋ ɔɔ Mɛl-kaal ɣɔtn wɔɔɔɔ. Bɛɛ, Raa se, ɔŋ tɛrl roŋ aan ɣɔɔ nakgen do naaŋ kɛn lee tɛrl rode se eyo. Daayum naaŋ tiŋɣ ɣɔɔiŋ ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔɔ aajjekiga aan ɣɔɔ kɛn maakiŋ jɛn ro ki ute taariŋ kɛn mɛt ki se, taa bin ɔɔ naajege se, maakŋ nakge tun naaŋ aaldeno paac se, naajege ɔɔ j'aki tɛdn deete.

'Booyo ɔɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki ɣɛnaa maakjemge, 'saapki do taar kɛn maam m'je m'asen taad se: naŋa naŋa kic ɔɔ naar ud bia do taar kɛn k'taadsen se. Ɔɔ kɛn nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔŋ roŋ urlu ɔɔ ɔŋten naar tɛdn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiŋ taariŋga se, naaŋ kɔŋ tɛdn nakŋ kɛn ute doobiŋ eyo aan ɣɔɔ kɛn Raa maakiŋ jɛn ro ki. ²¹ Taa naaŋ se ɔɔ, nakgen paacŋ asen tuiŋ rose se, ɔɔdki dose ro ki ɔɔ nakgen kusiŋ se paac kic ɔɔ ɔɔdki dose ro ki. Ɔŋki rose urlu ɣɛn kɔkŋ taar kɛn naase 'booyiŋkiga se, taa taar se ɔɔ ɔk tɔɔɣɔ kɛn asen kaaja.

²² Nakŋ kɛn taar Raa taadsen se, 'tɛdiŋki, ɔŋten 'booyiŋki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar kɛn Raa taadiŋ ɔɔ tɛdiŋ ey se, kɛse naaŋ mala ɔɔ aaŋ roŋ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔɔ 'took do ki ey se, naaŋ se tec aan ɣɔɔ debm aak daan-kaamiŋ maakŋ kaam-kaay-naaŋ ki, ²⁴ naɔo kɛn naaŋ aak aas jaay ɔɔa ɔɔa se, kɛn naaŋ ɔɔ tec ɔɔ di kic ɔɔ, naar

tɛdɪn dirigi. ²⁵ Num ganj debm jeel ɔk *Ko Taar mɛc gɛn Labar Jiga kɛn ɔɔd do jeege maakɲ kusiɲ ki ɔɔ ɔkiɲ ɔɔɲ se, kɛn naan jaay booyiɲga se dirigiɲ eyo num iɲg do ki. Debm bin se, maakiɲ-raapo do nakge tun naan tɛd se paac.

²⁶ Debm saap ɔɔ ɔk taar Raa ɔɔɲɔ jaay ɔɲ bɔɔb ɔk rɔɔɲiɲ ey se, kɛse naan dɛrl ro naan maliɲa ɔɔ doobm Raa naan uun se lɛ, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kɛse debm kɛn aak do gɛnaalge tu ɔɔ aak do mɛnd-daayge tu maakɲ dubarde ki, ɔɔ bɔɔb ɔk rɔɲ ro nakge tun kusiɲ kɛn maakɲ *duni ki.

2

ɔɲten 'bɛɛrki naapa

¹ Gɛnaamge, naasen kɛn aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan kɛn debm magala ɔɔ *nookiɲ eem cir paac se, ɔɲten 'bɛɛrki naapa! ² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio baado end ɔɲse. Deb kalan tuuso kal te rɔɲa, tɔlo kɔdɔkɲ daabge jɲ ki, ɔɔ deb kalan kuuy se, naan debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Kɛn naase jaay aakki debm tuuso kal te rɔɲ se, naase ɔkiɲki ɔɔɲɔ ɔɔ dɛekiɲki ɔɔki: «Naai se, 'ɔbaa iɲg gɔt kɛn jiga se.» ɔɔ debm daaye ki se lɛ, naase 'dɛekiɲki ɔɔki: «Naai se 'daar daara,» ey lɛ «'Baa iɲg naan ki gam naane.» ⁴ Kɛn naase 'tɛdki bin se, kɛse naase 'bɛɛrki bɛɛr naap ey la? Bin num kɛse naase 'tɛdkiga jee kɔɲɲ bɔɔɔ do jeege tu ɔɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki gɛnaa maakjemge: *Raa se danj bɛɛr tɔɔdɔ jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔɔ naade kɔsn gaara tɛlɛ aan gɔɔ kɛn naan taadga taad jeege tun kɛn jɲ se. ⁶ Num ganj naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se ɔɔ kɛn lee dabarse ey la? ɔɔ naade ɔɔ lee tɔk baansen gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se ɔɔ kɛn lee naaj ro Mɛljegen jiga se, ey num ute ro Mɛljege se ɔɔ Raa danjse.

⁸ Kɛn naase jaay iɲgki do *Ko Taar gɛn Labar Jiga se dɛer dɛer num aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Naai se 'je naapi aan gɔɔ roi mala*, naase 'tɛdkiga nakɲ jig aak eyo. ⁹ Num kɛn naase jaay 'bɛɛrki bɛɛr naapa num, kɛse naase 'tɛdkiga *kusiɲa ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ *Musa ki se asen kɔkɲ mindse taa naasen uum aaliɲkiga naan ki. ¹⁰ Kɛn nam jaay took do taarge tun Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki paac jaay tujɲ te kɛn kalan se, kɛse aan gɔɔ Ko Taar Raa paac se, naan tujɲga. ¹¹ Taa Raa se taadga taad ɔɔ: *ɔɲten kɛesn mɛnd nam, ɔɲte 'kɛesn gaaba nam* ɔɔ tɛr taad ɔɔ: *ɔɲten tɔɔl nam*. Num kɛn naai jaay ɛɛs te mɛnd nam eyo ɔɔ tɔɔlga nam se, kɛse aan gɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki. ¹² Taa naan se ɔɔ, maam m'taadse m'ɔɔ: do

nakge tun naase aki tɛda ey ɛ aki taad se, 'jeelki Raa se asen kɔjn bɔɔɔ dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan ken ɔɔf do jeege maakɲ kusiɲ ki se. ¹³ Taa debm baate keejɲ do jeege tu se, Raa kic an keejɲ don ki eyo. Num debm jaay ɛej do jeege tu se, bii ken Raa kɔjn bɔɔɔ do jeege tu se, Raa an keejɲ don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ Genaamge, ken nam jaay deek ɔɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad ɔɔ gen tɛda jaay naan ɔɲ tɛdiɲ ey se, debm bin se, kaal maakɲ naan se, an kɔɲ kaaj ne? ¹⁵ Ken aan gɔɔ gena gaaba ey ɛ mɛnda jaay, bii-raa kɔsɛ gɔɔ ɔɔ kal tuusɛ kic ɓo gɔɔ, ¹⁶ ɔɔ maakse ki se, deb kalan deekden ɔɔ: «'Baaki ute lapia. ɔɲ Raa asen kedn kɔsɔ ɔɔ aki kɔsn te maraadse ɔɔ asen kedn kal rosege,» ɔɔ jaay edden dim ey se, taargen bin se ɔs aay eyo. ¹⁷ Bin ɓo, ken naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛdn bɛɛ ey se, kaal maakɲ naai se, kaal maakɲ rɛɲɛ.

¹⁸ Gan deb kalan maakse ki se deek ɔɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se ɛ, m'lee m'tɛd nakgen bɛɛ. 'Taadam tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaay ɔɲ 'tɛd bɛɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki ken ɔlum m'tɛd nakgen bɛɛ se.» ¹⁹ Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kaliɲ ki sum ɓo Raa. Kɛse nakɲ jiga. 'Jeele, sitange kic ɓo jeeliɲ maakɛ ki bini naɓo naaniɲ ki se, naade ɓeere ɔɔ rode ook marga jɛg jɛg.

²⁰ Kalɛ, debm derle! 'Jeele debm aal maakiɲ do al-Masi ki jaay, tɛd nakgen bɛɛ ey se, kaal maakɲ naan se, kaal maakɲ rɛɲɛ. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd ɔɔ di jaay Raa aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki se? Taa naan took je ɓaa kɔjn gooniɲ Isaka gɔtn kɔjn *serke Raa ki*. ²² 'Jeele debm jaay aal maakiɲ do Raa ki mala se, 'tɛdn nakgen bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen bɛɛ ken k'lee k'tɛdse naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kɛse ɓo tɛd kaal maakɲ mɛc. ²³ Taar ken Raa taadn maakɲ Kitapiɲ ki se aanga doobiɲ ki ken ɔɔ: *Abraam se aal maakiɲ do Raa ki, ɔɔ naan aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki.*† Taa naan se ɓo Raa danɲ mɛdiɲa. ²⁴ Ute naan se, naase 'jeelki debkilimi jaay Raa aakiɲ debm daan ki se, taa ken naan aal maakiɲ don ki sum eyo, num taa nakgen bɛɛ ken naan lee tɛd se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm do dakiɲ ken ingo mɛnd keesn gaaba se kic ɓo tɛdo bin kici. Bii kalan naan tɛd bɛɛ jeege tun gaan *Israelge ɔldeno gen kaakɲ baara. Jee se, mɛnd se dɔɔf ɔkden ɓeɲ ki, bini ɔlden naade aan ɔt te doobm kuuy. Taa bɛɛ ken naan tɛd se ɓo, Raa aakiɲ naan se mɛnd daan ki. ²⁶ Aan gɔɔ debkilimi kɔɲ teecga num ooy se, kaal maakɲ do Raa ki jaay ɔɲ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici.

* 2:21 Aak Jen 22.9. † 2:23 Aak Jen 15.6.

3

Rɔɔŋɔ se aan gɔɔ poodn ken ɔs gɔɔ
(Mt 12.33-37)

¹ Genaamge, maakse ki se, j'ɔnten jeki doobm jaay ɔo j'aki tɛdn k'dɛnki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kɔjn bɔɔɔɔ dojege tu ɔɔn cir gen jeegeen ɔaa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gɔɔ kaam ɔena. Anum debm jaay taad tujn ey se, debm bin se debm mɛc ɔɔ aasiŋ gen bɔɔbm kɔkŋ rɔna. ³ 'Jeelki ken naajege jaay k'lee k'tɔlki aljam taar sɛndge tu se, taa k'tɛdfeki naade 'tookŋ taarjege, ɔɔ gɔtn k'jeki ɔo k'ɔaandeki sum. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen magal magal se kic ɔo, ɔk naka kalan maak ki ɔkɔ bini. ɔɔ ken kuulu jaay ɔl makɔn se deebo don ki aan gɔɔ di kic ɔo, ute nakŋ ɔkɔ se sum ɔo, debm toodŋ se, ɔaan gɔt ken naan maakiŋ jen ro ki. ⁵ Rɔɔŋɔ kic naan tec bini. Ey num maakiŋ daa ro ki se naan ɔo baata, naɔo rɔɔŋɔ se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn ɔkɔ se jaay ɔkga se, kɔsn maakiŋ kaaga ute magaliŋ se paac. ⁶ Rɔɔŋɔ se naan tec aan gɔɔ poodo ɔɔ taargen iŋg kus paac teeco ro ki. Naan kic ɔo maakiŋ rojege tu, ɔɔ tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iino gɔtn ken k'toojjeki bini j'aniki kooy maak ki se, rɔɔŋjege se aan gɔɔ poodn ɔs gɔɔ ken iino gɔtn *Bubm sitange tun poodn ken dubariŋ kɔŋ nan eyo.

⁷ 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakiŋ kaag ki, yeelge, kuurge ɔɔ kenjgen maakiŋ maane ki paac se, naan ɔo debm ken ɔk tɔɔgɔ dode ki ɔɔ tɛdde naade tookiŋ taariŋa. ⁸ Num rɔɔŋɔ jaay debm ɔɔ an kaasn bɔɔbm kɔk se, gɔɔ. Naan se iŋg kaam kalan eyo ɔɔ naan dooc te naa* ken tɔɔl tɔɔl jeege. ⁹ Ute rɔɔŋɔ se ɔo, naaje k'tɔɔmki Bubjege Raa naan ken Meljege. Ter ute rɔɔŋɔ se sum ɔo, naaje k'naamki jikilingen ken Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰ Ute taar kalan ese sum ɔo k'j'ɔɔdnki ɔooro jeege tu ɔɔ k'naamki jeege kici. Ken deer num, genaamge, k'j'ɔntɛ 'tɛdki bini. ¹¹ Maan maakiŋ bud ken kalan jaay j'kɔŋ ken iŋg king kaata ute ken jiga se, gɔɔ. ¹² Genaamge, mɔŋgɔ se 'kɔŋ koojn lemun eyo. ɔɔ papay se 'kɔŋ koojn goyab eyo. ɔɔ gen budn maane se kic ɔo bin sum. Maakiŋ budn ken maaniŋ iŋg king kaata se, 'kɔŋ ni maan jiga se, gɔɔ.

Jeel-taar ken iino gɔtn Raa ki ute gen jikilimge

¹³ Maakse ki se, nanja ɔo mɛtɛkɛ ɔɔ jeel-taara se? Debm jeel-taar se, ɔŋ 'taad jeege tu ute kingiŋa maakiŋ nakge tun naan tɛd paac se n'ɔŋ rɔn urlu ɔɔ n'tɛdiŋ ute jeel-taara. ¹⁴ Num ken naase jaay ɔkki maak-kilimi ɔɔ niki ro naapge tu se ɔɔ tɛr 'saapki ɔo do naase malimge tu sum se, ɔntɛn 'tɔɔmki rose ɔɔ taar mɛt ki se, ɔntɛ 'tujinki ute taar-kɔɔbsege. ¹⁵ Num jeel-taar

* 3:8 Naa se ɔo, saam sum.

bin se iino gōtn Raa ki eyo; kēse jeel-taar kēn iino do naan̄ ki ara sum. Naan̄ se jeel-taar gēn jikilimge əɔ naan̄ se iino gōtn *Bubm sitange tu. ¹⁶Taa gōtn jaay jeege ək maak-kilimi ey lē ni ro naapge tu se, gōtn ese jeege tēd nakge paac ute doobin̄ eyo əɔ tēd nakgen paacn̄ jig eyo. ¹⁷Num gan̄ jeel-taar iino gōtn Raa ki se, deet se naan̄ se *salal, naan̄ baano ute tōsε daan̄ jeege tu, tēdden̄ jeege ən̄ rode urlu, dode mōng eyo, εεj do jeege tu, daayum tēd nakgen jiga, bēer nam eyo, naan̄ tēd jeege taad̄ taar maakde ki. ¹⁸Debm jaay je tōsε se, naan̄ noog jeegeen̄ kuuy taa kinḡ ute tōsε kici. Debm bin se nakn̄ naan̄ 'kōn̄ se nakn̄ kēn ute doobin̄ doobin̄ aan̄ gōɔ debm əɔcga maakn̄ gōtin̄ num əj bēen̄ se.

4

*Jeegen je nijim *dunia (1Pr 5.5-9)*

¹Kēn əlsen jaay tēdki dēkēn̄ ε əɔ mooyki ute naapa tap ɓo ne dī? Kēse nakn̄ daa rose jese ɓo əlsen 'tēdki nakgen ese. ²Kēn naase 'jeki dīm jaay ən̄ki te ey se, əlsen naase 'tōɔlki jeege. Naase 'dōn̄ki nakgen kēn naase əkki eyo jaay ən̄ki te ey se. Naase 'mooyki te naapa əɔ 'tōndki naapa. Kēn naase jaay 'jeki naka əɔ ən̄ki te ey se, taa naase 'tōndkiro te mētn̄ *Raa eyo. ³Naase 'tōndki mēta jaay ən̄ki te ey se, taa naase 'tōndki te mēta jig eyo. Naase əkki saapm̄ jig eyo əɔ kēn ən̄kiga kic ɓo, an̄ki kutn̄ gēn nijim daa rose cēr sum. ⁴Naase se, jeegeen̄ maakse kalan̄ do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegeen̄ jaay je nijim dunia paac se tēdga jee wōɔy Raage. Ɔɔ debm je nijim dunia se, naan̄ se tēdn̄ debm wōɔy Raa. ⁵Ɔn̄ten 'saapki əɔki taar Kitapm̄ taad̄ se cērε, kēn taad̄ əɔ: Raa jaay εdjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tēdkiga jee naange əɔ naan̄ je əɔ j'aki kinḡ ute Nirl naan̄ se sum.

⁶Anum Raa se, bēe naan̄ tēdjeki se cir nakge paac. Taa naan̄ se ɓo, Kitap deek əɔ:

Jeegen jaay magal rode naan̄in̄ ki se Raa tookden̄ eyo.

Num jeegeen̄ jaay əɔp rode baat naan̄in̄ ki se, naan̄ tēdden̄ bēen̄a.*

⁷Taa naan̄ se ɓo, naase 'took uunki taar Raa əɔ 'daarki tōgō naan̄ *Bubm sitange tu əɔ naan̄ 'kaan̄ naatn̄ dōkō rose ki. ⁸'Baakiro gōɔrō cēesn̄ Raa ki əɔ naan̄ kic ade ɓaa gōɔr cēesse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen̄ jee tēdn̄ *kusinge se. Ɔɔdki kusin̄ kēn maakse ki, naasen̄ maaksege di di se. ⁹Ɔn̄ki maakse 'taju taa kusin̄ kēn naase 'tēdki. 'Tōɔyki makōn̄ əɔ eemki nōɔ, 'kooy koogse se utu 'dēl keeme, əɔ maak-raapse se utu 'dēl maak-tuju. ¹⁰Ɔɔpki rose baata naan̄ Mēljege tu, əɔ naan̄ ɓo debm asen̄ kuun rose raan̄.

* 4:6 Aak KKT 3.34.

teecn̄ taa ɓar ki cɔt. ⁸ Naase kic num inj̄ aakki kaama, aayki kaamse ɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa bii kaan Mɛljege se ɔppa gɔɔrɔ.

⁹ Genaamge, ɔnten 'lee mooyki nj̄r nj̄r te naapa; taa bin se *Raa kic asen kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki eyo. 'Jeelki, ɓere, debm kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Genaamge, naase 'saapki tu, jee taad̄ taar teeco taar Raa ki do dɔkin̄ ken taado taarge ute ro Mɛljege se, naade kic dabaroga ɔ aayoga kaamde do ki. Ɔ naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se ɓo k'taadki j'ɔki, naade se ɓo jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mɛtn̄ taar gaabm do dɔkin̄ k'dan̄jn̄ Job se, naan̄ aay kaamin̄ aasinga do dubar ken aan don̄ ki. Ɔ do taar tɔlin̄ ki se, naase 'jeelki nak̄n̄ ken Raa tɛdin̄ se. Taa Raa se, naan̄ ɓo debm tɛd̄bɛɛ jeege tu ɔ ɛɛj do jeege tu.

¹² Ken bin num genaamge, ɔnten 'naamki rose ute maakn̄ raa ey lɛ ute do naan̄a, ɔ ɔnten 'naamki ute ro dim̄ kuuy kici. Num ken taarse ɓo mɛt ki, ɔki: «Yɛɛ, mɛt ki» ɔ ken mɛt ki ey lɛ, ɔki: «A-a, mɛt ki eyo». Taa ken naase jaay 'tedki bin se, Raa kic asen kɔjn̄ bɔɔrɔ dose ki eyo.

'Tɔndki mɛtn̄ Raa

¹³ Ken nam maakse ki jaay maakn̄ dubar ki num, n̄'tɔnd mɛtn̄ Raa. Ken nam jaay maakn̄ maak-raap ki lɛ, n̄'tɔnm Raa ute kaa. ¹⁴ Ɔ ken maakse ki jaay nam kɔɔn̄ɔ num, n̄'ɔl k'dan̄jn̄ jeegen naan̄ jee *egliz ki, taa naade an̄ kɔtn̄ uubu ute ro Mɛljege, ɔ an̄ tɔnd mɛtn̄ Raa. ¹⁵ Jeegen tɔnd mɛta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Mɛljege aden booyo ɔ debm kɔɔn̄ɔ se, Mɛljege an̄ kedn̄ lapi ɔ naan̄ 'kiini. Ken naan̄ ɓo tɛdga *kusiŋa kic lɛ, Mɛljege an̄ tɔɔl kusiŋ se naatn̄. ¹⁶ Taa naan̄ se ɓo kusiŋ naase 'tedki se, naan̄ Raa ki se 'taadin̄ki ute naapa ɔ 'tɔndki mɛtn̄ Raa naapge tu, taa aki kɔn̄ lapi rosege. Taa debm daan̄ ki jaay tɔnd mɛta gɔtn̄ Raa ki se, tɔnd mɛtin̄ se ɔk tɔɔgɔ aak eyo naan̄ Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *ɛli ken taad̄ taar teeco taar Raa ki do dɔkin̄ se, naan̄ kic debkilimi aan̄ gɔɔ naajege sum, naɓo naan̄ tɔnd mɛtn̄ Raa ɔn̄ eyo, deekin̄ ɔ n̄'ɔnte keedn̄ maane, Raa booyin̄ ɔ tookin̄. Gɔtn̄ se, maakn̄ ɓaar ki mɔtɔ ute laapa mɛɛɛ se, maane eed̄ te eyo. ¹⁸ Tɛr naan̄ tɔnd mɛtn̄ Raa kuuy daala, ɔ maane bɔɔyo do naan̄ ki ɔ nakgen do naan̄ ki se, baag koojo gɔtin̄ ki.

¹⁹ Genaamge, ken maakse ki jaay nam rɛsn̄ ute doobm taar mɛt ki ɔ nam kuuy noogin̄ jaay naan̄ ɔk tɛrloga num, ²⁰ 'jeelki, gena a iigga kiigi ɔ rɛsn̄ga rɛs ute doobm taar mɛt ki jaay nam maakse ki noogin̄ naan̄ ɔk tɛrloga se, kɛse naan̄ aajinga maakn̄ yo ki, ɔ kusiŋgen dɛn se lɛ, Raa aden tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan goo cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo oo ood uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo oo gotn metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogin do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan goo jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakn jeege tun ok doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji oo uun doobm bubdege eyo oo kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4–10). Naade se aasin gen serkn nakn onn ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raanjin al tasin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsena toodo oo ingki aan goo cekge oo wookkiga maakn naange tun Pon ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki oo Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubu beer toodsena toodo do dakiina, kaaf ken naan uuno doa aan goo ken naan maakin jen ro ki. Jo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookn taar Isa *al-Masi taa naan asen tugn daapm ute moosina. On Raa asen tedn beena oo asen kedin lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aajjeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu oo oojjenkiga koojin kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajeege k'j'ondki dojege gen kon kaaja, ⁴ oo j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boobin jeenge tu maakn raa ki. Jo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo oo on tedkoono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te toogina bini bii ken kaam moon; bii ken se, naan asen taadn tal oo naan aajsega.

⁶ Taa kaajin naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Jo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedin maak-tuju kic

60, cəkə sum 60 dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan̄ kəŋ tuju, ute naan̄ se kic 60 j'əyɪŋ poodn̄ jaay tɛd daabm mɛc. Kaal maakse kic Raa tɛdɪŋ tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan̄ cir daab. Aan̄ gəɔ daab k'j'əyɪŋga poodn̄ jaay tɛd daabm mɛc se, kaal maakjege kic 60 ute dubargen aan̄ dojege tu se, ute naan̄ se jaay 60 kaal maakjegen do Raa ki se 'tɛdɪŋ təɔgə əɔ j'ansɪŋ kaakŋ jeele. Taa naan̄ se 60, bii kɛn Isa al-Masi adɛ 6aa se, Raa utu asen təɔmə, asen *nooko əɔ asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakiŋki te eyo na60 naase 'jenki. Borse kic naase aakiŋki te eyo, na60 naase aalki maakse don̄ ki. Ute naan̄ se kic 60, naase maakse raap sakan̄ don̄ ki əɔ maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don̄ ki se 60, naase utu aki kaajŋ kosege.

¹⁰ Kaajŋ ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkɪŋ se, jedoga mɛtɪŋ dɛn aak eyo. Naadɛ taadoga jeege tu taa bɛɛ kɛn Raa taadoga taada əɔ utu asesiŋ tɛd se. ¹¹ Nirl al-Masi kɛn maakde ki se, taadden əɔ al-Masi se utu 'dabara jaay 60 utu 'kəŋ nooko. Taa naan̄ se 60, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo mɛtɪŋa əɔ jedo jeel kaadn̄ kɛn nakgen se tap 60 utu 'deel əɔ dɪ. ¹² Anum taar kɛn Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkɪŋ se, taar se taad te naadɛ eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ute *Nirl Salal kɛn Raa əlɪŋo maakŋ raa ki 6aadɔ taadsen mɛtn̄ taar se mala naase ki kici. Ɔə taar se, *kədn̄ Raage kic 60, je doobm 'jeel kəkŋ mɛtɪŋa.

'King aak bɛɛ naan̄ Raa ki

(1Tɛs 5.8-9; Tit 2.11-14)

¹³ Kɛn bin num, 'daapki rose gen tɛdɪŋ naaba, ɪŋki do mɛtɛkse ki əɔ aakki kaama do bɛɛ kɛn Isa *al-Masi 6aadoga num utu asen tɛd se. ¹⁴ Tookki taar Bubse Raa əɔ əŋte 'tɛdki nakŋ kɛn daa rose 60 jea aan̄ gəɔ kaad kɛn naase utu 'jeelki te Raa ey 6ərt se. ¹⁵ Aan̄ gəɔ Raa kɛn dan̄se naan̄ debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad əɔ: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa kɛn naase 'dan̄ɪŋki Bubse se, naan̄ 60 kɛn aak jeege paac aas kaasa əɔ nan̄a kic naan̄ əjɪŋ bəɔrə te kɛn mɛt ki do nakge tun naan̄ lee tɛd se. Bin num, kaad kɛn naase utu 'tɪŋki tɪŋ do naan̄ ki se, Raa se 'beeriŋki. ¹⁸ Ute kingsen aan̄ gəɔ gɛn bubsegen do dəkɪŋ se əs aay eyo. Taa naan̄ se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo əŋə. Naan̄ dugse dose se, ute nakgen aan̄ gəɔ daab ute pudda eyo taa naadɛ se utu 'tuju; ¹⁹ num gan̄ naan̄ dugseno dose ute moosn̄ al-Masi, aan̄ gəɔ *Goon Baatn̄ sal sal kɛn ək tuju rəŋ ki eyo jaay ɛd rəŋ *sɛrke se. ²⁰ Naan̄ se Raa 60 bɛɛr ədɪŋo taa kaajŋ jeege, kaad kɛn naan̄ utu aalo te duni ey 6ərtə. Ɔə naan̄ 6aadɔ maakŋ biige tun kaam məɔtn̄ taa

naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se 60, naase aalki maakse do Raa ken duriño daan yoge tu ɔɔ *nookiñ se. Ute naan se 60, naase aalki maakse ɔɔ ɔndki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tedkiga jeegeen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage. Okki naapa ɔɔɔɔ ɔɔ 'jeki naapa ute maakɲ kalan. ²³ Taar Raa se, naan aan gɔɔ kupm ken ruum eyo ɔɔ tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum ɔɔ ute taar Raa aan gɔɔ kupu se, naan ɔlsen j'oojsenga koojn kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad ɔɔ:

Jikilimge paac aan gɔɔ mu zεεε

ɔɔ kaakɲ bεεde le aan gɔɔ pɔɔɲ kaaga.

Ken kaadɲ aanga se, mu se 'tuutu ɔɔ pɔɔɲɲ le 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.**

Ɔɔ taar se 60, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'6aado k'taadseɲ se.

2

¹ Taa naan se, ɔnte 'tedki *kusiña, ɔnte 'kaanki jeege dala, ɔnte 'tedki rose aan gɔɔ jee ken taad taar met ki te naapa, ɔnte 'tedki maak-kilimi te naapa ɔɔ ɔnte 'kɔɔdki naapa. ² Aan gɔɔ gaangen k'taacege je si kenɲege den se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki den bin kici. Ute naan se naase aki teepe ɔɔ utu aki kɔɲ kaaja. ³ Deere, bεε Meljege se le, naase 'naam ɔkiñkiga jiga.

Raa 60 bεεε tɔɔdseno taa aki tedn jee naange

(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)

⁴ 'Baakiro gɔtn Meljege tu Isa ki, naan 60 ko ken εd kaaja. Naan 60 ko ken jikilimge ɔɔd undiña, na60 Meljege Raa bεεε ɔɔdiña ɔɔ naan se 60 ken aakiñ bεε kaamiñ ki. ⁵ Naase kic aan gɔɔ kogen ɔnga kɔɲ kaaja, 'tookki ɔñki rose Raa an kiñ 6ee ken Nirlɲ utu 'kiñg maak ki se. Ɔɔ maakɲ 6ee ken se, naase aki tedn jee tedn serkgen *salal ɔɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naase añki tedn *serkɲ ken tɔɔliñ naan ki. ⁶ Anum 'booyki taar ken Raa taad maakɲ Kitap ki ken ɔɔ:

Aakki! Maam m'bεεε m'ɔɲga ko ken aak bεε kaamum ki

Ɔɔ maam m'utu m'añ kɔnd maakɲ gεgεr ken Sion ki

Ɔɔ naan 60 ko ken utu 'gakɲ 6ea ken j'utu j'añ kiñiñ se.

Debm ken aal maakiñ do naan ki se, 'kɔɲ kɔnd maakɲ sɔkɔɲ ki eyo.*

⁷ Naasen ken aalkiga kaal maakse don ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gan jee ken baate kaal maakde don ki se, taar ken Kitap taad se aanga gɔɔiñ ki ken ɔɔ:

* 1:25 Aak Eza 40.6-8. * 2:6 Aak Eza 28.16.

*Ko ken jee kiin beege ad undin naatn se,
Naan bo ko mec ken cir kogen j'iin bee se paac.†*

⁸ Do got kuuy kic Kitap taadga taad do:

Ko se bo ken ræk jeege

Do kese bo lij ken tund jeege.‡

Naade jaay rækj tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kese nakj ken Raa uunoga kuun doa do dakin se bo utu kaan dofe ki.

⁹ Anum naase se, metjil jee ken Raa beer toodsenga toodo, naase se jee tedn serkj gen gaaringe, naase se jee naange do naan bo debm ken dugsenga dose. Naan dan adseno maakj got ken do do baanseno maakj gotin ken wor jiga se, taa naase aki wækj Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal ken naan tedn se. ¹⁰ Do dakin se naase jee Raage eyo, num borse se, naase 'tedkiga jee naange. Do dakin se naan eejjo te dose ki eyo, num borse se, naan ejsenga dose ki.

*Ingi aan goo king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo
(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)*

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dejse, do naan ki ara se naase aan goo mertge do aan goo cekge. Bin num ante 'danki nakj ken daa rose bo jea; bere, nakgen daa rose bo je se lee ted boro ute kose. ¹² Maakj jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bee naan Raa ki. Do ken naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan goo naase jee ted *kusiin jeege tu kic bo, ute naabsen naase 'tedin jiga se, bii ken Raa ade baa se, jeegen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³ Sookki toogge tu taa Meljege Isa *al-Masi se, do 'sookki gaar tu taa naan bo debm do jeege tu paac, ¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge tondde se. Naan tondde se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu do 'toom jee ken lee ted bee. ¹⁵ Taa Raa se, je naase aki tedn nakgen jiga jiga do bin bo jee derlgen jeel dim ey se, 'konj taar taad eyo. ¹⁶ Ing aalki dose sen aan goo jee ken onga konj dofe. Naase se onkiga dose, nabo konj dosen onki se, anten 'saapki oki onkiga doobo gen tedn kusina. Num gan naase se, ingki aan goo jee tedn naabm Raage. ¹⁷ Jikilinge paac aaldeki maak ki, 'jeki genaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki do 'sookki gaar tu.

Onki kingse se 'tecn aan goo gen Isa

¹⁸ Naase jeegen ken 'lee 'tedki naaba gotn jeege tu se, 'booy uunki taar melsege. Ken aki booy taar melsege se, ante 'booyki taar jee ken tedsen bee do jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar melsegen kusiin kusiin se kici. ¹⁹ Ken k'dabarse cere se kic jaay naase aasiin ki se, taa taar Raa sum bo naase onki rose

† 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

k'dabarse se; kɛse ʃo nakɲ kɛn tɔɔl Raa ki. ²⁰ Kɛn 'tɛd *kusiɲ jaay k'dabari se, bɛɛɲ tap ʃo di? Anum kɛn 'tɛdki bɛɛ jaay ɔɲki rose k'dabarse se, kɛse nakɲ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹ Raa danʃeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔɔ naan ʃo debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bɔɔtina.

²² Naan se tɛd te kusiɲ eyo ɔɔ bii kalan tap ʃo tɛd te taar-kɔɔb eyo. §
²³ Kɛn k'naajɲ kic ʃo naan tɛrl te taar iɲg kus nam ki eyo. K'dabariɲ kic ʃo, naan tɛd te kusiɲ nam ki eyo. Num nakge paac naan ɔɲɲ kaam ji debm kɛn utu 'kɔɲ bɔɔɔ te doobiɲ se do jeege tu. ²⁴ Kɛn Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusiɲjege don ki taa ajeki gaan te kusiɲa ɔɔ j'aki king gɛn tɛdn nakgen te doobiɲa. ɔɔ ute dubar kɛn naan ɔɲ se ʃo, ɛdʃeki kaaja. ²⁵ Do dɔkiɲ se naase aan gɔɔ baatgen iigga kiigi, num ʃorse se naase ɔk 'tɛrlkiroga gɔtn debm gaam ki. Naan ʃo debm bɔɔb kose.

3

'King mɛndge ute gaabge *(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)*

¹⁻² Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin ʃo gaabgen mɛtingen baate tookɲ taar *Raa se, 'kaakɲ king mɛnddegen jiga se, kɛn taadden te taar Raa ey kic ʃo, ɔɔ kɛn naade asen kaakɲ naase jaay iɲgki te maakɲ kalan, ɔɔ 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookɲ kaal maakde do Raa ki. ³ ɔɲte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakɲ bɛɛ naan jeege tu: aan gɔɔ napar kɔɲɲ dosege, ɔɔ napar tɔɔl kɔdɔkɲ daabsege ɔɔ ute tuusn kalsegen te roɲ se. ⁴ Num kaakɲ bɛɛ naase se, ɔɲɲki 'tɛdn maakse ki. Naase 'tɛdki jee bɛɛ ɔɔ jee dalul. Kɛse ʃo nakɲ kaakɲ bɛɛ tuj eyo ɔɔ kɛn jiga naan Raa ki. ⁵ Bin ʃo mɛndgen do dɔkiɲ aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶ Aakki Sara se tooko taar gaabiɲ *Abraam bini danɲɲ ɔɔ «meluma.» Naase kic 'tɛdkiga gaan Sarage kɛn naase jaay 'lee 'tɛdki bɛɛ ɔɔ 'beerki dim ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakɲ kingse ki se, aakki do mɛndsege tu jiga. Taa mɛndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakɲ kingse ki se aaldeki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔɲ kaaja te naase tɛɛ. Kɛn naase jaay iɲgki jiga bin num, dim asen gaasn gɛn tɔnd mɛtn Raa se gɔtɔ.

King jiga ute naapa *(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)*

⁸ Do taar tɔɔliɲ ki ara se, m'je m'asen taada: ɔɲki taarse 'kɔkɲ mɛtn naapa, ɛɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage, 'tɛdki bɛɛ te naapa ɔɔ ɔɲte magalki rose. ⁹ Jee tɛdsen

*kusiñ se, ðnte 'terldeki kusiña ð jee naajse kic num ðnte naajdeki. Num 'terldeki ðki: «Ðñ Raa asen tēdn bεεña!» Taa naan se 60 Raa danjeno; bin 60 naase kic Raa asen tēdn bεεña.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 60 taadga taad ð:

*Debm jaay je 'king te lapia ð te maak-raapo se,
ðnte kōðñ nam ð ðnte taadn taar-kōðbō.*

¹¹ *Debm bin se ñ'ðð doñ ro kusiñ ki, ñ'tēdn bεε.*

N'aay kaamin ñ'je doobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naan aak do jeege tun tēd nakge ute doobiña
ð daayum naan lee booy keemde.*

*Gañ jee tēdn nakñ kusiñ se, Raa te naade eyo.**

¹³ Ken naase jaay 'jeki tēdn bεε jeege tu te maakse paac se, nanja 60 ken asen kōñ tēdn kusiña. ¹⁴ Ð bεε naase 'tēdki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tēdn bεεña. Ðnte 'ðeerki nam ki ð nirlse ðnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeeliñki maakse ki *al-Masi sum 60 Melse. Ð daayum 'daapki rose, ken jeege 60 tōnd metse, taa di naase ðndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kōñ taadn metiña. ¹⁶ Na60 ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ð 'tēdñki ute maakñ kalan. Taa kingesen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic 60, naade se sōkōñ aden tōlb. ¹⁷ Ken naase 'dabarki gen tēdn bεε aan gō ð ken Raa maakiñ jen ro ki se, jiga cir ken 'tēdki kusiñ jaay 60 k'dabarse se.

Isa tōg cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy je-kalan sum 60 taa *kusiñ jeege paac. Naan ken tuj te ðim ey se 60, ooy taa jee kusiñge taa aden kōl gōtn Raa ki. Jeege tōliña na60 *Nirl Salal duriño daan yoge tu. ¹⁹ Ute tōgñ Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken tiñg maakñ dangay ki. ²⁰ Jee ooyga kooy ese se 60, jee do ðakiñ ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe ðaap ðaap markabm magal se. Ken maane 6aado ðs do naanja se, jeege marta ken endo maakñ markab ki, naade se sum 60 aaja. ²¹ Maan ðso do naanja se, naan aan gō maan ken *k'batizseno maak ki. Ð maan se gen tugñ yidikiñ ro eyo, num gen tugñ maaka. *Batem se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²² ð ook 6aaga maakñ raa ki ð ingga do ji daam Raa ki. Ð ðorse maakñ raa ki se, sitange, maragge ute *kōðñ Raage paac kaam ji al-Masi.

4

*Ðadki dose naatn ro *kusiñ ki*

¹ Taa naan se 60 'jeelki, *al-Masi 6aado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gō

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

naan̄ kici. Ɔ debm jaay dabarga se, mɔɔtn 'kɔŋ kəl doŋ maakŋ kusin̄ ki ey sum. ² Biisen ɔp̄m ken anki tin̄g do naan̄ ki se, ɔnte 'tɛdki nakŋ ken maakse ɓo jea, num 'tɛdki nakŋ ken tɔl *Raa ki. ³ Deere, maakŋ kingse ken do dɔkin̄ se, naase 'tɛdkiro nakgen jig ey dɛna aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye ɛ aay 'deelkiro te gɔtin̄a ɔ 'lee 'tɛdkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ Bɔrse jaay naase 'tɛdki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac ɓo ɔkden taad eyo. Taa naan̄ se naade lee naajse. ⁵ Gan̄ ɓii kalan̄ Raa ken utu 'kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade tɛd se. ⁶ Jee ooyga kooy do dɔkin̄ se kic ɓo, Isa ɓaa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan̄ se ɓo, naade kic Raa ɔjdenga bɔɔrɔ dofe ki aan gɔɔ jikilimgen ɓaa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kɔŋ 'kinḡ aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.

Nanja nanja kic ɓo Raa ɛdin̄ naabin̄ naabin̄a

⁷ Duni se ɔppga baata 'nanja. Taa naan̄ se ingki do metɛkse ki ɔ 'daapki rose taa aki keem Raa. ⁸ Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan̄, taa ute maak-jese se, ken deba tɛdi *kusin̄a aan gɔɔ di kic ɓo an̄ kɔŋ tɛdn̄ kaldɛ. ⁹ Jee ken ɓaado gɔtse ki se, ɔkdeki jiga ɔ ɔnte tɛddɛki bɛs. ¹⁰ 'Jeelki nanja nanja kic ɓo Raa ɛdin̄ga naabin̄ naabin̄a. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tɛdkiga jee tɛdn̄ naabm Raage gɛn tɛdn̄ naabgen paacŋ ken naan̄ ɛdsesin̄ se, ute doobin̄a. ¹¹ Debm jeel taadn̄ taara se, ŋ'taad taar Raa jeege tu. Ɔ debm Raa ɛdin̄ga maak-je gɛn tɛdn̄ naaba jeege tu se, ŋ'tɛdin̄ ute tɔɔŋ ken Raa ɛdin̄ se. Ute naan̄ se jaay ɓo, jeege paac 'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan̄ ɓo debm magala ɔ tɔɔgɔ gɛn daayum daayum! *Amin.

*Jee ken k'dabarde taa *al-Masi*

¹² Jee maak-jemge, nakŋ ɔŋ jaay aanga dose ki se, ɔnte kaakin̄ki aan gɔɔ nakŋ deel doa ɔ ɔksen taad eyo. Num aakin̄ aan gɔɔ nakŋ ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa ɓiin̄ naan̄ ade ɓaa maakŋ gaarin̄ ki se, naase kic utu aki kɔŋ maak-raapm gɛn taad eyo. ¹⁴ Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ɔk *nooko ken iin̄o gɔtn Raa se, 'tɛdn̄ ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'ɔnte dabarin̄ taa tɔl nam, taa ɓoogo, taa tɛdn̄ *kusin̄a, ey ɛ taa ɔl doŋ maakŋ taar jeege tu. ¹⁶ Num ken k'dabarin̄ taa al-Masi se, ɔkɔŋ ɔnte tɔɔlin̄a naɓo ŋ'tɔɔm Raa taa jeege dan̄in̄ naan̄ debm al-Masi.

¹⁷ Kaad̄ ken Raa an̄ kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu se, ɓɔrse aanga. Ɔ ken Raa jaay 'baagŋ kɔjn̄ bɔɔrɔ do jee naange tu ɓo deet se, bin

num jee ken jaay baate tookj kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tedn do dio? ¹⁸ Taa Kitap taad do:

Ken jee tedn nakgen ute doobin kic bo, utu on jaay 'kon kaaja se, num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap bo k'tedn rode j'oo dio?*

¹⁹ Bin bo, jee ken Raa je do naade 'dabar se, j'aay kaamde k'ted nakj beε. Taa Raa ken tuj ormin ey se, naan bo Mel Kaalde do j'on rode kaam jinā.

5

Pier deej naan jee Raage (1Tim 3.1-7)

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan goo naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakinoga te kaamuma do bii ken naan ade daa maakj *nookin ki se, maam kic m'ok bedε te naan kici: ² Aakki do jee Raage tun ken *Raa edsesin kaam jise se, aan goo debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se onte 'tedin ki aan goo j'olsen taa too go, gan 'tedin ki aan goo ken Raa bo jea. Onte 'tedki gen jee maala, gan 'tedin ki ute maakj kalan. ³ Jee Raage se, onte 'teddeki taa too go, gan ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic king aan goo naase kici. ⁴ Ken naase jaay 'tedki bin num, diin ken Debm Gaam Magal ade teecn pirsil se, naan utu asen kēdn laatin too mo ken nookin paac 'kon deel eyo.

⁵ Gaan kodge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakj kingse ken ute naapa se, nanā nanā kic bo ted ron oop baata, taa Kitap taadga taad do: *Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.*

Gan naan se tedn been do jeege tun ted rode oop baata.*

⁶ Anum, onki rose kaam ji Raa too go do 'tedki rose oop baata jaay bo kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan.

⁷ Nakgen tedsen jaay uunki nirlse ro ki se, ondeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan bo debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'boobki rose, do ingki zεεε, taa debm wooyse, *Bubm sitange se, lee jese aan goo tupiyu ken lee too y je daa ken 'kokj kos. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki too go do aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan goo naase kici. ¹⁰ Nabo dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee ted been jeege tu se, naan bo debm danseno taa aki kēnd maakj gaarin ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen tedn naase aki tedn jee too go

* 4:18 Aak KKT 11.31. * 5:5 Aak KKT 3.34.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gɔtɔ ɓaa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔɔ jee se goon tɛnddoga maakn eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tɛdn nakn ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔɔ jee se se j'ɔntɛ tookn taarde ɔɔ k'je doobm jeel mala mala ken Raa ɛf jeege tu ɔɔ k'dɔɔkn ute Isa al-Masi ɔɔ taargen jee inɔgo te Isa jaay booyo ɔɔ nakn naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Simon Pier, maam ken m'debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'debm kaan naabin se ɓo, m'raansɛn maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔɔ Mɛl Kaajege Isa al-Masi tɛdin ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛ ɔɔ asɛn kɛdn lapia ute maraadin.

Aayki kaamse 'tedki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgn Raa se naan ɛfjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tinɔgi ɔɔ gen kɔkn taarin ɔɔnɔ. Naan tɛdfjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kend maakn *nookin ki mala ɔɔ j'aki kɔn bɛɛ naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se ɓo nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔɔ ajeki kɛd se, naan ɛdjesinkiga. Bin ɓo ute nakgen naase ɔnjinkiga se asɛn tɛdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔn se ɔɔ naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bɛɛ naan jeege tu, ɔɔ do king ken aak bɛɛ naan jeege tu se, 'ziidinɔki jeel Raa, ⁶ ɔɔ do jeel Raa ki se, 'ziidinɔki 'bɔɔb kɔkn ro jiga ɔɔ do bɔɔb kɔkn ro ken jiga se, 'ziidinɔki tɔɔgn maaka ɔɔ do tɔɔg maak ki se, 'ziidinɔki kɔkn taar Raa ɔɔnɔ, ⁷ ɔɔ do kɔkn taar Raa ken ɔɔn se, 'ziidinɔki kɔkn naapm ɔɔnɔ ɔɔ do kɔkn naap ken ɔɔn se, 'ziidinɔki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔn tɛdn nakgen jiga aki ɓaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkn Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tɛdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔɔkn ken ɔn aak ɔk gɔtɔ jig eyo.

Ey num Raa se, *kusiñiñ do dokiñ se naan̄ tōlinsiŋga, naḅo naan̄ se, dirigiŋga naata.

¹⁰ Taa naan̄ se ḅo genaamge, aayki kaamse daala 'dōkki maakse do Raa ken̄ dan̄seno ḅḅ 'bēer tōḅseno se. Ken̄ naase jaay 'tēdki bin̄ num, mōḅtn̄ naase aki kōñ̄ koocñ̄ dōobm̄ Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin̄ ḅo, Raa asen̄ kōḅḅn̄ taa dōobm̄ toḅḅn̄ wañ̄ gen̄ maakñ̄ gaar daayum̄ gen̄ Meljege ḅḅ Debm̄ Kaajjege Isa al-Masi se ḅḅ naase aki ken̄d̄ maak̄ ki.

Taar Raa ken̄ k'dooyse se ōkiñki jiga

¹² Taa naan̄ se ḅo daayum̄ m'asen̄ lee taadñ̄ dōḅl̄ daala mētn̄ taargen̄ se, ey num̄ taargen̄ se naase 'jeeldēkiga ḅḅ ḅorse kic̄ ḅo utū iŋgi jiga do taarge tun̄ ken̄ mēt̄ ki ken̄ k'dooyseño se. ¹³ Deere, kaad̄ ken̄ maam̄ m'utū m'iŋḡ zēer̄ se, m'je daayum̄ taargen̄ se m'asen̄ lee taadñ̄ dōḅl̄. ¹⁴ Maam̄ se m'jeele ḅḅp̄ga baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadum̄ga taada. ¹⁵ Bin̄ se ḅo maam̄ m'aaȳ kaamum̄ m'taad̄sen̄ taargen̄ se, taa ken̄ maam̄ m'ooyga kic̄ ḅo, daayum̄ naase aki kōñ̄ dirigiñ̄ taargen̄ se eyo.

Naaje j'aakkiga tōḅḅñ̄ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶ Taa naaje se k'taad̄senoga j'ḅḅ Isa *al-Masi se utū adē ḅaa ute tōḅḅiña ḅḅ taargen̄ naaje k'taad̄seno se tec̄ aan̄ ḅḅḅ taargen̄ ken̄ jikilimge lee tēreḅ̄ ute daan̄ dōḅḅḅ ḅo taad̄ se eyo. Num̄ gan̄ naaje se j'aako *nookiña ute kaamje mala. ¹⁷ Kaad̄ ken̄ jaay Raa Bubu nookiña ḅḅ magaliñ̄ se, naan̄ ken̄ se naaje mala j'utū. Naaje k'booyo taargen̄ Raa ken̄ magal̄ cir̄ nakge paac̄ ken̄ taadiñ̄ ḅḅ: «Naan̄ se Goonuma, Goon̄ maak-jema ḅḅ naan̄ tōḅlum̄ jaay maam̄ m'bēer̄ m'ḅḅḅiño.» ¹⁸ Kaad̄ ken̄ se naaje kic̄ ḅo j'utū te naaḅna do ko ken̄ *salal̄ ese ḅḅ taar ken̄ Raa taad̄o maakñ̄ raa ki se, naaje mala kic̄ ḅo k'booyiñoga ute bije. ¹⁹ Do naan̄ ki se tēr̄ naajege j'ōkki taar̄ jee gen̄ taad̄ taar̄ teeco taar̄ Raa ki. ḅḅ taar̄ naadege se taar̄ mēc̄ ḅḅ ken̄ naase jaaȳ iŋḡ udki bi do ki se, taar̄ se mēt̄ ki. Taa taar̄ naadege se tec̄ aan̄ ḅḅḅ ḅḅmpḅ ken̄ iŋḡ wōḅr̄ ḅḅtn̄ ken̄ ḅḅḅḅ kōr̄ binī ḅḅḅḅ kiipi ḅḅ k-dijñ̄, ken̄ k'dan̄iñ̄ bebele se, adē kooko ḅḅ asen̄ wōḅr̄ maakse*.

²⁰ Deet̄ deet̄ se taargen̄ se 'jeeldēki jiga: taargen̄ jee taad̄ taar̄ teeco taar̄ Raa ki do dokiñ̄ raan̄iño maakñ̄ Kitap̄ ki se, taargen̄ se naade uun̄ dōḅḅḅ tū sum̄ ḅo taad̄ eyo. ²¹ Num̄ taargen̄ jaaȳ jee taad̄ taar̄ teeco taar̄ Raa ki do dokiñ̄ taad̄o se, iñño maakñ̄ maak-saapm̄ jikilimge tū eyo. Gan̄ taargen̄ se Nirl̄ Salal̄ ḅo ḅḅḅḅ naade taad̄o ḅḅ taargen̄ naade taad̄o se, iñño ḅḅtn̄ Raa ki.

* 1:19 K-dijñ̄ Bebele se taad̄ ute al-Masi. Aak Apok̄ 22.16.

2

*Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar mɛt ki
(Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)*

¹ Do dɔkiŋ se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tiŋgo daan gaan *Israelge tu; bin ɔo jee kɛn tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛnddoga maakse ki ɔo naade dooy jeege do taarge tun kɛn tuj jeege. Jeegen se Mɛlde Isa *al-Masi kɛn dugdeno dode maakŋ *kusiŋ ki se kic ɔo, naade 'baatiŋa. ɔo taa nakgen naade tɛd se utu ano naar ɔaa ute nakŋ ɔon kɛn aden kutu. ² ɔo jeege dena utu kuun doobm naaden kɛn lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, taa naade se, jeege taadn taargen iŋg kusu ro doobm taar kɛn mɛt ki se. ³ Naade se jee tamage ɔo utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kɔŋ dim gɔtse ki. Taa naade se do dɔkiŋ tap ɔo Raa taadoga taad gen kɔŋŋ bɔɔrɔ dode ki ɔo nakŋ ɔonɔ utu naar koocŋ dode ki.

⁴ Num gan *kɔdn Raagen do dɔkiŋ jaay tujo Raa ki ɔo Raa ɔŋ ɔndeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakŋ gɔɔ kɛn jerl zuzu ɔo ɔɔd se, naan utu bɔɔbden gɔt kɛn ese bini 'kaan bii kɛn naan an kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu paac. ⁵ Do naan do dɔkiŋ se kic ɔo Raa ɔŋ ɔniŋ te eyo, num gan naan ɔaano ute maane gɔɔb tɔlo jeege kɛn aal Raa maak ki ey paac se. ɔo Noe kɛn taad jeege tu ɔo k'tɛdn nakgen te doobiŋa, gɔtn se naan ute jeegen kuuy cili sum ɔo aaja. ⁶ Tɛr jeegen maakŋ gɛgɛr kɛn Sɔdɔm ute kɛn Gɔmɔr ki se kic Raa tɔɔl utdeno kap ute poodo ɔo ɔo burku ɔo tood sum. Naan tɛd bin se je taadn jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tɛdn bin kici. ⁷ Kaad kɛn se ɔo Lot, naan debm daan ki, Raa ɔɔd teecŋsiŋ naatn kalin ki, taa naan aak kingden jig eyo ute kɛn naade lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, tujin maakiŋa. ⁸ Lot debm daan ki se tiŋ daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga ɔo naan booyo ɔo aak nakdegen jig ey kɛn naade lee tɛd se. Naan kɛn saap nakgen ute doobiŋ se kɛn naan aak nakdegen jig ey kɛn naade lee tɛd se, tujin maakiŋa. ⁹ Kɛn bin num Mɛljege Raa se jee ɔk taariŋ ɔon se, naan jeel doobm aden kɔɔdn dode do nak kɛn ɔon kɛn aan dode ki ɔo jee aal Raa maak ki ey se le, naan utu bɔɔbde taa ade dabara bii kɛn naan utu kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se. ¹⁰ Kɛn tap se, Raa utu ade dabara jee kɛn tɛd nakŋ daa rodege ɔo je se. Jee se je ɔo tɛdn nakgen aak kusu ɔo Mɛljege Raa se le, naade aalin maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade malinge tu sum ɔo magal rode ɔo kɔdn Raagen ute nookdege se kic ɔo, naade se beerden eyo, naajde. ¹¹ Anum kɔdn Raage ute naapa se kic ɔo ɔŋ tɔk te mind naapge ɔo naaj te naapa naan Mɛljege tu eyo. Ey num kɔdn Raage se naade se magala ɔo tɔɔg cir jee se.

12 Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ak maak-saap eyo tec aan gaa daagen maakn kaag ki ken j'onga bo k'tool sum se. Deere, naade se utu kooy aan gaa daagen maakn kaag ki se. 13 Naade se Raa utu aden dabara aan gaa ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn daa rode bo jea aa lee tedn ute kaam kaada. Ken naase ing oski kas kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakn sokonge ute nakgen gen ted eyo aa ken naade ing derlse ute taar-kooodege se, maakde raap aak eyo. 14 Naade se ken aakga mend jeege bo dono je anden toodo aa naade se alde bo gen ted kusina sum. Onga jee ken ond maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakn jeege se dono aa jee se Raa naamdenga naama. 15 Doobm Raa bee se, naade resnga naatn aa naade se iigga aa uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken on ron k'derlin ute gurs gen tedn nakn ken ute doobin ey se. 16 Gont se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan gaa debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn derlgen bin se, naan an 'ted eyo.

17 Jee ted rode aan gaa jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gaa kenj ken maanin ookga kooko, aa tec aan gaa gapargen kuul al makoo wookden jaay on eed maan ey se kici. Aa naade se Raa daapdenga gont kingde se ilim dib. 18 Taa naade se taad taargen deel dode aa taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeege ken utu on kon doobm jig eyo aa took taar Raa se naade derlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se. 19 Naade taad jeege tun se aa j'kon dodege, nabo naade kic bo bul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tedga bulina. 20 Ken metn-jiki jeege jaay jeelga jeel Meljege aa Debm Kaajjege, Isa al-Masi aa onga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ak terloga ro nakge tun jig ey se, aa baagga tedn nakgen se num, nakgen naade ondeno se aden tedn naade 'tedn bulu daala. Bin se king naade se 'tedn aak kus cir ken deete. 21 Doobm ken al deba ted naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic bo bee cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno aa k'ted se. 22 Nakn jee se jaay ted se, je ajeki taadn aa kaan kaa taar se met ki ken taad aa: *Bisi jaay tadd targa num terl baado as tadd talin se daala.*† Aa ken kuuy taad aa: «Kinzir jaay k'roogina se ak terl baa end maakn orb ki gotin ki.»

* 2:15 Aak Nmb 22.5. † 2:22 Aak KKT 26.11.

3

*Meljege utu ade terle**(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)*

¹ Naase mɛdn kɔɔn maakumge, kɛse maktubm kɛn maam m'raanſen gen k-dige. Maakn maktubge tun di kɛn maam m'raanſen se maam m'taad m'dɔɔlsen mɛtn taargen naase 'jeelinkiga jeele, taa taargen se asen kɔl naase aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dɔkiŋ kɛn jee taad taar teeco taar *Raa ki kɛn *salal taado ɔɔ 'saapki do nakn kɛn Meljege ɔɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge kɛn taado ɔɔ j'anki tɛd se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, ɓiigen kaam mɔɔtn se, jeegen jee kaakn mɛtn jeege se utu ade ɓaao ɔɔ naade se lɛ tɛdn nakn daa rodege ɓo jea. ⁴ Naade utu 'taadn ɔɔ: «Taar kɛn naan taado ade ɓaa se tap ɓo 'tɛdn nun ki? Ey num do dɔkiŋ gɔtn ɓugjege ooy sum se, ɓorse kic nakge paac utu inŋ gɔtde ki aan gɔɔ kɛn Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dɔkiŋ se kɛn Raa aalo maakn raa ute do naanja se ute taariŋa, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay ɔn do naanja ɔɔ do naanja se kic ɓo naan aalin ute maane. Gan do taar kɛn ese se jee se baate tooko. ⁶ Ute maane se ɓo, Raa gɔɔb tɔlo jeegen do dɔkiŋ do naan ki se kici. ⁷ Maakn raa ute do naan se ɓorse kic ɓo Raa ɓɔɔbde ute taariŋa, bini 'kaan ɓii kɛn naan an tɔɔciŋ ute poodo. Naan ɓɔɔbde se taa ɓii kɛn naan an kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, mɛdn kɔɔn maakumge, ɔnte 'tɛdsen dirigi taa naan Raa ki se, ɓii kalan se aan gɔɔ ɓaar dupu ɔɔ ɓaar dupu se aan gɔɔ ɓii kalan. ⁹ Meljege se nakn naan taadga ɔɔ an tɛd se utu an naar tɛda, gan jee mɛtinge se saap ɔɔ Raa se deer den dena. Num naan baate tɛdin yɔkɔd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ɔɔ je jeege paac terl maakde. ¹⁰ Kɛn kaadin jaay 'kaan se, Meljege ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo. *Biin Meljege ano ɓaa se jeege booy aan gɔɔ Raa taata nabo 'taatn cir kaad kɛn maane eef keede ɔɔ ɓii kɛn se maakn raa kic ɓo 'kaan kiign gam. Nakgen maakn raa ki paac se 'kɔsn poodo ɔɔ do naanja ute nakgen do ki paac se mɛtin utu toodn tal.

¹¹ Aan gɔɔ nakge paac utu kɔsn poodo se, bin se 'leeki aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ Raa se 'ɓeerinki! ¹² Aakki kaam ɓiin kɛn Raa ano ɓaao, bin se ɓo aayki kaamse 'tɛdki nakn jiga ɔɔ kɛse ɓo kɛn an kɔlin naan ade naar ɓaao. Bii kɛn se ɓo maakn raa ute magalin se 'kɔsn poodo ɔɔ nakgen maakn raa ki se 'kɔsn poodo paac. ¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ɔɔ utu ajeki kaal maakn raa ute do naan kiji ɔɔ gɔtn naane se ɓo nakge paac 'tɛdn ute ɔɔobiŋa. Kɛse ɓo nakn kɛn naajege j'inŋ j'aakki kaama.

14 Taa naan se 60 naase medn koon maakumge, aan gaa naase utu ing aakki kaak kaam Meljege utu ade baa se, aayki kaamse 'tedki jee salal aa nakn aak kus se j'onte kon rose ki aa naan asen kon se, naase utu ingki king ute lapia. 15 'Jeelki, Meljege jaay baate baado yokof se, naan je taa naase aki kon kaaja. Taa naan se 60 genaajege Pol naan ken medn koon maakjege se, naan raansenoga taargen se ute jeel-taar ken Raa edin se. 16 Maakn maktubge tun ken naan raandeno paac se, naan taadoga metn taar nakgen se aa metn taar nakgen naan taadno se booy kokin onoo. Taa naan se 60 jee jeel ok te metn taar Raa eyo aa ing kaam kalan ey se, metn taargen ese se, naade lee taadin ute doobin eyo aan gaa ken naade lee taad tuj Taar Raa gat kuuy se kici. Ken naade jaay ted bin se, naade ut kut 60 rodege.

17 Bin 60, naase medn koon maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se 60 m'aa ondko kondoo aa ingki do metekse ki. Onte konki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki toooo. 18 On bee ute jeel gen Meljege aa Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn baa ute naanin maakse ki.

On jeege paac an *nookn borse aa gen daayum daayum.
*Amin.

Maktubm Jan raan̄in̄ deet deet Kupm m̄etn̄ taar taadjeki doobm gen̄ dooy maktubm Jan ken̄ deet deet

Jee do d̄okin̄ se saap ɔ maktubgen m̄otɔ se Jan ɔ debm raan̄de. Naɔo maak̄n̄ maktubgen ese se k'taad te taa ron̄ eyo. Ɔ jee ken̄ naan̄ raan̄de maktubm deet deet se kic ɔo, naan̄ taad te taarde eyo. Num naan̄ taad m̄etn̄ taar kinḡ jee ken̄ naan̄ raan̄den maktubm ese se. Aan ḡoo kaad ken̄ naane se, den̄ jee al-Masige se aak jeegen ken̄ uun doobm raagen kuuy se ken̄ d̄okɔ ute doobm ken̄ jeege aal maak̄de do Isa ki se ɔ naan̄ se, ɔlde naade kic ɔo je t̄ed̄n̄ aan ḡoo naade. Taa naan̄ se ɔo debm raan̄ maktubm ara se je ad̄en taad̄n̄ ko taarge dio: deet deet se ɛdden kaay kaama ɔ j'inḡ k'd̄oɔk ute Raa ɔo ute goon̄in̄ Isa al-Masi ɔo k'je naapa aan ḡoo gen̄aage; ɔo t̄er gen̄ k-dige: k'do do taarge tun m̄et ki eyo ken̄ naade lee dooy jeege ken̄ ɔl jeege tuj ɔrm̄de do Labar Jigan gen̄ Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa ɛdjeki kaaja
(Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taad̄sen ute debm k'dan̄in̄ Taara ken̄ ɛd̄ kaaja se. Ken̄ Raa aalo te duni ey ɔort se, debm ken̄ k'dan̄in̄ Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin̄ ken̄ naan̄ taad se, ɔ j'aakinḡa ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'ɔkinḡa ɔo k'naaminḡa ute jije. ² Ken̄ debm ɛd̄kaaja jaay ɔaado se, naaje j'aakinḡa ute kaamje ɔo naaje se k'saad̄inge. Ɔo naaje k'taad̄sen se ro taar debm ken̄ ɛd̄*kaajn̄ gen̄ daayum. Do d̄okin̄ se naan̄ tin̄go ute Raa Bubu, ɔo ɔorse Raa taad̄jenkiga m̄etin̄ naajege tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje ɔo k'booyo ute bije se ɔo, k'taad̄sesin̄ naase ki kici, taa naase kic ɔo aki tum kalan̄ ute naaje. Ɔo tum ken̄ j'aki tum kalan̄ se, j'aki tum ute Raa Bubu ɔo ute Goon̄in̄ Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan̄ j'ɔlsen taargen se taa maak-raapjege se, 't̄ed̄n̄ maak-raapm maraadin̄ ki.

*Debm ken̄ t̄ed̄ *kusiṅa se tum ute Raa eyo*

⁵ 'Booyki kese ɔo taar ken̄ naaje k'booyo ḡotn̄ Goon̄in̄ ki ɔo k'taad̄sesin̄a: Raa se naan̄ ḡotn̄ w̄oɔɔ ɔo ḡotn̄ ɔod̄ se ḡotn̄ naan̄ ki ḡotɔ. ⁶ Ken̄ naajege jaay k'taad̄ki j'ɔoki naajege j'utuki Raa se, k'tum k't̄ed̄kiga kalan̄ se, ɔo jaay k'leeki maak̄n̄ ḡot ken̄ ɔod̄ num, kese naajege ɔo k'jee taar-k̄oɔɔge ɔo k't̄ed̄ki nak̄n̄ ken̄ m̄et ki eyo. ⁷ Num gan̄ ken̄ k'leeki maak̄n̄ ḡot ken̄ w̄oɔɔ, aan ḡoo Raa mala kic inḡ ḡot ken̄ w̄oɔɔ se, bin se naajege k'tum k't̄ed̄kiga kalan̄ ute naapa ɔo moosn̄ Goon̄in̄ Isa se ajeki tuḡn̄ kusiṅjege. ⁸ Ken̄ naajege jaay k'deekki j'ɔoki naajege k't̄ed̄ki te kusiṅ ey

se, kесе j'an̄ki ro naaje malinge 6o daala ɔɔ taar Raa met ki se, maakjege tu gɔtɔ. ⁹ Anum kен naajege jaay k'taadki kusiñjege se, kен bin se Raa utu ajeki tɔɔl kusiñjege, ɔɔ naan̄ ajeki tugñ ɔaapm naan̄iñ ki ɔɔ kusiñjege se naan̄ an̄ kɔɔɔn̄ naatn. Taa Raa se naan̄ debm daan ki ɔɔ tuj ɔrmiñ eyo. ¹⁰ Kен naajege jaay k'deekki j'ɔɔki naajege k'tedki kusiñ ey se, kен bin se naaje k'tedki Raa 6o debm taar-kɔɔɔɔ ɔɔ taar naan̄ taadjeki se naaje j'ɔkiñki maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raan̄sen nakgen se taa naase aki tедn̄ *kusiñ eyo. Num kен maakse ki jaay debm tедga kusiñ le, naaje j'ɔkki debm kooçñ metjege naan̄ Bu ki, naan̄ 6o Isa *al-Masi Debm Daan ki se. ² Naan̄ 6o debm еd ron̄ *serke, taa *Raa ajeki tɔɔl kusiñjege. Kusiñ naajege sum eyo, num Raa utu tɔɔl kusiñ jeegen do naan̄ ki paac.

Raa ɔɔ: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakñ jaay taad ɔɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar kен naan̄ taadjeki gen̄ tедa se naajege k'lee k'ted̄iñki. ⁴ Kен deba jaay deek ɔɔ naan̄ jeel Raa ɔɔ baate tедn̄ nakgen Raa taadiñ gen̄ tедa se, naan̄ se debm taar-kɔɔɔɔ ɔɔ taar Raa met ki se, maakiñ ki gɔtɔ. ⁵ Anum debm took uun taariñ se, naan̄ se 6o debm kен je Raa ute maakiñ paac; ute naan̄ se 6o naajege k'jeelki naajege se k'tedkiga kalañ ute naan̄a. ⁶ Debm kен taad ɔɔ naan̄ ing dɔɔk ute Raa se, beeki num, naan̄ 'lee doobm kен Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raan̄sen gen̄ tедse, taar kiji eyo. Gañ taar se do kuun met ki tap 6o k'taadseñoga, naase 'jeeliñki; ɔɔ taar kен maam m'raan̄seno gen̄ tедa se, kесе 6o taar Raa kен naase 'booyiñkiro se. ⁸ Gañ taar kен maam m'raan̄sen gen̄ tедa se, naan̄ se kiji kici. Naan̄ se 6o kен Isa *al-Masi tедiño deere ɔɔ ɔrse naase kic utu 'lee 'ted̄iñki se. Taa gɔtn̄ ɔɔɔ se deel deele ɔɔ gɔtn̄ wɔɔr mala se, baagga wɔɔr gɔtɔ. ⁹ Debm kен taad ɔɔ naan̄ ing maakñ gɔt kен wɔɔrɔ ɔɔ ɔɔɔ und gen̄aan̄ se, debm bin se daayum utu ing maakñ gɔt kен ɔɔɔɔ. ¹⁰ Gañ debm jaay je gen̄aan̄ se, naan̄ se ing maakñ gɔt kен wɔɔrɔ. Debm bin se ðim jaay an̄ kəlin̄ naan̄ resn doobm Raa se gɔtɔ. ¹¹ Anum debm jaay ɔɔɔ und gen̄aan̄ se, debm bin se ɔrse kic utu ing maakñ gɔt kен ɔɔɔɔ ɔɔ lee maakñ gɔt kен ɔɔɔɔ. Doobm naan̄ baan̄ se kic 6o naan̄ jeel eyo, taa gɔtn̄ ɔɔɔ se gaasiñga gɔtɔ naan̄ ɔñ aak eyo.

¹² Genumgen seeme, maam m'raan̄sen taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔɔlsenga *kusiñsege.

¹³ Bubge, maam m'raan̄sen taargen se,

taa naase 'jeelki, debm kен Raa utu aalo kaal duni kic 6o,

naaṅ utu tap.

Ɔ naase gaan kɔdʒe maam m'raan̄sen taar se,
taa naase 'cirkiga bubm jee kusinge.

¹⁴ Naase ɣenumgen seeme, teɾ maam m'raan̄sen daal se,
taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge teɾ maam m'raan̄sen daala,
taa naase 'jeelki, debm keɳ Raa utu aalo kaal dunia kic 60,
naaṅ utu tap.

Naase gaan kɔdʒe teɾ maam m'raan̄sen daala,
taa naase se jee tɔɔgki

ɔɔ taar Raa se utu maakse ki

ɔɔ naase 'cirkiga bubm jee kusinge.

¹⁵ Ɔnte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔ nakgen
jee do duni ki je se, ɔnte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay
ɔnd maakiṅ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa
Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacṅ do duni keɳ jig ey se, naade se 60
kengen ese: keɳ jeege teɳn nakṅ keɳ maakde jea, ɔ keɳ aakga
nakṅ nam se naade dɔŋɔ ɔ naade je nakṅ keɳ an magal rode.
Nakgen se paac se nakṅ do dunia, ey num naade se iinɔ ɔtɳ
Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔ nakgen
jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num gaṅ debm keɳ teɳ
nakṅ keɳ Raa maakiṅ jen ro ki se, debm bin se naaṅ ting ɣen
daayum.

*Jee ɣeɳ *al-Masi*
(Jn 16.13-15)

¹⁸ ɣenumge, dunia se ɔppga baata. Taar k'taadseno se naase
'booyiṅkiroga debm keɳ ɣeɳ al-Masi se utu ade ɔaao; ɔɾse
naase 'jeelki jee ɣeɳ al-Masi se teecoga deɳa, ɔ ute naaṅ se
k'jeelki, dunia se ɔppga baata. ¹⁹ Jee se do dakiṅ se naade meɳn
naajege, num gaṅ naade se keɳ deer num meɳn naajege eyo.
Keɳ naade jaay meɳn naajege num, kaadn naane naade teɳn
ɔɔp iṅga ute naajege. Gaṅ nakgen se jaay aan paac se, taa
j'aden kaakṅ jeel tal, naade se meɳn naajege eyo.

²⁰ Gaṅ naase se, al-Masi eɳsenga Niriṅa ɔ naase paac
'jeelkiga taar meɳ ki. ²¹ Raan̄ keɳ maam m'raan̄sen se, m'jesen
taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar keɳ meɳ ki. Taa naaṅ se 60
naase 'jeelki, taar-kɔɔɔ ute taar keɳ meɳ ki se ɔṅ tum kalan̄
eyo. ²² Debm taadn taar-kɔɔɔ se keɳ gay? Naaṅ se debm keɳ
naaj ɔ Isa se naaṅ al-Masi eyo, naaṅ se 60 debm ɣeɳ al-Masi.
Naaṅ se ɔɔf und Raa Bubu ute Gooniṅa. ²³ Debm ɔɔf und
Goono se, naaṅ ɔɔf und Raa Bubu kici; ɔ debm jeel Goono te
maakiṅa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Keɳ taar naase 'booykiro do kuun meɳ ki se jaay utu iṅ
maakse ki num, ute naaṅ se jaay naase aki dɔɔkṅ ute Goon

Raa ɔɔ ute Raa Bubu tɛɛ. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔɔ tɛdga num naan̄ utu ajeki kɛdn̄ *kaaj̄n̄ gɛn daayum.

²⁶ Kɛse ɔɔ kɛn ɔlum jaay maam m'raanseno do taar jeege tun kɛn lee an̄sen dal se. ²⁷ Gaŋ naase se Isa al-Masi ɛdsenga Nirlin̄ maakse ki. Aan gɔɔ Nirl naan̄ mala ɔɔ utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɔɔ asen dooy eyo. Taa Nirl naan̄ se asen dooy nakgen paac kɛn mɛt ki ɔk taar-kɔɔɔ eyo. Taa naan̄ se ɔɔ in̄g 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ kɛn naan̄ dooyse se.

Naajege k'gaan Raage
(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se gɛnumge, in̄g 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa ɔiin kɛn naan̄ adɛ teecn̄ pirsil se naaje j'aki kɔŋ beer ey paac paac ɔɔ ɔii kɛn naan̄ adɛ ɔaa se ɔɔkɔŋɔ ajeki tɔɔl naan̄in̄ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeelin̄ki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɔɔ aki jeele debm jaay tɛdn̄ nakge ute doobin̄ se, naan̄ se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki ɔena naan̄ danjeki k'gɛninge ɔɔ ɔeer ɔeer, k'tɛdkiga gɛninge! Jee do naan̄ ki jaay ɔŋ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔŋ jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, ɔorse se naajege k'gaan Raage; naɔo nakŋ kɛn tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te mɛtin̄ ey ɔortɔ. Anum nakŋ naajege k'jeel se, ɔii kɛn naan̄ adɛ teecn̄ pirsil se, naajege j'utu j'an̄ki tec naan̄a, taa j'utu j'an̄ki kaakŋ naan̄ mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ɔnd don̄ do naan̄ ki se, tɛd ron̄ debm *salal aan gɔɔ Isan kɛn salal se.

⁴ Debm daayum tin̄g tɛd *kusiŋ se, naan̄ uum aal *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ se ɔɔ naan̄ ki; ɔeere debm tɛd kusiŋ se naan̄ uum aal Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ se ɔɔ naan̄ ki. ⁵ Gaŋ naase 'jeelki Isa ɔaado do naan̄ ki se, taa kɔɔdn̄ kusiŋ jeege. Ey num naan̄ lɛ ɔk kusiŋ eyo. ⁶ Taa naan̄ se ɔɔ debm in̄g dɔɔk ute naan̄ se lee tɛd kusiŋ eyo. Num gaŋ debm lee tɛd kusiŋ se, naan̄ se jeelin̄ eyo ɔɔ aakin̄ te te eyo.

⁷ Gɛnumgen sɛɛmɛ, ɔnte 'kɔŋki nam asen kaan̄ dala. Debm tɛd nakge ute doobin̄ se, naan̄ debm daan ki aan gɔɔ Isan debm daan ki se. ⁸ Gaŋ debm tin̄g tɛd kusiŋ se, naan̄ debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan̄ baago tɛdn̄ kusiŋa se kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naan̄a. Taa naan̄ se ɔɔ Goon Raa ɔaado se, taa tuj̄n̄ naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tɛdga Goon Raa se, naan̄ in̄g maakŋ kusiŋ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu in̄g maakin̄ ki se, naan̄ 'kɔŋ tɛdn̄ kusiŋ eyo taa naan̄ se tɛdga goon Raa. ¹⁰ Debm tɛd nakgen ute doobin̄ eyo ɔɔ je gɛnaan̄ ey se, naan̄ se debm Raa eyo. Ute naan̄ se ɔɔ, k'jeelki kɛse gaan Raage ɔɔ kɛse gaan Bubm sitange.

K'jeki naapa

¹¹ Kεse 6o taar naase 'booykiro do kuun mεt ki ken deek ɔ: k'jeki naapa. ¹² J'ɔnte 'tεdki aan gɔɔ Kayn*, naan se mεtn bubm jee *kusinge. Naan se 6o debm ken tɔɔɔ genaana. Taa di ken naan tɔɔliɲa? Taa Kayn se nakɲ naan tεd se jig eyo, num gan nakɲ genaana tεd se 6o, ken ute doobina.

¹³ Genaaenge, ken jee do naan ki jaay ɔɔd und se num, naase ɔnte 'kaakinki aan gɔɔ nakɲ deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teeckiga maakɲ yo ki ɔɔ ɔorse j'ɔɲkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaange ey se, naan se utu inɲ king maakɲ yo ki. ¹⁵ Debm jaay ɔɔd und genaana se, naan se debm tɔɔl jeege ɔɔ 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajɲ gen daayum eyo. ¹⁶ 'Booyki, Isa se ɔaado εd ron taa naajege se: ute naan se jaay naajege k'jeelki naan se taadjeki doobm j'anɲki je genaajege. Bin se naajege kic 6o j'aki kεdn rojege taa genaajege. ¹⁷ Ken debm jaay ɔk dim ɔɔ aak genaana ɔk dim ey jaay εjɲɲ don ki ey se, debm bin se ken naan ɔɔ je Raa kic 6o jεɲ eyo.

¹⁸ Taa naan se 6o genumgen sεεmε, j'ɔnte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tεdki nakgen ken taad ɔɔ naajege se k'jeki naapa mala mala. ¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tεdkiga gaan Raagen deere. Taa naan se 6o nirljege ajeki kaay naanɲ ki eyo. ²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala ɔɔ jeel nan nakɲ maakjege tu paac. ²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'ɔaakiga naanɲ ki gen keemin kic 6o j'aki ɔeer ey paac paac. ²² Nakgen paac naajege k'tɔndki meta gɔtiɲ ki se, naan εdjeki, taa naajege k'lee k'tεdki nakgen ken naan lee taadjeki gen tεda ɔɔ k'tεdki nakɲ ken tɔɔliɲ naan ki. ²³ 'Booyki, kεse 6o nakɲ ken naan taad ɔɔ gen tεda: nakɲ naan je se, j'aki kaal maakjege do Goonɲ Isa *al-Masi ki, ɔɔ tεr j'aki je naapa aan gɔɔ ken Raa taadjeki ɔɔ j'aki tεd se. ²⁴ Debm ken inɲ do nakge tun ken Raa taad ɔɔ gen tεda se, naan se inɲ dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic inɲ dɔɔk utu naana. Ute naan se jaay naajege k'jeelki Raa se inɲ dɔɔk ute naajege, ute doobm Nirl ken naan εdjeki se.

4*Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ di*

¹ Jee maak-jemge, ken jeegeen jaay ɔaado taadsen ɔɔ naade ɔk *Nirl Raa se, naase ɔnte 'naar 'tookki mεtn taarde, num gan aak ɔkdeki jiga jaayo. Ute naan se jaay 6o, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken tεd rode aan gɔɔ

* **3:12** Kayn se, naan goon paragn Adum.

jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena do wookga do naan ki. ² Ute naan se jaay bo naase aki jeel debm ak Nirl Raa se: debm ken taad do Isa *al-Masi baado do naan ki do tedga debkilimi se, naan se bo debm ak Nirl Raa. ³ Gan debm jaay baate tookn do Isa al-Masi ted te debkilimi do naan ki ey se*, debm bin se ak Nirl Raa eyo. Maak-saapm naan se iino gotn debm ken gec Isa al-Masi. Naan se bo ken naase 'booykiga do utu baado do borse se naan utu do *duni ki.

⁴ Num naase genumgen seeme, naase se jee Raage do naase se 'cirkiga jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naan toog cir debm utu ing do duni ki se. ⁵ Jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan se bo, naade taad te nakgen gen do dunia do jee do duni ki se, booy uunden taarde. ⁶ Gan naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege do debm ken gen Raa ey le, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se bo, naajege j'aki jeele debm ak Nirl Raa maakin ki se taad taar met ki, do debm ak Nirl Raa maakin ki ey se le, taad taar-koo bo.

Raa se naan Debm maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino gotn Raa ki do debm je jeege se, naan se goon Raa do naan jeel Raa. ⁸ Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan Debm maak-jea. ⁹ 'Booyki, Raa se olo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kon kaaja ute doobm naana. Naan tedn naan se taa ajeki taadn do naan jejeki aak eyo. ¹⁰ 'Booyki, kese bo maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege bo k'jenkiro deet eyo, anum naan bo debm jejekiro deete do naan olo Goonina baado edron *serke taa ajeki tool *kusinjega. ¹¹ Jee maak-jemge, aan go Raa jejeki bin se, beeki num naajege kic bo j'aki je naapa. ¹² Raa se bii kalan nam aakin te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dook ute naajege. Maak-je ken naan jejeki se bo, oljeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan se bo, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'doocki ute naana do naan kic ing dook ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu olo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan bo Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese bo saadn ken naaje k'lee k'taadn jeege tu. ¹⁵ Debm taad do Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dook ute naana do naan kic bo ing dook ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, do naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se

* 4:3 Jee metinge se, maakn maak-saapde ki se do Isa al-Masi se naan baado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

naan̄ Debm maak-jea ɔ debm jaay je jeege daayum se, naan̄ inḡ dɔɔk ute Raa ɔ Raa kic inḡ dɔɔk ute naan̄a.

¹⁷Taa naan̄ se ɔo maak-je ken̄ naan̄ jejeki jaay, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa ɔii ken̄ jaay Raa utu kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu paac se, naajege j'aki kɔn̄ ɔeere ey paac paac. Taa kinḡjegen do naan̄ ki se tecga aan̄ gɔɔ gen̄ Isan ken̄ tinḡno do naan̄ ki se kici. ¹⁸Debm ken̄ jeel maakin̄ ki Raa jen̄ se inḡ kic ɔo, maakin̄ ɔeer eyo. Je ken̄ Raa jejeki se tɛdjeki naajege se maakjege ɔeer eyo. Taa debm maakin̄ ɔeer se, naan̄ inḡ booy nak̄n̄ ɔɔn̄ utu kaan̄ don̄ ki. Taa debm ken̄ inḡ jaay maakin̄ ɔeer se, je ken̄ Raa jen̄ se kic ɔo, ɔn̄ tɛdin̄ dim̄ eyo.

¹⁹Ken̄ ɔljeki jaay k'jeki Raa ɔɔ k'jeki jeege se, taa Raa ɔo jejekiroga deete. ²⁰Ken̄ debm jaay deek ɔɔ naan̄ je Raa ɔɔ ɔɔd und̄ gen̄aan̄ se, debm bin̄ se naan̄ debm taar-kɔɔɔ. Deere, debm ken̄ gen̄aan̄ ken̄ naan̄ aak ute kaamin̄ jaay jen̄ ey se, Raa ken̄ naan̄ aakin̄ ute kaamin̄ ey se, naan̄ an̄ kɔn̄ je ey kici. ²¹'Booyki, kɛse ɔo nak̄n̄ ken̄ Raa taadjekiro gen̄ tɛda: debm je Raa se 'je gen̄aan̄ kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiŋ ken do *duni ki*

¹Debm ken̄ jaay took ɔɔ Isa se naan̄ ɔo *al-Masi se, debm bin̄ se naan̄ se ɔo goon̄ *Raa. Debm jaay je bubin̄ se, 'je gen̄aan̄gen gaan̄ bubin̄ge se kici. ²Ken̄ naajege jaay k'jeki Raa ɔɔ k'tɛdki nak̄n̄ ken̄ naan̄ taadjeki gen̄ tɛda se, bin̄ se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan̄ Raage. ³'Booyki, ken̄ naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan̄ taadjeki ɔɔ gen̄ tɛda se, j'aki kinḡ do ki. ɔɔ nakgen naan̄ taadjeki gen̄ tɛda se lɛ, ɔɔn̄ eyo. ⁴Taa debm tɛdga goon̄ Raa se, naan̄ tɔɔg cir nakgen kusiŋ do duni ki se. ɔɔ ken̄ tɛdjeki jaay k'tɔɔgki cirki nakgen kusiŋ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵Naŋa jaay tɔɔg cir nakgen kusiŋ do duni ki se? Debm tɔɔg cir nakgen kusiŋ do duni ki se, debm ken̄ took ute maakin̄ paac ɔɔ Isa al-Masi se Goon̄ Raa.

⁶Isa al-Masi ese ɔo ken̄ ɔaado do naan̄ ki se, *k'batizin̄ maan̄ ɔɔ ɔn̄ ron̄ *sɛrke ɔɔ moosin̄ ɔɔyo. Naan̄ ɔaado se k'batizin̄ maan̄ sum eyo, num ɔn̄ moosin̄ ɔɔyga kici. *Nirl Raa mala kic ɔo taadjekiga saadin̄a, taa Nirl Raa se taad̄ taar met̄ ki. ⁷Naaden̄ mɔtɔ se ɔo ken̄ saad̄ge: ⁸Nirl Raa, maan̄ k'batizn̄ Isa ɔɔ moosn̄ Isa, naaden̄ mɔtɔ se paac taad̄ met̄n̄ saad̄n̄ kalan̄ sum. ⁹K'jeelki ken̄ jeege jaay ɔaado taadjeki saad̄dege se, naajege k'lee k'tookki; bin̄ num saad̄n̄ gen̄ Raa se, met̄ ki cir daala. 'Booyki, kɛse saad̄n̄ gen̄ Raa ɔɔ: naan̄ se ɔo taadjeki saad̄n̄ gen̄ Goon̄in̄ se. ¹⁰Debm jaay aal maakin̄ do Goon̄ Raa ki se, naan̄ took do saad̄n̄ Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin̄ do Raa

ki se, naan̄ tɛd̄ Raa ʒo debm taar-kɔɔʒo. Taa naan̄ baate tookɲ do saad̄ kɛn̄ Raa taado ro Goonin̄ ki se. ¹¹ Kɛse ʒo saad̄n̄ kɛn̄ Raa taadjeki: Raa se ɛd̄jekiga *kaajɲ ɣɛn̄ daayum, ɔ kaajɲ ɣɛn̄ daayum ese se naan̄ ɛd̄jesin̄ki ute doobm Goonina. ¹² Debm jaay in̄g dɔɔk ute Goon Raa kalan̄ se, naan̄ ɔŋga kaaja; ɔ debm jaay in̄g dɔɔk ute Goon Raa kalan̄ ey se, naan̄ ɔk kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔŋkiga kaajɲ ɣɛn̄ daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki d̄im ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki d̄im ki ey paac paac, taa kɛn̄ k'tɔndkiga mɛtn̄ d̄im kɛn̄ naan̄ maakin̄ jen ro ki se, naan̄ lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakɲ kɛn̄ naajege k'tɔndkiga mɛtn̄ d̄im ɣɔtin̄ ki ʒo, naan̄ lee booyjeki booy d̄ey se, bin se nakɲ jaay kɛn̄ k'tɔndkiga mɛta ɣɔtin̄ ki se, k'jeelin̄ki maakjege tu aan ɣɔɔ k'j'ɔŋinkiga.

¹⁶ Kɛn̄ debm jaay aak ɣɛnaan̄ tɛd̄ tɛd̄ *kusin̄ se ɔ kusin̄ naan̄ tɛd̄ tɛd̄ se jaay an̄ kɔlin̄ ɣɔtn̄ kut ki ey num, n̄'tɔnd̄ mɛtn̄ Raa taa ɣɛnaan̄ se, ɔ Raa utu an̄ kɛdn̄ kaaja; kɛn̄ kusin̄ ɣɛnaa tɛd̄ tɛd̄ se jaay an̄ kɔl ɣɔtn̄ kut ki ey se, taa kusin̄ kalan̄ se, debm tɛd̄ŋga num ɔlin̄ ɣɔtn̄ kut ki. Maam m'taad̄sen̄ m'ɔɔ aki tɔnd̄ mɛtn̄ Raa se, taa debm kɛn̄ tɛd̄ kusin̄ an̄ kɔl ɣɔtn̄ kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tɛd̄ki ute doobin̄ ey paac se, naade se kusina naan̄ Raa ki. Naʒo kusina paac se ɔŋ ɔl deba ɣɔtn̄ kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tɛd̄ga goon Raa se, naan̄ lee tɛd̄ kusin̄ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbin̄a, ɔ Bubm jee kusin̄ge se, ɔk tɔɔɔ doŋ ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tɛdkiga jee Raage, num ɣan̄ jee do naan̄ ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusin̄ge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa ʒaado do naan̄ ki se ɔ ɛd̄jekiga jeele kɛn̄ j'an̄ki jeel Raa d̄eere. Ute Goonin̄ Isa *al-Masi se, naajege k'dɔɔkkiga kalan̄ ute Raa d̄eer se. Naan̄ se ʒo Raa kɛn̄ d̄eer d̄eer ɔ kɛn̄ ɛd̄ kaaja daayum jeege tu.

²¹ ɣɛnumgen sɛɛmɛ, ɔɔd̄ki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raan̄n̄ gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan̄ maktubm ara se taad̄ɔɔ naan̄ *naan̄jee al-Masige*. Nābo do taaringe tun naan̄ raan̄ se, naan̄ aan̄ gɔɔ naan̄ bo magal jee ken naan̄ raan̄den maktubm ese se. Naan̄ raan̄ ɔɔ «m'raan̄i maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend̄ ken Raa beer ɔɔɔio.» Jee metinge saap ɔɔ *Mend̄* ara se je taad̄n̄ ute egliz ɔɔ ute jeegen maak ki. Aan̄ gɔɔ maak̄n̄ maktubm ken deet deet se, maak̄n̄ maktubm gen k-dige tu se kic bo, naan̄ taad̄ jeege tun ken naan̄ raan̄den ɔɔ j'inḡ j'ond̄ kɔnd̄ɔ ɔɔ j'aay kaamde, ɔɔ kaal maak̄n̄ met ki se j'ok̄in̄ jiga.

Jan raan̄ ɔl tɔɔse jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan̄ egliz bo m'raan̄i maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend̄* ken *Raa beer ɔɔɔio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum bo m'jese eyo, num gan̄ jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² ɔɔ taar met ki se utu inḡ maakjege tu ɔɔ daayum utu tinḡ ute naajege. ³ ɔn̄ Raa Bubjege ute Goon̄in̄ Isa *al-Masi se ajeki tɛdn̄ beede, ajeki keej̄n̄ dojege tu ɔɔ ajeki keɛdn̄ lapia. Bin bo j'aki kinḡ ute maak-jea ɔɔ ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea (1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ɔn̄ genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se tɛd̄ nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɛda se.

⁵ Bin se Mend̄a, boorse maam m'taad̄i m'ɔɔ: k'jeki naapa. ɔɔ nak̄n̄ ken Raa taadjeki gen tɛda se jaay ɔlum maam m'raan̄i se, kese kiji eyo. Gan̄ kese taar ken naajege k'booyin̄kiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tɛd̄ki nak̄n̄ ken Raa taad̄ɔɔ gen tɛda. Taa nak̄n̄ ken Raa taado gen tɛda ken naase 'booyin̄kiro do kuun met ki se, inḡki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan̄ jeege dal se baadoga dena do naan̄ ki. Num jee se bo ken Isa *al-Masi jaay baado tɛd̄ ron̄ debkilimi do naan̄ ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken tɛd̄ bin se bo ken lee aan̄ jeege dala ɔɔ naan̄ bo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan̄ se bo naase ɔnd̄ki kɔnd̄ɔ taa naabsen 'tɛd̄ki se 'kutn̄ cɛr eyo, anum naabsen 'tɛd̄ki se utu aki kɔn̄ beɛse ute maraadse.

* **1:1** Jee metinge saap ɔɔ Mend̄ ara se je taad̄n̄ ute jee egliz ken lee tus gɔɔ kaam kalañ.

⁹ 'Jeelki debm jaay naar aan̄ deel naan ki ɔ̄ ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan̄ eyo. Gañ debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan̄ ing dɔ̄k ute Raa Bubu ɔ̄ ute Goonina. ¹⁰ Taa naan̄ se ɓo nam jaay ɓaado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se ɔ̄nte 'kɔ̄kiŋki ɓeesege tu ɔ̄ ɔ̄nte 'tɛd̄iŋki tɔ̄ɔ̄ɛ. ¹¹ Num debm jaay tɛd̄iŋga tɔ̄ɔ̄ɛ ɔ̄kiŋ ɔ̄ŋ se, debm bin se ɛndga maakŋ *kusiŋ ken debm se lee tɛd̄ se.

Jan raan̄ nan̄ taarin̄a

¹² Ey num maam m'ɔ̄k nakge dena ken m'je m'asen raan̄a, naɓo taargen se m'je m'aden raan̄ maakŋ maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ɓaa kaaka ɔ̄ ken m'aanga naane naɓo j'aki taadn taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tɛd̄n maak-raap maraadin̄ ki. ¹³ Genai Mend ken Raa ɓɛɛ ɔ̄d̄iŋo ute geniŋge se 'tɛd̄i tɔ̄ɔ̄ɛ naai ki kici.

Maktubm Jan raan̄iŋ gen k-mətəge Kupm mət̄n taar taad̄jeki doobm gen dooy maktubm k-mətəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm kən taad̄ ɔ naan̄ naan̄ jee al-Masige se 60, debm raan̄iŋa. Maktubm se naan̄ raan̄iŋ gaab ki kalan̄ bini k'dan̄iŋ Gayus. Gayus se k'jeeliŋ eyo na60 naan̄ se tuj ɔrmiŋ te Isa al-Masi eyo. Nak̄ŋ naan̄ tɛd̄ se 6aa te gen Deotrep kalan̄ eyo. Taa Deotrep se lee taad̄ taargen iŋg kusu ro deb kən naan̄ jee al-Masige tu se ɔ naan̄ je kək̄ŋ mɛrtge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kək̄ŋ mɛrtge ɔ ute kək̄ŋ genaagen ɔɔŋ se, kese taad̄n maak-jea ɔ taad̄ ɔ do taar kən mət̄ ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

*Jan raan̄ ɔl maktub Gayus ki
(Mt 10.40-42)*

¹ Maam kən naan̄ egliz 60 m'raan̄i maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm kən maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛd̄n kɔɔŋ maakuma, maam m'je se, nak̄ŋ naai tɛd̄ paac se 'kaan̄ kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tɛd̄n jiga aan̄ gɔɔ kən naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔɔmiŋa

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iŋo gɔti ki jaay lee 6aadɔ gɔtje ki ara se, taad̄jenga saad̄n naai kən iŋg do taar kən mət̄ ki jiga se: deere, naai se utu iŋg do taar kən mət̄ ki. ⁴ Kən maam jaay booy j'ɔɔ genumge utu iŋg jiga do taar kən mət̄ ki se, kese ɛdum maak-raapo dɛn aak eyo.

⁵ Mɛd̄n kɔɔŋ maakuma, naai se debm utu iŋg do taar kən k'dooyio se jiga ɔ genaagen iŋo gɔt̄ kuuy kən naai jeelde eyo jaay 6aadɔga mɛrtɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkdeno jiga se, kən 6aadɔga gɔtn ara num naade tɔɔmi naan̄ jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dɛna. Bin se m'taadi m'ɔɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogŋ naai se jaay 60, adɛn noogŋ maakŋ lee mɛrtdege tu aan̄ gɔɔ kən Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee mɛrtɛ se gen tɛd̄n naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se d̄im tap 60 naade tɔnd meta gɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan̄ se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'ad̄eki noogo, taa j'aki tɛd̄n naaba kalan̄ ɔ taar mət̄ kən j'aki taad̄n jeege tu se 6aa ute naaniŋa.

*Deotrep ute Demetrus
(1Kɔr 4.18-21)*

⁹ Ey num maam m'raan m'olga maktub *egliz ki, naḅo Deotrep se baate tookḅ taarje, taa naan se je ḅo gōtn magal roḅa daan jee Raage tu. ¹⁰Taa dī kēn jaay maam m'utu m'asen ḅaa kōḅ se, m'asen ḅaa taadn nakḅ jig eyo kēn naan inḅ tēd se, ute taar-kōḅm naan lee tōkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan tēd nakgen cir naan se daala, naan se baate kōkḅ gēnaagen doobm Raa ki ḅ jee kēn je ḅ aden kōk kic ḅo, naan gaasde ḅ tuurden naatn maakḅ egliz ki.

¹¹ Mēdn kōḅḅ maakuma, ḅḅte kuun ḅōḅtn jeegen lee tēd nakgen jig ey se, num gan uun ḅōḅtn jeegen lee tēd nakgen jiga. Taa debm tēd nakḅ jiga se, naan debm Raa. Num gan debm tēd nakḅ jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ḅ king naan inḅ jiga do taar kēn mēt ki se kic ḅo tēdīn saadā. Naaje kic ḅo k'saadīnge. Taa naan se ḅo naai kic 'jeele saadn naaje se saadn mēt ki.

Jan taad naḅ taariḅa

¹³ Ey num m'ōk nakge dēna kēn m'je m'aisiḅ raanḅ, naḅo m'je m'aisiḅ raanḅ maakḅ maktub ki eyo. ¹⁴Taa maam se ḅḅga gōḅḅ m'saap m'utu ḅaa gōti ki, ḅ kēn ḅaa m'ōḅiga jaay ḅo k'ḅaa taadn taara ute taara.

¹⁵ Ūḅ Raa ai kēdn lapiā. Mēdigen gōtn ara se tēdī tōḅse ḅ mēdigen gōtn naane se, naḅa naḅa kic ḅo naai 'tēdīn tōḅse.

Maktubm ɣɛn Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanjin se, naan raanjin jee al-Masige tun ɣɔtɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnjɛn maakɲ maktubm ɣɛn Piɛr ɣɛn k-dige se. Maakɲ raanjin ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɓɔ ɔɔ injɔ tɛdn aan ɣɔɔ kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɲ raanjin ki se, naan tuun tɔl taargen maakɲ Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkina ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɲ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dɔkin se, kitapgen se, ɣɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɲ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jedɛ se, naan utu adɛn dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je adɛn kut eyo naɓo naan je adɛn kaaja.

Jud raan ɔl tɔɔɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raanɣen maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danɣeno ɔɔ ɓɔɔɓse te Isa al-Masi se. ² Ɔn Raa asen kɛɛjn dose ki, asen kɛdn lapia ute maak-jɛn se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn kɔɔn maakumge se, maam se m'je bɛɛ eyo kɛn m'asen raan maktubm se taa mɛtn taar kaajn kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɲ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raanɣen maktubm se, taa m'asen kɛdn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyɣeno jaay aalki maakse do ki ɣɛn sɔrɔkin se. ⁴ Taa jee mɛtinge se goon endoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkin tap ɓo ɔjdɛnga kɔjn ɓɔɔɔ dode ki aan ɣɔɔ kɛn k'raanjinɔ maakɲ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrliɲ kaam kuuy taa naade 'kɔn doobm kɛn an tɛdn nakɲ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dɔkin se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔɔddɛno naatn maakɲ taa naan kɛn Masar ki. Gaɲ maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔalde naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal kɛn Raa ɛdden se naade ɔkin te tɔɔg eyo, iin

resno ute gōtn kēn Raa tōndden ro ki. Taa naan se 60 Raa tōk dōōkde ɔ ɔmbden maakŋ gōt kēn ɔdɔ gen tinj daayum gōtn ese bini 'kaan bii kēn naan an kōjn bōōrɔ do jeege tu paac se. 7 'Saapki do jeege tun kēn tinjo maakŋ geger kēn Sōdōm ute Gōmōr* ɔ ute jeegen tinjo maakŋ gegerge tun cēsde ki: naade se kic tēdō *kusiŋ bini naade lee εeso naap rēŋ rēŋ ɔ tēdō napar nakgen jig eyo kēn jikilinge tap 60 lee tēdīŋ eyo. Naade se Raa dabardenga maakŋ pood kēn gen daayum.

8 Jee kēn goon endo maakse ki se tēd nakgen jig eyo bin kici. Ɔ naade se ute nigen kēn naade lee ni se 60 ɔlden gen kēs naapgen rēŋ rēŋ. Jee ese se kēn Raa jaay Mēlde se, naade took eyo ɔ kōdn Raagen ute nookdege se kic 60, naade naajde. 9 Gan bubm kōdn Raagen k'danīŋ Mikael se kic 60, kaad kēn naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajiŋ te ute taar inŋ kus eyo, num naan deekiŋ ɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» 10 Num gan jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic 60 jeel mētiŋ eyo. Naade se aan gōɔ daagen maakŋ kaag ki kēn ɔk maak-saap ey se ɔ nakgen naade lee tēd se 60 kēn utu aden kutu. 11 Naade se utu aden tēdn ɔn aak eyo, taa naade se uunga dōobm Kayn†. Naade tēd nakgen jig eyo taa an kōŋ gurs ro ki aan gōɔ kēn Balaam‡ tēdō do dōkin se. Naade utga rode aan gōɔ Korē§ debm kēn baate tookŋ taar Raa se. 12 Kēn naase aki kōs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade 60 kēn lee tuisen gōtn kōs se. Naade ɔɔ, ɔ aay te maraadde sōkōŋ kic 60 tōalde eyo ɔ naade lē saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gōɔ gapar ɔŋ eed maan ey jaay kuulu wōōkiŋ naatn se. Naade aan gōɔ kaaggen kēn kaadn koojdege aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se 60 kēn k'tōōdde ute mēt iiriŋ jaay j'ōnde ooy se. 13 Naade se tēdn nak sōkōŋge tec aan gōɔ ool dōocga num tōl gupiyiŋ jēŋ ki se; naade tec aan gōɔ k-dijgen mētingen tōd lee wari se ɔ jee se Raa utu aden kōmb gōt kēn ɔd dōrōd gen daayum daayum.

14 Do dōkiŋ se gaaba kalan k'danīŋ Enok*. Naan se 6ugŋ gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki kēn ɔ: *'Booyki, Mēljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal kēn dupu kando kando se* 15 *taa kōjn bōōrɔ do jeege tu paac kēn aal Raa maak ki eyo kēn baate tooko Raa 60 gaarde se, naade se 60 j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad inŋ kus ro Raa ki se.* 16 Jee se tinj 60 maakde raap eyo ɔ inŋ 60 gen tōkŋ mind jeege. Naade se tēdn nakŋ maakde je sum ɔ naade taad taargen deel dōde ɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kōŋ dīm gōtde ki.

* 1:7 Aak Jēn kōŋ 18 ɔ 19. † 1:11 Kayn se goon Adum kēn tōl genaanaŋ Abel. Aak Jēn 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24. § 1:11 Aak Nmb 16.1-5. * 1:14 Aak Jēn 5.21-24.

*Jud deŷ genaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gaŋ naase, meɗn kɔɔŋ maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dɔkiŋ se. ¹⁸ Naade taadseno ɔ: «Bii ken kaam moɔtn dunia an nan se, jeegen jee kaakŋ meɗn jeege se utu aɗe baao ɔ naade se le aal Raa maak ki eyo ɔ teɗn nakŋ maakɗe jea.» ¹⁹ Deere, keŷe ɓo naade! Ɔo naade se ɓo ken gaŋ jeege ute naapa; ɔ naade se nakŋ daa roɗe je se ɓo naade teɗiŋa ɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakɗe ki eyo.

²⁰ Num gaŋ naase, meɗn kɔɔŋ maakumge, 'noogki naapa ɔ inŋki tɔɔgɔ do taar Raage tun k'dooyŷeno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tɔnd meɗn Raa se, ɔŋki *Nirl Salal ɓo asen tɔɔɗɔ. ²¹ Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kɔŋ *kaajŋ gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute beɛŋa utu ajeki keɗ se, inŋki maakŋ maak-je Raa ki. ²² Jeegen maakɗe utu naaj naaj ɓɔrt se, naase ɛɛjɗeki doɗe ki. ²³ Ɔo jeegen meɗingen kuuy ken ɓaa ɓaa poodn se, naase aajɗeki. Kengen kuuy kic ɓo ɛɛjɗeki doɗe ki, naɓo ɔndki kɔndɔ ɔŋten tumki te naade, bini jee se kalɗegen *kusiŋɗege tujɗenga tuj se kic ɓo, naase 'yeɛmɗe ki.

K'tɔɔmki Raa

²⁴ K'tɔɔmki Raa, naan ken ɔk tɔɔgɔ asen ɓɔɔɓɔ taa naase aki koocŋ doobiŋ ki eyo. Naan asen ɓaa naaniŋ ki se jee ɔk tuju roɗe ki eyo ute maak-raapo, maakŋ gaariŋ ken woɔr gɔɔ keɗeŋ keɗeŋ se. ²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan ɓo Debm aajjeki ute doobm Meljege Isa *al-Masi. Ɔŋ jeege paac aŋ *nooko, aŋ magala ɔ aŋ jeeliŋ naan ɓo, debm ɔk tɔɔgɔ ɔ tɔɔgŋ naan se gɔtn do dɔkiŋ tap ɓo naan utu tap, ken ɓɔrse ki ɔ gen daayum daayum. *Amin.

Kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raano

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadino metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danjin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, oo gotn se k'danjin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden oon se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogri maakde do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan goo j'aal kaal naagn taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naparde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn oo borse j'aak aan goo nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nabo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa oo gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki oo Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina oo taad metin paac jeege tu oo kese Taar Raa mala oo kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadino metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu oo maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanino ara oo took do ki. Taa nakgen se kaadin oopga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan.

Ɔn Raa ken do dɔkina, borse, ɔ ken utu baado ɔ ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beɛna ɔ asen kedn tɔɔsiɛna. ⁵Ɔn Isa *al-Masi debm saadn met ki ɔ naan bo debm duro deet deet daan yoge tu ɔ naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, ɔn asen tedn beɛna ɔ asen kedn tɔɔsin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, ɔ ute moosin se, naan ɔɔjekiga dojege maakɲ *kusin ki. ⁶Naan ɔljekiga maakɲ gaarin ki ɔ tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num ɔn jeege paac an *nooko ɔ ɔn tɔɔɲ naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷Booyki! Isa utu ade baa maakɲ gapar ki, ɔ jee tɔɔsiɛno do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakɲ ute kaamde.

Bii ken se, jeege do naan ki paac utu 'tɔɔɔ ɔ 'keem nɔɔ.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸Meljege Raa deek ɔ: «Maam m'Alpa ɔ m'Omega* ɔ maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken borse ɔ ken utu ade baa.»

Jan aak Isa maakɲ gaarin ki

⁹Ken ara maam genaase Jan ken utu ɔɔyɛɛbin ute naase. Ɔ maam kic m'ɔnɲa bedum *maakɲ Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ɔ jaay k'j'ɔk k'baam gɔtn ken maane ɔ gurugin ken k'danin Patmos se, taa taar Raa ɔ taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰Bii kalan *Nirl Salal booy dom ki ɔ gɔtn se maam booy mind nam taad metum ki makɔnɔ aan gɔɔ pulu ɔ bii ken se bii dumas†.

¹¹Mind nam ese se taadum ɔ: «Nakɲ naai aakin se 'raanin maakɲ kitap ki ɔ ɔlin *eglizge tun maakɲ gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹²Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak lɔmpɔn daabge cili.

¹³Maam m'aak nam aan gɔɔ Goon Debkilimi‡ daar daar daan lɔmpge tun cili se; kalin ron ki se jerle bini aan naagɲ jen ki. Ɔ naan dɔɔk kaadin ute kol ken k'daapin ute daab; ¹⁴ɔ beɛkɲ don se raap lak lak aan gɔɔ kuubu ɔ kaamin se le aal bilik bilik aan gɔɔ poodo. ¹⁵Ɔ jenɲe se aan gɔɔ maal ken j'ɔlino poodn jaay aac den se, ɔ mindin le aan gɔɔ keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶Ɔ maakɲ ji daamin ki se, naan ɔk k-dijge cili. Ɔ gɔrd-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki ɔ daan-kaamin se aan gɔɔ kaadn ken aanga katar ki num ɔ tɔk kaama kiric se.

* **1:8** Alpa ɔ Omega se je deekɲ ɔ: maam bo m'do kupm met ki ɔ m'taar tɔɔliɛna.

† **1:10** Bii dumas se bii gen Meljege. ‡ **1:13** Aak Dan 7.13.

¹⁷ Kεn maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jεn ki aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Num gan naan ɔnd ji daamin dom ki ɔɔ deekum ɔɔ: «ɔnte 'beere! Maam ɔo debm ken deet deete ɔɔ ken kaam mɔɔtn. ¹⁸ Maam ɔo debm m'ing zεεε. Maam se m'ooyoga kooyo naɔo m'duroga daan yoge tu ɔɔ ɔorse m'utu m'ing zεεεε gen daayum daayum. Maam se m'ɔk tɔɔgɔ do yo ki ɔɔ do ɔee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka ɔɔ kengen utu ade ɔaa naan ki se, 'raanin maakn kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'ɔkin ji daamum ki ute lɔɔmpɔn daabgen cili ken naai aakinɔ jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kɔdn Raagen cilin gen eglizgen maakn gegεrge tun ken kaam cili se. ɔɔ lɔɔmpɔn gen daabgen cili se ε, je taadn ute eglizgen maakn gegεrge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki*

¹ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔ eglizn maakn gegεr ken Epez ki se, 'raanin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk k-dijge cilin ji daamin ki ɔɔ ken lee daan lɔɔmpge tun cilin gen daab se taad ɔɔ:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase ɔkki maakn naabse ki se, maam m'jeele. ɔɔ maam m'jeele naase se ɔnki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔndeki naade se, jee taar-kɔɔge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse cεεɔ ki eyo. ⁴ Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: maak-je ken naase ɔkki do maam ki deet se, ɔorse aan gɔɔ ken do dɔkin eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga naɔo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tedn naabse aan gɔɔ ken naase 'lee tednkiro do dɔkin se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kɔnɔ ɔɔ ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, lɔɔmpsen gen daab se, m'an kuun dεεtn gɔt kuuy. ⁶ Naɔo naase kic utu 'tedki nakn jiga. Aan gɔɔ maam m'ɔɔd m'uun naabm jee Nikolait* ted se, naase kic ɔɔd unddeki bin kici.

⁷ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtɔ ɔaa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kedn koojn kaagn ken εd kaaja ken maakn jinεn Raa ki se.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Smirn ki*

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo.

⁸*Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakn ɣeɣer ken Smirn ki se, 'raanjn maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm deet deet ɔɔ ken kaam mɔɔtn, naan ken ooyo ɔɔ duroga daan yoge tu se taadsen ɔɔ:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, nabo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kɔɔdn ken jee tɛd rode aan gɔɔ Yaudge lee ɔɔdse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰ Naase se utu aki dabara nabo ɔnte 'beerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tɔkn jeesegen mɛtinge ade kɔmb danɣay ki taa asen naama ɔɔ naase aki dabara ɣen ɔii sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen tɔɔl kic num ɔnten tujki ɔrmse ɔɔ maam m'utu m'asen kɛdn laatn tɔɔmɔ† ken taad ɔɔ naase se ɔnkiga kaaja ɣen daayum.

¹¹ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac: debm jaay aasinga ɔɔ ɔn cirga se, yo ɣen k-dige se an kɔn tɛdn dim eyo.»

*Maktubm se k'raanjn *eglizn ken Pergam ki*

¹²*Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakn ɣeɣer ken Pergam ki se, raanjn maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk ɣɔrd-jɛrl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen ɔɔ:

¹³ «Maakn ɣeɣer ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gɔtn se ɔɔ gɔtse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dɔɔkki ute maama. Ey num maakn ɣeɣer ken se ɔo naade tɔɔlo Antipas debm saadum ken tuj te ɔrmin ey se. Ute naan se kic ɔo naase ɔnki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gɔtse ki. ¹⁴ «Num maam se m'ɔk taara te naase ɣen taada: gɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen ken uun doobm Balaam† ken de j Gaar Balak jaay ɔl gaan *Israelge terl naaga Raa ki ɔso daa maraga do dɔkiɲa ɔɔ εeso naapa. ¹⁵ ɔo ter gɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bεε, naase se 'terlki kingse! Ey num ɔɔpga gɔɔrɔ maam m'utu m'baado ɔɔ m'utu m'aden kooco ute ɣɔrd-jɛrl ken 'teecn taarum ki se.

¹⁷ «Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kɛdn kɔsn k'danjn maan* ken Raa ɔyino kɔy se. ɔo ter m'an kɛdn ko raap raapo. ɔo ko ken ese se,

† **2:10** Laatn tɔɔmɔ se je deekn ɔɔ j'asen kɛdn nakn ken asen raap maakse. Naan se aan gɔɔ bεdε kici. † **2:14** Balaam se debm kɔrdɔ ken Balak, Gaar Moabge, rejino

taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 ɔɔ 31.16. § **2:15** Aak

berse 6. * **2:17** Maan se kɔsn ken Raa sidɔ gaan Israelge tu kaad ken naade tinjo kɔd-baar ki.

k'raanġa raan ro kiji ro ki. Ɔo debm j'añ keđn ko se sum 6o 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kəñ jeel eyo.»

*Maktubm se k'raanġiñ *eglizn ken Tiatir ki*

18 *Kəđn Raa ken lee bəəb eglizn maakġ geger ken Tiatir ki se, raanġiñ maktub ə:

'Booyo! Goon Raa ken kaamiñ aan gəə poodn ək kəkə əə jənġe aan gəə maal zeer ken j'əəđiño poodn aac deñ se, taadsen ə:

19 «Nakġ naase 'tedki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken naase əkki do jeege tu, əə bəse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rək. Maam m'jeel naabsen ken lee 'tedki ute kaay kaam ken naase əkki se. Ɔo m'jeele naabsegen naase 'tedki kaam məətn se deñ cir ken deete. 20 «Num maam se, m'ək taara te naase: Jezabel mēnd ted ron aan gəə mēnd taad taar teeco taar Raa ki se, naase əñiñki naan lee deřl jee tedn naabumge əə dejde əə k'terl naaga Raa ki əə əlde naade se əs daa maraga. 21 Maam m'əñ ġiia, m'əə bin sum 6o, naan 'terl kiñġiña əə kəñ keesn gaabiña. Num gan naan baate kəñə. 22 'Booyki! Bəse maam m'añ kaaliñ do danjal ki, naan dabar makəñə. Ɔo gaabgen eesiñ naan se jaay terl te kiñġde ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici.

23 Maam m'añ təə te ġeniñge se naatn. Bin 6o eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nan taar ken maakġ jikilimge tu. Ɔo nanja nanja kic 6o, maakse ki se, maam m'añ dabara do nakge tun naan tedə. 24 Num naasen, jee əəp maakġ Tiatir ken əlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase le 'took uunki te eyo, naase le 'jeki te jeel taar maakġ *Bubm sitange tu aan gəə ġen naaden lee saapiñ se eyo. Taa naan se maam m'asen kəñ kənd dim kuuy dose ki ey sum. 25 Na6o nakġ ken naase 'booyiñkiga jaay aalkiga maakse do ki se, əkiñki təəgə bini maam m'ade 6aa maak ki. 26 «Nakgen se jaay debm cirdega əə inġga do naabum ki bini nanġiña tak se, maam m'aden tənd naade 6o 'ting do metjil jikilimge tun do naan ki paac. 27 Ɔo jee 6aa se paac naade aden lee tənd ute siđn k'daapiñ ute maala. Ute naan se, naade ade lee tənd təəkiñ aan gəə ken k'lee k'tənd k'təək dugul nenjge se.† 28 Aan gəə Bubum edum təəgə do jeege tu se, maam kic m'edden naade ki bin kici. Ɔo ter maam m'utu m'aden keđn Bebel ġen do metbeeki se kici.

29 «Debm ken ək bi booyo num, booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun ġətn 6aa se paac.»

3

*Maktubm k'raanġiñ *eglizn ken Sarde ki*

† 2:27 Aak KKR 2.9.

¹*Kədn Raa kən lee bəəb eglizn maakn geger kən Sarde ki se, raanin maktub ə:

'Booyo! Debm ək Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ə:

«Maam m'jeel naabse kən naase 'lee 'tedki se. Nookse eem aan gəə jee utu zεεε; num gan naase se jeegen ooyga kooyo. ²Iinki raan! Naabsegen metingen ɓaa ɓaa tuju se əkdeki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tedki se maam m'ənin paac ɓo aac eyo. ³'Saapki do taar kən 'booyinkiro se ə kən k'dooyseeno jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'bəəbinki jiga ə 'terlki maakse. Num kən naase jaay injki zεεε ey num, maam m'ade ɓaa aan gəə debm ɓoogo kaad kən naai 'jeel eyo ə m'ai kəki do jii ki. ⁴Ey num Sarde ki se, jeesegegen metinge se, kaldege se naade ən ilimin te eyo. Naade se ɓo jeegen tuso kaldegen raap raap se ə naade lee ute maama taa naade an kəŋ kaasiŋa. ⁵«Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdeŋa num, j'an tusan kalgen raap raapo. Ə ron maakn Kitapm Kaaj ki se le, m'an kəŋ təəl eyo, num naan Bubum ki ə naan kədinge tu se, maam m'taadn m'ə: naan se debm maama.

⁶«Debm kən ək bi booyo num, 'booy taar kən *Nirl Raa taad eglizge tun gətn ɓaa se paac.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn kən Piladelpi ki*

⁷*Kədn Raa kən lee bəəb eglizn maakn geger kən Piladelpi ki se, raanin maktub ə:

'Booyo! Debm *salal ə debm kən lee te kən met ki, naan ɓo debm kən ək ləkərle gen taa ɓee *Daud, kən naan jaay ədga taa doobo se, nam kuuy tap ɓo əŋ dekeliŋ eyo. Ə kən naan dekeliŋa le, nam kuuy ək doobm kən an kəəd eyo, taadsen ə:

⁸«Naabm kən naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ədiŋa taa doobo naanse ki, nam tap ɓo an kəŋ gaas eyo. Ey num naase se 'təəgse kic ɓo baata. Ute naan se kic ɓo, naase 'took uunki taaruma ə əŋ 'baatum te eyo. ⁹'Booyki! Jee *Bubm sitangen ted rode ə naade Yaudge se, ɓεε, naade se jee taar-kəəbge ə naade se maam m'edisiŋa kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno təədn ɓaa gətse ki ə naade utu 'kergn metn jese ki ə asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰Aan gəə naase aayki kaamse 'bəəbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen bəəbə kaad kən dubara ade ɓaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹Bεε, maam se əppga gəəɓ m'ade ɓaa. Bin num taar *Raa kən naase 'booyinki se, əkinki təəgə taa laatin təəm k'j'eddesin se, nam tap ɓo an 'kəŋ kuun eyo. ¹²«Nakgen se jaay debm cirdeŋa num, maam

* 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

m'aṅ tēdīn aan gōo duliyu maakŋ *Bee Raam ki əo nam tap 60 aṅ kəŋ kōod eyo. Ɔo maam m'aṅ raan ro Raama əo ro geger Jeruzalem kiji kən geger Raam se ron ki əo geger se Raa bōoyiṅo maakŋ raa ki. Ɔo tər m'aṅ raan rom kiji ron ki kici.

¹³ «Debm kən ək bi booyo num, 'booy taar gən *Nirl Raa taad eglizge tun gōtn 6aa se paac.»

*Maktubm se k'raanin *eglizn kən Laodise ki*

¹⁴ *Kōdn Raa kən lee bōob eglizn maakŋ geger kən Laodise ki se, raanin maktub əo:

'Booyo! Debm saadn kən tuj ərmin eyo əo lee te mət ki kən k'danin *Amin, əo ute doobm naan se 60 Raa aalo nakge paac se, naan taadsen əo:

¹⁵ «Naabsen kən naase 'tēdki paac se, maam m'jeele: naase lē urlki eyo əo əŋgki eyo. Maam je naase 'tēdki əŋgo ey lē urlu. ¹⁶Taa naase lē uurlki eyo əo əŋgki kēdek ey se, num aan gōo naase əŋgki zom sum se, maam m'asen tōodn təl naatn.

¹⁷Taa naasen 'taadki əki: maam se m'ək maala əo m'tēdga debm maal gōtin gōtə əo dīm tap 60 daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase 60 jee kōodn yēβgen jeege aakse kic εjsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-tōokki əo 'mēt-beerki. ¹⁸'Booyki m'asen deje: '6aakiro gōtum ki, 'dugki daabm k'j'ōoyiṅa kōoy poodn taa aki tēdn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kōy mēt-beerse. Ɔo '6aakiro 'dugki dawa kaama əo 'tōmbki kaamse ki taa kaamsege 'tōodn taaka. ¹⁹'Booyki! Debm kən maam m'jeŋ se, maam m'mooyiṅa əo m'dejiṅa. Borse se, 'tərki kingse əo əkumki əŋə. ²⁰'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki əo m'tōnd kaam taara. Ɔo nam jaay booyga minduma əo ədumga kaam taara se, maam m'kēnd been ki əo m'6aa king kōsn te naaṅa. ²¹«Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'aṅ kuun kōnd do kaag dom ki əo naan king te maama aan gōo kən maam m'cir nakgen se jaay borse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm kən ək bi booyo num, 'booy taar kən *Nirl Raa taad eglizge tun gōtn 6aa se paac.»

4

*Jan aak jeege eem keem *Raa maakŋ raa ki*

¹ Kən nakgen se jaay deel se, tər maam m'aak maakŋ raa ki se, taa doobo əd wan.

Gōtn se m'booy mind nam kən taadumo deet deet makōn aan gōo pulu se deekum əo: «Ooko, '6aadō raan ara əo maam m'utu m'ai taadn mētn nakgen sōm utu 'kaan se.» ² Gan gōtn se sum 60, *Nirl Salal naar bōoy dom ki əo m'aak kaag do maakŋ raa ki əo nam ing king do ki. ³ Nam kən ing do ki se, daan

kaamin̄ ɔmb birin̄ birin̄ aan gɔɔ kogen ken te rode, ken k'danin̄ jasp ute sardoin ɔmb birin̄ birin̄ se. Ɔ kaag do se, wɔɔjn̄ maakn̄ raa ɔl gurugin̄a. Ɔ wɔɔj maakn̄ raa se aak bɛɛ ɔmb birin̄ birin̄ ɔ zɛɛr met ki cidid̄ aan gɔɔ ko ken k'danin̄ emorid. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-sɔɔ se ɔl gurugin̄ ɔ magalge sik-di-kaar-sɔɔ ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak ɔ laan gaaringen k'tɛd̄in̄ ute daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak metn̄ kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin̄ tirin̄ se gɔtn̄ ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ɔk kɔkɔ. Jel poodgen cili se, kɛse je taad ute nirl Raagen cili. ⁶ Ɔ tɛr naan kaag do ki se naka kalan̄ tood̄ aan gɔɔ baar maan tood̄ yel yel se.

Tɛr ne-d̄imge sɔɔ gurug aal kaag do se, ɔ nakgen se naagde ɔɔ maakde paac ɔk kaama. ⁷ Ne-d̄imgen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon maranja, gen k-mɔtɔge se daan-kaamin̄ tec aan gɔɔ gen debkilimi ɔ gen k-sɔɔge se tec aan gɔɔ doobm ken tiin̄ tiin̄ raan se. ⁸ Ne-d̄imgen sɔɔ se, nan̄a nan̄a kic ɔk taa bɛɛkn̄ key mɛɛɛ mɛɛɛ ɔ taa bɛɛkn̄ keydege se, maakin̄ ɔ naagin̄ ɔk kaamge. Ne-d̄imgen se tɔɔm Raa nɔɔɔ katara ɔn̄ eyo ɔɔ:

«Mɛlje, naai ɔo debm salal cir paac,

naai ɔo Raa Sidburku

ken do dɔkina, ken ɔɔrse ɔɔ ken utu ɔaado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki ɔ ting zɛɛɛ daayum daayum se, ne-d̄imgen se jaay eemina, *nookina ɔɔ tɔɔmin̄ se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-sɔɔ se ɔaado erg naan nam ken ing do kaag do ki se ɔɔ eemin̄ naan̄ ken ting daayum daayum zɛɛɛ se. Naade tɔɔd̄ naan̄ ute laan̄ gaaringe dode ki ɔɔ ɔmbin̄ naan̄ kaag do ki se ɔɔ taad̄ ɔɔ:

¹¹ «Mɛlje Raa,

tɔɔɔ se iin̄o gɔtn̄ naai ki,

naai kali ki sum ɔo ken jeege ai tɔɔmɔ ɔɔ ai nooko,

taa nakge paac se, naai ɔo Debm Kaalde,

ɔɔ naai aalde ɔɔ ɔɔrse utu se kic ɔo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Tɛr maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ɔk kitap k'teelinḡa teele do ji daamin̄ ki, ɔɔ kitapm se ɔk raanja naagin̄ ki ɔɔ maakin̄ ki. Kitapm se k'teeninḡa teene ute tiim̄ teeje gɔtɔ kaam cili. ² Ɔ maam m'aak *kɔdn̄ Raa kalan̄ se, ɔk tɔɔɔ ɔɔ naan̄ taad̄ makɔn̄ ɔɔ: «Nanja jaay ɔk doobo an̄ kaasn̄ gen tɔɔdn̄ tiim̄ teejn̄ gɔtɔ kaam cili jaay 'kɔdn̄ kaakn̄ kitapm se?»

³ Naḅo maakṅ raa ki, do naaṅ ki, ɔɔ mɛtn naaṅ ki, nam jaay aṅ kaasn gɛn kɔɔdn kaakṅ kitapm se tap ɓo, gɔtɔ. ⁴ Gɔtn se maam m'baag keem makɔṅ taa nam jaay ɔk doobo gɛn kɔɔdn kaakṅ kitapm se gɔtɔ. ⁵ Tɛr maakṅ magalge tu se, deb kalaṅ taadum ɔɔ: «Ŋnten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa ɓee Juda ki se* ; naaṅ se teeco mɛtjil Gaar *Daud ki. Naaṅ ɓo debm kɛn cir nakge paac kɛn utu 'tɔɔdn tiifm teejṅ k'teenṅ gɔtɔ kaam cili se ɔɔ kɔɔdn kaakṅ kitapm se.»

⁶ Tɛr maam m'aak kaag do kɛn ne-dimɛn sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ gurug ɔlin daan ki se ɔɔ maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tɔɔliṅ se daara daara daan ki. Naaṅ ɔk kaajge cili ɔɔ kaamge kic cili† ɔɔ kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili kɛn naaṅ ɔldeno do naaṅ ki paac. ⁷ Goon Baata se ɓaa ɔṅ nam kɛn inḡ do kaag do ki se, ɔɔ ɔko kitapm kɛn ji daamin ki se. ⁸ Kɛn naaṅ jaay ɔko kitap sum se, ne-dimɛn sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ se erg naan Goon Baat ki. Ɔɔ naṅa naṅa kic ɔk nakṅ tec kurundu ute bejɛnɛn gɛn daab ɔɔ dooc ute nakgen oot nijimi. Kɛse je taadn ute keem jee Raage. ⁹ Gɔtn se naade aar kaa kɛn kiji ɔɔ maakṅ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Deere, naai kali ki sum ɓo
aas gɛn kaakṅ kɔkṅ kitapm se,
ɔɔ gɛn tɔɔdn tiifm teejṅ ro ki se.

Taa naai se k'tɔɔlioga
ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
ute mɛtjildege paac ute taar naaṅdege ute taa ɓeedege
ɔɔ ute taa naaṅdege.

¹⁰ Naai 'tɛddenga tɛdga jee naaige
ɔɔ naai 'kɔsn gaara doḍe ki
ɔɔ naai 'tɛddenga tɛdga *jee tɛdn sɛrke Raajege tu.
Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara tɛɛ ute naai do jeege tun do naaṅ
ki.»

¹¹ Ne-dimɛn sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn gurug ɔl
kaag do daan ki se, maam m'aaka ɔɔ m'booy kɔdn Raage dupu
kando kando ɔɔ dɛn ṅasaṅ ṅasaṅ ɓaadɔ gurug ɔlde naade se
daan ki. ¹² Naade aar kaa makɔṅ ɔɔ maakṅ kaade ki se, naade
taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tɔɔliṅ se ɓo, aas debm kɛn Raa aṅ kɛdn tɔɔgɔ,
nakge paac kaam jiṅa, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.
Ɔṅ jeege paac aṅ *nooko aṅ tɔɔmɔ ɔɔ aṅ magala.»

¹³ Tɛr nakgen Raa aalo paac se, kɛngen maakṅ raa ki, do
naaṅ ki, mɛtn naaṅ ki, ɔɔ kɛngen maakṅ maane ki ute nakgen

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jɛn 49.8-9. † 5:6 Maakṅ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tɔɔgɔ ɔɔ kaama taad ute jeele ɔɔ cili se taad ute nakṅ ɓɛɛ salal, jiga, aak ɓɛɛ. Aak Zak 3.9 ɔɔ 4.10.

baa se paac m'booyde aar kaa do maakn kaade ki se, naade taad do:

«Nam inj do kaag do ki ute Goon Baata se, taa doogdo se iino gotn naade ki ute naan se k'toomdeki, k'magaldeki do k'nookdeki, gen daayum daayum.»

¹⁴ Gotn se ne-dimngen soo se took do: «*Amin.» Jo magalge se baado erge do eemiņa.

6

**Goon Baatn Raa doodn tiibm teejn k'teenin goto kaam mεε*

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakn tiibm teejn ken k'teenin goto kaam cili se, naan doo tiibm teejn k'teenin deet se do maakn ne-dimge tun soo se, maam m'booy deb kalan taad aan goo raa ken taat se do: «'Baado!» ² Gotn se maam m'aak sindi raap raapo do debm ooko do ki se ok k'pendeke. Debm ese se j'ondiņo laatin gaaringe. Naan debm gaabm boor lee os naange do ter naan teecga gen baa kosn naangen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay doo naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad do: «'Baado!» ⁴ Jo gotn se, maam m'aak sind kuuy teeco do sind se aac deņ. Debm ooko do ki se j'edin gord-jerle do magala jin ki do j'undin kulu taa naan tedn doose se 'tedn goto do naan ki do kol jikilimge 'tol naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay doo naatn ute tiibm gen k-motoge se, maam m'booy ne-dim gen k-motoge se taad do: «'Baado!» Jo gotn se maam m'aak sindi ilim kilimi do debm ooko do ki se, ok nakn ken k'lee k'doojn nakge se jin ki. ⁶ Ter maakn ne-dimge tun soo se, maam m'booy aan goo mind nam taad do: «Kool gen koor kaaria se, aas gen kogņ nam ken tedn naaba bii kalan. Jo koor muriya kalan ute koolin se le, aas gen kogņ nam ken tedn naaba bii kalan kici. Num ken gen uubu ute totn koojn bin se, onten lekde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay doo naatn ute tiibm gen k-sooge se, m'booy ne-dimngen gen k-sooge se taad do: «'Baado!» ⁸ Jo gotn se, maam m'aak sindi do ron se tec aan goo gen debm ooyga kooyo. Jo debm ooko do ki se, ron Yoa do bee yoge se kic oko metiņa. Do naanja se, k'nigin goto kaam soo, do jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tol ute gord-jerle, boa, kooņgen det dete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay doo naatn ute tiibm gen k-miige se, maam m'aak *gotn k'jiin in k'lee k'tedn serke Raa ki. Metn nakn ken k'jiin in se, maam m'aak ko jeegen k'toolde taa taar *Raa do taa saadn ken naade lee tado se. ¹⁰ Ko jeegen se doo

təy makəŋə ə: «Məlje, naai Debm *Salal ə kən mət ki se, jee do naan ki se, tap 60 bini nun ki jaay naai aden kəjŋ bəərə dode ki ə aden dabara taa naade təljeno naaje se?»¹¹ Gətn se, naade se nanja nanja kic 60 j'edŋ kal raap raapo ə jərI aan naagn jədege tu ə k'deekden j'ə udki bi cəkə, taa gənasege se kaamde aas te ey bərtə. Ə jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gəə naase se kic j'utu j'aden təəl aan gəə naase se kici.

¹² Tər kən Goon Baata jaay əd naatn ute tiŋm gən k-məcege se, maam m'aak naanja te makəŋə ə kaada se təd ilim dib aan gəə jeegen tus kal kəl doa* ə laapa ute magaliŋ se təd aac aan gəə mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gəə kurin koojŋ ko ba kuulu əl makəŋə jaay siŋ taa-təəg se. ¹⁴ Maakŋ raa se aən iig kilu aan gəə raagn kən nam teel baani. Koge ə naanjen maane gurug əlde daan ki se kic 60 paac təd gətə. ¹⁵ Tər gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak denge, jee təəgə, bulge ə kengen bulge eyo, paac aən baa toom maakŋ iŋge tu ə pakal liŋge tu. ¹⁶ Naade taad makəŋə ə: «Əŋ koge ute liŋge se si rujŋ dojege tu, taa nam iŋg do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kəŋ kaak eyo ə maak-taarde 'bəəy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii əŋ kən naade an kəjŋ bəərə do jeege tu ute maak-taarde se, bərə, aanga. Ə bii kən se, nanja jaay kəŋ daar naande ki?»

7

**Kədn Raage tənd nakŋ kaakŋ jeele naan jee Raage tu*

¹ Kən nakgen se jaay deel se, mətŋ naan kən kaam səə se, maam m'aak gətə 60 kədn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iŋə gətə kaam səə taa kəl do naan ki eyo, do maane ki eyo ə ro kaagge tu eyo. ² Ə gətn se, maam m'aak kədn Raa kuuy iŋə kaam kaada tookŋə. Ə kədn Raa se, ək nakŋ *Raa zere kən k'tənd naan jeege tu gən kaakŋ jeelde se. Kədn Raagen kaam səə kən j'undden kulu gən tujŋ do naanja ute maane se, naan dan taadden makəŋə ə: ³ «Əŋki! Əŋten 'tədki nakŋ *kusiŋ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tənd kaasn nakŋ kaakŋ jeele naan jee tədŋ naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gətn se maam m'booy k'məd jee kən k'təndfega tənd nakŋ kaakŋ jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-səə-kaar-səə (144 000) ə jee se paac teeco taa bəe gaan *Israelge tu.

⁵ Taa bəe Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);
gən Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
gən Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gən Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

* 6:12 Kal kəl do Yaudge se ilim kilimi.

γεν Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 γεν Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 7 γεν Simεon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 γεν Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 γεν Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 8 γεν Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 γεν Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 γεν Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).
 Jeegen se paac ok nakη kaakη jeele naandege tu.

Jan aak jeege den ηasaη ηasaη naan kaag do Raa ki

9 Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den ηasaη ηasaη, oo jee se j'aden kωη med eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandege oo taa naandege oo tuso kalgen jerle oo raap raapo, oko doomo jidege tu oo daar naan kaag do Raa ki ute γεν *Goon Baatn Raa ki. 10 Naade taad makω oo:

«'Booyki! Raajegen ing do kaag do ki
 ute Goon Baata se,
 naade bo ken aaj jeege.»

11 Oo *kωdn Raagen paacη gurug ol kaag do daan ki ute magalge oo ne-dimgen soo se, erg und naande naan ki naan kaag do Raa ki oo naade tωm Raa, 12 oo took oo:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ok tωgo,
 jeel-taara, tωg cir nakge paac.
 K'tωminki, k'denki, *k'nookiniki oo k'magaliniki
 γεν daayum daayum. Amin!»

13 Anum maakη magalge tu se, deb kalan tond metum oo:
 «Jee te kaldege raap raap se tap bo, nanje? Oo naade se iino gay?» 14 Maam m'terlin m'oo: «Bubm naka, jee se naai bo 'jeelde.» Naan terlum oo: «Jee se bo, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se bo jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege ted raap lak lak se. 15 Taa naan se bo, naade daar naan kaag do Raa ki oo tedin naaba oo tωmin nωro katara maakη Been ken jeege lee eemin se. Oo debm ken ing do kaag do ken ese se aden booboo.

16 Oo naade se mωotn bo ute maane se aden taal ey sum;
 oo kaada ute gōto ωng diwil diwil se kic naade naam eyo.

17 Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden tedn Mel gaamde

oo aden tωdn kol gōtn maan ken tωd ωy kol kol oo ed kaaja se.
 Oo Raa se le utu aden kotn kaa-maande.»

8

**Goon Baatn Raa ood tiibm k'teenin γεν k-cilige*

¹ Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔf tiibm k'teenin gen k-cilige se, maakn raa ki gɔtɔ baa toof dil daanin baa baa ceesn ler. ² Gɔtn se maam m'aak *kɔdn Raage cili* daar daar naan *Raa ki. ɔɔ naade se j'edden pulge cili.

³ ɔɔ kɔdn Raa kuuy se baado daar cees ki, *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki. Naan ɔk bejen daab jin ki ɔɔ j'edin nakn oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee eemin se, taa an baa kedn Raa ki gɔt ken k'lee k'tedn serke Raa ki se, ɔɔ gɔtn se k'jiin in ute daab ɔɔ daar naan kaag do ki. ⁴ Naan tɔɔ nakn oot nijim ese se, ɔɔ saan se iin ji kɔdn Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn Raa ki. Kɔdn Raa ara se naan maakn kɔdn Raage tun cili naan Raa ki. ⁵ Ter kɔdn Raa tɔs poodn *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se dooc bejen ɔɔ poodn se, naan sin do naan ki. Gɔtn se Raa taata, gɔtɔ ted dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔɔ naanja kic ɔɔ tea.

Kɔdn Raage tuuy pul ɔɔ ken deet deete

⁶ Ter *kɔdn Raagen cilin ken ɔk pulu cili se, daap rode gen tuuyu. ⁷ Ken kɔdn Raa deet deet jaay tuuyu pulin se, isi te poodo deep ute mooso se, sidɔ do naan ki. Do naanja jaay k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se: ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ kaagge kic ken k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ mu zerge se paac ɔs poodo kici. ⁸ Ken kɔdn Raa k-dige jaay tuuy pulin se, naka magala aan gɔɔ ko te poodin zir zir j'ɔt j'ɔlin ooc maakn baar ki. ɔɔ baar k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se del mooso. ⁹ Nakgen maakn baar ken gɔtn ese se, k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se paac ooyo. ɔɔ markabgen gɔtn ese se kic k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se tuj paac. ¹⁰ Ken kɔdn Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin se, k-diji magala ute poodin aan gɔɔ jɛɛ ɔɔ oolge ute gɔtn ɔk maange jaay k'gaan in gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan ooc do ken ken kaam kalan. ¹¹ K-dijn ese se, k'dan in sii. ɔɔ maan k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔn ese se, ken kaam kalan se ted ataka kan aan gɔɔ sii. Jee aay naan se denin ɔɔ ooyo, taa maan naade aay se ataka. ¹² Ken kɔdn Raa k-sɔɔge jaay tuuy pulin se, kaada, laapa, ɔɔ k-dijge jaay k'gaan de gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtden kaam kalan se paac ooyo. Taa naan se ɔɔ, katara ute nɔɔɔ jaay k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se; ken kaam kalan se wɔɔr ey sum. ¹³ Kaad ken maam m'aaka ɔɔ m'booy doobo maakn raa ki raan taad makɔn ɔɔ: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan ki se utu asen kɔn den aak eyo, taa pul kɔdn Raagen mɔtɔn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kɔdn Raa tuuy pul gen k-miige*

* 8:2 Maakn kɔdn Raage tu paac se kɔdn Raagen cili ara se naade se ɔɔ magaldege.

¹ Ken kōdn Raa k-miige jaay tuuy puliṅ se, maam m'aak k-diji bōoy ooco naanṅ ki. Ḑo k-dijiṅ se j'edīno lekereḽe gen kōōdn taa gōō ken jērḽ zuzu se. ² Ken naanṅ jaay ḑḑd taa gōō ken jērḽ zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gōō saa baal magal gidī gidī. Ḑo gōtn se kaada ute maakṅ raa se tēd'ilim dib. ³ Maakṅ saa ken se, iimge teeco ḑḑ wōōk do naanṅ ki. Ḑo iimgen se j'edden tōōgō gen tōōm jeege aan gōō iingen lee tōōb jeege se. ⁴ Ḑo iimgen se, k'taadden j'ḑḑ j'ōnte lekṅ mu zēere, kaaga ḑḑ nakṅ zēergen gam, nabo k'baa ro jeege tun ḑk nakṅ kaakṅ jeel *Raa naandege tu ey se. ⁵ Ḑo k'taadden j'ḑḑ j'ōnte tōōlde, num ganṅ j'ḑḑdden yēēbde ḑo gen laapa mii. Ḑo iimgen se ḑḑdden yēēbde aan gōō debm ken iini ḑbinga num ḑḑdīn yēēbīn se. ⁶ Ḑo kaad'ken se jikilimge je yo te rode, nabo kōṅ eyo; dōṅ yo rode ki, nabo yo se aden kaanā.

⁷ Iimgen se, tec aan gōō sendgen k'dōōk k'daapden rode gen ḑaa bōōr ki. Ḑo iimgen se ḑk nakge dodege tu aan gōō laatin daab ḑḑ daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimgen se bēekdege tec aan gōō bēekṅ mēndge ḑḑ naanṅdege ḽe tec aan gōō gen tupiyu. ⁹ Naade ḑk naka rodege tu aan gōō saapo, ḑḑ taa bēekṅ kēydege se, eem aan gōō puusn sendgen den ḑaa ḑaa bōōr ki se. ¹⁰ Ḑo yeldege se tec aan gōō gen iini ḑḑ ute naanṅ se ḑo naade lee tōōm jeege. Ḑo ute yeldege se ḑo ken naade tōōbga jeege num ḑḑdden yēēbde gen laapa mii se. ¹¹ Ḑo gōō jērḽ zuzu ken iimge teeco maak ki se, ḑkga gaara, ḑḑ gaarde se ute taar *Ebre se k'danṅ *Abaddon* ḑḑ ute taar Grek ḽe k'danṅ *Apolion* ken je deekṅ ḑḑ: *debm tujṅ gōō*.

¹² Nakṅ ḑḑṅ deet deet se deelga; ḑḑ ḑorse ḑḑpga nakgen ḑḑṅ ḑḑṅ dio ken te ade ḑaa do naanṅ ki kuuy daala.

**Kōdn Raa tuuy pul gen k-mēcege*

¹³ Ken kōdn Raa k-mēcege jaay tuuy puliṅ se, *gōtn tēdn serke Raa ki ken k'daapiṅ ute daab ḑḑ ḑk kaaja gōō kaam ḑḑ ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gōtn se. ¹⁴ Naanṅ taad kōdn Raa ken gen k-mēcege tu ken ḑk pulu se ḑḑ: «Kōdn Raagen ḑḑ k'dōōkdega dōōk taa ool magal ken k'danṅ Eprat se 'ḑaa tuutden naatin.» ¹⁵ Ḑo kōdgen ḑḑ se k'tuutden naata ḑḑ ken k'tōōd k'tōōldega se, do dōkiṅ tap ḑo naade iṅṅ booy booyo maakṅ ḑaar ken se, maakṅ laapiṅ ki, maakṅ ḑiiniṅ ki ḑḑ maakṅ leriṅ ki sum ḑo, k'taaddenga taad j'ḑḑ jikilimgen jaay k'nigde gōō kaam mōō se, jee kaam kalanṅ se, k'tōōlde paac. ¹⁶ Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ḑḑ ken k'mēdde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin ḑo maam m'aak sendge ute mēldege teeco naanum ki. Ḑo mēldege se tuuso saapo aac aan gōō pōōdo, zēer cidīd aan gōō koa, ḑḑ kōōs aan gōō kudn pōōdo. Ḑo do senddege tu se tec aan gōō do tupiyge. Ḑo pōōdo, saa ḑḑ kudn gen pōōdo se teeco taardege tu ḑuluk ḑuluk. ¹⁸ Nakgen mōōtn ken teec taardege tu

se 60, jeege jaay k'nigde gōtō kaam mōtō se, jee kaam kalan se, naade tōalde paac. ¹⁹ Dō tōogŋ sendgen ese se, teeco taarde ki dō iino yeldege tu; taa yeldege se tec aan gōō wōōjō dō ok daan doa dō ute naan se 60 naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee dōpm ken nakgen se ōŋ tōalde te ey se, ute naan se kic 60, naade baate tērl maakdege do Raa ki. Gan naade ing 60 gēn keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapiŋ ute daab, pudda, maal zēēē, koa dō te kaagge se, ey num raadege se lē aak eyo, booy eyo dō lee eyo. ²¹ Ute naan se kic lē, naade ōŋ eyo gēn tōōl jeege gēn koojŋ rodege, gēn kēēsŋ naapa ute 60ogo.

10

**Kōdn Raa ok kitapm baata k'wōrginga wōrgo jin ki*

¹ Tēr maam m'aak kōdn Raa kuuy tōōgō bōōyo maakŋ raa ki. Dō naan uuso kal gapara dō teelo doŋ ute wōōjŋ maakŋ raa; dō daan-kaamiŋ aan gōō kaada dō jēŋge magal aan gōō duliyu dō tec pōōdō. ² Naan ok kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. Dō jē daamiŋ se, naan ōbiŋ do baar ki dō jē jeeliŋ se lē, naan ōbiŋ naan ki. ³ Gōtn se naan dōdōy makōŋ aan gōō tupiyu. Ken naan jaay dōdōy se, maam m'booy raa taat tiiriŋ tiiriŋ gōtō kaam cili. ⁴ Dō ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan mētn taariŋa, na6o m'booy mind nam maakŋ raa ki taadum dō: «Mētn taar ken Raa taatn gōtō kaam cili se, okiŋ maaki ki, ōŋte 'raanŋa.»

⁵ Tēr kōdn Raa ken jaay maam m'aakiŋo ō6o jēŋ kalan do baar ki dō ken kalan do naan ki se, uun ji daamiŋ raan. ⁶ Gōtn se naan naam taariŋa ute ro debm ken tiŋg daayum daayum se, naan 6o debm ken aalo maakŋ raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac dō baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad dō: «Naan ki se, j'aden kōŋ gōt ey sum. ⁷ Taa do dōkiŋ se, *Raa taaddega jee kaan naabiŋge tun taad taar teeco taariŋ ki kaad ken naan utu tēdn nakŋ ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel mētiŋ ey se. Ken kōdn Raa k-cilige jaay tuuyga puliŋ num, Raa utu 'tēdn nakŋ se 'kaan dōobiŋ ki.»

⁸ Tēr mind nam ken maam m'booyiŋo taadum maakŋ raa ki se, taadum kuuy daala dō: «'Baa gōtn kōdn Raa ken ō6 jēŋ kalan do baar ki dō ken kalan do naan ki se, oko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan okiŋ jin ki se.» ⁹ Gōtn se, maam m'6aa m'ōŋiŋa dō m'tōnd mētiŋ m'ōō ēdumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan dēekum dō: «Ok ōsiŋ paac! Ken naai jaay utu ōsiŋ kōs se, ai nijim taari ki aan gōō teeje, na6o ken naan bōōyga maaki ki se, ai kaacŋ kaadi.» ¹⁰ Ken maam m'oko kitapm baatn ji kōdn Raa ki jaay m'ōsiŋ se, m'naamiŋ taarum ki se, nijim aan gōō teeje. Num ken naan jaay bōōy aan maakum ki sum

se, m'naamin aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'oo: «Jeegen te dende, ute metjildege, ute taar naandege oo ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gōtn se k'j'edum naala tec aan gōō nakj ken k'lee k'dōōjn gōō, oo k'deekum j'oo: «Iin 'baa 'dōōjn *Bee Raa ute *gōtn ken k'j'iin k'daapin gen tedn serke Raa ki oo 'med jee ken inj eem *Raa gōtn ese. ² Num daan bōōrin naatn se onte 'dōōjina taa gōtn se j'ōōninga kōn jeege tun jeel Raa mal eyo. Oo geger *salal gōtn ese se, naade utu an kōsn gen laapa sik-ōō-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kōl naade 'tuusn kal kōl doa. Oo maakj bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mēē se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan gōō *ko olibgen dio oo aan gōō loompgen di ken daar naan Meljege tun ken Mel kaal do naanja se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tedn *kusiin num, poodo aden teecj taardege tu oo kōsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin bo debm jaay je aden tedn kusiin naade ki se, naade an tōōl bin kici. ⁶ Naade ok tōōgō gen gaasn maane 'keed eyo oo kaadken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap bo 'keed eyo; oo ter naade ok tōōgō 'del maane tedn mooso, oo naade ano baa ute dubar naparin dena do naanj ki aan gōō ken naade maakde jen ro ki.

⁷ Ken saadgen di se jaay taad nanj taarde se, daa-gaabm ken ade kookj maakj gōō ken jērl zuzu se utu ade kooco. Ken naanj jaay cirdega num, utu aden tōōō. ⁸ Oo yodege se, naade utu ade kōn toodn daan bōōr geger ken magala, gōtn ken k'danjin ute ro Sōōm ey ē Masar se. Gōtn se bo gōtn ken k'tup k'tōōl Melde ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naandege, ute taa naandege utu ade baa kaakj yogen k'tōōl k'j'ōōnde tood bii mōō ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde oo gaas jeege oo j'ōōnte duubde. ¹⁰ Ken jee se jaay ooy se, jee do naanj ki maakde raapo. Maakj maak-raapde ki se, naade ted bēē ute naapa oo maakj tedn bēēdege tu se, nanja nanja kic bo ed naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, oōōdenoga yēēōde den bēē eyo.

¹¹ Ken bii mōō ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado oōden koa oo jee se duro oo gōtn se naade iin daar ute jedē. Ken naade jaay aakde se, nirdē baa teece. ¹² Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makōōō maakj raa ki oo: «Ooko 'baakiro ara!» Oo naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakj gapar ki oo ook baa maakj raa ki.

13 Kaad kɛn se sum ɓo, naanja te makɔŋɔ ɔɔ gɛgɛr se jaay k'nigin gɔtɔ kaam sik se, kɛn kaam kalan ru se, tɔɔl jeege dupu-cili. Num jee kɛn ɔɔp se, ɓeere ɓaa ɔkɔɔ ɔɔ naade taad ɔɔ: «Deere, naai sum ɓo Raa kɛn magala ɔɔ tɔɔgɔ.»

14 ɓorse nakɲ ɔɔŋ gɛn k-dige se deelga; num ɓɛɛɛ, gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɔɔpga baata utu 'kaana.

**Kɔɔɔn Raa gɛn k-cilige se tuuy puliŋa*

15 Kɛn kɔɔɔn Raa k-cilige jaay tuuy puliŋ se, maam m'booy maakɲ raa ki se, jeege taad makɔŋ ɔɔ:

«ɓorse, do naanja se tɛɔga kaam ji Mɛljege Raa ute gɛn *al-Masiŋa.

ɔɔ do naanja se daayum, naan ɓo 'tɛɔn gaariŋa.»

16 ɔɔ magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn ting do kaag dodege tun kɛn naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki ɔɔ eemiŋa.

17 Naade deek ɔɔ:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi, naai kɛn ɓorse ɔɔ kɛn do dɔkiŋa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔɔ uunga gaari.

18 Ey num jeege do naan kɛn jeel Raa mal ey se, maakɔɔ taardɛga doi ki,

num ɓorse maak-taar naai ɓo ɓɔɔyga dode ki.

Taa kaadn kɛn naai an kɔjɲ ɓɔɔɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

ɔɔ jee tɛɔn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige ɔɔ jee kɛn ɓeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki ɓo jee j'aalden maak ki ey se,

ɓorse kaadɲ aasga kɛn naai aden tɛɔn ɓɛɛ;

ɔɔ kaadn naai an kutn jeege kɛn lee tuj do naanja se ɓɛ, aanga kici.»

19 Tɛr maam m'aak *Bee Raa kɛn maakɲ raa ki se, nam ɔɔɔŋga kɔɔɔ kaam taariŋa. ɔɔ maakɲ Bee kɛn se, maam m'aak *sandukɲ kɛn *Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiŋ se, teeco naanum ki. ɔɔ gɔtn se, maam m'aak gɔtɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa kɛn taat makɔŋɔ, naanja tea ɔɔ isi sido rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Mɛnda

1 ɔɔ maam m'aak nakɲ deel doa teeco maakɲ raa ki: nakɲ maam m'aak se, mɛnda uuso kal gɛn kaada ɔɔ inɲ tɔɔ jɛŋge do laap ki, ɔɔ ɔk laata don ki gɛn k-dijge sik-kaar-dio. 2 Mɛnd se mɛndkaama, inɲ diig daay ɔɔs ɔɔs ɓaa ɓaa koojo.

3 Tɛr maam m'aak nakɲ deel doa kuuy maakɲ raa ki daala: nakɲ-kɔɔɓm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodɔ ɔɔ ɔk daan donɲe cili ɔɔ kaajɲge sik. ɔɔ daan donɲen

cili se, ok laatin gen gaaringe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'gaanđe kaam mətə se ə kən kaam kalan se, naan təəd sideno paac naan ki te yelina. Gətn se k-lamaga se ɓaa daar naan mɛnd kən ɓaa ɓaa koojo se, taa kən mɛnd se jaay oojga num, goonin se naan utu an kəsn naatn. ⁵ Mɛnd se ooj goono ə goonin se gaaba. Goon se utu təədn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'ɓaansin naan *Raa ki ə naan kaag don ki. ⁶ Gətn se mɛnda se aan ɓaa do kəɗ-ɓaar ki ə gətn se ɓo gət kən Raa ɗaapinsinga ɗaapa taa an ɓaa kulin gen ɓii dupu-te-kaar-di-te-si-mɛɛ (1 260).

⁷ Tɛr maam m'aak ɓəəə iin maakn raa ki. Magal *kədn Raa k'danin Mikaɛl te kədinge baag tɛdn ɓəəə te k-lamaga ə k-lamaga kic ɓo te kədinge, ⁸ nabo k-lamaga se naade ɓaa cirina. Taa naan se ɓo k-lamaga ute kədinge se ən te gətn daar maakn raa ki eyo. ⁹ Gətn se k-lamagn ese se k'tuuriŋo maakn raa ki, naan se ɓo wəɔjn kən te do ɗakin kən k'danin Iblis ə *Bubm sitange kici, naan ɓo debm kən lee ɗɛrl jee do naan ki ute magalina. Naan ute kədinge se paac k'tuur k'j'aldeno do naan ki. ¹⁰ Tɛr m'booy mind nam taad makəŋə maakn raa ki ə:

«Bərse, kaadn kən Raaje taadn təəgina, kuun gaarina ə kaajn jeege se, aanga. Bərse, naan ɛdga təəə *al-Masiin ki. Anum debm kən lee təkŋ mind gɛnaajege naan Raa ki se k'tuuriŋoga naatn, ey num naan ɓo debm kən lee təkde mindde nəəə katara naan Raa ki.

¹¹ Gan gɛnaajege se təəg ciringa ute doobm moosn gen *Goon Baatn Raa ə ute Taar Raa kən naade lee taad jeege tu; naade took ən rode taa j'aden təəə.

¹² Taa naan se ɓo naase jeegen ingki maakn raa ki se 'tɛdki maak-raapo!

Num asen kəəŋ naase jeegen kən do naan ki ute kengen do baar ki, taa Bubm sitange te maak-taariŋ se, ɓɛɛɛ, ɓəə əŋsenga, taa naan jeele kaadin se əppga baata.»

¹³ Kən k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'əliŋo do naan ki se, gətn se naan baag tuur mɛnd kən ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan mɛnd se j'ɛdin taa ɓɛɛkŋ keyɛ magal magal aan gəə gen doobo taa an kiin ɓaa do kəɗ-ɓaar ki ɗək ute k-lamaga se ə gətn naane se ɓo, gət kən k'ɗaapinsin taa j'an ɓaa kul gen ɓaara mətə te laapa mɛɛ se. ¹⁵ Gətn se k-lamagn kən əko metn mɛnda se, əɗ əlo maan maakin ki aan gəə ool doocoga dooc se taa an gəəbm təəə. ¹⁶ Num gan naan ɓaado naakn mɛnd se ə naan se ɛp taarina ə aay te maan kən k-lamaga əɗ əliŋo se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taariŋ se, ok tɛrl ɓaado gen tɛdn

bɔɔɔ metjil mɛnd kɛn ɔɔp se. Naade se ɔo jee kɛn tɛdn nakɲ Raa ɔɔ k'tɛda, jee ɔk taar Isan kɛn mɛt ki se.

¹⁸ Anum, gɔtn se, k-lamaga ɔaa daar do kees kɛn taa baar ki.

13

Daa-gaaba kɛn teeco maakɲ baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakɲ baar ki. Naan ɔk kaajge sik ɔɔ donge cili ɔɔ do kaaja kalan se, ɔk laatin gaaringe tak tak. ɔo daan donge tu se, ɔk rogen kɛn naaj *Raa.

² Daa-gaabm kɛn maam m'aakin se tec aan gɔɔ mɛrɛɲɛ, naɔo jɛnge se aan gɔɔ jɛ duuyu ɔɔ ɔk kɔɔkge aan gɔɔ gɛn tupiyu ɔɔ taarin kic gɔɔ gɛn tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga ɛdin tɔɔgɪna ɔɔ ɔndin do kaag don ki ɔɔ ɛdin magala. ³ Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se ɔaan ɔaa tɔɔɔ, naɔo dun se ɔaa urlu. ɔo kɛn jee do naan ki paac jaay aakin se, nakɲ se tap ɔo ɔkden taad eyo ɔɔ naade baagin daana. ⁴ Taa k-lamaga ɛdga gaara daa-gaab ki se, jeege paac ɛrg naan k-lamaga ki se. ɔo naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔɔ deek ɔɔ: «Daa-gaabm se tap ɔo nanɲa aas te naanɲa ɔɔ nanɲa kɔɲ daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gɛn taadn taargen deel doa ɔɔ gɛn naajn Raa. Naan j'ɛdin tɔɔgɔ gɛn laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42). ⁶ Naan ɛɛp taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa kɛn maakɲ raa ki ute jee kɛn maakɲ raa ki. ⁷ J'undin kulu gɛn tɛdn bɔɔɔ ute jee Raage ɔɔ adɛ ciri. ɔo jee do naan ki paac te metjildege, taa ɔeedege, taa naanɲege ɔɔ te taar naanɲege, j'ɛdin sin kaam jinɲa. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kɛrgɲ naanin ki, num jee 'kɛrg ey se, jee kɛn rode k'raanɲɛnoga raan maakɲ Kitapm Kaajn gɛn *Goon Baatn Raa ki do dɔkin kɛn Raa utu aalo kaal dunia. ɔo Goon Baat se ɔo kɛn ɔɲ ron k'tɔɔlinɔ *ɛerke se.

⁹ Debm kɛn ɔk bi gɛn booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm kɛn Raa taad ɔɔ j'utu j'an kɔkɲ ɔulu ɛ,

j'utu j'an kɔkɔ

ɔɔ kɛn ɔɔ j'utu j'an tɔɔl ute gɔrd-jɛrlɛ ɛ,

j'utu j'an tɔɔl kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamɛ j'aal maakɛ do Raa ki.

Daa-gaabm kɛn kuuy teeco maakɲ naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakɲ naan ki. Naan ɔk kaajge dio tec aan gɔɔ gɛn goon baata, naɔo kɛn naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga. ¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔlin tɛd nakgen deel doa naanin ki. Naan ɔl jeegen do naan ki paac ɛrg naan daa-gaab kɛn deet deet kɛn k'awarin ɔaa ɔaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan tɛd nakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini bɔɔyo pɔɔdo raan naande ki.

¹⁴ Naan j'undin kulu gɛn tɛdn nakgen deel doa naan daa-gaab

kɛn deet deet se, ɔɔ ute naan se naan dɛrl jeegen do naan ki ɔɔ deekden ɔɔ k'tɛd naka tec aan gɔɔ daa-gaabm kɛn deet deetn k'awariŋo ute gɔrd-jɛrlɛ jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm kɛn teeco maakŋ naan ki se, j'ɛdɪn tɔɔgɔ gɛn kɔl ko maakŋ nak kɛn naan tɛdɪn tec aan daa-gaabm deet deet se, ɔɔ nakŋ se, baag taada aan gɔɔ debkilimi ɔɔ taa jeegen paacŋ kɛn baate kɛrgŋ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naan ɔl k'tɔk k'tɔɔldɛ naata. ¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalgɛ ute jee daaygɛ, bulgɛ ute jeegen bulgɛ eyo, paac naan ɔl k'tɔndɛ nakŋ kaakŋ jeele ji daamdɛgɛ tu ey lɛ do naandɛgɛ tu. ¹⁷ Debm jaay ɔk nakŋ kaakŋ jeele ron ki ey se, k'dugŋ nakŋ eyo ɔɔ naan kic lɛ kɔŋ dugŋ nakŋ nam eyo. Nakŋ kaakŋ jeel esɛ se ɓo, naan ro daa-gaabm esɛ ɔɔ mɛdɪn esɛ se kɛn tum ute numiriŋ kici.

¹⁸ Ɔŋ jeege booy jeel kɔkŋ mɛtn taar esɛ se jiga. Debm mɛtɛk se, ɔŋ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn esɛ se ɔɔ numir esɛ se ɓo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛdɪn se kaar-mɛɛɛ-ute-sik-mɛɛɛ-kaar-mɛɛɛ (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Tɛr maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki ɔɔ jee se k'raandɛn ro naana ute gɛn Bubiŋ do naandɛgɛ tu. ² Gɔtn se maam m'booy mind nam taad maakŋ raa ki tec aan gɔɔ maan zoor uu uu se, ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔŋ ɔɔ m'booyiŋ se tec aan gɔɔ jee ɔnd kɔnd kurundu. ³ Ɔɔ naadɛ se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun sɔɔ ɔɔ naan magalgɛ tu. Kaadɛ se nam tap ɓo jeel kaariŋ eyo, naɓo jee aariŋ se se, naadɛn jee dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) kɛn k'dugdɛnoga dug dɔdɛ do naan ki se sum.

⁴ Jee se, ɓii kalan tap ɓo ɓaa te ro mɛndgɛ tu eyo naɓo naadɛ ɓɔɔɓ rodɛ *salal gɛn *Raa. Jee se se, gɔtn Goon Baata ɓaa ɓo, naadɛ daaniŋa. Ɔɔ maakŋ jikilimge tun do naan ki se, naadɛ se jee kɛn k'dugdɛnoga dug dɔdɛ ɔɔ naadɛ se aan gɔɔ *nakŋ ooj deet deetn maakŋ-gɔt ki jaay j'ɛdɪn *sɛrke Raa ki ɔɔ Goon Baat ki se. ⁵ Naadɛ se, ɓii kalan tɛd te taar-kɔɔɓ eyo ɔɔ taar iŋg kus kic lɛ j'ɔŋ te rodɛ ki eyo.

**Kɔdn Raagen mɔɔ*

⁶ Tɛr maam m'aak kɔdn Raa kuuy iin lee daan maakŋ raa ki raan. Naan se ɔk Labar Jigan gɛn daayum se gɛn taadn jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadɪn jeege tun do naan ki paac ute mɛtjildɛgɛ ute taa ɓeedɛgɛ ɔɔ ute taar naandɛgɛ. ⁷ Naan taadɛn makɔŋ ɔɔ: «'Beerki Raa ki ɔɔ *'nookiŋki, taa kaadn kɛn naan kɔjŋ ɓɔɔɔ do jeege tu se, aanga. Naase ɛrgki

naan Məl kən aalo maakŋ raa ute do naaŋa, baar ute gɔtgen kən ək maane se paac.»

⁸ Kɔdn Raa kuuy gen k-dige ək meŋa ɔɔ deek ɔɔ: «Bere, geger magal Babilon se terecga! Deer deer, naan se terecga kamac kamac! Naan se ɔo kən ɔl metjil jeege do naan ki paac ted nakŋ kən naan maakiŋ jen ro ki aan gɔɔ tɔtn koojŋ biŋ kən naan ɔl jeege paac aay te maraadde se. Naan se tec aan gɔɔ mend keesn gaabm reŋ reŋ ɔɔ nakŋ kən naan ɔl jeege ted se, nakŋ *kusiŋ salal.»

⁹ Ter kɔdn Raa kuuy gen k-mɔtɔge ɔko metn naade se kici. Naan se taad makɔŋ ɔɔ: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakŋ k'cɔɔciŋ teciŋ tece ɔɔ ək nakŋ kaakŋ jeele do naaniŋ ki lo jiŋ ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tɔtn koojŋ biŋ salal kən maakŋ *kɔɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kɔl poodn ɔɔ maakŋ kud kən ək poodo buluk buluk se naan kɔdn Raage tun salal ɔɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ ɔɔ saa poodn dubarde se iin tul tul daayum daayum. Jee kən erg naan daa-gaab ki ɔɔ naan nakŋ kən k'cɔɔciŋ teciŋ tece ɔɔ jeegen ək numiriŋ rode ki se, nɔɔrɔ katara naade kɔŋ gɔtn an tɔɔl maakde eyo.»

¹² Kaad kən se ɔo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tedki nakŋ kən Raa taad ɔɔ gen tɔda ɔɔ aalki maakse do Isa ki!

¹³ Ter maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ɔɔ: «Raan ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy borse doobm Məljege tu!» ɔɔ ter *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔŋga gɔtn tɔɔl maakde ɔɔ taa be paacŋ naade tɔdo se, naade utu an kɔŋɔ.»

Kaadn kɔŋɔ

¹⁴ Ter maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakŋ gapar kən se, m'aak nam tec debkilimi inŋ kiŋg do ki. ɔɔ nam se ək laatn gen tɔɔmɔ gen daab don ki ɔɔ naan ək kiŋjer aata jiŋ ki. ¹⁵ Ter m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa kən maakŋ raa ki. Naan taad makɔŋɔ deb kən inŋ do gapar ki se ɔɔ: «Borse kaadn kɔŋŋ nakgen do naan ki se aasga; ute kiŋjeri se 'baa ɔjde.» ¹⁶ Gɔtn se, debm inŋ do gapar ki se ute kiŋjeriŋ se, naan baa ɔj nan nakgen do naan ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa kən maakŋ raa ki. Naan kic ək kiŋjer aata jiŋ ki. ¹⁸ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *gɔtn kən k'lee k'tɔdn serke Raa ki se. Naan se ək tɔɔgɔ do pood ki ɔɔ naan taad makɔŋɔ deb kən ək kiŋjer kən aat se ɔɔ: «Borse koojŋ bingen do naan ki se aacga. Ute kiŋjeri aat se 'baa ɔjde.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa kən ək kiŋjer aat se, iin baa ɔj koojŋ biŋ se ɔɔ tɔs ɔmbiŋ maakŋ dukudn magal gen maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudn se, naan naatn maakŋ geger ki ɔɔ koojŋ biŋ se jaay k'riiŋ se, teec mooso ɔɔ moosiŋ se ɔɔy dar dar ɔɔ kən k'dɔɔjiŋ se, jerliŋ se aal sindi aljam. Gɔtn mooso ɔɔy uun paac se aas kilɔmetir kaar-mɔɔ.

15

**Kədn Raagen cili ək dubargen cili jidege tu*

¹ Ter maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kəəbm kuuy magala əə deel doa. Maam m'aak kədn Raage cili ək dubargen cili jidege tu kən utu ađe ɓaa kaam məətn se. Ute nakgen se ɓo *Raa nanj maak-taariŋa.

² Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gəə baar maane əə ək poodo ɓuluk ɓuluk maak ki. Do baar kən tood yel yel ese se maam m'aak jeege ɗaar ɗaara do ki əə jeegen se ɓo kən ciro daa-gaabm ute nakŋ kən k'cəəciŋ teciŋ tece əə ute numiriŋ se. Əə naade se, Raa ɛɗden nakgen tec kurundge se jidege tu.

³ Naade aar kaa gən *Musa, debm tɛɗn naabm Raa əə kaa gən *Goon Baatn Raa. Naade aar əə:

«Mɛljege Raa Sidburku,

nakŋ naai 'tɛɗ se, deel doa əə aak bɛɛ aak eyo.

Gaar do naaŋa paac, ɗoobm naai se,

ɗoobm kən daan ki əə kən mɛt ki.

⁴ Mɛlje, debm jaay ai ɓeer naai ki eyo

əə ai *nookŋ roi ey se tap ɓo, naaŋa?

Taa naai kali ki sum ɓo debm *salal.

Metjil jee do naaŋ ki paac se

utu 'kɛrgŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tɛɗiŋo ute ɗoobiŋ se naade 'kaakŋ jeele.»

⁵ Kən nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kən maakŋ raa ki se əəɗ waŋ əə m'aak *kəɾɾ Raa se maak ki.

⁶ Maam m'aak kədn Raagen cili kən teeco maakŋ Bee Raa ki əə kədn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ əmb mɛt ki biriŋ biriŋ se. Kaaddege se naade ɗəəkiŋ ute kəl k'ɗaapiŋ ute daab əə naade se ɓo utu ano ɓaa ute dubargen cili se.

⁷ Ter maakŋ ne-ɗiŋge tun səə se, deb kalaŋ nig kədn Raage tun cili se, *kəəpm gən daab tak tak. Əə maakŋ kəəpge tun se, ɗooc ute maak-taar Raa kən tiŋg gən daayum daayum. ⁸ Əə maakŋ Bee Raa se paac ɗooc ute saa əə saa se taad əə təəŋŋ Raa kən wəəɾ gəto kɛɛŋ se utu gətn se. Nam tap ɓo əŋ ɛnd maak ki eyo, bini dubargen cilin kən kədn Raagen cili ɓaandeno se, deel jaayo.

16

**Kəəpŋgen cilin kən ɗooc ute maak-taar *Raa*

¹ Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa kən maakŋ raa ki taad makəŋ *kədn Raage tun cili se əə: «Kəəpŋgegen cilin ɗooc ute maak-taar Raa se, 'ɓaa təəyɗeki do naaŋ ki.»

² Kədn Raa kən deet deet se, iin ɓaa əyŋ maak-taar Raa maakŋ kəəpiŋ ki se do naaŋ ki əə jee kən ək nakŋ kaakŋ jeele gən daa-gaaba əə lee ɛrg naan kaag kən k'cəəciŋ teciŋ tec se, naade paac rode təəɗ taan-dua əə taan-duɗe se əsɗe aak eyo.

³ Kɔdn Raa ken gen k-dige se, iin baa ɔy maak-taar Raa ken maakn kɔpin ki se maakn baar ki ɔ maan maakn baar ki se dɛl aan gɔ moosn debm ooyga kooyo. ɔ nakgen paacn maakn baar ki se ooyo.

⁴ Kɔdn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔpin dooc ute maak-taar Raa se, baado ɔyin maakn oolge tu ɔ gɔtge tun ɔk maan maane paac se. ɔ maangen se paac dɛl mooso. ⁵ Gɔtn se, maam m'booy kɔdn Raa ken mɛl maane se taad ɔ:

«Naai debm daan ki,
naai ken bɔrse ɔ ken do dɔkiɲa,
naai kali ki sum ɔo debm *salal.
Nakn naai 'tɛd paac se ute doobiɲa.

⁶ Aan gɔ naade ɔyga moosn jeeige ute gen jee taad taar teeco taari ki se,

bɔrse naade kic edden mooso ɔo naade kaaye.

Kese ɔo nakn ken doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gɔt ken k'lee k'tɛdn serke se ɔ:

«Deere, Mɛljege Raa Sidburku,
bɔr ken naai ɔj do jeege tu se,
ken mɛt ki ɔ ute doobiɲa.»

⁸ Kɔdn Raa gen k-sɔɔge se kɔpin dooc ute maak-taar Raa se ɔyin do kaad ki ɔ kaada se baa tɛdn ɔɲgɔ ɔo nɔɔd jeege aan gɔo poodo. ⁹ Jee se jaay ken kaada nɔɔd tɛdden daama se, naade naaj Raa ken baano ute dubargen se. Gan, ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔ baate *nookiɲa.

¹⁰ Kɔdn Raa gen k-miige se, kɔpin dooc ute maak-taar Raa se, ɔyin do kaag do daa-gaab ki se. ɔ taa naan ken naan ɔo gaarin se, gɔtɔ baa tɛd ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔɲde se dɔɲ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa ken maakn raa ki taa dubargen naade ɔɲo ɔ ute dugen rodɛ ki se. Ute naan se kic ɔo, naade baate kɔn nakdegen *kusiɲ ken naade lee tɛd se.

¹² Kɔdn Raa gen k-mɛɛge se, kɔpin dooc ute maak-taar Raa se, naan ɔyin maakn ool ken magal ken k'danin Eprat se. ɔ ool se maanin ooko ɔo ɔn doobo gaaringe tun iino kaam gɔtn kaada tooko. ¹³ Ter m'aak maakn taar k-lamaga ki, maakn taar daa-gaab ki ɔo maakn taar debm ken tɛd ron aan gɔo debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gɔo kaarage. ¹⁴ Sitange se ɔo ken jeege tɔndde tɛd maragge se ɔo naade ɔo ken tɛd nakn-kɔɔge, naade lee tus gaaringen do naan ki se paac taa baa tɛdn bɔrɔ ute Raa Sidburku, ɔii se ɔii ɔɲɔ ken naan mala ɔndinga kɔndo.

¹⁵ Mɛljege taad ɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade baa aan gɔo debm ɔoogo! Maak-raapo deb ken inɲ zɛɛɛ ɔo bɔɔb kaliɲge taa naan lee mɛt-beer eyo ɔo kend maakn ɔkɔn ki eyo.»

16 Ter sitangen mətə se ɓaa tuso gaaringe ɓətə kaam kalan bini k'danɪŋ ute taar *Ebre *Armagedon*.

17 Kədn Raa ɓen k-cilige kəɔpiŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔɔyiŋ raan ɔɔ maam m'booy maakŋ Bee Raa ken raan ɔɔ ɓətn kaag do ki se, mind nam taad makəŋ ɔɔ: «Bere, naaba nanɓa!»

18 ɓətn se maam m'aak maakŋ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makəŋ ɔɔ naanɓa kic ɓo te makəŋ. Te ken naan te se, ɓətn Raa aal debkilimi ɓii kalan tap ɓo naanɓa te te bin eyo. 19 Naan ken se, ɓeɓer ken magal se ɓaa tɔp ɓətə kaam mətə ɔɔ ɓeɓergen do naan ki paac se rua. ɓətn se Raa saap do ɓeɓer ken Babilon ken magal se ɔɔ naan an kədn kaay kəɔpm ken dooc ute maak-tariŋ ken kusiŋ se. 20 Naangen ken maane gurug ɔɔde daan ki paac ɔɔ ute koge se, 'tɛdn ɓətə paac. 21 Isi magal magal sidə maakŋ raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer ɓaa ɓaa kaasn kaam kəɔr teene si-dio. ɔɔ jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan doɔde ki se dubar ɓen teecŋ nirli.

17

Geger Babilon se, ɓəɔɔ oocga don ki

1 ɔɔ maakŋ *kədn Raage tun cilin ken ɔk *kəɔpgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan ɓaado ɔɓuma ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baado, m'ai taadn metn taar ɓəɔr ken utu koocŋ do mɛnd kɛesn gaabm ken jeege paac jeel ɓətiŋa ɔɔ mɛnd kɛesn gaabm se taad te ɓeɓer magal ken utu taa oolge tu se.» 2 Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɛdga jee kɛesn mɛndge; ɔɔ jee do naan ki paac se, naan lee edden tɔtn koojŋ biŋ aay oono ɔɔ lee ɛesiŋa.

3 ɓətn se *Nirl Raa ɓəɔy dom ki ɔɔ kədn Raa uun ɓaansum do kəɔd-ɓaar ki ɔɔ m'aak mɛnda inɓ king do daa-gaab ki ɔɔ daa-gaabm se aac dɛŋ dɛŋ. Roŋ se paac gurug te taargen naaj Raa ɔɔ daa-gaabm se, donge cili ɔɔ kaajiŋge sik. 4 Mɛnd se uuso kal ute roŋa aac dɛŋ, ɔk daab ro ki ɔmb biriŋ biriŋ, ɔk kogen ute rodege ɔɔ meedgen* ute rodege kici. Mɛnd se ɔk kəɔpm ɓen daab jiŋ ki ɔɔ kəɔpm se dooc ute nakgen jig eyo ɓen kɛesn gaabiŋge. 5 K'raaniŋ do naaniŋ ki ro ken k'jeel metiŋ eyo j'ɔɔ: Maam ɓo m'ɓeɓer Babilon magal maam ɓo ko mɛnd kɛesn gaabge paac ɔɔ do naan ki paac se, maam sum ɓo m'tɛdn nakgen *kusiŋ cir paac paac.

6 Maam m'aak mɛnd se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakiŋ se, nakŋ se tap ɓo ɔkum taad eyo.

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekŋ ɔɔ: *perles*.

⁷ Gōtn se kōdn Raa deekum ɔ: «Gen di jaay nakj se ɔki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn mētn taar mēnd ken ing do daa-gaab ki se ute mētn taar daa-gaabm ken donge cili ɔ kaajinge sik jaay *k'jeel mētiŋ ey se kici. ⁸ Daa-gaabm ken naai aakiŋo tiŋgo se, borse naan gōtɔ ɔ tēdga num naan utu ade teecn maakj gōɔ ken jērl zuzu se, ɔ baa gōtn kut ki. Num jee do naan ken rode gōtɔ maakj Kitapm Kaaj ken Raa raanjo do dōkiŋ ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaakj daa-gaabm ese se, aden kōkj taad eyo, taa naan bō ken tiŋgo, borse naan gōtɔ ɔ tēdga num utu ade teecn daala.

⁹ «Borse, ɔŋ jeege tēdn mēteke ɔ jeel-taara taa jeel mētn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin ken mēnd ing do ki se ɔ je taadn ute gaargegen cili se kici. ¹⁰ Maakj gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, ɔ ken gen k-mēcege se, borse naan bō gaarge, ɔ ken gen k-cilige se le aan te ey bōrtɔ; anum ken naan jaay ade baa kic bō 'tiŋg den eyo. ¹¹ Daa-gaabm ken tiŋgo ɔ borse gōtɔ se, naan kic bō maakj gaargege tun cili se sum ɔ naan bō ken utu kōsn gaar gen k-martage se ɔ naan kic Raa utu an kutu. ¹² ɔ kaajgen sikj ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikj ken utu kōsn gaara ute daa-gaaba se tēle gen ler kalan sum. ¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dōokj taarde kalan ɔ tēdn naaba ute tōogde paac daa-gaab ken se. ¹⁴ Naade utu baa 'tēdn bōɔɔ ute *Goon Baatn Raa ɔ Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bō Mēl gen Mēlge ɔ naan bō Gaar gen gaaringe. ɔ jeegen ken naan danjeno ɔ bēer tōoddeno tēdga jee naange ɔ ken tuj ɔrmde ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Tēr kōdn Raa taadum ɔ: «Oolgen ken naai aak mēnd kēesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee dengen do naan ki ute mētjildege, ute taa naanđege ɔ ute taar naanđege paac. ¹⁶ Kaajgen sikj ken naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kōdn kund mēnd kēesn gaabm ken gōtiŋ gōt se naata, ɔ an tōsn ute nakiŋge paac ɔ an kōniŋ mēt-beere. Naan maliŋ kic, naade an kōsɔ ɔ mēt kōopiŋ se le naade an tōɔɔ. ¹⁷ Gaaringen sik se, Raa mala tēddenga tēd maakde ki, naade tēdn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se kiŋg maakj gaariŋ ki. Raa ɔlde tēdn naan se, taa naade tēdn nakj ken naan uuno doa aan gōɔ ken naan maakiŋ jen ro ki. Daa-gaabm se kiŋg maakj gaariŋ ki bini taar ken Raa taad se 'kaan doobiŋ ki.

¹⁸ «ɔ mēnd ken naai aakiŋo se le, je taadn ute gēger magal, ken ing do gaaringe tun do naan ki paac se.»

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kədn Raa kuuy bəoyo maakŋ raa ki əb kədn Raa se ək təog dəna əb ute təogŋ se naan wəər do naanə se kələŋ kələŋ. ² Naan taad makəŋ əb:

«Geger magal Babilon se terecga!

Deere, naan se terecga kamac kamac!

Borse gətiŋ se əp tədga gətn maragge,
gətn sitange əb gətn yeelge ute daagen jig ey
ken jeege yemde yem se.

³ Naan se bo ken əl jeege təd nakŋ ken naan maakiŋ jen ro ki aan gəb tətn koojŋ biŋ ken naan əl jeege paac aay te maraadde se.

Əb nakŋ ken naan əl jeege təd se, nakŋ *kusiŋ salal.

Əb gaariŋgen do naan ki se,

naan əlde aay tətina əb esina.

Əb jee tədn zogen do naan ki se le,

təd jee nak denge se, ute maal naan ken den se.»

⁴ Ter m'booy mind nam kuuy taad maakŋ raa ki əb:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakŋ geger ken se,

ey num naase kic aki kəl dose maakŋ kusiŋde ki,

əb dubar utu kaan dofe ki se,

utu koočŋ do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakŋ geger ken ese se,

ziid bini ook aanga maakŋ raa ki

əb *Raa se saapga do nakge tun

te doobiŋ ey ken jeenge lee təd se.

⁶ Nakŋ naan təd jeege tu se,

naase kic 'tədiŋsiŋki naan ki met dio;

aan gəb ken naan lee əd tətn k'deepiŋ atak

maakŋ *kəpŋ ki jeege tu se,

naase kic ədiŋki tətn atak cir

gen naan se met dio.

⁷ Aan gəb naade əŋə maala əb əŋə dofe se,

borse naase 'dabarəki makəŋ bin kici

əb əndeki kapin aden təb,

taa geger se taadga taad ute maakiŋ əb:

«Maam se m'tədga neelge do kaag dom ki se.

M'mend-daay eyo əb məətn kapin le am təb eyo.»

⁸ Taa naan se bo, bii kalan sum bo

nakgen əŋ se utu kaan doŋ ki,

aan gəb yoa, kəl doa əb boa.

Əb naan se j'utu j'an təə,

taa Meljege Raa Sidburku se

utu an kəjŋ bəəə doŋ ki.»

⁹ Num gaariŋgen do naan ki ken endo maakŋ kusiŋ geger ken ese se əb tədə maala gətn ese se, kaad ken naade utu kaakŋ

saa poodn̄ geger̄ ken̄ k'tōōciñ̄ se, naadē utu tōōyō ð keem̄ nōō
taarina. ¹⁰ Naadē ðaar̄ dōkō ð beer̄ ð sōm̄ dubar̄ esē sē kooçn̄
dodē kī ð gōtn̄ sē naadē tōōyō ð keem̄ nōō:

«Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger̄ Babilon,
geger̄ magala, naan̄ ðk̄ maala se!

Ler̄ kalan̄ sum̄ 60 Raa tujina.»

¹¹ Jeegen̄ ðk̄ nakñ̄ zogen̄ do naan̄ ki paac̄ eemē ð ðl̄ doa
taa geger̄ se, taa nakñ̄ zodege se, nam̄ tap̄ 60 duḡ ey sum.

¹² Nakñ̄ zodege se: daab, pudda, kogen̄ ute rode, meedgen̄
ute rode, kalgen̄ ute rodege ð ken̄ deer̄ taac̄ boñ̄ boñ̄ se,
kalgen̄ ute rodege cēēpē ð aac̄ dēñ̄ dēñ̄; kaaggen̄ oot̄ nijimi,
nakgen̄ k'ðaaḡpdē ute naan̄ ceedge, kaaggen̄ mōñgō, maal-zēēē
ute maal-kilimi, ute kogen̄ raan̄ aak̄ bēē bēē, ¹³ naagn̄ kaagn̄
nijimi, nakgen̄ oot̄ nijimi, itir̄, dudgen̄ oot̄ nijimi ute kaaggen̄
oot̄ koot̄ kici, tōtn̄ koojñ̄ biñ̄, uubu, ruju ute gēme, maran̄ge ute
bēñge, sēndge ute puusdege, bulge ute jee dan̄gayge, nakgen̄ se
paac̄ nam̄ tap̄ 60 mōōtn̄ 'duḡ ey sum. ¹⁴ K'taad̄ jeege tun̄ maakñ̄
geger̄ ken̄ esē j'ōō: «Nakñ̄ naasē maaksē 'je paac̄ sē gōtōga.
Maala ute nakgen̄ tēdsen̄ jaaȳ jeegē je se se, paac̄ utga naatn̄.
Nakgen̄ bin̄ sē mōōtn̄ j'an̄ kōñ̄ maakñ̄ geger̄sē kī ey sum.» ¹⁵ Jeē
tēdn̄ zogen̄ leē 6aadō tēd̄ maala maakñ̄ geger̄ ken̄ esē se, naadē
kic̄ 'ðaar̄ dōkō ð beer̄ ð sōm̄ dubar̄ sē kooçn̄ dodē ki. Gōtn̄ sē
naadē tōōyō ð eem̄ nōō:

¹⁶ «Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger̄ magal,
aan̄ gōō mēnd̄ ken̄ tuuso kalgen̄ deer̄ taac̄ boñ̄ boñ̄
ute kengen̄ cēēp̄ taac̄ dēñ̄ dēñ̄
ð tōlo kōdōkñ̄ bī gen̄ daab
ute meedge ð kogen̄ ute rode se!

¹⁷ Maaliñ̄ ute dēniñ̄ se, maakñ̄ ler̄ ken̄ kalan̄ ki sum̄ 60 utga
paac!»

Gōtn̄ se, jeē tuur̄ markabgen̄ magal magala ute jeē tēdn̄
naabdege ð jeegen̄ maak̄ ki paac̄ se, ute jeegen̄ tēd̄ naaba do
baar̄ ki paac̄ se, naadē kic̄ ðaar̄ dōkō. ¹⁸ Ken̄ naadē jaaȳ aak̄ saa
poodn̄ iin̄ se, tōōd̄ tōōy ð:

«Geger̄ jaaȳ magal aas te geger̄ se, 6ēē, gōtōga!»

¹⁹ Naadē tōs̄ naan̄a bōōy dodege tu ð tōōd̄ tōōyō ð eem̄ nōō:

«Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger̄ magal ðooc̄ te maala
ð jeegen̄ ðk̄ markabgen̄ magal magala do baar̄ ki paac̄ se,
naadē ðñō maala paac̄ gōtiñ̄ ki,

ð maakñ̄ ler̄ ken̄ kalan̄ ki sum̄ 60, maaldē se utga!»

²⁰ Num̄ naase, jeē maakñ̄ raa ken̄ jeē Raage,

naase *jeē kaan̄ naabm̄ Isage

ute jeē taad̄ taar̄ teeco taar̄ Raa ki se,

'tēdki maak-raapo!

Ute dubar̄ ken̄ Raa 6aano doñ̄ ki se

naan̄ ɔgsenga seese.

²¹ Gɔtn se maam m'aak kɔdn̄ Raa tɔɔgɔ uuno ko deer aan gɔɔ ko tooto undin̄ maakŋ baar ki ɔɔ deek ɔɔ:

«Taa naan̄ se ɔ Babilon, gɛgɛr magal se, j'utu j'an̄ kund bin kici

ɔɔ mɔɔtn̄ nam an̄ kaak ey sum!

²² Jee kɔnd kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

mɔɔtn̄ j'aden 'booy 'tɛdn̄ kaa gɔti ki ey sum;

jee tirdge se mɔɔtn̄ j'aden kɔŋ gɔti ki ey sum.

Ɔɔ mɔɔtn̄ nam 'booy keem tooto gɔti ki ey sum.

²³ Nam tap ɔ kaakŋ poodn̄ lɔɔmpɔ gɔti ki ey sum

ɔɔ mɔɔtn̄ nam tap ɔ taadn̄ taa kɔkŋ mɛnda gɔti ki ey sum,

taa jeegen ɔko nakŋ zo gɔti ki se,

naade ɔ jee maalgen cir jeegen do naan̄ ki se paac.

Taa naai ute kɔrdi kɛn 'lee tɛd se,

dɛrl̄ mɛtjil jeegen do naan̄ ki paac.

²⁴ Gɔtn naai ki se ɔ gɔtn̄ k'tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki, jee Raage ɔ jeegen paacŋ k'tɔɔlde do naan̄ ki se.»

19

*Jeege tɛd maak-raapo gen̄ kɔkŋ mɛnd *Goon Baatn̄ Raa*

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, m'booy gɔtɔ tɛd gajalan̄ maakŋ raa ki aan gɔɔ dɔɔl jeege dɛn ɔ ul taara deek ɔɔ:

«Alɛluia!

K'tɔɔmki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala ɔɔ tɔɔgɔ;

naan̄ ɔ Debm Kaajŋ jeege.

² Taa nakŋ naan̄ tɛd paac se mɛt ki ɔɔ te doobiŋa.

Naan̄ ɔjga bɔɔrɔ do mɛnd kɛesn̄ gaabm kɛn tuj do naan̄a

ute nakgen *kusin̄ kɛn naan̄ lee tɛd se.

Raa dabarin̄ se taa naan̄ tɔɔlga tɔɔl jee tɛdn̄ naabinge.»

³ Tɛr maam m'booy naade deek daala ɔɔ:

«Alɛluia!

Mɛnd kɛesn̄ gaabm se,

naan̄ ɔ gɛgɛr k'tɔɔcin̄ jaay saan̄ tiin̄ gen̄ daayum daayum se.»

⁴ Gɔtn se magalgen sik-di-kaar-sɔɔ ute ne-dingen sɔɔ se, ɔaado ɛrg naan̄ Raa kɛn in̄g do kaag do ki se, eemiŋa ɔɔ deek ɔɔ:

«Amin! Alɛluia!»

⁵ Tɛr m'booy mind deba gɔtn̄ kaag do ki se taad ɔɔ:

«Naase paac jee tɛdn̄ naabinge, jeegen ɔ beerin̄,

jee aalin̄ maak ki ɔɔ jee aalin̄ maak ki eyo,

paac, k'tɔɔmki Raajege!»

⁶ Tɛr maam m'booy gɔtɔ tɛd gajalan̄ aan gɔɔ dɔɔl jeegen dɛn ɔ taada, aan gɔɔ maan̄ zoor uu se ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔŋɔ se kici, tɔɔd tɔɔy makɔŋɔ ɔɔ:

«Aleluia!

Taa Meljege Raa se, naan̄ 6o Sidburku, 6orse naan̄ uunga gaariṇa.

⁷ K'ed̄ki maak-raapjege ɔɔ ɔṇ̄ maakjege raapm sakan ɔɔ *k'nookki Raa!

Taa kaad̄n Goon Baatn Raa an kuun mendin̄ se aasga ɔɔ mendin̄ kic le daapga roṇ̄ aakga bεε bεε.

⁸ Naan̄ j'ed̄in̄ uus kal te roṇ̄a, cεεpe, aak bεε ɔɔ ɔmb birin̄ birin̄.»

Ɔɔ kal ese se je taad̄n te naabm bεε ɔɔ ute doobin̄ ken̄ jee Raage lee ted̄a.

⁹ Gɔtn se *kɔd̄n Raa kalan̄ deekum ɔɔ: «'Raan̄ ɔɔ: 'Maak-raapo jeege tun k'dan̄de gen̄ 6aa kɔsn̄ gɔtn̄ kɔkṇ̄ mend̄ Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan̄ taadum ɔɔ: «Taar se taar met ki. Kese taar Raa mala 6o taada.»

¹⁰ Gɔtn se maam m'erḡ metn̄ jεṇ̄ ki m'je m'an̄ keeme. Na6o naan̄ deekum ɔɔ: «Ɔṇ̄ɔ! Ɔṇ̄te 'kerḡṇ̄ naanum ki. Maam kic m'debm̄ ted̄n̄ naaba aan̄ gɔɔ naai ɔɔ aan̄ gɔɔ genaaiḡen aal maakde do taar Isa ken̄ taado se. Anum naai erḡ naan̄ Raa ki kalin̄ ki sum.» Taa taar ken̄ Isa taado jeege tu se 6o, kese ko metn̄ taar ken̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gɔtn se, maam m'aak maakṇ̄ raa ɔɔd̄ wan̄ ɔɔ m'aak sindi raap lak lak. Ɔɔ debm̄ do ki se roṇ̄ «Debm̄ lee te ken̄ met ki» ɔɔ «Debm̄ tuj te ɔrmin̄ eyo.» Ɔɔ naan̄ ɔj bɔɔrɔ ɔɔ do ute ken̄ met ki. ¹² Kaamin̄ se le aan̄ gɔɔ pood̄n̄ ɔk kɔkɔ. Ɔɔ naan̄ ɔk laatn̄ gaaringe dena don̄ ki. Ɔɔ k'raan̄in̄ roṇ̄ ro ki ɔɔ ro se naan̄ kalin̄ ki sum 6o jeeliṇa. ¹³ Kal naan̄ uuso se, j'ɔlinga kɔl maakṇ̄ moos ki. Ɔɔ naan̄ mala se, k'dan̄in̄ «Taar gen̄ Raa.» ¹⁴ Ɔɔ dɔɔl asgargen maakṇ̄ raa ki tuuso kalgen te rodege, cεεpe ɔɔ taak bεε bεε. Naade tooko do sendge tun raap raapo ɔɔ daaniṇa.

¹⁵ Ɔɔ debm̄ ken̄ ooko do sind ken̄ raap lak lak se, gɔrd̄-jerl̄ aata teeco taarin̄ ki gen̄ tɔɔl jee do naan̄ ki. «Ɔɔ jeege se naan̄ utu ade tɔnd̄ ute sird̄n̄ k'daapin̄ ute maala*.» Ɔɔ naan̄ utu aden̄ daal maakṇ̄ dugud̄n̄ maak-taar Raa Sidburku ki ken̄ *kusin̄ aan̄ gɔɔ ken̄ k'daal koojṇ̄ bin̄ jaay maanin̄ ted̄ tɔtɔ se. ¹⁶ Ro kalin̄ ki ɔɔ ro pεelin̄ ki se, k'raan̄in̄ga raan̄ roṇ̄ j'ɔɔ:

Kese Gaar gen̄ gaaringe ɔɔ Mel gen̄ melge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakṇ̄ kaad̄ ki se, *kɔd̄n Raa daar daara. Gɔtn se, naan̄ ɔɔd̄ ɔɔy makɔṇ̄ɔ ɔɔ dan̄ yeelgen̄ tiin̄ maakṇ̄ raa ki raan̄ paac se ɔɔ: «'Tuski naapa ɔɔ '6aakiro utu aki kɔsn̄ kɔsn̄ ken̄ Raa ted̄in̄ den̄ se. ¹⁸ 'Baakiro aki kɔsn̄ gaaringen̄ ooyga kooyo, magal̄ asgarge, bubm̄ asgarge, sendge ɔɔ jee tooko do

* 19:15 Aak KKR 2.9.

ki, jeegen paacɲ bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki ɔ ute kenɲen j'aalden maak ki eyo.»

¹⁹ Gɔtn se tɛr maam m'aak daa-gaabm deet deetn ken ooko maakɲ baar ki, gaaringen do naanɲ ki ute asgardege, naade paac tusu gen tɛdn bɔɔrɔ ute debm ken ooko do sind ken raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, ken k'cirinɲ se, k'baa k'j'ɔkiɲa ɔ debm ken tɛd ronɲ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki ken lee tɛd nakgen deel doa naanɲ ki jaay lee dɛrl jeege ɔk nakɲ kaakɲ jeele rode ki ken daa-gaaba tɔndɛ se ɔ lee ɛrg naan nakɲ ken k'cɔɔciɲ tecɲ tec se, naanɲ se kic j'ɔkiɲa. Naade di se paac k'tɔk k'j'ɔmbden zɛɛɛ maakɲ baar poodɲ ken ɔk nakɲ aan gɔɔ kuɲn poodɲ ɔk buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee mɛtinge lɛ, debm do sind ki se tɔɔɛde ute gɔrd-jɛrlɛ ken teeco taariɲ ki se. Ɔɔ yodege se yeelge ɔsɛ te maraade.

20

**Bubm sitange j'ɔkiɲ danɲay gen baara dupu*

¹ Tɛr maam m'aak *kɔɔdn Raa bɔɔyo maakɲ raa ki ɔ naanɲ ɔk lɛkɛrlɛ gen taa gɔɔ jɛrl zuzu se ute zinɲiri magala jinɲ ki. ² Ɔɔ k-lamaga se naanɲ baɔ iij-ɔkiɲa. K-lamagɲ se naanɲ ɔ wɔɔjnɲ do dɔkiɲa ɔ naanɲ ɔ Bubm sitangen ken k'danɲinɲ Iblis se kici. Gɔtn se naanɲ dɔɔkiɲ te zinɲiri gen baara dupu. ³ Naanɲ uun undinɲ maakɲ gɔɔ ken jɛrl zuzu se, ɔ dɛkelinɲ taara donɲ ki ɔ tɛdinɲ nakɲ ken nam tap ɔ ɔk dɔobm anɲ kɔɲ kɔɔɛ eyo, taa naanɲ mɔɔtn 'kɔɲ dɛrl jee do naanɲ ki eyo bini baar dupu se kaasa. Ken baar dupu se jaay deelga num, j'utu j'anɲ kɔɔdn kɔɔ naɔ kɔɲ tinɲ dɛn eyo.

⁴ Tɛr maam m'aak kaag doge ɔ jee tinɲ do ki se, j'undden kulu gen kɔɲn bɔɔrɔ do jeege tu ɔ ko jeegen k'tɔɔɛde taa saadn Isa ɔ taa Taar *Raa. Naade se ɔɲ ɛrg te naan daa-gaab ki eyo ɔ naan nak ken k'cɔɔciɲ tecɲ tec se eyo ɔ nakɲ kaakɲ jeele ken naanɲ tɔnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ɔk eyo. Naade se ɔ jee ken duro daan yoge tu ɔ kɔsn gaara ute *al-Masi gen baara dupu se. ⁵ Naade se ɔ jee ken utu dur deet deet daan yoge tu ɔ yogen kuuy se lɛ, kɔɲ dur eyo bini baar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se adɛ kɔɲ tɛdn dim eyo. Naade se utu tɛdn jee tɛdn ɛɛrkge gen Raa ɔ te gen al-Masi. Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara gen baara dupu te al-Masi.

**Bubm sitange bɔɔrɔ ɔsinga*

⁷ Ken baara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'anɲ kɔɔdinɲ naatn maakɲ danɲay ki. ⁸ Ɔɔ naanɲ utu baɔ dɛrl jeegen mɛtn naanɲ ken kaam ɔɔ paacɲ ken k'danɲɛ utu ro Gog

töolina. Jo debm maane töolin num, baado do maam m'an kedn maan ken ed kaaja se cere. ⁷ Jo debm jaay cirga se, naan utu 'kōsn kaagη bea, do kaag bee naan kōs se je deekη do maam m'an tedn Raana do naan am tedn goonuma. ⁸ Num gan jee ok nakge paac doη eyo, jee tuj ormdege, jee ted nakgen *kusina, jee töol jeege, jee keesn mendge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge ute jee taar-kōbge, paac se utu baa maakη baar pood ken ok nakη aan gōo kudn poodn ok buluk buluk se. Kese bo gōtn ken k'danin yo gen k-dige se.»

Jeruzalem ken kiji

⁹ Gōtn se maakη *kōdn Raage tun cilin ken ok *kōōpm dooc te dubar se, deb kalan baado oηuma do deekum do: «'Baado, m'ai taadn mend *Goon Baatn Raa ken utu an kōk se.» ¹⁰ Gōtn se *Nirl Raa bōoy dom ki do uun olum do ko ken magala do jerle do naan taadum gegē *salal ken k'danin Jeruzalem se do gegē se bo ken maam m'aakinō Raa bōoyinō bōoy maakη raa ki se. ¹¹ Jo maakη gegē ken ese se, töogη Raa wōōrin keleη do wōōrin aan gōo ko ken te roη, ken k'danin jasp do jasp se tec aan gōo maan tood yel yel se. ¹² Gegē se ok durdur do durdurin se jerle do paata. Naan ok taa doobge sik-kaar-dio do taa doobgen sik-kaar-di se ok kōdn Raage tak tak. Jo taa doobgen se k'raandē ro taa bee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³ Taa doobgen sik-kaar-di se k'tōōdē gōō kaam sōo: kaam kaada tookηo se ok taa doobo mōō. Kaam kaam kooko se ok taa doobo mōō, kaam kaam bōoyō se, ok taa doobo mōō do kaam kaada toocη kic ok taa doobo mōō. ¹⁴ Jo durdur gegē se le k'rees koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iinin do ki. Jo kogen sik-kaar-di se k'raanin ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Jo debm ken daar taad te maam se, ok nakη dōōjn gōō jin ki do nakη dōōjin se le gen daab. Gōtn se gegē, taa doobinge do durduringe se paac, naan dōōjde. ¹⁶ Jo gegē se, kaam mendin ute kaam gaabin se k'dōōjde se aas kaas te naapa. Naan dōōjin ute nakη dōōjo se. Jo dōōjin se oηin staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dōōj kaam gaabina kaam mendina do kaam jerlin ook kook se, naan oηde aas kaasa. ¹⁷ Naan dōōj durdur do dōōjin se, oηin aas cili kaar-te-si-sōō-kaar-sōō (144)†. Jo kōdn Raa dōōjin ute cili aan gōo gen jikilimge se sum. ¹⁸ Durdur gen gegē j'iinin te ko ken k'danin jasp. Jo gegē se le, paac k'tedin te daab. Jo daabin se le, daabm salal do tood yel yel aan gōo maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno metn durdur gegē ese se, k'tamarino ute napar kogen te rode do taak bee bee. Ko ken j'uuno meta deet deet se, roη jasp. Gen k-dige se, k'danin

* **21:16** Staad kalan se baa baa kaasn nakη metir kaar-dio. † **21:17** Kese aan gōo metir 65.

sapir ɔɔ ko se zεεr zεεrε. Gen k-mətɔge se, k'danɪn̄ kalsedoan. Naan̄ se raan̄ zεεr zεεrε. Ko gen k-sɔɔge se ron̄ emorid. Naan̄ se zεεr cidɪd. ²⁰ Ko gen k-miige se, ron̄ sardoan. Naan̄ se aac dɛn̄. Ko gen k-mεcεge se, ron̄ kornalin. Naan̄ se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, ron̄ krizolit. Naan̄ se zεεr ɔmb mεt ki birin̄ birin̄. Ko gen k-martage se, ron̄ beril. Naan̄ se zεεr kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-jɛrnange se ron̄ topaz. Naan̄ se kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-sikge se ron̄ krizopraz. Naan̄ se zεεr kɔɔs kɔɔs mεt ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan̄ se, ron̄ iasint. Naan̄ se zεεr ilim kilim mεt ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, ron̄ amatist. Naan̄ se zεεr ilim kilimi. ²¹ Taa doobingen̄ sik-kaar-di se, ɔk meedgen te rode se sik-kaar-dio. ɔɔ taa doobo ɔɔ ɔk meede kalan̄ tak tak. ɔɔ gεger se bɔɔrin̄ se paac te daab ɔɔ daabin̄ se salal ɔɔ tood̄ yel yel aan̄ ɔɔ maane.

²² Gan̄ maakɪ gεger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Mɛljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gɔtn̄ ese ɔɔ naade se ɔɔ Bee Raa mala. ²³ Gεger se je kaad̄ eyo ɔɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookɪna ɔɔ Goon Baatin̄ ɔɔ, wɔɔrde. ²⁴ Mɛtjil jee do naan̄ ki paac se, naan̄ ɔɔ lee wɔɔrdɛn̄ gɔtɔ. ɔɔ gaaringen̄ do naan̄ ki se utu ano ɔɔa te maaldege se paac maakɪ gεger kɛn̄ ese. ²⁵ Gεger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gɔtn̄ ese nɔɔrɔ gɔtɔ. ²⁶ Gɔtn̄ se jee do naan̄ ki ano ɔɔa ute maaldege ute nakɪ koondege maakɪ gεger kɛn̄ ese. ²⁷ ɔɔ nakgen̄ jig eyo, kɔn̄ kɛnd̄ maakɪ gεger kɛn̄ ese eyo. ɔɔ jee tɛdn̄ nakgen̄ *kusiɪn̄ kɛn̄ ɔk taad̄ eyo ute jee taad̄ taar-kɔɔɔ, naade se kici 'kɔn̄ kɛnd̄ maakɪ gεger kɛn̄ ese eyo. Anum jee kɛnd̄ maakɪ gεger kɛn̄ ese se, jee kɛn̄ k'raanga raan̄ rodege maakɪ Kitapm̄ Kaajɪn̄ gen̄ Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter̄ *kɔdn̄ Raa taad̄um oolo kɛn̄ ɔk maan̄ kɛn̄ ɛd̄ kaaja. Ool se iin̄o gɔtn̄ kaag do *Raa ki ute gen̄ *Goon Baatn Raa ki. ɔɔ ool se maan̄in̄ tood̄ yel yel. ² Ool se ɔɔy teec daan̄ bɔɔr kɛn̄ maakɪ gεger ki. ɔɔ kaagɪ kɛn̄ ɛd̄ kaaja jeege tu se daar̄ jɛɪɪnge tu. Kaagɪ se maakɪ baar̄ ki se naan̄ ooj̄ dɔɔl mεt sik-kaar-dio. ɔɔ maakɪ laap ki tak ɔɔ naan̄ ooj̄o. ɔɔ kambin̄ se ɔɔ kɛn̄ lee ɛd̄ lapia mɛtjil̄ jikilimge tu paac. ³ Maakɪ gεger kɛn̄ ese se, nakgen̄ k'naamdega naam se tɛdn̄ gɔtɔ. Kaag do Raa ute gen̄ Goon Baatn Raa se 'tɛdn̄ gɔtn̄ ese ɔɔ jee tɛdn̄ naabm̄ Raage se utu aɪ̄ lee keeme. ⁴ Naade utu kaakɪ daan̄ kaamin̄a ɔɔ ro Raa se j'utu j'adesin̄ raan̄ do naandege tu. ⁵ Gɔtn̄ naane se, nɔɔrɔ gɔtɔ. Kaada ute lɔɔmpɔ se, nam tap ɔɔ je ey sum, taa Mɛljege Raa mala utu adɛn̄ wɔɔr gɔtɔ. ɔɔ naade se utu 'kɔsn̄ gaara ute naan̄ gen̄ daayum daayum.

⁶ Ter *kɔdn Raa taadum ɔ: «Deer deer, taar se taar met ki. Meljege Raa ken edo Nirlin jeege tun taad taar teeco taarin ki se, naan debm ɔlo kɔdn gen taadn nakgen ɔpga baat utu kaan se jee tedn naabinge tu.»

⁷ Isa deek ɔ: «'Booyki! Berε, maam m'ɔpga gɔɔɔ m'utu m'ade ɔaa. Maak-raapo deb ken booy uun taar ken k'taadn maakn kitap ken ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm ken booyo ɔ aako nakgen deel paacn ese se, kεse maam Jan. Ken maam jaay m'booyo ɔ m'aako aas se, maam m'ooc metn jε kɔdn Raa ken taadum nakgen deel ese se, m'je m'an keeme. ⁹ Naɔo naan taadum ɔ: «ɔnɔ! ɔnte 'kerɔn naanum ki. Maam kic m'debm tedn naaba aan gɔɔ naai ɔ aan gɔɔ genaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken booy uun taar ken k'raanin maakn kitap ken ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum ɔ: «Taargen ken maakn kitap ken ese se, teeco taar Raa ki; ɔnte 'kɔyinɔ, taa kaadn ken Raa an tedn nakgen se ɔpga gɔɔɔ. ¹¹ Bin se, debm ken jaay ted naka te doobin ey se, n'ted n'ɔaa sak sak ɔ debm tedn nakgen jig ey se kic le, n'tedn n'ɔaa sak sak. Num debm tedn naka ute doobina, n'ted n'ɔaa te naanina ɔ debm ken *salal se, n'tedn salal n'ɔaa te naanin kici.»

¹² Isa deek ɔ: «'Booyki! Berε, ɔpga gɔɔɔ maam m'utu m'ade ɔaa. ɔ ken maam m'ade ɔaa se, m'ano ɔaa ute nakn ken nanɔ nanɔ kic ɔo utu m'an kedn bedin do nakgen tun naan tedo.

¹³ Maam se m'Alpa ɔ m'Omega*, maam ɔo m'debm m'deete ɔ debm kaam mɔtn. ɔo maam ɔo m'kupm meta ɔ m'taar tɔlina.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kɔsn koojn kaagn ken ed kaaja maakn geger ken ese se ɔ kɔn kend te taa doobo. ¹⁵ Num gan jee tedn nakn sɔkɔnge, jee ooj rodege, jee kεesn mendge ute gaabge, jee tɔl jeege, jee maragge ɔ jee lee ted taar-kɔɔnge se, naade se paac 'kɔɔpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ɔlo kɔdum taa 'ɔaa tedn saadum naan *eglizge tun gɔtn ɔaa se paac. Maam se, m'teeco metjil gen Gaar *Daud ki ɔo maam ɔo Bebele.»

¹⁷ Gɔtn se Nirl Raa ute mend *Goon Baatn Raa deek ɔ: «'Baadɔ!» ɔo debm ken booyga taar se kic ɔo n'deek n'ɔ: «N'ɔaadɔ! Debm ken maan tɔlina ɔo je kaay maan ken ed kaaja se, n'ɔaadɔ n'kaay cεε.»

Jan taad nan taarina

¹⁸ Jee paacn ken booy taar Raa ken k'raanin maakn kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ɔ: debm jaay

* 22:13 Aak Apok 1.8.

ziid taara do taar ken se num, Raa kic utu an ziidn dubar ken k'raanjn maakn kitap ki se do ki. ¹⁹ Do taar Raa ken k'raanjn maakn kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm doon naatn ute ken kalan se, naan se 'kon kosn koojn kaagn ken ed kaaja se eyo do 'kon kend maakn geger ken *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan ken taad nakgen ara se taad do: «Deere, maam se dooga gooro m'utu m'baado.»

*Amin! Meljege Isa, 'baado!

²¹ On Meljege Isa asen tedn been naase ki paac.